

مرکز تحقیقات ایرانیکا

اصفهان

گامی

عزیز ما صاب
الرحمان

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

اسیضانائک

الاحمسی

جلد ہفتم

موسم الاطعمه

۲۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موسوعة الامام الخميني قدس سره الشريف المجلد 32 إلى 41 استفتاءات امام خميني (س)

نويسنده:

آيت الله العظمى سيد روح الله موسى خميني قدس سره

ناشر چاپي:

موسسه تنظيم و نشر آثار امام خميني رحمه الله عليه

ناشر دييجيتالي:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۸	موسوعه الامام الخميني قدس سره الشريف المجلد ۳۷ استفتائات امام خميني (س) جلد ۷
۸	مشخصات كتاب
۹	اشاره
۱۲	فهرست اجمالي
۱۳	فهرست مطالب
۱۸	وقف و نظائر آن
۱۹	وقف مسجد و احكام آن
۵۹	جريان فضولى در وقف
۶۱	شرائط صحت وقف
۷۷	وقف عام و خاص
۷۸	موارد مصرف وقف
۱۲۳	بقاء احكام مسجديت بعد از تخريب مسجد مگر در بعض صور
۱۲۶	تغيير و تبديل وقف
۱۹۵	تلف كردن و از بين بردن وقف
۱۹۶	تعمير و توسعه وقف
۲۰۰	فروش و تبديل وقف و وسائل آن
۲۴۶	اجاره وقف
۲۸۲	تفكيك وقف مشاعى
۲۸۴	توليت وقف
۳۲۶	مخارج وقف
۳۳۰	ثبوت و عدم ثبوت وقف
۳۶۰	كيفيت عمل به وقف
۳۶۳	حسب و نظاير آن

۳۶۵	صدقہ
۳۸۱	وصیت
۳۸۱	لزوم وصیت کردن
۳۸۸	ثبوت وصیت
۳۹۴	وصیت کردن نسبت به اموال دیگران
۳۹۵	جایز بودن متعلق وصیت
۴۰۷	وصیت در امور مالی و غیره و شرط نفوذ آن و محاسبهٔ ثلث
۴۸۴	احکام وصی
۴۹۰	لزوم عمل بر طبق وصیت
۵۰۷	احکام ناظر بر وصیت
۵۰۹	احکام قیّم بر صغار
۵۱۲	رجوع از وصیت
۵۱۳	یمین و نذر
۵۱۳	احکام یمین (قسم)
۵۱۷	احکام نذر
۵۱۷	کیفیت صیغه نذر
۵۱۷	لزوم صیغه معتبره شرعیّه برای وجوب وفای به نذر
۵۴۸	نذر مادر نسبت به فرزند
۵۴۸	نذر زن بدون اذن شوهر
۵۵۱	نذر غیر مسلمان
۵۵۲	نذر فرزند بدون اذن پدر
۵۵۳	احکام متعلّق نذر
۵۵۸	جواز مسافرت در زمان روزه نذری
۵۵۹	نذر متعدّد المصرف
۵۶۰	تلف نذر
۵۶۱	مصرف نذر

مخارج نذر - ۵۷۱

تعذر وفای به نذر - ۵۷۳

مخالفت با نذر و کفاره آن - ۵۷۸

احکام عهد - ۵۸۱

کفارات - ۵۸۹

احکام کفارات - ۵۸۹

درباره مرکز - ۵۹۵

مشخصات کتاب

سرشناسه : خمینی، روح الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، 1279 - 1368.

عنوان و نام پدیدآور : موسوعة الامام الخميني قدس سره الشريف المجلد 37 استفتائات امام خميني (س) جلد 7 / تحقیق موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س).

مشخصات نشر : تهران : موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، 1396.

مشخصات ظاهری : 10 ج.

فروست : موسوعه الامام الخميني (س).

شابک : 1-368-212-964-978

وضعیت فهرست نویسی : فایا (چاپ دوم)

یادداشت : ج. 2 - 10 (چاپ اول: 1392) (فایا).

یادداشت : چاپ دوم.

مندرجات : ج. 1. احکام تقلید، طهارت. - ج. 2. نماز (از ابتدا تا شرایط شکسته شدن نماز). - ج. 3. نماز (از قواطع سفر تا انتها)، روزه، زکات. - ج. 4. خمس. - ج. 5. حج، امر به معروف و نهی از منکر، مکاسب محرمه. - ج. 6. بیع (خرید و فروش). - ج. 7. وقف و نظایر آن، وصیت، یمین و نذر، کفارات. - ج. 8. صید و ذباحت، خوردنی ها و آشامیدنی ها. - ج. 9. نکاح (از اولیای عقد تا انتها). - ج. 10. قضا، شهادت، حدود، قصاص ...

موضوع : فقه جعفری -- رساله عملیه -- پرسش ها و پاسخ ها

Islamic law, Ja'fari -- Handbooks, manuals, etc. -- Questions and answers*

فتواهای شیعه -- قرن 14

Fatwas, Shiites --- 20th century

شناسه افزوده : موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)

شناسه افزوده : Institute for Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works

رده بندی کنگره : BP183/9/خ8الف47 1396

رده بندی دیویی : 297/3422

شماره کتابشناسی ملی : 3421059

اطلاعات رکورد کتابشناسی : فاپا

آدرس سایت : <https://www.icpikw.ir>

خیراندیش دیجیتال : مرکز خدمات حوزه علمیه اصفهان

ویراستار: سید جلال الدین عمرانی

ص: 1

اشاره

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»

ص: 3

جلد اول احکام تقلید، طهارت

جلد دوم نماز (از ابتدا تا شرایط شکسته شدن نماز)

جلد سوم نماز (از قواطع سفر تا انتها)، روزه، زکات

جلد چهارم خمس

جلد پنجم حج، امر به معروف و نهی از منکر، مکاسب محرمه

جلد ششم بیع (خرید و فروش)، شفعه، صلح، اجاره، جعاله، عاریه، ودیعه، مضاربه، شرکت، مزارعه، مساقات، دین و قرض، رهن، حجر، ضمان، حواله و کفالت، وکالت، اقرار، هبه

جلد هفتم وقف و نظائر آن، وصیت، یمین و نذر، کفارات

جلد هشتم صید و ذباحت، خوردنی ها و آشامیدنی ها، غضب، احیای موات و مشترکات، لقطه، نکاح (از ابتدا تا احکام عقد ازدواج)

جلد نهم نکاح (از اولیای عقد تا انتها)، طلاق، خلع و مبارات، ظهار، مواریث

جلد دهم قضا، شهادت، حدود، قصاص، دیات، مسائل مستحدثه (بیمه، سفته، سرقتی، بانک ها، بلیط های بخت آزمایی، تلقیح مصنوعی، تشریح و ترقیع، رادیو و تلویزیون، مقررات دولتی، راهنمایی و رانندگی، خرید و فروش و تقسیم اجناس سهمیه ای، خرید و فروش اجناس قاچاق، مالیات و عوارض، عزاداری، رضایت والدین، مسائل اجتماعی بانوان، مسابقات ورزشی، معارف و مسائل اسلامی، مسائل امنیتی و کشورهای بیگانه، ولایت فقیه)

کتاب وقف و نظائر آن

وقف مسجد و احکام آن ... 3

جریان فضولی در وقف *** 41

شرایط صحت وقف *** 43

وقف عام و خاص *** 59

موارد مصرف وقف *** 60

بقاء احکام مسجدیت بعد از تخریب مسجد مگر در بعض صور *** 105

تغییر و تبدیل وقف *** 108

تلف کردن و از بین بردن وقف *** 177

تعمیر و توسعه وقف *** 178

فروش و تبدیل وقف و وسائل آن *** 182

اجاره وقف *** 228

تفکیک وقف مشاعی *** 264

تولیت وقف *** 266

مخارج وقف *** 308

ثبوت و عدم ثبوت وقف *** 312

کیفیت عمل به وقف *** 342

حسب و نظایر آن *** 345

صدقه *** 347

کتاب وصیت

لزوم وصیت کردن *** 365

ثبوت وصیت *** 370

وصیت کردن نسبت به اموال دیگران *** 376

جایز بودن متعلق وصیت *** 377

وصیت در امور مالی و غیره و شرط نفوذ آن و محاسبه ثلث *** 389

احکام وصی *** 466

لزوم عمل بر طبق وصیت *** 472

احکام ناظر بر وصیت *** 489

احکام قیم بر صغار *** 491

رجوع از وصیت *** 494

کتاب یمین و نذر

احکام یمین (قسم) *** 497

احکام نذر *** 499

کیفیت صیغه نذر *** 499

لزوم صیغه معتبره شرعیه برای وجوب وفای به نذر *** 499

نذر مادر نسبت به فرزند *** 530

نذر زن بدون اذن شوهر *** 530

نذر غیر مسلمان *** 533

احکام متعلّق نذر *** 535

جواز مسافرت در زمان روزه نذری *** 540

نذر متعذّر المصرف *** 541

تلف نذر *** 542

مصرف نذر *** 543

مخارج نذر *** 553

تعذّر وفای به نذر *** 555

مخالفت با نذر و کفاره آن *** 560

احکام عهد *** 563

کتاب کفارات

احکام کفارات *** 573

ص: 7

سماحة مولانا الحجة آيت الله العظمى حضرت رهبر و زعيم عالمي قدر اسلامي جناب آقاي خميني دامت برکاته

مسجد امام حسن مجتبی واقع در تهران؛ حقیر از بدو تأسیس 1374 تا کنون 1400 هـ. ق امامت آن را بر عهده دارم تولیت آن از طرف واقف بر عهده شخص دیگری است مسجد مزبور از لحاظ ساختمان فاقد سالن سخنرانی، کتابخانه و بعض دیگر از لوازم است و دارا بودن این لوازم مستلزم تخریب و تجدید بنای آن است و ساکنین محل از سال ها قبل این تقاضا را داشته و مصرانه آن را دنبال می کنند ولی متولی نامبرده موافق نیست آیا تخریب این مسجد به منظور تبدیل به احسن با عدم رضایت متولی مذکور مجوز شرعی دارد یا خیر؟ مستدعی است نظر مبارك را صریحاً اعلام فرماید.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، تخریب مسجد جایز نیست.

بسمه تعالی 21 جمادی الثانی 1403 ق

محضر زعیم عالی قدر و رهبر کبیر انقلاب جمهوری اسلامی، حاج آقا روح الله خمینی، روحی فداه، بعد التحية و الشاء و ابلاغ عرض سلام، به عرض عالی می رساند:

شخصی زمینی را در چهار سال قبل به عنوان مسجد خریده، ولی صیغه وقف را جاری ننموده. اکنون در صد متری آن - با فاصله کم - مسجدی بنا شده. آیا از جهت میزان شرعی می توان آن زمین را فروخته و خرج این مسجد یا جهت کمک به رزمندگان یا جنگ زده ها یا کارهای خیر دیگری صرف نمود یا نه؟

بسمه تعالی، اگر زمین وقف نشده، مالک شرعی می تواند هرگونه تصرفی در آن بکند.

بسمه تعالی

حضور محترم دفتر استفتانات امام، سلام علیکم ورحمة الله

پس از ابلاغ سلام، محترماً معروض می دارد که در روستایی مسجدی ساخته اند دو طبقه، که طبقه اول ارتفاعش سه متر و طبقه دوم شش متر می باشد که در حدود يك سال و نیم استفاده شده، به خاطر این که طبقه دوم گرم نمی شد دیگر استفاده نکردند و بر اثر برف و باران مقداری از سقف طبقه دوم خسارت برداشته که امکان تعمیر طبقه دوم هست. اما عده ای از مردم می گویند که مسجد را خراب کنیم و مسجد يك طبقه بسازیم و این کار احتیاج به خرج بسیار زیادی دارد که قصد دارند مقداری از خودشان و مقداری از دولت کمک بگیرند. آیا این کار جایز است یا خیر؟ لطفاً حکم را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، خراب کردن مسجد برای تجدید ساختمان مسجد و تعمیر آن مانع ندارد.

2. مساجدی که برق و آب آن را می دهند آیا به خارج بردن آن به جهت کسب جایز است یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر خلاف مقررات یا خلاف مصلحت مسجد باشد جایز نیست.

[سؤال 7964] 4182

بسمه تعالی 18 / 5 / 1361

با درود به رهبر انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی

محترماً به عرض می رسد که آیا این اتاق هایی که در گروهان ها و پاسگاه ها و بعضی از ادارات، به نام نمازخانه از آن نام برده می شود، حکم مسجد را دارند؟ مثلاً در موقع جنابت نمی شود داخل آن شد یا این که احترام دارد ولی به آن صورت حکم مسجد را ندارد؟ جواب این سؤال را لطفاً بدهید. قبلاً از همکاری شما تشکر می کنم.

بسمه تعالی، اگر مسجد بودن محل ثابت نیست احکام مسجد مترتب نمی شود.

[سؤال 7965] 4183

بسمه تعالی

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام بقاؤه

1. اگر اصل وقف مشخص نباشد برای مسجد مثلاً، آیا حکم مسجد دارد یا نه؟ و اگر اصل وقف معلوم باشد ولی مورد تصرف و مصرف آن مشخص نباشد، چه باید کرد؟

بسمه تعالی، تا عنوان مسجدیت در وقف محرز نشود، حکم مسجد مترتب نمی شود؛ و در صورت معلوم نبودن مصرف، صوری دارد که در تحریر مذکور است.

ص: 5

2. حائض بلاعات، قبل از ده روز پاك شده؛ بعد از چند روز، قبل از ده روز خون دید و ادامه پیدا کرد تا بعد از ده روز؛ برنامه نماز و روزه و غیر آن، در وقت پاکی چگونه است؟

بسمه تعالی، خون دوم حیض نیست و نماز و روزه او در وقت پاکی صحیح است.

3. گفته شده اگر کسی نماز مغرب و عشا را عمدتاً یا سهواً نخواند، فردایش را باید به عنوان کفاره روزه بگیرد. آیا واجب است یا نه؟ در صورت وجوب، قضا یا کفاره دارد، اگر صوم را نگرفت؟

بسمه تعالی، اصل روزه در فرض مسأله و قضا و کفاره واجب نیست.

4. در نماز جماعت، مأموم از جلو متصل نیست، ولی از طرفین متصل است؛ چگونه است؟

بسمه تعالی، اگر کسی که در صف متأخر است بتواند صف جلو یا بعض افراد آن را ببیند نماز جماعتشان صحیح است.

[سؤال 7966] 4184

بسمه تعالی 5 ذی قعدة الحرام 1399 ق

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

با عرض سلام، مستدعی است بیان فرمایید، واقف مسجد خود را متولی، و عزل و نصب امام مسجد را در حیطة تولیت خود قرار داده است. آیا صحیح است یا خیر؟

بسمه تعالی، جعل تولیت برای مسجد صحیح نیست، و عزل و نصب او اثر ندارد.

[سؤال 7967] 4185

بسمه تعالی 1361 / 4 / 2

دفتر امام خمینی مدّ ظلّه العالی

محترماً؛ چنانچه مسجد یا زمین یا ساختمانی، تولیت خاصی داشته باشد، دیگری بدون اجازه متولی می تواند تصرف کند یا خیر؟ لطفاً جواب مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، اصل ساختمان مسجد تولیت بردار نیست و تصرف در موقوفات مسجد یا موقوفات دیگر موكول به اجازه و نظر متولی شرعی است.

ص: 6

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، رهبر کبیر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، دام ظلّه العالی

با تقدیم احترام، مسجدی است که موقوفاتی هم دارد. بانی مسجد و رقبات موقوفه، بر اساس وقف نامه ای برای مسجد و موقوفات، متولی و ناظر تعیین نموده و مدت متجاوز از يك قرن است که در تحت ید متولی و اعقاب وی بوده و هم اکنون متولی در شهر دیگری است و برای رسیدگی به امور موقوفه، برای خود نماینده ای تعیین نموده است. آیا می توان بدون اذن متولی و یا نماینده او، در رقبات تصرف نمود و در آن مسجد نماز خواند یا نه؟

در خاتمه با تجدید احترام، دوام ظلّ عالی را مسئلت می نمایم.

بسمه تعالی، مسجد تولیت بردار نیست و نماز خواندن در آن، موقوف بر اجازه کسی نیست، ولی تصرف در موقوفات مسجد، منوط به نظر و اجازه متولی شرعی است.

[سؤال 7969] 4187

بسمه تعالی 28 شوال المکرم 1399 ق

حضور مبارك آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه، با عرض سلام، مستدعی است بیان فرمایید:

تصرف در مسجد، مانند اقامه مجلس و استفاده از بلندگو و برق و فرش و غیره (غیر نماز خواندن) بدون اجازه و با نهی واقف و متولی مسجد جایز است یا نه؟ متّع الله المسلمین بطول بقائکم

بسمه تعالی، جعل تولیت برای مسجد صحیح نیست و نهی واقف اثر ندارد. بلی، اگر برای اشیای مربوط به مسجد، متولی خاصی قرار داده شده؛ تصرف در آن ها موقوف است به نظر او و مراعات جهت وقف.

ص: 7

بسمه تعالی دوازدهم صفر 1403 ق

در خدمت اقدس عالی جناب الحاج آقانا آیت الله امام خمینی صاحب الموسوی مدّ ظلّه العالی

سؤال: از طرف اهالی و مؤمنین محله حسن آباد پست خانه، سرینگری 3 کشمیر هندوستان در باب انور شرعی مساجد شریف حسن آباد

عرض به خدمت اقدس عالی جناب این است که برای امورات مساجد شریف محله حسن آباد آغا مرحوم الحاج آغا سیدیوسف صاحب الموسوی الصفوی متولی خواهد بود آغاه مرحوم از جانب خود شخص سید محمد سعید باشنده حسن آباد بابت انتظام و انصرام این مساجد شریف ناظر مقرر کرده بود چون که آغای موصوف وفات کرد حکم در امورات شرعی این مساجد شریف در صورت عدم موجودگی متولی چه است و دخل در انتظام و انصرام از ناظر سید محمد سعید شرعی جواز دارد یا نه؟ از جوابش همه ما را عنایت فرمایید.

مزید عرض است که بابت انتظام و انصرام و شرعی امورات مساجد شریف متذکره بالا در عدم موجودگی متولی شرعی به صورت عدول مؤمنین باشند سؤال متذکره بالا از جوابش مشکور می فرمایید تا که گمراه نمی شود.

بسمه تعالی، مسجد متولی ندارد و متولی بردار نیست.

بسمه تعالی

محضر مبارک رهبر کبیر انقلاب و حامی مستضعفان حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته، احتراماً؛ بعد از سلام سؤال می شود:

1. اگر شخصی مقداری از زمین مسجد را بی قید و شرط - یعنی تولیت آن برای کسی شرط نکرده - وقف مسجد نماید اهالی امام جماعتی را از فقیه جامع شرایط

دعوت نمایند و وی کتباً آن امام را منسوب و به سعی ایشان مسجد آباد و تکمیل گردد آیا رضایت کسی که مقدار از زمین را وقف کرده تا آخر عمرش به هر امام جماعت شرط است یا عدم رضایت ایشان در صحت نماز اهالی و امام آن مسجد اثر ندارد؟

2. زیرزمین چنین مسجد برای تعلیم قرآن و سوادآموزی و کتابخانه وقف شده بدون تولیت اداره آن، بیان فرمایید به وسیله چه کسی باید اداره شود. ظلکم مستدام

بسمه تعالی، 1 و 2، مسجد متولی ندارد و رضایت کسی در عبادت در آن معتبر نیست ولی تصرفاتی که منافی با احترام مسجد یا مزاحم نمازگزاران باشد جایز نیست.

[سؤال 7972] 4190

بسمه تعالی

پیشگاه رهبر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی

چهار پنج سال قبل، یک صد و پنجاه متر از محوطه خانه ام را برای مسجد نذر کردم، به این صورت که چون مقدار آن کم، و قیمتش زیاد بود، آن را بفروشم و در محل دیگری مسجد بزرگ تری بسازم. سال گذشته یک روحانی با چند نفر از اهل محل مراجعه، و فرمودند شنیده ایم زمین نذر مسجد کرده اید؛ پنجاه متر اضافه تر بدهید، و هشتاد متر هم فروشی - که اهل محل پول هشتاد متر را بدهند، و در ثواب شریک شوند - بنده بدون این که قلباً راضی باشم که زمین بیشتری از محوطه خانه ام بدهم، ناگزیر - به خاطر آقای روحانی و سایر همسایگان - قبول کردم. پس از چندی، همان روحانی با چند نفر مراجعه، از قول حاکم شرع فرمودند: این خانه شما را دولت می گیرد، بهتر است خود شما برای مدرسه علمیه آن را هدیه کنید. به عرض رساندم: بنده فقط دو خانه برایم باقیمانده، که یکی بیع بانک و در آن ساکن هستم، و دیگری هم برای امرار معاش، و آن زمانی که ثروتمند بودم، زمین بزرگی برای مدرسه داده ام، که هم اکنون از آن استفاده می شود، و دیگر آن که طلبه ای که در خانه غصبی تحصیل علم

ص: 9

کند، نمی تواند منویات شارع مقدس اسلام و علمای حاضر و رهبر انقلاب را - که همانا منویات اسلام است - اجرا نماید. تشریف بردند، و طولی نکشید، بنده را بازداشت کردند. بدون هیچ گونه خلائی، مدتی در بازداشت بودم، و چون زاید است، از شرح آن می گذرم.

به مسجد، که منظور اصلی است برمی گردیم: 1. اول آن که پولی بابت هشتاد متر نپرداخته اند و صیغه خوانده نشده است. 2. این آقایان به نظر بنده قصدشان این بوده که با دریافت اجازه ایجاد مسجد از طرف بنده، پول ساخت آن را از دولت بگیرند. این را هم عرض کنم که اگر در این محل مسجد ساخته شود، خودکفا است و دارای چند مغازه می شود.

و اما نظر خود بنده این بود که مسجدی احداث کنم، و تولیت آن را تعیین نمایم، و به کم و کسر آن برسم. اینک به سؤالات ذیل جواب مرقوم فرمایید:

1. بنده نیتم این بوده که تولیت مسجد را عهده دار شوم، آیا این حق را دارم یا خیر؟

2. آیا چون پولی نپرداخته اند، نسبت به هشتاد متر حق عدول دارم یا خیر؟

3. نسبت به پنجاه متر اضافه بر نذر اولیه - با این که نظر خودم این است که چون برای مسجد است، آن را هم بدهم و خواهم داد - ولی از نظر شرعی مایلم بدانم همان نذر اولی، که خودم کرده ام، صحیح است، یا این که پنجاه متر بعدی، هم چون نذر شده، مجبور به اجرای آن هستم یا مختار؟

4. نذر اصلی این بود که زمین را بفروشم و در محل وسیع تری مسجد بسازم؛ چون از پول این زمین می توان محل وسیع تری تهیه کرد و حتی قسمتی از ساختمان مسجد را هم ساخت. آیا حق دارم نذر اولیه را اجرا کنم یا خیر؟

بسمه تعالی، اصل مسجد تولیت بردار نیست، ولی نسبت به موقوفات آن، واقف می تواند خود یا دیگری را متولی قرار دهد، و نذر اگر با خواندن صیغه مخصوص آن شرعی شده، وفای به آن لازم است، وگرنه وجوب وفا ندارد، و ملک اگر فروخته شده و معامله شرعی انجام گرفته، تسلیم آن به

مشتری لازم است، وگرنه اختیار ملك با مالك است و تصرف ملك غير، بدون اجازه مالك شرعی، غصب و حرام است.

[سؤال 7973] 4432

3. مقداری از بیابان، برای مسجد تعیین می شود و به عنوان مسجدیت، در آن نماز اقامه می شود؛ سپس از آن جا می روند؛ برای کسانی که موضوع را می دانند، اگر گذرشان به آن جا بیفتد، حکم مسجد دارد؟

بسمه تعالی، به مجرد تعیین مقداری از بیابان برای مسجد و نماز در آن، حکم مسجد پیدا نمی کند.

[سؤال 7974] 4191

بسمه تعالی 1361 / 1 / 7

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته العالی

پس از تقدیم سلام، امیدوارم در ظلّ توجهات ولی عصر علیه السلام مصون و محفوظ باشید؛ و در ضمن استدعا دارم این چند مسأله را جواب بفرمایید.

1. شخصی زمینی را به عنوان مسجد داده و نام آن را مسجد جعفری نهاده؛ چون جدّش شیخ جعفر کبیر بوده؛ و فعلاً بعد از پیروزی انقلاب، جوان ها آن را مسجد امام جعفر صادق علیه السلام نامگذاری کرده اند. آیا از نظر شرعی اشکالی دارد؟

بسمه تعالی، اشکال ندارد.

2. اگر کسی چیزی را که جزء مؤونه حساب می شود خریداری کند - مانند خانه و فرش و امثال آن - و بعد از چند سال احتیاجش برطرف شد، و قیمت آن از موقع خرید زیادتر شده، آیا زیادی آن خمس دارد؟

بسمه تعالی، اگر با پول غیر مخمس خریده، موقعی که احتیاج برطرف شد، به قیمت فعلی خمس دارد.

3. خانه ای را مهر زن قرار می دهند که صد هزار تومان قیمت داشت؛ بعد از مدتی زن خانه را به دو بیست هزار تومان می فروشد. آیا زیادی آن خمس دارد؟

ص: 11

بسمه تعالی، خمس ندارد.

4. شخصی که حج می رود، مقداری ریال سعودی از دولت خریداری می کند. اگر آن را به کس دیگر بفروشد، چه صورتی دارد؟

بسمه تعالی، مقررات دولت اسلامی را باید مراعات کند.

5. اگر کسی به نیابت شخصی حج برود و اعمال عمره تمتع را به جا آورد؛ اما به واسطه فوت یا مرض نتواند وقوف به عرفه یا مشعر بنماید - نه اختیاری و نه اضطراری - آیا نایب، بریء الذمه می شود یا نه؟ و در صورت بریء الذمه شدن، نسبت به منوب عنه، چه وظیفه ای است؟

بسمه تعالی، اگر بعد از احرام و داخل حرم شدن فوت کند، نایب و منوب عنه، هر دو بریء الذمه می شوند؛ و اگر به واسطه مرض نتواند حج به جا آورد، باید به وظیفه محصور عمل کند و منوب عنه، بریء الذمه نمی شود.

[سؤال 7975] 4192

بسمه تعالی 1 ربیع الاولی 1403 ق

حضرت آیت الله العظمی رهبر کبیر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

چه می فرمایید در این مسأله شرعی: این جانب خادم مسجد کارخانه قند میاندوآب، مدت سی و دو سال است در این مسجد برای رضای خدا به اجازه علمای وقت خدمت می کنم؛ این مسجد مقداری زمین در محوطه حیاط دارد؛ از روزی که در این مسجد خادم می باشم، با دسترنج خود مقداری قلمه درخت و درخت میوه نهادم و بار آوردم. آیا جایز است خانواده این جانب از میوه و چوب آن، استفاده کنند یا جایز نیست؟ جواب مرقوم فرماید تا خیال این جانب راحت باشد. خودم دارای ده - دوازده عایله می باشم و در این باب پیرمرد شدم و در این مدت خدمت بر مسجد، از کسی مزد و حقوق نگرفتم و برای رضای خدا خدمت کردم. لطفاً بفرمایید با این شرایط، استفاده از محوطه حیاط مسجد جایز است یا جایز نیست؟

بسمه تعالی، اگر درختان را از مال خودتان غرس کرده اید و وقف ننموده اید، میوه آن از خود شما است و می توانید استفاده کنید.

ص: 12

محضر مبارك حضرت امام خمینی، دام ظلّه العالی

احتراماً؛ به عرض می رساند: در زمان طاغوت زمین های مردم غصب و در آن ها پادگان ها و پایگاه های نظامی ساخته شده است که این پایگاه هم مستثنا از عرایض فوق نمی باشد. ضمناً در همان زمان عده ای از پرسنل مؤمن و متعهد اقدام به ساختن مسجدی در همین زمین ها نموده اند و صیغه آن توسط مرحوم آخوند آقا ملا علی همدانی خوانده شده است. با توجه به عرایض بالا تقاضا می شود بفرمایید: وضع این مسجد چگونه است و آیا صیغه ای که برای آن خوانده شده باطل است یا خیر؟

با توجه به غصبی بودن زمین های این پایگاه آیا در حال حاضر می شود مسجد در آن بنا کرد یا خیر؟ والسلام

بسمه تعالی، حکم به صحت وقف مزبور می شود و حکم مسجد بر آن مترتب است.

سلام علیکم، بدین وسیله استفتا می گردد که مسجدی در شهر ساخته شده که بانیان آن دو برادر بوده اند، که یکی از آن ها فوت کرده است و وصیت نموده که برادرش ساختمان مسجد را به اتمام برساند. در ضمن این دو برادر صاحب زمین های زیادی بوده اند و پس از تصویب قانون خرید و فروش زمین از مجلس شورای اسلامی مبنی بر این که کلیه زمین ها برای پنج سال، به عنوان حکم ثانوی به واسطه و نظارت کامل دولت باید خرید و فروش شود. پس از این که دولت اعلام نمود که طبق مصوبه مجلس شورای اسلامی، خرید و فروش زمین ممنوع است، بانی مسجد چند قطعه از زمین های خودش را برای مسجد به فروش رساند بدون این که دولت نظارتی

داشته باشد و حتی به خاطر این که خلاف قانون انجام داده بود، هیچ مدرکی رد و بدل نشد و از این پول، برای به اتمام رساندن مسجد استفاده نمودند. با در نظر گرفتن این که

قانون مجلس شورای اسلامی عین شرع است، این عمل جایز بوده است یا خیر؟ و در صورت اشکال، برای تطهیر مسجد چه اقدامی بشود؟

بسمه تعالی، درباره مسجد اشکالی ایجاد نشده است.

[سؤال 7978] 4195

بسمه تعالی

حضور مبارك حضرت آیت الله العظمی نایب الامام، امام خمینی، دامت برکاته

احتراماً؛ استفتا و استفسار می شود، قطعه زمینی به مساحت تقریبی چهار صد متر مربع، واقع در فرحزاد تهران، يك نفر از بانوان خیر و مؤمن جهت احداث مسجد به اهالی فرحزاد اهدا نموده است. پس از انجام تشریفات اهدا و وقف شرعی؛ اهالی جهت ساختن آن، شروع به خاک برداری نمودند که در حین خاک برداری تعدادی قبر پیدا شد. ضمناً اهالی محل نیز شهادت می دهند که محل مذکور قبرستان بوده است. توضیح این که اجساد داخل قبور پوسیده می باشد. در ضمن تا پیدا شدن قبرها در حدود مبلغ بیست و دو هزار تومان، بابت خاک برداری و غیره از پول های اهدایی مردم مصرف شده است. لذا از آن مقام محترم تقاضا می شود در این مورد حکم شرعی را جهت هرگونه اقدام لازم صادر فرمایند.

بسمه تعالی، در فرض مذکور احداث مسجد مانع ندارد.

[سؤال 7979] 4196

بسمه تعالی 1358 / 10 / 29

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی

پس از عرض سلام؛ سلامتی وجود حضرت عالی را از درگاه خداوند متعال خواستارم.

ص: 14

حضرت امام! این جانب از طرف اهالی قریه كوشك سزننگ سیمكان بخش جهرم به استحضار می رسانم که بنای يك مسجد در قریه نامبرده نموده ایم. قریه نامبرده موقوفه می باشد و در رژیم قبل به زارعین فروخته شده است. حال چهارصد متر زمین موات که در میان ده قرار دارد در حدود چهل سال است که قابل کشاورزی دیم نیست و اهالی، وسایل ساخت مسجد را فراهم آورده اند. استدعا داریم که دستور شرعی آن را اعلام بفرمایید.

خداوند سایه مبارکتان را بر سر همه مسلمین جهان مستدام بدارد.

بسمه تعالی، اگر زمین وقف باشد، بنای مسجد در آن با اجازه متولی شرعی و مراعات مصلحت وقف مانع ندارد، لکن زمین آن حکم مسجد پیدا نمی کند.

[سؤال 7980] 4197

بسمه تعالی 12 / 2 / 1362

حضور محترم حضرت آیت الله العظمی رهبر عالم اسلام، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، پس از دعای خالصانه، احتراماً؛ به عرض عالی می رساند:

مسجدی کوچک، خراب و کهنه در محل ما (سلاکجان حومه کلاچای گیلان) وجود دارد و برای مردم محل، بسیار کوچک و غیر قابل استفاده است؛ همه زمین اطراف مسجد، قبرستان است؛ آیا جایز است از هوای زمین قبرستان، برای اضافه و توسعه مسجد استفاده شود؛ به طوری که از دفن اموات ممانعت نشود و فقط بالای قبرها به ارتفاع دو متر توسعه پیدا کند؟ منتظر جواب از محضر آن امام بزرگوار هستیم.

بسمه تعالی، اگر موجب نبش قبر یا هتك قبور مسلمین یا تصرف قبرستان نباشد اشکال ندارد؛ ولی مقداری که از هوایی قبرستان گرفته می شود، حکم مسجد پیدا نمی کند.

ص: 15

جماران، حضرت امام خمینی، بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران

احتراماً؛ اهالی کیاکلايه لنگرود به علت كوچك بودن مسجد محله تصميم گرفته اند مسجدشان را توسعه دهند و لذا به مشكلي برخورد کردند. مشکل این است که در جلوی مسجد یادشده، زمینی است که قبلاً - بیست سال پیش - مرده دفن می شده و زمین مورد بحث موقوفه نیست. لذا جهت شرعی بودن این مسأله، از آن رهبر عظیم الشان تقاضا داریم دستورات لازمه در این باره به اهالی یادشده داده شود. والسلام

خدایا، خدایا، تا انقلاب مهدی، خمینی را نگهدار

بسمه تعالی، اگر قبرستان، وقف و ملك کسی نیست و مستلزم نیش قبر نباشد، جزء بنای مسجد قراردادن مانع ندارد.

بسمه تعالی

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّظله العالی

در یکی از محله های قم، قطعه زمینی وقفی و متعلق به آستانه است. متولی آستانه این زمین را برای مسجد واگذار کرده که اهالی محل به خرج خودشان بسازند. آیا این مسجد حکم سایر مساجد، از نظر ثواب نماز یا عدم توقف زنان حائض و غیره را دارد؟ و همچنین پس از ساختن مسجد، می توانند مثل سایر مساجد این ساختمان را تحویل مسجد بدهند؟

بسمه تعالی، با فرض وقف بودن زمین، حکم مسجد بر زمین مترتب نمی شود. بلی اگر زمین را از متولی شرعی و ملاحظه مصلحت و جهت وقف، برای ساختمان مسجد اجاره کنند و به قصد مسجدیت ساختمان کنند و تحویل دهند، بنای آن مسجد می شود.

محضر مبارك حضرت آيت الله العظمى امام خمينى، دامت برکاته

زمینى است جزو موقوفه امام زاده خاكرج، و بين خانه هاى مسكونى قرار گرفته. با توجه به اين كه محل، بزرگ و فاقد مسجد مى باشد، نظرتان را راجع به بناى مسجد بيان فرماید.

بسمه تعالی، اگر وقف است مسجد نمى شود.

بسمه تعالی

حضور محترم حضرت آيت الله العظمى امام خمينى، دام عزه العالی، خواهشمند است نظر مبارك خودتان را درباره اين مسأله بيان فرماید:

شخصى زمينى را از آستان قدس اجاره کرده و سرقفلى زمين را به آستانه مقدسه پرداخته و بنايى دو طبقه ساخته. قسمت زير آن را به نام حسينيه و قسمت بالاي آن را به نام مسجد نام گذارى کرده و منزل خود را فروخته و پول آن را صرف اين بنا نموده است و حتى دينارى در اين بنا از كسى كمك نگرفته و كل هزينه آن را خودش خرج نموده و فعلاً در قسمتى از آن بنا مى نشيند و افتخار خدمتگزارى بنا را عهده دار شده است و خودش را متصدى و متولى آن بنا قرار داده است. كسانى در اين امر با او مخالفت مى كنند و مى خواهند بنا را در اختيار گيرند. آيا بدون اذن اين شخص مى توانند تصرف نمايند يا خير؟ و اگر راضى نباشد، تصرف آن ها در چنين بنايى غصب است يا خير؟

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

بسمه تعالی، اگر زمين وقف است، حسينيه و مسجد كردن آن صحيح نبوده است و امر آن با متولى شرعى آستانه مقدسه است.

2. زمینی را از متولی وقف عام، به مدت صد سال اجاره نموده، در آن مکان ساختمانی به نام مسجد بنا کرده اند؛ آیا حکم مسجد را دارد یا نه؟

بسمه تعالی، حکم مسجد را ندارد.

بسمه تعالی 1361 / 9 / 28

دفتر حضرت امام خمینی، رهبر انقلاب اسلامی ایران

احتراماً؛ اهالی کیاکلايه لنگرود به علت كوچك بودن مسجد محله، كه گنجایش افراد مؤمن را ندارد، تصمیم گرفتند؛ مسجدشان را توسعه دهند و از این بابت حدوداً 100 هزار تومان جهت همین کار، تحویل مسئول انجمن اسلامی داده اند ولی در وسط زمین مورد نظر، چند قبر، حدود 20 سال قرار دارد. بعضی ها در محل، گفته اند: اگر چنانچه قبر در وسط مسجد باشد، اشکال دارد. روی این اصل می خواهیم با امام در این باره صحبت نموده و نتیجه را به این انجمن اعلام بفرمایند. بی صبرانه منتظر فرمان امام و حکم شرعی آن امام بزرگوار می باشیم.

خدایا، خدایا، تا انقلاب مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، خمینی را نگهدار

بسمه تعالی، چنانچه زمین مذکور وقف یا ملك کسی نباشد و نبش قبر نشود، جزو مسجد قرارداد آن، مانعی ندارد.

بسمه تعالی 1361 / 4 / 28

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی، سلام علیکم ورحمة الله، استدعا می شود پاسخ دو استفتای زیر را کتباً مرقوم فرمایید:

1. قطعه زمینی مورد نظر است تا در آن مسجدی که مورد نیاز است احداث گردد و این زمین در قریه ای قرار دارد که از کل زمین های آن قریه، يك دانگ آن به طور مشاع

وقف حضرت سید الشهداء می باشد؛ ساختن مسجد در این زمین چه صورت دارد؟ و آیا حضرت امام اجازه می فرمایند تا در آن احداث مسجد شود با توجه به ضرورت وجود مسجد در این قریه؟

بسمه تعالی، نسبت به قسمت وقف، مسجد نمی شود.

2. نوعی ماهی در دریای خزر وجود دارد که خاویار آن منبع درآمد سرشاری برای دولت است، لذا دولت آن را از صیادان خریداری نموده و به دولت های کافر می فروشد؛ صید و فروش این ماهی (ماهی خاویار) به دولت برای صیادان چه حکمی دارد؟

بسمه تعالی، اگر فلس دارد فروش آن صحیح است.

[سؤال 7988] 4204

بسمه تعالی

محضر شریف آقایان شورای استفتای امام، دام عزّهم، با کمال ادب، مقتضی است به سؤالات ذیل جواب مرقوم فرمایید.

1. زمینی را شخصی برای مسجد وقف می کند. عده ای از مؤمنین محل آن زمین را مسجد می سازند و یکی از آقایان روحانی موقع ساختن، صیغه می خواند به این که این محل - چه طبقه پایین آن که به صورت سرداب است و چه طبقه بالا که به صورت مسجد است - تا روز قیامت باید مسجد باشد و تا به حال در زیرزمین مسجد، نمازی خوانده نشده است. آیا می شود انباری یا برای دفتر بسیج و مانند آن ها استفاده کرد یا نه؟ و رفتن به آن محل - یعنی سرداب - طهارت می خواهد یا نه؟ خلاصه باید حکم مسجد را بار کرد یا می شود استفاده های دیگر نمود؟

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، زیرزمین هم حکم مسجد دارد.

2. در کنار يك مسجد كوچك، به فاصله 8 متری، زمینی به مساحت 1200 متر برای مسجد وقف گردیده است. آیا می شود در این زمین، سالن سخنرانی و منزل خادم و وضوخانه و حجراتی برای تحصیل و چند مغازه برای هزینه مسجد درست کرد یا آن که باید فقط مسجد درست کرد و تصرفاتی دیگر نمی شود کرد؟

بسمه تعالی، تابع نحوه وقف است. اگر زمین، وقف شده که از عواید آن، صرف احتیاجات

ص: 19

مسجد شود، تصرفات مزبور به جایز نیست؛ مگر آن که زمین را با صلاحدید وقف، از متولی شرعی برای تصرفات مزبور به اجاره کنند.

[سؤال 7989] 4205

بسمه تعالی 1360 / 5 / 20

رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی

احتراماً؛ به استحضار می‌رساند که مسجد محل ما از ابتدا تا کف مثنی، به نام حسینیه بنا گردید و از کف مثنی به بالا به نام مسجد، از مردم پول گرفته شد و 65% آن را جهاد جهت احداث مسجد پرداخته است؛ چه حکمی دارد؟ مسجد است یا حسینیه؟

بسمه تعالی، اگر از ابتدا مقداری به حساب حسینیه و مقداری به عنوان مسجد ساخته شده و وقف گردیده، اشکال ندارد و هر يك از حسینیه و مسجد حکم خود را دارد.

[سؤال 7990] 4206

بسمه تعالی

به استحضار عالی می‌رساند که حدود 18 سال قبل دو نفر برادر از اهالی اصفهان قطعه زمینی وسیع در حدود خیابان جی اصفهان خریداری و آن را به قطعات کوچک جهت ساختمان خانه قطعه بندی نموده و قطعات را به تدریج به مردم فروخته و مردم نیز اقدام به ساختن خانه مسکونی نموده اند که هم اکنون این منطقه یکی از محل های پرجمعیت اصفهان می باشد و در ابتدای امر قطعه زمینی را جهت ساختمان مسجد اختصاص و با هزینه شخصی مبادرت به ساختن مسجدی به نام مسجد الرسول صلی الله علیه و آله می نمایند. پس از چندی یکی از دو برادر به رحمت ایزدی پیوسته و در وصیت نامه خود مقداری از قطعات زمین مورد بحث را جهت ثلث مال خود تعیین و وصیت می نماید که این قطعات را به فروش رسانده و به مصرف امور خیریه از قبیل مسجد و

ص: 20

غیره نمایند و بر همین مبنا وراثت نامبرده چند قطعه زمین را رایگان به افراد بی بضاعت واگذار و آنان نیز تبدیل به خانه کرده و هم اکنون در آن ساکنند در زمان رژیم گذشته در اثر تمرکز جمعیت و نبودن خیابان شهرداری نقشه ای جهت چند خیابان در این منطقه طرح و دوالی سه خیابان آن احداث و بقیه خیابان ها به علت نبودن اعتبار به تأخیر می افتد تا اخیراً در اثر فشار مردم، شهرداری مشغول خیابان کشی گردیده که در نتیجه مسجد فوق الذکر در مسیر قرار گرفته و اعلام تخلیه از طرف شهرداری می شود.

لذا ورثه مرحوم تصمیم می گیرند در مجاورت مسجد اولیه از ثلث مرحوم پدر خود قطعه زمینی را به مسجد اختصاص دهند و از محل ثلث با مشارکت عمومی خودشان مبادرت به ساختن مسجد جدیدی می نمایند و این ساختمان مسجد جدید تا پوشش سقف ادامه یافته و بعد از آن تعطیل می گردد. لذا اهالی محل تصمیم می گیرند با جمع آوری اعانه از مردم به اتمام ساختمان مسجد اقدام نمایند که مورد اعتراض مؤسّسین اولیه قرار می گیرند و اعلام می کنند که خود بانیان اولیه ساختمان مسجد را تمام خواهند نمود لذا تصمیم می گیرند با فروختن زمین های مربوط به ثلث پدرشان و کمک عمومی خود هزینه مسجد را تأمین نمایند و مبالغی هم از همین طریق تأمین و به مصرف رسید ولی برای اتمام آن مواجه با فتوای جناب عالی شدند، اطاعت از مصوبات و قوانین دولت جمهوری اسلامی امری شرعی و تخلف از آن خلاف شرع محسوب می گردد و دولت جمهوری اسلامی فروش زمین را کلاً ممنوع اعلام نموده و دفاتر اسناد رسمی بر طبق دستور دولت از نقل و انتقال زمین خودداری می نمایند.

لذا از حضور مرجع عظیم الشان استفتا می شود که آیا فروش زمین هایی که مربوط به ثلث مرحوم واقف و برادر او می باشد با قیمت روز یعنی متری حدود 2 هزار تومان بدون نقل و انتقال رسمی و مصرف پول به دست آمده جهت تکمیل مسجد مورد ذکر که تنها مسجد محل و هم اکنون مورد استفاده عامه و برگزاری نماز جماعت و تعزیه خامس آل عبا علیه السلام و غیره می باشد چه صورتی دارد آیا می شود در این مسجد مراسم

دینی به جا آورد و یا خیر؟ و اگر نمی شود دستور فرمایید از این مسجد چگونه می توان استفاده نمود.

بسمه تعالی، نماز و سایر مراسم مذهبی در مسجد مذکور مانع ندارد.

[سؤال 7991] 4207

بسمه تعالی 1358/8/7

قم، دفتر امام، بعد از سلام

احتراماً؛ به عرض می رساند: مسجد امام خمینی (شاه سابق) در اصفهان - که بعد از انقلاب، فقط مخصوص عبادت و برنامه های مذهبی می باشد - را می خواهند مثل سابق؛ یعنی زمان اختناق، دوباره برای تماشای آن بلیط بفروشند. و حال آن که نماز جمعه اصفهان و همه برنامه های بزرگ در این محل برگزار می شود. خواهشمند است وضع مسجد را روشن نمایید که آیا بلیط بگذارند برای فروش یا این که فقط برای برنامه های مذهبی باشد؟

خداوند سایه مبارکتان را بر سر همه مسلمین جهان مستدام بدارد.

بسمه تعالی، مسجد محل عبادت و شعائر مذهبی است و مزاحمت کسانی که برای عبادت به مسجد می روند جایز نیست.

[سؤال 7992] 4208

بسمه تعالی 1362/3/6

محضر مبارك حضرت مستطاب آیت الله العظمی، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

به عرض می رساند: زیرزمینی برای منبع در آمد خود مسجد، ساخته شده و مسجد را بالای زیرزمین ساخته اند. ولی زمان آمادگی زیرزمین جهت اقامه نماز جماعت، پیش از ساختمان مسجد بود. این جانب در زیرزمین، مدت شش ماه اقامه نماز جماعت داشتم. آیا زیرزمین به طور معاطات حکم مسجد را پیدا نکرده است؟ بفرمایید که آیا قصد واقف که بنا داشته زیرزمین را فروشگاه یا بنگاه قرار دهد، با این

ص: 22

کار به هم نخورده است؟ مستدعی است جواب را مرقوم، و با خاتم شریف مزین فرمایید.

بسمه تعالی، با فرض این که زیرزمین به عنوان مسجد ساخته نشده، و به این عنوان، وقف یا تحویل نشده، حکم مسجد ندارد.

[سؤال 7993] 4209

بسمه تعالی

با عرض ادب خدمت آقایان امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و با آرزوی طول عمر برای رهبرمان و پیروزی برای رزمندگانمان و با سلام بر شهیدان راه حق و توفیق برای شما عزیزان، در راه خدمت به اسلام و مسلمین.

این جانب يك سرباز در جبهه سومار می باشم، چند سؤال فقهی برایم پیش آمده که بر آن شدم با شما عزیزان مطرح کنم، تا ان شاء الله جواب آن ها را دریافت کنم.

1. در این جا سنگرها و یا چادرهایی است که به همت برادران به عنوان مسجد و نمازخانه ساخته شده است؛ آیا مسائلی که در باب مسجد در رساله امام و دیگر کتب اسلامی آمده است، شامل این مکان ها هم می شود یا نه؟

بسمه تعالی، اگر مکانی در زمین موات به عنوان مسجد ساخته شود و تحویل نمازگزاران داده شود، حکم مسجد دارد و اگر فقط اختصاص برای خواندن نماز داده شده، مسجد نیست.

2. در باب مسائل مربوط به نماز مسافر، به دو مسأله بر می خوریم: یکی این که باید رفت و برگشتمان از وطن، هشت فرسخ شود تا حکم مسافر پیدا کنیم و دیگر این که اگر آن مقدار از شهر دور شویم که دیگر دیوارهای شهر را بینیم و صدای اذان شهر را نشنویم، حکم مسافر را پیدا می کنیم؛ موقعی امکان دارد پیش بیاید که اگر از دید مسأله اولی بنگریم، هنوز حکم مسافر را نداریم؛ ولی اگر مسأله دوم را در نظر بگیریم، حکم مسافر را داریم؛ مثلاً به اندازه دوازده کیلومتر که از وطنمان خارج شویم، دیگر دیوارهای شهر را نمی بینیم و صدای اذان را نمی شنویم؛ وظیفه چیست؟

بسمه تعالی، نتیجه دو مسأله فوق این است که کسی که به قصد هشت فرسخ از وطن بیرون رود

ص: 23

- که مبدأ هشت فرسخ آخر شهر است - وقتی به حدی رسید که دیوارها را نمی بیند و صدای اذان را نمی شنود، نمازش را شکسته بخواند و منافاتی در بین نیست.

3. توضیحی برای مسأله 1490 در باب مکروهات نماز جماعت بدهید؛ زیرا این طور استنباط می شود که مواقعی که ما مسافر هستیم، حتی جایی که نماز جماعت برپا باشد، باید نمازمان را فرادا بخوانیم و مکروه است که نمازمان را به جماعت بخوانیم.

بسمه تعالی، منظور از کراهت در این جا این است که ثواب این نماز از جماعت های دیگر کمتر است؛ پس لازم نیست نماز فرادا خوانده شود، بلکه این نماز جماعت از نماز فرادا ثوابش بیشتر است.

[سؤال 7994] 4210

بسمه تعالی

محضر مبارک حضرت امام خمینی رهبر کبیر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، مدّ ظلّه العالی

با اهدای سلام و دعا به شما و رزمندگان عزیز؛ معروض می دارد: در بخش فراشبند فارس مسجدی در وسط محل است که از حیث کثرت جمعیت گنجایش ندارد. در کنار این مسجد قطعه زمینی است که مالک آن شخصی مجرد بوده و تقریباً مدت چهل سال است که نامعلوم و مفقود الاثر می باشد. نامبرده دارای یک برادر و یک خواهر است که این برادر هم سفیه می باشد. با این توضیح خواهشمند است حکم فرمایید:

1. مالک زمین کیست؟ ثانیاً: زمین را به چه صورت می شود جهت این مسجد خریداری و جزء مسجد نمود؟

بسمه تعالی، باید به حاکم شرع مراجعه شود.

[سؤال 7995]

2. مسجد فوق الذکر شبستانی دارد قدیمی که چندین سال است بلا استفاده می باشد، با توجه به این که شبستان جدید البنا دارد؛ آیا می شود شبستان قدیمی را

ص: 24

خراب نموده و جزء صحن مسجد نمود؟ در ضمن صحن مسجد خیلی کم است. لطفاً جواب مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، اشکال ندارد؛ ولی احکام مسجد دارد.

[سؤال 7996] 4211

بسمه تعالی 1361 / 12 / 21

حضور محترم مسئول دفتر حضرت امام خمینی

در زمینی وقتی از طریق جهاد سازندگی مسجدی با زیربنای 12×9 بنا گردیده است، این زمین درخت کاری و یا کشت نشده تا به حال، ولی قابل کشت و درخت کاری می باشد. در ضمن هنوز متولی آن را ندیده ایم که سؤال کنیم این زمین وقف اولاد بوده یا وقف امام حسین علیه السلام. در ضمن متولی آن در قید حیات می باشد. لطفاً جواب بفرمایید. نماز خواندن در این مسجد چه صورتی دارد؟ در ضمن می تواند حسینه باشد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر زمین وقف است مسجد نمی شود و می توانند آن را با اجازه موقوف علیهم اختصاص به حسینه دهند.

[سؤال 7997] 4212

بسمه تعالی 1361 / 4 / 8

محضر رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران حضرت امام خمینی دام ظلّه العالی

احتراماً به عرض می رساند: در زمان طاغوت مسجدی در پایگاه سوم شکاری نوژه بنا گردیده و فرش و سایر وسایل مربوطه توسط پرسنل خریداری شده و یا از جوهری که جهت مخارج مسجد از قبیل پذیرایی و غیره جمع آوری می شده، خریداری گردیده است. لذا با توجه به عرایض فوق تقاضا می شود بفرمایید حکم وقفیت بر اجناس فوق مترتب است یا خیر؟

بسمه تعالی، فرش و سایر لوازم را اگر واگذار به مسجد برای استفاده واردین نمودند در حکم وقف است.

ص: 25

محضر مبارک رهبر عالی قدر انقلاب اسلامی ایران، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

محترماً به عرض اقدس عالی می‌رساند: زمینی در بیش از بیست سال قبل برای مسجد داده شده و با پول مردم مسجد ساخته شده است.

آیا صاحب قبلی زمین یا وارث آن می‌تواند بگوید من راضی نیستم کسی در این مسجد نماز بخواند یا خیر؟

بسمه تعالی، بعد از ساختن مسجد و تحویل به نمازگزاران، نمی‌تواند رجوع کند و رضایت او معتبر نیست.

بسمه تعالی

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی الامام الخمینی، دامت برکاته

محترماً به عرض عالی می‌رساند که شالوده مسجدی بدون صیغه وقف ریخته شده ولی جای مناسبی ندارد. و تقریباً بیست ذرع آن طرف

تر همسایه هم جوار آن، حاضر است با زمینی مناسب تر عوض نماید. در صورتی که صلاح بدانید تعویض آن را اجازه داده با جواب

مرفوم بفرمایید. زیادی بر این، باعث تصدیع خاطر مبارک نمی‌شوم. امر، امر مبارک شما است.

بسمه تعالی، در وقف مسجد، خواندن صیغه معتبر نیست و اگر وقف مسجد تمام نشده، اختیار زمین با صاحبان آن است.

بسمه تعالی

حضور محترم مرجع عالی قدر و رهبر عزیز و بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران سلام عرض می‌شود.

ضمن تقدیم عرض سلام؛ لطفاً به چند مسأله شرعی پاسخ فرمایید:

1. بنده يك فرد عادی و اهل زابل هستم؛ در سال 1355 يك قواره زمین را که 312 متر مربع می باشد، برای مسجدی خریداری نمودم؛ چون مردم این محل بودجه نداشتند نتوانستند بسازند؛ حالا با کمک مردم می خواهند مسجد را بسازند که می بینند این زمین برای مسجد کوچک است. آیا اجازه است که این زمین را بفروشیم و در همین محل، زمین بیشتری خریداری نماییم؟ در ضمن، موقع خریداری زمین، صیغه خوانده نشده و با عقیده کامل برای مسجد خریداری شده.

بسمه تعالی، خرید زمین به قصد بنای مسجد کافی در وقف نیست؛ اگر بعد از خرید، وقف نشده و تحویل وقف نگردیده، به ملك مالك باقی است و اختیار آن با ملك است.

2. در سال 1358 منزل نداشتم؛ تقریباً چهل هزار تومان پول داشتم که ایام ماه ذیحجه رسید؛ در همین ایام، منزل نیمه تمامی را به هفتاد هزار تومان خریدم. آیا مستطیع شدم یا خیر؟ ضمناً این منزل نیمه تمام را خرده خرده درست کردم؛ موقع سال خمس بنده رسید، ولی هنوز منزل تمام نشده بود که داخل حیاط بروم. آیا خمس تعلق گرفته است یا خیر؟

بسمه تعالی، در فرض سؤال، خمس منزل لازم نیست؛ بلی اگر 40000 تومان مرقوم از درآمد کسب بوده و بعد از سال بدون دادن خمس صرف در خرید منزل شده، از قیمت فعلی، نسبت به آن باید خمس داده شود.

[سؤال 8001] 4216

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر عظیم الشان انقلاب اسلامی، آیده الله تعالی

پس از عرض سلام و دعاگویی وجود شریف، شخصی زمینی را تقریباً به مساحت 500 متر برای مسجد قرار داده، ولی نه صیغه وقف خوانده شده و نه تصرف مسجدی شده است؛ آیا می شود آن زمین را فروخت یا ملك تقبل کند و قیمتش را برای توسعه مسجد دیگر یا ساختمان حسینیه مصرف نمایند؟

بسمه تعالی، اگر وقفیت زمین متحقق نشده اختیار آن با ملك است.

ص: 27

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر عالی قدر و امام بزرگوار امت اسلامی، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، متّع الله المسلمین بطول بقائه الشریف

1. یکی از هیأت های عزادار حضرت ابی عبدالله الحسین علیه السلام که چندین سال در یکی از مساجد اقامه عزا می نموده، با کمک افرادی خیر، چندین قطعه فرش در سنوات گذشته خریداری کرده و شبستان مسجد مذکور را مفروش نموده است. اکنون که هیأت مذکور، در مسجد مشارالیه اقامه مجلس نمی کند، از امنا و متصدیان شرعی و قانونی مسجد مذکور، ادعای فرش های اشاره شده را می نماید به عنوان این که هیأت، هنگام تهیه فرش ها، برای مسجد تهیه نکرده؛ بلکه برای هیأت تهیه نموده است. مدعی، دلیل شرعی یا عرفی بر مدعای خود ندارد؛ فقط بعضی از اشخاصی که قبل از ده سال پیش در اعطای وجه و ثمن فرش ها شریک بوده یا خودشان خریده و به تصرف مسجد داده اند، اکنون می گویند: برای مسجد نداده ام؛ بلکه برای هیأت داده ام. تکلیف امنا و متصدیان مسجد مذکور در مورد تحویل فرش های ذکر شده به مدعیان آن چیست؟ بیان فرمایید.

2. هیأت مذکور در زمانی که در مسجد مشارالیه اقامه عزا می کرده، در سنوات گذشته مقداری اثاث و لوازم، از قبیل استکان، قوری، قند، شکر و چای و امثال این ها با کمک اهل خیر خریده و در انبار مسجد که در آن زمان در اختیار مسئولین هیأت بوده گذاشته است. این اشیا، علامتی که مشخص کند متعلق به مسجد است یا هیأت، ندارد. اکنون که هیأت مذکور در مسجد مشارالیه اقامه مجلس عزا نمی کند؛ نیز ادعای اشیا مذکوره را دارد. تکلیف امنا و متصدیان مسجد مذکور در مورد تحویل اشیا مذکوره چیست؟ بیان فرمایید. ادام

الله ظلکم علی رؤوس المسلمین

بسمه تعالی، آنچه از فرش ها و لوازم که در مسجد است، متعلق به مسجد است؛ مگر آن که به طریق شرعی اثبات کنند که ملک هیأت است.

بسمه تعالی

حضور مبارك مرجع عالی قدر مسلمین حضرت آیت الله العظمی روح الله الموسوی الخمینی، دامت عزته

عرض مسئلت می نماییم: يك محل به نام ملاط، از توابع شهرستان لنگرود است؛ چون معروف است دوازده نفر سادات در آن - به نام مشهدسرای ملاط - مدفون است. و در آن نزدیکی مسجد وجود ندارد چون ایام زیارتی و فاتحه و ماه محرم و ماه رمضان و روضه و عزاداری جای نیست و در آن محدوده، يك قسمت زمین بابت خریداری برای مسجد وجود ندارد و چون صحن آن بزرگوار 50 هزار متر بالغ است، در آن حدود صحن جایی است که 15 سال یا بیست سال قبرستان بوده آیا امکان ساختن مسجد در آن مکان می باشد یا خیر؟ با توجه به این که برای اجتماع مسلمانان يك مسجد لازم است.

بسمه تعالی، اگر وقف نیست و مالك هم ندارد و نبش قبر هم نمی شود می توانند آن جا مسجد بسازند.

بسمه تعالی

حضور مبارك امید مستضعفان جهان، حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

احتراماً؛ به عرض می رساند: دهی در قریهٔ دیزان طالقان می باشد که دارای يك مسجد خیلی قدیمی بوده، که شخصی غیر محلی در دوپست سال قبل آن را ساخته بود. در اثر مرور زمان، این مسجد به صورت مخروبه ای درآمده؛ اهالی آن را خراب کردند و تجدید بنا نمودند و بیشتر عملیات ساختمان مسجد نیز انجام گرفته. بعداً متوجه شدیم که زمین این مسجد، وقف اولاد ذکور بوده. پس از تحقیقات، معلوم شده که نه عوض داده شده و نه قیمت زمین گرفته شده، و از آن جایی که ملك وقف قابل

خرید و فروش نیست، آیا صاحب این زمین، بدون رضایت وارث بعدی می تواند به کسی ببخشد یا بلاعوض واگذار نماید یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر برای اهالی محرز شده که زمین مذکور وقف اولاد ذکور است و به وجه شرعی به فروش نرسیده، وقف دوباره آن به عنوان مسجد باطل است و مسجد نمی شود، ولی اهالی می توانند زمین را از بطن موجود، اگر صلاح وقف بدانند اجاره کنند که وجه اجاره، تسلیم موقوف علیهم گردد و از زمین، برای محل نماز استفاده شود.

[سؤال 8005] 4220

بسمه تعالی

محضر مبارك مرجع تقلید و رهبر انقلاب، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، متع الله المسلمین بطول بقائه

در یکی از محلات شهر که فاقد مسجد بوده، عده ای از مؤمنین تصمیم به ساختن مسجد گرفته؛ بعضی از آقایان با پول و برخی با دادن مصالح ساختمانی و برخی هم که فاقد هر دو بودند به کمک بتاها در ساختمان شرکت کردند. حال که ساختمان مسجد تمام شده بعضی از همین آقایان، خود را به واسطه کمکی که کرده اند ذی حق دانسته به تحریک بعضی ها باعث ایجاد تفرقه شده اند. آیا کمک کردن به ساختمان مسجد - به هر اندازه و هر شکل که باشد - برای کمک کنندگان ایجاد حقی می کند یا نه؟

بسمه تعالی، کسانی که به نحوی به مسجد کمک کرده اند، با دیگران مساوی هستند و هیچ حقی به مسجد ندارند و کمک کردن موجب حق نمی شود.

[سؤال 8006] 4221

بسمه تعالی

حضور مبارك مسئولین محترم دفتر امام خمینی، روحی له الفداء

احتراماً؛ مسجدی در سال 1354 توسط شخصی بنا شده و شخص نامبرده تحت

ص: 30

عنوان مسجد، نام گذاری نموده و مردم در طول چندین سال در این مسجد نماز خوانده و سپس مسجد را توسعه داده و مقداری زمین نیز جنب مسجد مذکور خریداری نموده و فرش و منبر و سایر لوازم نیز خریده اند و خود آقای بانی هم که پیرمردی می باشد، در جریان بوده و هیچ گونه ممانعتی نکرده است. سپس مردم مستضعف مقداری - حدود بالای یک میلیون ریال - آهن نیز خریداری کرده اند تا مسجد را به طور کلی تعمیر اساسی نمایند؛ لکن بانی به علت برخی عقاید خاصی که دارد و عللی که خود می داند، اکنون مخالفت نموده و مانع ساختمان و توسعه مسجد می باشد و حال این که اولاً، خود ایشان عنوان مسجد را گذاشته و ثانیاً، به علت خاصی اکنون می گوید حتی اگر به مراجع هم مراجعه کنید من می گویم مسجد را وقف نکرده ام و سند آن در نزد من است و من آن را نمی دهم و شما اگر می خواهید، در کنار این مسجد، یک مسجد برای خودتان بسازید. ما هم آهنی را که تهیه کرده ایم برای همه زیر بنا و با نقشه مهندسی می باشد و در ثانی، خرج زیادی هم برای محلی که ایشان آن را مسجد نامیده کرده ایم. اکنون نه می توانیم دو مسجد در کنار هم بسازیم و نه می توانیم تعمیر اساسی مسجد را شروع و ساختمان مسجد را تکمیل نماییم و آهن ها هم که مال بیت المال است، مدت بسیار زیادی است که از بین می رود. خواهشمند است هر چه زودتر، بازرسی به این محل فرستاده و ما را راهنمایی کامل بفرمایید.

بسمه تعالی، سند میزان نیست. اگر وقف مسجد متحقق شده و تحویل جهت وقف گردیده، دیگر واقف اختیاری در آن ندارد و توسعه مسجد اگر ضرورت داشته باشد اشکال ندارد و واقف حق ممانعت ندارد.

[سؤال 8007] 4222

بسمه تعالی

حضرت زعیم الاسلام والمسلمین، امام الامة، نایب الامام، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی روحی فداك

ص: 31

شخصی ملکی را سی و پنج سال قبل موقع ارزان بودن زمین به مسجدی واگذار کرده و به خرج اهالی محل و مسجد، در آن ملک کانال کشی و تعمیر صورت گرفته است. مدرك وقفی هم اگر داشته، از بین رفته و حال که ملك ارزش پیدا کرده، مالك اولی ملك را به زنش منتقل نموده و با آن قبالة قدیم می خواهد ملك را پس بگیرد. آیا ملکی را که سی و پنج سال است به شهادت اهل محل در تصرف مسجد بوده، می تواند دوباره تصرف کند یا خیر؟ در انتظار جواب هستم. ادام الله افاضاتکم

بسمه تعالی، اگر ثابت است که زمین را وقف کرده و تحویل هم داده؛ نمی تواند پس بگیرد.

[سؤال 8008] 4223

بسمه تعالی 1361 / 5 / 17

محضر مبارك آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظله العالی

پس از مسألت نمودن طول عمر معظم له از درگاه خداوند منان، به عرض حضرت امام می رساند: در روستای مهویه که جزء قرای فردوس می باشد، در نظر داریم با مبلغ وامی که از طرف بانك عمران در اختیار ما گذاشته می شود، اقدام به يك پروژه ساختمانی نموده؛ لکن برای اجرای این طرح باید - بر اثر پستی و بلندی زمین در خارج محل - قریه مذکور را به کلی از جایش تغییر دهیم، که بر اثر این تغییر و تحول، اماکن خیریه آن متروك می گردد. از محضر شریفان درباره موقوفات این اماکن - که توضیح آن ذیلاً عرض خواهد شد و آب آشامیدنی و متروك شدن اماکن خیریه - نیازمند راهنمایی می باشیم.

1. متروك شدن اماکن خیریه قریه - از قبیل دو حمام، دو مدرسه، حسینیه، بهداری، غسل خانه و چند مسجد که تمام آن نوساز می باشد - جایز است؟

بسمه تعالی، متروك ماندن اماکن مذکوره، تکلیف برای مردم ایجاد نمی کند؛ اگر چه خوب نیست مساجد مهجور بماند.

ص: 32

2. مصرف موقوفات اماکن خیریه - از قبیل مساجد و حمام و حسینیه - در اماکن خیریه نوساز بعدی جایز خواهد بود؟

بسمه تعالی، برای صرف عواید وقف اگر محل به خصوصی تعیین شده، تغییر وقف جایز نیست.

3. تغییر آب آشامیدنی از محل مذکور به محل نوساز با توضیح ذیل جایز است؟

توضیح: تأمین آب آشامیدنی این محل، به وسیله لوله با طرح آبرسانی از چشمه ای که در بالای دره پشت قنات قریه جاری بوده، طبق يك «واگذاری کشاورزان» انجام شده - مشروط بر این که مازاد آن متعلق به خود کشاورزان بوده - و توسط يك لوله توی استخراج می ریزد که به مصرف کشاورزی می رسد؛ و چند طاقه از همین آب، متعلق به اماکن مسجد و حسینیه و حمام و دو امامزاده بوده و آب این قنات، مالك خصوصی نداشته و همه در آن شريك و سهیم بوده، و موقوفات دیگر - مانند وقف اولاد و غیره - نیز دارد و بر اثر خشك سالی های پی در پی و کمبود آب کشاورزی، با کمی آب مواجه می باشیم. قطع کلی لوله و تغییر آن به محل تازه تأسیس چه صورتی خواهد داشت؟ بیان فرمایید.

توضیح دیگر: این روستا تقریباً دارای دویست و چهل خانه مسکونی بوده که بیست خانه آن در معرض سیل و از کل آن، دوسوم آن، ذی قیمت و نوساز و قابل زیست می باشد.

بسمه تعالی، آب مذکور اگر ملك باشد، اختیار آن با مالکین است و اگر وقف باشد، موکول به نظر متولی شرعی با مراعات جهت و مصلحت وقف است.

[سؤال 8009] 3741

3. تجدید بنای مسجد مخروبه چه حکمی دارد؟

بسمه تعالی، مستحب است.

[سؤال 8010] 667

2. اگر برای کار گذاشتن دری در مسجد، از مرجع تقلیدی کسب تکلیف شود و آن مرجع اجازه نداده باشد ولی توجه نکنند به فتوای مرجع و قسمتی از دیوار مسجد را بشکافند و در (مخصوص رفت و آمد) را کار بگذارند، مسأله اش چگونه است؟ و آیا نماز خواندن در چنین مسجدی چگونه خواهد بود؟

بسمه تعالی، ضرر به نماز نمی رساند.

ص: 33

3. اگر برای خراب کردن مسجدی، از مرجع تقلیدی کسب تکلیف شود و آن مرجع اجازه ندهد و پس از این، خود با توسل به بهانه هایی - از قبیل تاریخ بودن مسجد، شکست داشتن و غیره - اقدام به تخریب آن کرده و همه آن را از بین ببرند و با طرحی نو آن را بسازند، آیا دست اندرکاران این برنامه، غیر از عقوبت اخروی (که آیا شامل حالشان می شود یا خیر)، مشمول عقوبت دنیوی هم باید بشوند یا می شوند؟ و نماز خواندن در این مسجد چگونه است؟

بسمه تعالی، ضمان ندارد و نماز در آن مسجد صحیح است.

8. آیا مکان هایی را که در ادارات، نمازخانه می کنند همان احکام مسجد بر آن ها جاری است؟

بسمه تعالی، اگر به عنوان مسجد وقف نشده حکم مسجد ندارد.

5. آیا نمازخانه، حکم مسجد را دارد؟

بسمه تعالی، ندارد.

بسمه تعالی 1361 / 10 / 29

حضور محترم معظم دفتر جناب آقای خمینی، به عرض عالی می رساند:

1. این جانب محل کارم در اداره درآمد شهرداری اصفهان می باشد. حضرت آقای خمینی در خصوص بلندگوها چه دستوری صادر فرمودند؟ بلندگویی هست در مسجد محله نو، بخش دو که صدای آن را تا آخر باز می کنند؛ آن محل مریض بسیاری دارد. تقاضامندم جواب را واضح تشریح بفرمایید؛ زیرا من که منکر مسجد یا نماز

نیستم، ولی صدای بلندگو خیلی زیاد است. لطفاً جواب مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، کاری که موجب ایدای مردم باشد جایز نیست.

2. قدری هم می خواهم پول بفرستم؛ شماره حساب قم، دفتر حضرت آقای خمینی را در جواب نامه مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، می توانید وجوه شرعیه را به حساب شماره هزار مؤسسه تعاونی اسلامی قم حواله کنید.

[سؤال 8015] 4225

بسمه تعالی

استفاده از بلندگوی مساجد، حسینیه ها، در مناطق مسکونی به طوری که موجب ایداء همسایگان مسلمان شود چه حکمی دارد؟

بسمه تعالی، به نحو متعارف اشکال ندارد، مراعات همسایگان بشود.

[سؤال 8016] 4226

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی متع الله المسلمین بطول بقائه، نظر مبارك خویش را درباره سؤال ذیل مرقوم فرمایید.

آیا نمایش فیلم های انقلابی و رزمی حاوی آهنگ های انقلابی در مساجد و تکایا محل اشکال است یا خیر؟

بسمه تعالی، در صورتی که مزاحمت نمازگزاران در مسجد و جهت وقف تکایا نباشد و آهنگی که موسیقی مطرب باشد در آن نباشد مانع ندارد.

[سؤال 8017] 7274

2. بعضی از برادران می گویند: «باید در مسجد تلویزیون گذاشته شود که بیشتر مردم جمع شوند و درباره برنامه های آن بحث کنند و باید

وسیله ورزش در مسجد آورده شود و جوان ها بیایند در مسجد ورزش کنند» و عده ای دیگر از برادران هم با آن

ص: 35

مخالفتند. آوردن وسایل سرگرمی در مسجد، مانند فیلم و تئاتر و نمایش چه صورت دارد؟ امید است جواب قانع کننده باشد تا وظیفه مردم و روحانی روشن شود. در ضمن می پرسند آیا مدح اهل بیت خواندن در مجالس عمومی چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، اگر منافات با احترام مسجد و شؤون آن داشته باشد باید ترك شود و مسجد جای ورزش نیست و مدح اهل بیت در قرآن مجید هم شده است و از افضل اعمال است.

[سؤال 8018] 5342

2. جمعی از مؤمنان چند هزار آجر برای صرف در مسجد معینی خریداری نموده اند که مقداری از آن آجرها اضافه آمده و محل حاجت آن مسجد نیستند. حکم آن ها چیست؟ آیا جایز است آن ها را بفروشند و پول آن ها را در آن مسجد مصرف نمایند یا باید عین آجرها را در مسجد دیگر مصرف نمایند؟ لطفاً جواب مرحمت فرمایید.

بسمه تعالی، در فرض مرقوم اختیار آجرهای به مصرف نرسیده با صاحبان پول است که آجر را به منظور صرف در مسجد خریده اند.

[سؤال 8019] 4227

بسمه تعالی 1361 / 2 / 28

مسئولین محترم دفتر حضرت امام خمینی

پس از سلام خواهشمند است جواب نامه را که به دست شما می رسد فوری مرحمت دارید. این جانب فرزندی داشتم که فاقد اهل و عیال بوده و در سن بیست سالگی در تاریخ 8 / 4 / 61 با لباس مقدّس سربازی در آبادان به شهادت رسیده، حال ارتش جمهوری اسلامی در صدد است که مبلغ دو میلیون ریال بابت ضرر و زیان به ما بپردازد. البته وضع ما به واسطه قانع بودن فعلاً خوب است، مسکن اصلی ما در بین راه آمل و تهران در منطقه بیلاقی می باشد که تابستان ها در آن جا به سر می بریم و یک

ص: 36

آبادی 40 خانوار فاقد مسجد می باشد، آیا ما می توانیم در محل ذکر شده مسجدی به نام شهید مزبور از وجه پرداختی ارتش بسازیم یا خیر؟ باز خواهشمند است جواب فوری مرحمت دارید.

بسمه تعالی، در دریافت وجه مزبور اختیار با خود شما است و در صورت دریافت اگر به شما تملیک می شود مانع ندارد آن را صرف بنای مسجد نماید.

[سؤال 8020] 4228

بسمه تعالی

محضر زعیم عالی قدر رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران، نایب الامام حضرت آیت الله العظمی خمینی دام ظلّه

مسجد جامع استهبان نیاز به تجدید بنا و توسعه و گسترش دارد و تا حدودی مقدمات آن کار توسط هیأتی فراهم آمده است. مبلغی پول هم جهت صرف امور خیریه موجود است. خواهشمند است با توجه به نیاز مردم به مسجدی که از هر نظر جامع باشد و اهمیت بازسازی مناطق جنگی که توسط کفار بعثی مورد هجوم و تخریب واقع شده است، بفرمایید صرف مبلغ مزبور در کدام راه اولویت دارد؟

بسمه تعالی، اگر پول برای مطلق امور خیریه بوده صرف آن در هر یک از دو امر مانع ندارد.

[سؤال 8021] 4229

بسمه تعالی

محضر زعیم عالی قدر اسلام حضرت آیت الله العظمی امام خمینی دام ظلّه

ساختمان مسجد جامع اصطهبانات که به صورت یک طبقه ساخته شده است احتیاج به گسترش و توسعه و تجدید بنا دارد. قبلاً لازم دانستیم برای تهیه نقشه از آن مقام محترم پاسخ سؤالات زیر را گرفته و بر اساس آن عمل نماییم.

ص: 37

1. آیا در زیر زمین مسجد بعد از خاکبرداری می توان:

الف: کتابخانه مسجد ساخت؟

ب: دفتر امام جمعه، و دیگر اتاق های مسجد ساخت؟

ج: سالن اجتماعات مسجد ساخت؟

بسمه تعالی، زیر زمین مسجد حکم مسجد را دارد.

[سؤال 8022]

2. برای رفع کجی ساختمان مسجد و منظم ساختن بنای جدید بر اساس قبله اجازه می فرمایید بخش کمی از زمین مسجد را به فضای سبز یا مغازه یا اتاق تبلیغات مسجد اختصاص داد؟

بسمه تعالی، تغییر قسمتی از مسجد به صورت دیگر جایز نیست.

[سؤال 8023]

3. برای گرفتن روشنایی، می توان بخش کمی از زمین مسجد را به حیات خلوت اختصاص داد؟

بسمه تعالی، تبدیل زمین مسجد به حیات خلوت جایز نیست.

[سؤال 8024]

4. چند مغازه خریداری شده است که به زمین مسجد اضافه شود. آیا مستأجرین برای تخلیه مغازه ها حق مطالبه وجهی (بابت حق پیشه یا سرقفلی) دارند؟ با توجه به این که با مالک قبلی قراردادی در این خصوص نداشته اند.

بسمه تعالی، در فرض مسأله حق سرقفلی ندارند.

[سؤال 8025]

5. در صورتی که باید وجهی از بابت (حق پیشه یا سرقفلی) به مستأجرین پرداخت نمود، اجازه می فرمایید آن وجه از کمک های نقدی مردم که برای تجدید

ص: 38

بنای مسجد پرداخت می کنند، پرداخت شود و اسباب رضایت مستأجرین را به منظور تخلیه مغازه ها فراهم ساخت؟

بسمه تعالی، از پولی که برای تجدید بنا جمع شده نمی شود در غیر آن صرف کرد.

[سؤال 8026] 4230

بسمه تعالی 15 / 12 / 1361

با درود و سلام به رهبر کبیر انقلاب اسلامی و شهیدان راه حق و حقیقت

پیشگاه مبارك زعيم عالی قدر حضرت آيت الله العظمی امام خمینی، بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران

محترماً با نهایت احترام به استحضار آن رهبر عالی قدر می رساند: این جانبان هیئت امنای مسجد حضرت زینب واقع در نازی آباد، خیابان وطن، نظر به این که به نمایندگی از طرف هیئت امنای مسجد مذکور اقدام به احداث زیرزمین برای این مسجد به مقدار سیصد و هشتاد متر مربع نموده ایم و زیرزمین را خاک برداری کرده ایم و چون این محل فاقد درمانگاه شبانه روزی می باشد و از این رو تصمیم داریم در زیرزمین این مسجد درمانگاه شبانه روزی احداث نماییم، لذا از پیشگاه مبارك تقاضا داریم در این باره دستوراتی صادر فرمایید که آیا زیر این مسجد درمانگاه می توانیم بسازیم یا خیر؟

بسمه تعالی، زیرزمین مسجد حکم مسجد دارد و ساختن درمانگاه در زیر مسجد جایز نیست.

[سؤال 8027] 4231

بسمه تعالی 18 / 11 / 1361

حضور مبارك حضرت آيت الله العظمی امام خمینی مدّ ظله

محترماً به عرض می رسد زمینی به مساحت دویست و پنجاه متر مربع، جنب مسجد امام حسین علیه السلام واقع در حصارک کرج به منظور اضافه کردن وسعت حیاط

ص: 39

مسجد خریداری شده و بعداً ساختمانی در آن احداث گردیده که طبقه بالای آن به قسمت مسجد زنانه اضافه شده و از طبقه پایین و زیرزمین جهت انبار و کتابخانه و شویز و سایر نیازهای مسجد استفاده خواهد شد. چون ساختمان مذکور احتیاج به دستشویی و توالت دارد، آیا می توان در زیرزمین این ساختمان چاهی برای فاضلاب و توالت حفر نمود و در روی آن دستشویی و توالت ساخت یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر زمین مذکور به عنوان مسجدیت وقف نشده، بلکه برای آنچه در ارتباط با مسجد مورد نیاز است تهیه شده احداث امور ذکر شده مانع ندارد.

[سؤال 8028] 4852

4. اگر سگ درب چوبی داخل مسجد را با دهان و دندان خرد کند. و درب چندان خراب نشده باشد، آیا درب باید توسط صاحب سگ یا اهالی ده عوض شود؟ یا آن که با شستن یا رنده نمودن همان جایی که سگ دهان زده پاك می شود؟

بسمه تعالی، اگر کوتاهی از صاحب سگ نبوده به او چیزی نیست و لازم است به هر نحو ممکن تطهیر نمایند.

[سؤال 8029] 4232

بسمه تعالی

محضر زعیم عالی قدر اسلام، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه

با تقدیم خالصانه ترین سلام ها به پیشگاه رهبر کبیر انقلاب اسلامی و عرض تبریک به مناسبت پیروزی با شکوه رزمندگان اسلام، از خداوند متعال سلامتی و طول عمر آن امام عزیز را تا ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه مسئلت داریم.

امام عزیز مستحضرند که استقبال عموم از مراسم مذهبی به ویژه نماز جمعه در سرتاسر ایران اسلامی بی سابقه است شهرستان استهبان بحمدالله از این حیث مستثنا نیست.

ص: 40

مسجد جامع گنجایش جمعیت کنونی برای انجام مراسم دینی را ندارد و در اثر کمبود جا شرکت کنندگان در نماز جمعه و یا دیگر برنامه های اسلامی دچار مشکل بوده و این امر از شکوه مراسم دینی کاسته است، لذا از طرف اهالی شهر هیأتی از عدول مؤمنین جهت تجدید و توسعه بنای مسجد جامع انتخاب و مقداری زمین در همسایگی مسجد خریداری شده تا به آن اضافه گردد.

اولاً: اجازه می فرمایید که ساختمان قدیمی تخریب و بر اساس رفع نیازهای حال و آینده تجدید بنا گردد؟

ثانیاً: در اطراف دیوار مسجد چندین مغازه وجود دارد که وقف مسجد است و بخشی از مخارج مسجد از قبیل سوخت و تعمیرات از مال الاجاره آن مغازه ها تأمین می گردد، ولی وجود آن مغازه ها از نور کافی مسجد کاسته است اجازه می فرمایید که آن مغازه ها را به ساختمان اضافه نمود و از قسمت زمین خریداری شده همان تعداد مغازه را ساخته و بر مسجد وقف کرد؟

بسمه تعالی، در فرض مسأله تجدید بنا مانع ندارد، ولی تغییر و تعویض مغازه های وقفی جایز نیست.

جریان فضولی در وقف

[سؤال 8030] 5931

3. در وقف و حبس فضولیت جریان دارد یا خیر؟

بسمه تعالی، در وقف و حبس جاری نیست.

[سؤال 8031] 4233

پاسخ استفتا: [نقل از صحیفه امام، ج 20، ص 61]

زمان: 26 خرداد 1365 / 8 شوال 1406

مکان: تهران، جماران

ص: 41

سؤال کننده: واعظ طبسی، عباس (تولیت آستان قدس رضوی)

[بسم الله الرحمن الرحيم. بخش عمده و قابل توجهی از اراضی شهری و مزروعی شهر سرخس متعلق به آستان قدس رضوی است، بدین ترتیب که قسمتی از آن اراضی املاکی هستند که از محل عواید آستان قدس، محمدرضا پهلوی و پدرش رضاخان خریداری نموده و با امضای محمدرضا پهلوی به آستان قدس وقف گردیده و موارد مصرف آن را نیز مشخص کرده است. قسمتی دیگر، از آن املاکی است که از محل عواید و درآمدهای آستان قدس خریداری شده، ولی مدرکی دال بر وقفیت آن نیست. قسمت سوم املاک خالصه دولتی است که در ازای پرداخت وجه نقد از درآمدهای آستان قدس و بعضاً در برابر انتقال بخشی از رقبات موقوفه حضرت رضا علیه السلام در تصرف و تملك آستان قدس قرار گرفته است. با عنایت به مراتب مشروحه مستدعی است نظر مبارك را نسبت به املاک و اراضی یاد شده از حیث ترتب و یا عدم ترتب آثار و احکام وقف بر آن ها امر به ابلاغ فرمایید.

8 شوال 1406 / 26 خرداد 1365 - عباس واعظ طبسی]

بسمه تعالی

کلیه تصرفاتی که در زمان رژیم پهلوی در آستان قدس رضوی به عمل آمده، محکوم به بطلان است، و اگر مواردی را وقف کرده و مصارفی برای آن معین کرده اند، چنانچه مصارف مزبور مخالف با مصالح آستان قدس و جمهوری اسلامی نیست عمل به آن ها را اجازه می دهیم، و اگر مخالف با آن هاست نایب التولیه آستان قدس مجازند به هر نحو صلاح می دانند درباره آن ها عمل کنند.

و در مورد دوم نیز حکم سایر املاک آستان قدس را دارد و امر آن با تولیت آستانه مقدسه است. و در مورد سوم نیز چنانچه موقوفاتی فروخته شده یا

ص: 42

تغییراتی در آن ها داده شده، باید در صورت امکان به حال اول بازگردد، و اگر امکان ندارد با مراعات جهت وقف در آن ها تصرف شود، و اگر وقف بودن آن ها ثابت نیست حکم مورد دوم را دارد.

روح الله الموسوی

شرایط صحت وقف

[سؤال 8032] 4234

بسمه تعالی 1361 / 6 / 16

دفتر محترم حضرت آیت الله، امام خمینی، مدّ ظلّه

محترماً، به عرض می رساند در جنب تکیه رینه لاریجان، قطعه زمینی به مساحت تقریبی پانصد متر حدود ده سال قبل توسط شخص خیبری، به منظور توسعه تکیه و سقاخانه خریداری شده، ولی تا کنون وقف نگردیده و صیغه وقف جاری نشده است، فقط قسمتی که مورد نیاز توسعه سقاخانه بود، به تصرف تکیه درآمد، مابقی زمین مانده. بعضی از برادران - من باب احتیاط - موضوع را با ارسال فتوایی قباله خرید زمین به آن دفتر ارجاع نمودند، که شاید محتوی قباله خرید دالّ بر وقفیت زمین مورد بحث باشد؛ چون در همسایگی این قطعه زمین، سید اولاد پیغمبری خانه دارد که از نظر جا و مکان در مضیقه است و تقاضا دارد قسمتی، تا حدود پنجاه متر به او فروخته شود، تا از مضیقه به در آید. بناءً علی هذا، تقاضا دارد پاسخ فرمایند که آیا می شود مقدار پنجاه متر از این زمین را به او فروخت و وجه آن صرف تعمیرات تکیه گردد یا خیر؟ خواهشمند است جریان را کلاً روشن فرمایید. والسلام علیکم ورحمة الله

بسمه تعالی، زمین اگر وقف نشده و یا به تصرف و قبض وقف در نیامده، اختیار آن با مالک است و تنها خریدن، به منظور صرف در وقف یا ساختن تکیه و حسینیه، وقف حساب نمی شود.

ص: 43

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی رهبر عالی قدر انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

لطفاً بیان فرمایید: يك قطعه زمین 25 متری جزو قطعه زمینی است که روبه روی صحن مسجد قرار گرفته و يك زن و بچه در آن زمین خانه ساخته اند که مجاور زمین مزبور است و صاحب آن دور آن را سنگ چین کرده تا بعداً به صورت حسینیه درآورد، ولی از دنیا رفته است. آیا می شود این زمین مورد استفاده آن زن قرار گیرد یا باید حسینیه ساخته شود و یا این که امکان ندارد؟ موضوع دیگر این که همان مرحوم در میناب زمینی را در نظر گرفته بوده که مسجدی بنا نماید، ولی قبل از اقدام از دنیا رفته و مقداری از مصالح ساختمانی آن را نیز ریخته بوده است. آیا بر وراثت لازم است که اقدام به ایجاد مسجد بنمایند یا این که می توانند مصالح ساختمانی را جهت مسجد دیگری منتقل نمایند؟ و ضمناً اضافه می نمایند که فرد مرحوم متولی مسجدی است که قطعه زمین مذکور را جهت احداث حسینیه قصد نموده بوده است. از جوابی که مرحمت می فرمایید سپاس گزارم؛ عمر پر برکت رهبر برقرار باد.

بسمه تعالی، اگر زمین ها یا مصالح را وقف نکرده و یا تحویل جهت وقف نداده و وصیت هم ننموده باشد، ملك ورثه است و هر تصرفی در آن بخواهند می توانند بکنند.

محضر مبارك رهبر عالی قدر، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، مستدعی است سؤال شرعی زیر را پاسخ مرحمت فرمایید.

مسجدی است فاقد سرویس عمومی و وضوخانه. در مجاورت این مسجد، خانه

مخروبه ای جهت ساختمان سرویس و وضوخانه مسجد مذکور، توسط اهالی خریداری شده است. پس از تخریب و شروع ساختمان، از طرف شهرداری محل و نیز جمعی از اهالی خواسته شده است که مقداری از خانه مذکور، جهت تعریض کوچه جنب آن گرفته شود. از نظر شرع مقدس آیا چنین کاری مجاز است یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر خانه مذکور هنوز وقف نشده، اختیار آن با صاحبان پول است و تعریض کوچه با رضایت آنان مانع ندارد.

[سؤال 8035] 769

13. رجل أقرض آخر مالا فامتنع المقترض في أداء الدين أو أخذ مالا من دون حق فالمقرض أو المأخوذ منه المال جعلاً هذا المال وقفاً لأبي الفضل العباس عليه السلام أو لأحد الأئمة عليهم السلام فهل يكون هذا الوقف صحيحاً ويخرج المال عن ملكية مالكة؟

بسم الله تعالی، فيما يصح فيه الوقف يصح الوقف المزبور لو أمكنه الإقباض وقد أقبضه لجهة الوقف أو إلى متولّي الوقف وإلا فلا.

[سؤال 8036] 4237

بسمه تعالی

محضر مبارك آيت الله العظمى امام خميني

این جانبان يك قطعه زمین به مساحت چهارصد متر از صاحب آن خریداری نمودیم و به عنوان تأسیس عزاخانه سیدالشهدا علیه السلام اجراء صیغه شده، ولی متأسفانه در اثر اشتباه و ندانستن حکم، با کمک طاغوت زمان تبدیل به حمام گشته. در حال حاضر تکلیف ما نسبت به این حمام از نظر شرعی چیست؟ چنانچه در عوض، زمین دیگری برای درست کردن تکیه تهیه نماییم، جبران و اصلاح می شود یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر برای عزا داری زمین را تحویل نداده باشند و صاحبان پول راضی باشند، تصرف در حمام مانع ندارد و در هر صورت اگر آب غسل مباح باشد، غسل صحیح است.

ص: 45

بسمه تعالی

زمینی است که از سه طرف محصور است به دیوارهای مجاور و از طرف چهارم به کوچه چندصد متری. از طرف کوچه، وقف حسینیّه شده است، ولی هنوز به تصرف وقفی در نیامده است. آیا تغییر یا به هم زدن وقف مذکور جایز است یا خیر؟

از درگاه خدای تبارک و تعالی، طول عمر آن رهبر عظیم الشان اسلام و مسلمین، و پیروزی ملت شهادت طلب کشور اسلامی ایران را خواستار است.

بسمه تعالی، اگر آنچه وقف شده، تحویل جهت وقف داده نشده، وقف تمام نیست و تغییر آن مانع ندارد.

بسمه تعالی

دفتر محترم حضرت آیت الله العظمی حاج آقا روح الله خمینی رهبر کبیر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی

این جانب اهل پشتکوه یزد، از کشاورزان آن محل، تنها دارایی و مایملک خود که عبارت از يك طاق از شانزده طاق قنات مزرعه خلیل آباد، بوده است. بر اثر ناراحتی و گرفتاری و کسالت اقدام به وقف کردن آن نموده ام. در وقف نامه قید گردید که صیغه وقف جاری شده، ولی قید این که به تصرف وقف داده باشد، نشده است. الحال به علت این که دارای عیال و اولاد بوده و عمل انجام شده باعث محرومیت آنان شده از عمل خود پشیمان و می خواهم اجازه فرمایند؛ با توجه به این که مورد وقف به تصرف وقف داده نشده، عمل انجام شده صحیح نبوده و می توان از آن عدول نمود یا خیر؟ نظر مبارک خود را اعلام فرمایند.

بسمه تعالی، مجرد صیغه وقف، بدون تحویل آن، کافی نیست و در خصوصیات مورد سؤال به مسئولین ذی ربط مراجعه شود.

بسمه تعالی

محضر رهبر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، دامت برکاته

محترماً؛ استفسار می شود که:

1. زمینی را به نام ساختن حسینیه خریداری و ثلث بهای آن پرداخت شد و از مؤمنین پول به نام حسینیه جمع آوری گردید. سپس ساختن بنا شروع شد و به خاطر تشخیص قبله، محرابی گذاشته شد و همین که بنا نیمه تمام شد، عده ای گفتند: «اگر مسجد بشود، بهتر است» و صاحب زمین هم گفت: «اگر مسجد بشود، بقیه پولم که دو ثلث بهای زمین می باشد نمی خواهم» و قبض را تغییر دادند و به نام مسجد صاحب الزمان نمودند و بقیه بنا را به نام مسجد تمام نمودند. در حال حاضر از این بنا به نام مسجد استفاده می نمایند و اختلاف هم برطرف نشده است. استدعا می شود آنچه حکم خداست مرقوم فرموده تا تکلیف خود را بدانیم. عزت و سعادت و طول عمر رهبر انقلاب را از پیشگاه احدیت مسئلت می نمایم.

بسمه تعالی، وقف زمین برای حسینیه اگر تمام نشده و قبض وقف حاصل نشده، تغییر آن به عنوان مسجد اشکال ندارد؛ ولی اگر تغییر بعد از تمامیت وقف حسینیه حاصل شده باشد، باطل است و آن محل مسجد نمی شود؛ اگر چه نماز در آن جا اشکال ندارد.

2. حمامی چند سال قبل در این شهر ساخته شد. روزی امام جماعت مسجد می فرمودند: که این مکان قبرستان بوده است. اکنون هم این مکان در وسط شهر قرار گرفته و وقف نامه اش هم مشخص نیست.

آب آن هم از آب شهر و چاه حفر شده در آن مکان می باشد. در هر دو صورت، اگر دارای وقف نامه باشد و یا نباشد تکلیف مسلمین چیست؟

بسمه تعالی، اگر وقف بودن محل حمام برای دفن اموات محرز نباشد، استفاده از آن اشکال ندارد.

خداوند متعال سایه حضرت مستطاب عالی را تا انقلاب حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) بر سر مستضعفین جهان قائم بدارد، آمین، بحق محمد و آله الطاهرين.

بسمه تعالی

دفتر فقیه و عالم بزرگوار و رهبر انقلاب، حضرت امام خمینی، دام ظلّه

با کمال احترام به عرض آن مرجع و امام بزرگوار و حامی مستضعفان می‌رساند: مردی هستم علیل و بیمار، با متجاوز از هفتاد سال عمر، بر اثر جهل و نادانی و بیسوادی و بدون آینده‌نگری به سرنوشت قریب به بیست نفر از عایله خود که بعضی از فرزندانم مبتلا به بیماری صرع و غش می‌باشند. و با عنایت به این که بر اثر ناراحتی خانوادگی و فشار زندگی، مسلط به اعصاب خود نبوده، بنا به توصیه و ارشاد رئیس دادگاه انقلاب اسلامی، سه دانگ و سه ربع دانگ مشاع، از شش دانگ باقیمانده کاروان سرای مورد مالکیت خودم، را - که الساعه هم متصرف و محل ارتزاق روزمره این جانب و عایله ام می‌باشد - طبق وقف نامه شماره 4120-60/10/26 جهت مسجد یا حمام و یا سایر امور عام المنفعه وقف مؤبد نمودم.

مقرر شد که حاکم شرع دادگاه انقلاب با مشورت و صلاحدید امام جمعه به نحو احسن از آن استفاده نمایند و قید شد خودم مادام الحیات، حق نظارت داشته باشم. صیغه جاری شد ولی مورد وقف تحویل حاکم شرع و امام جمعه داده نشد چون که به موضوع و آینده وقف، بر اثر بی سوادی و کهنولت سن مطلع و واقف نبوده‌ام، ناآگاهانه وقف نامه را انگشت زده‌ام. با گذشت اندک زمانی از عمل خود نادم و پیشیمان و متوجه شدم که همه هستیم از دستم رفته و باید به کنج مسجد و یا خرابه - با حدود بیست نفر عایله - پناه ببرم. بدین سبب حضوراً و تلگراماً اعلام ندامت و ابطال وقف نامه را از مراجع مذکور خواستم، ولی توجهی نفرموده‌اند. مورد وقف هم کماکان در تصرفم می‌باشد و امور زندگی از همین محل تأمین می‌شود و راضی به تحویل و تحول و وقف هم نیستم. علی‌هذا تمنا دارم نظریه و فتوای حضرتتان را ذیلاً مرقوم تا از این پریشانی رها شوم.

بسمه تعالی، تنها خواندن صیغه وقف و ثبت در دفتر، کافی برای تمامیت

وقف نیست و تا عین موقوفه، تسلیم جهت وقف نشده، واقف می تواند برگردد.

[سؤال 8041] 4477

7. اگر شخصی زمینی را به نام مسجد کرده - حتی کلنگ هم زده باشند - و بعد صاحب زمین منصرف شود، آیا می تواند صاحب زمین، زمین را بفروشد؟

بسمه تعالی، اگر وقف، تمام شده و به قبض جهت وقف هم در آورده، نمی تواند؛ ولی پیش از تمام شدن وقف می تواند وقف را تسلیم نکند و برهم بزند.

[سؤال 8042] 4242

بسمه تعالی 1361 / 3 / 25

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی

در شانزده سال گذشته، مردم زمینی موات به مسافت پانصد متر را جهت قبرستان مسلمین تعیین، و حدود آن را مشخص و به تصرف درآوردند، و از آن جایی که در آن موقع آب لوله کشی موجود نبوده، يك حلقه چاه در این زمین حفر نمودند. و بر روی این زمین غسل خانه و حسینیه ساخته شده و چندین میت در این زمین دفن گردیده است. بعد از چهار سال که زمین نامبرده در اختیار عموم مسلمین بوده، شخص مستکبری - که در آن زمان رئیس خانه انصاف بوده - با توسل به زور قسمتی از این زمین را اشغال کرده و مقاومت مردم روستا را نادیده گرفته و درختان لیمو در این زمین اشغالی کاشته است.

از آن جایی که جمعیت این روستا چهار الی پنج هزار نفر می باشد و در آینده نزدیک به زمین مذکور احتیاج مبرمی خواهد بود و در جای دیگر زمین جهت قبرستان یافت نخواهد شد، تکلیف مردم این روستا چیست؟

و در صورتی که زمین اشغالی پس گرفته شود، خشکانیدن درختان این زمین جایز

ص: 49

است یا خیر؟ والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، زمین ذکر شده قبرستان متعلق به اهالی محل است و کسی حق ندارد تمام یا قسمتی از آن را به خود اختصاص دهد و صاحب درخت ها حق ندارد درخت ها را در زمین قبرستان باقی بگذارد.

[سؤال 8043] 4243

بسمه تعالی 1362/9/26

محضر مبارك آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلله الوارف، با اهدای سلام و تحیات و آرزوی طول عمر و دوام صحت آن امام بزرگوار به عرض می رسد: در مجاورت قبرستان قدیمی کلاگر محله جویبار یک قطعه زمین نسبتاً بزرگی را عده ای از مؤمنین محل خریداری و برای الحاق به قبرستان وقف نمودند. حداقل مدت پانزده سال می گذرد که برای دفن اموات از آن استفاده نشده و فعلاً برای مؤسسات عام المنفعه از قبیل بیمارستان و مدرسه در اثر نداشتن زمین فارغ در مضیقه هستند. آیا اجازه می فرمایید که از یک قسمت از این زمین جهت بهداری یا مدرسه استفاده شود و قسمت دیگر برای الحاق به قبرستان بماند یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر هنوز میتی در آن دفن نشده، اختیار با صاحبان اصلی و کسانی است که وقف کرده اند و می توانند برای کارهای خیر دیگر از آن استفاده کنند.

[سؤال 8044] 4244

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله خمینی دام ظلله العالی

متولی وقف در حالی که بدهکاری وقفی دارد مرحوم می شود، وراثت از ادای بدهی وقف امتناع می ورزند، پسر ارشد تصمیم می گیرد این بدهی را به تنهایی بپردازد، لذا قطعه باغی را به عنوان ادای بدهی وقف اضافه بر موقوفات گذشته می نماید و پشت

ص: 50

کاغذ وقف نامه گذشتگان می نویسد، لکن بعداً ورثه تصمیم می گیرند بدهی وقفی پدر را مشترکاً پردازند، و لذا همه ورثه نیز قطعه زمین زراعتی را جزء وقف قرار داده و مقداری پول جهت صرف در وقف پرداخته اند. آیا قطعه باغ پسر ارشد جزء وقف به حساب می آید یا به ملك شخصی نامبرده برمی گردد؟

بسمه تعالی، اگر زمین را وقف نموده و تسلیم جهت وقف کرده دیگر به خود شخص باز نمی گردد، ولی بدهی بابت وقف باید در همان جهت وقف مصرف شود.

[سؤال 8045] 4245

بسمه تعالی 18 شعبان المعظم 1403 ق

محضر مبارك مرجع عالی قدر، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی

احتراماً به استحضار می رسانیم: شخص خیّری در گرگان، مقدار پانصد و پنجاه متر زمین - که چندین اتاق مخروبه قدیمی داشته - به عنوان حسینیّه به هیأت متوسلین به حضرت ابا عبدالله الحسین علیه السلام واگذار نموده و قبض و اقباض هم محقق شده است. سپس اعضای هیأت، تابلو و پرچمی با عنوان حسینیّه بر سر آن نصب نمود که شخص واگذار کننده هم حضور داشته است. این هیأت برای انجام مراسم عزاداری در آن زمین و مرمت آن مخارجی در حدود چهل هزار تومان متحمل شده اند و نیز چندین هفته در آن محل مراسم عزاداری حضرت خامس آل عبا اقامه شده است. چون واگذار کننده شخصاً نمی توانسته در مجالس شرکت کند؛ شخصی به نمایندگی از طرف ایشان در اولین مراسم شب جمعه شرکت داشته و همه این گفته ها با اطلاع نماینده محترم حضرت عالی و امام جمعه محترم گرگان انجام شده است. با توجه به این که طبق فتوای حضرت عالی، معاطات در وقف بر مصالح عامه کفایت می کند، مضافاً به این که لفظاً هم واگذاری را ادا کرده؛ آیا این شخص می تواند منصرف شده و برگردد یا خیر؟

بسمه تعالی، با فرض این که مالک زمین آن را به عنوان حسینیّه تحویل

ص: 51

داده و متولی شرعی یا مردم قبض نموده و در جهت وقف هم مورد استفاده قرار گرفته؛ مالک نمی تواند منصرف شود و حسینیه را به ملک خود برگرداند.

[سؤال 8046] 4246

بسمه تعالی 1360 / 6 / 28

حضور محترم نایب الامام، حضرت آیت الله الخمینی، دام بقاؤه

با عرض سلام و ادای مراسم بندگی و عذرخواهی از این که زحمت می دهم، با وجود گرفتاری هایی که دارید و امیدوارم به زودی همه گرفتاری ها برطرف شود؛ ان شاء الله.

بنده چند مسأله برایم از رساله جناب عالی حل نشده؛ این است که مزاحم می شوم.

1. جد بنده کتابی طبی نوشته و در اواخر کتاب لعنت کرده به کسی که کتاب را به دیگری بدهد. بنده متوجه نبوده، به کتابخانه داده، در کتابخانه هم کتاب های طبی مورد استفاده نیست؛ می توانم کتاب را پس بگیرم یا خیر؟

بسمه تعالی، مجرد لعنت الزام آور نیست و اگر وقف کتابخانه شده نمی توانید برگردانید.

2. صبیۀ بنده در تظاهرات شرکت داشته؛ جوانی او را گول زده و به محضری مراجعه نموده است. برای آن که بنده راضی نبوده ام. - یعنی اصلاً به بنده مراجعه نشده - دختر به دروغ به صاحب محضر گفته است سابقه ازدواج دارم؛ اقرارنامه تنظیم نموده، محضر ازدواج او را عقد نموده؛ عقد صحیح است یا خیر؟

بسمه تعالی، ازدواج دختر باکره موقوف به اجازه پدر است؛ ولی با میل دختر به ازدواج اگر پسر کفو عرفی و شرعی او باشد و دختر بترسد که دیگر شوهر خوبی پیدا نکند، پدر حق منع از ازدواج آن ها ندارد.

3. مشغول نماز خواندن تلفن زنگ می زند؛ کس دیگری نیست جواب بدهد، جایز است نماز را بریده جواب تلفن بدهد؟

بسمه تعالی، جایز نیست.

4. ساعت هایی ساخته شده با قاب طلا (ساعت جیبی یا مچی)؛ آیا می توان با آن نماز خواند در

ص: 52

صورتی که همراه باشد یا اشکال دارد؟

بسمه تعالی، اگر در جیب باشد اشکال ندارد؛ ولی اگر به مچ بسته باشد نماز صحیح نیست.

5. تعهدی دارم هر وقت مطلع شدم کسی فوت نموده نماز وحشت بخوانم و چون واریس شدید دارم نمی توانم زیاد بایستم؛ جایز است رکعت دوم يك سوره «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ» خوانده شود؟ و هم ممکن است يك نماز و نیت شود به تمام آن کسانی که در آن روز مدفون شده اند یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر يك سوره خوانده شود نماز لیلة الدفن نمی شود و تشریک در ثواب مانع ندارد.

[سؤال 8047] 4247

بسمه تعالی

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

1. شخصی مقداری زمین دارد. می گوید: «وقتی عمارت ساختم، قسمت بالای آن را کتابخانه می کنم و صیغه وقف را این طور جاری می کنم: قسمت فوقانی این زمین را وقف کتابخانه کردم»؛ آیا این وقف صحیح است و علی فرض الصحّة می تواند این زمین را بفروشد یا نه؟

بسمه تعالی، این وقف صحیح نیست.

2. صحن مسجدی است مشکوک، که آیا واقف آن صحن را هم جزء مسجد قرار داده یا حسینیه؟ آیا می توان در آن صحن مستراح ساخت؟

بسمه تعالی، جایز نیست.

[سؤال 8048] 4248

بسمه تعالی 12 / 11 / 1361

دروود بر شهیدان اسلام در سراسر جهان

اگر شخصی قطعه ای از زمین خودش را برای کسی در حال مریضی وصیت نماید که عوض آن رفته کربلا زیارت به جا آورد و آن شخص هم زیارت را بعد از مرگ موصی انجام دهد، آیا وارث موصی می تواند بعد از این وصیت را به هم زند و قبول

ص: 53

نکند و به جای زمین موصی به زمین دیگری را عوض آن بدهد - در صورتی که آن شخص قبول نکند - یا خیر؟

بسمه تعالی، چنانچه زمینی که معین شده زیادتر از ثلث ترکه میت نباشد، وصیت نافذ است و نمی توانند ورثه بدون رضایت وصی عوض کنند و اگر زاید بر ثلث باشد در زاید احتیاج به اجازه ورثه دارد.

[سؤال 8049] 4249

بسمه تعالی 1361 / 9 / 13

مرجع عالی قدر و رهبر عظیم الشان امت، خمینی بت شکن دامت افاضاته با نهایت ادب، توضیح بر این که شخصی وصیت عادی نموده چون که اولاد نداشته ما ترك خود را وقف نموده، قبل از فوت خود حدود يك سال قبل، به تصرف بنده داده، وارث 3 سال است فوت شده است ملك را طبق وصیت خط عمل شده، حالیه يك ورثه دیگر عدواناً می گوید باید ملك را واگذار کنی خواهشمند است طبق دستور اسلام حکم الله را بیان فرمایید قبلاً متشکر خواهم شد.

بنده، ناظر در مخارج مرحوم نیز هستم اهل محل حق بنده را گواهی می نمایند.

بسمه تعالی، اگر وصیت کرده که بعد از فوت او وقف باشد در زمان حیات وقف ماترك نموده وصیت و وقف مزبور باطل است و ماترك او به ورثه اش می رسد. بلی اگر چیز معینی را وقف کرده و در حیات خود تحویل جهت وقف داده وقف صحیح است و از ترکه محسوب نمی شود.

[سؤال 8050] 4250

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی الامام خمینی دام ظلّه العالی

محترماً؛ معروض می دارد: شخصی است از اهل علم، قصد دارد خانه مسکونی خود را وقف چند نفر از طلاب مجرد کند به شرط این که خودش مادام الحیات ساکن

ص: 54

باشد. خودش معیل است و بعد از خودش تحویل موقوف علیهم داده شود؛ چون در وقف، فقها قبض و اقباض را شرط دانسته اند و خود واقف از اهل علم است؛ می تواند خودش مادام الحیات ساکن باشد یا نه؟

و به فرض صحت وقف به شرط ساکن بودن با این که خودش معیل است و وقف بر مجرد است آیا قانوناً هم تصویب شده است یا در صورت مخالفت ورثه موجب رد وصیت خواهد شد. مستدعی است مشروحاً بیان فرمایید و در صحت یا عدم صحت راه چاره ای ارائه فرمایید. موجب تشکر و مزید اجر است.

بسمه تعالی، وقف به نحو مذکور، صحیح نیست.

[سؤال 8051] 4251

بسمه تعالی دوم ذیقعدة 1399 ق

حضرت آیت الله العظمی الامام خمینی دامت برکاته، سلام الله علیکم، سلامتی و بقای وجود مبارک را خواستارم. لطفاً جواب سؤال ذیل را مرقوم بفرمایید:

شخصی خانه ای داشته به عنوان مسجد وقف نموده و قید نموده که تا آخر عمر در مسجد باشد. ساختمان مسجد با همّت مؤمنین تحت نظر امام جماعت به اتمام رسیده است. مدتی است که برنامه های اسلامی در این مسجد پیاده می گردد، ولی واقف که در مسجد سکونت دارد، به عناوین مختلف مانع انجام فرائض دینی؛ از نماز جماعت و غیره می گردد و با تبلیغات سوء مردم را نسبت به مسجد و امام آن بدبین می نماید. فعلاً متولی شرعی و قانونی و امام جماعت و مردم شدیداً ناراحت و دل آزرده گردیده اند که منزل دیگری برای ایشان (واقف) فراهم نموده و او را به آن خانه منتقل نمایند تا مردم بتوانند برنامه های دینی را با راحتی انجام بدهند.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، مانع ندارد و شرط سکونت در وقف مسجد نافذ نیست و نباید مزاحمت نمازگزاران بشود.

ص: 55

2. اگر شخصی ملکی را وقف کند برای امور خیریه و در ضمن شرط کند که اگر اولاد خودم روزی محتاج شدند یا خودم فقیر شدم حق تقدم داشته باشم صحیح است یا خیر؟

بسمه تعالی، وقف صحیح است و شرط حق تقدم برای خودش صحیح نیست.

[سؤال 8053] 4252

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت توفیقاته، چه می فرمایید در مورد مسأله شرعیه ای که ذیلاً به نظر مبارك می رسد:

شخصی چند قطعه ملك را وقف مؤبد و حبس مخلد نمود برای تعزیه داری و سوگواری حضرت سیدالشهدا حسین بن علی علیه السلام، ارواحنا فداه. و تولیت املاك فوق را مادام العمر برای خود قرار داده و اسمی از حق التولیه نبرده است. و در وقف نامه متذکر شده است که از درآمد املاك فوق فقط 1/10 آن را مصرف مخارج مراسم عزاداری سرور شهیدان برسانید و بقیه درآمد که 9/10 می باشد، متعلق به خود واقف باشد و تولیت املاك فوق را نیز بعد از مرگ برای شخص دیگری معین کرده است و در این مورد 1/10 از منافع ملك را حق التولیه برای متولی پس از مرگ خودش قرار داده است. و باز هم از بقیه منافع ملك هیچ گونه ذکری به میان نیاورده است. با توجه به مطالب فوق، نظر مبارك را در مورد این مسأله شرعیه اعلام دارید که وقف بر نفس لازم می آید یا خیر؟

خدایا، خدایا تا انقلاب مهدی خمینی را نگهدار، از عمر ما بکاه و به عمر او بیفزای

بسمه تعالی، در فرض مذکور، حکم وقف بر نفس را ندارد و باید بر طبق وقف عمل شود.

ص: 56

محضر مبارك رهبر كبير انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته، با سلام و آرزوی سلامتی و طول عمر آن رهبر بزرگوار و با توسل به درگاه حضرت باری تعالی در خصوص اعطای توفیق جهت برافراشته شدن پرچم اسلام در پهنه گیتی به رهبری آن قائد اعظم.

خواهشمند است نظر آن مرجع بزرگوار را در مورد این که آیا می شود جنگل ها و مراتع کشور که جزو انفال بوده و بهره برداری از آن بایستی با نظر ولی امر و توسط دولت صورت پذیرد، توسط اشخاص وقف گردد؟ اگر چنین موردی پیش آید، اداره آن با توجه به کسب علوم و تخصص های مربوطه با نظر ادارات اوقاف خواهد بود یا واحدهای تابعه سازمان جنگل ها و مراتع کشور؟

بسمه تعالی، وقف جنگل ها و مراتع عمومی صحیح نیست.

2. شخص مذکور، بعداً زمین خود را وقف می کند و مشتری مذکور، در مجلس وقف می گوید از معامله بالا صرف نظر کردم به شرط این که وقف صحیح باشد. آیا معامله بالا فسخ شده، و وقف صحیح است؟

بسمه تعالی، اگر بعد از سه ماه، با تخلف شرط، فروشنده این کار را انجام داده؛ فسخ محقق شده. ولی صحت وقف، محل اشکال است، مگر این که اول فسخ کند و بعد وقف نماید.

محضر حضرت آیت الله امام خمینی، مرجع عالی قدر، مدّ ظله

به عرض می رساند: قریب سی سال قبل، پدری کلیه کتب خود را به یکی از

فرزندانش مصالحه می نماید؛ متصالح کتب خود را هم در این مدت به آن اضافه می کند و این کتاب ها تا آخرین روز حیات، در اختیار پدر بوده؛ وی چند هفته قبل از فوتش کتاب ها را وقف می کند. مستدعی است بیان فرمایید: آیا این وقف صحیح است یا خیر؟ و در صورت عدم صحت، آیا آن ها به متصالح تعلق دارد یا به وراثت؟

بسمه تعالی، اگر معلوم است که کتاب ها را به فرزندش صلح کرده، وقف صحیح نبوده است و چنانچه نزاعی در بین است باید در محکمه شرعیه حل شود.

[سؤال 8057] 4255

بسمه تعالی 18 / 4 / 1361

محضر رهبر کبیر انقلاب، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

به عرض می رساند: يك دانگ از شش دانگ مزرعه ای در مالکیت اشخاصی می باشد. قنات این مزرعه در سال های 1343 و 1344 شمسی کاملاً خشک و بی آب شد، به طوری که تمام درختان آن خشک و از بین رفت و باغ های آن خراب و محل عبور و مرور مردم شد، و در ضمن سابقاً این ملک، در دست آباء و اجداد ما به صورت رعیتی کشت می شده است. در سال های 1349 و 1350 شمسی بدون دخالت کسی دوباره آبی پیدا شده و پدر این جانب (رعیت) به خرج خود، شروع به کندن زمین ها و کشیدن دیوار باغ ها نمود و بادام کاشت که نوچه های آن، سند این مدعا است. از این ملک، شخص ثالثی در اوایل سال 1358 ادعا نمود که سه حبه آن را خریداری کرده است؛ که مورد اعتراض ما واقع شد و صحبت پدر این جانب این بود که ملک است که به دست خود من احیا و آباد شده است و اگر صاحبش می فروشد، خودم خریداری می نمایم، حتی به مبلغی اضافه تر که قبلاً هم به اطلاع مالک رسیده بود؛ و یکی از مالکین قول داد که این قضیه را حل و فصل نمایند، که بعد از مدتی شخص ثالث - که خریدار بود - اظهار نمود که این سه حبه ملک را به دیگری فروخته ام و تحویل او

ص: 58

بدهید. مجدداً در جواب گفته شد: ملك را خودمان می خواهیم و وجه آن را نیز می پردازیم و تحویل هیچ کس دیگر نمی دهیم. لذا شخص ثالث (مستری اول) گفت: حال که چنین است، من هم این سه حبه را وقف مسجد می نمایم و اکنون اعلام نموده که این سه حبه را وقف مسجد نموده ام. حالا آیا معامله اولیه صحیح بوده یا نه؟ و در هر صورت، وقف بودن این ملك با این بیان ثابت است یا نه؟ و با توجه به مطالب فوق، مالکین حق فروش به غیر رعیت را دارند یا نه؛ در صورتی که رعیت مایل به خرید بوده و هست؟ و آیا حق اولویت خرید با رعیت نیست؟

بسمه تعالی، اگر مالك اصلی از این زمین اعراض نکرده است، معامله صحیح و بر این فرض، وقف تمام است.

[سؤال 8058] 1878

5. زمین و ملك این روستا در سال 1342 به وسیله دولت فروخته شده به زارعین و قبرستان قدیم او پر است و زارعی از زمین تصرفی خود برای قبرستان وقف نموده البته با مالك اصلی تبانی و توافق به عمل نیامده از نظر شرع مقدس جایز است یا نه؟
بسمه تعالی، اگر شرعاً ملك واقف نبوده وقف صحیح نیست.

وقف عام و خاص

[سؤال 8059] 4256

بسمه تعالی هفتم شعبان المعظم 1400 ق

پیشوای عالی مقام نایب الامام متّع الله المسلمین بطول بقائه الشریف

شخصی سه دانگ مشاع از يك قطعه نخلستانی را شريك است که نصفه مشاع را وقف می نماید به مولای متقیان امیر مؤمنان ارواح العالمین فداء، صیغه وقف جاری شده. چون مطابق جریان زمان طاغوت ثبت شده بود در دفتر اسناد رسمی در سال

ص: 59

1332 شمسی، در وقف نامه نوشته شده مصارف از منافع و مداخل آن پس از دفع مخارج ملکی و مملکی، سالی دوپست و پنجاه ریال در روز عید فطر به فقرا غیر سادات بدهد و در نیمه جمادی الأولى مقدار ده من برنج طبخ نماید و به فقرا بخوراند و مازاد آنچه باشد مربوط به متولی است.

چون املاک وقف عام و وقف خاص زیر نظر اداره اوقاف بوده و اداره اوقاف از قدیم از عایدات وقف عام چیزی می برد و در وقف خاص نظارتش استصوابی است. بفرمایید نظر مبارک نسبت به موقوفه بالا - ما ذکر عین مفاد وقف نامه است که در بالا ذکر شد - آیا رقبه مزبور وقف خاص حساب می شود شرعاً یا وقف عام؟

بسمه تعالی، با فرض این که در وقف قید شده که صرف فقرا شود وقف عام است.

[سؤال 8060] 4302

2. وقف بر فقرا و مساجد و روضه خوانی، وقف عام است یا وقف خاص است؟

بسمه تعالی، اگر وقف، بر مطلق فقرا یا مساجد یا روضه خوانی باشد، وقف عام است.

موارد مصرف وقف

[سؤال 8061] 4257

بسمه تعالی

پیشگاه قائد عظیم الشان رهبر امت امام خمینی، دامت برکاته

در مسجد صاحب الزمان گرگان، مقدار زیادی ظرف از مسی و چینی و غیره از وسایل پذیرایی تهیه شده است. طبق معمول منطقه ای، ظروف تهیه شده در مساجد را به مجالس خارج از مسجد هم می برند. در روی ظرف های مسی بزرگ کلمه «وقف» حک شده و عدّه معدودی ادعا دارند که ظرف ها را به همین مقصود که به خارج از

ص: 60

مسجد هم ببریم تهیه شده است. و قرینه کتبی و ثابتی هم در دست نیست. تکلیف را روشن بفرمایید. متشکرم

بسمه تعالی، به طریق متعارف، از ظروف استفاده نمایند.

[سؤال 8062] 4258

بسمه تعالی

خدمت امام عظیم الشان

در يك روستای دور از شهر موقعی که می خواهند مجالس ختم، عروسی و کلاً کارهای خیر را برگزار کنند، به علت کمبود امکانات رفاهی، از وسایل و ظروفی که وقف حسینیه سیدالشهدا است، استفاده می کنند و در پایان کار، کرایه آن را به متولی اجناس پرداخت کرده و اگر چیزی از آن کم یا شکسته شود، عوض آن را می گیرند. آیا این کار جایز است یا خیر؟

بسمه تعالی، موقوف است به نظر متولی یا متصدی شرعی و مراعات جهتی که باید در آن صرف شود و برای آن داده شده است و اگر برای خصوص استفاده در حسینیه داده شده، نباید به جای دیگر ببرند.

[سؤال 8063] 2653

2. يك قطعه كوچك باغچه وقف دارم که وقف نامه آن نان دادن به اهالی قریه با عزاداری سید الشهداء می باشد. چون عاید يك ساله او خیلی کم می شود، ناچار دو - سه سال جمع نموده، يك دفعه احسان می کنم؛ به علت تأخیر از شما اجازه یا راه حل می خواهم.

بسمه تعالی، اگر صلاح باشد مجازید.

[سؤال 8064] 4434

2. جنب حمام روستا، زمینی وقفی است که واقف آن فوت کرده است. پسر واقف می گوید: اگر امام اجازه فرمایند، من حاضرزم زمین جنب حمام را برای ساختمان حمام

ص: 61

در اختیار اهالی قرار دهم. خواهشمند است نظر مبارك امام در مورد ساختن حمام در ملك وقفی را - که با رضایت پسر وقف کننده می باشد - اعلام فرمایید.

بسمه تعالی، امر وقف، موکول به نظر متولی شرعی آن است و جهت وقف را نباید تغییر دهند.

[سؤال 8065] 4259

بسمه تعالی 1361 / 8 / 18

حضور مبارك امام امت و رهبر جهان، اولاً سلامتی حضرت عالی را از خدای متعال مسئلت دارم.

1. اگر کسی بدون اجازه، در زمین موقوفه ساختمان بسازد، چه صورت دارد؟ و رفت و آمد در آن ساختمان، چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، تصرف در زمین موقوفه، منوط به اجازه متولی شرعی، با مراعات جهت و مصلحت وقف است، و بدون آن در حکم غصب است.

[سؤال 8066]

2. و زمین هایی که تقسیم شده، در دست کشاورزان است و بعضی از کشاورزان، آن زمین را می فروشند. فروختن آن چه صورت دارد؟ و کسی که می خرد چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، رسیدگی به امور زمین، موکول به دولت اسلامی است و متابعت مقررات دولت اسلامی، لازم است.

[سؤال 8067] 119

3. آیا مُهر مسجد را به مسجد دیگر می توان نقل کرد یا نه؟ و اگر کسی مُهر مسجد را برد و مدتی با آن نماز خواند - چه در منزل و چه در مسجد دیگر - آیا نماز او چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، جایز نیست و باید به جای اول برگرداند؛ مگر آن که یقین کند که مخصوص آن مسجد نیست.

ص: 62

دفتر محترم حضرت آیت الله سید روح الله موسوی خمینی، بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران

آیا مواردی را که ذکر می گردد، می شود به مصرف جبهه جنگ، جنگ زدگان، حساب دولت و کمیته امداد رساند؟ اگر نمی شود، طریقه مصرف را مرقوم فرمایید تا عمل شود. اگر می شود، هر کدام مقدم تر است بفرمایید.

موارد عبارتند از: 1 - موقوفات: وقف کننده شب های ماه رمضان افطاری می داده و بعد از خود گفته است: متولی اجازه دارد، هر طور بخواهد، بدهد. 2 - رد مظالم: در کودکی به کسی که فعلاً نمی شناسد ضرر زده باشد. 3 - وجه اشیای پیدا شده که اعلام هم شده باشد. 4 - کفاره ماه رمضان که يك سال گذشته و نتوانسته قضای روزه بگیرد.

بسمه تعالی، هیچ يك از امور ذیل را به هیچ يك از حساب های فوق نمی توان داد و باید هر يك به مصرفی که در رساله ذکر شده است برسد؛ بلی در موقوفاتی که در وقف اختیار آن با متولی قرار داده شده، بستگی به نظر متولی دارد.

3. در مسجد مذکور روی همین فرش ها برای مجلس سوگواری و ختم و چهلم، زن و مرد متوفی شرکت می کنند و در مجلس زنانه يك عده طفل كوچك همراه می آورند و یا در مسجد ممکن است به حرف های دنیا و یا غیبت پردازند و شاید زن عذر داشته باشد و مجبور باشد که در مجلس ختم شرکت کند یا به صرف چای و غیره پردازند. آیا اجازه می فرمایید شرکت کنند یا خیر؟

بسمه تعالی، فرش ها اگر وقف برای جهت خاصی نباشد استفاده های مذکور مانع ندارد، ولی باید از عملی که موجب ضرر برای فرش باشد اجتناب شود.

محضر مبارك رهبر كبير انقلاب اسلامي ايران، حضرت امام خميني، دامت توفيقاته، با عرض سلام و آرزوی سلامتی و طول عمر برای حضرت عالی، مستدعی است سؤال زیر را پاسخ فرمایید.

1. زمینی است که در شمال آن، مسجد و در جنوب آن، مدرسه ای جهت طلاب علوم دینیہ ساخته شده (البته ساختمان مدرسه به صورت مخروطیه و راکد مانده است)؛ در یکی از اتاقهای مسجد (به عنوان دفتر)، تعدادی از برادران جهت رسیدگی به مسائل اقتصادی و ستاد بسیج اقتصادی مشغول خدمت هستند؛ با توجه به این که دفتر مذکور جزء مسجد محسوب می شود و تعدادی از خواهران یا برادران به جهات شرعی اشکال دارد که قدم در مسجد بگذارند، لکن برای رفع مشکل خود ناچار به رجوع به دفتر مسجد هستند و این احتمال دارد که گناہش به گردن اعضای دفتر مسجد باشد، آیا می توان به طور موقت، دفتر را به یکی از حجره های راکد مدرسه منتقل کرده و تا شروع ساختمان سازی مدرسه به این منظور، استفاده شود؟

بسمه تعالی، استفاده از ساختمان و اتاق مسجد برای کارهایی که منافعی با شؤون مسجد باشد و همچنین استفاده از مدرسه موقوفه در غیر جهت وقف جایز نیست.

2. آیا دو رکعت نماز جمعه، کفایت از نماز ظهر می کند یا خیر؟

بسمه تعالی، نماز جمعه در زمان حاضر، واجب تخییری و مجزی از ظهر است.

3. آیا از سهم ارزاق تعیین شده برای مردم می توان در جهات خیریه برداشت نمود؟

بسمه تعالی، استفاده در غیر جهت تعیین شده جایز نیست.

4. تا چه مقدار مسافت از محل اقامه نماز جمعه نمی توان نماز یومیہ را به صورت جماعت یا فرادا خواند؟

بسمه تعالی، نماز جمعه واجب تخییری است و در انتخاب نماز ظهر به جای آن، فاصله معتبر نیست.

5. این جانب نمی دانم آیا روزه و نمازی بدهکار هستم یا خیر (به خاطر نمی آورم)؛ تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، با فرض شك در فوت، چیزی بر شما نیست.

[سؤال 8071] 4262

بسمه تعالی 6 / 12 / 1359

حضور مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، پس از عرض سلام، به استحضار مبارك می رساند:

برخی از افراد طاغوتی که در دادگاه انقلاب محکوم به مصادره اموال می شوند، دارای موقوفاتی هستند که قبلاً آن ها را وقف کرده اند آیا موقوفات آن ها نیز مشمول حکم مصادره است یا خیر؟ آیا در این جهت بین وقف عام و وقف خاص بر اولاد و غیره تفاوتی هست؟

بسمه تعالی، اموال موقوفه باید به همان مصرفی که واقف وقف کرده است برسد و بر طبق همان خصوصیات که در وقف نامه ذکر شده مصرف شود و فرقی مابین وقف عام و خاص نیست.

[سؤال 8072] 4263

بسمه تعالی 7 / 12 / 1363

محضر مقدس رهبر کبیر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، با عرض احترام و آرزوی طول عمر و عزت روزافزون، مستدعی است نظر مبارك را در مورد مسائل ذیل اعلام فرمایید:

1. در بین رقبات موقوفات گاهی اراضی شن و ماسه یا خاک رس پیدا می شود که تا کنون عواید آن ها در جهت اجرای نیات واقف به مصرف می رسیده، اخیراً برخی از دوایر دولتی مدعی هستند که این نوع اراضی، معادن و جزو انفال است؛ آیا این نوع از معادن شرعاً انفال محسوب می شوند یا موقوفه هستند؟

بسمه تعالی، این ها انفال نیستند و موقوفه هستند.

ص: 65

[سؤال 8073]

2. برخی از موقوفات به دلایل مختلف در زمان طاغوت به فروش رسیده و ادارات اوقاف یا متولیان وقف از محل ثمن آن ها اقدام به خرید سهام بانک ها کرده اند و این بانک ها پس از پیروزی انقلاب اسلامی، ملی اعلام شده اند. آیا سهام وقف نیز مانند سهام اشخاص ملی می شود یا باید در جهت اجرای نظر واقف به مصرف برسند.

بسمه تعالی، آنچه املاك موقوفه است به وقفیت باقی و ملی نمی شود.

[سؤال 8074] 4264

بسمه تعالی 1361 / 10 / 4

دفتر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی

در شبستان مسجد و محراب می شود صندوق قرض الحسنه و محل داد و ستد پول قرار داد یا خیر؟

بسمه تعالی، از کارهایی که برخلاف وضع مسجد است باید اجتناب شود.

[سؤال 8075] 4265

بسمه تعالی 1361 / 1 / 20

محضر مبارك حضرت آیت الله امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، خواهشمند است حکم الله را در مسائل زیر مرقوم فرمایید:

1. روی مسجدی، بنای کتابخانه و دفتر انجمن اسلامی را می توان بنا کرد یا خیر؟

بسمه تعالی، جایز نیست.

[سؤال 8076]

2. در مسجدی که برای جماعت استفاده نمی شود و به ندرت کسی یا کسانی در آن نماز می خوانند، می توان برای مدتی برای فروشگاه تعاونی استفاده نمود؟

بسمه تعالی، تبدیل مسجد به فروشگاه جایز نیست.

3. شبیه خوانی یا تعزیه خوانی در نقش معصوم و مؤنث چه صورتی دارد؟

ص: 66

بسمه تعالی، شبیه خوانی اگر مشتمل بر محرمات نباشد و موجب وهن مذهب نشود مانع ندارد ولی بهتر است به جای آن، روضه بخوانند.

4. در يك آبادی سه باب مسجد - به مساحت های 15 مترمربع و 20 متر مربع و مسجد سوم حدوداً 30 مترمربع - می باشد؟ آیا می توان مساجد مذکور را فروخت و در جای دیگر، مسجدی بزرگ تر بنا نمود؟

بسمه تعالی، مسجد قابل فروش نیست.

[سؤال 8077] 4266

بسمه تعالی 1361 / 4 / 14

محضر مبارك رهبر كبير انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی، دام ظلّه، پس از ابلاغ عرض سلام و ارادتمندی کامل به وجود مبارك حضرت عالی

غرض از تصدیع: با این که جناب عالی تأکید فراوان بر حفظ مساجد دارید و کراراً می فرمایید: مساجد، سنگر است و سنگرها را حفظ نمایید؛ با بودن سه مسجد و اقامه جماعت در هر سه مسجد در سه وقت شرعی، حسینیه ای در جوار این مساجد قرار دارد که در آن اقامه جماعت بر پا کرده اند؛ در صورتی که با بعضی از این مساجد، بیشتر از دوست و پنجاه متر فاصله نمی باشد. آیا از نظر حضرت عالی این امر، تضعیف مسجد - این سنگر الهی - نمی باشد؟ و نیز تضعیف روحانیت و ائمه جماعات آن ها نخواهد بود؟ خواهشمند است حکم الهی را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، اقامه نماز جماعت در حسینیه - اگر خلاف مقررات وقف نباشد - با مراعات شرایط مقررّه اشکال ندارد.

[سؤال 8078] 4267

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، أدام الله ظلّه

1. در قریه ای مسجد قدیمی را خراب کرده اند که تبدیل به احسن کنند و می خواهند لوله شوفاژ هم برای مسجد بکشند، و برای موتورخانه شوفاژ جا وزمین

ص: 67

ندارند. آیا جایز است و اجازه می فرماید يك قسمت زمین مسجد که خراب کرده اند، به صورت زیرزمین به مقدار جای موتور شوفاژ گود کنند و روی آن را هم سطح بقیه زمین مسجد درست کنند یا نه؟

بسمه تعالی، مانع ندارد.

2. در رساله توضیح المسائل در احکام نماز، پنجم از نمازهای واجب را «قضای نماز پدر و مادر که بر پسر بزرگ تر واجب است» شمرده اما در مسأله 1390 نوشته شده: «نماز قضای پدر که بر پسر بزرگ تر واجب است» و اسمی از نماز مادر برده نشده است؟

بسمه تعالی، نماز مادر بر عهده پسر نیست.

3. در باب نذر فرموده اید که نذر زن بدون اجازه شوهر باطل است؛ اگر زن کارمند باشد و حقوق بگیرد. از کارکرد خودش، در صورتی که منافات با حق شوهر هم نداشته باشد؛ باز هم باید نذرش با رضایت شوهر باشد؟

بسمه تعالی، در این صورت هم، نذر زن بدون اذن شوهر باطل است.

[سؤال 8079] 4268

بسمه تعالی 1361 / 12 / 21

با درود بر امام زمان علیه السلام و نایب برحقش امام خمینی، این ابراهیم زمان و درود و سلام به روح شهدای اسلام، این وارثان خون حسین علیه السلام

درخواست جواب این سؤال ها را از امام امت داریم.

1. قبرستانی در قریه بازنه - یکی از روستاهای اطراف اراک - واقع می باشد. در این قبرستان کودکان زیر هفت سال خاک شده و می شود. همسایگان این قبرستان استفاده شخصی، از قبیل: راه و کودگاه و کوبیدن خرمن و غیره می نمایند. در صورتی که نباید استفاده کنند، دستور بفرمایید.

بسمه تعالی، امور مزبوره، اگر هتک به قبور قبرستان محسوب نشود، اشکال ندارد. مگر آن که وقف شده باشد برای خصوص دفن.

[سؤال 8080]

2. مردم این قریه، می خواهند این قبرستان را برای ساختن مدرسه استفاده کنند.

ص: 68

این قبرستان، در داخل ده واقع شده است و اطراف آن، اماکن مسکونی می باشد جواب بفرمایید.

بسمه تعالی، اگر قبرستان، وقف برای دفن اموات باشد و یا آن که بنای مدرسه در آن، موجب نش قبر یا هتك شود، جایز نیست.

[سؤال 8081] 4269

بسمه تعالی

محضر مقدس مرجع عالی قدر، رهبر عظیم الشان انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، به عرض عالی می رساند:

مکانی در شهرستان قم وقف امور ایتم گردیده؛ پس از پیروزی انقلاب اسلامی، امور رسیدگی به ایتم، تحت پوشش کمیته امداد حضرت امام قرار گرفته و مکان فوق، مدت چهار سال بدون استفاده مانده و به علت نرسیدن به آن، در حال از بین رفتن می باشد؛ حضرت عالی جایز می دانید:

1. مکان فوق، به علت نبودن ساختمان در شهر قم جهت رسیدگی به امور فرهنگی فرزندان، همسران، مادران و پدران شهدا، به این امر اختصاص داده شود؟

2. مقداری بودجه و امکانات نیز مختص همین مکان و ایتم بوده؛ در صورت جایز دانستن بند 1، آیا می توان امکانات موجود را به امور شهدا اختصاص داد؟

3. اجازه می فرمایید امور فرهنگی خانواده های اسرا، گروگان ها و مفقودین، در این مکان صورت گیرد؟

4. آیا در ساختمان نامبرده می توان به امور فرهنگی خواهران و برادران شهدا اقدام نمود؟

بسمه تعالی، اگر مکان مزبور، وقف امور ایتم است، با نظر متولی شرعی می توانند در مورد ایتم شهدا از آن استفاده کنند؛ و بودجه آن مربوط به صلاح دید متولی شرعی آن است.

ص: 69

محضر مقدس رهبر بزرگوار انقلاب اسلامی حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، روحی فدا، با عرض سلام و آرزوی سلامتی آن وجود مبارک، محترماً معروض می دارد:

در حدود 150 سال پیش، ملکی وقف مدرسه علمیه و طلاب و اساتید آن در کرمان، گردیده است. مدرسه سال ها به صورت مخروبه درآمده بود، پس از انقلاب بازسازی و برای استفاده خواهران طلبه مورد بهره برداری قرار گرفت و هم اکنون نیز تعدادی از خواهران طلبه در آن مشغول تحصیلند، متمنی است نظر مبارک را در مورد استفاده از درآمد ملك موقوفه، جهت مخارج مدرسه و خواهران طلبه بیان فرمایید.

بسمه تعالی، درآمد ملك مزبور به خواهران طلبه نیز می رسد و در این جهت فرقی میان طلاب مرد و زن نیست.

2. آیا در پشت بام مسجد غیر از ساختمان برای مسجد می توان ساختمان دیگری، مثلاً ساختن اتاق برای بسیج و غیره بنا نمود؟

بسمه تعالی، جایز نیست.

2. آیا کسی که مسجدی را بنا می کند و همه مخارج آن را می دهد، می تواند بگوید که مثلاً فلان اتاق که برای خادم مسجد ساخته ام، راضی نیستم برای کار دیگر گذاشته شود؟

بسمه تعالی، اگر بانی و واقف، مرافق مسجد را برای استفاده به خصوصی تعیین کرده، مخالفت آن جایز نیست؛ ولی اگر در وقف مصرف خاصی تعیین نشده، استفاده در شؤون مربوط به مسجد مانع ندارد.

2. اشغال کردن مسجد به این که مقداری از مسجد را کتابخانه کنند یا این که برای غیر نماز اجتماع کنند در مسجد به طوری که مزاحم مصلّین باشند چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، کتابخانه کردن مقداری از مسجد و مزاحمت نمازگزاران جایز نیست، ولی می توانند تعدادی کتاب بدون مزاحمت مصلّین در مسجد قرار دهند.

4. طلاب علوم دینی در مدارس علمیه می توانند درس جدید بخوانند یا خیر؟

بسمه تعالی، تابع مقررات وقف مدرسه است.

3. ساختمان حسینیه ای فرسوده، در یکی از محلات شهر قرار گرفته که مورد نیاز آموزش و پرورش - جهت واحد آموزشی - است. آیا اداره اوقاف و یا متولّی حسینیه می تواند آن را اجاره داده؛ به طوری که در ایام عزاداری حضرت ابا عبد الله الحسین علیه السلام مورد بهره برداری باشد و بقیه ایام هم آموزش و پرورش، از آن بهره برداری نماید؟ مستدعی است نظر مبارک را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، استفاده از حسینیه، در غیر جهت وقف، جایز نیست.

بسمه تعالی

نایب الامام بیان فرمایید:

شخصی در يك صد و چهار سال قبل رقباتی وقف امام سوم علیه السلام نموده و مفاد مندرج در وقف نامه پس از ذکر نام واقف و رقبات: «و اما شروط و امور منصوصه در

متن وقف، آن که مادام که تولیت با خود واقف است هر ساله کل منافع و مداخل اعیان موقوفه را پس از وضع مخارج ملکی و ملکی صرف تعزیه داری و سفره جناب خامس آل عبا علیه السلام نماید و هر ساله در ماه رمضان مقدار شصت من برنج با گوشت و ادویه و خورشید طبخ نموده و به کلیه همسایگان بفرستد و در ظرف دو ماه محرم و صفر مقدار دویست من برنج در ظرف ده روز و یا ده شب به قرار شبی 20 من با متعلقات طبخ نماید به این تفصیل که در هر شب یک ظرف پلو و دو خورشید و دو افشره با ترشی آماده نماید و به مؤمنین از فقرا و سادات و شیعیان اطعام نماید و متولی در هر طبقه از منافع و مداخل اعیان موقوفه ده روز روضه خوانی و تعزیه داری نماید و در هر تعزیه مقدار دو من و نیم قند صرف نماید و در هر یک از سنوات که بعد از مصارف چیزی فاضل آمد به مصارف سنه آینده صرف نماید و پس از فوت واقف یک سهم از پنج سهم جهت متولی و چهار سهم باقیمانده به مصارف ذکر شده برساند».

در این ایام که مردم و اشخاص با دعوت قبلی به وسیله کارت یا رقععه عموماً حاضر در مجلس سفره نمی شوند و از طرفی هم، وسایل امروزی تدارک نمودن و اجرت دادن، کاری است فوق العاده مشکل برای پذیرایی، آیا اجازه می فرمایید:

1. برنج که 750 کیلو تقریباً می شود ضمیمه قیمت گوشت و افشره که واقف تعیین نموده ضمیمه روغن و برنج بین 300 نفر اشخاص تقسیم شود یا خیر؟

2. قیمت برنج و قیمت گوشت و لوازمات طبخ نموده بین 300 نفر اشخاص تقسیم شود و ده روز روضه خوانی هم وقتی واعظین مردم را به فیض می رسانند و عامه مردم شرکت کنند استفاده می نمایند کماکان مجلس برقرار بوده باشد از مقام عالی استدعا می شود نظر مبارکتان در موضوع سفره در دو جهتی که عرض شده یا جهت دیگری که در نظر مبارکتان مقبول باشد در ذیل دست خط مرقوم و به مهر مبارک مرسوم و اگر هم نماینده یا امینی مصلحت است، امر فرمایید تا به دستور مبارک اجرا نمایم.

بسمه تعالی، باید به همان نحو که در وقف مقرر شده عمل شود.

بسمه تعالی

پیشگاه مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، امام امت اسلام، دامت برکاته و جعلنا الله فداك ايها الامام القائد

1. آیا جایز است در کلاس هایی که در حسینیه، جهت تعلیم و تربیت نوجوانان تشکیل می گردد، غیر از قرآن و دروس دینی، دروسی دیگر - از قبیل زبان های مختلف دنیا و دروس علوم جدیده - ایجاد نمود یا جایز نمی باشد؟

بسمه تعالی، مانعی ندارد.

[سؤال 8090]

2. آیا فرزندان غیر مسلمان در کلاس هایی که در حسینیه ها جهت تعلیم و تربیت و ارشاد نوجوانان برگزار می گردد، حق شرکت دارند و شرکت آنان جایز است یا نه؟

بسمه تعالی، اگر از اهل کتاب باشند مانعی ندارد.

[سؤال 8091] 4273

بسمه تعالی 1359 / 1 / 28

محضر مبارك رهبر عظيم الشأن اسلام، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی

با احترام آرزومند است که خداوند متعال طول عمر به آن حضرت عنایت فرماید تا با رهبری آن زعیم عالی قدر ملت مسلمان به سعادت و عزت نایل آید. منظور از تصدیع اولاً، عرض اخلاص و در ثانی، تعیین تکلیف شرعی موضوع بدین شرح است: شخص خیری حدود پنجاه سال قبل آبی جهت شرب دو محله شهر وقف نموده که با لوله کشی شهر، محلات نامبرده احتیاجی به آن ندارند و در حقیقت این موقوفه در حال حاضر متعذر المصرف می باشد؛ مال الاجاره یا اجرت المثل را باید به چه نحو پرداخت نمود؟ توضیح این که از اول سال 1357 این آب به اجاره واگذار شده است، قبلاً با موافقت اداره اوقاف زمان طاغوت شهرداری شرب می نموده و مال

ص: 73

الاجارة سه ساله حدود هفت هزار و پانصد تومان می باشد.

بسمه تعالی، با فرض تعدّر مصرف، عواید وقف را با نظر متولی شرعی در مطلق وجوه برّ و خیرات صرف نمایند.

[سؤال 8092] 4274

بسمه تعالی

1. باغ وقفی که مخروبه شده است و چراگاه گله و حیوانات قرار گرفته و در زمین این باغ، درخت های صحرایی سبز شده است که بعضی از آن ها دارای ثمر هستند و مردم از چوب آن درخت ها برای ساختن منزل و سوخت و همچنین از ثمر آن ها استفاده می کنند، این استفاده ها چه صورت دارد؟ آیا باید آن ها را بفروشند و به مصرف روضه خوانی برسانند و یا این که لازم نیست و استفاده از آن ها هم اشکالی ندارد؟

بسمه تعالی، مربوط به وقف است و باید زیر نظر متولی شرعی، در جهت وقف صرف شود.

2. شخصی از دنیا می رود و وصیت می کند يك مقدار از اموالش برای نماز و روزه باشد و در ضمن، همین شخص متوفی اهل ربا و سود بوده است که هرگاه کسی محتاج او می شد، قرض او همراه با ربا بوده است و دیگر این که وجوهات هم نمی پرداخته؛ آیا از این مقدار اموال بایست وجوهات و یا این که رد مظالم اخراج شود یا خیر؟

بسمه تعالی، باید اولاً دیون او که از جمله آن، وجوه شرعی و مظالم عباد است، داده شود و در باقیمانده به وصیت عمل شود و وصیت در ثلث نافذ است.

3. شخصی است که وصیت کرده يك قطعه باغ برای خودم باشد و ثمن او به مصرف نماز و روزه ام رسانده شود و تولیت این کار را بر عهده يك نفر از روحانیون می گذارد و بعد از وفات شخص موصی، شخص متولی آن باغ را به فروش می رساند و مشتری خریداری می کند که در سه قسط پردازد، در طول سه سال و بعد از خرید، يك قسط به شخص متولی می پردازد ولی در حال حاضر متولی - که آقای روحانی باشد - وفات کرده است و شخص خریدار دو قسط بدهکار است و الآن متحیر است به چه کسی تحویل دهد و در ضمن مشروط به این است که هر کس این پول را تحویل گرفت باید قبالة شخص خریدار را امضا و تأیید کند؛ آیا تکلیف چیست؟

ص: 74

بسمه تعالی، باید کسی برای این کار از طرف حاکم شرع (مجتهد جامع شرایط) تعیین شود.

4. کسی که کفاره بدهکار است و قدرت گرفتن ندارد و طعام دادن به شصت فقیر هم برای او مشقت دارد، آیا می تواند به مصرف جبهه برساند یا خیر؟

بسمه تعالی، کفایت نمی کند.

5. کسی که در جایی قصد اقامه کند و بعد از اتمام ده روز به گمان این که دو مرتبه باید قصد اقامه کند تا بتواند روزه بگیرد روزه نگرفت (چون نمی خواست در آن جا ده روز بماند) آیا این شخص کفاره بایست بدهد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر جاهل مقصر بوده بنا بر احتیاط، کفاره بدهد.

6. شخصی که در حوزه علمیه قم مشغول تحصیل و ساکن شده و از محل ولادت خود اعراض کرده است و در عین حالی که اعراض کرده در ایام سال برای دیدن والدین و ایام تبلیغی به آن جا می رود و رفت و آمد خود را قطع نکرده است؛ اولاً این اعراض حساب می شود؟ و ثانیاً اگر اعراض حساب شود، با این حالت که دارد و نمی خواهد در آن جا زندگی کند می تواند از اعراض خود عود کند یا خیر؟ و ثالثاً اگر اعراض حساب نشود، تکلیف مدتی که در آن جا نماز به صورت قصر خوانده است چیست؟

بسمه تعالی، اگر قصد کرده که دیگر برای سکونت به وطن اصلی نرود، اعراض محقق شده و در رفت و آمدهای مزبور، حکم مسافر دارد و نمازش در آن جا قصر است.

طول عمر حضرت عالی را از خداوند خواستارم. خدایا خدایا تا انقلاب مهدی خمینی را نگهدار

[سؤال 8093] 4275

بسمه تعالی

مسجدی است که دارای موقوفاتی می باشد؛ نمی دانیم و روشن نیست که این موقوفات برای شخص امام جماعت مسجد است یا این که برای مخارج مسجد؛ در صورتی که مردم، مخارج مسجد را تأمین کنند و مسجد از این نظر کمبودی نداشته باشد، آیا امام جماعت می تواند از این موقوفه استفاده کند یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر معلوم نیست که وقف بر خصوص امام جماعت شده یا وقف بر چیزی شده که شامل امام جماعت هم باشد، نمی تواند بگیرد.

ص: 75

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، رهبر کبیر انقلاب ایران، مدّ ظلّه العالی

احتراماً؛ معروض می دارد که قریه ای است موقوفه به نام وشاره که درآمد حاصل از آن می بایست به مصرف طلاب علوم دینی نجف اشرف برسد. چون نزدیک به سه سال است که ایران با عراق در جنگ است، لذا نتوانستیم تا کنون مال الاجاره مذکور را به نجف ارسال نماییم. استدعا می شود مرقوم فرمایید که آیا می توان به مصرف طلاب علوم دینی ایران و یا دیگر موارد رسانید یا خیر؟ لازم به یادآوری است که درآمد مذکور می بایست توسط حضرت آیت الله خویی، به دست طلاب علوم دینی نجف برسد. زیاده مصدّع نمی شوم، سلامتی و طول عمر آن سرور عزیز را از درگاه ایزد متعال مسئلت دارم.

بسمه تعالی، در آمد حاصل را جمع و حفظ کنید، هر وقت میسور شد بفرستید که به مصرف تعیین شده برسد.

محضر مبارک رهبر کبیر انقلاب اسلامی و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، با اهدای سلام و آرزوی بقای عمر پریکت آن حضرت

با توجه به خرابی کلیه مناطق جنگ زده جنوب و غرب میهن اسلامی ایران توسط عمال بعث صدام جنایت کار و ضرورت بازسازی مناطق مزبور، آیا می توان از محل نذورات بقاع متبرکه و مازاد درآمد موقوفات عام معلوم المصروف، پس از تأمین نظر واقف، به صورت متعارف نسبت به بازسازی و تعمیر مساجد و مدارس علوم دینی و

بقاع متبرکه اقدام نمود یا خیر؟

بسمه تعالی، نذورات بقاع متبرکه اگر برای آن، مصرف خاصی منظور نشده و تعمیر بقاع متبرکه نیاز به آن ندارد، صرف آن در بازسازی مناطق جنگ زده اشکال ندارد؛ و عواید وقف باید در همان جهتی که در وقف تعیین شده مصرف شود.

[سؤال 8096] 4278

بسمه تعالی

حضور محترم نایب الامام، امام خمینی، دامت برکاته

1. شخصی در يك صد سال پیش، اجاره باغی را وقف روضه خوانی کرده است. با توجه به شرایط امروزه، در آن حسینیه که وقف شده، برادران جوان دست به فعالیت هایی زده اند و يك دوره کلاس معارف اسلامی برقرار نموده اند، و همچنین برادران بسیج، در آن جا پست می دهند و برای جزوه نمودن درس ها، با کمبود بودجه مواجه شده اند. آیا می توان از پولی که وقف روضه خوانی است، در رابطه با این کار استفاده شود؟

بسمه تعالی، باید بر طبق وقف نامه عمل شود.

[سؤال 8097]

2. مستحضر هستید که اداره اوقاف، هر سال به مدت ده شب، در بعضی از حسینیه ها روضه خوانی می کند. آیا می شود پولش را گرفت و خرج حسینیه، و یا غذا دادن در روز عاشورا کرد؟

بسمه تعالی، چنانچه برای روضه خوانی وقف شده باشد، باید به مصرف مزبور برسد، و اگر برای مطلق خیرات وقف شده باشد، می توانند در امور خیر دیگر نیز مصرف کنند.

ص: 77

بسمه تعالی

حضور محترم امام امت و مرجع تقلید، حضرت آیت الله الموسوی الخمینی، مدّ ظلّه العالی، محترماً، خاطر مبارک را به عرایض زیر معطوف می دارد:

شخصی به نام حاج مهدی - که در صد سال قبل فوت کرده - ملکی را وقف کرده است به این که دو سهم از اجاره این ملک را روز عاشورا نان بپزند و در مسجد جامع نقندر قسمت کنند، و سهم دیگر را - که وقف اولاد است - در روز عید غدیر، به وراثت قسمت کنند. تعداد وراثت در زمان سابق پانزده نفر بودند، که از این گندم سهم می بردند و این تعداد زاد و ولد کردند و عروس و داماد شده اند و در حال حاضر، بیش از 650 نفر هستند، که نصف سهم بران در محل نیستند و در شهرهای دیگری سکنا دارند، که اکثر آن ها را ما نمی شناسیم، و چند نفر از این وراثت، در خارج از کشور ایران هستند، که چند سال است اطلاعی از آن ها نداریم. این گندم وراثت در سال 1359 قسمت نشد و به مصرف قنات رسید، و گندم سال 1360 و 1361 هم موجود است و با امسال، سه سال است که گندم بین وراثت قسمت نشده و بلا تکلیف است، و کسی پیدا نمی شود که این مسئولیت سنگین را به عهده بگیرد و تعداد 95 درصد از وراثت حاضرند که این يك سهم را در دهه دوم عاشورا یا در دهه اربعین، نان بپزند و به مردم قسمت کنند و یا به هر مصرف دیگری که شما صلاح بدانید، برسانند و مدت 34 سال است که يك نفر از وراثت، این گندم را هر طور بوده، قسمت کرده و دیگر قبول نمی کند و هیچ کس دیگر هم پیدا نمی شود که این گندم را به وراثت قسمت کند. و جریان سهم بران بدین طریق است: گروه اول، که هر نفر سه من گندم سهم می بردند، و گروه دوم، که هر نفر يك من و نیم گندم سهم می بردند، در حال حیات نیستند و فوت کرده اند. و گروه سوم، نیم من و پنج سیر، و گروه چهارم، هر نفر دوازده سیر و نیم، و گروه پنجم، هر نفر شش سیر و نیم، و گروه ششم، هر نفر سه سیر و نیم، و گروه هفتم - که گروه آخر است - هر نفر يك سیر و نیم گندم سهم می برند. و مقدار گندم در زمان سابق چهل و پنج من تبریز

ص: 78

بوده است و در حال حاضر، سهم وراثت سالی نود و سه من گندم است.

از آن مقام محترم تقاضا دارم، که هر طور صلاح می دانید دستور فرمایید که به مورد اجرا گذاشته شود. ضمناً در مشهد به آقای سید عبدالله شیرازی و آقای شیخ ابوالحسن شیرازی مراجعه کرده ام، فرمودند به مجتهد جامع الشرایط مراجعه شود.

بسمه تعالی، باید به همان نحوه وقف عمل شود، هر چند سهم موقوف علیهم کم باشد، و می توانند با رضایت یکدیگر، در روضه خوانی صرف کنند.

[سؤال 8099] 4280

بسمه تعالی

سلام علیکم، محضر شریف حضرت نایب الامام (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، امام خمینی، ضمن عرض سلام و آرزوی سلامتی وجود رهبر و مرجع تقلیدمان، سؤالی به این شرح داشتم و تقاضای جواب دارم:

چنانچه فردی از مزایای حوزه علمیه - که شامل حُجره و شهریه می باشد - استفاده کند، اما قصد طلبه شدن نداشته باشد، بلکه بخواهد علم عربی را فراگیرد و سپس - مثلاً - آموزگار شود. آیا با وجود این قید، اشکال شرعی ندارد؟

بسمه تعالی، استفاده از شهریه، تابع مقررات دفتر شهریه، و استفاده از حُجره مدرسه، تابع مقررات وقف مدرسه و نظر متولی شرعی است.

[سؤال 8100] 4281

بسمه تعالی 1362 / 1 / 11

محضر زعیم عالی قدر، بت شکن زمان، نایب الامام، امام خمینی، دامت برکاته

با عرض ادب، شورای اسلامی محلی ابرده علیا، اشعار می دارد: حدود يك صد سال پیش، گرمابه ای توسط اهالی در وسط روستای مزبور ساخته شده که مورد استفاده تمام ساکنین و غیره قرار داشته است. در همان ایام، از طرف بعضی از

ص: 79

اشخاص خیرخواه، املاکی جهت تعمیر و ترمیم گرمابه فوق وقف گردیده و به تصرف داده شده سالیان دراز بدان منوال می گذشته که به علت ازدیاد جمعیت و کم وسعتی حمام ذکرشده تقریباً سی سال پیش نصف از اهالی اقدام به ساختن يك دستگاہ حمام دیگر در يك صد و پنجاه متری حمام قدیم نمودند که مورد استفاده قرار دارد، مدتی از ساختن آن حمام گذشت، حمام قدیمی به کلی ویران و مخروبه شد، بعداً نصف دیگر اهالی اقدام به ساختن يك دستگاہ گرمابه دیگر در جنب حمام قدیم که تخریب شد نمودند که آن هم مدتی مورد استفاده قرار داشت، ولی به علت جاده ای که اداره محترم راه، از مشهد به زشگ احداث می نمود، آن حمام در مسیر جاده قرار گرفت، که اداره راه مبلغ هفتاد هزار تومان پرداخت و حمام را تخریب نمود. شانزده سال پیش، نصف اهالی با کمک اداره بهداشت و همان مبلغ هفتاد هزار تومان اداره راه، اقدام به ساختن يك دستگاہ حمام دیگر در يك صد متری حمام قدیمی نمودند، که مورد استفاده قرار دارد. لذا مقرر فرماید از آن جایی که حمام قدیم به کلی مخروبه می باشد و فعلاً در قریه ابرده دو دستگاہ گرمابه - که بعداً ساخته شده - وجود دارد و مورد استفاده کلیه اهالی می باشد، موقوفه حمام قدیم - که تخریب شده - به کدام يك از گرمابه ها می رسد؟

بسمه تعالی، با امکان صرف در جهت وقف، صرف در جای دیگر جایز نیست.

[سؤال 8101] 4282

بسمه تعالی

محضر حضرت آیت الله امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

مرتعی در بیلاق نور مازندران است که به نام وقف معرفی شد؛ و احشامی که در او تعلیف می کند، سالیانه مبلغی به عنوان عوارض به روستای سراسب نور می دهند برای مخارج عزاداری خامس آل عبا. آیا این عوارض، گرفتنش برای احیای مسجد و حمام

ص: 80

روستایی که مردمش مستضعف هستند جایز است؟ نظر حضرت عالی را اعلام فرمایید شرعاً.

بسمه تعالی، اگر به طریق شرعی وقف شده، باید به همان نحو که قبلاً عمل می شده عمل نمایند.

[سؤال 8102] 4283

بسمه تعالی 1361 / 4 / 12

شخصی يك مقدار زمین خود را در مرض موت، وقف حسینیه نموده؛ در حالی که در آن قریه، يك حسینیه بود و بعد از مرور چند سال، اقربا و اوصیای میت در نزدیک آن زمین موقوفه، يك حسینیه جدید بنا کردند و حاصل زمین موقوفه را به همین حسینیه جدید صرف می کنند. آیا این مصرف، جایز است و یا این که در حسینیه اول - که مورد وصیت بوده - صرف شود؟

بسمه تعالی، چنانچه زمین، وقف حسینیه اول شده، صرف عواید آن در غیرش جایز نیست.

[سؤال 8103] 4284

بسمه تعالی 1361 / 3 / 16

احتراماً؛ به استحضار می رساند آقای سید ابوالقاسم طی وقف نامه شماره 13728 و 13729 - که فتوکپی آن ها به پیوست تقدیم می گردد - منافع زمین مزبور را وقف خیریه فرح پهلوی سابق نموده است، و واقف نیز حق تولیت را برای خود مادام که در قید حیات باشد، محفوظ، و هم اکنون در سبزواری نیز در قید حیات است. لذا:

1. با توجه به تشکیل سازمان بهزیستی - که قانون آن در تاریخ 1359 / 3 / 24 به تصویب شورای محترم انقلاب جمهوری اسلامی ایران رسیده - یکی از سازمان هایی که وابسته به این سازمان گردیده، خیریه یاد شده بالا می باشد و در حال حاضر این سازمان، برنامه های مزبور را با توجه به جهات شرعی، به نحو احسن و اکمل انجام

ص: 81

می دهد. لذا از محضر امام امت، درخواست می شود که آیا اجازه داده می شود که برابر وقف نامه، منافع حاصله از املاک مزبور، جهت مخارج فرزندان خانواده های بی سرپرست - که هم اکنون نیز تحت حمایت مادی و معنوی این سازمان است - قرار گیرد. یادآوری می گردد که جمعیت خیریه مزبور، برنامه های فوق را در قبل انجام می داده است.

بسمه تعالی، صرف عواید وقف در جهت ذکرشده، با مراعات مقررات دولت اسلامی، اشکال ندارد.

[سؤال 8104]

2. آیا واقف که هم اکنون تولیت ملك مزبور را در اختیار دارد، شرعاً مجاز است که عواید حاصله از ملك مزبور را، به غیر از مورد یادشده (خیریه یادشده در وقف نامه) که برنامه آن را بهزیستی انجام می دهد، مصرف نماید؟

بسمه تعالی، طبق مقررات دولت اسلامی در فرض سؤال، عمل نمائید، مانع ندارد و عواید وقف باید در جهت وقف، صرف شود.

[سؤال 8105] 4223

2. مصرف موقوفات اماکن خیریه - از قبیل مساجد و حمام و حسینیه - در اماکن خیریه نوساز بعدی جایز خواهد بود؟

بسمه تعالی، برای صرف عواید وقف اگر محل به خصوصی تعیین شده، تغییر وقف جایز نیست.

[سؤال 8106] 4285

بسمه تعالی 1361 / 5 / 26

قم، دفتر امام خمینی

عواید موقوفه ای که برای روضه خوانی وقف شده، می توان به جبهه فرستاد یا خیر؟

بسمه تعالی، عواید موقوفه باید در همان جهت وقف صرف شود.

ص: 82

بسمه تعالی

ساحت مقدس و مطهر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته، چه می فرمایید در این مسأله شرعیه:

در بعضی از املاک موقوفه، بنا به نظر واقف مندرج در متن وقف نامه، درآمد حاصله باید در سوگواری حضرت سیدالشهدا علیه السلام به مصرف اطعام برسد، ولی جایی که باید اطعام شود تعیین نشده و معلوم نیست. آیا اجازه می فرمایید این گونه عواید جهت مصرف رزمندگان، به جبهه جنگ ارسال گردد، و یا طبق معمول سنوات گذشته باید در همان محل، به مصرف تأمین نظر واقف برسد؟ حکم الله را مرقوم فرمایید که مورد نیاز است، و عند الله مثاب و مأجور خواهید بود.

بسمه تعالی، عواید وقف باید در همان جهت تعیین شده مصرف شود و اگر محل به خصوصی برای اطعام تعیین نشده و متعارفی هم در بین نیست، انتخاب محل اطعام با متولی شرعی است.

بسمه تعالی 6 / 10 / 1361

محضر مرجع عظیم الشان و زعیم عالی قدر جهان اسلام، حضرت نایب الامام، امام خمینی، روحی له الفداء، سلام علیکم، با عرض معذرت از این که چند لحظه ای مصدع اوقات آن رهبر والا مقام می شویم، محترماً معروض می داریم:

در یکی از روستاها قناتی است که آب آن وقف اولاد ذکور است و قسمتی از آب آن را در گذشته وارد لوله کشی روستا کرده و مورد استفاده عموم اهالی است و من جمله آموزگاران ما نیز که تقریباً تمامی آن ها غیر بومی هستند، از این آب استفاده می کنند، لکن عده ای از اولاد ذکور محقق در وقف نامه راضی به استفاده از این آب نیستند. استدعا داریم سریعاً در این باره اعلام نظر فرموده، تا معلمین ما تکلیف شرعی

خود را در این مسأله بدانند. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، تمام آب اگر بر اولاد ذکور وقف شده، باید متصرف، رضایت تمام موقوف علیهم را جلب نماید و یا فقط به سهم کسانی که رضایت دادند، اکتفا نماید.

[سؤال 8109] 4288

بسمه تعالی 1361 / 7 / 12

محضر مبارک حضرت آیت الله العظمی، امام خمینی، دام ظلّه

به عرض می‌رساند: در وقف نامه ذکر شده است که رقبات مورد وقف، نباید بیش از دو سال به اجاره برگزار گردد. اگر متولی وقف با فردی، طبق قرارداد عادی قرار بگذارد که دو مغازه موقوفه را، به مدت ده سال، به مبلغی نازل به او اجاره دهد، که معادل یک دهم ارزش اجاره و مبلغی است که افراد داوطلب دیگر اجاره می‌کنند. آیا چنین قراردادی بر طبق قانون شرع اسلام، لازم الاجرا است و صحیح و نافذ می‌باشد یا باطل؟ مستدعی است آنچه حکم شرع انور است، اعلام فرمایید.

بسمه تعالی، باید بر طبق وقف و آنچه در ضمن آن قرارداد شده، عمل شود و تخلف از آن جایز نیست، و اثر ندارد.

[سؤال 8110] 4289

بسمه تعالی

محضر مبارک امام خمینی، دام ظلّه العالی

تصدیع می‌دهد، در وقف نامه ای که فتوکپی آن به پیوست است، مرحوم واقف به صراحت اعلام کرده است: از تغییر و تبدیل در اصل وقف یکدانگ و نیم الاجزئی که از مزرعه و ملحقات آن و صرف مصارف از منافع و مداخل آن به نحو مقرر احتراز و اجتناب نمایند. البته در وقف نامه مصارف آن مشخص است که عبارتند از: نصف عایدات آن مخصوص فقرای محله دارقاص کن و نصف دیگر آن به مصرف

ص: 84

روضه خوانی در محله دارقاص کن - که محل تولد مرحوم آیت الله حاج ملاعلی کنی می باشد - مقرر شده است. آیا با وجود تعیین مصارف، می شود این جانب که متولی موقوفه هستم وجوهات موقوفه را به جنگ زدگان و غیره بدهم یا خیر؟

بسمه تعالی، عواید وقف باید در همان جهتی که در وقف معین شده صرف شود.

[سؤال 8111] 4290

بسمه تعالی 1359/9/25

محضر مقدس رهبر عالی قدر انقلاب اسلامی، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

پس از تقدیم سلام، سازمان اوقاف تهران طی نامه شماره 1359/8/26/ 14-225-6547 سهمیه متولیان موقوفه را بخشنامه نموده است. اداره اوقاف فسا هم به این جانب (متولی موقوفه) طی نامه مورخ 1359/9/15 (که فتوکپی آن به پیوست تقدیم می گردد) اعلام کرده که: نصف درآمد سال جاری موقوفه، به حساب شماره 1284 بانک ملی شعبه صبا تهران، مخصوص مناطق جنگ زده حواله گردد، ولی در وقف نامه تصریح شده که: منافع موقوفه مزبور صرف اطعام شود و در همان جلسه روضه خوانده شود؛ و مقداری از آن هم صرف تعمیر خانه موقوفه واقف گردد. آیا می شود پول اطعام را به حساب فوق ویژه مناطق جنگی واریز کرد یا خیر؟ حکم خدا را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، عواید وقف باید زیر نظر متولی شرعی، در جهت وقف صرف شود.

[سؤال 8112] 4291

بسمه تعالی

پیشگاه مقدس رهبر انقلاب امام خمینی، دام ظلّه العالی

پس از تقدیم بهترین احترامات و آرزوی پیروزی برای آن رهبر بزرگ و ملت

ص: 85

ایران، نظر حضرت امام را درباره این دو مسأله شرعی خواستارم. مرقوم فرماید تکلیف چیست؟

1. اگر شخصی آب موقوفه ای در اختیار داشته باشد و از بابت اجاره بهای آن می بایست همه ساله در ماه محرم چند روز به مردم طعام بدهد، آیا آن شخص می تواند به میل خود از طعام دادن صرف نظر کند و به جای طعام دادن به مردم فقط به هر خانوار مثلاً 10 سیر گوشت و 5 عدد نان بدهد و یا باید حتماً همان طعامی که نظر واقف بوده به مردم بدهند. در همان روز معین؟

بسمه تعالی، باید بر طبق وقف عمل شود.

[سؤال 8113]

2. اگر شخصی آب موقوفه ای در اختیار داشته باشد و از بابت درآمد و اجاره بهای آن همه ساله مثلاً 5 روز به مردم طعام می داده، در صورتی که اجاره بهای آب مزبور در گذشته 100 تومان بوده و امروز 5 برابر یا بیشتر شده است، آیا با اضافه شدن اجاره بهای آب، باز هم همان 5 روز را باید طعام بدهد یا بیشتر؟

بسمه تعالی، اگر در وقف مقرر شده که عواید وقف در اطعام صرف شود باید اجاره متعارفه آن را صرف نمایند و لازم است با نظر متولی شرعی باشد.

[سؤال 8114] 4292

بسمه تعالی

محضر مقدس حضرت مستطاب، قائد عظیم الشأن آیت الله العظمی امام خمینی، مدّظله العالی، پس از عرض سلام و ارادت خالصانه، به استحضار می رساند:

قریه ای است که موقوفه بوده و دارای متولی شرعی می باشد و مال الاجاره آن همه ساله خرج طلاب علوم دینی نجف می شده است. اینک عده ای محرك و فرصت طلب اهالی این قریه را تحريك نموده که خود شما مستضعف هستید و لازم نیست اجاره پردازید! بدین وسیله استدعا دارد مرقوم فرمایند که آیا می شود درآمد این موقوفه را

ص: 86

که می بایست به مصرف فوق الذکر برسد، در ایران آن هم به مصرف این قبیل افراد رسانید که خود را مستضعف می دانند یا خیر؟

بسمه تعالی، جایز نیست و باید عواید وقف در همان جهت وقف صرف شود.

[سؤال 8115] 4293

بسمه تعالی

دفتر بلند آستان حضرت آیت الله العظمی نایب الامام، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

احتراماً، نخست درودها و تحیات مخلصانه ما مردم دهکده کّراب سبزوار را حضور زعیم عالی قدر معروض دارید، در ثانی استفتائیه زیر را گزارش فرمایید تا بذل عنایت فرموده با فتوای واجب الاتباعشان ما را به طریق صواب هدایت نموده از سردرگمی رهایی بخشند.

در دهکده کّراب موقوفاتی وجود دارد که گرچه در رژیم منفور طاغوتی گذشته، در شرف از بین رفتن بود؛ اما اکنون به یاری خداوند و همت مردم با تجدید اجاره ها حدود شصت تا هفتاد هزار تومان عایدی سالانه دارد. از این مبلغ حدود ده هزار تومان آن طبق وصیت واقفان باید در جهت مخارج حمام و مسجد و مزار خرج شود و ما بقی به صورت شام و نهار دادن به مردم صرف گردد. چون از سویی اهالی خرج کردن اجاره را در طریق اطعام عبث و بی نتیجه می دانند و از طرفی دهکده فاقد درمانگاه، حسینیه، جاده، برق و سرمایه کافی جهت لایروبی قنات است؛ آیا متولیان می توانند اجاره ها را در طریق رفع این احتیاجات مبرم و مفید خرج کنند یا باید طبق وصیت واقفان با شام و نهار و اطعام مردم، مبالغ مال الاجاره را مسرفانه از بین ببرند. ضمناً خواست موقوف علیهم کلاً این است که اجاره ها در جهت رفع احتیاجات عمومی به مصرف برسد و همه این مطلب را در مجالس روضه خوانی تأیید کرده اند. همگی از محضر مبارک امام التماس دعا داریم.

بسمه تعالی، باید بر طبق وقف عمل شود و اطعام، اسراف نیست.

ص: 87

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی حاج سید روح الله موسوی خمینی، دامت برکاته، از خدای تبارک و تعالی سلامتی و طول عمر آن رهبر بزرگ و آگاه را خواهانیم.

قریه ای است به نام آقمشهد واقع در 30 کیلومتری ساری و دارای املاکی که تمام آن وقف است؛ منتها مورد مصرف آن مجهول است. به این معنا که آیا برای معصوم زاده است یا برای عام المنفعه. ولی احتمال وقف معصوم زاده بودن آن بیشتر است تا عام المنفعه. به خاطر این که حد و مرز این محل به نام همین معصوم زاده که آقمشهد نام دارد نام گذاری شده؛ ولی از طرف دیگر طبق تقسیم بندی ای که از طرف اداره اوقاف سابق ساری در زمان طاغوت ارباب و رعیتی در اراضی این محل شده بود، دو قسمت آن را صرف معصوم زاده و دو دانگ آن را صرف سید الشهداء و دو دانگ آن را صرف اولاد ذکور می کردند. علی ای حال موضوع وقف برای ما مجهول است. ما برای روشن شدن این موضوع رجوع کردیم به حجت الاسلام آقای شیخ عبدالله نظری. ایشان تشریف آوردند در این محل و تحقیقات کلی به عمل آوردند، ولی موضوع وقف برای ایشان روشن نشد. دستور فرمودند به امام خمینی رجوع کنید. نهایت فی الحال موجودی ای در دست مؤمنین اطراف محل که از منابع آن محل استفاده می کردند و می کنند هست. ما متحیریم این موجودی را به کجا مصرف کنیم! آیا صرف تعمیرات معصوم زاده محل کنیم با توجه به این که احتیاج به تعمیر و مرمت کاری دارد یا صرف عام المنفعه بشود؟ لذا تقاضا داریم بگویید تکلیف ما در این بابت چیست تا طبق وظیفه شرعی خود عمل کرده باشیم.

بسمه تعالی، اگر به هیچ وجه جهت وقف معلوم نباشد، باید در مطلق خیرات صرف شود و در صورت فقر اولاد؛ تقسیم مذکور مانع ندارد و اولاد ذکور هم خصوصیت ندارد.

خدمت مرجع عالی قدر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، ضمن عرض سلام، معروض می دارم:

يك دانگ موقوفه در قریه توكران اهالی آمل وجود دارد که چندین سال بود موقوفه بالا را طبق گزارش مالکین به تکیه آملی پرداخت می نمودیم. طبق اظهار متصدی، موقوفه مربوط به تکیه آملی می باشد و متصدی موقوفه مبلغ را دریافت می نمود. حال مردم اعتراض دارند که این موقوفه دست رنج مردم همین قریه است و ما باید در تکیه همین محل خرج بنماییم. حال ما نمی دانیم که آن موقع که واقف وقف نموده این محل تکیه داشته یا نداشته؟ فعلاً در تکیه همین محل که واقع در ده نامبرده بالا می باشد خرابی زیادی وجود دارد؛ آیا می توانیم در این محل خرج کنیم یا خیر؟ خواهشمند است دستورات لازم را اعلام داشته تا ما مدیون شرعی و اسلامی نباشیم.

بسمه تعالی، به هر نحو مرسوم بوده و با نظر متولی شرعی صرف شود.

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه، با اهدای سلام و تحیات وافره

موقوفاتی که مصرف آن اطعام است و در گذشته مقدمه تبلیغ بوده و مشکلی را در جامعه حل می کرده، اینک به صورت مبتذل و زننده و حتی مضر درآمده است؛ آیا متولی موقوفه می تواند در مصارفی که مفید و لازم باشد از قبیل کمک به خرید خانه و یا پرداخت مال الاجاره مستضعفین و یا امثال آن برساند؟ ادام الله ظلکم

بسمه تعالی، باید بر طبق وقف عمل شود.

3. آیا حسینیه ای که در قدیم از طرف شخص مسلمانی وقف شده، مسلمانان حق دارند در آن بنشینند و درباره اسلام و جمهوری اسلامی بحث و گفت و گو نمایند. اگر متصدیان این حسینیه بخواهند جلوی تبلیغات اسلامی را بگیرند و بگویند که محل نمازگزاری است، تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، استفاده از حسینیه موقوفه، تابع مقررات وقف است و کسی حق ندارد از استفاده مطابق با جهت و مصلحت وقف ممانعت کند.

6. برای صرف شام روی همین فرش های فوق الذکر جهت سفره و اطعام حضرت سید الشهداء علیه السلام صلاح و اجازه می فرمایید یا خیر؟

بسمه تعالی، فرش ها اگر وقف برای جهت خاصی نباشد، اشکال ندارد.

6. آیا می توان در آمد و عایدات موقوفه را ذخیره نمود، در حالی که مصارف آن خیلی زیاد است و فقرا و مستمندان در همان محل وجود دارند و محتاج می باشند؟

بسمه تعالی، متولی شرعی باید اقدام به مصرف مطابق جهت وقف بنماید.

بسمه تعالی

محضر مقدس رهبر انقلاب، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، با عرض سلام خواهشمند است به سؤالات زیر پاسخ فرمایید که مورد ابتلا است:

1. در وقف نامه، قید شده که عواید، صرف و جوه برّیه شود؛ بلافاصله، بیان کرده که نصف از کل، صرف عزاداری ابا عبدالله و ائمه اطهار و نصف دیگر، صرف...؛ بیان

فرمایید که آیا نصف، حتماً صرف عزاداری بشود یا در مطلق وجوه برّیه می تواند صرف شود؟

بسمه تعالی، باید طبق تعیین واقف حتماً نصف عواید، صرف مجالس عزاداری حضرت ابا عبدالله علیه السلام بشود.

[سؤال 8123]

2. در نصف دیگر ذکر شده: تعمیر مساجد. آیا مساجدی که تازه احداث می شود، کلمه تعمیر، آن ها را شامل می شود یا باید مساجد ساخته شده که نیاز به تعمیر دارد، در آن ها صرف شود؟

بسمه تعالی، صرف نصف دیگر در تعمیر مسجد، به حساب صرف در خیرات اشکال ندارد.

3. فرش های مساجد که نخ نما می شود، آیا می توان فروخت و تبدیل به فرش نو نمود یا نه؟

بسمه تعالی، اگر وقف نبوده و یا در صورت وقف بودن، قابل استفاده در مسجد نبوده، اشکال ندارد.

[سؤال 8124] 4298

بسمه تعالی 1360/7/26

حضرت آیت الله العظمی نایب الامام، امام خمینی، دامت برکاته العالی

پس از عرض سلام، عرض می شود که مبلغی از موقوفه مرحوم حاج ملا احمد و حاجیه خیر النساء و مرحومه لیلا عمه ام، نزد این حقیر به عنوان امین موقوفه مذکور می باشد. اداره اوقاف طبق دستور سازمان اوقاف نوشته اند که به حساب جنگ زدگان واریز کنید آیا اجازه می فرمایید شرعی است یا خیر؟ به حساب جنگ زدگان بریزم و فیش آن را بدهم به اوقاف؟

بسمه تعالی، عواید وقف باید در همان جهتی که در وقف تعیین شده به مصرف برسد و اگر در حال حاضر امکان صرف نیست صبر کنند تا در آینده امکان صرف در جهت وقف حاصل شود.

ص: 91

بسمه تعالی

محضر مبارك مرجع عالی قدر، حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه

پس از عرض سلام؛ مستدعی است جواب دو مسأله را مرقوم فرمایید.

1. در اطراف امامزاده درخت هایی روئیده و بزرگ شده است، موقوفه بودن این زمین هم معلوم نیست، امامزاده متولّی مخصوصی نداشته بلکه اهالی محل، نظارت دارند و نذوراتش هم با نظارت معتمدین محل در آن جا مصرف می شود؛ الحال در بالا محله این محل، مسجدی بنا کردند که احتیاج به چوب دارد، اجازه می فرمایید اهالی، درخت های مزبور را صرف ساختمان مسجد نموده و اضافه نذورات را هم خرج مسجد کنند؟

بسمه تعالی، اگر وقف بودن درخت ها برای امامزاده محرز نیست و باقیماندن درخت ها به حال خود به حساب مصلحت امامزاده و زایرین ضرورت ندارد، صرف آن در ساختمان مسجد مانع ندارد و نذورات اگر مصرف به خصوصی ندارد و زاید بر احتیاجات امامزاده است، صرف در مسجد اشکال ندارد.

2. شخصی در محلی قصد اقامه عشره نموده و بعد از خواندن يك يا دو نماز چهار رکعتی قرار شد در جای دیگر رفت و آمد کرده و توقّفش هم بیشتر از یکی دو ساعت است، آیا در این صورت قصد عشره اش به هم می خورد؟

بسمه تعالی، فاصله محل دیگر تا محل قصد اقامت اگر کمتر از چهار فرسخ شرعی است، در فرض مرقوم، حکم قصد اقامت به قوت خود باقی است و نماز تمام است.

بسمه تعالی

مقام محترم دفتر امام خمینی

محترماً به عرض می رساند: پنج - شش سال قبل که بازنشسته نشده بودم، در

بیمارستان فیروزآبادی مشغول خدمت بودم. تصمیم گرفتم هیأتی به نام پنج تن آل عبا علیهم السلام تأسیس نمایم. با جمع آوری پول از خود و همکاران، اقدام به این عمل نمودم. مقداری اثاثیه - که امروز تا حدودی با ارزش است - خریداری نمودیم و مدتی هم روضه خوانی داشتیم، بعداً که بازنشسته شدم و دوستان از دور هم پاشیده شدیم؛ این هیأت هم، از کار فعال افتاد. مبالغی وجه نقد که نزد این جانب بود، به حساب شماره صد واریز شد و قبض آن را جهت دفتر امام فرستادم که فتوکپی آن تقدیم می شود.

اما اکنون اثاثیه، بلااستفاده در يك انبار، نزد شخصی مانده که فتوکپی صورت اموال تقدیم می شود. از حضور شما تقاضا دارم، امر فرمایید چنانچه امکان دارد، این اموال را به فروش رسانده و وجه آن را به حساب امام یا هر راهی که صلاح باشد، مصرف نمایم. چون اثاثیه بدون استفاده است و امکان حیف و میل آن هم هست.

بسمه تعالی، اگر اموال وقف نشده، به مصرفی که یقین به رضایت صاحبان آن ها باشد، می توانید برسانید.

[سؤال 8127] 4301

بسمه تعالی

حضور محترم رهبر کبیر انقلاب، امام خمینی مدّ ظلّه العالی

محترماً به استحضار می رساند که فردی رقباتی را در شیراز وقف بر حضرت سیدالشهدا نموده و در متن وقف نامه مذکور قید گردیده ضمن العقد شرط شد که متولی هر طبقه از طبقات هر ساله علی سبیل الاستمرار مبلغ پنجاه تومان وجه نقد رایج از منافع و مداخل از اراضی و نیستان و غیره را از اعیان موقوفه در ماه محرم یا صفر المظفر خرج روضه خوانی و سفره حضرت سیدالشهدا امام مظلوم نماید و چهل تومان وجه رایج از عواید و منافع اعیانی موقوفه را به قاری داده و او را اجیر گرداند که در ظرف سال بر روی قبر و محل دفن واقف مذکور هر ظهر و شب مشغول تلاوت کلام

ص: 93

الله مجید به جهت واقف گردد و آنچه از منافع و مداخل از مبلغ نود تومان مذکور بعد از وضع مخارج لازم اعیانی موقوفه زیاد بیاید متعلق به متولی نسل به نسل بوده باشد. حال استدعا دارد با عنایت به مراتب فوق با این که درآمد سالیانه آخرین نسل حاضر رقمی حدود پانصد هزار تومان می شود اعلام فرمایید که چه مبلغ بایستی صرف روضه خوانی و چه مبلغ صرف قرائت قرآن گردد؟

خداوند به شما توفیق خدمت بیشتر عنایت فرماید، خدا نگهدار شما باد.

بسمه تعالی، به نسبت پنجاه تومان و چهل تومان با کل درآمد وقف در زمان وقف، باید از عوائد وقف صرف در همان جهت مقرر شود.

[سؤال 8128] 4525

2. در موقع اجرای صیغه وقف که از تاریخ آن نود سال می گذرد، تمام محلات درون کلا فقط يك تکیه و مسجد بود. و افراد همه محلات که در آن وقت شاید از پنجاه خانوار تجاوز نمی کرد از جمله اهالی گاوزن کلا در این تکیه که واقف درآمد زمین موقوفه را به نحو مقرر در وقف نامه به آن تخصیص داد در ایام سوگواری و غیره اجتماع می نمودند. پس از افزایش جمعیت، در گاوزن کلا هم تکیه ای احداث شد و اهالی این محل که سابقاً در تکیه قدیمی درون کلا شرکت و به سوگ می نشستند. اکنون آن ها و یا اعیانشان در تکیه مستحدثه در مواقع عزاداری جمع شده و به سوگ می نشینند. آیا می توان از درآمد زمین مورد بحث، در ایام سوگواری به تکیه احداثی داد یا خیر؟

بسمه تعالی، باید عواید وقف در همان تکیه ای که برای آن وقف شده مصرف شود.

[سؤال 8129] 4302

بسمه تعالی 2 / 1361

محضر مبارک حضرت مستطاب، عمدة العلماء و المجتهدین، رئیس الملة و الدین،

ص: 94

رهبر کبیر انقلاب، امام خمینی، ادام الله ظلہ العالی علی رؤوس المسلمین، بعد التحیة والسلام؛ به عرض مبارک می رسد: حکم الله را درباره هر يك از سؤالات، مجزاً بیان فرمایید که مبتلا به وخیلی مورد لزوم است تا رفع مسئولیت شده باشد.

1. آیا مالیات دادن از موقوفات، جزء مصارف معینۀ از طرف واقف محسوب می شود و متولی حق دارد بدهد یا خیر؟ همچنین آیا از موقوفات معلوم المصروف، می شود به جبهه کمک کرد یا خیر؟

بسمه تعالی، پرداخت مالیات، طبق مقررات دولت اسلامی، جزو مخارج وقف است و موقوفه باید در همان جهت تعیین شده، مصرف شود.

2. وقف بر فقرا و مساجد و روضه خوانی، وقف عام است یا وقف خاص است؟

بسمه تعالی، اگر وقف، بر مطلق فقرا یا مساجد یا روضه خوانی باشد، وقف عام است.

3. افرادی که به غصب موقوفات ادامه می دهند - اعم از زارع و کشاورز موقوفه یا غیره - و به مسائل دینی و نصایح مبلغین و فتاوی مراجع اعتنا نمی کنند؛ کشت و زرع و تصرفات آن ها، حرام است یا خیر؟ و این بی توجهی عمدی، باعث فسق و عدم صلاحیت و امانت چنین افرادی می باشد یا خیر؟

بسمه تعالی، حکم مسأله معلوم است و اگر نزاعی در بین است، به محاکم صالحه مراجعه کنند.

4. باغی وقف شده برای سوخت مساجد و طلاب و فقرا و مترددین زوار. اکنون یکی از مصارف که تردد زوار باشد منتفی است و باغ هم به صورت زمین درآمده و متصل به قصبه و حتی در داخل قصبه قرار گرفته است. آیا می شود قسمتی از زمین را مدرسه علمیه ساخت و بقیه زمین را جهت ساختمان خراب کرد و یا تبدیل به احسن نمود و یا بقیه زمین را برای ساختمان به اجاره داد؟ یا باید کشت و زرع شود، هر چند در فرض فروش یا اجاره دادن منافع موقوفه چند برابر شود؟

بسمه تعالی، تغییر وقف جایز نیست. ولی اجاره زمین برای ساختمان و صرف اجاره و عواید، زیر نظر متولی شرعی، در جهت وقف، مانع ندارد.

5. در وقف نامه هایی که تولیت آن بر اعلم و اصلح قرار داده شده، اگر دو نفر باشند؛ یکی اعلم است و غیرفعال در موقوفه و دیگری اصلح است و فعال در موقوفه، تولیت تعلق به کدام نفر دارد؟

بسمه تعالی، احوط، رعایت نظر هر دو است.

6. قبلاً سؤال شده بود از حضرت عالی که به اکثریت آراء، طلاب یکی از مدرسین را طبق وقف نامه به نظارت انتخاب می کنند. آیا تدریس، شرط انتخاب است یا شرط بقای نظارت؟ فرموده اید: اگر کسی را

که مدرس بوده انتخاب کرده اند و فعلاً مدرس نیست؛ احتیاط را مراعات نمایند. اولاً مقصود از احتیاط، مربوط به ناظر است که باید تدریس نماید یا به انتخاب کنندگان و یا هر دو احتیاط نمایند و اگر انتخاب کنندگان فعلاً وجود ندارند، ولی عده ای هستند که با تصویب و موافقت ناظر، به مدرسه نیامده اند و بر خلاف مفاد وقف نامه رفتار می نمایند، در این صورت که این عده از انتخاب کنندگان نیستند چه صورت دارد؟ و احتیاط مربوط به چیست؟

بسمه تعالی، با فرض انتخاب ناظر طبق وقف نامه به احتیاط واجب، باید موافقت او در امور وقف تحصیل شود.

[سؤال 8130] 4303

بسمه تعالی 1361 / 1 / 15

حضور محترم رهبر عالی قدر انقلاب اسلامی ایران، حضرت امام خمینی، دام بقائه

پس از درود و تحیات بی پایان و آرزوی طول عمر رهبر عزیز، سؤالاتی چند، جهت کسب جواب، در ذیل این برگه نوشته می شود.

1. آیا جایز است لوازم مسجد از قبیل کولر، بلندگو و فرش، جهت استفاده شخصی، فاتحه، عروسی و یا استفاده پیشنهاد مسجد، از مسجد خارج شود؟

بسمه تعالی، تابع کیفیت وقف است، اگر برای استفاده در مسجد وقف شده، بیرون بردن از مسجد جایز نیست.

2. چنانچه فردی داوطلب اعزام به جبهه جنگ باشد، ولی والدین با این امر مخالفت کنند، تکلیف شرعی چگونه است؟

بسمه تعالی، مادامی که جبهه ها نیاز به نیرو دارد، شرکت در جبهه دفاع، واجب است و اجازه والدین شرط نیست.

3. آیا افراد شاغل در ادارات و مؤسسات دولتی، که وسایل و امکانات دولت در اختیار ایشان می باشد، می توانند با تأمین هزینه مصرفی، مانند سوخت اتومبیل از پول شخصی خود، از این امکانات، جهت کار شخصی استفاده نمایند؟

بسمه تعالی، تابع مقررات دولت اسلامی است؛ بدون اجازه قانونی مسئولین مربوطه، جایز نیست.

ص: 96

4. اشخاصی که دارای شغل معلمی بوده و باید يك هفته در روستا باشند و فقط روز جمعه را به منزل خود، به شهر باز می گردند، همچنین افراد شاغل در شهر و ساکن روستا، که روزانه جهت کار به شهر رفته و عصر به منزل برمی گردند، وضع نماز و روزه ایشان به چه صورت می باشد؟

بسمه تعالی، اگر محل کار تا وطن به مقدار مسافت شرعی ولو در مجموع رفت و برگشت باشد، در محل کار و بین راه حکم مسافر دارند.

سلامتی و سعادت مندی جناب عالی را در خدمت به اسلام و مسلمین از خداوند متعال خواستاریم. والسلام علی عباد الله الصالحین

[سؤال 8131] 4304

بسمه تعالی 1361 / 11 / 26

محضر مبارک امام خمینی، دام ظلله العالی

ملك موقوفه ای در اطراف زرنند کرمان، وقف امام حسین می باشد. زارع این ملك که مدت بیست سال روی این ملك، زراعت می کرد. هم اکنون به علت پیری و مریضی، قادر به کارکردن نیست. در این صورت زارع دیگری کار می کند. آیا اجازه می فرمایید مقداری از درآمد ملك را جهت خرجی به او پرداخت کرد؟ قابل تذکر است ایشان يك فرزند پسر هم دارد، البته از منزل بیرون شده است. خواهشمندم جواب بدهید و به متولی واگذار نفرمایید.

بسمه تعالی، منافع وقف، در جهت وقف، با نظر متولی شرعی باید صرف شود.

[سؤال 8132] 4305

بسمه تعالی 1357 / 12 / 19

حضرت مستطاب زعیم و رهبر گرامی، آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

با ابلاغ سلام، همان گونه که اطلاع دارید، بقاع متبرکه معمولاً درآمدهایی دارند، چه از طریق ممتلكات و موقوفات و چه از طریق نذور و هدایایی که علاقه مندان

ص: 97

می پردازند. لطفاً بفرمایید، این درآمدها را در چه راه هایی می توان مصرف کرد؟ راه هایی که معمولاً به نظر می رسد، عبارتند از: تعمیر و توسعه بقعه، تأمین وسایل رفاه زوار، تزیین و طلاکاری ضریح و درها و مصارف عام المنفعه و کمک به افراد بی بضاعت، درمان محتاجان، امور فرهنگی و تبلیغی و غیر این ها، کدام يك از این ها مجاز یا اولی است؟

بسمه تعالی، بعد از تعمیر، در مطلق امور خیریه می توان صرف نمود. و بهتر است مراعات حال زوار بشود.

[سؤال 8133] 4306

بسمه تعالی 1361 / 12 / 7

دفتر امام خمینی، پس از عرض سلام و آرزوی موفقیت برای شما، لطفاً نظراتان را در مورد مسأله ذیل مرقوم بفرمایید.

آیا از وسایل مسجد که وقف مسجد شده باشد؛ مثلاً از قبیل ظروف و یا از قبیل وسایل فرهنگی مثل کاغذ و جوهر ماشین تکثیر می شود استفاده شخصی یا دولتی نمود یا نه؟ والسلام علیکم

بسمه تعالی، جایز نیست.

[سؤال 8134] 4307

بسمه تعالی

از حضرت امام، مدّ ظله سؤال شود که اعضای انجمن اسلامی مسجد و بسیج پایگاه مسجد و شورای داخل مسجد، چون هیچ مأخذ و منبع درآمدی در مسجد ندارند، می توانند جهت امور تبلیغاتی و امور ارشادی و خدمت به مردم و اسلام، مخارج روزمره خود - از قبیل خرید کاغذ و قلم و غیره - را از درآمد عمومی مسجد، تأمین نمایند یا نه؟ والسلام

بسمه تعالی، از درآمد مسجد نمی توانند صرف کنند.

ص: 98

بسمه تعالی 9 ذی الحجة الحرام 1399 ق

حضرت آیت الله العظمی آقای حاج آقا روح الله خمینی، دامت برکاته الشریف

پس از عرض سلام و اخلاص؛ تصدیق می‌دهم این جمله عبارت وقف نامه را ملاحظه بفرمایید: «یک ثلث از عواید موقوفه را به فقرای شرعی اولاد و اولاد اولاد واقف نسل بعد نسل و بطناً بعد بطن، ذکوراً و اناثاً من ذکور و اناث ما تعاقبوا و تناسلوا بدهند».

این عبارت دلالت بر ترتیب اولاد واقف دارد به نحوی که طبقه بعد موقوف علیهم نیستند یا آن که همه اولاد واقف در یک مرتبه هستند و تماماً موقوف علیهم هستند؟

بسمه تعالی، دلالت بر ترتیب ندارد.

بسمه تعالی 5 / 11 / 1361

محضر مبارک مرجع تقلید عالم تشیع و رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، سلام علیکم

احتراماً؛ در روستای فروتقه کاشمر دو اتاق گلی در جنب دبستان دخترانه روستا است که به عنوان خیرات در فروش اجناس کاروان‌ها و سکونت موقت مسافرین وقف شده، و حالا بیش از ده سال است که مخروبه و بدون استفاده صحیحی است به دلیل کمبود کلاس در دبستان و نبودن زمین اطراف آن برای توسعه، استفاده از دو اتاق مذکور برای ساختن دو کلاس درس از نظر شرع مقدس اسلام چگونه است؟ اهالی هم رضایت دارند.

بسمه تعالی، اگر وقف مطلق خیرات است، با اجازه از متولی شرعی و اگر متولی خاصی ندارد از حاکم شرع، مانع ندارد.

بسمه تعالی

دفتر حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

واقفی قطعه زمینی حدود یک جریب طبس و پانزده فنجان آب طبس، در حدود چند سال پیش وقف نموده که متولی سالی دو بار - عید غدیر و شب قتل در ماه رمضان - آبگوشت به افرادی تعیین شده پردازد؛ چند سال است بر اثر ازدیاد نرخ گوشت و غیره، درآمد ملک و آب فوق الذکر امکان این که در دو نوبت آبگوشت به افراد بدهد نمی کند و کسر می آورد؛

1. آیا اجازه می فرمایند در عوض سالی دو بار، کل درآمد در یک سال و یا هر دو سال یک بار در آمد آن به نظر واقف عمل شود یا خیر؟

2. چنانچه اجازه می فرمایند، در عوض آبگوشت، گوشت و نان تقسیم شود که ناچیز است؟

3. چنانچه اجازه می فرمایید، در امور دیگری که صلاح می دانند خرج گردد.

بسمه تعالی، به هر مقدار که درآمد موقوفه کفاف می دهد باید به وقف عمل شود؛ و اگر می شود با کم کردن افراد مدعوین، عمل به وقف نمود باید در هر سال، در دو نوبت مقرر طبق وقف عمل نمایند.

بسمه تعالی 11 / 2 / 1361

محضر حضرت امام امت، آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی

به عرض آن حضرت می رساند: اگر محلی یا مدرسه علمیه ای باشد که در عبارت وقف نامه آن، جهت سکنای طلاب علوم دینیّه شرعیّه، یا محصلین علوم قدیمه و یا محصلین مشغول، قید شده باشد، انصراف به طلاب ایرانی تنها دارد، یا می توان جهت سکنای طلاب غیر ایرانی از آن استفاده نمود؟

ص: 100

بسمه تعالی، اگر تقیید به خصوص طلبه ایرانی نشده، اختصاص ندارد و دیگران هم با مراعات مقررات می توانند استفاده نمایند.

[سؤال 8139] 4312

بسمه تعالی

مرّوج الاحکام فقیه اعلم، روحی فداکم و زید عمرکم العالی

این جانب ملکی را وقف کرده که در آمدش به مصرف فقرا برسد و تعیین نشده که به نسبت افراد تقسیم شود یا خانوار؛ تکلیف بنده چیست؟

بسمه تعالی، در فرض سؤال، به هر نحو مایل باشید می توانید عمل نمایید.

[سؤال 8140] 4313

بسمه تعالی 1361 / 12 / 29

محضر رهبر عالی قدر انقلاب، حضرت آیت الله العظمی الامام الخمینی دام ظلّه

شخصی یا جهالتاً و یا تعمداً فسیلی را از نخل موقوفه کنده و سپس در زمین خود غرس کرده و اکنون آن فسیل در زمین آن شخص رشد کرده و به صورت نخلی درآمده، آیا در چنین صورتی اگر آن شخص قیمت آن فسیل را به متولی بپردازد قضیه حل می شود و می توان تصرف مالکانه در آن نخل بنماید یا خیر؟ و اگر نمی تواند تکلیف او چیست؟ و در همین فرض در صورت فقدان متولی که تولی بر عهده حاکم شرع است باید چگونه عمل شود؟

بسمه تعالی، فسیل درخت وقف شده از ثمرات و منافع اوست، باید زیر نظر متولی شرعی خاص یا عام در جهت وقف صرف شود.

[سؤال 8141] 4314

بسمه تعالی 1361 / 11 / 24

محضر مبارک رهبر کبیر انقلاب و مرجع عالی قدر جهان حضرت امام خمینی مدّ ظلّه العالی

ص: 101

پس از سلام، شخصی زمینی را وقف کرده که عائدات آن را همه ساله مصرف چهار ختم قرآن با طعام در دو مجلس و دو روز روضه خوانی نماید. حال که عائدات آن پانصد تومان بیشتر نمی باشد تکلیف متولی نسبت به مصرف کردن این عائدات چیست؟ خواهشمند است کتباً جواب آن را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، هر مقدار که ممکن است صرف جهت وقف نماید.

[سؤال 8142] 4315

اجازه نامه: [نقل از صحیفه امام، ج 13، ص 387]

زمان: 5 آذر 1359 / 17 محرم 1401

مکان: تهران، جماران

موضوع: مجوز مصرف بخشی از وجوه اوقاف جهت جبهه ها، آوارگان جنگی و ترمیم خرابی ها

مخاطب: امام جمارانی، مهدی - نظام زاده، محمد علی

[بسمه تعالی. محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی - مدّ ظلّه العالی - محترماً به عرض مبارک می رساند، پول هایی در سازمان اوقاف به شرح زیر موجود است. در صورتی که اجازه می فرمایید از این مبالغ به منظور کمک به جبهه های جنگ و آوارگان جنگی، ترمیم خرابی ها و جبران خسارات ناشی از جنگ استفاده شود:

1. پول های معلوم المصرفی که در سال های گذشته به مصرف نرسیده و وقت آن گذشته است.

2. پول هایی که موضوع وقف و مورد آن منتفی شده است.

3. از محل فروش اراضی موقوفه مبالغی موجود است. آیا در صورتی که اوقاف این معاملات را نافذ نداند و فسخ نماید، می توان اجرت المثل این چند سال را از مبالغ مذکور که در وقت خودش به مصرف نرسیده و مدتش منقضی شده است برداشت و در مورد مزبور مصرف کرد؟ مهدی جمارانی - محمد علی نظام زاده

ص: 102

در بند اول و دوم با فرض مذکور مجازید.

در بند سوم، معاملات باطل بوده و در صورت معلوم بودن طرف معاملات از آنان مطالبه مال الاجاره شود. اگر ندادند مجازید به مقدار آن برداشت نمایید برای مصارف مذکوره؛ و اگر مجهولند مجازید تمام پول یا بعض آن را در موارد مذکور صرف نمایید.

روح الله الموسوی الخمینی

[سؤال 8143] 4316

بسمه تعالی 1367 / 10 / 17

محضر مبارك رهبر كبير انقلاب اسلامي حضرت آيت الله العظمى امام خميني، مدّ ظلّه العالی، با عرض سلام

محترماً، مدرسه علمیه محمودیه کرمان، موقوفات بسیاری دارد. به حدی که درآمد آن ها به مراتب بیشتر از هزینه های مدرسه و طلاب و اساتید آن است. در حالی که مدارس علمیه دیگر کرمان و مدرسه علمیه کرمانی ها در قم، به علت کمبود بودجه، مقروض و طلاب در مضيقه هستند؛ لذا چنانچه اجازه می فرمایید، درآمد مازاد بر نیاز مدرسه مذکور صرف سایر مدارس کرمانی ها بشود؟

بسمه تعالی، چنانچه بعدها نیز مورد نیاز این مدرسه نیست، می توانید خرج مدارس دیگر بنمایید.

[سؤال 8144] 4317

بسمه تعالی 1364 / 12 / 13

حضور باهرالنور زعيم عظيم الشان، حضرت آيت الله العظمى امام خميني، مدّ ظلّه علی رؤوس المسلمين

مصرف موقوفه ای مربوط به طلاب علوم دینیه اهل این شهر که در نجف اشرف

تحصیل می کنند، می باشد. فعلاً چندین سال است طلبه ای از این شهر در نجف نداریم، تکلیف چیست؟ آیا باید متوقف گذاشت تا موقوف علیهم به همان کیفیت خاص پیدا شود، یا مثلاً مصرف طلاب این شهر در حوزه علمیه قم، یا طلابی که در خود این شهر اشتغال دارند، نمود، یا به عنوان متعذرالمصرف در مورد دیگری دستور می فرمایید؟

بسمه تعالی، چون احراز این که در آینده موقوف علیهم وجود پیدا نکنند، مشکل است، احوط آن است که آن را نگهداری کنند.

[سؤال 8145] 4318

بسمه تعالی

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی مدّ ظلّه العالی

با نثار بهترین و خالصانه ترین سلام ها و درودها به محضر آن امام، متمنی است حکم شرعی موضوع ذیل را روشن فرمایید.

ملکی وقف روضه خوانی بر سید الشهداء علیه السلام بوده که در وقف نامه قید شده صرف آب و آتش و... بشود و کسانی که ملک مزبور در دستشان بوده اطلاعی از وقف نداشتند و الآن وقف نامه پیدا شده، روشن فرمایید اولاً، می توان با نبودن احتیاج به مصرف مذکور در مصارف بّریه دیگر صرف شود. ثانیاً، آیا بر ورثه واجب است که مال الاجاره موقوفه را از جانب پدرشان که اطلاع از وقف بودن آن نداشته بپردازند. ثالثاً، زمین موقوفه تا به حال از آب موقوفه نگرفته و چون اطلاع از وقف بودن نداشتند آب را روی زمین ملکی خودشان برده و باغ احداث کرده اند و الآن اگر آب را به روی زمین موقوفه ببرند باغستان می خشکد، آیا اجازه می فرمایید از آن درآمدی که زمین موقوفه داشته صاحب باغ صرف وقف بکند و همچنان آب را روی باغستان ببرد.

بسمه تعالی، بر فرض ثبوت وقف باید بر طبق وقف عمل شود و ورثه باید اجرت المثل مدّتی که وقف در دست پدرشان بوده از ترکه او بدهند و از آب هم باید با نظر متولی شرعی بر طبق وقف عمل شود و قیمت آبی که در گذشته مصرف شده باید داده شود و در جهت وقف مصرف گردد.

ص: 104

2. کسی دیگر يك قطعه زمین خود را وقف سيدالشهدا عليه السلام و اولاد ذکور خود نموده که نسلأ بعد نسل از عایدات همان زمین مخارج خودشان را تأمین نمایند و هر سال به نام حضرت سيدالشهدا عليه السلام به مدت ده روز عزاداری نمایند، ولی از طرف جهاد و برای اهالی قریه قره شبان لوله کشی کرده اند و در گوشه همین زمین چاه عمیق حفر و منبع آب نصب و بنا کرده اند. آیا اهالی قریه مزبور می توانند از آب آشامیدنی همین چاه موقوفه برای وضو و غسل و آشامیدن خودشان استفاده نمایند؟ البته فعلاً مخارج زیادی در چاه عمیق و منبع آب صرف کرده اند و اگر بخواهند در جای دیگر دوباره خرج نمایند ممکن نمی باشد، راه حل را در این مسأله مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، چنانچه رضایت موقوف علیهم تحصیل شود و اقدام به عزاداری هم بشود مانع ندارد.

بقاء احکام مسجدیت بعد از تخریب مسجد مگر در بعض صور

بسمه تعالی

دفتر ارجمند نایب الامام امام خمینی - نصره الله تعالی - ، استفتا درباره خرابی مسجد و مسأله 909 از توضیح المسائل نایب الامام امام خمینی.

مسجد کوچک قدیمی دو طبقه به مساحت حدود 48 متر مربع واقع در خیابان شهید مهدوی پور (با آجر بناهای قدیم) منشعب از خیابان ایران در شرف خراب شدن بود. با یاری خالق توانا مؤمنین محل در دو سال پیش با کسب پروانه از شهرداری جمهوری اسلامی آن را تخریب و بازسازی کردند. به دستور قانون و نقشه شهرداری حدود 18 متر مربع از محراب مسجد جزء کوچکی قرار گرفته و عرض کوچکی اکنون به ده متر رسیده است و عبور وسایل نقلیه آسان تر صورت می گیرد و احتمال تصادف کمتر شده است.

پرسش ما این است: 1. آیا طبق حکم ثانوی برای مصالح عمومی می توان از این 18 مترمربع چشم پوشید و آن را جزء شارع عام به شمار آورد؟ و اگر جواب منفی باشد بدیهی است که بی درنگ اطراف آن را نرده آهنی خواهیم کشید.

2. پس از نرده کشی آیا می توان در آن درخت کاری نمود؟ و کود شیمیایی یا کود حیوانی در آن ریخت؟ با آن که در کود هم احتمال نجاست می رود و اگر درخت کاری هم مجاز نباشد ناچاریم آن قطعه زمین را پس از نرده کشی موزاییک فرش نموده بدون استفاده رها سازیم. منتظر جواب و راهنمایی هستیم.

بسمه تعالی، مسجد را نمی شود جزء شارع کرد و در صورت امکان باید به صورت مسجد برگردانده شود و از هر کاری که منافات با مسجد بودن آن دارد اجتناب شود.

[سؤال 8148] 3356

2. قسمتی از زمین یا خانه یا دکان و آب انبار که عرصه با ساختمان آن وقف بوده، یا مسجد اگر به دستور شهرداری محل در کوچه افتاد، آیا عبور از آن جا شرعاً اشکال دارد یا بلا اشکال است؟

بسمه تعالی، اگر قابل برگشت به حال اول نیست، اشکال ندارد؛ ولی از تنجیس قسمت مسجد باید اجتناب شود.

[سؤال 8149] 4320

بسمه تعالی 15 / 12 / 1360

محضر مبارك حضرت مستطاب حجت الاسلام والمسلمین، رهبر انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

به طوری که نقشه ارسالی ضمیمه نامه را ملاحظه می فرمایید، مسجد آقا صادق در وسط سه راه بوده است. در خیابان کشی نقشه طرح تفصیلی شهر خوی، با تصویب شورای شهر سابق در سال 1359، شهرداری آن را خراب نموده و چهار قسمت از

ص: 106

خود مسجد به راه رفته و يك قسمت آن - در حدود سی متر - در گوشه سه راه باقیمانده است. اکنون به نظر حضرت عالی، آیا همین مقدار بقیه را تعمیر نماییم کافی است و یا این که لازم است دوباره از نو تمام زمین سابق، مسجد بنا شود؟ البته قبلاً حیاطی نداشته و ندارد، در این صورت برای این که خیابان تنگ و کج نماند، بایستی از خانه های روبه روی مسجد مقداری را دوباره خراب نموده، به خیابان اضافه نماییم.

بسمه تعالی، مقدار باقیمانده به حکم مسجد باقی است و تعمیر آن مانع ندارد.

[سؤال 8150] 4321

بسمه تعالی 1361 / 7 / 25

محضر مبارك رهبر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی، امام خمینی، دامت برکاته، پس از تقدیم عرض سلام، سلامتی و طول عمر امام بزرگوار را از درگاه خداوند متعال خواستار است. تقاضا مندم است به این سؤال شرعی پاسخ بفرمایید.

مسجدی که در زمان رژیم منفور پهلوی تخریب و قسمت اعظم آن، ضمیمه خیابان شده و باریکه ای بیشتر از آن نمانده است، آیا هنوز حکم مسجد را دارد و آیا اهالی محل با خودیاری می توانند این باریکه را به نمازخانه تبدیل کنند؟ و آیا حکم زمینی که هم اکنون جزو خیابان است چیست؟ والسلام

بسمه تعالی، مقدار باقیمانده، از مسجد بودن خارج نمی شود و ساختمان کردن، تابع مقررات دولت است.

[سؤال 8151] 4322

بسمه تعالی 1361 / 12 / 15

محضر مبارك رهبر بزرگ انقلاب و مرجع اعلی، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، با سلام و دعا، مستدعی است نظر مبارك را در مورد مسأله زیر اعلام فرمایید.

ص: 107

اگر مسجدی در مسیر خیابان قرار گیرد، به طوری که وجود این مسجد، منجر به انحراف مسیر و ایجاد مسیر دیگر خیابان و هزینه ده ها میلیون تومان باشد، آیا می توان

این مسجد را به کل، به مسیر دیگر انتقال و مشابه آن را در نزدیکی همین محل احداث نمود؟

بسمه تعالی، اگر وجود مسجد مزبور، موجب اختلال در رفت و آمد و در معرض تلف نفوس مردم باشد، می توانید به ترتیبی که نوشته اید عمل نمایید.

[سؤال 8152] 5126

2. بعضی از مساجد که در مسیر خیابان ها واقع شده است نظر مبارك عالی در مورد آن ها چه می باشد؟

بسمه تعالی، مساجدی که در مسیر جاده واقع شده است اگر به هیچ وجه احتمال عود ندارد حکم مسجد بر آن مترتب نمی شود.

تغییر و تبدیل وقف

[سؤال 8153] 4323

بسمه تعالی 1361 / 11 / 20

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی

با تقدیم احترام به عرض می رساند که روستای مور واقع در بخش داورزن شهرستان سبزوار دارای حمامی خزینه ای است که در حال حاضر به خاطر ایجاد حمامی جدید از طرف جهاد سازندگی که حدود دو سال است بهره برداری از آن آغاز گشته است مخروبه می باشد. و مالکیت این حمام خزینه مخروبه متعلق به کلیه اهالی روستاست و چون روستا فاقد مسجد بوده و در ضمن به خاطر کوهستانی بودن منطقه پیدا کردن زمین جهت احداث مسجد به آسانی امکان پذیر نیست. اهالی تصمیم

ص: 108

گرفته اند که محل حمام خزینه را تبدیل به مسجد نمایند. لیکن از نظر شرعی در شك و تردیدند که آیا ساختن مسجد در چنین مکانی که متعلق به همه روستاست و در ضمن اکثریت آن ها نیز به تبدیل کردن آن به مسجد رضایت دارند جایز است یا خیر؟ لذا از محضر آن امام عظیم الشان تقاضا داریم اعلام فرمایند که ایجاد ساختمان مسجد در چنین مکانی با توجه به مطالب یاد شده فوق جایز می باشد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر وقف بودن حمام معلوم است، تبدیل آن به مسجد جایز نیست.

[سؤال 8154] 4324

بسمه تعالی 17 / 12 / 1360

محضر مبارک رهبر کبیر انقلاب امام خمینی ارواحنا فداه

بدین وسیله استفتا می شود در مورد قبرستان متروکه ای که جنب مسجد جامع بوده و با کمک و نذر اهالی و کمک دادگاه انقلاب اسلامی و جهاد سازندگی و فرمانداری کاشان، مرکزی به نام زینبیه شهید مظلوم بهشتی ساخته شده که در حال حاضر طبقه پایین آن که يك سالن حدوداً یکصد متر می باشد محل برگزاری مراسم دعای کمیل و قرائت قرآن و کلاس نهضت سوادآموزی برای خواهران و جمع آوری اعانه برای جبهه ها و مرکز گردهمایی و فعالیت و تصمیم گیری انجمن اسلامی می باشد و در طبقه فوقانی آن مرکز بسیج سپاه پاسداران بناء و ان شاء الله به زودی به طور کامل تکمیل و آماده آموزش خواهد شد و از شروع ساختمان نامبرده شش سال می گذرد که بعد از پیروزی انقلاب طبقه تحتانی تکمیل و طبقه فوقانی در حال تکمیل است و دو طبقه تا به حال مبلغ دو میلیون ریال هزینه برداشته است با توجه به مراتب فوق اگر خواستند مسجد را تجدید بنا کنند جایز است آن مرکز را خراب کنند و یا از استفاده اولیه خارج نمایند و جزء مسجد نمایند ضمناً دربهای مسجد مسدود نگردیده و در مواقع ضروری می شود خواهران در این سالن بیایند و از مراسم مسجد استفاده کنند.

بسمه تعالی، تا ممکن است به نحو موجود از آن استفاده شود.

ص: 109

4. مغازه هایی که وقف مسجد شده که اجاره آن صرف مسجد شود، جایز است کتابخانه یا دفتر تبلیغات شود بدون اجاره یا نه؟

بسمه تعالی، باید در جهت وقف صرف شود و در غیر آن جایز نیست.

بسمه تعالی

خدمت رهبر انقلاب، امید امت، امام خمینی دام ظلّه العالی

جمعی محلی را برای حسینیه ساخته اند و محل مذکور وقف برای حسینیه شده است و این حسینیه یک و نیم طبقه دارد. آیا می شود بعد از این که حسینیه بتمامها وقف شد، این نیم طبقه را برای بهداری قرار دهند و از اسباب استفاده شود؟

بسمه تعالی، تغییر وقف جایز نیست.

بسمه تعالی 1361 / 12 / 29

محضر رهبر عالی قدر انقلاب، حضرت آیت الله العظمی الامام الخمینی دام ظلّه

زمین موقوفه ای است که مشتمل بر حناء می باشد و قبلاً این زمین خارج از محله بوده و اکنون که شهر توسعه پیدا کرده، آن موقوفه در وسط محله قرار گرفته و در نتیجه به تدریج به صورت غیر قابل استفاده در می آید. آیا در چنین وضعی می توان این زمین را در اختیار اشخاص یا مؤسساتی گذاشت تا در آن زمین خانه بسازند و در قبال ساختن خانه سالیانه مال الاجاره بپردازند یا خیر؟ و در صورت جواز آیا قبل از خشک شدن کامل بوته های حناء می توان اقدام به این عمل نمود یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر زمین وقف شده برای خصوص استفاده از حناء، جایز است با نظر متولی شرعی اجاره دهند برای ساختمان و مال الاجاره را در جهت وقف صرف نمایند.

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آيت الله العظمى امام خمينى مدّ ظلّه العالى

بر اثر ضيق جاده قسمتى از زمين موقوفه را به جاده دادم اکنون تكليف ما چيست؟ آيا اگر قادر باشيم بايد به موقوفه برگردانيم يا جزء جاده باشد؟

بسمه تعالی، در صورت قدرت با نظر متولى شرعى بايد به موقوفه برگردانده شود.

بسمه تعالی 1361 / 12 / 4

جماران دفتر حضرت امام امت. با سلام و درود بى پايان استدعا دارد به سؤالات زير جواب و ما را راهنمايى فرماييد.

شخصى در حدود سى سال قبل سه قطعه زمين ديمى خود را كه تقريباً يك هكتار و نيم مى باشد وقف نموده كه همه ساله محصول اين زمين ها كه گندم و جو مى باشد در ايام سوگوارى ماه محرم در راه حضرت ابوالفضل خرج شود و تا حال هم به همين نحو عمل مى شد. حال يك قطعه از اين زمين ها براى ساختن مدرسه بسيار مناسب مى باشد. آيا مى شود در اين زمين مدرسه ساخت؟ يا با زمين ديگرى با توجه به ارزش زمين ها معاوضه نمود؟ و يا جهت زير بنا و محوطه مدرسه قيمت اين زمين را گرفت و مسجد نيمه كاره اين محل را به اتمام رساند؟ والسلام.

بسمه تعالی، لازم است بر طبق وقف عمل شود و تغيير و تبديل آن جايز نيست.

4. باغى وقف شده براى سوخت مساجد و طلاب و فقرا و مترددين زوّار. اکنون يکى از مصارف كه تردد زوّار باشد منتفى است و باغ هم به صورت زمين درآمده و

متصل به قصبه و حتی در داخل قصبه قرار گرفته است. آیا می شود قسمتی از زمین را مدرسه علمیه ساخت و بقیه زمین را جهت ساختمان خراب کرد و یا تبدیل به احسن نمود و یا بقیه زمین را برای ساختمان به اجاره داد؟ یا باید کشت و زرع شود، هر چند در فرض فروش یا اجاره دادن منافع موقوفه چند برابر شود؟

بسمه تعالی، تغییر وقف جایز نیست. ولی اجاره زمین برای ساختمان و صرف اجاره و عواید، زیر نظر متولی شرعی، در جهت وقف، مانع ندارد.

[سؤال 8161] 4329

بسمه تعالی 28 جمادی الثانی 1403 ق

محضر مقدس رهبر کبیر و مرجع عالی قدر عالم تشیع، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

زمینی است قبلاً بآدام زار بوده و حال درختانش از بین رفته و در تصرف شخصی می باشد که از پدرش ارث برده است؛ ولی مشهور به وقف مسجد می باشد. با وجود این، هیچ گونه مدرک و سندی بر وقف بودن این مکان موجود نیست و متصرف نیز وقف بودن را انکار می کند و برای احداث حمام، به شرط این که وجه اخذ شده از بابت اجاره حمام، بعد از اتمام، در خود حمام و مابقی در مسجد مزبور خرج شود؛ در اختیار اهالی قریه می گذارد. آیا بنای حمام در این مکان جایز می باشد یا نه؟

بسمه تعالی، با نظر حاکم شرع مانع ندارد.

[سؤال 8162] 4330

بسمه تعالی 1361 / 5 / 24

محضر رهبر کبیر انقلاب، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

با احترامات فائمه معروض می دارد: این جانب نسل چهارم واقفی هستم. موقوفه مزبور، مرا در محذورات شرعی و عرفی شدیدتی قرار داده و آن این است که عده ای عدواناً مقداری را تصرف نموده و من قدرت دفاع ندارم و قانون هم کمک نمی کند.

ص: 112

تقاضا دارم وظیفه این جانب را با عنایت به مطالب مطروحه ذیل بیان فرمایید.

1. آیا اجازه می فرمایید تمام مراتع و مزارع موقوفه را کلاً وقف حضرت سیدالشهدا علیه السلام نمایم که اولاد ذکور حقی نداشته باشند؟
 2. آیا اجازه می فرمایید از برای دو تومان حضرت سیدالشهدا علیه السلام، چند قطعه زمین را معلوم نموده که کلاً وقف باشد و در مابقی تصرف شخصی نموده که بیع و شرای آن جایز باشد و نسل های آینده حقی نداشته باشند؟
 3. چند قطعه از مزارع موقوفه را دولت (وزارت راه) و مردم، جاده عمومی نموده که سبب تقسیم شدن زمین گردید که مقداری قابل کشت نیست، ولی برای ساختمان مشتری دارد. آیا اجازه می فرمایید به فروش برسد و تبدیل به احسن شود؟ در ضمن برای مسیر جاده اجاره ای هم پرداخت نمی شود.
- بسمه تعالی، برفرض صحت و تمامیت وقف، تغییر آن جایز نیست و با امکان استفاده از وقف در جهت وقف، فروش و تبدیل آن صحیح نیست و تصرفات مطابق جهت وقف، با نظر متولی شرعی آن مانع ندارد.

[سؤال 8163] 1303

2. نظر تان راجع به تبدیل به احسن چیست؟

بسمه تعالی، اگر منظور، تبدیل وقف به احسن است جایز نیست و تبدیل، در بعض موارد خاصه است.

[سؤال 8164] 4331

بسمه تعالی

ضمن عرض سلام و اظهار ارادت خالصانه و قلبی، سعادت و موفقیت جناب عالی را در امور اسلام و انقلاب و دوام عمرتان را از ایزد منان خواهانم.

قطعه باغی کوچک است در شهرستان جهرم که مرحوم پدرم آن را به جهت این که پدر و پسر خائن به دین و مملکت نبرند با استشهاد محلی به نام خودش ثبت داد و

ص: 113

اکنون عایدی ندارد و عواید سال های گذشته در تعزیه داری و اطعام مساکین مصروف شده است. برای این که فردا فرزندانم آن را در حصر وراثت جزء اموال خودشان نکنند، بنده می خواهم در صورت صلاح دید آن جناب آن را به اداره اوقاف بدهم. با توجه به این که مشا‌زالیه شش نفرند و نیز باغ جزء اموال پدرم به حساب نیامده است و سندش هم اکنون به نام ابوی است، تقاضا دارم دستور فرمایید که این جانب را به هر طریق ممکن راهنمایی کنند و نیز نظرتان را جهت اطلاع این جانب و خواهران و برادرانم اعلام دارند که مزید بر امتنان خواهد بود. مجدداً سعادت و سلامتی و دوام عمر آن جناب را خواهانم. ضمناً خود این جانب و فرزندان مرحوم هیچ گاه دسترسی به آن باغچه نداریم. بسمه تعالی، وقف میراث نمی شود و باید تحویل متولی شرعی آن داده شود.

[سؤال 8165] 4332

بسمه تعالی 1361 / 2 / 3

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی رهبر انقلاب، نایب الامام، چه می فرمایید در این مسأله شرعیه:

شخصی در حال حیات خودش دو - سه قطعه از زمین های خودش را به یکی از خویشان خود داده و به فرزندان خودش هم وصیت نموده که بعد از وفات من این چند قطعه زمین مذکور را به او بدهند، اما این ملک ذکر شده وقف است و ظاهر کیفیت وقف نامه هم نسلماً بعد نسل و بطناً بعد بطن می باشد. آیا وصیت او صحیح است یا این که باطل می باشد و قطعه های زمین به فرزندان خودش می رسد؟ لطفاً جواب مسأله را بیان و مرقوم فرمایید. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، با فرض وقف بودن زمین ها باید طبق وقف عمل شود و وصیت نافذ نیست.

ص: 114

بسمه تعالی

از محضر مبارک امام امت و رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی استعلام و استفتا می شود:

مزرعه ای است که شش دانگ آن بر طبق چند فقره وقف نامه با مضمون واحد به شرح زیر وقف، و به تصرف وقف درآمده است:

«وقف می باشد بر عامه مؤمنین و مؤمنات که در قلاع اربعه که اول آن قلعه زید است و آخر آن قلعه عمرو و سکنا دارند و سکنه اماکن حول آستانه متبرکه امامزاده و زائرین و مجاورین آن حضرت. مقرر آن که مجرای آب موقوفه همه جا از صحرا بیاید تا بالای قلعه اول و از آن جا وارد به قلعه مرقومه شود و از آن جا به قلعه دوم ... الی آخره و از آن جا به جمیع خانه های حول آستانه متبرکه و حیاض آستانه جاری شود».

آیا متولی یا اداره اوقاف یا هر مقام دیگری شرعاً می تواند قبل از مشروب شدن قلاع اربعه - که موقوف علیهم اصلی است - موارد زیر را اجازه دهند:

1. آب موقوفه بر خلاف ترتیبی که در وقف نامه تصریح گردیده، در داخل محدوده موقوف علیهم به جریان درآید.

2. از آب موقوفه در خارج از محدوده موقوف علیهم، برای شرب دیگر منازل مورد استفاده قرار گیرد.

اگر چنین کردند، تکلیف شرعی ساکنین آن منازل چه خواهد بود؟

بسمه تعالی، به هر نحو وقف شده، به همان نحو باید مورد استفاده واقع شود، و متولی حق ندارد آن را تغییر دهد.

بسمه تعالی هفتم ذوالقعدة 1399 ق

زیدی زمینی موروثی داشته، يك قطعه از آن زمین را وقف نموده تا عایدی آن را برای امام یا امامزاده مصرف نمایند. آیا می شود آن زمین را مدرسه دولتی و یا

ساختمان دیگر بسازند و یا خیر؟ مسأله محل احتیاج است، مشروحاً بیان فرمایید.

بسمه تعالی، جایز نیست و عواید وقف باید در جهت وقف صرف شود.

[سؤال 8168] 4335

بسمه تعالی 1361 / 2 / 20

طلب استفتا می شود از جناب حجت الاسلام، آقای روح الله الموسوی الخمینی، امام و مرجع تقلید مسلمین

مبلغ سه هزار دینار که عبارت از سه قران - هر قران طبق دستور اسلام و رایج مملکت ایران يك مثقال است - می باشد. واقف مجزا نموده، از کلیه عواید املاك مذکور بردارند. مدیر تولیت - که وارث ذکور او می باشد - جهت کاه گل اندود پشت بام مسجد مذکور در وقف نامه قید نموده و بقیه عواید املاك مذکور را فرزندان ذکور بین خود تقسیم نمایند. در سال 1307 خورشیدی هجری این وقف در اوقاف صورت داده شده از قرار معلوم رئیس اوقاف و اداره فرهنگ سابق به عنوان آن که این وجه نقره بوده به وجه رایج فعلی، به چهار تومان تبدیل می نماید، و حق نظارت می گیرد. تا کنون رؤسای اوقاف، هیچ يك اشکال تراشی نکردند. اما رئیس اوقاف فعلی از سال 1359 تا کنون، روی لجاجت اظهار می دارد این وقف عام است، باید تمام عواید این املاك را اجاره نمایید و خرج نمایید و ورثه چیزی نمی برد.

آیا يك هزار دینار، يك قران می باشد؟ و آیا غیر از این که وجه نقره به پول حالا تبدیل شود، کار دیگری می توان کرد یا خیر؟

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، به نسبت سه هزار دینار با کل درآمد وقف در زمان وقف، از درآمد فعلی وقف، باید صرف تعمیر، و بقیه - طبق قرار واقف - بین افراد تعیین شده، تقسیم می شود و تغییر وقف جایز نیست.

ص: 116

بسمه تعالی

اگر کسی خانه ای را وقف برای مدرسه علمی بنماید و واقف خود را در زمان حیات، متولی قرار داده باشد، پس از تحقیق نیاز به مدارس دخترانه را، جدی تر از نیاز به مدارس علمیه تشخیص داده و آن را تبدیل به مدرسه دخترانه بنماید. اگر در زمان زندگی، قصد تصرف در وقف قرار دادن آن برای مدرسه دخترانه داشته باشد، آیا پس از قرائت صیغه وقف در شرایط بالا، قبض حاصل شده و تغییر در مورد وقف، صحیح نیست، یا چنانچه به نیت متولی بودن، مورد وقف را در اختیار نگرفته باشد، می تواند در زمان زندگی خود، در آن تصرف نموده و آن را به صورت مدارس رسمی دخترانه درآورد.

بسمه تعالی، در مفروض سؤال، احوط آن است که حکم قبض مترتب شود.

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه

با نهایت احترام به عرض می رساند: این جانب يك باب خانه واقع در تهران، بخش پنج قنات آباد را که ملکی خود این جانب بوده، به منظور امورات خیریه - جهت مرحوم پدر خود که در وقف نامه شماره 60310 / 1339/8/22 منعکس می باشد وقف نموده ام. ولی عواید خانه مزبور، تکافوی مصارف مورد وقف را نمی نماید؛ چون خانه، قدیمی بوده و تعمیرات زیادی دارد و در اجاره مستأجر می باشد. لذا برای این که تبدیل به احسن نموده در نظر گرفته ام که هفت باب مغازه، با فوقانی آن ها که از نظر ارزش، چندین برابر خانه وقف بوده به جای ملك مورد وقف قرار دهم تا به خاطر عواید بیشتری که دارد، تکافوی مصارف معینه را بنماید. چون خود این جانب، متولی

وقف بوده و ملك مورد وقف هم، متعلق به خود اين جانب بوده است؛ لذا تقاضا دارم، نظر مبارك را مرقوم فرماييد و دستور صادر فرماييد.

بسمه تعالى، تبديل وقف، صحيح نيست.

[سؤال 8171] 4338

بسمه تعالى 1358 / 10 / 1

محضر مبارك حضرت آيت الله العظمى امام خميني، دامت افاضاته

شخصى در همايونشهر زمينى را در كنار خيابان وقف مسجد نموده، ولى روى اين زمين فعاليت نشده و از نظر مدرسه بسيار در مضيقه هستند! وارث شخص مذكور مى گويد: اگر امام اجازه فرمايند مى توانيد زمين را براى مدرسه بسازيد. آيا آن رهبر عالى قدر اجازه مى فرمايند از اين زمين براى مدرسه استفاده شود يا بايد به طور حجره حجره ساخته شود كه هم به صورت كلاس استفاده شود و هم در مواقع ضرورى جلسات مذهبي باشد؟ والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

بسمه تعالى، اگر وقف شده و تحويل جهت وقف هم داده شده، تغيير آن جايز نيست و در غير اين صورت وقف تمام نيست و اختيار با ورثه است.

[سؤال 8172] 4339

بسمه تعالى 1361 / 8 / 14

محضر مبارك امام امت، حضرت آيت الله العظمى، امام خميني، دامت بركاته

با تقديم درود و سلام به رهبر كبير انقلاب اسلامى ايران، از محضر مبارك حضرت عالى استدعا داريم، به سؤال زير از نظر شرعى، پاسخ لازم را مبذول فرماييد، سپاس گزاريم.

در سال 1131 هجرى قمرى، در حكومت شاه سلطان حسين صفوى، وزيرى به نام اعتماد الدوله املاك و ابنيه و مزارع زيادى در مناطق اصفهان، قزوين، كاشان، قم، ساوه، برخوار، محال قمشه را، وقف اولاد ذكور و اناث و مشاهد مقدسه نموده، كه

ص: 118

متجاوز از شصت قلم است، فعلاً اداره اوقاف قمشه، از بین تمام وقفیات محال قمشه، فقط مزرعه ما شك را - که حدود يك صد سال در تصرف چهل خانوار خرده مالك بوده، و فعلاً دارای بیست و پنج هزار درخت سیب 4 تا 10 ساله، و حدود سی هزار درخت متفرقه در آن غرس گردیده، و بقیه زمین های آن را سالیان دراز کشاورزی نموده اند - وقف اعلام نموده است. و صاحبان آن فعلاً همگی دارای اسناد رسمی و شرعی هستند. لذا تقاضا نمودیم از نظر شرعی - با توجه به سیصد سال قدمت - تکلیف شرعی کشاورزان را نسبت به وقفیت آن مرقوم فرمایید، که به وظیفه شرعی خود عمل نمایند، و به دعاگویی امام امت، مشغول باشند. منتظر جواب عاجل می باشیم.

بسمه تعالی، برای رسیدگی به امر ذکر شده، به مسئولین فوق مراجعه نمایید.

[سؤال 8173] 4340

بسمه تعالی

1. مسجد جامع داراب زمینی در جوار خود دارد که محصور می باشد و چند درخت که از چوب آن ها استفاده می شود در آن زمین وجود دارد و اکنون می شود برای نماز جمعه از این زمین و مسجد استفاده کرد ولی چون جایگاه نماز جمعه برای رفاه نمازگزاران از آفتاب تابستان و بارندگی فصل زمستان نیاز به پوشش است و در صورت پوشش درخت های یاد شده از کار می افتد و طبق نظر افراد متدین و با سابقه درخت ها بعداً روی خیرخواهی افراد غیر مسئول به وجود آمده است و جهت دیگر این است که لازم است دیوار بین مسجد و آن زمین برداشته شود و همچنین اتاقی که برای خادم ساخته شده است و الآن حالت مخروبه ای دارد، آیا اجازه هست که اتاق برداشته شود و جای دیگر برای خادم منزلی در نظر گرفته شود؟ و همچنین لازم است که سطح مسجد و آن زمین مسطح گردد، لطفاً نظر مبارك حضرت امام دام عزه در این موارد ذیلاً مرقوم فرمایید.

ص: 119

اضافه آب انباری در مسجد جامع نامبرده وجود دارد که هیچ گونه استفاده از آن نمی شود، آیا اجازه هست که به صورت وضوخانه درآید؟
بسمه تعالی، تغییر وقف جایز نیست.

[سؤال 8174]

2. حق نظارتی که اوقاف از موقوفه های خاص و عام می گیرد نظر مبارك امام امت دام عزه را ذیلاً مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، چنانچه طبق مقررات دولت اسلامی باشد اشکال ندارد.

3. شخصی که به حج مشرف شده بود مقداری پول به یکی از آشنایان خود داد که گوسفندی برای قربانی برایش خرید کند او شخص دیگری را برای خرید معین کرد و پول به شخص معین تحویل

گردید، و شخص معین که وکیل بود مبلغی برای اجرت ذبح مطالبه کرد و گرفت ضمناً يك گوسفند ذبح شده ای هم در آن جا دیده شد، بعداً مراجعه به فتوای آیت الله خمینی شد این طور فرموده بودند که ذبح باید شیعه باشد جویای وکیل خریدار قربانی شدم پیدا نشد و آن طرف آشنا هم که آن را معرفی کرده بود گفت نمی شناسم، یکی را معرفی کرد گفت من نبودم اول خلیجانی در مغزش پیدا شد که شاید ذبح غیر شیعه بوده، بعداً به وسوسه افتاد که شاید به کلی ذبح ننموده است، ضمناً عرضه می دارد که اصل حج هم احتیاطی بوده و اکنون آیا لازم است که گوسفند در منی قربانی شود یا در منطقه زائر حج و یا لازم نیست و با توجه به این که خارج نمودن ارز از مملکت محدود است و هر فردی که مشرف می شود به قدر خودش ارز دریافت می نماید هر چه امر مبارك امام امت دام عمره است ذیلاً بیان فرمایید.

بسمه تعالی، اگر در اصل تحقق ذبح شك دارد باید ذبح کند و محل ذبح منی است.

[سؤال 8175]

4. مدرسه علمیه داراب حیاط خلوت محقری دارد که می شود در گوشه آن حمام کوچکی برای طلاب ساخت و البته می شود طوری بنا گذاشت که جای دیوار مدرسه اشغال نماید و از حیاط خلوتی صرفه جویی گردد نظر امام امت دام عمره در این رابطه بیان فرمایید.

بسمه تعالی، اگر تغییر وقف محسوب شود جایز نیست.

ص: 120

قم، دفتر حضرت امام خمینی، دامت برکاته

یک قطعه زمین کویر از اراضی حیدرآباد کاشمر موقوفه می باشد، نظر به این که قبرستان قبلی روستای شهرآباد جای مرده دفن کردن نداشته است و اطراف آن هم امکان وسعت آن را نداشته لذا اهالی روستا در انجام قبرستان جدید برآمده اند تا این که در جنب زمین کویر مزبور قطعه زمینی تهیه و 40 روز قبل که روستای ما 3 شهید تقدیم اسلام نمود در قبرستان جدید به خاک سپرده شدند با عین حال برای در نظر گرفتن وسیع بودن قبرستان جهت زمین کویر مدفن مزبور از دفتر محترم استفتا می گردد.

در ثانی زمین مزبور در اوایل اصلاحات ارضی رژیم طاغوت بین 46 نفر زارع تقسیم گردیده است که لذا زارعین حاضرند اگر صلاح اسلام در قبرستان بودن زمین موقوفه باشد واگذاری آن را به نیابت صاحب اصلی آن تقدیم دارند.

به امید پیروزی اسلام بر کفر، طول عمر امام عزیزمان را از درگاه ایزد متعال مسئلت می نمایم. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، اگر برای جهت دیگر زمین وقف شده قبرستان کردن آن جایز نیست.

حضور مبارک رهبر کبیرمان حضرت امام خمینی، رهبری که همیشه در تاریکی ها دستمان را گرفت و از ظلمت نجاتمان بخشید. به امید این که همچون همیشه راهنمایی مان فرمایید.

نظر به این که قبرستان شهر ارسنجان در وسط شهر قرار گرفته و شهرداری جهت

تغییر محل آن در خارج از شهر اقدام به احداث غسل خانه بهداشتی و گورستان نموده است و تصمیم به تغییر محل گورستان دارد، از آن امام بزرگ می خواهیم که از نظر شرعی نسبت به تغییر محل گورستان ما را راهنمایی فرمایند.

بسمه تعالی، مجرد تغییر مانع ندارد؛ ولی اگر زمین قبرستان سابق وقف است، تصرف در آن باید مطابق جهت وقف باشد.

[سؤال 8178] 4343

بسمه تعالی 1361/5/7

محضر مبارک حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، سلام علیکم ورحمة الله، لطفاً پاسخ سؤالات ذیل را مرقوم فرمایید:

1. قبرستان مسلمانان که بعضی از آن قبرها حدود بیست سال یا بیشتر است که جنازه مسلمانان را در آن دفن کرده اند، آیا جایز است صورت آن قبرها را از بین برد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر زمین، وقف برای دفن اموات باشد و یا آن که از بین بردن صورت قبر موجب هتک میت مسلمان باشد جایز نیست.

[سؤال 8179]

2. در صورت جواز آیا خراب کردن صورت قبرها نیاز به اجازه وارث میت دارد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر قبر یا مقبره ملك باشد، دست زدن به آن و تغییر آن بدون اجازه مالك حرام و موجب ضمان است.

[سؤال 8180]

3. در صورت عدم جواز، اگر کسی بدون اجازه وارث میت دست به چنین کاری بزند - غفلتاً یا تجرّیاً - صاحبان قبر آیا حقی بر عامل تخریب قبرها دارند یا خیر؟

بسمه تعالی، حکم مسأله از جواب بالا معلوم می شود.

ص: 122

3. راه مواصلاتی و ارتباطی بین درون کلای غربی و محلات دیگر و قریه گاوزن کلا در قدیم وجود داشته و دارد. اهالی و وسایل نقلیه موتوری و مویشی و دواب و غیره از این راه استفاده نموده و عبور و مرور می نمایند. ضمناً در گذشته مردم دو محل از حاشیه بی روح زمین موقوفه مذکوره که حد فاصل دو قریه بوده - از لحاظ نزدیکی - رفت و آمد می نمودند. حال می خواهند (با وجود جاده و راه قدیمی موجود که مورد استفاده بوده و هست) آن را وسعت داده و در زمین زرعی موقوفه یاد شده راه و جاده ای که وسایط نقلیه موتوری نیز از آن عبور نماید احداث نمایند، آیا احداث جاده در آن جایز و عبور و مرور افراد از راه احداثی اشکال دارد یا خیر؟

بسمه تعالی، جایز نیست.

2. هرگاه ساختمانی به نام مسجد یا حسینیه به وسیله پول اهل خیر ساخته و استفاده شود، بعداً جایز است آن ها را فقط به کتابخانه و یا درمانگاه و یا مجالس ختم اختصاص داد یا جایز نیست؟

بسمه تعالی، تغییر مسجد و حسینیه جایز نیست.

بسمه تعالی 17 / 4 / 1361

محضر رهبر کبیر انقلاب، حضرت امام خمینی سلام عرض می کنم.

در روستایی که کنارش قبرستان مسلمان ها می باشد و هنوز میت دفن می کنند، در وسط این قبرستان جاده ای کشیده شده است که مردم عبور می کنند؛ ولی به خاطر آسایش کسانی که در اطراف این قبرستان زندگی می کنند و نیز به جهت مزار مطهر شهدای این روستا - که کنار جاده وسط قرار دارد - و نیز کسانی که در قسمت شرقی این مزار زندگی می کنند - که راه عبوری ایشان از روی همین قبرها می باشد - آیا

ص: 123

می شود جاده وسطی را از طرف شرقی این قبرستان که هنوز قبرهای آن معلوم است، عبور داد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر زمین، وقف برای دفن اموات مسلمین باشد و یا آن که احداث جاده موجب نبش قبر یا هتك قبور مسلمین شود جایز نیست.

[سؤال 8184] 4345

بسمه تعالی

محضر مبارك آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته العالی

پس از تقدیم سلام، معروض می دارد به این که در مسیر جاده سازی و خیابان، در شهرستان نهاوند، مقداری از يك قبرستان که در کنار جاده و خیابان است، جزو خیابان و جاده می شود. متمنی است نظر مبارکتان را مرقوم فرمایید که در مورد مذکور، تبدیل قبرستان به جاده و خیابان جایز است یا نه؟

بسمه تعالی، زمین اگر وقف برای دفن اموات نباشد و احداث جاده موجب هتك قبور مؤمنین یا نبش قبر نشود، اشکال ندارد.

[سؤال 8185] 4346

بسمه تعالی 1361 / 3 / 5

حضور انور عالی ریاست محترم دفتر مبارك قائد اعظم، رهبر کبیر انقلاب، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، سلام علیکم، با تقدیم تحیات صمیمانه؛ مخلصانه معروض می دارد:

این حقیر در چند سال قبل، يك قطعه زمین در ضلع غربی مسجد حجت با پول مؤمنین خریداری نمودم به منظور آن که ساختمانی در آن احداث گردد برای درمانگاه عمومی و کتابخانه عمومی و تحصیل خواهران به عنوان طلاب علوم دینی؛ و صیغه شرعیّه وقف هم به مراتب مذکوره جاری شد. اکنون در این منطقه شرکت تعاونی توزیع کالای ضروریه کاملاً مورد احتیاج است ولی اگر این منظور عملی شود، باید

ص: 124

یکی از آن مراتب سه گانه که وقف بر آن جاری شده تعطیل گردد؛ بعضی از مؤمنین می گویند یکی را تعطیل کنیم و شرکت تعاونی را تشکیل نماییم.

مستدعی هستیم به نظر مبارک حضرت امام، که نایب بر حق حضرت ولی عصر - عجل الله تعالی فرجه الشریف - می باشد برسانید؛ اگر تجویز فرمودند، در صدر این ورقه با مهر مبارک مزین فرمایند و اگر تجویز نفرمودند نیز بیان فرمایند تا برای مؤمنین حجت بوده باشد و از حقیر که تولیت آن زمین را به عهده دارم رفع مسئولیت شده باشد. ضمناً هر امری آن امام عزیز بفرمایند موجب رفع نگرانی است.

بسمه تعالی، تعطیل وقف جایز نیست و به همان طور که در وقف معین شده باید عمل شود.

[سؤال 8186] 4347

بسمه تعالی 20 ذی حجه 1399 ق

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، متّع الله المسلمین بطول بقائه

این جانب امام جماعت مسجد مرحوم حاج حسن صنیع دیوان، متجاوز از ده سال است که در آن مسجد امامت دارم. خانه ای در جنب مسجد قرار دارد که به نص صریح واقف محل سکونت امام معین شده و چون احتیاج به تعمیر داشت فعلاً در آن سکونت ندارم، ولی با بودجه ای که موجود است در صورتی که تعمیر شود در آن سکونت خواهم کرد؛ آیا جایز است که این خانه را از صورت فعلی خارج کرده و تبدیل به سالن فاتحه نمایند یا خیر؟ والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، تغییر وقف جایز نیست.

[سؤال 8187] 4348

بسمه تعالی 1361 / 7 / 30

مسئول دفتر حضرت امام، محترماً، تصدیع می دهد:

حسینیه ای است در ورامین که دارای دو طبقه است، طبقه فوقانی جای زنان و طبقه

ص: 125

تحتانی جای مردان است و به همین نیت ساخته شده است و آن حسینیہ دارای تولیت و وقف نامہ زنده ای است و عدہ قلیلی می خواهند در طبقہ فوقانی، کتابخانہ درست کنند و حال آن کہ اکثر مردمی کہ مخارجات این حسینیہ را داده اند، راضی بہ این عمل نیستند. مستدعی است مسألہ را مرقوم فرمایید.

بسمہ تعالی، تغییر وقف جایز نیست.

[سؤال 8188] 4349

بسمہ تعالی

در صورتی کہ متولی مسجد تشخیص دہد کہ پایین بردن مستراح مسجد و روی آن، پاساژ یا مغازہ بنا کردن، از نظر افزودہ شدن بہ درآمد مسجد کہ نتیجہ اش عمران مسجد است و از نظر این کہ با وضع کنونی، نم بہ اطراف می زند و زیان ہا بہ بار می آورد و با پایین تر رفتن آن، جلوگیری از سرایت نم و رطوبت بہ اطراف می شود، آیا چنین عملی برای متولی جایز است یا آن کہ تغییر وقف شمرده می شود و جایز نیست؟ لطفاً ہر چہ زودتر جواب مرحمت فرمایید کہ برای دادگاہ، کمال ضرورت را دارد.

بسمہ تعالی، اگر وقف بودن محل محرز است، تأسیس مغازہ اشکال دارد؛ ولی پایین بردن مستراح مسجد برای جلوگیری از سرایت نم و رطوبت بہ اطراف، مانع ندارد.

[سؤال 8189] 4350

بسمہ تعالی 1361 / 10 / 23

محضر مبارک آیت اللہ العظمی امام خمینی، ادام اللہ ظلہ العالی

در زمین مزروعی کہ قطعات مجزا و مالکین متعدد دارد و در بین آن ہا، قطعات پراکندہ وقفی وجود دارد، آیا می توان این قطعات وقفی پراکندہ را با قطعات مالکین دیگر تعویض نمود و بہ صورت قطعہ واحدی درآورد؟

بسمہ تعالی، تغییر و تبدیل وقف، با امکان بہرہ برداری از آن، جایز نیست.

ص: 126

بسمه تعالی

محضر مبارك زعيم عالی قدر، نایب الامام، حضرت آیت الله العظمی الخمينی، مدظله العالی، پس از تقدیم سلام

سؤال می شود بر این که پدر این جانب باغی را در کرشته شهریار وقف اولاد ذکور نموده که اینک طبق وقف نامه وارث اولاد ذکور این جانبان می باشیم. چون باغ مخروبه شده و فعلاً به صورت زمین درآمد و مقداری از آن هم داخل جاده احدائی شهرداری قرار گرفته و آن مقدار که باقیمانده در حدود تقریبی پنج هزار متر می باشد، اینک به علت نداشتن آب کافی به صورت بایر درآمده که فاقد عواید می باشد. چون این جانبان که چهار برادر هستیم و وارث اولاد ذکور می باشیم و فاقد ملك شخصی هم می باشیم، آیا اجازه می فرمایند که در ملك مورد بحث تصرفات شخصی و تقاضای سند مالکیت خصوصی به نام خودمان بنماییم. در صورتی که جایز می دانند با ولایتی که دارید اجازه تصرف آن را صادر فرمایید.

بسمه تعالی، موقوف علیهم (اولاد ذکور) می توانند به هر نحو که به صلاح آنان است از موقوفه مذکور استفاده و بهره برداری نمایند؛ ولی تبدیل وقف به ملك شخصی جایز نیست.

بسمه تعالی

احتراماً؛ معروض می دارد: چون عده ای از اهالی قصرالدشت شیراز، اقدام به تأسیس شرکت تعاونی توسط شورای محلی قصرالدشت نموده اند، قطعه زمینی به مساحت 104 متر از قبرستان متروکه، که تبدیل به آب انبار بوده و اکنون آب انبار - که خیریه بوده - خراب شده، و مردم از آب لوله استفاده می کنند، آیا جهت ساختن شرکت تعاونی، صلاحیت شرعی دارد یا نه؟

بسمه تعالی، حق ندارید.

محضر رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران، حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

1. ساختمانی است که از آباء و اجداد ما بوده، و این ساختمان را وقف نموده اند بر این که مسافری و رهگذران - فقرا و درماندگان و... - استفاده بنمایند، و این ساختمان مخروبه شده و مجدداً وراثت آن را احداث نموده اند. حال که ساختمان آماده بهره برداری شده، نحوه استفاده از این ساختمان را بیان فرمایید. چون - بحمدالله و المنة - فقیر و رهگذری نیامده، و اگر رهگذری بیاید، بی خانه نیست، آیا می شود از این ساختمان به عنوان کتابخانه عمومی، یا درمانگاه، و یا پایگاه بسیج و دفتر شورا، و یا برای هیأت ابوالفضل استفاده نموده، یا خیر؟ و چون اصل ملك وقف، اختصاص به مسجد و کارهای برّ دارد، آیا می شود اجاره داد، و پول آن را در مسجد و حسینیه صرف کرد؟

بسمه تعالی، تغییر و تبدیل وقف جایز نیست، و تصرف و استفاده از وقف، اگر منافاتی با جهت وقف نداشته باشد، مانع ندارد.

[سؤال 8193]

2. آیا می شود برای تکمیل ساختمان، از اراضی مسکونی این ملك بفروشیم یا خیر؟

بسمه تعالی، فروش وقف، جایز نیست.

[سؤال 8194] 4354

بسمه تعالی 26 / 10 / 1361

با عرض سلام خدمت رهبر کبیر انقلاب اسلامی و مرجع تقلید شیعیان جهان، غرض از گرفتن وقت گران مایه مرجع عالی قدر، در رابطه سؤالی می باشد که ما از برادران روحانی و نماینده شخص امام در هلال احمر، سؤال نمودیم، ولی ایشان

ص: 128

فرمودند که باید در این مورد، از حضرت امام خمینی سؤال شود.

اگر زمینی وقف مسجد شده باشد و کسانی بخواهند به جای ساختن مسجد، حسینیه درست کنند، در صورتی که در منطقه، احتیاج شدیدی به مسجد می باشد. فتوای حضرت امام در این مورد چیست؟

بسمه تعالی، باید بر طبق وقف نامه عمل شود.

[سؤال 8195] 4355

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، پس از عرض سلام، سلامتی حضرت عالی را از درگاه خداوند متعال خواستاریم.

ما اهالی حاجی آباد بر خوار اصفهان، سابق حمامی داشتیم که فعلاً خراب شده و به صورت زمین بلا استفاده درآمده. آیا می شود آن زمین حمام را جزء مسجد کرد یا خیر؛ چون که مسجد ما کوچک است؟ منتظر فرمایشات حضرت عالی درباره مسأله خودمان هستیم. ضمناً حمامی جدیداً ساخته شده و مقداری زمین برای مصرف ضروری آن، مقابل حمام جدید هست.

بسمه تعالی، اگر زمین حمام سابق وقف باشد، تبدیل آن به مسجد جایز نیست.

[سؤال 8196] 4356

بسمه تعالی 1361 / 4 / 23

محضر مبارك حضرت آیت الله امام خمینی، دامت برکاته، سلامتی آن وجود محترم را از خداوند بزرگ مسئلت داریم، به عرض می رساند:

مکان حمام مخروبه ای که مشترك فی مابین دو محل بوده، جنب مسجد واقع گردیده. در محله بالا این جانب طی استشهاد محلی به قصد مسجد، از اهالی خریداری

ص: 129

نمودم تا وقف بر مسجد نمایم و مسجد را توسعه بدهم، و در استشهاد قید گردیده: وجه زمین حمام به رسم امانت در نزد این جانب باشد که هست و با کمک برادران و خواهران، آن را برای توسعه مسجد به کار بردیم و زمین حمام را ضمیمه مسجد نمودیم. پس از ساختن مسجد، وقف نامه ای به دستم افتاد که اجداد ما آن را وقف بر اولاد ذکور نموده اند.

استشهاد تنظیمی را از سیصد خانواده - که کلیه شیوخ قوم امضا نموده اند - گرفتیم؛ ولی امکان دارد خانواده های معدودی امضا نکرده باشند.

کلیه اهالی دو محل، چون حمام عمومی قدیمی بوده است، خودشان را مشترك می دانند. البته مسجد اینک بیشتر مورد استفاده اهالی محله بالا قرار گرفته و محله پایین، مسجد جداگانه ای داشته و کمتر از این مسجد استفاده می نمایند.

تقاضا دارم بفرمایید: نظر شرع مقدس اسلام، به چه صورت خواهد بود تا روشن شود که آیا خطبه وقف بر مسجد خوانده شود یا نه؟ و آیا بایستی پول را به حساب اهالی تحویل نمایم یا خیر؟ چه کار کنم؟

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، اگر وقف بودن حمام ثابت است، نمی شود آن را جزء مسجد قرار داد.

[سؤال 8197] 4357

بسمه تعالی اول رمضان 1402 ق

خدمت حضرت آیت الله العظمی و رهبر کبیر ایران، مدّ ظلّه العالی

حمامی است که صاحب زمین وقف نموده و در تصرف اهالی محل قرار داده است. چندین سال بهره حمامی از آن مکان گرفته شده است. آیا این حمام را - که دیگر استفاده حمام نمی شود - می توانند حسینیه نمایند یا خیر؟

بسمه تعالی، تغییر وقف، صحیح نیست.

ص: 130

محضر مبارك امام عزيز، حضرت آيت الله العظمى امام خمينى، رهبر كبير انقلاب اسلامى، سلام عليكم، با نهايت احترام؛ همان طور كه هميشه در ظلمت ها به سوى نورمان خوانديد، در مورد زير راهنمايى مان فرماييد.

قبل از لوله كشى آب شهر ارسنجان، قناتى به نام محمودآباد وقف شهر بوده، به طورى كه اهالى براى آشاميدن و نظافت و پركردن حوض ها و آب انبارها از آن استفاده مى نموده اند؛ در حال حاضر بلا استفاده مانده و شهردارى در نظر دارد از طريق وارد كردن آن در لوله كشى شهر، به مصرف برساند؛ خواهشمند است راهنمايى مان فرماييد كه از نظر شرعى چه وضعى پيدا مى كند؟ اشكال دارد يا خير؟

از خداوند متعال، پيروزي اسلام و طول عمر رهبر عزيزمان را خواستارم.

بسمه تعالی، اگر تغيير وقف محسوب نشود و آب در همان جهت وقف مصرف مى شود، اشكال ندارد.

دفتر حضرت امام خمينى، رهبر انقلاب اسلامى ايران

احتراماً؛ نظر به اين كه بنياد شهيد شهرستان كرج اقدام به نام گذارى واحدهاى بهداشتى - درمانى اين منطقه به نام شهداى جنگ تحميلي عراق عليه ايران نموده است، و در اين رابطه، نام بعضى از واحدهاى وقفى را نيز تغيير داده است. على هذا با توجه به فتواى امام امت در تحرير الوسيله، خواهشمند است نظريه صريح امام در مورد جايز بودن يا نبودن تغيير نام واحدهاى وقفى را به اين منطقه اعلام فرماييد، تا اقدام لازم به عمل آيد.

بسمه تعالی، تغيير نام اگر موجب تغيير وقف نشود، اشكال ندارد.

بسمه تعالی

شخص خیری در جنب مسجد، زمینی به نیت حسینی، در اختیار مؤمنین قرار داده است؛ بعداً امنای مسجد آن زمین را با اجازه صاحب آن، جزء مسجد قرار داده اند. آیا احکام مسجد بر آن جاری است یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر وقف حسینی تمام شده - ولو به این نحو که به قصد حسینی تحویل داده باشد - مسجد نمی شود و احکام مسجد بر آن جاری نیست.

بسمه تعالی

محضر مقدس رهبر کبیر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی، حضرت امام خمینی، روحی فداه

1. ساختن مهدیه و حسینی در قبرستانی که قسمتی از آن به حالت تعطیل در آمده، چه صورتی دارد؟ لطفاً نظر مبارک خود را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، قبرستان اگر برای دفن اموات وقف شده جایز نیست.

2. کسی که در ماه رمضان مسافرت می کند و قبل از خروج از حد ترخص افطار می کند، ولی نمی دانسته که قبل از خروج از حد ترخص، افطار موجب کفاره می شود. آیا با عدم علم به وجوب کفاره، افطار عمدی محسوب می شود، که باید یکی از کفارات سه گانه را انجام دهد؟

بسمه تعالی، جهل به وجوب کفاره، موجب سقوط کفاره نیست.

بسمه تعالی

دفتر محترم استفتای امام

محترماً؛ در خیابان 15 خرداد تهران، مسجدی به نام امام سجاد هست که زیرزمینی متروکه دارد. جمعی از افراد خیر تصمیم دارند با کسب اجازه مرجع عالی قدر امام

خمینی این زیرزمین را تبدیل به صندوق قرض الحسنه عام المنفعه بنمایند. آیا امام اجازه می دهند یا خیر؟

بسمه تعالی، جایز نیست.

[سؤال 8203] 4363

بسمه تعالی

پیشگاه مرجع عظیم الشان عالم تشیع، حضرت امام خمینی، دام ظلّه العالی

پس از تقدیم بهترین ادعیه خالصانه، به پیشگاه خداوند متعال، جهت سلامتی و طول عمر با عزت و موفقیت آن جناب، از حضورعالی تقاضا دارد، به استفتای زیر پاسخ و این حقیر را راهنمایی و ارشاد فرمایید.

در سال 1312 شمسی جدّ این حقیر، قطعه زمینی را اختصاص به یخچال نموده و آن را وقف کرده است. طبق وقف نامه ای، مصرف یخ حاصله را تعیین نموده که متن قیدشده در وقف نامه به این شرح است:

از منافع حاصله، پس از وضع مخارج لازم، یخ خریداری شود. در تابستان و بهار در سقاخانه واقع در چهارسوق کوچک اصفهان، مادام که سقاخانه مرقوم باقی است، بگذارند و در موقع خرابی، هر محل عمومی را که متولی هر عصری صلاح داند، در آن محل بگذارد. هر سال شش خروار یخ در منزل متولی هر عصری بگذارند.

به همین دستورالعمل عمل می شد تا در زمان والد مرحوم این جانب که به علت بهداشتی نبودن یخ طبیعی، توسط دولت وقت، از گرفتن یخ طبیعی ممانعت به عمل آمد. مدتی زمین یخچال بلااستفاده بود، تا این که در اثر فشار اداره اوقاف زمان طاغوت محل یخچال به اجاره اداره آموزش و پرورش درآمد و تبدیل به يك باب دبیرستان شد. از محل اجاره آن، یخ مورد ذکر در وقف نامه، تهیه و به مصرف می رسید و چون اجاره مازاد بر خرید یخ بود؛ در چند نقطه عمومی سقاخانه ای تهیه و یخ آن ها، از همین بودجه تأمین می گردید که هم اکنون ادامه دارد.

ص: 133

الحال، این مسأله مورد استفتا می باشد:

1. چون درآمد اجاره نسبتاً زیاد است و از طرفی یخ گذاردن در سقاخانه، چندان بهداشتی و سالم نیست، آیا مرجع عظیم الشان اجازه می فرمایند که از اجاره محل یخچال، هر سال يك عدد یا بیشتر، آب سردکن برقی تهیه و در محل سقاخانه و یا هر محل عمومی دیگر و مساجد نصب گردد، تا از این طریق، مردم بیشتری از راه سالم و بهداشتی، از آب گوارا استفاده نمایند.

2. چون واقف، قطعه زمین دیگری را نیز وقف عزاداری خامس آل عبا علیه السلام و خواندن قرآن نموده است. زمین مذکور پس از اصلاحات ارضی دولت طاغوت، به کلی از بین رفته و اجاره ای ناچیز دارد، آیا اجازه می فرمایند از درآمد اجاره یخچال، چنانچه اضافه داشت، در موارد فوق مصرف شود یا خیر؟ والسلام علیکم

بسمه تعالی، 1 و 2، باید مطابق وقف عمل شود و یخ، خریداری و صرف در جهت وقف شود و تغییر جایز نیست و اگر سقاخانه نیست، به طور کلی، یخ ها را صرف جهت وقف نمایند.

[سؤال 8204] 4364

بسمه تعالی 1362 / 1 / 2

حضور مبارك حضرت آیت الله العظمی، زعیم عالی قدر، رهبر کبیر انقلاب جمهوری اسلامی آقای خمینی، دام ظلّه، مستدعی است: دستور فرمایید، نظر عالی را در مورد مسأله ذیل اعلام فرمایند:

يك قطعه زمین است در مجاورت مسجد که مالک آن، برای ساختن منزل برای سکونت امام جماعت مسجد وقف نموده است. آیا از نظر شرعی، جایز است تمام آن زمین و یا قسمتی از آن را، برای ساختن محل صندوق قرض الحسنه و سالن تبلیغات و یا کلاس تدریس علوم دینی اختصاص داد یا حتماً باید طبق نظر واقف عمل شود و تخلف به هیچ عنوانی جایز نیست.

بسمه تعالی، باید طبق وقف عمل شود و تغییر جایز نیست.

ص: 134

بسمه تعالی چهارم صفر المظفر 1403 ق

حضرت آیت الله العظمی، رهبر کبیر انقلاب ایران، أدام الله ظلله العالی

چه می فرمایید در این مسأله که عده ای مکان حمام در محلی که فعلاً حمام عمومی ندارد را خراب کرده اند و در آن مکان حسینیه بنا نموده اند که مقداری از این حسینیه، از قبرستان گرفته شده و مقداری هم از زمین مجاور که صاحب آن زمین هم به فشار افراد، راضی زبانی شد؟ آیا چنین بنایی مورد توجه امام حسین علیه السلام می باشد یا خیر؟ استدعا دارم که دستور شرعی آن را صادر فرمایید.

در انتظار ابلاغ فتوای مرجع بزرگ جهان و رهبر کبیر و نور چشمان ملت ستمدیده ایران و جهان می باشم.

بسمه تعالی، اگر محل ساختمان حسینیه، وقف برای حمام یا وقف برای دفن اموات بوده، باید به حال سابق برگردانده شود.

بسمه تعالی 3 / 4 / 1361

تهران، جماران، قائد اعظم، امام خمینی، با سلام مستدعی است به این سه سؤال پاسخ فرمایید:

1. جهت پرکردن حوض قدیمی و احداث وضوخانه، جای دیگر مسجد.

2. اتاق خادم که قبلاً جزو شبستان مسجد نبوده؛ چون شبستان جدید شده، جزو شبستان شود.

3. اجازه باز نمودن دربی جهت بانوان از شبستان، در بیرون مسجد.

بسمه تعالی، تغییر وقف جایز نیست و مرافق مسجد جزو مسجد نمی شود، ولی احداث ساختمان در مرافق مسجد، چنانچه منافی با جهت وقف نباشد، مانع ندارد.

محضر مبارك رهبر عالی قدر، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی، پس از عرض سلام، خواهشمندم جواب سؤال زیر را بفرمایید:

زمینی است موقوفه، کنار قبرستان که برای امام حسین علیه السلام وقف شده تا از پول اجاره آن، روضه خوانی شود. حالا آن قبرستان، شدیداً احتیاج به زمین برای قبر دارد و هیچ جای دیگر نیست. در صورتی که شخصی حاضر شود، زمینی، در جای دیگر، به جای آن بدهد، آیا می شود آن زمین موقوفه را، سر قبرستان انداخت یا خیر؟

بسمه تعالی، تغییر وقف، جایز نیست.

محضر مقدس رهبر کبیر، حضرت آیت الله العظمی، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

1. روی آب انباری را، در سال های قبل مسجد ساخته اند. فعلاً در اثر آب لوله کشی، معطل و بدون فایده است. آیا جایز است مؤمنین آب انبار کذایی را، تبدیل به وضوخانه و توالی مسجد کنند یا خیر؟

بسمه تعالی، تغییر وقف، جایز نیست.

2. شخصی آب انباری را برای آب شخصی ساخته و «وقف بر مصرف»، مرقوم نموده که قریب مسجد است. در اثر آب لوله کشی، مورد حاجت نبوده و بلافایده است. آیا جایز است به وضوخانه و توالی برای مسجد - که مورد حاجت مؤمنین است - تبدیل کنند و روی آن را هم مسجد یا حسینیه بسازند تا توسعه و کمکی نیز، برای مسجد باشد؟

بسمه تعالی، جایز نیست.

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آيت الله العظمى، امام خمينى، ادام الله ظله العالى

1. محلى است در اطراف كرمان، به نام سرآسياب شش، كه داراى مساجد متعدد مى باشد. چه مى فرماييد در صورت احتياج مردم آن محل به كتابخانه، اگر مقدارى از صحن يكي از آن مساجد را گرفته و جهت كتابخانه ساختمان شود تا مؤمنين آن محل از كتب دينى استفاده نمايند؟

بسمه تعالی، تغيير وقف، جايز نيست.

[سؤال 8211]

2. در مسأله فوق، بر فرض جايز نبودن ساختمان در آن مسجد، فعلاً رفتن به اين كتابخانه و استفاده از كتب دينى چطور است؟ اگر ممكن باشد ساختمان كتابخانه را، طوري تغيير دهيم كه شبستان كوچكى باشد براى مسجد و استفاده مؤمنين براى نماز در بعض اوقات، چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، ساختمان كتابخانه، اگر تغيير وقف مسجد محسوب باشد، حكم غضب دارد.

[سؤال 8212] 4370

بسمه تعالی 1361 / 9 / 4

دفتر محترم حضرت امام خمينى، دام بقائه العالى

يك باب حسينيه، به انضمام شبستان، حدود دويست سال، قدمت دارند. شبستان، فقط داراى يك درب مى باشد كه به حسينيه باز مى شود و خود حسينيه هم، يك درب به بيرون دارد. در حال حاضر از اين حسينيه و شبستان، جهت عزادارى استفاده مى شود. آيا مى شود شبستان فوق الذكر را، به صورت مسجد جامع درآورد؟ مستدعى است جواب اين مسأله را مرقوم فرمايند.

بسمه تعالی، تغيير وقف، جايز نيست.

ص: 137

[سؤال 8213] 4371

بسمه تعالی 1361 / 5 / 17

محضر مبارك حضرت امام خمینی، روحی فداه

چه می فرمایید در این مسأله شرعیه که يك قسمت از مسجد یا حسینیه متصل به مسجد را بگیرند و برای استفاده بسیج، اتاق بسازند یا اطراف يك قسمت از مسجد را تخته بکوبند تا دفتر بسیج قرار دهند؟

بسمه تعالی، تغییر و تبدیل مسجد و حسینیه و تصرف منافی وقف و مزاحم جهت وقف، جایز نیست.

[سؤال 8214] 4372

بسمه تعالی

محضر مبارك و مقدس حضرت آیت الله العظمی، رهبر عالی قدر، امام خمینی

محترماً معروض می دارد: دو باب حمام زنانه و مردانه که مدت 80 سال است حاج محمد اسماعیل وقف نموده است. اکنون حمام سالم بوده، ولی وصی خراب کرده تا قسمتی از آن را جزو مسجد وقفی نماید و مابقی زمین را مغازه بسازد. آیا جناب عالی صلاح می دانید؟

بسمه تعالی، تغییر وقف جایز نیست.

[سؤال 8215] 4373

بسمه تعالی 1361 / 5 / 4

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی و رهبر بیدار انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، با تقدیم احترام به عرض مبارك می رساند:

در نوایگان داراب فارس حسینیه ای قدیمی هست که تکافوی جمعیت این زمان را ندارد. افراد خیراندیشی می خواهند آن را تجدید بنا و تبدیل به احسن نمایند. ضمناً در اثر کمبود زمین، نیاز شدید به ساختمانی برای صندوق قرض الحسنه و فروشگاه

ص: 138

اسلامی، در محل می باشد. آیا اجازه می فرمایید، يك طبقه زیر زمین این حسینیه را به این منظور قرار دهند یا خیر؟ البته مسلماً، هیچ گونه کمبودی در اصل حسینیه وارد نمی شود. این زیرزمین، از قبل هم نبوده و قرار است جدیداً با حفاری، احداث گردد و از آن استفاده شود و درآمد اجاره صندوق قرض الحسنه و فروشگاه اسلامی به خرج خود حسینیه می رود.

بسمه تعالی، توسعه و تجدید بنای حسینیه، مانع ندارد؛ ولی ساختمان، برای صندوق قرض الحسنه و فروشگاه، در حسینیه جایز نیست.

[سؤال 8216] 4374

بسمه تعالی بیست و پنجم ربیع الاولی 1403 ق

حضرت آیت الله العظمی و رهبر کبیر انقلاب ایران، مدّ ظلّه العالی

انجمن محل، بدون مداخله روحانی و روحانیت، حمامی که وقف شده و در حدود چند سال مورد بهره برداری قرار نمی گرفت را خراب نمودند و با ضمیمه بیست و پنج متر قبرستان که مجاور این حمام بود، حسینیه بنا نهادند؛ حال که يك سوم بنا انجام شده، به اشتباه خود پی برده اند؛ فرد روحانی در این کار مداخله نموده؛ با این حساب، راه حلی برای ادامه این کار هست یا خیر؟

از آن مرجع عالی قدر تمنا دارم مسائل شرعی آن را بیان فرموده تا مسلمانان آسوده خاطر باشند.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن زمین برای حمام یا قبرستان محرز است، تبدیل آن به حسینیه جایز نیست.

[سؤال 8217] 4375

بسمه تعالی 1361/7/9

حضور مبارک زعیم عالی قدر و رهبر شیعیان جهان و مرجع تقلید، آیت الله العظمی امام خمینی

ص: 139

يك باب حمام در روستایی به نام آشیانه علیا در بخش مرکزی اراك می خواهد احداث شود که جای آن، گورستان قدیمی می باشد که مدت سی الی چهل سال، مرده خاک نشده است؛ خواهشمند است نظرتان را در این مورد مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، اگر زمین، وقف برای دفن اموات نباشد و احداث حمام در آن مکان موجب نبش قبر یا هتك قبور مسلمین نشود، اشکال ندارد.

[سؤال 8218] 4376

بسمه تعالی 1361 / 11 / 20

دفتر نماینده امام خمینی، دامت برکاته

با سلام به رهبر کبیر انقلاب و امام امت و درود به روان تابناک شهدای انقلاب اسلامی ملت ایران، این جانبان امضا کنندگان ذیل، ساکنین قریه انگیل کجور، از حومه شهرستان نوشهر، خاطر آن نماینده مرجع عالی قدر را مستحضر می داریم: در چند سال اخیر، در قریه مذکور مسجدی بسیار قدیمی و از نظر ساختمان، غیر ایمنی و برای استفاده جمعیت قریه در مواقع ضروری، کوچک و غیر قابل استفاده بوده. برای تبدیل به احسن و اضافه نمودن مقداری از حیاط مسجد و خراب نمودن حسینیه ای که در مقابل مسجد بود، مسجد قدیمی را تخریب و مبادرت به تأسیس مسجد جدید با زیربنای درخور جمعیت قریه گردیده. لذا پس از اتمام یافتن ساختمان جدید، به دلایلی مرتکب اشتباه بزرگی شده ایم؛ به این معنا که مقداری از زمین حیاط مسجد قدیمی با زمین حسینیه در هم ادغام گردیده و ساختمان مسجد جدید تشکیل یافته است و اصل زمین مسجد قدیمی - به عنوان حیاط مسجد جدید - بیرون مانده و بلااستفاده است.

علی هذا با توجه به این که در اثر تخریب این دو ساختمان و عدم رعایت اصول مهندسی و معماری و متراژکاری و رعایت کامل موازین شرعی، این اشتباه رخ داده است، ما خود را مکلف و موظف و برخود لازم و واجب می دانیم که مسجد قدیمی را

ص: 140

هرچه سریع تر در محل خود بنا نماییم، اما با مشکل دیگری روبه رو هستیم و آن مشکل این است که چنانچه مسجد قدیمی را در جای اولیه خود بنا نماییم، در یک متری ساختمان جدید قرار می گیرد؛ یعنی بین دو ساختمان، یک متر یا اندکی بیشتر راه عبور می ماند که آب باران و برف هر دو ساختمان، در این راهرو می ریزد و موجب مسدود شدن راه عبور می گردد و چه بسا در فصل بارندگی و ریزش برف، موجب خرابی شده. از طرفی ساختمان مسجد قدیمی جلوی روشنایی فضای ساختمان جدید را می پوشاند. به طریق دیگر هم ساختمان جدید که به وسیله ساکنین محل - که اغلب کارگر و کشاورز کم درآمد و بی بضاعت می باشند - ساخته شده و مبلغ قابل توجهی مصرف و بسیاری از نیروی انسانی از نظر خودیاری و همیاری صرف این ساختمان گردیده، خراب نمودن آن نیز، اصلح و منطقی و اصولی نیست؛ زیرا جبران ناپذیر است.

با توجه به این مشکلات، مصمم هستیم راه حلی را بین این دو انتخاب کنیم؛ بدین صورت که ساختمان مسجد قدیمی را در محل اولیه خود بنا نماییم، لیکن دیوارهای جانبی آن را با نرده های آهنی و شبکه ای بسازیم که موجب مسدود شدن روشنایی ساختمان جدید نشود و سقف آن را نیز تا ارتفاع دو متری بالا آوریم. در این صورت، هم مسجد قدیمی را از نو احداث کرده باشیم و هم به ساختمان جدید - که فوق العاده وسیع و مدرن با هزینه ای هنگفت تأسیس گردیده - خساراتی وارد نیاید.

نظر نماینده آن مرجع محترم را بر مبنای احکام و موازین شرعی خواستاریم که حکم چیست؟ وظیفه محوله ما چگونه است؟ مستدعی است هر چه سریع تر نسبت به روشن شدن این مسأله اظهار نظر خود را طی نامه ای و یا در پشت همین نامه کتباً اعلام فرمایید. والسلام علی من اتبع الهدی

بسمه تعالی، تجدید ساختمان مسجد قدیمی و مشبک قراردادن دیوار آن اشکال ندارد؛ ولی حسینیه که جزء مسجد شده، مسجد نشده و لازم است برای حسینیه تحویل داده شود.

بسمه تعالی 1361 / 10 / 27

حضور مبارك حضرت آيت الله العظمى حاج آقا روح الله خمينى، دام عزه العالى، سلام عليكم

1. به عرض می‌رساند: در شهر ایلام مسجدی است به نام مسجد والی؛ تا به حال دو مرتبه از طرف حکومت جبار عراق بمباران شده؛ در مرحله اول حسینیه آن را تعمیر نمودیم و نزدیک به اتمام بود که دوباره در اثر بمباران اخیر، هم حسینیه مذکور و هم محل مسجد که در مقابل آن واقع است مخروبه گردید.

چند روز قبل، پس از بازدید، مهندسین استانداری و بازسازی اظهار نظر نمودند: چون يك سمت دیوار مسجد، در طرف قبله واقع است و شبستان و محراب نیز در آن قرار دارد، به واسطه طرح ریزی خیابان باید 2/60 متر به عقب کشیده شود و از طرفی، خانه و ساختمان های مجاور تا حدود مسجد - طبق طرح ریزی - ساخته شده است. لذا از مقام معظم استفسار می‌شود در این مورد دستور فرمایید: آیا 2/60 متر از مسجد در خیابان باشد یا در حدود سابق خود دیوار، احداث نماییم؟

2. چون واقف اول مسجد، (والی) بوده مسجد به نام آن مشهور شده است. پس از تعمیرات، نام مسجد را می‌شود تغییر داد؟ آن هم دستور فرمایید.

بسمه تعالی، باید حدود مسجد مثل سابق محفوظ باشد و برای مسجد، نام گذاری لازم نیست.

بسمه تعالی 1362 / 1 / 17

دفتر حضرت آيت الله العظمى امام خمينى رهبر عظيم الشان و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، محترماً به عرض می‌رساند:

مسجدی است در یکی از محلات شهر چالوس به نام اشکاردشت که به عللی، که یکی از آنها ضیق جا است باید توسعه پیدا بکند. آیا امام اجازه می‌دهند از زمین

مجاور، به عنوان شبستان و از بنای کنونی، به عنوان صحن مسجد استفاده گردد؟

توضیح بر این که منظور از بنای کنونی، همان مسجد قبلی است که فعلاً مورد استفاده مردم است. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته
بسمه تعالی، مانع ندارد؛ ولی باید مراعات احکام مسجد شود.

[سؤال 8221] 4379

بسمه تعالی 1361 / 10 / 21

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت افاضاته

مسجد جامع جدید گناباد، در زمان رژیم منحوس پهلوی قسمتی از شرق آن، در تعریض خیابان (شریعت زاده) شهید غفاری فعلی، جزو خیابان شده و بخش باقیمانده از غرفه های تابستانی (مشهور به شبستان شکم دریده) را فرد نامبرده (شریعت زاده متوفی) برای خودش دو مغازه و یک آب انبار در زیر آن ها ساخت. پس از مدتی شخصی این مغازه ها را خراب و با ضمیمه یک چشمه از ایوانچه های دیگر مسجد، به آن وسعت بیشتری داد و به سبک جدید دو طبقه ساخت که درب ها به خیابان باز و راهی به مسجد ندارند. هم اکنون طبقه پایین، صندوق قرض الحسنه و طبقه فوقانی، دفتر حزب جمهوری اسلامی می باشد. وظیفه شرعی حقیر نسبت به این تصرفات چیست؟ حکم الله را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، از خصوصیات مورد سؤال، اطلاع نداریم. اگر از مسجد است، باید به مسجد برگردانده شود.

[سؤال 8222] 4380

بسمه تعالی 1361 / 2 / 4

محضر مبارك حجت الاسلام والمسلمین، سید العلماء والمجتهدین، آیت الله العظمی و بنیان گذار جمهوری اسلامی و ناجی ملت مستضعف و ستم کشیده ایران، نایب الامام، امام خمینی، متّع الله المسلمین بطول بقائه، بحق محمد صلی الله علیه و آله، با تقدیم

ص: 143

عرض سلام، توقع جواب مسأله زیر را دارم:

در قریه کاونرد سوادکوه، قبرستان عمومی، مسجد خرابی دارد که سنگ و گل آن به کلی ریخته و مشهور است به مسجد مرحوم آقا ملا محمد رحمه الله. به غیر از مکان مسجد، تمام اطرافش قبرستان و قبور مردم می باشد. مع الوصف مکان مسجد را عده ای گرفته اند و می خواهند کتابخانه بسازند و مشغولند، عده ای می گویند در مکان مسجد و قبرستان، ساختن کتابخانه صلاح نیست. بنابراین تقاضا مندم آنچه حکم الله است، برای رضای خدا مرقوم و مختوم فرمایید که محل لزوم است.

بسمه تعالی، ساختن کتابخانه در زمین مسجد جایز نیست.

[سؤال 8223] 4381

بسمه تعالی 1361 / 10 / 22

محضر مبارك زعيم عالی قدر، حضرت آيت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

احتراماً؛ به عرض مبارك می رساند که دو باب خانه، در ده ها سال قبل ساخته شده به نام خیرات، که محل نزول و استفاده مسافرین و ابناء السبیلی بوده که وارد روستا می شده اند. سپس در همان زمان ها، مسجدی بر روی آن خانه ها بنا نموده اند و حال که به خاطر تغییر نوع مسافرت ها، مورد استفاده قرار نمی گیرد و از حیث ارتفاع افتاده و عملاً به زباله دانی تبدیل و محل استفاده سگ و گربه قرار گرفته و از طرف دیگر، به علت زیاد شدن جمعیت روستا، نیاز به تجدید بنای مسجد و توسعه آن داریم و لازمه این کار این است که آن خانه های زیرین را خراب و یا از خاک پر نمایند، مستدعی است بیان فرمایید که شرعاً این کار را می توان کرد یا خیر؟

بسمه تعالی، تجدید بنای مسجد مانع ندارد، ولی از بین بردن خانه ها جایز نیست و می توانند خانه ها را به نحوی که قابل استفاده باشد بسازند و روی آن را کما فی السابق مسجد نمایند. و اگر از استفاده وقف مطلقاً خارج شده اند، مجازند آن ها را مسجد کنند؛ ولی اگر واقف یا ورثه او معلوم هست، باید از آن ها اجازه بگیرند.

ص: 144

بسمه تعالی

حضور مبارك آيت الله العظمى حضرت امام خميني، مدّ ظلّه العالی

بعد از تقدیم تحیات وافره؛ مستدعی است در مورد يك امر اسلامی، نظر مبارك را اعلام فرمایید و آن این که اگر مسجدی که قرن ها محل عبادت و سجده گاه مسلمین بوده است، خراب یا به وسیله عمّال حکومت گذشته تخریب شده باشد، می توان در محل آن، ساختمان دیگری برای سکنا و یا با عناوین مذهبی دیگر، مثل حسینیه و تکیه و غیره ساخت یا باید آن را به حالت اول و به صورت مسجد در آورد و برای سکنة محل که مسجدی هم ندارند، به صورت سنگر دینی و عبادتگاه الهی قرار داد؟

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، تبدیل مسجد به غیر آن جایز نیست.

بسمه تعالی 1361 / 4 / 26

محضر رهبر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت امام خمینی

مسجدی قدیمی در دهی بوده که کوچک بود و از گل ساخته شده بود. پشت آن مقدار زمینی بود و مقداری هم تهیه کردیم و مسجدی جدید ساختیم (البته نیمه کاره است و تا کرسی بالا آمده) و بودجه هم نداریم که مسجد قدیمی را هم بسازیم و اگر مسجد قدیمی را خراب نکنیم، راهی برای مسجد جدید که پشت آن واقع شده نداریم. آیا اجازه می فرمایید که مسجد قدیمی را خراب کنیم و جلو مسجد جدید باز شود و راه هم برای آن فراهم شود یا خیر؟ و اگر اجازه نیست، چنانچه به حال خود بگذاریم تا خراب شود و بعد، از زمین آن استفاده کنیم چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، تغییر و تبدیل مکان مسجد جایز نیست؛ ولی توسعه مسجد اشکال ندارد.

بسمه تعالی 1361 / 9 / 28

محضر مبارك مرجع عالی قدر و رهبر انقلاب اسلامی ایران، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته، پس از عرض سلام و تحیت؛ سؤالات ذیل را با بذل عنایت جواب بفرمایند:

1. در شهرستان سبزوار، مسجد جامعی است که در قدیم بنا شده و الآن حیاط مسجد جهت اقامه نماز جمعه در زمستان و تابستان احتیاج به سقف دارد؛ ضمناً از نظر واقف هم هیچ اطلاعی در دست نیست و این عمل هم لازم است؛ سقف زدن چه صورت دارد؟
بسمه تعالی، مانع ندارد.

2. جوان رزمنده ای در خط مقدم جبهه مجروح و در بیمارستان شهید می شود؛ مسئولین چون از موضوع اطلاع نداشتند، بدون غسل و کفن، آن شهید را دفن کردند؛ پس از مدتی هم سنگران شهید در مراجعت به شهر، جریان را اطلاع دادند؛ حکم شرعی را بیان بفرمایید.
بسمه تعالی، اگر ممکن است و هتک میت نیست، باید میت را بیرون آورند و تغسیل و تکفین نمایند.

3. آیا اگر سیدی مقداری سهم سادات را قبول کند و به شخص برگرداند، می شود این سهم سادات را به غیر سادات پرداخت یا خیر؟
بسمه تعالی، سید نمی تواند سهم سادات را قبول کند و به شخص برگرداند.

بسمه تعالی 1362 / 2 / 20

محضر مبارك امام امت و مرجع تقلید عالم تشیع، امام خمینی، دام ظلّه

با عرض سلام و دعای برخاسته از تمام وجودمان که: خدایا، خدایا، تا انقلاب مهدی، خمینی را نگهدار؛ از عمر ما بکاه و به عمر او بیفز؛
به عرض امام بزرگوار می رسانیم که:

دهستانی است به نام بیرم، مرکز چهل روستا از استان فارس، واقع در منطقه گرمسیر که به یمن برقراری جمهوری اسلامی بنا است در این مرکز، نماز جمعه برگزار گردد و دارای مسجد جامع است؛ ولی با در نظر گرفتن زیادی جمعیت و در عین حال چون شبستان مسجد دارای ستون های نسبتاً بزرگ می باشد، از نظر جا در مضیقه قرار گرفته ایم و فردی خیر هم زمینی را جهت توسعه مسجد وقف نموده است.

الحال اجازه می فرماید که بنای قدیمی آن را خراب نموده و به نحو احسن و وسیع تری بازسازی شود؟ متمنی است جواب را مرقوم فرمایید تا افرادی که می خواهند در این امر خیر همکاری نمایند، از شك و تردید بیرون آیند. در پایان، سلامتی و طول عمر آن حضرت را از خداوند مسئلت می داریم. والسلام

بسمه تعالی، برای توسعه مسجد مانع ندارد.

[سؤال 8228] 4386

بسمه تعالی

محضر مقدس مرجع و رهبر عظیم الشان، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، سلام علیکم

روستایی به نام رحیم آباد که حدود 80 خانوار می باشند، دارای دو مسجد است که یکی در بالاترین نقطه و دیگری در پایین ترین نقطه روستا واقع شده اند و هر دو مسجد چون با گل و خشت و تیر چوبی ساخته شده اند، تقریباً به صورت مخروبه درآمده اند (البته در حال حاضر، به علت ناچاری از مسجدهای فوق استفاده می شود) اهالی روستا در نظر دارند مسجد جدیدی در وسط روستا بنا نمایند. آیا اجازه می فرمایید مسجدهای فوق را تخریب و از پول مصالح آن مسجدها (از قبیل تیرچوبی و درب و پنجره)، برای مسجد جدید استفاده شود؟ و یا هر حکمی از نظر شرعی دارد. نظر مبارك را مرقوم فرمایید. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، تخریب مسجد جایز نیست.

ص: 147

بسمه تعالی 1361 / 4 / 26

دفتر حضرت امام خمینی، سلام علیکم

احتراماً؛ فتوکپی نامه شماره 222 - 1361 / 4 / 23 دفتر فنی شهرداری های شهرستان خوی منضم به دو برگ فتوکپی نقشه مساجد مورد مسیر در طرح خیابان کشتی شهرستان خوی جهت استحضار و صدور اوامر عالی حضرت امام، مبنی بر تخریب یا عدم تخریب مساجد فوق در پیوست تقدیم می گردد. مستدعی است مقرر فرمایید نظریه امام را در این مورد جهت اقدامات لازم، به این شهرداری امر به ابلاغ فرمایند.

بسمه تعالی، تخریب مسجد و خیابان قرارداد آن جایز نیست.

[سؤال 8230] 4388

بسمه تعالی 1361 / 2 / 18

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی رهبر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی، آقای خمینی، روحی له الفداء، به عرض عالی می رساند:

مسجدی در قریه ابوزیدآباد کاشان، واقع در جنب چشمه آب است که سقفش خراب و خوف خطر دارد و کف آن نیز خراب است. چون اهالی مزبور علاقه ای به این مسجد دارند، استدعا دارد اجازه بفرمایید تا به هزینه اهالی ده آن را تعمیر و اصلاح کنند تا از صورت مخروبه خارج گردد تا آماده برای عبادت گردد.

بسمه تعالی، تعمیر و اصلاح مساجد، از قربات و موجب اجر و ثواب است.

[سؤال 8231] 4389

بسمه تعالی صفر المظفر 1403 ق

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی حاج آقا روح الله خمینی، زید عزه، پس از عرض سلام و تحیات

ص: 148

مسجدی در یکی از محلات تبریز وجود دارد و مراجعین مسجد از نظر رفع حاجت و تجدید وضو در مضیقه هستند و امکان ایجاد این محل احتیاج، در اطراف مسجد نیست. آیا می توان زیر مسجد را حفاری نمود و مستراح و محل وضو را در زیر مسجد احداث کرد یا نه؟
بسمه تعالی، زیر مسجد حکم خود مسجد را دارد و نمی توانند در آن مستراح بسازند.

[سؤال 8232] 4390

بسمه تعالی

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی قائد عظیم الشان نایب الامام، امام خمینی متّع الله المسلمین بطول بقاء وجوده الشریف، محترماً؛ به استحضار مرجع عالی قدر جهان تشیع می رساند:

اهالی ده خیر داراب، راجع به این که باغ درختی در محل، وقف به نام حضرت سیدالشهدا علیه السلام می باشد که یک درخت آن باغ، روی جدول آبروی عمومی و شارع عام را گرفته است. اکنون مردم محل می خواهند راه بسازند تا بتوانند وسایل ساختمانی و غیره را به سهولت برای منازلشان ببرند. ضمناً این طریق به نفع مسجد و حسینیه و حمام عمومی هم می باشد که جز همین مسیر، مسیر دیگری ندارد. چون به واسطه شاخه های درخت وقفی، عبور عابرین مشکل می باشد. با توجه به این که مقدار کمی از زمین تابع درخت هم جزو شارع می شود. از مقام معظم امام تمنا داریم: اجازه بفرمایید شاخه های درخت قطع و قریب یک متر الی یک متر و نیم مربع، زمین تابع درخت مذکور، داخل شارع شود.

بسمه تعالی، زمین وقف را نمی شود جزو شارع قرار داد و اگر شاخه های درخت مزاحم حق عموم و جاده موجود باشد، می توانند به متولی شرعی مراجعه و از او مطالبه رفع مزاحمت کنند.

ص: 149

بسمه تعالی

حضور مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

به عرض می رساند: در سمنان امامزاده ای است معروف به حضرت یحیی بن موسی بن جعفر علیهم السلام که حدود صد متر از مسیر آن از بازار عبور می کند. چون فعلاً اجساد مطهره شهدا در آن دفن می شود؛ در نظر است راهی جداگانه از خیابان احداث گردد. آیا اجازه می فرمایید برای این منظور بخشی از باغچه و پیش فضای مسجد جامع که وقف است و مشجر می باشد، تبدیل به خیابان شود؟

بسمه تعالی، تغییر وقف و تبدیل آن به راه و خیابان جایز نیست.

بسمه تعالی 1358 / 11 / 30

محضر مبارك رهبر بزرگ و مجاهد کبیر، آیت الله العظمی امام خمینی، دام عزّه

محترماً؛ ضمن سلام و التماس دعا، به عرض می رساند:

اشخاصی که عمری به نام رئیس و نایب رئیس انجمن و دهبان و غیره از طرف طاغوتیان به اهالی تحمیل بوده اند، در حال حاضر هم با سوء استفاده از قدرت نفوذ طاغوتیان و موقعیت انقلاب، قبرستان مؤمنان قاسم آباد و رضی آباد را - که بیش از هزار نفر مرده در دل خاک آن مدفون است - در جلوی چشم اهالی به تصرف در می آورند و مشغول ایجاد ساختمان هستند و هنوز مردم این دهات قادر به اعتراض و جلوگیری نمی باشند. لذا استدعای بذل عنایت و صدور فتوای مبارك را در ذیل این عریضه می نمایند تا به طور کلی، بدانند تکلیف اهالی محل و غاصبین قبرستان در این مورد چیست و باید چه کار بکنند.

بسمه تعالی، قبرستان، اگر موقوفه یا از مرافق محل است، خانه سازی در آن جایز نیست.

بسمه تعالی

مرجع عالی قدر و رهبر امت، امام خمینی، ادام الله بقائه

1. با توجه به فرمان معظم له، در امر به جهاد سازندگی و توسعه جاده در روستاهای کشور و غیره؛ این جانب به اتفاق اهالی محل و گروه جهاد سازندگی در اکثر روستاهای شهرستان شاهرود (امام شهر) به فعالیت چشم گیری جهت احداث جاده، توسعه جاده، مدارس، حمام، لوله کشی و غیره مشغول هستیم. مسأله مورد استفتا این است: در مسیر راه، حسینیه ای است که رفت و آمد را به سختی دشوار نموده است؛ چرا که از هر طرف حسینیه، جاده به طوری تنظیم شده که هرگونه آمد و رفت صورت می گیرد، این حسینیه مزاحم است. ما تقاضا داریم امر مقرر فرمایید که مقدار يك متر عرضاً و چهار متر طولاً از حسینیه به جاده بدهیم تا جاده مانند جاهای دیگر خوب شود. ناگفته نماند که در حدود سی متر از آن قسمت به زمین حسینیه داده شده که در حقیقت حدود پنج متر از این حسینیه گرفته می شود.

بسمه تعالی، جایز نیست.

2. مقداری از اراضی که در گذشته قنات در آن بوده و چند سالی است خشک شده و زمین ها بدون استفاده است. اجازه بفرمایید این اراضی را فروخته و پولش را صرف و خرج عمران روستا نماییم.

بسمه تعالی، مربوط به صاحبان آن ها است و در صورت وقف فروش آن جایز نیست و امر آن با متولی شرعی است.

بسمه تعالی 22 ذی قعدة 1399 ق

محضر مبارك فقيه عصر آيت الله العظمى امام خمینی مدّ ظلّه علی رؤوس المسلمین

احتراماً به عرض آن جناب می رساند که قطعه زمین خالی از هرگونه بنا و ساختمان با مقداری کمی فاصله در جوار مسجد جامع شهر به نام کاروان سرا وقف عام المنفعه

ص: 151

شده که تا کنون حدوداً بیش از چهل سال است که هیچ گونه منفعتی از زمین برده نشده و زمین مذکور معطل مانده است از محضر مبارك استدعا می شود که آیا شرعاً جایز است از این جهت ساختمان وضوخانه برای مسجد جامع شهر استفاده کرد یا خیر؟ مستدعی است حکم الله را بیان فرمایید که عندالحاجت حجت باشد ضمناً اداره اوقاف استان کرمان زمین مذکور را واگذار به مسجد جامع زند نموده تا اقدام به ساختمان وضوخانه بشود و این تقاضا با اظهارات خود اداره اوقاف می باشد گفته اند مراجع تقلید اجازه دهند تا زمین واگذار شود. جهت رفع ابهام و اطلاع بیشتر فتوکپی استشهادی که حدود سه سال قبل به وسیله عده ای از مؤمنین و مطلعین زمان تنظیم شده که به ضمیمه همین ورقه به حضورتان ارسال می شود در ضمن زمین با مشخصات مندرجه در ورقه به کلی عوض شده مثلاً در حال حاضر زمین در وسط شهر قرار دارد و ابداً قبرستان در اطرافش وجود ندارد.

بسمه تعالی، تغییر وقف جایز نیست.

[سؤال 8237] 4395

بسمه تعالی

مسجدی است که احتیاج مبرم به توسعه دارد. دو باب مغازه دارد که مجموعاً ده متر مربع است و درآمد مغازه ها کم است اجازه می دهید آن ها را جزو مسجد قرار دهیم.

بسمه تعالی، تغییر وقف جایز نیست.

[سؤال 8238] 4396

بسمه تعالی 16 / 7 / 1358

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی حاج آقا روح الله الموسوی الخمینی، دام ظلّه العالی

پس از سلام گرم و ادای احترام، امید است خداوند متعال حضرت عالی را برای عظمت اسلام و مسلمین، حفظ و سایه شریفتان را از سر مسلمین کم نفرماید.

ص: 152

باری عارضیم که در شهر علویجه اصفهان، توسط قدما مکان های کوچکی با ساختمان غیر مناسب گلی اختصاص به مسجد داده شده که در حال حاضر به صورت متروکه درآمده و بعضی از آن ها نیز مخروبه شده است. و نگهداری آن ها به عنوان مسجد و يك محل محترم مشکل است. ضمناً در بعضی نقاط، این مساجد به فاصله حدود ده تا بیست متری هم قرار داشته که با وجود مساجد بزرگ و تکایا، به طور کلی مورد استفاده قرار نمی گیرند. شهرداری علویجه کسب مجوز نموده که آیا در بعضی محل های شهر؛ برای سهولت در امر رفت و آمد، می توان با برداشتن دیوارهای مخروبه و تسطیح آن ها معبر را گسترش داد یا خیر؟ و آیا می توان بعضی مساجد نامتناسب را به يك محل عمومی دیگر اختصاص داد یا خیر؟ و تغییر به چه نوع محلی ممکن است؟ در پایان از مراجع و راهنمایی شما بسیار سپاس گزاریم.

بسمه تعالی، جایز نیست.

[سؤال 8239] 4397

بسمه تعالی

پیشگاه مقدس رهبر عالی قدر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، پس از عرض سلام، عرضه می دارد:

مسجد اعظم امام خمینی که دارای چندین اتاق نماز جماعت است. و در حدود يك صد و پنجاه سال است که این مسجد ساخته شده است. دارای چندین امام جماعت بوده که فعلاً منحصر به دو امام گردیده است. دو اتاق آن را به جای ادای نماز تبدیل به کتابخانه و محل نگهداری کودکان کرده اند و حصیرهایی که سال ها روی آن نماز خوانده می شده به آتش کشیده شد و به جای حصیر، میز و صندلی در آن قرار داده شده و در مسجد کتاب خرید و فروش می شود. آیا جایز است که محل نماز، مرکز خرید و فروش کتاب گردیده و از حال مسجدی خارج شود. و رفته رفته سایر اتاق های دیگر مسجد هم تبدیل به چیزهای دیگر گردد. در حالی که بروجرد دارای

ص: 153

اتاق های خالی و متعدد است که برای این موضوع کاملاً موقعیت دارد. استدعا می شود در این مورد رسیدگی فرمایید.

بسمه تعالی، تغییر مسجد جایز نیست.

[سؤال 8240] 4398

بسمه تعالی

1. در يك بلندی از قدیم حسینیہ ای ساخته شده و اقامه عزا در موسم سرما مستلزم عسر و حرج است و در تابستان به خاطر بلندی، افراد سال خورده از فیض مجلس محروم می مانند. آیا می توان آن حسینیہ را خراب کرده و در عوض حسینیہ ای در وسط قریه که این محاذیر را نداشته باشد ساخت؟

بسمه تعالی، خراب کردن حسینیہ جایز نیست.

2. زمینی را از متولی وقف عام، به مدت صد سال اجاره نموده، در آن مکان ساختمانی به نام مسجد بنا کرده اند؛ آیا حکم مسجد را دارد یا نه.

بسمه تعالی، حکم مسجد را ندارد.

[سؤال 8241] 4399

بسمه تعالی

محضر مقدس مرجع عالی قدر شیعه آیت الله العظمی آقای خمینی، مدّ ظلّه العالی

به عرض مبارک عالی می رسانیم: این فدویان ساکنین قریه شیعیان مبنی بر این که محلی داریم که فعلاً برقرار و به نام حسینیہ است. ولی جایگاه نخل می باشد و هیچگونه استفاده دیگری از این محل نمی شود. چنانچه اجازه فرمایید آن را تغییر داده و برای نهارخوری مسجد قریه در مواقع ختم و سایر کارها ساخته شود و از آن استفاده فرمایند؛ چون محل فوق بلا منافع می باشد و برای استفاده عمومی مورد لزوم است. امر، امر مبارک است.

بسمه تعالی، تغییر حسینیہ جایز نیست، ولی تعمیر آن و نهار خوردن در آن، اگر مزاحم با مراسمی که باید در حسینیہ انجام شود نیست، مانع ندارد.

ص: 154

رهبر عالی قدر اسلام، حضرت آیت الله العظمی نایب الامام خمینی، دامت برکاته

محترماً؛ معروض می دارد: دو برادر زمینی داشتند که به صورت خانه درآمده. یکی از آن ها سهم خود را وقف کرده و دیگری سهم خود را فروخته است. شخص خریدار در نصف خانه خود زندگی می کند و نصف خانه موقوفه هم در اختیار زوار تھی دست گذاشته شده که برای دیگری ایجاد زحمت می شود. آیا زمین مذکور را می شود با مکان دیگری تعویض کرد که برای آن شخص با آمدن افراد تھی دست ایجاد ناراحتی نشود؟ آیا اجازه می فرمایید که زمین مزبور تعویض گردد؟

خداوند بر عمر و سلامت و عزت آن رهبر عظیم و مرجع تقلید شیعیان جهان بیفزاید، ان شاء الله.

بسمه تعالی، تبدیل وقف جایز نیست.

محضر مقدس مرجع عالی قدر و رهبر انقلاب اسلامی حضرت آیت الله العظمی خمینی، محترماً؛ به عرض عالی می رساند:

شخصی زمینی جهت مسجد داده و نقشه مسجد پیاده شده و دیوارهای شبستان مقداری بالا آمده و قبل از رسیدن به سقف، نقشه عوض شده و چون شبستان تا لب خیابان بود، در نقشه دوم مقداری عقب نشینی کرده؛ در نتیجه مقداری از شبستان چند مغازه شده و بالای آن ها کتابخانه شده است. آیا بودن مغازه ها و کتابخانه چه صورت دارد؟ ضمناً خیابان فعلاً ده متری می باشد و به نظر شهرداری بنا هست بیست متری شود، ولی فعلاً شهرداری اقدام به آن نمی کند.

بسمه تعالی، اگر زمین تحویل مسجد داده شده، تغییر جایز نیست.

بسمه تعالی

سرور محترم حضرت امام خمینی

محترماً؛ پس از عرض سلام و دست بوسی، به اطلاع می‌رساند:

جهت کتابخانه و قرائت قرآن و بحث و گفت و گوی دینی مقداری از محل زمین مسجد امام محمد تقی (جواد الاثمه) علیه السلام واقع در خرمشهر، خیابان ناصر خسرو بدون اجازه ساخته شده است. حتی يك حوض هم داشته که البته مورد لزوم نبود و همیشه آب کثیف در آن بود که خراب شد و به نحو احسن دست شویی ساخته شد. اما بعضی‌ها ایراد گرفتند که ساختن کتابخانه از زمین مسجد درست نیست و خلاصه بلا تکلیف مانده. خواهشمند است دستور فرمایید نماینده شما در خرمشهر از محل بازدید و اجازه آن را هر طور صلاح می‌داند بدهد.

بسمه تعالی، اگر مغایر با جهت وقف بوده جایز نبوده است.

بسمه تعالی

حضور محترم زعیم عالی قدر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، بعد التّحیة والثّناء

شخصی مسجدی را تجدید بنا کرد و در بنای جدید مقداری از قسمت داخلی بنای قبل را از ساختمان جدید بیرون انداخت و جزو حیاط مسجد شد. بنده چند بار به ایشان تذکر دادم، ولی ایشان با بی‌اعتنایی و حرف‌های توهین آمیز، کار خودش را ادامه داد. لطفاً مرقوم فرمایید: تکلیف ما نسبت به آن تگّه زمین که از مسجد خارج شده، چیست؟ آیا لازم است آن را داخل در ساختمان کنیم؟

بسمه تعالی، اگر در حین وقف حیاط مسجد را هم به عنوان مسجدیت وقف نموده اند، لازم نیست قسمتی که جزء حیاط شده است را برگردانند و الا آن مقدار را باید به حال اول برگردانند.

بسمه تعالی

ارواحنا لك الفداء، با کمال اختصار: در قم خیابانی است به نام خیابان فرهنگ و در این خیابان مسجدی است به نام مسجد فرهنگ که در حدود هشت سال است که بانی و واقف، این مسجد را به موقوف علیهم واگذار نموده و این مسجد وسایل تطهیر و وضوخانه ندارد. در صورتی که اهالی این محل نیاز شدید به وسایل تطهیر و وضوخانه دارند و گاهی اشخاصی نیکوکار قدم پیش نهاده اند که وسایل تطهیر و وضوخانه و جایگاهی برای خادم بسازند، ولی بانی و واقف مانع این کارهای خیر شده. آیا اهالی می توانند بدون اجازه و موافقت بانی در گوشه صحن مسجد که جزو مسجد نیست وضوخانه بسازند یا خیر؟ والسلام علیکم ورحمة الله

بسمه تعالی، تغییر وقف جایز نیست.

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

به عرض عالی می رسد:

مقداری زمین کشاورزی در جوار امامزاده وقف شده است. واقف دستور داده، منافع زمین در امامزاده مصرف روضه خوانی شود. حدود پانزده سال است به علت خشک شدن قنات؛ زمین مذکور از منافع افتاده و بایر شده و در حال حاضر، ضرورت دارد حیاط و صحن امامزاده شود. قبل از سؤال از حکمش، دو نفر شهید در زمین مذکور دفن نمودند؛ آیا جایز است صحن امامزاده شود یا حکم دیگر دارد یا می توانند اشخاصی اجاره کنند و حیاط امامزاده قرار دهند یا زمینی به عوض زمین مذکور در جای دیگر خریداری کرده و وقف نمایند؟ حکمش را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، تبدیل و تغییر وقف جایز نیست، ولی اجاره دادن زمین

موقوفه با مراعات جهت و مصلحت وقف، به منظور صرف مال الاجاره وقف، مانع ندارد.

[سؤال 8248] 4406

بسمه تعالی

دفتر امام خمینی قم، مدّ ظلّه العالی، با درود به روان پاک شهدای انقلاب اسلامی و سلام به رزمندگان دلیر اسلام و دعای طول عمر برای امید مستضعفان جهان، امام خمینی

ما عده ای از مؤمنین و خادمان به اهل بیت عصمت و طهارت صلی الله علیه و آله که از اعضای هیأت عزاداران حسینی شوشتر می باشیم. به علت کمبود مکان، به یک قطعه زمین جهت ساختن سالنی برای مراسم عزاداری احتیاج داریم. در این خصوص زمینی در نظر گرفته شده که قبلاً جزء قبرستان بوده. به علت تراکم جمعیت در شوشتر، مردم اطراف آن را خانه ساخته اند، ولی در زمین مذکور، میتی دفن نشده است. ضمناً مدارک و رضایت نامه های مالکین آن قطعه زمین جهت تبدیل به حسینیه موجود است. خواهشمند است نظر آن جناب را در این مورد اعلام فرموده تا از نظر شرعی قضیه روشن شود.

بسمه تعالی، چنانچه وقف بودن آن قطعه زمین از قبرستان محرز نباشد، مانع ندارد.

[سؤال 8249] 4407

بسمه تعالی 1359 / 3 / 1

محضر مبارک امام امت، حضرت آیت الله العظمی خمینی

توقیراً؛ به استحضار عالی می رساند: چندی قبل که شرفیاب حضور شدم، به عرض رساندم که اراضی موقوفات محدوده شهرها را وزارت مسکن و شهرسازی به استناد تصمیم مورخ 1358 / 10 / 20 کمیسیون شماره سه شورای انقلاب جمهوری

ص: 158

اسلامی ایران، اراضی موات تلقی و از دخالت متولیان و نظار و سازمان اوقاف جلوگیری و نسبت به تصرف و واگذاری یا فروش آن به اشخاص، اقدام می نماید که فرمودید: «موقوفات را شامل نمی شود» و اوامری در این خصوص نیز به مسئولین دفتر صادر فرمودید. این جانب نیز مراتب را به استحضار جناب آقای بنی صدر رساندم و تقاضا کردم نسبت به مستثنا نمودن اراضی موقوفات که لایحه آن تقدیم شورای انقلاب جمهوری اسلامی شده است، به منظور جلوگیری از تضييع حقوق موقوفات، اقدام عاجلی معمول فرمایند؛ چون تا کنون نسبت به لایحه پیشنهادی سازمان اوقاف تصمیمی اتخاذ نشده، لذا با عرض مراتب فوق و تقدیم فتوکپی مدارک ذیل:

1. فتوکپی قانون لغو مالکیت اراضی موات شهری و کیفیت عمران آن؛

2. فتوکپی آیین نامه لغو اراضی موات شهری و کیفیت عمران آن؛

3. فتوکپی استعلامیه وزارت مسکن و شهرسازی از شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران؛

4. فتوکپی نامه شماره 1485 مورخ 1358 / 10 / 20 دبیر شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران؛

5. فتوکپی لایحه پیشنهادی شماره 100 / 9093 مورخ 1358 / 10 / 12 سازمان اوقاف به شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران؛

6. فتوکپی استفتا از محضر امام و فتوای معظم له در پاسخ آن؛

تقاضا دارد در صورت اقتضا، نظر مبارك را در جهت مستثنا نمودن اراضی موقوفه از لایحه قانون اراضی موات، امر به ابلاغ فرمایند.

سرپرست سازمان اوقاف: حبیب الله عسکراولادی

بسمه تعالی، زمین های موقوفه باید به حال وقفیت باقی و عمل به وقف شود.

محضر مبارك حضرت آيت الله العظمى امام خمينى، روحى له الفداء، پس از تقديم سلام و تحيات وافره؛ اميدوارم سايه مبارك آن حضرت بر سر مستضعفان جهان مستدام باشد.

غرض از تصديق اين كه اهالى يكي از مناطق چالوس تصميم گرفته اند بناى فعلى مسجدشان را به عللى تغيير بدهند و چون به جهاتى ساختن شبستان در محل كنونى مشكل است؛ آيا مجازند زمين مجاور را شبستان و از مكان قبلى به عنوان حياط استفاده كنند؟ والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

بسمه تعالی، مانع ندارد؛ ولی احكام مسجد بر آن مترتب است.

سخن به نام ياد دهنده سخن آغاز مى شود. سلام به پيشگاه با عظمت اعلى حضرت، ولى عصر امام زمان عليه السلام و درود به نايب بر حقش خمينى روح خدا و سلام بر همه شهيدان و صديقين و صالحين و همه خدمتگزاران واقعى به جمهورى اسلامى ايران.

بدین وسیله متذکر می شویم که شورای همیاری محله کهران از شهر اصفهان دچار مشکلی شده است که حل این مشکل به عهده شما پاسخ گویان در کنار رهبر عزیزمان می باشد. در حال حاضر شورای همیاری کهران جهت تشکیل مجالس خود برای پاسخ گویی و خدمت به مردم آن محدوده، مکان خاصی در نظر ندارد و قبلاً هم در مسجد محل جلسات شورا تشکیل می شده است؛ ولی هم اکنون که اعضای شورای جدید به رأی دلخواه مردم تعهد مسئولیت نموده اند، جایی برای تشکیل جلسات شورای خود ندارند و افرادی این مسأله را پیش می آورند که مسجد برای چنین

کارهایی جایز نیست و ما با سؤالات و پرسش هایی که از آقایان اهل علم و امام جماعت آن مسجد نموده ایم، این مورد را جایز نمی دانند و ما نیز اجباراً به خاطر این که هیچ گونه مکان خاصی نداریم در نظر داریم قسمتی از شبستان مسجد را که در حال حاضر هیچ گونه استفاده ای از آن نمی شود به شورا اختصاص دهیم. حال خواهشمندیم در این بابت راه حلی از لحاظ شرعی ارائه دهید و بنا بر فتوای امام در این باره این شورا را راهنمایی فرمایید تا تکلیف خود را بدانند که آیا می توانند چنین کاری را انجام دهند یا نه؟ با کمال تشکر؛ موفقیت شما را آرزو داریم.

بسمه تعالی، اختصاص دادن قسمتی از مسجد به امور شورا جایز نیست.

[سؤال 8252] 4247

2. صحن مسجدی است مشکوک، که آیا واقف آن صحن را هم جزء مسجد قرار داده یا حسینیه؟ آیا می توان در آن صحن مستراح ساخت؟
بسمه تعالی، جایز نیست.

[سؤال 8253] 4410

بسمه تعالی 1361 / 5 / 9

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

چه می فرمایید در این مسأله شرعیه که زیر مسجد سابق را خراب کرده و می خواهد در جای آن، مسجد نو بسازد. آیا جایز می باشد مقداری از زیربنای موقوفه را که خود مسجد بوده کتابخانه و چایخانه کرد و مقداری دیگر را داخل معبر عمومی نموده، بدون این که معبر، کوچک ترین احتیاجی به بسط و توسعه داشته باشد؟

متمنی است عنایت فرموده و جوابی قاطع جهت این مسأله شرعیه مرقوم بفرمایید. اجرکم عندالله و عندالرسول

بسمه تعالی، زمین مسجد را نمی شود از مسجد خارج نمود و یا آن که نحوه وقف آن را تغییر داد.

ص: 161

در تاریخ 1361/2/1 تلگرافی راجع به منضم نمودن کاروان سرایی که در ملکیت شهرداری است، استفتا به عمل آمده است که حضرت امام بزرگوار در ذیل آن فرموده اند: «کاروان سرا را جزو قبرستان نکنید» که فتوکپی تلگراف مزبور و فتوای امام امت که در ذیل آن توشیح شده است، به پیوست ارسال می شود.

توضیحاً به عرض می رساند: کاروان سرای مزبور از کاروان سراهای موقوفه نبوده و محلی است که پنجاه سال قبل برای جزامی ها از طرف شهرداری بوشهر تملك شده و به ثبت شهرداری رسیده است، ولی اکنون برای توسعه قبرستان شدیداً مورد نیاز می باشد. علی هذا خواهشمند است با توجه به این که کاروان سرای مزبور موقوفه نبوده و در حال حاضر، مخروبه متروکه ای است که به کلی قابل استفاده نبوده و مسلوب المنفعه رو به خرابی و انهدام است، فتوای شرعی را با جهات معروضه اعلام فرمایند، فتوکپی سند مالکیت پلاک مورد بحث جهت مطالعه تقدیم می شود. والسلام

بسمه تعالی، سند ثبتی یا غیر ثبتی میزان نیست، اگر کاروان سرا وقف است، تغییر وقف و تبدیل آن به گورستان جایز نیست، و چنانچه وقف بودن آن محرز نباشد و بر حسب ظاهر شرع، ملك شمرده می شود؛ اختیار آن با مالك است و اگر ملك دولت باشد، با مراعات مصلحت می تواند آن را تغییر دهد.

محضر مقدس رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، ادام الله برکات وجوده، با عرض سلام، خواهشمند است پاسخ مسأله شرعی ذیل را

موقوفه فرماید که محل حاجت است.

قطعه زمینی است وقف شرعی شده که درآمد آن بعد از وضع يك خمس برای متولی و يك عشر برای ناظر تنصیف شود. نصف آن، الی الابد صرف سوگواری و عزاداری ابا عبدالله الحسین - ارواحنا فداه - و ائمه هدی گردد و نصف دیگر آن بر وجوه برّیه که مصادیق آن هم تعیین شده. حالا آیا جایز است زمین را حسینیه قرار دهند و ساختمان احداث نمایند و الی الابد زمین و ساختمان بدون اجاره بها حسینیه باشد یا خیر؟ ادام الله ظلکم علی رؤوس المسلمین

بسمه تعالی، جایز نیست و باید برطبق وقف عمل شود.

[سؤال 8256] 4413

بسمه تعالی 10 / 10 / 1358

با کمال احترام جهاد سازندگی گوگان از آذربایجان شرقی در ادامه راهسازی و تعریض جاده قشلاق - گوگان مجبور به استفاده از زمین موات که موقوفه می باشد، شده است. یادآور می شویم که حدود زمینی که در حریم جاده قرار می گیرد، به عرض يك متر و به طول سیصد متر می باشد. خواهشمند است تکلیف شرعی آن را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، اگر زمین موات بالاصل باشد، وقف آن باطل است و استفاده از آن در راهسازی مانع ندارد، ولی چنانچه از موات بالاصل نباشد و به نحو صحیح وقف شده، جایز نیست آن را جاده نمایند.

[سؤال 8257] 4414

بسمه تعالی 28 / 10 / 1361

مسئول محترم دفتر استفتانات امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، پس از عرض سلام، دو سؤال را برای این دفتر روشن نمایید.

1. مقداری زمین مخروبه که به گفته اهالی روستا، جزو حسینیه می باشد و با

ص: 163

در نظر گرفتن رشد شهرسازی و راه سازی، گوشه ای از این زمین مذکور محل عبور و مرور وسیله نقلیه را گرفته است. آیا می شود يك مقدار خیلی کمی از آن زمین را خراب کرده، جهت رفت و آمد، به جاده - که واقعاً مورد لزوم این روستا می باشد - اضافه کرد یا نه؟
بسمه تعالی، جایز نیست.

2. غسل خانه ای در همان روستا وجود دارد که هم کوچک و هم در محل بسیار بدی قرار گرفته است. آیا می شود آن جا را فروخت و يك غسل خانه بهتر و بزرگ تر، در جای مناسب تر ساخت یا نه؟
بسمه تعالی، غسل خانه قابل فروش نیست.

[سؤال 8258] 4415

بسمه تعالی

محضر مبارك مرجع عالی قدر شیعه و رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

به شرف عرض می رساند: در رژیم گذشته وزارت اصلاحات ارضی (تعاون و امور روستاها) املاک موقوفه را بدون موافقت متولی انتقال قطعی به خود داده است و مدعی مالکیت آن است. مستدعی است حکم الله را بیان فرمایند که: آیا این گونه نقل و انتقالات سلب مالکیت از موقوفات می نماید و موقوفه را از صورت وقف خارج می سازد یا خیر؟

بسمه تعالی، موقوفه به صورت خود باقی است و باید زیر نظر متولی شرعی عواید آن در جهت وقف صرف شود.

[سؤال 8259] 4416

بسمه تعالی 1358 / 9 / 24

محضر مبارك مرجع عالی قدر امام خمینی، دام عزّه العالی

پس از سلام و درود بی پایان، مسأله ای راجع به مساجد پیش آمده که خواستم

ص: 164

نظریه جناب عالی را مستحضر شوم. در محل مسکونی ما دو عدد مسجد وجود دارد که امام جماعت آن مساجد فقط با خواندن نماز در سه وقت موافقت دارند و دیگر برنامه های مذهبی از قبیل کتابخانه، مجلس سوگواری امام حسین، شوراها محلی، مجالس سخنرانی در مورد انقلاب اسلامی با دعوت از گویندگان مسئول و متعهد و مبارز موافقت ندارند و با قید این که مسجد فقط جهت نماز است و شاید در اثر این کارها به مسجد خسارت وارد آید، اجازه نمی دهند. تقاضامندم جهت روشن شدن اذهان عمومی نظریه خودتان را اعلام فرمایید.

بسمه تعالی، تغییر مسجد به کتابخانه و کارهایی که منافی با شؤون مسجد یا مزاحمت نمازگزاران باشد جایز نیست و در غیر این امور اشکال ندارد.

[سؤال 8260] 4417

بسمه تعالی

محضر مبارك مرجع عالی قدر جهان تشیع، حضرت نایب الامام، آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی، خواهشمندم نظر مبارك را در مورد مسأله های زیر بیان فرمایید:

1. کنار حسینیه زمینی است که وقف کردند از درآمد آن برای حسینیه خرج شود. آیا برای وسعت حسینیه، می توان این زمین را داخل در حسینیه نمود؟ اگر می شود، با چه شرایطی؟

بسمه تعالی، جایز نیست و باید به هر نحو وقف شده، به همان نحو عمل شود.

2. آیا پوشش وجه و کفین بر زن واجب است یا نه؟

بسمه تعالی، واجب نیست.

3. آیا نظر کردن مرد نامحرم به وجه و کفین زن جایز است؟

بسمه تعالی، بدون ریبه مانع ندارد.

4. آیا نظر کردن مرد به تصویر زن در تلویزیون جایز است؟ (البته زن بی حجاب)

ص: 165

بسمه تعالی، حکم عکس دارد.

5. آیا شهریه ای که طلاب می گیرند، خمس دارد یا نه؟

بسمه تعالی، خمس ندارد.

6. مسافری که قصد کرده ده روز در مکانی بماند، اگر در میان ده روز یا بعد از آن بخواهد کمتر از چهار فرسخ از آن مکان خارج شود، نمازش در آن مکان دوم، چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، تمام است.

7. گوش کردن به آهنگ هایی که اکنون در رادیو و تلویزیون وجود دارد، چه صورت دارد؟ (در سرود یا غیره) و اگر کسی شك کند موسیقی هست یا نه، چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، موسیقی حرام است و صداهای مشکوک مانع ندارد.

8. آیا کتابی که خریده شده و هنوز مورد استفاده قرار نگرفته، پس از يك سال خمس دارد یا نه؟

بسمه تعالی، اگر عرفاً از مؤونه باشد، خمس ندارد.

[سؤال 8261] 4418

بسمه تعالی 12 / 3 / 1361

حضرت مستطاب آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته العالی

به عرض محترم می رساند: خیابانی در شهرستان بندرعباس احداث شده که در مسیر خیابان، حسینیه واقع است؛ چون برای عبور و مرور مردم و وسایل نقلیه به این خیابان نیاز است، چنانچه اجازه بفرمایید، این حسینیه را خراب کنند و به جای آن، نزدیک همان محل حسینیه دیگری به نحو احسن و اکمل بنا شود. منتظر دستور آن مرجع عالی قدر می باشیم. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، تخریب حسینیه جایز نیست.

[سؤال 8262] 4419

بسمه تعالی

در کنار حمام عمومی تودشک، مسجد کوچکی می باشد که از قدیم الایام مردم بعد از خارج شدن از حمام، در آن نماز می خواندند و بعضی از همسایه ها نیز در این

مسجد نماز می خواندند. فعلاً این حمام مخروبه را مردم رها، و حمام جدیدی در جای دیگر ساخته اند و بعضی از مؤمنین این مسجد را خراب کرده اند که دوباره بسازند و می گویند: چون راه عمومی ای که مردم از آن استفاده می کنند، تنگ است می خواهیم چند متری از این مسجد را داخل کوچه عمومی کنیم و از طرف دیگر معادل آن به مسجد اضافه نماییم. آیا این اجازه را داریم یا نه؟ و در صورتی که منوط به اجازه حاکم شرع باشد، استدعا داریم اجازه فرمایید تا کوچه عمومی تعریض شود و برای توسعه مسجد زمین از طرف مقابل اضافه شود.

بسمه تعالی، جایز نیست.

[سؤال 8263] 4420

بسمه تعالی 3/9/1359

محضر رهبر عظیم الشان انقلاب، آیت الله العظمی، الامام المجاهد، خمینی کبیر، مدّ ظلّه العالی

در نقشه جامع شهرستان خوی، در خیابان کشی کوچه صابونچی، در تعریض کوچه از طرف شمال، حیاط مردم و دو مسجد در مسیر تخریب واقع شده، و اگر از طرف قبله تخریب گردد، ساختمان های اهالی در مسیر واقع شده که ناراحتی های ایشان زیاد می شود و برای شهرداری مخارج سنگین دارد؛ لذا نظر مبارك درباره تخریب مسجد و تکلیف شورای شهر در این باره چیست؟ بیان فرمایید.

بسمه تعالی، تخریب مسجد جایز نیست.

[سؤال 8264] 4421

بسمه تعالی

بیان فرمایید که هرگاه کسی مسجدی در محلی روی خانه ای بسازد و آن مسجد خراب شود و مقداری از دیوارهای آن باقی باشد و مفید نباشد؛ آیا می شود خاک دیوارهای آن را به جای پاکیزه ای بریزند و تحت آن مسجد را که پشت بام خانه دیگری

ص: 167

است و وقف نیست راهرو برای مردم عابر قرار بدهند یا خیر؟

بسمه تعالی، بردن خاک مسجد به محل دیگر اگر به مصلحت مسجد و برای تعمیر آن باشد، مانع ندارد؛ ولی تبدیل مسجد به راهرو برای عابرین جایز نیست.

[سؤال 8265] 4422

بسمه تعالی 1361 / 3 / 29

دفتر امام خمینی

احتراماً؛ پیرو تلگراف شماره 1903 در تاریخ 1361 / 3 / 18 در مسیر بلوار شهر دو گنبدان گورستان قدیمی کوچکی واقع شده که مسیر خیابان یاد شده غیر قابل تغییر می باشد؛ خواهشمند است که در این مورد شهرداری را راهنمایی فرمایید.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن قبرستان محرز نباشد و موجب نبش قبر یا هتك قبور مؤمنین نشود مانع ندارد.

[سؤال 8266] 4423

بسمه تعالی 1361 / 10 / 14

محضر مبارك حضرت آیت الله امام خمینی

محترماً؛ این جانبان هیأت امنای مسجد جامع ده کراکوه فومن به عرض عالی می رسانند: چون ساختمان مسجد جامع محراب دار مذکور در حال ریزش و خراب شدن است و دیوار ساختمان گلی می باشد و قابل تعمیر و درست کردن نیست، ما اهالی تصمیم گرفته ایم که يك مسجد تازه و جداگانه احداث نماییم. هزینه ساختمان نیز به وسیله اهالی تأمین شده است. چون ساختمان مسجد کهنه باید پاشیده شود و احداث ساختمان جدید حدود دو سال به طول می انجامد، ما اهالی طی دو سال جهت مجالس و ترحیم و دعا و دهه ماه های شریف و ماه مبارك رمضان مساجد نزدیکی در محل مجاور نداریم و فاصله مساجد دیگر به مسجد اهالی ما حدوداً به طول پنج

ص: 168

کیلومتر می باشد که رفت و آمد هر روز برای خواهران و برادران مشکلاتی ایجاد می کند. لذا ما اهالی تصمیم گرفته ایم در مجاور زمین همین مسجد، در زمینی غیر از محدوده قبرستان جداگانه مسجد احداث کنیم و تا اتمام ساختمان جدید از همین مسجد سابق و نیمه خراب استفاده نماییم. لازم به تذکر است که مسجد سابق در وسط قبرستان قرار گرفته است. از آن امام عالی قدر انتظار داریم رهنمود و دستورالعمل و فتوای خود را در مورد این که مسجد فرسوده را پاشیده و در زمین غیر قبرستان مسجد تازه احداث نماییم بیان کنند.

بسمه تعالی، خراب کردن مسجد قدیمی جایز نیست و احداث مسجد جدید مانع ندارد.

[سؤال 8267] 4424

بسمه تعالی

محضر مبارك مرجع عالی قدر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی مدّ ظلّه العالی

محترماً معروض می دارد: زمینی را که وقف قبرستان بوده و سالیان متمادی است که مرده در آن دفن نمی شود آیا می توان این زمین را برای برگزاری نماز جمعه استفاده کرد؟

بسمه تعالی، مانع ندارد.

[سؤال 8268] 4425

بسمه تعالی 1365 / 10 / 28

محضر مبارك حضرت امام مدّ ظلّه العالی

قریه ای بوده که مثلاً در دویست سال پیش وقف بر حضرت رضا علیه السلام شده است. در محدوده متعلقه به این قریه همان طور که زمین های زراعتی، آبی زار، و دیم زار وجود داشته، زمین هایی هم وجود داشته که به علت تپه ماهور بودن یا سنگلاخ بودن هیچ گاه زراعت نشده، ولی محل چرانیدن گاو و گوسفند اهالی قریه و حریم قریه

ص: 169

شمرده می شده است. اکنون این قریه سال هاست که به تدریج جزء شهر شده و قسمت عمده زمین های آن زیر بنا رفته است، مستدعی است بیان فرمایند: اولاً، وقف قریه، وقف حریم آن نیز هست یا خیر؟ ثانیاً، با توجه به این که قریه از بین رفته است، همان طور که آنچه از قریه در زمان وقف، ملك بوده و وقف شده و به وقفیت باقی است، آیا حریم آن هم که به تبع وقف شده به وقفیت باقی است یا خیر؟ بسمه تعالی، اگر در متن وقف نامه قریه وقف شده است، حریم قریه نیز جزء آن است و به همان وقفیت باقی است.

[سؤال 8269] 4426

بسمه تعالی شانزدهم شعبان 1402 ق

محضر محترم آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی، بعد التحیة والسلام

معروض آن که دو خانه (مسافرخانه) در کنار مسجد روستایی قرار دارد: یکی «حیوان خانه» یکی «آدم خانه»؛ و از این دو هیچ استفاده نمی شود؛ آیا اجازه می فرمایید که تخریب شود و جزء مسجد قرار گیرد؟ والسلام علیکم

بسمه تعالی، منزل خانه اگر وقف برای مسافرین یا فقرا یا جهت دیگری شده، تغییر وقف جایز نیست و نمی شود آن را جزو مسجد نمود.

[سؤال 8270] 4427

بسمه تعالی 1361 / 9 / 5

در بهشتی شهر، تحت نظارت شهرداری، در محل حمام قدیمی و مخروبه شهر، حمامی ساخته شد و فعلاً تحت نظر شهرداری در حال بهره برداری است. مسأله از این قرار است که سه دانگ از زمین زیربنای حمام، موقوفه تکیه می باشد و سه دانگ دیگر آن موروثی است، که صاحبان آن قبل از انقلاب و ایجاد شهرداری در زمان احداث حمام جدید آن را به تکیه بخشیده اند و نامه کتبی آن فعلاً در دست نیست و مفقود شده است، اما خودشان به این مسأله اقرار دارند. حالا ادعای این سه دانگ

ص: 170

موروثی را نموده اند تکلیف شرعی ما چیست؟

بسمه تعالی، اگر شرعاً ثابت است که وقف کرده اند و تحویل جهت وقف داده شده، حق برگشت ندارند.

[سؤال 8271] 4428

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر كبير انقلاب، حضرت آيت الله العظمى امام خمينى، دامت برکاته، با اهدای سلام

1. مسجدی است در يك ریه که طول آن نسبت به پهنای آن زیاد و در سمت شمال که طول آن هست، کوچۀ باریک مخصوص چند خانوار است. اگر اجازه فرمایید در تجدید بنا شدن این مسجد می خواهند از طول آن مسجد مقداری برای عبور آن عده گذاشته و در جنب دیگر آن از زمین خودشان همان مقدار یا بیشتر جزو زمین مسجد نمایند: اجازه می فرمایید یا نه؟

بسمه تعالی، جایز نیست.

2. زیدی از ده فرسخی محلش عیال گرفته، و به شهری آورده که با وطن اصلی زوج، بیش از هشت فرسخ فاصله دارد. آن خانم موقع آمدن به وطن اصلی پدری و به وطن اولیۀ زوج، نماز و روزه اش چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، در وطن اصلی، نمازش تمام و روزه اش صحیح است، مگر آن که اعراض کرده باشد و در وطن شوهر حکم مسافر دارد، مگر آن که قصد توطن کرده باشد.

3. با صیغۀ انقطاعی چند ساعت و یا چند روز با دختر 2 ساله با مادر آن دختر محرمیتی حاصل می شود که نتوان آن مادر را ازدواج کرد یا نه؟

بسمه تعالی، اگر با شرایط عقد شده با مادر معقوده محرمیت حاصل می شود هر چند مدت کم باشد.

4. اثبات عقد دائم یا انقطاعی به شهادت چه افراد با نبودن مدرک رسمی حاصل می گردد؟

بسمه تعالی، شرایط سایر موارد شهادت را دارد و عقد محکوم به دوام است مگر آن که به وجه شرعی انقطاع ثابت شود.

ص: 171

5. بلاد کبیره در ایران کدام شهر است، شایع است که حد ترخص را در آن از درب خانه معین فرموده اید، صحیح است یا نه؟ متمنی است فتوای مبارک را مرقوم و به مهر شریف ممهور فرمایید.

بسمه تعالی، تهران از بلاد کبیره است و مبدأ مسافت در آن منزل است و حد ترخص ندارد ولی در محله باید احتیاط مراعات شود.

[سؤال 8272] 4429

بسمه تعالی 3 / 4 / 1361

محضر مبارک زعیم عالی قدر، حضرت آیت الله العظمی، الامام خمینی، دامت برکاته، لطفاً به سؤالات زیر جواب مرحمت فرمایید:

1. چون که وقف اولادست که در وقف نامه مشروط است به این که تا یکی از طبقه اعلا باشد برای طبقه بعد سهمی نیست و در خارج آنچه عمل شده است در زمان طاغوت مقداری از زمین های وقف مزبور به اشخاص از اولاد داده شده است که خانه برای خود تهیه کنند، آیا متصرفین می توانند ملک مزبور را بفروشند و تصرف مالکانه کنند، یا این که باید اجاره زمین مزبور را به چند نفر معدود که بعضی از آن ها از جمله ثروتمندان و اعیان می باشند پردازند؟ جواب مورد حاجت است، خواهشمندیم جواب مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، باید در موقوفه بر طبق وقف واقف عمل شود اگر چه موقوف علیهم غنی باشند.

[سؤال 8273]

2. در آخر جلد سیزدهم بحار الانوار مرحوم مجلسی رحمه الله در توقیعات ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف آمده است: هر کدام از اولاد که بخواهند می توانند مقداری از ملک وقف را تصرف مالکانه کنند و بفروشند توقیع مبارک را برای شخصی از اهل علم دینی نشان دادم ایشان گفتند نظیر این توقیع در توقیعات ولی عصر در آخر احتجاج مرحوم طبرسی رحمه الله همچنین روایتی می باشد - آیا اجازه می فرمایید در وقفی

ص: 172

که چندین نسل گذشته است و متجاوز از دویست سال است که وقف نامه نوشته شده است ملك وقف اولاد را ولو مرتزق نیستند و نصیبی ندارد چون که طبقات بالاتر موجودند اولاد واقف تصرف مالکانه کنند بفروشدند و دیگران بخرند یا خیر؟
بسمه تعالی، تغییر و تبدیل وقف جایز نیست و باید در آن بر طبق مقررات وقف عمل نمایند.

[سؤال 8274] 4430

بسمه تعالی 1361 / 10 / 28

پیشگاه مبارك حضرت آیت الله العظمی مرجع تقلید شیعیان جهان و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران دام بقاؤه، بدین وسیله به عرض می رساند:

ملك مسكونی دو برادر به ارث بردند از يك حیاط اولاد ارشد يك برادر عقیم بود و يك اتاق مسكونی خود را وقف اثاثیه حسینیة و مسجد نمود بعد از فوت ایشان وارث سببی یا نسبی باقیمانده سهم مسكونی وی را فروخت و حال در وسط حیاط واقع شد. حیاط مذکور مقابل شرق می باشد و شمال و جنوب آن به دست خریدار می باشد. آیا خریدار فعلی یعنی مالك می تواند اتاق تحتانی و فوقانی خود را که جنب حسینیة و مسجد می باشد با اتاق وسط حیاط تبدیل به احسن نماید یا خیر؟

بسمه تعالی، تبدیل وقف جایز نیست.

[سؤال 8275] 4431

بسمه تعالی

محضر مبارك آیت الله العظمی امام خمینی، دام بقاؤه

در قسمتی از صحن مسجدی، با پول زکات اتاقی به عنوان کتابخانه مسجد، ساخته شده است. آیا این عمل جایز است یا خیر؟

و در صورت عدم جواز، آیا لازم است آن را خراب نموده و به صحن مسجد مبدل سازند؟

ص: 173

و در هر صورت، تصرف در زکات چه صورت دارد. آیا مجزی است یا موجب ضمان بر متلف و بر ذمه «من تجب علیه» است و ملزم به ادا می باشد؟

بسمه تعالی، محل ساختن کتابخانه، اگر مسجد نبوده و تغییر وقف محسوب نشده است، اشکال ندارد و ضامن نیست. در غیر این صورت، عمل مزبور جایز نبوده است و کسی که متصدی عمل مزبور شده، باید محل را از آن ساختمان تفریغ نماید و پول زکات را - که در آن ساختمان صرف کرده - ضامن است.

[سؤال 8276] 4432

بسمه تعالی

محضر مبارك امام بزرگوار، پس از سلام

1. زمینی است وقف مسجد که متصل به آن است؛ آیا با نظر متولی شرعی می توانیم مقداری از زمین موقوفه را به همان مسجد، اضافه و جزو آن قرار دهیم؟

بسمه تعالی، اگر وقف مسجد است که باید عواید آن صرف مسجد شود، اضافه کردن آن به مسجد جایز نیست.

[سؤال 8277]

2. بر فرض عدم جواز، آیا جایز است با نظر متولی، مقداری از همان زمین، برای دست شویی و یا کتابخانه استفاده شود؟

بسمه تعالی، حکم مسأله قبل را دارد.

3. مقداری از بیابان، برای مسجد تعیین می شود و به عنوان مسجدیت، در آن نماز اقامه می شود؛ سپس از آن جا می روند؛ برای کسانی که موضوع را می دانند، اگر گذرشان به آن جا بیفتد، حکم مسجد دارد؟

بسمه تعالی، به مجرد تعیین مقداری از بیابان برای مسجد و نماز در آن، حکم مسجد پیدا نمی کند.

ص: 174

بسمه تعالی 17 ذی حجة الحرام 1399 ق

از پیشگاه مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مرجع و رهبر عالی قدر انقلاب اسلامی ایران، استدعا می شود جواب مسأله زیر را عنایت فرمایند:

يك قطعه زمین موقوفه منتسب به مسجد جامع که شرایط وقفی آن حبس مؤبد - الی یوم القیامه - و محل مصرف درآمد آن، صریحاً و منحصرأً باید در مسجد جامع خرج و صرف شود. آیا تخریب دیوار و تصرف قسمتی از این موقوفه به هر عنوان و به هر بهانه و تفسیر، جایز است یا نه؟ و در صورت عدم جواز، آیا امر و عامل به تخریب و تصرف مسئولیت شرعی دارد یا نه؟

توضیح این که تولیت آن به موجب وصیت نامه: مخصوص به مرحوم و پس از آن نسلأ بعد نسل. و تعیین مصرف: هزینه شکستن دیوار و در و پنجره و گل اندودی بام ها و سوخت و روشنایی مسجدین جامعین است. و تخریب دیوارها به منظور وسعت شارع است.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، تخریب دیوار وقف و تغییر وقف جایز نیست.

بسمه تعالی 3 / 8 / 1358

دفتر محترم حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

بدین وسیله، دو سؤال شرعی را از محضر مبارک رهبر عظیم الشان مسلمین جهان، به شرح زیر استفسار می نماید:

1. يك جاده کمربندی به وسیله سازمان آب از پشت روستای ایراء (بخش لواسانات شمیران) به تهران کشیده شده و اهالی روستاهای ایراء، جوهره، آردینه و سگاره لواسانات، در نظر دارند با خودیاری مردم اقدام به احداث جاده ای از رودهن

ص: 175

به ایراء بنمایند که ارتباط روستاهای فوق الذکر را به جاده کمربندی برقرار می کند، طول این جاده سیصد متر می باشد که قسمتی از آن از ملك موقوفه ای عبور می کند. درآمد سالیانه این ملك، مبلغ هجده هزار ریال، بوده که در شب های هشتم و نهم محرم الحرام در حسینیه ایراء خرج می شده است. ولی الآن مدت سه سال است که به صورت بایر و غیر استفاده افتاده است و خرج حسینیه هم از محل دیگر پرداخت شده است. خواهشمند است اعلام فرمایند: آیا به منظور آبادانی روستاهای بخش لواسانات و تسهیل در رفت و آمد اهالی آن منطقه، می شود از ملك وقفی، جاده را عبور داد یا خیر؟

بسمه تعالی، جایز نیست.

2. جنب حمام روستا زمینی وقفی است که واقف آن فوت کرده، پسر واقف می گوید اگر امام اجازه فرمایند من حاضرزمین جنب حمام را برای ساختمان حمام در اختیار اهالی قرار دهم. خواهشمند است نظریه مبارک امام را در مورد ساختمان حمام در ملك وقفی که با رضایت پسر وقف کننده می باشد اعلام فرمایید.

بسمه تعالی، امر وقف موکول به نظر متولی شرعی است و جهت وقف را نباید تغییر دهند.

[سؤال 8280] 4435

بسمه تعالی اول رمضان 1402 ق

خدمت حضرت آیت الله العظمی و رهبر کبیر ایران مدّ ظلّه العالی

مکان حمامی است که عملاً صاحب زمین وقف نموده و در تصرف قرار داده و چندین سال بهره حمام از آن مکان گرفته شده حال مکان حمام را می توانند اهالی، آن را حسینیه نمایند یا خیر؟ والسلام علیکم ورحمة الله

در انتظار ابلاغ فتوای مرجع بزرگ جهان و رهبر کبیر و نور چشمان ملت ستمدیده ایران و جهان می باشم.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن حمام به وجه شرعی ثابت است تغییر و تبدیل آن جایز نیست.

ص: 176

[سؤال 8281] 1846

3. اگر مسئول کتابخانه - غیرعمدی - کتاب وقفی را از بین برده، حالا یادش نیست در چه موردی بوده، فقط احتمال ضعیفی می دهد درباره فلان موضوع بوده، چه کند؟

بسمه تعالی، با نظر متصدی شرعی مربوط با پول آن کتاب مورد احتمال را تهیه کند و به جای آن قرار دهد.

[سؤال 8282] 4436

بسمه تعالی

محضر مبارک رهبر انقلاب، حضرت آیت الله العظمی، جناب آقای حاج آقا خمینی، احتراماً؛ معروض می دارد:

بعضی اشخاص خیر، قرآن کریم را به صورت جزوه، به مساجد برای قرائت اهدا می کنند، و در جلد جزوه ها، وقف نامه یا عکس واقف را می چسبانند، و بعضی اشخاص آن وقف نامه را پاره کرده و بیرون می ریزند. در شرع مقدس اسلام چه حکمی دارد؟

بسمه تعالی، اهدا جزوه ها مانع ندارد، و کسی حق ندارد وقف نامه را پاره کند و بیرون بریزد.

[سؤال 8283] 1546

4. اعیانی وقف بوده حالا یا خراب شده و یا او را شخصی خراب کرده و به صورت شهری درآورده، آیا باز هم وقف است اعیان یا نه؟

بسمه تعالی، اعیان جدید تا وقف نشده حکم وقف ندارد، ولی اگر کسی وقف را خراب کرده ضامن است و باید به حال اول برگرداند.

ص: 177

[سؤال 8284] 4437

بسمه تعالی

1. آیا خراب کردن مسجد برای توسعه جایز است یا نه؟

بسمه تعالی، اشکال ندارد.

[سؤال 8285]

2. آیا خراب کردن دیوار وسط مسجد و حسینیه - با رعایت حفظ حدود مسجد - برای توسعه و رفاه حال مؤمنین جایز است؟

بسمه تعالی، در فرض احراز نیاز مانع ندارد.

3. آیا بردن فرش مسجد قدیم در مسجد جدید متصل جایز است؟

بسمه تعالی، اگر جزء مسجد قدیم محسوب است جایز است.

4. آیا مسجد کوچک که توسعه داده شده است، بردن فرش و سایر مصالح آن، در قسمت جدید جایز

است یا نه؟

بسمه تعالی، مانع ندارد.

[سؤال 8286] 4438

بسمه تعالی 15 / 3 / 1361

قم، دفتر امام خمینی

اهالی یکی از روستاهای ساوه در نظر دارند مسجد محقری که تکافوی اهالی محل را نمی نماید، تخریب و مجدداً مسجد مناسبی در همان محل بسازند. با توجه به این که تخریب، تنها راه توسعه مسجد مزبور است، لذا خواهشمند است تکلیف شرعی را صریحاً اعلام فرمایید.

بسمه تعالی، خراب کردن به منظور توسعه، در صورت احتیاج مردم اشکال ندارد.

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر انقلاب حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه

زمین موقوفه ای است در اراضی شهرستان شاهرود که شامل چندین هکتار است که آب کم دارد و وقف در ماه محرم و صفر برای صرف در طعام عزاداری سیدالشهدا علیه السلام می باشد، آیا می توان از درآمد این زمین، چاه آب برای جبران کمبود آب زد، یا نه؟ لطفاً جواب را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، اگر برای تحصیل درآمد نیاز به آن است مانع ندارد.

بسمه تعالی 1361 / 6 / 4

با عرض سلام و ادای احترام به حضور رهبر عظیم الشان انقلاب و قلب تپنده امت اسلام، امید محرومان و مستضعفین و درهم کوبنده مشرکان و کافرین و بازگشاینده درهایی برای عبور مسلمین و بیرون آمدن آن ها از چنگال استثمارگران و کافرین، نامه ام را شروع می کنم.

ای امام عزیز و ای حجت خدا بر ما! محله ای است که شش دانگ آن و یا به عبارتی همه آن محله و حومه آن (زمین های حومه آن) وقف است؛ در زمین هایی که پنبه زار است، می خواهند شالیزار کنند و چون پنبه زارها در سطح خیلی بلندی از شالیزارها قرار دارند، آن را «دیزل» می زنند تا کشت کنند و مسلماً خاک های آن را در يك جا جمع می کنند و از گِل های جمع شده استفاده ای نمی کنند؛ گِل های آن بسیار حاصل خیز است؛ آیا می شود آن گِل را به محل دیگری انتقال داد؟ و یا به عبارتی دیگر، می توان آن را برای زمین هایی که خاکشان شور است ببرند و از آن استفاده کنند؟ یا در زمین هایی بریزند و از آن کشاورزی کنند و سطح تولید کشور را بالا ببرند؟ و آیا می شود آن را به خانه های خود که در محل وقف واقع نیست ببرند و از آن استفاده نمایند؟ آیا باید در

ازای گلی که از آن جا می برند، پول پرداخت کنند یا گلی دیگر به جای آن به همان اندازه به همان جا ببرند؟ لازم به یادآوری است که این محله، وقف ابدی است. ای امام کبیر! لطفاً ما را که در این مسأله سرگردانیم راهنمایی فرما. به امید روزی که مسائل اصیل اسلامی در سرتاسر جهان، به ویژه در کشورمان اجرا گردد.

بسمه تعالی، با نظر متولی شرعی اگر خاک در زمین مذکور مورد حاجت نیست، باید صرف در مماثل شود با امکان؛ وگرنه فروخته شود و پول، صرف در جهت وقف گردد.

[سؤال 8289] 4441

بسمه تعالی

محضر مبارك اساتید معظم شورای استفتای دفتر امام - دامت برکاتهم - لطفاً به چند سؤال ذیل، جواب مرقوم بفرمایید:

1. مسجدی است در حال ویران شدن، در کنار این مسجد، حمام مخروبه ای که غیر قابل استفاده است، قرار دارد، و از قرار معلوم، وقفی هم نیست، بلکه اهالی روستا در ده ها سال قبل آن را درست کردند، بدون این که نام وقف روی آن گذاشته باشند. اکنون تصمیم اهالی این است که مسجد را خراب کرده، و برای توسعه مسجد، می خواهند زمین زیدی که در کنار مسجد قرار گرفته - با رضایت خود ایشان - ضمیمه مسجد بنمایند، و در عوض زمین حمام مخروبه را به آن زید، واگذار نمایند. آیا به نظر امام - ادام الله عمره - اشکالی دارد یا خیر؟ لطفاً در همین جا جواب را بفرمایید.

بسمه تعالی، در فرض مسأله اشکال ندارد.

[سؤال 8290]

2. طبق وقف نامه یکی از مدارس علمیه آمده که طلابی می توانند از مزایا و حقوق درآمد موقوفه، استفاده کنند که اکثر مواقع در مدرسه باشند و در ضمن، شب ها هم در

ص: 180

مدرسه، بیتوته نمایند. ولی طلابی هستند مُعیل، که نمی توانند شب در مدرسه بمانند و زندگی آن ها هم از طرق دیگر، مانند شهریه تأمین نمی شود، و یا مقروضند. آیا باید از

گرفتن آن حقوق موقوفه اجتناب بورزند، و یا راه شرعی دیگری دارد؟ لازم به تذکر است که برای مدرّسین چنین قیدی نشده، بلکه به نحو مطلق، مسأله مکتوب است و معلوم نیست که نظر واقف - راجع به بیتوته و ماندن اکثر مواقع - شامل مُدرّسین هم می شود یا خیر؟ و در این صورت آن حقوق برای مدرّسین، چه صورت دارد؟

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، استفاده هر يك از طلاب و مدرّسین، از عواید موقوفات مذکور، تابع شرایط و قیودی است که در وقف، برای هر يك ذکر شده است.

[سؤال 8291] 4442

بسمه تعالی 1361 / 2 / 3

محضر مقدس و مبارک حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، رهبر عالی قدر و بنیان گذار جمهوری اسلامی، ضمن عرض سلام، به استحضار می رساند:

مغازه ای متعلق به مسجدی بوده است که آن مغازه رویه روی مسجد قرار گرفته است. مدّت ها مخروبه و از حیّز انتفاع ساقط است. در کنار مغازه فوق الذکر، توالی قدیمی مسجد است که به واسطه نامساعد بودن وضع آن توالی سال ها است که متروکه و قابل استفاده نمی باشد. با این همه این مسجد فعلاً فاقد وضوخانه و توالی می باشد و اهالی از این جهت بسیار ناراحت و در مضیقه می باشند. آیا حضرت امام اجازه می فرمایند که از مغازه نامبرده و توالی قدیمی وضوخانه و توالی بهداشتی ساخته شود؟

خداوند سایه شریف آن وجود مقدس را بر سر مسلمین جهان مستدام بدارد.

بسمه تعالی، با نظر متولّی شرعی و مصلحت وقف مانع ندارد.

ص: 181

[سؤال 8292] 4443

بسمه تعالی

خدمت حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، رهبر کبیر ایران، مدّ ظلّه العالی

شخصی، مسجدی را بنا نمود در محل خود و یک جفت قالی خوب هم که در منزل داشت وقف مسجد نمود و این قالی اگر در مسجد باشد چون خادم ندارد احتمالاً دزد خواهد برد و اگر در منزل باشد چون مورد استفاده نیست خراب خواهد شد، حال می تواند آن را بفروشد و بهای آن را در همان مسجد صرف نماید، یا این که به مسجد دیگر که خادم و نگهبان دارد بدهند و یا راه های دیگری که مورد نظر آن بزرگوار می باشد، راهنمایی فرمایید.

والسلام علی عباد الله الصالحین

بسمه تعالی، باید در همان مسجد باشد و مواظبت کنند دزد نبرد.

[سؤال 8293] 4444

بسمه تعالی

خدمت حضرت آیت الله العظمی رهبر انقلاب اسلامی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

حسینیه یا به اصطلاح پاکستانی «امام باره» یک جایی ساخته شده و در چند سال گذشته در آن جا احتمال سیلاب و بهمن می باشد و نیز ستون ها پوسیده و کمی خراب شده، لذا مردم آبادی این حسینیه را خراب کردند و مصالح حسینیه را، و پول از مردم جمع کردند و حسینیه جایی دیگر ساختند بنابراین خراب کردن حسینیه و مصالح آن حسینیه را مصرف به حسینیه دیگر، جایز است یا خیر؟ در این صورت نماز و عزاداری امام حسین و غیره جایز است یا خیر؟ حکم الله را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، نماز و عزاداری در حسینیه دوم اشکال ندارد.

ص: 182

2. اثاث حسینیہ ای کہ الآن متروکہ و مخروہ شدہ و اگر بماند ضایع می شود، حکمش چیست؟

بسمہ تعالیٰ، اگر در آن حسینیہ یا حسینیہ دیگر قابل استفادہ نیست بفروشد و صرف احتیاجات حسینیہ نمایند.

محضر مبارک رہبر کبیر انقلاب، حضرت آیت اللہ العظمیٰ امام خمینی، دامت برکاتہ، پس از تقدیم سلام و عرض ارادت و آرزوی دوام عمر آن جناب تا ظهور حضرت مہدی علیہ السلام، بہ عرض می رساند کہ بہ مسألہ ذیل پاسخ فرمایید:

مشہور است کہ زمینی وقف اولاد ذکور است. این زمین، فاقد وقف نامہ و سند می باشد و چند نسل گذشتہ است؛ از نظر تقسیم، اولاد ذکور بہ دردسر و اختلاف و درگیری دچار شدہ اند. با توجہ بہ مطالب فوق، آیا می شود زمین مذکور را فروخت یا خیر؟ و آیا می توان بین اولاد ذکور مباحہ نمود و اولاد ذکور، بہ اولاد ذکور دیگر خرید و فروش نمایند یا خیر؟ والسلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ

بسمہ تعالیٰ، اگر وقف بودن آن محرز است، باید بر طبق وقف عمل شود؛ و با امکان بہرہ برداری از آن، فروش آن جایز نیست.

بسمہ تعالیٰ

محضر پرفیض رہبر انقلاب، امام خمینی، مدّ ظلّہ

عرصہ روستای گرگ تپہ ورامین سال ہا موقوفہ مدرسہ سپہسالار قدیم بودہ، تا رضاخان قریب چہل و پنج سال قبل، آن را ملک خود قرار دادہ و در عوض، روستای خالدآباد را بہ عنوان تبدیل بہ مدرسہ دادہ؛ سپس پسرش محمدرضا، گرگ تپہ مذکور

را به نام ارث پدرش، بین روستاییان تقسیم کرده و پولش را گرفته. روستاییان هم با اسناد رسمی آن روز، اراضی را به یکدیگر و یا به افرادی اطلاع از سابقه وقف، چند دست به هم فروخته اند به طوری که در این روستا شهرکی به نام شهرک مدرس تشکیل گردیده. اکنون که با تحقق جمهوری اسلامی همه حقوق شرعیه باید استیفا شود، رأی مبارک را در صحت و فساد تبدیل اولیه رضاخان و معاملات افراد با یکدیگر و احداث اعیان و پول هایی که روستاییان به محمدرضا دادند و روستای خالدآباد عوض - که فعلاً ملک مدرسه است - و این که اگر موقوفه اولیه به مدرسه برگردد، خالدآباد عوض به چه مصرفی می رسد و پول هایی که از روستاییان در مقابل فروش اراضی گرفته اند، قابل استرداد است یا نه و این که مدرسه آیا با مالک بودن عوض و قبل از اعلام استرداد وقف می تواند اجاره زمان گذشته را مطالبه نماید یا نه؟ بیان فرمایید، تا همه رأی مطاع را امثال و از حیرت رها شوند.

بسمه تعالی، اگر معلوم است که زمین وقف است، فروش و تبدیل آن جایز نبوده و امر آن با متولی شرعی وقف است و محلی که به ازای وقف داده شده، مربوط به دولت اسلامی است.

[سؤال 8297] 4447

بسمه تعالی

دفتر محترم امام خمینی

احتراماً به عرض می رساند که پدر این جانبان در سال 1333 موازی دوازده حبه ملک خریداری نموده و بعد از انقلاب مشخص شد که وقفی است، آیا پولی که پدر ما داده به ما می رسد یا خیر؟

بسمه تعالی، خرید و فروش وقف باطل است و اگر به وجه شرعی ثابت شود که ملک خریده شده وقف بوده فروشنده پولی را که از خریدار گرفته ضامن است باید برگرداند به خریدار و اگر خریدار فوت کرده باید به

ص: 184

ورثه او بازگرداند و چنانچه در این باره نزاعی باشد به محاکم صالحه مراجعه کنند.

[سؤال 8298] 4448

بسمه تعالی

محضر مقدس زعیم و مرجع و رهبر عالی قدر، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام عمره العالی و ظلّه الشریف، سلام علیکم، موفقیت و طول عمر آن پیشوای عظیم الشان از درگاه قادر متعال خواهانیم.

روستایی کوهستانی به نام «لایزنگان علیا» در دوازده فرسخی شهرستان داراب فارس واقع است. اهالی آن با خودیاری و وسایل اولیه، جاده ای در دل کوه و رودخانه احداث کرده، ولی در فصل زمستان هر ساله سیل آن را تخریب می کند و در نتیجه در وضع بسیار طاقت فرسا زندگی می کنند و فاقد جاده هستند. اخیراً در اثر تلاش اهالی، از طرف اداره راه سازی قرار شده جاده ای برای آن ها احداث کنند. مسیری که تعیین شده از وسط باغ های آن ها می گذرد. ضمناً يك قطعه باغ بادامی كوچك كه وقف بر حضرت سیدالشهدا علیه السلام می باشد، در مسیر قرار گرفته و طبق نظریه کارشناس و نقشه بردار، چون منطقه کوهستانی است و امکانات هم محدود می باشد، فعلاً مسیری غیر از این نیست. لهذا اجازه می فرمایید که آن قطعه باغ وقفی در مسیر واقع شود و به جای آن باغ دیگری خریداری گردد یا خیر؟

بسمه تعالی، خرید و فروش و تغییر وقف جایز نیست، ولی اجاره آن از متولی شرعی، با مراعات جهت و مصلحت وقف اشکال ندارد.

[سؤال 8299] 4449

بسمه تعالی

محضر مبارک حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

ضمن تقدیم سلام و آرزوی توفیق بیشتر و سلامت آن رهبر عظیم الشان تا ظهور

ص: 185

حضرت مهدی - عجل الله تعالی فرجه الشریف - تقاضا دارد به مسأله زیر پاسخ داده شود.

زمینی برای کوره آجرپزی خریداری شده و کوره حفر شده است، پس از يك سال معلوم شده که زمین وقف بر اولاد می باشد. آیا می شود برای آجرپزی از خاک آن استفاده کرد؟ والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، معامله باطل است و در فرض مذکور تصرف جایز نیست.

[سؤال 8300] 4450

بسمه تعالی

زمینی است موقوفه که در وسط روستا قرار گرفته است. و دوطرف آن را زمین های شخصی گرفته است و دوطرف دیگر آن، جاده عمومی گرفته، حال دوطرفی که زمین های شخصی قرار گرفته، برای ساختن خانه مناسب است. ولی راهی جز از میان زمین موقوفه نیست. حال آیا می شود راهی از میان زمین موقوفه در صورتی که ضرر به زمین موقوفه نرسانده باشد، منتهی به زمین های شخصی شود؟ جواب مسأله را بیان فرمایید و همچنین، آیا می شود این زمین را خریداری و یا تبدیل به احسن، در محل دیگر شود و یادآوری می شود: این زمین در اثر این که میان روستا است فاقد حاصل است. چون؛ حاصل آن از گزند حیوانات محفوظ نیست.

بسمه تعالی، خرید و فروش و تغییر وقف جایز نیست.

[سؤال 8301] 4451

بسمه تعالی 1361 / 6 / 21

حضور رهبر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، احتراماً؛ پس از سلام و آرزوی طول عمر آن امام بزرگوار، از خداوند متعال، به عرض عالی می رساند:

این جانب به منظور تهیه سرپناه برای خانواده ام، يك قطعه زمین به مساحت پانصد

ص: 186

مترمربع از اراضی قریه بینجلو ساری که شش دانگ در سال 1352 در اجرای قانون تبدیل به احسن موقوفات عام به زارعان صاحب نسق واگذار شده است. و من از زارع صاحب نسق خریداری نموده ام. در زمان تصدی وزارت برادر شیبانی، در وزارت کشاورزی پس از مکاتبات، سرانجام نسبت به انتقال قطعی آن، از زارع فروشنده به این جانب، در چارچوب تبصره 2، ماده 19 و ماده يك لایحه قانونی مصوب شورای انقلاب، موافقت قانونی شد و نتیجتاً یازده نفر ورثه قانونی مرحوم زارع، با طیب خاطر نسبت به انتقال قطعی زمین موصوف در دفترخانه اسناد رسمی اقدام نمودند و این جانب دارای سند مشاعی شدم. از آن جایی که سند این جانب می بایست از طریق اداره ثبت به سند دفترچه ای تبدیل شود تا راه گشای این جانب گردد، لذا از محضر مبارك امام، تقاضا دارد؛ بفرمایید که: انجام این کار، موافق شرع مقدس اسلام است یا خیر؟

بسمه تعالی، خرید و فروش وقف جایز نیست ولی اجاره آن از متولی شرعی - با مراعات جهت و مصلحت وقف - مانعی ندارد ولو این که بخواهد در آن زمین، خانه بسازد.

[سؤال 8302] 4452

بسمه تعالی 1361 / 12 / 4

دفتر مبارك استفتانات حضرت امام خمینی، اطال الله عمره

ضمن ابلاغ احترام و تحیات وافر و توفیقات روزافزون در خصوص مسائل ذیل، اشعار می دارد و در انتظار جواب هستیم.

قطعه زمینی است حدود 330 متر مربع، وقف حضرت ابا عبدالله الحسین علیه السلام در یکی از روستاهای داراب فارس به نام هربدان، که در میان محل واقع گردیده و بلااستفاده و بی منفعت مانده است. آیا اجازه می فرمایید با قطعه زمین مزروعی در حومه روستای مزبور معاوضه گردد؟

ص: 187

توضیحاً این که بعد از معاوضه زمین مزبور واقع در محل، می توان وقف مسجد یا حسینیه نمود.

بسمه تعالی، فروش وقف و معاوضه آن جایز نیست، ولی با نظر متولی و مراعات جهت وقف، می توان آن را اجاره داد برای استفاده ممکن و اجرت آن را در جهت وقف صرف نمود.

[سؤال 8303] 4453

بسمه تعالی 1360/8/8

حضور مبارك رهبر عالی قدر، حضرت آیت الله امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

زیدی املاك و رقباتی را که از آن جمله: کردبن سفلی و علیا و دولت آباد می باشد و واقع است در کرون اصفهان، وقف نموده، مصارف آن را بعد از وضع اخراجات و حقوق نفقه القنوت و مؤونات زراعات و حق التصدی و حق التولیه به شرط عشر و نیم بقیه را منوط به رأی صواب نمایی متولی صرف مصالح روضات مطهرات مقدسات از روشنایی و غیره و ایصال به ارباب استحقاق و سکنه متوطنین آن عتبات عالیات نمایند - مقرر نموده - هرچند رقبات موقوفه مزبور را رژیم سابق به فروش رسانده و - به عنوان قانون اصلاحات ارضی - به رعایا انتقال داده، لیکن مقدار ناچیزی از هر يك از رقبات به عنوان مستثنیات از قانون مزبور، برای موقوفه باقی گذارده اند، بفرمایید:

اولاً: آن فروش رژیم سابق - به عنوان اصلاحات ارضی - شرعاً صحیح یا محکوم به حرام است؟ حکم آن را بیان فرمایید.

ثانیاً: چون؛ ضمن یکی از فرمایشات آن رهبر عالی قدر، در رادیو و تلویزیون که تأکید در تشکیل جلسات روضه خوانی و این که، مصارف این گونه موقوفه را صرف در روضه خوانی نمایید. اجازه می فرمایید؛ با توجه به مصارف موقوفه مزبور و توجه به این زمان، آیا مصارف موقوفه را - به شرح فوق - صرف روضه خوانی خامس آل عبا،

ص: 188

حضرت ابا عبدالله الحسین علیه السلام نمایم یا خیر؟ حکم آن را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، خرید و فروش وقف باطل است و درآمد آن در صورت امکان باید در جهت وقف، طبق قرار واقف صرف شود.

[سؤال 8304] 4454

بسمه تعالی 1361 / 11 / 13

حضور محترم حضرت آیت الله العظمی جناب مستطاب آقای حاج آقا روح الله خمینی، ایّده الله تعالی

چادر تکیه به نام حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام در شهر ری، مورد لزوم نیست و زمین برای احداث تکیه، خریداری شده است. آیا می توانیم چادر تکیه مذکور را فروخته و تبدیل به احسن نمایم تا وجه آن را برای ساختمان همان تکیه مصرف کنیم؟

بسمه تعالی، جایز نیست.

[سؤال 8305] 4455

بسمه تعالی

محضر مبارك آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی

شخصی يك مقدار زمین خریده که در اصل باغ بوده است. بعد از آن که منزل درست کرده، برای مشتری کشف شده؛ که این باغ وقف عام بوده، برای استفاده مردم، اما بعد از این که استفاده کم شده، کسی که باغ در تصرف او بوده، فروخته و مشتری هم خبر نداشت که وقف بوده است. امید است که مسأله شرعی این جانب واضح شود که آیا تصرف من که منزل درست نموده ام صحیح است یا نه؟ در صورتی که صحیح نباشد به چه قسم صحیح می شود؟ والسلام علیکم

بسمه تعالی، خرید و فروش وقف باطل است و برای جواز تصرف در آن، نظر متولی خاص و با نبود او، حاکم شرع معتبر است.

ص: 189

حضرت آیت الله العظمی الامام خمینی، مدّ ظلّه العالی، والحمد لله والصلاة علی محمد و آله، والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

عرض می شود در اجرای قانون اصلاحات ارضی - که از پایه و مایه آن استحضار کافی دارید - سوء جریانات مسلّمی با تبانی مأمورین دولت وقت و عده ای از مردم سودجو به وقوع پیوست؛ و نتیجتاً اراضی زراعی موقوفات، در تهران و حومه را که ارزش خانه سازی پیدا کرده و به مبالغ معتدبه خرید و فروش می شد، به قیمت کمتر از یک سه هزارم ارزش روز به اشخاص سودجو و سست ایمان، به عنوان زارع صاحب نسق زراعی، فروخته و سند داده اند. به عنوان مثال، قریب به نه هزار متر از اراضی موقوفه مرحوم میرزا بزرگ نوری در لویزان را در سال 1356 یعنی یک سال قبل از انقلاب اسلامی به مبلغ یک هزار و ده تومان به شخصی فروخته اند که هم اکنون حداقل دوازده میلیون تومان ارزش دارد. موقع واگذاری نیز حداقل شش میلیون تومان ارزش معاملاتی آزاد داشت. حکم شرعی این قبیل واگذاری ها و اسناد آن ها، از نظر صحت و بطلان اولیه چیست؟

بسمه تعالی، وقف، قابل خرید و فروش نیست.

خدمت مقام معظم شریف رهبر عالی قدر شیعیان جهان حضرت آیت الله العظمی نایب الامام، امام خمینی عرض می دارم که این جانب که از شهرستان خمین می باشم و در تاریخ جمادی الاول 1320 یا 1299 که حدود صد سال پیش است پدران من یک شعیر ملک از قریه ورآباد را وقف نموده اند و همچنان پدر به پسر که وقف اولاد بزرگ یا ارشد بوده و به من اکنون رسیده که در وقف نامه هم این طور نوشته است. در حال حاضر زمین های آن بیشتر در وسط آبادی قرار دارد و زیر پای مردم و حشم می باشد و

قابل کشت نیست و اگر بخواهم دور آن را دیوار بکشم خرج آن زیاد می شود و پول نیست و دوم مقدار زیاد آن بلند است و آبگیر نیست، نظر به این که زمین ها برای ساختمان مناسب است ولی آن طور نیست که اجاره دهم پول اجاره بها را خرج وقف آن کنم، چون که کسی اجاره نمی کند لذا برای صرف موقوفه اگر راهی دارد امر فرمایید یا این که بفروشم و به جای آن زمینی که قابل کشاورزی بهتر است بخریم، یا با کسانی که می خواهند برای ساختمان تعویض نمایم برای این که منافع موقوفه بهتر باشد. سؤال دیگر آن که خودم می توانم در آن ساختمان بسازم یا خیر، یا این که آن را باغ کنم که باغ کردن آن تا چند سال که میوه آن دست بیاید خرج زیاد دارد، پس خواهشمندم نظر خود را سریعاً اعلام نمایید و برادران و خواهران ادعا می کنند، آیا قابل تقسیم هست یا نه؟

بسمه تعالی، اگر شما مصداق منحصر موقوف علیه هستید می توانید با نظر متولی شرعی آن را ساختمان یا باغ نمایید و از آن استفاده کنید و در هر صورت فروش آن جایز نیست.

[سؤال 8308] 4458

بسمه تعالی 1362/4/8

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته علی رؤوس المسلمین و سلام علیکم مادامت السموات والارض

اگر فرد یا افرادی، مقداری از اراضی خود را وقف نماید و بدین گونه آن را در اختیار متولی یا متولیان قرار دهد که آن ها، آن اراضی را بفروشند و از پولی که دریافت می نمایند، مسجد، فاطمیه یا حسینیه ای و یا مراکز دیگر مذهبی بسازند، آیا آن متولی یا متولیان، مجاز هستند مقداری از آن پول اراضی را به صاحبان اولی (یعنی واقفین) بپردازند؟

بسمه تعالی، چنانچه وقف تمام شده باشد، واقف نمی تواند اجازه فروش آن را بدهد، ولی اگر وقف تمام نشده، اختیار با صاحب ملك است.

ص: 191

محضر مقدس رهبر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت امام خمینی، دامت برکاته العالی

شخصی قریب دوازده سال پیش، موازی سیصد مترمربع زمین از طرف مادرش به وسیله برادرش - که هر دو در حیات هستند - گیرش می آید و در همان وقت، آن را می فروشد به مبلغ یکهزار و هشتصد تومان. پس از گذشت این مدت، چون به گفته اشخاصی مؤمن و مؤمنه، آن زمین وقف حضرت سیدالشهدا علیه السلام بوده، حال شخص بالا می خواهد دین خود را ادا کند. چه باید بکند، در صورتی که وضع مالی شخص بالا هم خیلی خوب نیست و مبلغ دو هزار تومان برای ادای دین خود کنار گذارده است؟

بسمه تعالی، اگر وقفیت به وجه شرعی ثابت باشد، فروش باطل است؛ پول را باید به خریدار برگرداند و زمین به وقف برگردد.

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی، نایب الامام، آقای خمینی، مدّ ظلّه العالی، مستدعی است جواب مسأله ذیل را مرحمت فرمایید:

در یکی از قرای کوهستانی در زمان طاغوت بزرگ - رضا شاه - دولت وقت آن روز، زمین های مزروعی زیادی را جهت انبار زغال سنگ از مالکین آن ها به اجبار و اکراه خریداری کرده است. يك قطعه از آن زمین ها، موقوفه بوده که مال الاجاره آن بر طبق وقف عمل می شده، متولی با پولی که به او داده بودند دو قطعه زمین در جای دیگر قریه عوض موقوفه خریده و مال الاجاره آن را صرف در راه سازی و تعمیر مسجد و غیره می نماید. زمین موقوفه مذکور که بالا جبار از متولی خریده اند، بدون رضایت او، به اداره تربیت بدنی واگذار شده و امروز قسمتی از میدان و زمین فوتبال بچه ها می باشد. آیا بر متولی زمین موقوفه مذکور واجب است که از دولت وقت و

حکومت جمهوری اسلامی تقاضای استرداد زمین مذکور را نماید و از او پس بگیرد؟ البته زمین موقوفه مذکور را وصی حسب وصیت موصی، پس از ده سال وقف نموده است. جهت توضیح، رونوشت وصیت نامه را پیوست می نماید.

بسمه تعالی، موقوفه فروخته شده به حال وقف باقی است و متولی شرعی وقف می تواند - اگر صلاح بداند - آن را به متصرف اجاره دهد و وجه اجاره را در جهت وقف صرف نماید.

[سؤال 8311] 4461

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر عظیم الشان جهان اسلام، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته الشریف

1. اراضی زراعی ای وقف بر عزاداری حضرت سید الشهداء علیه السلام است که فعلاً بر اثر توسعه شهر یا روستا، در داخل محدوده قرار گرفته، به نحوی که امکان زراعت نیست و در نتیجه، زمین بلا استفاده مانده است. آیا می توان اراضی فوق الذکر را فروخت و در جای مناسب، زمینی خریداری کرد؟ یا می شود جهت ایجاد ساختمان، به اجاره واگذار نمود و مال الاجاره را در محل موقوفه، صرف و خرج کرد؟ نظر مبارك را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، فروش وقف جایز نیست؛ ولی اجاره دادن وقف برای ساختمان، با مراعات جهت و مصلحت وقف، زیر نظر متولی شرعی اشکال ندارد.

2. دانش آموزان و یا معلمینی که در غیر وطن خود به تحصیل و یا تدریس اشتغال دارند و از محل درس یا تدریس تا وطن اصلی آنان بیش از چهار فرسخ شرعی فاصله است، آیا در محل تحصیل و تدریس می توانند نماز را تمام و روزه نیز بدارند؟ نظر مبارك را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، تا در محل تحصیل و درس، قصد اقامت ده روز نکنند، نماز قصر است و روزه صحیح نیست.

ص: 193

بسمه تعالی

دفتر امام خمینی دامت برکاته، ضمن تقدیم سلام به استحضار می‌رسانم حقیر موازی 9 حبه زمین بی آب تاج آباد در رژیم قبلی که زمین موقوفه اولادی که نصف آن متعلق به متولی آن می‌باشد و نصف دیگر به وراثش می‌باشد که زمین را زراعت نمودیم و تنزه زمین را حساب کردیم و هشت قسط آن را پرداخت نمودیم و زمین را رژیم قبلی به حقیر فروخته‌اند و یک مبلغ کمی تنزه حساب کردیم آیا این مبلغ مال حقیر می‌باشد و یا به متولی داده شود یا در راه غیر این‌ها؟ آنچه فتوای حضرت امام و حضرت عالی می‌باشد حقیر را مسبوق فرمایید.

والسلام

بسمه تعالی، خرید و فروش وقف جایز نیست و باید با نظر متولی شرعی و مراعات جهت وقف عمل شود.

بسمه تعالی 3 / 1361

محضر مبارک حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، رهبر کبیر انقلاب و مرجع عالی قدر، با درود فراوان، به عرض می‌رساند:

زید ملك خود را به نحو ابد وقف اولاد ذکور نموده و صیغه وقف در محضر شرع خوانده شده است واقف در حال حیات، مال وقف را به تصرف اولاد ذکور طبقه اول خود داده و با قبض و اقباض، عمل وقف تحقق یافته و مقرر گردیده است که طبقات بعدی (نسلاً بعد نسل) برابر نظر واقف از عین ملك و درآمد منتفع شوند و ملك نیز به نام «موقوفه بر اولاد ذکور» به ثبت رسیده است.

1. آیا دیگران و یا یکی از موقوف علیهم می‌توانند ملك موقوفه را به شخص ثالث بفروشند یا نه؟ و در صورت فروش، آیا آن معامله باطل و تصرف خریدار در ملك حرام است یا خیر؟

ص: 194

2. اگر فروش ملك موقوفه بدون رضایت موقوف علیهم، به اكراه و اجبار از طرف دولت طاغوتی، در مقابل ثمن خیلی خیلی نازل به عنوان اصلاحات ارضی به عمل آید، و موقوف علیهم از قبوض اقساطی و قیمت ملك تا كنون چیزی دریافت نداشته اند. آیا بطلان این انتقال اجباری، و احیای حق مالکین واقعی، که از حق شرعی خود محروم نمانند، به چه نحوی جبران پذیر است؟

بسمه تعالی، فروش وقف باطل است.

[سؤال 8314] 4464

بسمه تعالی 1358 / 8 / 1

حضرت آیت الله العظمی جناب آقای خمینی، دام ظلّه العالی، پس از اهدای سلام، به عرض مبارک می رساند:

قبرستان متروکه ای است شهرداری در زمان طاغوت به يك نفر فروخته است. و آن شخص در آن قبرستان احداث بنا نموده است و بعد به وسیله اداره ثبت و دفاتر اسناد، چند دست گشته است و به چند نفر فروخته شده، ولی به غیر از نفر اول و کسی که در طبقه فوقانی دکان ها ساکن است، هیچ کدام از این خریدارها (خریدارهای بعدی) در زمین مذکور خرج نکرده اند و فقط معامله نموده اند. قبرستان مذکور بر خیابان بوده و در قسمت جلوی زمین چند باب مغازه درست کرده اند. و بالای مغازه ها طبقه فوقانی بنا شده است. مقداری نیز از زمین قبرستان در پشت مغازه ها بایر و بلا استفاده مانده است. ضمناً وقف بودن آن یا متولی داشتن زمین قبرستان هم معلوم نیست. آیا شرعاً معامله آن محل به طور جزئی یا کلی صحیح است یا نه؟ و شخصی که آن فوقانی را بنا و تعمیر نموده و برای خودش محل کسب قرار داده است، شرعاً حقی برای او هست و می تواند طبقه فوقانی را از نظر اولویت و یا خرجی که کرده است به شخصی بفروشد؟ و مسأله «الزرع للزارع» این جا هم مصداق پیدا می کند یا نه؟ چون به آن فوقانی حدود دوازده سال قبل سرقفلی داده شده است و با اجازه مالک اولی مبلغی

ص: 195

هم خرج شده است. استدعا دارم جواب مرقوم و مزین فرمایید.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن قبرستان ثابت نیست و مالک نداشته است، کسی که در آن بنا کرده مالک شده است و فروش او صحیح است. و کسی که طبقه فوقانی را ساخته، اگر از طرف مالک مجاز در ساختمان بوده، حق فروش ساختمان خود را دارد.

[سؤال 8315] 4465

بسمه تعالی 1361/4/2

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، رهبر عالی قدر جمهوری اسلامی ایران

احتراماً؛ به استحضار مبارك می رساند: این جانب چون در معیت دست اندرکاران این جمهوری اسلامی ایران همکاری داشته و دارم، لذا وظیفه دینی و شرعی خود دانسته که مختصر گزارشی به عرض رسد.

در عبدالآباد در کوچه کم جمعیتی که معروف به ده کری می باشد، دو قطعه زمین برای مسجد وقف کردند. اکنون يك زمین که به نام مسجد ساخته می شود، هنوز نیمه کاره است و برای تکمیل آن احتیاج به پول می باشد. قطعه دیگر زمین هم که هنوز اقدامی نشده است، به نام مسجد وقف شده است. آیا می توانم این زمین بایر که به نام مسجد است را بفروشم و از پول آن، خرج مسجد نیمه کاره بنمایم؟ و چنانچه بعد از فروش این زمین، پول اضافی مانده باشد می توانم در مسجد دیگر یا حسینیه دیگر خرج کنم یا نه؟

بسمه تعالی، اگر وقف به نحو صحیح انجام گرفته و قبض هم متحقق شده، تبدیل و فروش آن جایز نیست. در غیر این صورت، اختیار با واقف است.

[سؤال 8316] 4393

2. مقداری از اراضی که در گذشته قنات در آن بوده و چند سالی است خشک شده و زمین ها بدون استفاده است. اجازه بفروشد این اراضی را فروخته و پولش را صرف

ص: 196

و خرج عمران روستا نماییم.

بسمه تعالی، مربوط به صاحبان آن ها است و در صورت وقف فروش آن جایز نیست و امر آن با متولی شرعی است.

[سؤال 8317] 4466

بسمه تعالی 1361 / 11 / 16

محضر مبارك زعيم عالی قدر و رهبر كبير انقلاب اسلامی، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی دام ظلّه، سلام علیکم، با کمال احترام به استحضار می رسانم:

1. از جاده چالوس پل زنکوله روستای سرتا علیا ساختمان آشپزخانه حسینیه ما را خراب کردند و مشغول ساختن آن می باشند، بنا به اظهار محل تعداد 20 عدد دیگ سالم مسی و اضافه ظروف مسی قدیمی موجود می باشد و روی آن ها نوشته شده وقف جناب سیدالشهدا و فعلاً این حسینیه نیاز به پنج عدد دیگ بزرگ را دارد و هیزم کم است آیا اجازه می فرمایید که این مس ها را به فروش برسانیم و يك دیگ بخریم یا خیر؟

بسمه تعالی، در صورت وقف بودن دیگ ها فروش و تبدیل آن جایز نیست.

[سؤال 8318]

2. در حدود 40 متر زمین که قبلاً کاروان سرا بود مدتی بچه ها درس می خواندند و زمین هم برای برف رویی يك و چهار پیمانانه وقف می باشد و این زمین پیوست حسینیه می باشد، آیا می شود این زمین را برای حسینیه استفاده کرد یا خیر؟

بسمه تعالی، تبدیل وقف جایز نیست.

[سؤال 8319] 4467

بسمه تعالی 1361 / 10 / 18

محضر مبارك رهبر عالی قدر انقلاب، حضرت آیت الله العظمی، الامام خمینی

ملك موقوفه ای است که از جدول انشعابی رودخانه مشروب می شود، ولیکن به علت این که آن جدول در زمستان به واسطه طغیان رودخانه، خراب می شود و اصلاح

ص: 197

و ترمیم آن نیازمند به وجود بلدوزر و امثال آن می باشد، که مسئول تهیه آن، اداره آبیاری است که آن هم به خاطر کمبود بلدوزر، و یا خراب شدن آن، و یا علل دیگر، به موقع قدرت تأمین آن را نداشته و در نتیجه اصلاح جدول به حدی تأخیر می افتد که املاک واقع در مسیر جدول - من جمله همین ملک موقوفه - در معرض خشک شدن قرار می گیرند. سایر مشترکین جدول، با استفاده از چاه و موتور پمپ های ملکی خودشان، درخت های خود را آبیاری می نمایند، اما ملک موقوفه - که فاقد موتور پمپ است - به خاطر نرسیدن آب، علاوه بر این که به ثمر آن لطمه وارد می گردد، خود درخت ها نیز در معرض خشک شدن قرار می گیرند. لذا در سال گذشته تصمیم گرفته شد که مقداری پول، به عنوان قرض تهیه نموده، و مقداری نیز از عواید همان موقوفه - که موجود بود - ضمیمه آن پول شده، و موتور پمپی خریداری شود، به این قصد که بعد از حفر چاه و نصب موتور پمپ و رسیدن آب کافی به ملک، عواید بیشتری خواهد داد، و از راه آن عواید، پولی که قرض شده، پرداخت خواهد گردید. ولیکن متأسفانه به علت برخورد آن چاه به زمین سخت، و نرسیدن به آب آن نقشه بی اثر گردید. همان طور که در بالا اشاره شد، در اثر عدم ترمیم به موقع جدول، تعداد کمی از آن درخت ها خشک، و تعداد بیشتری از آن که موجود است، به خاطر فشار شدید گرما و دیر رسیدن آب، ضعیف شده اند؛ در نتیجه ممکن نیست به این زودی از طریق عواید آن ملک، پولی که قرض شده پرداخت گردد و راه دیگری نیز برای تأدیه این پول وجود ندارد. از طرف دیگر شخص قرض دهنده، نیازمند به پول خود بوده و آن را مطالبه می نماید. آیا از نظر شرعی صحیح است که موتور پمپ خریداری شده که اکنون بلااستفاده باقیمانده، به فروش رسانیده شود و از طریق ثمن آن، پول قرض دهنده پرداخت، و بقیه را جهت حفظ و نگهداری خود ملک موقوفه مصرف نمود؟ و یا این که فروش آن موتور پمپ صحیح نیست؟

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، اگر فروش موتور پمپ به مصلحت وقف باشد، با صلاحدید متولی شرعی، اشکال ندارد.

بسمه تعالی

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه

شهرداری خیابانی احداث نموده که در مسیر آن، قسمتی از اراضی موقوفه قرار گرفته و شهرداری هم طبق ضوابط و مقررات، وجه آن را پرداخت می کند. نظر مبارك را درباره مصرف وجه پرداختی مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، در فرض وقوع اراضی موقوفه در خیابان، پول را با نظر متولی شرعی صرف در خرید زمین دیگری نمایند و آن را وقف در همان جهت وقف اول کنند.

2. مسجد را که خراب می کنند برای تعمیر، خاک و آجرهای کهنه که زیادی است و باید از مسجد خارج کنند، حکم مسجد را دارد یا خیر؟

بسمه تعالی، حکم مسجد را دارد و باید در صورت امکان در همان مسجد و الا در مسجد دیگر مصرف شود.

11. قرآن و بلندگویی را برای هیأتی مورد استفاده قرار می دادند، حال، هیأت به هم خورده، آیا جایز است در مکان های دیگر که مورد احتیاج است استفاده کرد؟

بسمه تعالی، اگر وقف شده باید در مماثل هیأت مورد استفاده قرار گیرد.

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر انقلاب، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

محترماً معروض می دارد بر این که چند عدد بخاری چوب سوز را قبلاً وقف مسجد میرزاموسی، واقع در بازار تهران نموده بودند و فعلاً با تعویض بخاری های نو

به جای آن ها، دیگر مورد احتیاج در این مسجد ندارد و مسجدی در روستای ایراء لواسان، احتیاج مبرم به بخاری دارد. با امام جماعت مسجد میرزا موسی، در این مورد مشورت شد که ایشان اجازه استفاده از آن ها را بدهند؛ اما فرمودند: نامه ای به حضور امام امت بنویسید و اگر حضرت امام اجازه دادند مانعی ندارد؛ لذا از حضور امام تقاضا می شود نظر مبارك را در جواز و یا عدم جواز بیان بفرمایند.

بسمه تعالی، اگر مسجدی که بخاری برای آن وقف شده احتیاج ندارد، می توانند با نظر متصدی شرعی، در مسجد دیگر از آن استفاده نمایند.

[سؤال 8324] 4470

بسمه تعالی

محضر مبارك امام خمینی، سلام علیکم

به اطلاع می رساند که در روستای رجاآباد مرودشت، اختلافی رخ داده که از این قرار است: ما مسجدی قدیمی در داخل روستایمان داشته ایم و حالا قسمتی از آن خراب شده است. ما می خواهیم آن را در جای خودش جدید بسازیم، ولی عدّه زیادی مخالفت می کنند و می گویند که باید مسجد بیرون از روستا ساخته شود. در این جا لازم است که بگویم حدود پانزده خانواده بعد از انقلاب اسلامی ایران بیرون از روستا خانه ساخته اند و نیز زمینی که بیرون از ده است و می خواهند مسجد بسازند غصبی است. خواهشمندیم که حکم شرعی را بیان فرمایید. والسلام علیکم ورحمة الله

بسمه تعالی، می توانند مسجد قدیمی را توسعه دهند و مجدداً بسازند.

[سؤال 8325] 4471

بسمه تعالی

محضر مقدس حضرت مستطاب حجت الاسلام والمسلمین آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه

پس از عرض سلام، معروض می دارد: در حومه ابعلی، قریه ای هست بنام سادات

ص: 200

محلّه، در این محلّ قطعّه زمینی را که وقف چراغ حسینیه بوده، به طوری که گفته می شود، با نظر یکی از مراجع فروخته و پول آن را به مصرف ساختمان مسجد محل رسانده اند؛ لذا گفته شده که نماز خواندن در این مسجد جایز نیست و عده ای هم در آن نماز نمی خوانند. این جانب از خریدار زمین خواسته ام، پولی را که داده و صرف بنای مسجد شده به مسجد ببخشد و او هم قبول کرد. در این صورت، آیا نماز خواندن در این مسجد جایز است؟ اگرچه پیش از این بخشش هم جایز نباشد.

والسلام علی عباد الله الصالحین

بسمه تعالی، مانعی ندارد.

[سؤال 8326] 4472

بسمه تعالی 14 ربیع الاول 1402 ق

حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی سلام الله علیکم ورحمته وبرکاته

زمین حسینیه منهدمه را فروخته به حسینیه دومی که ساخته شده به همان محلّه صرف کردن چه حکمی دارد، اما از حسینیه قدیمی آثار دیوار و غیره چیزی فعلاً باقی نمانده است، فقط تکه زمین، و باز همان جا حسینیه تعمیر کردن، امکان نداریم به چند علت معقول، لذا اجازه عنایت بفرمایید که زمین حسینیه اول فروخته و به دومی صرف کنیم.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، جایز نیست.

[سؤال 8327] 4265

4. در يك آبادی سه باب مسجد - به مساحت های 15 مترمربع و 20 مترمربع و مسجد سوم حدوداً 30 مترمربع - می باشد؟ آیا می توان مساجد مذکور را فروخت و در جای دیگر، مسجدی بزرگ تر بنا نمود؟

بسمه تعالی، مسجد قابل فروش نیست.

ص: 201

3. آیا بردن فرش مسجد قدیم در مسجد جدید متصل جایز است؟

بسمه تعالی، اگر جزء مسجد قدیم محسوب است جایز است.

4. آیا مسجد کوچک که توسعه داده شده است، بردن فرش و سایر مصالح آن، در قسمت جدید جایز است یا نه؟

بسمه تعالی، مانع ندارد.

بسمه تعالی

به پیشگاه محترم زعیم عالی قدر، رهبر بزرگ جمهوری اسلامی، نایب الامام آیت الله العظمی آقای روح الله موسوی خمینی، مدّ ظلّه العالی، دام بقائه، محترماً توجه آن رهبر بزرگ اسلامی را به شش مسأله مربوط به مسجد جلب می نمایم.

1. چندین فرش قالی از کوچک و بزرگ به همت مؤمنین مسلمان و از پول ختم گذاری و غیره تهیه شده است. برای این که فرسوده و از قیمت اصلی کاسته نشود؛ برای تعویض قالی های نامبرده فوق، اجازه می فرمایید تبدیل به احسن گردد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر قالی ها وقف است تا قابل استفاده است، فروش یا تبدیل آن جایز نیست.

2. فرش هایی را يك عده مؤمنین خیراندیش هر کدام به نام خود يك طاقه، وقف بر مسجد مذکور کرده اند و وکالت را هم به عهده این جانب قرار داده اند؛ آیا اجازه می فرمایید تعویض و یا تبدیل گردد یا خیر؟

بسمه تعالی، با امکان استفاده از آن در جهت وقف، تعویض و تبدیل جایز نیست.

3. در مسجد مذکور روی همین فرش ها برای مجلس سوگواری و ختم و چهلم، زن و مرد متوفی شرکت می کنند و در مجلس زنانه يك عده طفل كوچك همراه می آورند و یا در مسجد ممكن است به حرف های دنیا و یا غیبت پردازند و شاید زن عذر داشته باشد و مجبور باشد که در مجلس ختم شرکت کند یا به صرف چای و غیره پردازند. آیا اجازه می فرمایید شرکت کنند یا خیر؟

بسمه تعالی، فرش ها اگر وقف برای جهت خاصی نباشد استفاده های مذکور مانع ندارد، ولی باید از عملی که موجب ضرر برای فرش باشد اجتناب شود.

4. شرط امام جماعت بنا بر مشهور عادل بودن و مسأله دان بودن و صحت قرائت است. اگر وی به واسطه ضعف و نقاهت یا کبر سن در تظاهرات شرکت ننموده، آیا سلب عدالت از او می شود یا خیر؟

بسمه تعالی، تا عملی که موجب سلب عدالت است از او صادر نشده، اقتدای به او در نماز مانع ندارد.

5. هرگاه کسی امام جماعتی را به واسطه عدم عدالت یا عدم صحت قرائت موظف نباشد به او اقتدا کند، آیا حق دارد و می تواند به دیگری هم اطلاع دهد یا خیر؟

بسمه تعالی، غیبت مؤمن و تهمت زدن جایز نیست.

6. برای صرف شام روی همین فرش های فوق الذکر جهت سفره و اطعام حضرت سید الشهداء علیه السلام صلاح و اجازه می فرمایید یا خیر؟

در خاتمه از آن زعیم عالی قدر اسلام استدعا دارم که هر طور مصلحت فرمودید جواب ها را در مقابل هر يك مرقوم فرمایید تا نزد پروردگار مسئول نباشم.

بسمه تعالی، فرش ها اگر وقف برای جهت خاصی نباشد، اشکال ندارد.

[سؤال 8332] 4474

بسمه تعالی 1358 / 10 / 9

پیشگاه معظم رهبر انقلاب حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته، ضمن عرض سلام و ارادت خالصانه

این جانب به نمایندگی از اهالی روستای مزده از توابع شهرستان نطنز به عرض می رسانم:

روستای مزبور مانند سایر نقاط کشور سال ها در محرومیت های اجتماعی به سر می برد و از تمام مزایای بهداشتی و رفاهی از جمله حمام که از اولین لازمات هر انسان

ص: 203

به ویژه مسلمان است محروم بود؛ اما امسال به لطف خدا و برکت وجود حضرت عالی و همت جهاد سازندگی قرار شد که حمامی در این روستا ساخته شود. ابتدا قرار بود حمام در محل حمام متروکه و مخروبه قبلی ساخته شود؛ ولی جهاد سازندگی به عللی از ساختن حمام در آن محل خودداری و بنای حمام جدید را در محلی که گورستان قدیمی بوده است شروع کردند که هم اکنون نیز مشغول کار هستند. لذا سه سؤال زیر برای اهالی مطرح شده که بدین وسیله از حضرت عالی استفتا می نمایم.

1. آیا می توان محل حمام قبلی را که وقف حمام بوده است و در حدود 200 متر مربع می باشد فروخت و از پول فروش آن برای کارهای عمرانی استفاده کرد؟ متذکر می شوم که این محل به این صورت فعلی جز لطمه به بهداشت استفاده دیگری ندارد.

بسمه تعالی، جایز نیست.

[سؤال 8333]

2. ساختمان جدید حمام که در گورستان مسلمین بنا شده، با موازین شرعی منافات دارد یا خیر و اصولاً می توان در این حمام در مواقع ضروری نماز خواند یا نه؟

بسمه تعالی، اگر وقف یا ملك بودن گورستان معلوم نباشد، نماز صحیح است.

3. خواندن نماز در امامزاده این روستا که در صحن آن نیز مرده ها را به خاک سپرده اند چه صورتی دارد؟ آیا اصولاً نماز خواندن در قبرستان مسلمین از نظر شرع اشکال دارد یا خیر؟

بسمه تعالی، مانع ندارد و نماز در قبرستان مکروه است.

[سؤال 8334] 4475

بسمه تعالی

حضور مبارك زعيم عالی قدر حضرت آيت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی

به عرض مبارك می رساند اكثر دهات شهرستان گرگان خرده مالك بوده همه صغیر و کبیر در موقوفات عام و خاص مشترك بوده در سال 1342 و 1343 دستگاه طاغوتی

ص: 204

اداره ای به نام اصلاحات ارضی برقرار و به خرده مالکین اخطار نموده که شما باید یا ملک خود را بفروشید و یا سی ساله اجاره دهید خرده مالکین هم دیده اند هر دهی از يك سهم تا يك دانگ و پنج دانگ وقف عام و خاص مشترکند، با این حال مایل به 30 سال اجاره گردیده اند اصلاحات ارضی طرفداری زارع پنج يك عواید سالانه را به زارعین اجاره 30 ساله واگذار نموده هنوز پنج سال از این اجاره نگذشته اصلاحات ارضی خودسرانه اجباراً همین عواید اجاره به اقساط 12 ساله به صاحبان طسق فروش قطعی نموده است، حال که الحمدلله دستگاه طاغوتی نابود و جمهوری اسلامی برقرار گردیده سؤالات زیر را طبق قانون شرع شریف مرقوم که بتوانیم در این آیشك زندگانی و کشت و زرع ما طبق قوانین اسلامی باشد.

خرید و فروش موقوفات عام و خاص به این طریق صحیح است یا خیر؟

اگر صحیح نیست، ما باید سهام عواید موقوفات عام و خاص را بدهیم یا خیر؟

اگر شرعاً حکم به دادن است باید مطابق اجاره پنج ساله حساب نموده بدهیم و یا این که طبق معمولی سنوات قبل زارع می تواند عواید سالانه موقوفه عام را خرج تعزیه داری نماید و یا این که بایستی به متولی وقف داد، طبق دستور واقف محل معین و صرف خرج معین عمل نماید، متمنی است احکام شرع مقدس را توضیح دهید تا اقللاً سهام موقوفات عام و خاص به مصرف تعزیه داری و طلاب و موقوف علیهم تأدیه و ما هم از مسئولیت این موقوفات آسوده شویم.

بسمه تعالی، فروش وقف صحیح نیست و متصرف بدون اجاره از متولی شرعی، ضامن اجرت المثل آن است و عواید وقف باید زیر نظر متولی شرعی صرف در جهت وقف شود.

[سؤال 8335] 4476

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی، دامت برکاته، ضمن سلام، سلامتی آن وجود مبارك را از خداوند متعال خواستارم.

ص: 205

املاکی در مدت مدیدی وقف امامزاده ای شد که از طرف واقف قید شد که این املاک، وقف امامزاده و اولاد آن بزرگوار باشد؛ آیا خرید و فروش این املاک جایز است یا خیر؟ و چنانچه جایز نباشد و خرید و فروش صورت گرفته باشد، تکلیف خریدار و فروشنده چیست؟
والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، فروش وقف جایز نیست مگر در موارد خاصه که مسوِّغ بیع در آن باشد که با نظر متولی شرعی و مراعات جهت وقف فروخته می شود.

[سؤال 8336] 4477

بسمه تعالی 1361 / 7 / 4

1. آیا ظروفی که در اماکن مقدسه، مازاد به شمار می آید قابل فروش هست یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر وقف برای استفاده در مکان خاصی نشده، به جای دیگر - اگر حاجت دارند - انتقال دهند و چنانچه هیچ گونه مورد حاجت نباشد، فروش آن و صرف پول در احتیاجات آن محل مانع ندارد.

2. برای يك روحانی که در دار العلم قم درس خارج می رفته و الآن مشغول تربیت طلاب است، آیا اشتغال به قضا در محاکم قضایی بر او واجب است یا تعلیم و تربیت؟

بسمه تعالی، تشخیص اهمیت، موکول به نظر خود شخص است.

3. جمعی از مؤمنین در منطقه ای مسکن دارند که يك دانگ از شش دانگ، وقف است به طور مشاع. وظیفه چیست؟ و مبلغ قابل پرداخت چه میزان باید باشد؟ و در صورت نبودن وقف نامه که به طور شیاع، وقفیت ثابت شود، دستور چیست؟

بسمه تعالی، اگر وقف بودن محرز باشد، باید مقدار وقف را از متولی شرعی خاص یا از حاکم شرع، به نرخ عادله اجاره کنند.

4. طلاب علوم دینی در مدارس علمیه می توانند درس جدید بخوانند یا خیر؟

بسمه تعالی، تابع مقررات وقف مدرسه است.

5. آیا پولی که به بازماندگان شهدا می دهند قابل تخمیس هست یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر از حقوق زمان حیات شهید نباشد خمس ندارد.

6. آیا وصی صغار می تواند بدون در نظر گرفتن غبطه صغیر، اقربا را در اموال و یا املاک او شریک قرار بدهد؟

بسمه تعالی، تصرفات وصی اگر مطابق غبطه صغار نباشد باطل است.

7. اگر شخصی زمینی را به نام مسجد کرده - حتی کلنگ هم زده باشند - و بعد صاحب زمین منصرف شود، آیا می تواند صاحب زمین، زمین را بفروشد؟

بسمه تعالی، اگر وقف، تمام شده و به قبض جهت وقف هم در آورده، نمی تواند؛ ولی پیش از تمام شدن وقف می تواند وقف را تسلیم نکند و برهم بزند.

8. آیا سهم امام و سهم سادات را می شود در موارد عام المنفعه - از قبیل بازسازی و جبهه - فرستاد یا خیر؟

بسمه تعالی، محتاج به اجازه خاص است.

9. آیا کسی که حساب سال ندارد، بعد از مرگ در بدهی اموال باید حق امام علیه السلام و سادات را از اصل مال گرفت یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر اموالی از او باقیمانده که متعلق خمس بوده و پرداخت نکرده، باید خمس آن اموال را ورثه بدهند.

10. سربازی که در مدت يك سال به محیط مختلف اعزام می شود، نماز و روزه او چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، بدون قصد اقامت ده روز در يك محل، نماز و روزه شان قصر است.

11. آیا اذن پدر در عقد شرط است یا خیر؟ و در صورتی که پدر، ضد انقلاب باشد و دختر بخواهد با فردی مکتبی ازدواج کند و پدر اذن ندهد، چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، ازدواج دختر باکره منوط به اجازه پدر است؛ ولی اگر با میل دختر به ازدواج، پدر [از] ازدواج وی با کفو شرعی و عرفی ممانعت کند و خوف آن باشد که کفو دیگری برای خواستگاری دختر پیدا نشود، در این صورت ولایت پدر ساقط است و اجازه وی شرط نیست.

12. افرادی که به روحانیت جسارت می کنند چه حکم دارند؟ آیا اجتناب از آن ها جایز است یا خیر؟

بسمه تعالی، با مراعات شرایط مقررّه، امر به معروف و نهی از منکر نمایند.

13. آیا افرادی که از گروهك ها هستند، می توانند در امور اسلامی - از قبیل صندوق قرض الحسنه - دخالت مستقیم داشته باشند یا خیر؟

بسمه تعالی، این گونه افراد حق ندارند در امور مسلمین دخالت کنند.

مرجع عالی قدر رهبر انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی، پس از عرض سلام، امیدوارم بر دشمنان انقلاب اسلامی ایران فائق آمده تا بتوانید حکومت عدل اسلامی را در پهنه جهان بگسترانید.

این جانب ساکن یکی از روستاهای لاهیجان کشاورز بوده، قطعه زمینی خریداری کرده ام که وقف می باشد. واقف هر ساله مبلغ معینی خرج مسجد می کرد و این جانب پس از خریدن آن، بیش از دو برابر مبلغ تعیین شده پرداخت می کنم و صرف مسجد می شود؛ لذا چون از نظر مسکن در مضیقه بوده و زمینی جهت ساختمان منزل در اختیار ندارم و تهیه آن مشکل می باشد. همچنین زمین مزبور در محل کشاورزی این جانب مستقر است، به همین جهت از آن مقام محترم تقاضا می نمایم تکلیف شرعی این موضوع را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، فروش وقف باطل است و می توانید از متولی شرعی با مراعات جهت وقف آن را برای خانه سازی اجاره کنید.

حضرت آیت الله العظمی نایب الامام، جناب مستطاب امام خمینی، دامت برکاته، پس از اهدای هزاران درود، حضور باهر التور رهبر بزرگ انقلاب معروض می دارم:

در عصر ناصرالدین شاه، مالک روستای گل آباد تویسرکان، اراضی روستای مذکور را وقف اولاد ذکور خود می کند. هجده سال قبل، یکی از احفاد آن مالک، مقدار یک گاو زمین زراعی، از سهم مالکیت خود را به یکی از کشاورزان این روستا می فروشد. این جانب سه سال قبل، یک قواره از زمین های ایتیاعی این کشاورز را برای ساختن منزل مسکونی خریداری نمودم. چون صحت و سقم این معامله و خواندن نماز در

چنین مکانی برای من روشن نیست، هنوز شروع به ساختمان خانه نکرده ام. لذا از رهبر بزرگ انقلاب و زعیم عالی قدر جهان تشیع، استدعا دارم که با صدور فتوای خود، از این سرگردانی نجاتم داده، حقیقت امر را برای من روشن فرمایید.

بسمه تعالی، اگر یقین دارید به وقف بودن آن، فروش آن باطل بوده و تصرف در آن حکم غصب را دارد، مگر آن که به متولی شرعی مراجعه و در صورت موافقت با جهت وقف، از او اجاره کنید.

[سؤال 8339] 4480

بسمه تعالی 15 / 8 / 1358

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی المجاهد، نایب الامام، امام خمینی، دام ظلّه الوارف، سلام علیکم ورحمة الله وبرکاته، به عرض عالی می رساند:

وقف ملکی مسلم است و وقف نامه آن موجود است. در تاریخ 23 / 3 / 1320 به ملك شخصی تبدیل شده است و سند محضری آن صادر شده است. بعداً در تاریخ 14 / 6 / 1321 به مبلغ نه هزار تومان که معادل 90000 ریال است فروخته شده است و زارعین محل و کارشناسان مدعی اند که در طول تاریخ تا حال درآمدی چندانی که بیش از مخارج قناتی باشد، نداشته است. خریدار به علت عدم اطلاع از وقف بودن ملك مزبور، آن را متصرف شده است و الآن ورثه، ملك وقفی را واگذار کرده اند و می گویند: اگر چیزی طلبکاریم، خواستاریم و اگر طلبکار نیستیم هیچ گونه حرفی نداریم! مستدعی می باشیم حکم الله را بیان فرمایید.

در ضمن آیا مبلغ طلب مشارالیهم نسبت به اصل مبلغ مبیعه است و باید مطابق با آن پرداخت شود، یا آن که تفاضل دارد و باید به قیمت روز پرداخت شود؟

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، فروش وقف باطل است و در فرض مذکور، ورثه حق دارند همان پولی را که موقوفه به آن خریده شده از فروشنده مطالبه کنند.

ص: 209

بسمه تعالی

محضر مقدس حضرت حجت الاسلام والمسلمین، حضرت آیت الله جناب آقای پسندیده، احتراماً؛ به عرض عالی می رساند:

يك باب اتاق سنگی و چوبی را شخصی وقف نموده بود بر استفاده عام. بعد از مدت زمانی به صورت مخروبه ای درآمد است. اگر اجازه بفرمایید به فروش رود و قیمت آن در راه عام مصرف شود که شامل جاده یا لوله کشی آب می باشد؟

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، فروش وقف جایز نیست.

بسمه تعالی

حضور مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، محترماً به عرض می رساند:

موقوفه ای است عام که دارای اراضی مزروعی و يك کاروان سرا که در بهترین نقطه شهر واقع شده است. حدود سی سال پیش در اثر احداث خیابان این کاروان سرا به دو قسمت تقسیم شده است. حدود هجده سال پیش متولی وقف، با هزینه شخصی اقدام به احداث ساختمانی در قسمت کوچک کاروان سرا نموده است. پس از اتمام طبقه زیرین (زیر زمین) متولی فوت نمود. متولی فعلی به هزینه شخصی دو طبقه بر ساختمان اضافه نمود که تا دو سال پیش به اجاره واگذار شده بود. دو سال پیش، مستأجر، ساختمان را تخلیه و تحویل داد. چون ساختمان احتیاج به نوسازی و تعمیرات اساسی داشت؛ لذا متولی با نظارت اداره اوقاف، اقدام به تعمیر و نوسازی نمود. موقوفه مبلغی موجودی در حساب مخصوص بانک ملی داشت، چون کفاف تعمیرات را نمی داد؛ متولی مبلغی که در حدود توانایی اش بود خرج نمود، ولی تعمیرات و نوسازی به اتمام نرسید و بدون استفاده مانده است. قسمت دیگر

کاروان سرا - که مقابل این ساختمان قرار دارد - حدود دویست سال از ساختمان آن می گذرد و مخروبه و بلا استفاده مانده است.

از حضور حضرت آیت الله العظمی، استدعا دارد مرقوم فرمایند: آیا متولی می تواند با نظر اداره اوقاف یا شخصی که امام تعیین فرمایند، قسمتی از اراضی وقف را که کفاف هزینه اتمام و تعمیرات ساختمان قبلی و ایجاد ساختمانی در قسمت مخروبه کاروان سرا را بنماید بفروشد یا نه؟ ضمناً به عرض مبارك می رساند: هزینه حفظ و نگهداری کاروان سرا طبق مفاد وقف نامه بر هر خرج دیگری که واقف معین کرده است مقدم می باشد.

بسمه تعالی، فروش وقف جایز نیست و از عواید وقف با مراعات جهت وقف، صرف نمایند.

[سؤال 8342] 4483

بسمه تعالی 1358/7/11

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، ضمن عرض سلام و ادای تهنیت، به عرض می رسد که:

حمامی است واقع در شهرستان گناباد که مدت نوزده سال است مخروبه غیر قابل استفاده است. برای مرمت آن طبق نظریه کارشناس، تقریباً هشتصد هزار تومان، هزینه لازم می باشد، چون موقوفه است اهالی حاضر به کمک جهت ساختن و تعمیر آن نیستند. از طرفی عایدات سالانه موقوفه مبلغ دو هزار تومان است. چنانچه موقوفه به فروش برسد، بالغ بر سیصد هزار تومان خواهد گردید. در صورتی که از بابت فروش موقوفه، اقدام به ساختن مجدد بشود، باز ناتمام می ماند. ضمناً دو نفر از معماران محل حاضرند که با واگذاری تصرف عایدات حمام موقوفه به آنان به مدت شصت و پنج سال، اقدام به نوسازی آن کنند. استدعا دارد نظر مبارك را در این مورد اعلام فرمایید.

بسمه تعالی، فروش وقف جایز نیست و اگر مقصود از واگذاری،

ص: 211

بهره برداری از موقوفه است با حفظ اصل وقف در صورتی که موافق جهت وقف و با نظر متولی شرعی آن باشد، مانع ندارد.

[سؤال 8343] 4484

بسمه تعالی

در محمدآباد جرقویه املاکی است وقفی و گاهی افراد برای این که این املاک را گران تر بفروشند، گفته اند: «وقفی نیست». روی این حساب این املاک نه وقفی بودنش معلوم است و نه اربابی بودن آن. تکلیف این املاک و خرید و فروش آن و خانه سازی آن چگونه است؟

ثانیاً: گاهی افراد در این املاک وقفی خانه سازی می کنند و عذر آن، این است که جای دیگری ندارند تا خانه سازی کنند مگر بیابان، که از آبادی زیاد فاصله دارد و متناسب نیست؛ لطفاً بفرمایید تکلیف شرعی آن ها چیست؟

بسمه تعالی، با فرض وقف بودن زمین، فروش آن جایز نیست و تصرف در آن باید با نظر متولی شرعی و مراعات جهت وقف باشد.

[سؤال 8344] 4485

بسمه تعالی 1358 / 8 / 18

محضر مبارك حضرت آیت الله اعظم آقای سید روح الله خمینی دامت برکاته

محترماً معروض می دارد: اراضی موقوفه عام المنفعه را برای تعمیرات و مخارج مسجدی شخصی وقف نموده و متولی آن را هم تعیین نموده مدت ها متصرف وقف بوده و عواید آن خرج تعمیرات مسجد می شود، اخیراً در زمان حکومت محمدرضا پهلوی عمال پهلوی اراضی موقوفه مزبور را بر خلاف قانون وقف و بدون اطلاع متولی و به ضرر موقوفه انتقال داده اند به دیگران و متولی مجبور بوده ساکت بماند و هیچ گونه وجهی هم بابت آن از کسی نگرفته است، اینک که بحمدالله حکومت طاغوتی تمام شده و جمهوری اسلامی است، آیا متولی می تواند اراضی موقوفه را

ص: 212

تصرف نموده و اجرت المثل گذشته و آینده را مطالبه و اخذ کند و به مصرف مسجد برساند یا خیر؟

استدعا آن که تکلیف شرعی متولی را مرقوم فرمایید که عند الحاجة حجت است، ادام الله ظلکم علی رؤوس الأنام

بسمه تعالی، در فرض مذکور انتقال وقف جایز نبوده و امر آن با متولی شرعی آن است و تصرف بدون نظر او موجب ضمان و ثبوت اجرت المثل است که باید با نظر او صرف در جهت وقف شود.

[سؤال 8345] 4486

بسمه تعالی 1362 / 1 / 20

محضر مبارک مرجع تقلید شیعیان جهان، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته العالی، با احترام؛ به محضر حضرت عالی می‌رساند:

مقداری زمین وسیع که در آن یک ساختمان حسینیه و مسجد است، واقع در شهر امرتسر از ایالت پنجاب هندوستان می‌باشد. بعد از تقسیم هند، در این ایالت، نشانی از مسلمانان باقی نمانده است. و ملک مذکور به علت عدم رسیدگی و عدم حضور مسلمانان در معرض خطر جدی از سوی غیر مسلمانان بوده و امکان تصرف دارد. و در حقیقت نه مسجد نمازگزار دارد و نه حسینیه عزادار. و در ایام زمستان افرادی که از دیگر ایالات برای کسب معاش مهاجرت می‌کنند، برای سکونت و یا برای دام، از این مسجد و حسینیه استفاده می‌برند.

از محضر حضرت عالی تقاضا می‌شود، در صورت از بین رفتن این مسجد و حسینیه، اجازه می‌فرمایید زمین مذکور فروخته و در ایالت دیگری، مانند کشمیر، صرف مدارس علمی و یا مساجد شیعیان گردد؟

بسمه تعالی، اگر زمین وقف حسینیه و مسجد است، فروش آن جایز نیست.

ص: 213

بسمه تعالی 1361 / 12 / 19

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه

سنگ مازاری وقفی بوده که در مغازه مازاری موقوفه مدرسه برای حناسایی به کار گرفته می شده. مغازه مازاری موقوفه پس از چند سال تبدیل به کار دیگری شده و سنگ آن به مغازه مازاری دیگری که ملکی بوده منتقل شده است. تا چند سال قبل، سالیانه پانصد تومان بابت اجاره سنگ وقفی پرداخت می شده، ولی پس از تحویل و تحوّل دیگری، سنگ وقف توسط غیر متولّی به فروش رفته است. آیا معامله آن، با توجه به آن که منفعت داشته صحیح است یا خیر؟

بسمه تعالی، فروش وقف جایز نیست و سنگ باقی بر وقف است.

بسمه تعالی 1361 / 3 / 16

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

بعد از سلام، چنان که خاطر شریف مستحضر است، در اراک و حومه موقوفاتی هست از مرحوم حاج آقا محسن رحمه الله که به اشکال و انحای گوناگون است: وقف اولاد؛ وقف ائمه عراق علیهم السلام؛ وقف امور علمیه و غیرها. آیا خرید؛ فروش؛ اجاره؛ استجاره؛ بنا؛ تعمیر و کلاً تصرفات در این اراضی موقوفه، بدون اجازه و اذن متولی جایز است یا نه؟

بسمه تعالی، خرید و فروش وقف جایز نیست. و سایر تصرفات منوط است به نظر متولی شرعی وقف و مراعات جهت وقف.

بسمه تعالی 1361 / 5 / 22

حضرت آیت الله العظمی الامام خمینی، ارواحنا لك الفداء

دهکده ای به نام مرغ ملک، وقف مدرسه علمیه چهارباغ اصفهان بوده است. در

زمان طاغوت، اداره اوقاف، املاك وقف را به زارعين به عنوان سرپرست ملك، واگذار نمود. زارعين، تصرف مالكانه در املاك نموده و زمين هاى وقف را مى فروشند و افراد خريدارى و ساختمان مى نمايند. حكم الله را بيان فرمايد كه وظيفه شرعيه معلوم شود.

بسمه تعالى، اختيار املاك موقوفه، با متولى شرعى است و خريد و فروش وقف باطل است.

[سؤال 8349] 4490

بسمه تعالى 1361 / 7 / 19

دفتر حضرت امام، بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، متّع الله المسلمين بطول بقائه و عزه، پس از اهدای سلام؛ بدین وسیله نظر حضرت امام را در مورد مسأله ای که ذیلاً توضیح داده می شود، خواستاریم. امید است با جواب صریح، ما را از حیرت نجات دهید.

در روستای آقا بابا، تعدادی باغ انگور وجود دارد که معروف به باغات وقفی است اما از کیفیت وقف - اعم از قرائت صیغه و مورد مصرف خاص - بی اطلاع بوده و هیچ گونه مدرک کتبی نداریم. لیکن طبق رسوم محلی عواید حاصله از آن ها پس از کسر هزینه در امور خیریه، از قبیل: عزاداری و احسان در راه ائمه اطهار صرف می شده است. امروزه این باغات عوایدی ندارند. بلکه در اثر بالابودن هزینه ها و نداشتن بازدهی رو به خراب و فساد هستند. آیا علی فرض صحت وقف باغات فوق الذکر و با توجه به مسائل یادشده، می توان این باغات را به قیمت مناسب به فروش رسانید و از وجوه حاصله، اقدام به احداث اماکن عام المنفعه، از قبیل: مسجد، حمام، دبستان، دبیرستان، بهداری و غیره نمود و یا این که جایز نمی باشد؟ در صورت دوم، تکلیف ما نسبت به این باغات با نداشتن عواید چه می باشد؟

بسمه تعالى، خريد و فروش وقف باطل است ولی اجاره آن از متولى شرعى - با مراعات جهت و مصلحت وقف - مانعی ندارد.

ص: 215

قم، سرپرست محترم دفتر امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، سلام علیکم

احتراماً؛ ضمن عرض تبریک پیروزی های رزمندگان غیور اسلام در جبهه های حق علیه باطل، مستدعی است مسأله مشروح زیر را از امام امت، خمینی بت شکن استفتا نمایند و جواب را ارسال فرمایید.

در یک روستای همجوار، مسجدی کهنه وجود دارد که روستای مذکور فاقد سکونت می باشد و روستا هم مخروب شده و اهالی در نظر دارند در روستای جدید که کوچ نموده اند، مسجد را توسعه داده و چوب ها و سایر مصالح مسجد قبلی را به فروش برسانند و در مسجد تازه احداث، مصرف نمایند؛ لذا تقاضا می شود اگر از نظر شرعی اشکالی ندارد، جواب مرقوم فرمایند.

بسمه تعالی، اشکال دارد.

محضر قائد اعظم و امام امت اسلامی، آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی

به عرض می رساند: این احقر نظر به این که در گوشه ای از منزل بنده، آب انباری است که سابقاً مورد استفاده عموم بوده است، بعد از آن که در اصطهبانات، لوله کشی شد و مردم از آب لوله استفاده کردند، آب انبار مزبور از حیث ارتفاع خارج شد و به کلی قابل استفاده نیست. نظر به این که تبدیل نمودن آن به احسن، موقوف به اجازه فقیه جامع شرایط - که در زمان غیبت مرجع و ولی امر از طرف امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف - می باشد و بنده مقلد شما هستم و شما را اولی بالتقلید می دانم. خواستم از محضر مبارک شما کسب اجازه نمایم، در صورتی که مصلحت بدانید، آب انبار مزبور را به وسیله کارشناسی ماهر، ارزیابی کرده و بهای آن را به اداره اوقاف

یا هر کس که اجازه بفرمایید، تحویل دهم تا چیز دیگری خریداری و وقف نمایند تا ثواب آن نصیب واقف آب انبار مزبور گردد. استدعا دارم پاسخ را چه نفی و چه اثبات مرحمت بفرمایید.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، وقف عام، قابل فروش یا تبدیل نیست.

[سؤال 8352] 4493

بسمه تعالی 1361/9/27

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی الامام خمینی، دام توفیقه العالی، پس از تقدیم سلام و عرض ارادت، همواره سلامتی آن وجود محترم را در تحت قبه منوره، از خداوند بزرگ مسئلت دارم.

محترماً به عرض مبارك می رساند: فتوکی وقف نامه ای به نام «وقف اولاد» - که در اداره ثبت شهرستان تربت حیدریه، هم به نام «وقف اولاد» به ثبت رسیده است - در جوف نامه ارسال شد. مستدعی است ملاحظه نمایند و حکم شرعی آن را صادر فرمایند.

در زمان گذشته، اداره اصلاحات ارضی، موقوفه را به سه نفر زارع به اقساط واگذار کرده و سند تنظیم کرده است و معلوم نیست زارعین اقساطی پرداخت کرده باشند و فعلاً زارعین اظهار پشیمانی می کنند و وضع مالی آن ها هم خوب است. تعداد 28 نفر، ورثه واقف که یازده نفر آن ها اولاد ذکور و هفده نفر اناث می باشند و احتیاج مبرم دارند و در انتظار حکم شرعی آن امام بزرگوار می باشند تا احقاق حق به عمل آید، ان شاء الله.

بسمه تعالی، وقف عام قابل خرید و فروش نیست و در وقف خاص فروش آن در موارد به خصوصی که در رساله مذکور است، جایز است و در فرض مرقوم، اختیار امر وقف، با موقوف علیهم است و فروش آن باطل است.

ص: 217

بسمه تعالی

ساحت مقدس ملازمان حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

در این مسأله شرعیه، ملکی وقف بوده و معلوم التولیه، زارع یا مستأجر وقت در غیاب متولی و بی اطلاع اهالی و تبانی با مأمورین اصلاحات ارضی، ملک را به دلخواه خود اجاره نموده، و پس از اطلاع، اعتراض متولی در مقابل عمل انجام شده و تکمیل پرونده، مؤثر واقع نشد. سپس زارع غاصب، ملک را از اداره مذکور به مبلغ یک دهم اجاره، یک سال به اقساط خریداری و سند تنظیم نمود. حال متولی اظهار می دارد: چون قانون مقدس اسلام و شرع مطهر، این گونه معاملات را خلاف و باطل می داند و سند تنظیم شده نامشروع است بر عموم مؤمنین و شورا واجب است با متولی تشریک مساعی نموده و طبق معمول روستا، مال الاجاره را از زارع غاصب وصول و به مصرف تأمین نظر واقف برسانند. آیا بنا به اظهار متولی، به منظور حفظ منافع ملک موقوفه بر

مؤمنین واجب است در این مورد اقدام و مال الاجاره را - چه از طریق مصادر امور دولتی و چه به طور کدخدانمنشی - وصول و به مصرف برسانند. و یا مسئولیت شرعی و ایمانی ندارند؟ حکم الله را مرقوم فرمایند که مورد نیاز و مؤمنین بی صبرانه منتظر تکلیف شرعی خود می باشند. عند الله مثاب و مأجور خواهند بود.

بسمه تعالی، خرید و فروش وقف باطل است، باید متصرفین، وقف را از متولی شرعی - با مراعات جهت و مصلحت وقف - اجاره نمایند تا مال الاجاره در جهت وقف، زیر نظر متولی شرعی مصرف شود و کسی که در وقف، بدون اجازه متولی شرعی تصرف کند، غاصب و ضامن است، باید دیگران با مراعات شرایط، او را نهی از منکر نمایند.

[سؤال 8354] 4414

2. غسل خانه ای در همان روستا وجود دارد که هم کوچک و هم در محل بسیار بدی قرار گرفته است. آیا می شود آن جا را فروخت و یک غسل خانه بهتر و بزرگ تر،

ص: 218

در جای مناسب تر ساخت یا نه؟

بسمه تعالی، غسل خانه قابل فروش نیست.

[سؤال 8355] 4297

3. فرش های مساجد که نخ نما می شود، آیا می توان فروخت و تبدیل به فرش نو نمود یا نه؟

بسمه تعالی، اگر وقف نبوده و یا در صورت وقف بودن، قابل استفاده در مسجد نبوده، اشکال ندارد.

[سؤال 8356] 119

4. تبدیل قرآن و کتب وقف شده در مساجد، به احسن وجه چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، تا موقعی که قابل استفاده است فروش و تبدیل آن جایز نیست.

[سؤال 8357] 4495

بسمه تعالی

مستدعی است جواب مسائل زیر را مرقوم و ارسال فرمایید:

1. آیا فروش منزلی که زمین آن وقف مسجد است و در آن استخوان میت پیدا شده، را جایز می دانید یا خیر؟

بسمه تعالی، فروش وقف جایز نیست.

2. اهل محلی قسمتی از رشته قنات خود را جزو صحن مسجد قرار داده اند و برای حفر چاه مسجد که هم مسجد استفاده نماید، هم به

حمام برود از مردم جبراً پول گرفته اند و نیز برای زمین حمام از مردم پول گرفته اند آیا غسل و وضو صحیح است یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر آب مباح باشد، غسل و وضو صحیح است.

3. اراضی آستان قدس رضوی را به عنوان خرید و فروش نقل و انتقال می نمایند، آیا این کار صحیح است و نماز و غسل در آن ها جایز

است یا نه؟

بسمه تعالی، رسیدگی به اراضی آستان قدس با متصدی شرعی آن است.

ص: 219

محضر مبارك حضرت آيت الله العظمى امام خمينى، دامت برکاته، به عرض مبارك مى رسانيم:

ما اهالى کوهستان لایزنگان داراب يك حسينية داريم که قدیمی است. مکانش هم جای خوبی نیست. از پیشگاه مبارك خواستاريم که اگر می شود امر بفرمایید تا فروخته شود و وصل مسجد يك زمین است، حسینه را آن جا از نو بسازيم اگر می شود چون وصل مسجد است يك متر هم از حیاط مسجد داخل حسینه قرار بگیرد تا بتوانيم در عزاداری امام حسين عليه السلام جای خوبی داشته باشيم در انتظار فرمان هستيم. در خاتمه سلامتی وجود آن مبارز بزرگ را از خداوند عالم خواستارم.

بسمه تعالی، فروش حسینه و همچنين جزء حسینه قرار دادن مسجد، جایز نیست.

محضر مبارك رهبر کبير انقلاب، مدّ ظلّه العالی

محترماً؛ بدین وسیله معروض می دارد که درآمد بیمارستان موقوفه مفرّح، واقع در یاخچی آباد که به مصرف مداوای بیماران می رسد، توسط مال الاجاره موقوفات خود اداره می شود. از حدود 10 سال پیش، تعدادی از قطعات که مساحت هر کدام حدود 120 مترمربع می باشد، توسط متولی وقت تبدیل به احسن شده و سند مالکیت صادر گردیده است و در حال حاضر از این امر جلوگیری می شود و تعداد کمی از قطعات فوق اضافه مساحت دارند (حدود 2 الی 25 مترمربع) که روی آن احداث بنا شده و به صورت مسکونی می باشد و موقوفه مایل است که در این گونه موارد سند اجاره جداگانه تنظیم شود، ولی چون اضافه مساحت در حدی نیست که بتوان کارهای

تفکیکی و ثبتی آن را انجام داد. لذا تنظیم سند اجاره برای آن مشکل است. علی هذا در این گونه موارد، تبدیل به احسن اضافه مساحت طبق نظریه کارشناس، از نظر شرعی جایز می باشد یا خیر؟

بسمه تعالی، فروش وقف، جایز نیست.

[سؤال 8360] 4498

بسمه تعالی 1361 / 3 / 25

دفتر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه، السلام علیکم، از خداوند متعال طول عمر و سلامتی برای امام و پیروزی در تمام جبهه ها برای رزمندگان اسلام و صحت و سلامت برای معلولین انقلاب و اسلام خواهانیم.

1. کسی زمینی را برای قبرستان شهر وقف کرده بود، ولی چون امکان این هست که این زمین، داخل محدوده و به خانه های مسکونی نزدیک خواهد شد؛ روی این اصل این زمین را برای احداث خانه فروختند. و پول آن را در بانک اسلامی و یا شرکت تعاونی به جریان انداختند. در صورتی که قبرستان موجود شهر. اکنون داخل خانه های مسکونی شده و از طرفی پر شده و شهر احتیاج مبرم دارد به زمینی برای احداث قبرستان. آیا شرعاً این عمل صحیح است؟

بسمه تعالی، زمین اگر وقف برای دفن اموات شده و تحویل وقف گردیده فروش آن باطل است و باید تسلیم جهت وقف گردد، در غیر این صورت اختیار آن با مالک بوده و فروش آن محکوم به صحت است.

2. زمین هایی در اطراف شهر هست که سند رسمی ندارند و با قرارداد عادی بدون اجازه دولت و بدون در نظر گرفتن مقررات و قانون جمهوری اسلامی خرید و فروش می شوند. آیا می شود از آن زمین ها برای مسجد و خانه سازمانی افراد سپاه پاسداران خریداری کرد؟

بسمه تعالی، تابع مقررات دولت اسلامی است.

3. از زمین های یادشده سؤال دو، اگر خانواده شهدا بخرند چه حکمی دارد و آیا در این مورد شهرداری موظف است برای دادن آب و برق و امکانات برای آن ها؟

بسمه تعالی، دولت، تابع مقررات باید رفتار کند.

ص: 221

بسمه تعالی 1361 / 9 / 15

محضر مبارك حضرت آيت الله العظمى، الامام روح الله الخمينى

با كمال احترام، به استحضار مى رسانم از شخصى - متولّى فعلى چهار پيمانه زمين وقف امام حسين عليه السلام - ده سال اجاره زمين موقوفه را، وصول نمودم و در ايام عاشورا خرج كردم، و ده سال گذشته را نيز اطلاع كامل دارم كه توسط متصدّيان قبلى وصول، و در ايام عاشورا خرج شد. پنج سال است كه اين زمين را به مديرعامل اسبق دامپرورى - كه مدت سه سال است فرارى مى باشد - فروخته است. متولى از دادن موقوفه خوددارى مى كند و منكر وقف شده است. سه سال اجاره زمين را نداده و خيال هم ندارد بدهد، وظيفه شرعى چيست؟

بسمه تعالی، مربوط به دادگاه هاى مربوطه در دولت اسلامى است.

[سؤال 8362] 4532

2. در حدود هشت سال پيش رژيم گذشته زمين هاى مزروعى موقوفه قريه را به رعايا فروخت. اكثر كشاورزان از آن به بعد اجاره نپرداختند؛ زيرا متولى مطالبه نمود و در عين حال قيمت املاك را هم به دولت نپرداختند و متولى وقف فعلاً از نظر كشاورزان فاقد صلاحيت شرعى توليت است و اداره اوقاف هم در اين مدت در اين زمينه كارى نكرده است. تكليف مال الاجاره هشت ساله چه مى شود؟ گروهى از كشاورزان قدرت ندارند همه آن را يك جا بپردازند؛ چگونه بپردازند و به چه مقامى؟ آيا اجازه مى فرماييد اجاره مزبور صرف عمران و آبادى قريه گردد؟

بسمه تعالی، فروش وقف باطل است و تصرف در آن منوط است به نظر متولى شرعى و مراعات جهت وقف. و نسبت به گذشته موجب ضمان اجرت المثل است. و اگر متولى خاصى كه شرعاً توليت او ثابت باشد ندارد، امر آن با حاكم شرع است.

ص: 222

3. افرادی که به غصب موقوفات ادامه می دهند - اعم از زارع و کشاورز موقوفه یا غیره - و به مسائل دینی و نصایح مبلغین و فتاوی مراجع اعتنا نمی کنند؛ کشت و زرع و

تصرفات آن ها، حرام است یا خیر؟ و این بی توجهی عمدی، باعث فسق و عدم صلاحیت و امانت چنین افرادی می باشد یا خیر؟

بسمه تعالی، حکم مسأله معلوم است و اگر نزاعی در بین است، به محاکم صالحه مراجعه کنند.

بسمه تعالی

دفتر محترم حضرت امام

محترماً؛ مستأجر، خانه مسکونی وقفی را، بدون موافقت متولی، تخریب و به کارگاه تبدیل نموده، و آن را در قبال اخذ مبالغی به عنوان سرقتی، به غیر واگذار نموده است.

توضیح: در اجاره نامه، مستأجر حق انتقال مورد اجاره را - کلاً و یا جزئاً - به غیر نداشته است. خواهشمند است دستور فرمایید حکم شرعی این مسأله را، برای اطلاع این جانب اعلام و ابلاغ دارند.

بسمه تعالی، در فرض سؤال، کسی که ساختمان وقفی را تخریب کرده، ضامن است و حق سرقتی برای وی ثابت نیست، و تصرف در موقوفه بدون اذن و اجازه متولی شرعی، در حکم غصب است.

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آيت الله العظمى امام خمینی ادام الله ظله العالی

شخصی چند قطعه باغ وقف بر اولاد ذکور نموده و به علت دور بودن از محل

سکونت موقوف علیهم تمام آن مسلوب المنفعه شده و الآن يك قطعه آن باقی است و آن هم در معرض خرابی می باشد و تا چند سال دیگر مثل آن ها مسلوب المنفعه می شود آیا اجازه می فرمایید که متولی آن باغ را بفروشد و يك باغ بهتر و نزدیک تر خودش بخرد و به همان نهج وقف باشد یا خیر؟ ضمناً مبلغ يك تومان از درآمد باغ ها در قدیم به مصرف روضه خوانی می رسیده، آیا همان يك تومان قدیم خرج شود یا وجه نقد امروز.

بسمه تعالی، در فرض مذکور فروش وقف جایز نیست و باید بر طبق وقف عمل شود.

[سؤال 8366] 1890

28. موقوفاتی در بین اراضی اشخاص هست نظر به این که روی حوادث روز از آن ها نگیرند و از بین ببرند علی الظاهر انکار عنوان موقوفه بودن آن ها را کرده اند، آیا اگر نشد در بین خود عنوان موقوفه را مخفی حفظ کنند راهی برای فروش و مصرف در امر خیری دیگر دارد یا نه، تکلیف این ها چیست؟

بسمه تعالی، حقّ فروش و تبدیل ندارند.

[سؤال 8367] 4502

بسمه تعالی

محضر مبارک رهبر عظیم الشان انقلاب، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، زید توفیقه

پس از عرض سلام، از حضور آن رهبر عزیز تقاضا می کنم جواب مسأله ذیل را مرقوم فرمایید.

خانه ای است واقع در شهر قم، صاحب خانه مذکور این خانه را طبق قراردادی برای حسینیه وقف نمود، پس از وقف، کلنگ ساختمان را واقف در حضور اهالی محل به زمین زد و اهالی هم خانه را خراب کردند. دست اندرکاران ساختمان فوق پس

ص: 224

از تحقیق فهمیدند که ساختمان حسینیہ آن طوری کہ واقف می خواهد حدود یک میلیون تومان خرج دارد.

ولی ایشان حق تولیت را برای خود و اولاد ذکور نسل بعد نسل خود به مقدار $1/3$ از درآمداين حسینیہ قراردادہ است، در صورتی کہ سرمایہ گذاری ایشان $1/6$ می باشد ($1/6$ از جمع پول ساختمان و زمین) دست اندرکاران ساختمان شرایط واقف را قبول نکردند و ساختمان ساخته نشد ولی واقف اصرار به عمل کردن به شرایط را دارد.

بنابراین از شما رهبر عظیم الشان تقاضا می کنیم کہ اولاً: با این کہ دست اندرکاران مسجد شرایط واقف را قبول ندارند حالا این وقف صحیح است یا نہ؟ مرقوم بفرمایید؛ زیرا از این قضیہ حدود ہشت سال می گذرد و زمین مذکور ہمین طور باقی است و دو سال پیش یکی از علما چنین فرمودند کہ وقف باطل است و واقف نصف زمین مذکور را فروخت و نصف دیگر را بدون هیچ شرطی بہ مسجد بخشید. حال اهالی محل بہ خریدار نصف زمین و فروشندہ کہ در حقیقت همان واقف بودہ اعتراض می کنند کہ این زمین از مسجد است و فروشندہ حق فروش ندارد، تکلیف خریدار چیست؟ لطفاً مرقوم فرمایید.

بسمہ تعالی، اگر چیزی را کہ وقف کردہ تحویل جہت وقف ہم دادہ خرید و فروش آن جایز نیست و در غیر این صورت اشکال ندارد.

[سؤال 8368] 4503

بسمہ تعالی 1361 / 10 / 21

محضر مبارک رهبر عالی قدر حضرت امام خمینی مدّ ظلّہ

پس از درود و تحیات و آرزوی سلامتی وجود جناب عالی، از آن رهبر عالی قدر استفتا می شود مقدار زمینی با آب است کہ وقف بر اولاد ذکور می باشد و از منطقہ سکونت وراثت تقریباً یکصد و سی کیلومتر فاصلہ دارد کہ احتمال مخروبه شدن آن می رود، آیا ممکن است زمین و آب را فروختہ و در محل سکونت اولاد ذکور بہ جای

ص: 225

آن ملك ديگرى خريد يا خير؟

بسمه تعالى، در فرض مرقوم فروش جايز نيست.

[سؤال 8369] 1546

5. زمين و اعيانى وقف بوده، اعيان از بين رفته، زمين باقى است، كسى هم او را آباد نمى كند، مى شود زمينش را فروخت يا نه؟

بسمه تعالى، فروش وقف جايز نيست مگر در موارد خاصه كه در رساله مذكور است.

[سؤال 8370] 4504

بسم الله الرحمن الرحيم 16 ذى القعدة 1402 ق

مولانا، قائد الأمة الإسلامية، آية الله العظمى والمرجع الأعلى، سماحة الإمام المفدى السيد روح الله الخميني، مد الله ظله على الإسلام والمسلمين؛ آمين

رجل وقف عقاراً منذ أمد بعيد على الذكور من ذريته ومن تناسل منهم ذكوراً وقد انتهى الحال به، إلى أن سقط عن الانتفاع المعتد به، مع كونه ذا منفعة يسيرة ملحقه بالمعدوم عرفاً ومع احتياج الحاضرين من الموقوف عليهم إلى عوضه حاجة ماسة ومتعسّر، بل متعذب شراء ملك بثمنه ووقفه على النهج الذي كان عليه الوقف الأول؛ فهل تأذنون في بيعه وتوزيع ثمنه على الحاضرين؟ أفتونا دام ظلکم

بسم الله الرحمن الرحيم، لا يجوز في مثل مفروض السؤال، بيع الوقف وتوزيع ثمنه على الموقوف عليهم.

[سؤال 8371] 4505

بسمه تعالى 21 شوال 1399 ق

رهبر عالی قدر و مرجع بزرگ جهان تشیع حضرت آیت الله العظمی حاج آقا روح الله خمینی، دامت برکاته

جعلت فداك، استفتائاً عرض می شود كه قناتی است مخروبه و از كار افتاده كه قابل

ص: 226

مرمت نیست. مالکین قنات اراضی مربوطه را فروختند و یک سهم از چهل و دو سهم آن، وقف تعزیه حضرت خامس آل عبا علیه السلام بود. مادامی که قنات جریان داشت سالانه وجه اجاره آن خرج تعزیه حضرتش می شد. حالا دیگر سال ها است که قطع گردیده است. اکنون بیان فرمایید مبلغی را که از وجه اراضی فروخته شده به وقف مزبور، سهمیه می رسد، در چه مصرفی می توان خرج نمود؟

والسلام علیکم واللعن والخبزی علی اعدانکم اجمعین

بسمه تعالی، فروش وقف بدون مجوز باطل است. و اگر مجوز داشته با پول آن به نظر متولی شرعی، باید زمین دیگری خریداری و عواید آن در جهت وقف صرف شود.

[سؤال 8372] 4506

بسمه تعالی 19 / 4 / 1362

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، رهبر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، مدّ ظلّه العالی، با عرض احترام و آرزوی طول عمر و عزت روزافزون، تقاضا دارد نظر مبارک را در مورد ذیل بیان فرمایید.

بعضی از اراضی موقوفه در سنوات گذشته با مجوز شرعی به فروش رسیده یا به فروش می رسد، آیا در صورت صلاح و صرفه وقف، اجازه می فرمایید از محل وجوه حاصله از فروش، اقدام به خرید یا احداث ساختمان گردد یا خیر؟

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

نمایندگان امام در سازمان اوقاف: محمد علی نظام زاده، سید مهدی جمارانی

بسمه تعالی، در صورتی که فروش آن ها طبق موازین شرعی بوده و درآمد آن تکافوی تبدیل آن ها را به اراضی دیگری به همان مقدار نمی کند، مجازید با پول آن جای دیگری را خریداری و یا بنا کنید و از منافع آن طبق وقف عمل نمایید.

ص: 227

بسمه تعالی 28 جمادی الثانی 1398 ق

محضر مقدس آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی علی رؤوس الانام

زمینی است وقف بر حضرت ابا عبدالله علیه السلام که درآمد آن باید صرف روضه خوانی شود. شیر خورشید سرخ، این زمین را تصرف کرده و برای مردم که بر اثر زلزله خانه هاشان خراب شده، خانه ساخته است. مساحت بسیار کمی از این زمین باقیمانده که از نظر کشاورزی قابل استفاده نیست؛ چون در میان ده واقع شده و از نظر این که کسی در این جا ساختمان کند و اجازه دهد نیز قابلیت ندارد. خلاصه زمین قابل استفاده نیست. آیا اجازه می فرمایید زمین را بفروشیم و از ثمن آن، جای دیگر زمین مزروعی به نفع وقف خریداری نماییم.

بسمه تعالی، فروش وقف جایز نیست، بلی اگر به هیچ نحو استفاده ندارد؛ می توانند با اجازه متولی شرعی آن را بفروشند و تبدیل به زمینی که استفاده در جهت وقف از آن ممکن باشد بنمایند.

اجاره وقف

بسمه تعالی 28 / 10 / 1361

محضر مبارك زعيم عالی قدر رهبر عظیم الشان امام خمینی دامت برکاته

با نهایت احترام، به عرض عالی می رساند قطعه زمینی واقع در قریه میگون می باشد که مالک وصیت نموده اند ملک مزبور نسل بعد نسل به اولاد ذکور واگذار گردد و هر ساله پس از کسر مخارجات و عشر درآمد جهت متولی، بقیه آن را در عزاداری حضرات چهارده معصوم علیهم السلام خرج و صرف نمایند، زمین یاد شده اکنون در اختیار یکی از فرزندان واقف می باشد که ایشان هم دارای چهار فرزند ذکور هستند.

ص: 228

لذا استدعا دارد مرقوم فرمایند آیا با رضایت متولی فعلی ملک و چهار فرزند ذکور ایشان می شود در مقداری از زمین، باشگاه ورزشی باستانی (زورخانه) که عام المنفعه خواهد بود و يك طبقه هم منزل مسکونی احداث نمود یا خیر؟ با چه شرایط و چه شکل؟

بسمه تعالی، در صورتی که زمین وقف شده برای امر خاصی، اجاره دادن مقداری از آن زیر نظر متولی شرعی و صرف عوائد آن در جهتی که مال الوصیّه طبق وصیّت برای آن وقف شده مانع ندارد.

[سؤال 8375] 4509

بسمه تعالی 1361 / 11 / 16

دفتر محترم امام خمینی مدّ ظلّه العالی

احتراماً قطعه زمینی حدود صد متر مربع وقف اولاد است و در آن زباله و آشغال ریخته می شود که به بهداشت عمومی لطمه می زند. آیا می شود حدود 30 متر مربع آن را به فروش رسانید و از فروش آن مابقی را به صورت مغازه در آورد و آن قسمت که مغازه شده است به وقفیت اولاد باقی باشد؟ چون صاحب آن موفق به ساختن نمی باشد.

بسمه تعالی، چنانچه با نظر متولی شرعی و موقوف علیهم آن را برای ساختن مغازه اجاره دهند و مال الاجاره صرف در جهت وقف شود مانع ندارد، ولی با امکان بهره برداری از آن ولو به طور اجاره، فروش آن جایز نیست.

[سؤال 8376] 4510

بسمه تعالی 1361 / 12 / 7

محضر حضرت آیت الله العظمی رهبر عظیم الشان امام خمینی مدّ ظلّه العالی

فدایت شوم، چه می فرمایید در مسأله زمین وقف شده:

ص: 229

1. کسی يك قطعه زمین مزروعی خود را وقف مسجد نموده تا عایدات آن را در تعمیرات اساسی کلی و جزئی و هکذا، در مایحتاج مسجد نامبرده خرج و مصرف نمایند، حالا از طرف اداره بهداشت در همین زمین مرقومه يك ساختمان خانه بهداشت بنا نموده اند، راه استفاده از ساختمان احداثی در این زمین موقوفه چگونه است؟ مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، می توانند زمین مزبور را که در آن ساختمان شده به قیمت عادله از متولی شرعی وقف اجاره کنند و مال الاجاره باید صرف در جهت وقف شود.

2. کسی دیگر يك قطعه زمین خود را وقف سیدالشهدا علیه السلام و اولاد ذکور خود نموده که نسل بعد نسل از عایدات همان زمین مخارج خودشان را تأمین نمایند و هر سال به نام حضرت سیدالشهدا علیه السلام به مدت ده روز عزاداری نمایند، ولی از طرف جهاد و برای اهالی قریه قره شبان لوله کشی کرده اند و در گوشه همین زمین چاه عمیق حفر و منبع آب نصب و بنا کرده اند. آیا اهالی قریه مزبور می توانند از آب آشامیدنی همین چاه موقوفه برای وضو و غسل و آشامیدن خودشان استفاده نمایند؟ البته فعلاً مخارج زیادی در چاه عمیق و منبع آب صرف کرده اند و اگر بخواهند در جای دیگر دوباره خرج نمایند ممکن نمی باشد، راه حل را در این مسأله مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، چنانچه رضایت موقوف علیهم تحصیل شود و اقدام به عزاداری هم بشود مانع ندارد.

[سؤال 8377] 4511

بسمه تعالی

استفتا از حضرت امام

ساختمانی که مستأجر در زمین موقوفه خاص، با اجازه تولیت با هزاران گرفتاری که با شهرداری قبل از انقلاب داشته، ساخته است و با داشتن اجازه از تولیت، آن را به دیگری اجاره داده است. حال بعد از انقلاب، طریقه دریافت اجاره به چه صورت امکان پذیر است؟ آیا می شود متولی شرعی به نسبت زمین، و مستأجر دست اول - که

ص: 230

ساختمان را ساخته - به نسبت ساختمانش، اجاره را دریافت دارند؟

بسمه تعالی، ساختمان اگر از خود شما است، می توانید به او اجاره دهید و مال الاجاره بگیرید.

[سؤال 8378] 4512

بسمه تعالی

محضر حضرت آیت الله العظمی آقای خمینی، دام ظلّه العالی

بیان فرمایید ملکی را زیدی وقف نموده برای قرائت قرآن، مشروط بر این که ملک در تصرف اولاد او بوده باشد نسلاً بعد نسل که هر روز دو جزء قرآن قرائت بنمایند و از این ملک وقف در زمان طاغوت سه قطعه عدواناً جاده و خیابان شده است و یک قطعه جزئی باقیمانده که اصلاً قابل زراعت نیست، چون اطراف این قطعه زمین باقیمانده را صاحبان اراضی اطراف آن منزل کرده اند فقط برای منزل می شود از آن استفاده نمود. اجازه می فرمایید که این قطعه زمین باقیمانده را به فروش برسانند و در محل دیگر که برای زراعت خوب است عوض آن ملک بخرند و وقف نمایند؟

از خداوند متعال، پیروزی اسلام و طول عمر رهبر عزیزمان را خواستارم.

بسمه تعالی، فروش وقف جایز نیست، ولی اجاره دادن آن برای ساختمان با ملاحظه جهت و مصلحت وقف مانع ندارد.

[سؤال 8379] 4513

بسمه تعالی 1358 / 10 / 9

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه، پس از ابلاغ سلام، لطفاً جواب مسأله ذیل را بیان فرمایید:

کاروان سرایی است موقوفه، و مدتی است که از زمان اجاره آن گذشته است. مستأجر به اعتماد قوانین خلاف شرع سابق حاضر نیست آن محل را تخلیه نماید. لطفاً مرقوم فرمایید آیا تصرف و کسب و کار در این محل وقف برای مستأجر بعد از

ص: 231

گذشتن مدت اجاره جایز است یا نه و آیا تخلیه محل واجب است یا نه؟

بسمه تعالی، بعد از مدت اجاره، مستأجر باید موقوفه را از متولی شرعی آن اجاره کند و یا آن را تخلیه و در اختیار متولی شرعی قرار دهد و اگر اختیار واگذاری به غیر را شرعاً داشته باشد، می تواند به دیگری واگذار کند.

[سؤال 8380] 4514

بسمه تعالی

شریعتمدار، مقتدای تام، مروج الاحکام، حضرت آیت الله، امام خمینی، دامت برکاته، چه می فرمایید در این مسأله که زیدی قطعه زمین موقوفه و یا مغازه ای را از متولی وقف اجاره نموده به مبلغ و مدت معینی، حال پس از منقضی شدن مدت اجاره، مستأجر حاضر برای تجدید سند اجاره نمی باشد و متولی هم اظهار می دارد که از نظر شرعی راضی نیستم. آیا مستأجر می تواند در زمین موقوفه و یا محل کسب و کار، نماز و یا عبادت نماید یا خیر؟ اجرکم علی الله

بسمه تعالی، بدون اجازه متولی شرعی یا اجاره از او، حکم غصب را دارد.

[سؤال 8381] 4515

بسمه تعالی 1362 / 2 / 23

استفتا از محضر مبارک امام امت، مرجع تقلید شیعیان جهان

شخصی عایدات يك قطعه مزرعه خویش را - با حضور در دفتر اسناد رسمی - طبق قرار شرعی، حبس مؤبد عزاداری محرم خامس آل عبا نموده، و قرار کتبی در اداره اوقاف محفوظ می باشد. سنواتی بعد از ارتحال نامبرده، یکی از ورثه - علی رغم اعتراض کتبی وراث دیگر - قطعه زمین مزبور را با داعیه مالکیت، تصرف عملی نموده و در نظام طاغوتی، جهت احداث بیمارستان، به سازمان شیر و خورشید سرخ محل، به بیع فضولی قولنامه، و وجه مربوطه را دریافت داشته است. بعد از انقلاب هیأت پنج نفری واگذاری زمین، قطعه مزبور را مشمول بند 12 اراضی موات تلقی کرده، و در

ص: 232

اختیار اداره راه و آموزش و پرورش محل قرار داده اند، ادارات مذکور - علی رغم اعتراض کتبی هلال احمر محل - به استناد اجازه نامه هیأت واگذاری زمین، به احداث تأسیسات مسکونی و آموزشی مبادرت نموده اند. اینک که صحت جریان وقف و فضولی بودن بیع روشن شده، تکلیف شرعی و قانونی اداره اوقاف، هلال احمر، ادارات راه و آموزش و پرورش در تأمین منظور اوقف، و استیفای مخارج خودشان چیست؟

بسمه تعالی، اگر وقف بودن مزرعه، شرعاً ثابت است، می توانند به متولی شرعی مراجعه کنند و با مراعات جهت و مصلحت وقف، آن را برای استفاده های ذکر شده در آموزش و پرورش و غیره، اجاره نمایند و مال الاجاره را در جهت وقف صرف کنند.

[سؤال 8382] 4516

بسمه تعالی

محضر شریعت مدار، مقتدی الأنام، مروج الأحكام والمسلمین، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، أدام الله أظلالکم

زیدی زمینی موقوفه را اجاره نموده و در مدت اجاره خود، حق خود را به فلان مبلغ به دیگری واگذار نموده؛ آیا متولی می تواند از نظر غبطه وقف، مبلغی برای موافقت خود - جهت واگذاری - از دو نفر دریافت نماید یا خیر؟ أجرکم علی الله

بسمه تعالی، اگر در اجاره اولی، حق واگذاری به غیر را به مستأجر نداده، اجاره دوم فضولی و موقوف است به اجازه متولی شرعی و متولی باید مطابق صلاح وقف عمل کند.

[سؤال 8383] 4517

بسمه تعالی

ریاست محترم دفتر امام خمینی

خواهشمند است استفتای امام امت راجع به زمینی که متعلق به اوقاف بوده و اجاره

ص: 233

داده شده و در آن خانه سازی شده را بفروشد، آیا می توان آن خانه را خرید و فروش کرد و اجرای احکام دین در آن جا صورت شرعی دارد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر با نظر متولی شرعی و مراعات جهت وقف، ساخته شده فروش ساختمان و اجاره زمین وقف با نظر متولی شرعی مانع ندارد.

[سؤال 8384] 4518

بسمه تعالی 1362 / 3 / 19

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

احتراماً؛ به استحضار می رساند: رقبات یکی از موقوفات قم که وقف برای مدرسه علوم دینی می باشد، به صورت زراعی در دست مستأجر بوده که در آن، غرس درخت نموده است و اخیراً نبش یکی از میادین بزرگ شهر قرار گرفته که اطراف آن، کلاً ساختمان و محل مسکونی شده است. با توجه به این که اجاره سالیانه فعلی آن، مبلغ سی و هفت هزار تومان است. چنانچه اقدام به ساختمان شود، هم عده زیادی از مردم را صاحب خانه می کند و هم درآمد وقف ده ها برابر می شود. آیا اجازه می فرمایید درخت ها را با رضایت مستأجر قطع و زمین به صورت مسکونی درآید؟

مسئول اوقاف قم

بسمه تعالی، اجاره دادن زمین مذکور، برای ساختن خانه در مفروض سؤال، زیر نظر متولی شرعی و مراعات جهت وقف، مانع ندارد.

[سؤال 8385] 4477

3. جمعی از مؤمنین در منطقه ای مسکن دارند که يك دانگ از شش دانگ، وقف است به طور مشاع، وظیفه چیست؟ و مبلغ قابل پرداخت چه میزان باید باشد؟ و در صورت نبودن وقف نامه که به طور شیاع، وقفیت ثابت شود، دستور چیست؟

بسمه تعالی، اگر وقف بودن محرز باشد، باید مقدار وقف را از متولی شرعی خاص یا از حاکم شرع، به نرخ عادلانه اجاره کنند.

ص: 234

بسمه تعالی

محضر مبارك مرجع عالی قدر شیعیان جهان، حضرت آیت الله العظمی آقای خمینی، مدّ ظلّه

شخصی از روی جهالت و نادانی و ندانم کاری از مسائل وقف زمین موقوفه ای را که قسمت عمده آن بی کار و قسمتی زمین مزرعه است که اکنون معادل يك هکتار است درخت لیمو و نخل در آن زمین کاشته است و با دست خود مقداری از این درخت های مزرعه را به عنوان ملك طلق خود تصرف نموده و از آن ها بهره برداری می کند، آیا چنین کاری از نظر شرع مقدس اسلام صحیح است یا خیر؟ و اگر صحیح نیست آیا راهی برای جبران زحمات این شخص می باشد؟

بسمه تعالی، در صورتی که نهال درختان از غارس است درختان ملك او است و باید اجرت المثل زمین موقوفه را بپردازد که با نظر متولی شرعی وقف، در جهت وقف صرف شود.

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

زمین موقوفه ای است که به واسطه خیابان کشی از استفاده اولیه افتاده و مقدار کمی باقیمانده، چنانچه مغازه شود و اجاره داده شود مصلحت موقوفه است. اذن می فرمایید: که چند دکان ساخته شود؟

بسمه تعالی، در صورت موافقت با جهت وقف، مجازند ولی اگر متولی خاصّ دارد، باید با نظر او باشد.

بسمه تعالی 1361 / 6 / 30

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، بعد الحمد و الصلاة و سلام و

عرض ادب، استدعای صدور پاسخ مسأله ذیل را دارم:

اگر متولی موقوفه اولادی، آن را بدون رعایت غبطه و مصلحت وقف و موقوف علیهم، و بر خلاف میل و رضای آن ها اجاره دهد، به نحوی که متضمن ضرر کلی موقوف علیهم باشد، آیا اجاره صحیح است یا باطل؟

بسمه تعالی، تصرف در وقف اگر خلاف جهت و مصلحت وقف باشد، جایز نیست و عقد اجاره در فرض مرقوم، صحیح نیست.

[سؤال 8389] 4522

بسمه تعالی 1361 / 10 / 25

محضر مبارك امام امت حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلله العالی علی رؤوس المسلمین

به عرض می رساند که در کمیجان اراک، مدت تقریباً هفتاد سال پیش، مدرسه علوم دینی شخصی به نام میرزا علی اصغر بنا و اتمام نموده، جهت تدریس و تعلیم علوم دینی که تا حال، هیچ گونه استفاده نشده و پدرم مدت دو سال، خواست که شاگردانی تعلیم نماید که آن هم با بی استقبالی مردم رویه رو شد. ولی مدرسه مذکور دست تولیت وراث واقف، معموره است که عبارت از: چند عدد حجره و یک سالن مسجد نماز می باشد. ولی در کمیجان، چون مساجد زیادی وجود دارد، شاید در این مسجد، ماهی یک بار، درس باز نمی شود. لذا در جنب این مدرسه، زمینی به مساحت تقریبی چهار هزار متر باغ انگوری و میوه های درختی که آن هم در اثر مسن بودن این باغ، از بین رفته و به صورت خرابه درآمده است که فی الحال بدون بهره می باشد. اخیراً از مقام جمهوری اسلامی، بودجه برای بیمارستانی در این محل تعیین و سیصد پارچه آبادی، از این استفاده خواهند نمود که تا حال فاقد بیمارستان می باشد. اهالی محل از این جانب تقاضا نمودند که از محضر مبارك امام استفتا شود که آیا این زمین که دارای قابلیت بسیار خوبی - جهت بیمارستان از نظر جا و محل مناسب و نزدیک آب

ص: 236

قنات - می باشد. آیا اجازه می فرمایند که در این زمین، بیمارستان بنا نمایند؟ در ضمن وراثت واقف هم، همین آرزو را دارند تا نظر امام امت چه باشد. توضیحاً زمین مزبور جزو موقوفات همین مدرسه می باشد.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، اگر زمین مزبور جهت استفاده خاصی وقف نشده، متولی شرعی با مراعات مصلحت و جهت وقف، می تواند آن را اجاره دهد که بیمارستان شود و مال الاجاره مقرر را در جهت وقف صرف نمایند.

[سؤال 8390] 4523

بسمه تعالی 1361 / 5 / 7

محضر محترم رهبر انقلاب اسلامی ایران، حضرت آیت الله العظمی، امام خمینی

استحضاراً به عرض عالی می رسانم که این جانب در چند سال پیش، تمامی شش دانگ يك کاروان سرا را طبق قباله و سند رسمی، وقف کردم، که درآمد آن بعد از هزینه خودش در مسجد قائمی صرف شود. قبل از وقف کاروان سرا يك باب مغازه آن را طبق قباله عادی به مبلغ دو هزار تومان فروختم به کسی و بعد از وقف - که مدت هشت سال گذشته است - به خاطر این که ملك وقف شش دانگ باشد، مغازه را، از مالک آن به مبلغ هفتاد هزار تومان خریده و واگذار وقف نمودم و در همین حال با توافق خود طرف، و قبض بنگاه مغازه را از قرار ماهی سیصد تومان به خودش به اجاره دادم، و حال که مطالبه اجاره را جهت صرف موقوفه می نمایم، از دادن آن امتناع می ورزد. نظر جناب عالی را در این مورد مرحمت فرمایید. از خداوند متعال طول عمر آن مرجع عظیم الشأن را خواستارم.

بسمه تعالی، مستأجر وقف موظف است وجه اجاره را به متولی شرعی تسلیم کند، تا در جهت وقف صرف شود، و اگر نزاعی در بین است به مقامات صالحه مراجعه کنند.

ص: 237

حضور مبارك رهبر كبير انقلاب، امام امت، دامت برکاته العالیه

1. زمین اوقاف را که خراب بوده از اداره اوقاف اجاره نموده و آباد کرده و مال الاجاره پرداخت می کنم. آیا اشکال ندارد؟

بسمه تعالی، چنانچه متولی خاص ندارد یا با اجازه او بوده، مانع ندارد.

[سؤال 8392]

2. ملك اوقاف را شخص دیگری اجاره کرده، ساختمانی هم در آن احداث نموده و حق بهره برداری آن را به ما واگذار نموده است. ضمن

این که خودش به اوقاف اجاره می دهد، از ما نیز اجاره می گیرد. آیا این موضوع اشکال ندارد؟

بسمه تعالی، اشکال ندارد.

[سؤال 8393]

3. نماز خواندن در املاک فوق اشکال ندارد؟

بسمه تعالی، صحیح است.

[سؤال 8394] 3406

5. شخصی زمینی را از سازمان اوقاف اجاره می کند و در روی آن زمین ساختمان می نماید، آیا ساختمان آن در ملکیت موقوفه قرار می

گیرد و یا به شخص سازنده متعلق است؟

بسمه تعالی، ساختمان ملك سازنده است، مگر این که از عواید یا مال الاجاره موقوفه ساخته شده باشد.

[سؤال 8395] 4525

بسمه تعالی

1. قریه ای است موسوم به گاوزن کلا در محلات درون کلاهی غربی، دارای

ص: 238

جمعیتی در حدود صد خانوار که در گذشته از حمام محل مجاور که تقریباً نیم کیلومتر فاصله دارد و یا از حمام محلات دیگر که دو تا سه کیلومتر فاصله دارد، استفاده می نمودند. مدتی است به خاطر خرابی حمام محل مجاور، اهالی ناچارند به حمام محل های مجاور رود بروند. طی مسافت، به خصوص در فصل زمستان برای زنان باردار مشکل و برای شیخ و شیخه و بیماران، مشکل تر و از این حیث ساکنان قریه مزبور در زحمت و ناراحت هستند. در نظر گرفته شده در ضلع جنوبی قطعه زمین موقوفه مزروعی - شالیزاری به مساحت تقریبی چهارده هزار متر مربع - ، که به گاوزن کلا متصل است، چهارصد متر با رعایت غبطه وقف و اجور نسبی سالانه و با موافقت متولی شرعی و آسایش سکنه قریه یاد شده، برای حمام و احداث آن تخصیص یابد. اشکالی دارد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر منافاتی با جهت وقف ندارد از متولی شرعی برای ساختن حمام اجاره کنند و اجرت آن در جهت وقف صرف شود.

2. در موقع اجرای صیغه وقف که از تاریخ آن نود سال می گذرد، تمام محلات درون کلا فقط يك تکیه و مسجد بود. و افراد همه محلات که در آن وقت شاید از پنجاه خانوار تجاوز نمی کرد از جمله اهالی گاوزن کلا در این تکیه که واقف درآمد زمین موقوفه را به نحو مقرر در وقف نامه به آن تخصیص داد در ایام سوگواری و غیره اجتماع می نمودند. پس از افزایش جمعیت، در گاوزن کلا هم تکیه ای احداث شد و اهالی این محل که سابقاً در تکیه قدیمی درون کلا شرکت و به سوگ می نشستند. اکنون آن ها و یا اعیانشان در تکیه مستحدثه در مواقع عزاداری جمع شده و به سوگ می نشینند. آیا می توان از درآمد زمین مورد بحث، در ایام سوگواری به تکیه احداثی داد یا خیر؟

بسمه تعالی، باید عواید وقف در همان تکیه ای که برای آن وقف شده مصرف شود.

3. راه مواصلاتی و ارتباطی بین درون کلای غربی و محلات دیگر و قریه گاوزن کلا در قدیم وجود داشته و دارد. اهالی و وسایل نقلیه موتوری و مواسی و دواب و غیره از این راه استفاده نموده و عبور و مرور می نمایند. ضمناً در گذشته مردم دو محل از حاشیه بی روح زمین موقوفه مذکوره که حد فاصل دو قریه بوده - از لحاظ نزدیکی - رفت و آمد می نمودند. حال می خواهند (با وجود جاده و راه قدیمی موجود که مورد استفاده بوده و هست) آن را وسعت داده و در زمین زرعی موقوفه یاد شده راه و

جاده ای که وسایط نقلیه موتوری نیز از آن عبور نماید احداث نمایند، آیا احداث جاده در آن جایز و عبور و مرور افراد از راه احداثی اشکال دارد یا خیر؟ حکم مسأله چیست؟

بسمه تعالی، جایز نیست.

[سؤال 8396] 4526

بسمه تعالی 1362 / 2 / 24

حضور مرجع و رهبر عالی قدر، حضرت آیت الله العظمی، امام خمینی، دامت برکاته الشریف

احتراماً؛ به موجب آیین نامه اجرایی سازمان اوقاف برای بهره برداری از موقوفات، تا کنون اراضی مسکونی، یا طبق نظریه کارشناسان رسمی دادگستری ارزیابی و با دریافت ده الی بیست درصد قیمت، به عنوان پذیره به اجاره واگذار می شده؛ و یا - در مواردی که قیمت اراضی مشخص نمی باشد - به طریق مزایده، انجام و با برنده مزایده پس از دریافت پذیره، اجاره نامه تنظیم می گردد.

نظر به این که در این گونه موارد، کسانی می توانند برنده مزایده شوند که از امکانات مالی بیشتر برخوردار بوده، و افراد مستضعف و کم درآمد از این حق، محروم خواهند شد، بنابراین نظر آن ولی فقیه و مرجع عالی قدر را در مورد ترك مزایده، و واگذاری اراضی موقوفه توسط متولیان، طبق نظریه کارشناسان رسمی و تحت نظارت سازمان اوقاف را اعلام فرمایند، تا مورد عمل واقع شود.

بسمه تعالی، در اجاره موقوفه لازم است بر طبق شرایط واقف و مصلحت وقف عمل شود و اگر متولی خاص دارد، باید زیر نظر متولی شرعی خاص، اقدام شود.

[سؤال 8397] 4527

بسمه تعالی 1361 / 9 / 1

جناب مستطاب، حضرت آیت الله العظمی، الامام خمینی، حفظه الله

مغازه وقف مقبره را اجاره کرده و در آن قید شده است که تعمیرات جزئی، نظیر

ص: 240

کاه گل و خرده کاری به عهده مستأجر است. مستأجر، پایه های مغازه تحت تصرف خود را آهنی کرده، و درب آن را تعویض نموده است، و چوب و درب آن را، به مبلغ حدود 2500 تومان فروخته است، و حدود سی هزار تومان، خرج آهن و مصالح ساختمانی کرده است. و چون مغازه مرغوب شده، متولی اجاره را اضافه نموده است.

بعد از مدت سه سال از ساختمان مغازه، در سال 1361 در اثر عقب نشینی خیابان، مغازه به طور کل خراب شده است و در مسیر قرار گرفته است. در این جا، آهن و مصالح از آن ملک وقف است، یا از مستأجر؟

بسمه تعالی، اگر آن ها را وقف نکرده و از مال الاجاره و عواید وقف تهیه نشده، ملک خود او است.

[سؤال 8398] 4528

بسمه تعالی

1. باغی دارم که وقف نموده ام و در گذشته و حال کلیه کارهای آن را خودم انجام می دادم ولی الآن به علت کهولت سن احساس می کنم که قادر نیستم که خودم کارهای باغ را انجام دهم و خیال دارم جهت جمع آوری ثمر آن به یک نفر اجاره بدهم آیا از نظر شرعی می توانم اجاره دهم یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر تولیت وقف با خود شما است می توانید با مراعات جهت وقف اجاره دهید.

2. مدت چهار سال است که برای زیارت به خانه خدا شرکت می کنم و موفق نشدم تا این که امسال مبلغ پنجاه هزار ریال به عنوان ثبت نام به اداره اوقاف واریز کردم ولی متأسفانه در قرعه کشی موفق نشدم، به این جانب وعده دادند اگر پول را پس نگیرید سال آینده پول شما محفوظ است و بدون قرعه کشی حق تقدم دارید. با این شرایط سال آینده می توانم بدون قرعه کشی به حج بروم یا این که با پس گرفتن پول مجدداً در قرعه کشی شرکت نمایم. آیا وجه یاد شده را وصول نمایم یا خیر؟

از پیشگاه امام خواهشمند است این دو مسأله امر به جواب فرمایند.

بسمه تعالی، اگر مستطیع هستید نباید زمینه حج برای سال آینده را تقویت کنید.

ص: 241

بسمه تعالی

متولی مسجد جامع گوهرشاد فوت کرده و موقوفاتی که مرحوم متولی اجاره داده بوده اکنون اداره اوقاف تجدید اجاره کرده است. اجاره کردن زمین و دادن مال الاجاره در این حکومت اسلامی چگونه است؟

بسمه تعالی، به متصدیان مربوطه مراجعه شود.

بسمه تعالی 6 / 10 / 1361

محضر مبارك زعيم عالی قدر قائد اعظم جناب امام خمینی، دامت برکاته، محترماً معروض می دارد: آب موقوفه از رودخانه ای در دست مستأجر بوده به تولیت شرعی پدر این جانب، و مدت پانزده سال است که تولیت و عملکرد ملك مزبور به این جانب واگذار شده به مال الاجاره معینی، و همه ساله مال الاجاره را به نظارت ناظر ملك مزبور صرف تکیه سیدالشهدا علیه السلام نمودم، در خلال این مدت يك قطعه از زمین های مزروعی این آب، احداث باغ و تعداد صد اصل درخت آلو و سیب و تعدادی میم و درخت سفیدار به عمل آوردم و فعلاً مال الاجاره ملك، مبلغ يك هزار و دوست تومان می باشد، که بنده خرج تکیه سیدالشهدا علیه السلام می نمایم، توضیح دیگر بعضی از سنوات، باغ مزبور به طور کامل مشروب نمی شود و مخفی نماند که سفیدار يك ردیف از آب رودخانه مشروب می شود، تقاضا می شود از مقام محترم رهبر کبیر انقلاب یعنی روح الله خمینی که راجع به عایدات باغ احداث شده و مال الاجاره فعلی بیان فرمایید که درآمد باغ روی مال الاجاره حساب می شود، یا خیر و تکلیف درخت های مثمر و غیر مثمر را بیان فرمایید. اجرکم علی الله

بسمه تعالی، اگر درختان از مال موقوفه بوده است عواید آن باید در جهت وقف زیر نظر متولی شرعی صرف شود و مال الاجاره باید با نظر اهل خبره مورد وثوق تعیین شود.

2. در کنار يك مسجد كوچك، به فاصله 8 متری، زمینی به مساحت 1200 متر برای مسجد وقف گردیده است. آیا می شود در این زمین، سالن سخنرانی و منزل خادم و وضوخانه و حجراتی برای تحصیل و چند مغازه برای هزینه مسجد درست کرد، یا آن که باید فقط مسجد درست کرد و تصرفاتی دیگر نمی شود کرد؟

بسمه تعالی، تابع نحوه وقف است. اگر زمین، وقف شده که از عواید آن، صرف احتیاجات مسجد شود، تصرفات مزبوره جایز نیست؛ مگر آن که زمین را با صلاح دید وقف، از متولی شرعی برای تصرفات مزبوره اجاره کنند.

3. در جلوی دکان من قطعه زمینی موقوفه قرار دارد که دست اداره اوقاف می باشد؛ اداره نامبرده می خواهد زمین را جهت ساختن مغازه به اجاره واگذار نماید؛ ضمناً قسمتی از زمین ذکر شده تا چند سال پیش قبرستان بوده. آیا می شود روی زمینی که قبرستان بوده مغازه دایر کرد و کاسبی نمود؟ در ضمن، اگر من زمین را اجاره نکنم، دیگران اجاره می کنند و دکان می سازند و مانع رؤیت مغازه من می شوند، در واقع مغازه فعلی من به صورت انباری در می آید.

بسمه تعالی، در قسمت وقف، از متولی شرعی با مراعات جهت وقف می توانید با اجاره تصرف کنید؛ و تصرف در قبرستان، اگر وقف بودن آن معلوم نباشد مانع ندارد.

محضر مبارك آیت الله العظمی امام خمینی، ادام الله ظله علی رؤوس المسلمین

محترماً معروض می دارد: زمین موقوفه ای است به مساحت تقریبی 1500 متر

مربع در روستایی از توابع امام شهر (شاهرود سابق) که هر دو سال يك بار زراعت می شود و واقف محترم وقف نامه را بدین گونه تنظیم نموده است: «... همه ساله، مقدار ده من گندم بابت آن نان شود و در دهه اول ماه محرم الحرام صرف تعزیه حضرت سیدالشهدا علیه السلام گردد. به لعنت خدا و رسول خدا گرفتار آید، هر که در آن تغییری بدهد».

اکنون با توجه به این که زمین مزبور، ارزش زراعی خود را از دست داده و برای سکونت مناسب تر است؛ همچنین با تصرف در آن و تبدیلش به احسن سالانه از ممر عواید آن، می توان ده ها برابر آنچه واقف محترم قید فرموده صرف تعزیه حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام نمود. آیا امام خمینی - دام بقائه الشریف - اجازه تصرف و تغییر می دهند یا خیر؟ والسلام علی من اتبع الهدی، با امید پیروزی اسلام بر کفر جهانی

بسمه تعالی، اجاره زمین وقف برای ساختمان با نظر متولی شرعی و صرف مال الاجاره در وقف اشکال ندارد.

[سؤال 8404] 4532

بسمه تعالی

به عرض عالی می رساند:

1. در اراضی مزروعی موقوفی، کشاورزان به علت جهل و بی توجهی و به گمان این که اراضی مزروعی دیگری را می توان به جای اراضی موقوفی مزبور وقف کرد، ساختمان کرده اند. آیا می توانند ساختمان ها را ابقا نموده و اجاره آن را بپردازند، با توجه به این که اجاره ساختمان چند برابر اجاره زمین مزروعی است؟ یا این که زمین دیگری را که از نظر کمیت و کیفیت مساوی زمین موقوفه و یا بهتر از آن باشد وقف کنند؟ زیرا تخریب ساختمان ها خسارات سنگین غیر قابل تحملی برای کشاورزان دارد. از این گذشته در متن وقف نامه اراضی موقوفه به صورت مشاع ذکر شده؛ زیرا اراضی موقوفه قسمتی از املاک قریه می باشد و متولی هم مدعی است که اراضی

ص: 244

موقوفه مشاع می باشد و بخشی از املاک قریه به صورت مشاع وقف شده است، ولی در سندهای (غیر رسمی) عادی محلی که کشاورزان املاک قریه را خرید و فروش می نموده اند، املاک موقوفه و غیر موقوفه مشخص و معین شده اند.

بسمه تعالی، زمین موقوفه که در آن ساختمان شده را باید از متولی شرعی آن با مراعات جهت وقف اجاره نمایند.

2. در حدود هشت سال پیش رژیم گذشته زمین های مزروعی موقوفه قریه را به رعایا فروخت. اکثر کشاورزان از آن به بعد اجاره نپرداختند؛ زیرا متولی مطالبه نمود و در عین حال قیمت املاک را هم به دولت نپرداختند و متولی وقف فعلاً از نظر کشاورزان فاقد صلاحیت شرعی تولیت است و اداره اوقاف هم در این مدت در این زمینه کاری نکرده است. تکلیف مال الاجاره هشت ساله چه می شود؟ گروهی از کشاورزان قدرت ندارند همه آن را يك جا بپردازند؛ چگونه بپردازند و به چه مقامی؟ آیا اجازه می فرمایید اجاره مزبور صرف عمران و آبادی قریه گردد؟

بسمه تعالی، فروش وقف باطل است و تصرف در آن منوط است به نظر متولی شرعی و مراعات جهت وقف. و نسبت به گذشته موجب ضمان اجرت المثل است. و اگر متولی خاصی که شرعاً تولیت او ثابت باشد ندارد، امر آن با حاکم شرع است.

[سؤال 8405]

3. رژیم گذشته از همه مردم قریه پول گرفت تا برایشان حمام بسازد و حمامی در یکی از محله های قریه ساخت که محله های دیگر نمی توانند از آن استفاده کنند. اهالی محلات دیگر از این امر ناراضی هستند. دیگر این که حمام مزبور در زمینی مزروعی ساخته شد که وقف حمام قدیمی بوده و فعلاً مخروبه می باشد. آیا از این حمام می شود استفاده نمود و تکلیف مردم چیست؟

بسمه تعالی، زمین حمام را باید از متولی شرعی خاص و اگر نه از حاکم شرع اجاره کنند، و مال الاجاره را در تعمیر حمام قدیمی صرف نمایند و اگر صاحبان پول در وقت ساختمان حمام یا بعداً رضایت داشته اند تصرف مانع ندارد و اگر آب مباح باشد در هر صورت غسل صحیح است.

ص: 245

بسمه تعالی 1361 / 5 / 12

محضر مبارك حضرت آيت الله العظمى، امام خمينى، دامت برکاته

چه می فرمایید در موضوع دهگاهی که زمین آن وقف حضرت ابا عبد الله الحسین علیه السلام می باشد و از موقوفات آن، در ماه محرم و صفر و باقی ایام در دیگر حسینییه های اطراف خرج می شود. و اکنون خود دهگاه که در زمینی وقفی قرار گرفته است، جهت عزاداری در ماه های محرم و صفر، احتیاج مبرم به يك حسینییه دارد. آیا ساختن حسینییه در چنین زمینی، اشکال دارد؟ و اگر اشکال دارد، تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، می توانند زمین را از متولی شرعی، با مراعات جهت وقف، برای ساختن حسینییه اجاره کنند.

بسمه تعالی 1361 / 4 / 23

آیا در زمینی که موقوفه باشد و باید از درآمد آن، در کارهای عام المنفعه، مانند بیمارستان و مدرسه و زوار امام حسین علیه السلام مصرف شود، اگر مردم مسجد ساختند - البته بدون این که اجاره بگیرند از متولی یا اجاره بدهند - می شود نماز خواند و آیا حکم مسجد را دارد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر متولی شرعی با مراعات جهت و مصلحت وقف، زمین را اجاره بدهد، نماز در آن اشکال ندارد؛ ولی وقف دوباره به عنوان مسجد نمی شود.

بسمه تعالی 1358 / 6 / 7

محضر حضرت آيت الله العظمى و المرجع الاعلى امام خمينى، دام ظلله العالی

سلام عليكم استفتا می شود: يك قطعه زمین بایر، به نام حضرت سید الشهداء وقف

ص: 246

شده و مدت ها بی منفعت مانده است. بعداً با تقاضای اهالی محل در سال 1357، به وسیله دولت، در رژیم گذشته مدرسه ساخته شده. آیا در نظر مبارك، تصرف و نماز خواندن در آن مدرسه مشروع و مباح است یا نه؟ چنانچه احتیاج به اجازه و امضای حاکم شرع بوده باشد؛ تقاضا داریم: اجازه مذکور را ذیلاً مرقوم فرموده و مسلمانان و هیأت مدرسه این محل را آسوده نمایید.

بسمه تعالی، با رجوع به متولی شرعی وقف و اجاره از او، تصرفات مانع ندارد و مال الاجاره باید در جهت وقف صرف شود.

[سؤال 8409] 4536

بسمه تعالی

محضر مبارك زعیم عالی قدر، رهبر عظیم الشان، آیت الله العظمی امام خمینی، دام عمره العالی، امید است که سایه بلند پایه آن مرجع تا ظهور حضرت مهدی علیه السلام مستدام باشد. غرض از تصدیق، این است که روستایی جهت تعلیم و تربیت فرزندان و مبارزه با جهل، نیاز به مدرسه دارند؛ آیا اجازه می فرمایید این مدرسه در زمینی که وقف حضرت سیدالشهدا علیه السلام است ساخته شود؛ با توجه به این که زمین مذکور، مکانی مناسب جهت احداث مدرسه است؟

بسمه تعالی، اگر متولی شرعی، صلاح وقف بداند، می تواند آن را برای ساختن مدرسه اجاره دهد.

[سؤال 8410] 4537

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظله، پس از عرض سلام

محلی احتیاج به حمام دارد؛ آیا اجازه می فرمایید زمین موقوفه را با اجازه متولی و تصدیق خبره اجاره کنند و روی آن حمام بسازند؟

بسمه تعالی، با مراعات جهت و مصلحت وقف مانع ندارد.

ص: 247

دفتر زعیم عالی قدر، حضرت امام خمینی، دامت افاضاته، با احترام؛ به عرض می رساند:

هیأت ابوالفضلی برادران سرکانی مقیم مرکز، به منظور برپایی عزای امام حسین و تعلیم قرآن و تبلیغ اسلام، یک قطعه زمین از موقوفه کربلایی عباس قلی را - که به مساحت 162 مترمربع و واقع در: تهران، خیابان زنجان شمالی می باشد - تصرف نموده، در حدود یک سال است که برای اجرای هدف های فوق الذکر، تشکیلاتی را به صورت خیلی ساده، در آن بنا نموده ایم.

با عنایت به سطر هفتم و هشتم خلاصه وصیت نامه کربلایی عباس قلی - که فتوکپی آن به پیوست جهت ملاحظه تقدیم می گردد - چنانچه زمین مورد بحث، برای احداث حسینیه (تعزیه داری حضرت سیدالشهدا) و تعلیم قرآن و تبلیغ دین مبین اسلام اشکالی ندارد؛ نظر حضرت امام را در این خصوص اعلام تا عیناً مطابق با دستور ایشان اقدام گردد.

بسمه تعالی، با نظر متولی و مراعات جهت وقف، اجاره آن برای هدف مذکور و صرف مال الاجاره در جهت وقف، مانع ندارد.

دفتر امام، احتراماً؛ به عرض می رساند که این جانب به مسأله ای برخورد کردم که از آن دفتر می خواهم پاسخ این مسأله را آن طوری که از نظر شرعی جایز است، مطرح نمایید.

این جانب قطعه زمین ارثی داشته ام به موازی یازده قصب که طول آن زمین نوزده متر می باشد. با توجه به این که مقدار زیادی از آن زمین، زیر بنا واقع شده است و

جلوی آن ساختمان که حیاط واقع است، خیلی کم می باشد و چون زمین جلوی حیاط وقف امام حسین و اولاد می باشد، به پاره ای از مسائل گوناگون برخورد کرده ام که ذیلاً

اعلام می دارم.

1. آیا از لحاظ شرعی، جایز است که مقداری از زمین وقفی را گرفته و جنب همان زمین وقفی، به مقدار گرفته شده یا بیشتر، زمین بدون وقف خریداری نموده و به موقوفات اضافه نمایم؟

2. آیا جایز است که چندین سال زمین وقفی را اجاره کرده و به عنوان مستأجر برای حیاط منزل استفاده کرد؟

3. آیا جایز است که آن زمین موقوفه را خریداری نموده و به عنوان کوچه ای جلوی خانه داشته باشم و از فضای آن زمین استفاده نمایم؟

چنانچه هر کدام از این راه ها ممکن می باشد، اعلام دارید. خواهشمند است راهنمایی های لازم را در هر مورد بنمایید.

بسمه تعالی، اجاره کردن زمین وقفی، با رعایت جهت وقف و نظر متولی شرعی مانع ندارد، ولی تبدیل و خرید و فروش وقف جایز نیست.

[سؤال 8413] 4540

بسمه تعالی 15 / 6 / 1361

محضر مبارک حضرت آیت الله حاج آقا سید مرتضی پسندیده، مدّ ظلّه العالی، محترماً به عرض مقدس عالی می رساند:

این جانب اصالتاً از طرف خود و وکالتاً از طرف مادر و برادرانم غارسین، شش دانگ زمین - به پلاک 1143، واقع در بخش چهار شیراز که به موجب مفاد وقف نامه ای که موجود است، فقط سه دانگ آن، موقوفه شرف النساء می باشد - را از فرزندان واقف (شرف النساء) به عنوان تولیت، بر حسب مصالح موقوفه و بر طبق موازین شرعی و عرف محل، به منظور غرس اشجار، چند سال قبل، اجاره کرده ایم که

ص: 249

تا کنون نیز به همین منوال بوده است.

در شرط واگذاری زمین، سهم موقوفه نیز به منظور غرس اشجار قید شده است. همچنین در اسناد رسمی مالکیت غارسی مربوطه که در دست داریم 3/4 محصول متعلق به غارسین و 1/4 متعلق به موقوفه بوده که مال الاجاره سهم موقوفه را تا کنون پرداخته ایم. لذا از نظر آن عالم ربانی و فقیه بزرگ، کیفیت بقا و ابقا و حفظ حقوق غارسین را، به میزانی که شرع انور اسلام مقرر فرموده، اعلام فرمایید تا وظیفه شرعی هر یک از متولی و مستأجران (غارسین) روشن گردد.

بسمه تعالی، اجاره وقف، موکول به نظر متولی شرعی با مراعات جهت و مصلحت وقف است و سهم موقوفه از درخت های غرس شده و حدود اختیارات و تصرفات مستأجر، تابع شروطی است که طرفین ضمن عقد اجاره، بر آن توافق نموده اند.

[سؤال 8414] 4541

بسمه تعالی

محضر مبارک حضرت آیت الله العظمی، امام خمینی، آدام الله ظلّه علی رؤوس المسلمین، احتراماً؛ به عرض عالی می رساند:

چاه آبی با موتور آب به طور شرکت، در محلی وجود داشته است و این چاه مدتی است که متروک شده و مورد استفاده نبوده است و به جای آن، چاه دیگری حفر کردند. اکنون از طرف جهاد سازندگی - با خرج زیاد - به وسیله لوله کشی، آب این چاه متروک را داخل حمام و منازل کشانده اند. ضمناً در بین این شرکا، یک صغیر وجود دارد و سهامی هم در این چاه، مربوط به املاک موقوفه است. شرکا همگی رضایت داده اند، فقط مسأله صغیر و موقوفه در میان است، که آیا ولیّ این صغیر و متولیّ این وقف می توانند رضایت دهند، یا حکم دیگر دارد؟ در هر صورت تکلیف شرعی را واضح بیان فرمایید. والسلام علیکم

بسمه تعالی، اگر مصلحت وقف و صغیر باشد، با نظر متولی شرعی وقف،

ص: 250

و ولی شرعی صغیر می توانند سهم وقف و صغیر را اجاره دهند و مال الاجاره را در جهت وقف و مصلحت صغیر، صرف نمایند.

[سؤال 8415] 4542

بسمه تعالی 1361 / 6 / 13

به نام خدا، پاسدار حرمت خون شهیدان، با درود فراوان به امام عزیز و شهیدان راه اسلام

این جانب در حدود پانزده سال قبل، يك باب مغازه موقوفه، به مساحت 3x5، با دادن سرقفلی به مستأجر سوم یا چهارم و مبلغی به متولی آن موقع که ناظر معامله بود اجاره نمودم. بر اثر مرور زمان و چوبی بودن سقف، درخواست کتبی از اداره اوقاف نمودم که حاضرم نوسازی و تیرآهن کنم، به شرطی که کرایه اضافه نشود و کرایه ما قبل را پرداخت نمایم. به تصدیق کارشناس اداره اوقاف، نوسازی و در نتیجه، در حدود يك صد و هفتاد هزار تومان، خرج نمودم. ولی بر اثر کوچک بودن محل کارم، ساختمان فوق را دو طبقه ساختم. با این که کرایه ملک فوق از بعد از ساختن سه برابر شده، متولی قبل، فوت نمود. متولی جدید می گوید که طبقه بالا کرایه دارد. استدعا دارم حکم شرعی را بدهید و مهر امام عزیز مورد حاجت است.

بسمه تعالی، اگر با متولی شرعی قرارداد نموده اید، به هر نحو قبلاً قرارداد کرده اید، باید عمل شود و تشخیص و رسیدگی، با اداره اوقاف است و چنانچه نزاعی در بین است به محکمه شرعیه مراجعه شود.

[سؤال 8416] 4543

بسمه تعالی 1361 / 4 / 5

دفتر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه، سلام علیکم، پیرو نامه سفارشی مورخه 1 / 12 / 1360، با کمال احترام، به استحضار می رساند:

همان طور که اطلاع دارند از مدتی قبل بنا به دستور دولت جمهوری اسلامی ایران،

ص: 251

مقرر گردید در تمام وزارتخانه ها و ادارات تابعه، مکانی به عنوان مسجد - جهت ادای فریضه نماز ظهر و عصر کارمندان - در نظر گرفته شود. بنابراین دستور، مدیریت بهداشت محیط استان اصفهان نیز مکانی را بدین منظور در نظر گرفت؛ منتها محل این مدیریت دارای ویژگی خاص، از نظر شرعی می باشد، بدین معنا که زمین آن موقوفه بوده و مالک اولیه، زمین مورد بحث را جهت ساختمان مراکز درمانی و بهداشتی به سازمان بهداشتی اصفهان واگذار نموده است، و مدیریت بهداشت محیط مستقر در این ساختمان نیز، بی رابطه با مرکز درمانی و بهداشتی نمی باشد. از طرفی مدیریت مذکور طی قرارداد رسمی، سالیانه مبلغی به عنوان اجاره - جهت تکمیل ساختمان مسجد جنب این موقوفه - به اداره کل اوقاف اصفهان پرداخت می نماید. اکنون مستدعی است جهت روشن شدن اذهان و رفع شبهه عده ای از کارکنان این مدیریت، جهت ادای نماز در این مکان موقوفه با شرایط فوق الذکر، نظر حضرت امام را به طور وضوح اعلام فرمایید.

بسمه تعالی، اگر متولی شرعی با مراعات جهت و مصلحت وقف، زمین را اجاره داده، تصرف و نماز در آن اشکال ندارد.

[سؤال 8417] 4544

بسمه تعالی 1361 / 4 / 26

دفتر حضرت امام خمینی

این جانب ساکن دهی به نام جویستان، در طالقان می باشم. دو قطعه زمین وقفی در دست من و برادرم می باشد. این دو قطعه زمین از طرف اوقاف در اجاره پدر بزرگ و سپس پدرم و بعد از او نیز به من واگذار گردیده است. من که 36 سال دارم و سیزده سال پیش که پدرم مرحوم شد، چون برادر بزرگم در تهران کارمند بود، اوقاف آن را به من اجاره داد. چند سال، سالی بیست تومان و چند سال، سالی پنجاه تومان و قبل از انقلاب اسلامی کشورمان، سالی صد تومان بابت اجاره از من می گرفت که قبوض آن

ص: 252

موجود است. ولی بعد از انقلاب، دیگر کسی برای گرفتن اجاره، به بنده رجوع نکرده است ولی من سالانه، چیزی به حساب خودم، در راه واقف خرج می کنم.

این دو قطعه زمین یکی در دست برادرم می باشد که در حدود 700 مترمربع و يك قطعه در دست خودم می باشد که در حدود 1500 مترمربع است. زمین دست برادرم یونجه می باشد و زمین دست خودم را نه سال پیش، تبدیل به باغ سیب کرده ام که تمام کار و زحمت و خرج آن را خودم متحمل شده ام و خرج زیادی نیز برای آن کرده ام و حالا دو سال است که به ثمر رسیده و بار می دهد. چون دیگر مأمور اوقاف رجوع نمی کند و اجاره آن را نمی گیرد، خواهشمند است در زیر همین نوشته، آن امام عزیز، تکلیف شرعی این جانب را معین فرمایند تا زحمتی که می کشم و محصولی که برمی دارم حلالم باشد.

بسمه تعالی، به متولی شرعی و با نبود شخص خاص، به اوقاف محل مراجعه کنید و نسبت به دو سال گذشته که اجاره نکردید، به مقدار متعارف بپردازید.

[سؤال 8418] 4545

بسمه تعالی

محضر مقدس منور نایب الامام آیت الله العظمی خمینی، ادام الله ایام افاضاته العالیه

محترماً؛ عرض می شود: زمین موقوفه مخروبه ای که قبلاً مستراح مسجد بوده، سال های متمادی مخروبه مانده و از انتفاع خارج شده. شخصی از متولی شرعی شفهاً اجازه گرفته تا طبقه پایین آن را مستراح و وضوخانه بسازد و فوقانی آن را به خرج خود چند درب دکان بسازد. متولی آن نیز شفهاً تشویق و ترغیب بر آن نموده است؛ آیا کسی دیگر حق اعتراض دارد؟ آیا متولی می تواند بگوید: اعیان را طبق نظر من وقف نمایید یا به حکم صحیح «للزارع زرعه و لصاحب الأرض كراء أرضه» اعیان، ملك سازنده است و فقط کرایه زمین مخروبه موقوفه را باید بدهد؟ مستدعی آن که

ص: 253

حکم الله را بیان نفرمایید. اگر کسی پیدا شود که مخارج اعیانی آن را بدهد که سازنده واگذار به وقف نماید، نسبت به وجه سرقتی که سازنده گرفته چه صورت دارد؟ لطفاً جواب صریح فرمایید.

بسمه تعالی، اگر متولی شرعی با مراعات صلاح وقف اجازه داده که شخص برای خودش ساختمان کند و اجاره زمین را بپردازد، صاحب ساختمان، اجاره زمین را ضامن است. و زمین در حالی که ساختمان روی آن است ملاحظه می شود نه مخروبه.

[سؤال 8419] 4546

بسمه تعالی 1361 / 2 / 8

محضر مبارك مرجع عالی قدر و رهبر انقلاب، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی

به استحضار می رساند: بعضی از موقوفات هست که عرصه و اعیان موقوفه بوده و به مرور زمان، اعیان از بین رفته و فعلاً زمین تنها به اجاره واگذار می شود که مستأجر ایجاد اعیان برای خود بنماید؛ آیا موقوفه به اعتبار اعیان سابق، حقی بر اعیان مستحدثه پیدا می کند یا خیر؟ و آیا می شود مستأجر را مقید کرد که قسمتی از اعیان را به موقوفه تملیک کند یا این که می توان بدون چنین قیدی فقط عرصه را به اجاره داد؟

نمایندگان امام در سازمان اوقاف: مهدی جمارانی و محمدعلی نظام زاده

بسمه تعالی، اجاره جایز است و به اعتبار اعیان سابقه موقوفه حقی پیدا نمی کند؛ و تملیک یا عدم تملیک نیز تابع قراردادی است که با مستأجر منعقد می کنند و نمی توان مستأجر را ملزم به این کار نمود.

[سؤال 8420] 4547

بسمه تعالی 1358 / 7 / 6

محضر مبارك پیشوای عالی قدر ملت ایران، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی،

ص: 254

مدّ ظله، به شرف عرض می رساند:

رقبه موقوفه ای مخروبه بوده، متولی شرعی و قانونی آن با رعایت ضوابط عرفی با شخصی قرارداد اجاره منعقد می نماید. مستأجر تعهد می کند که در محل به نفع و مالکیت موقوفه، ساختمان دو اشکوبه (طبقه) نماید و در مدت مقرر به قراری که فیما بین گذاشته شده، مال الاجاره را می پردازد. با این که مستأجر، تمام تعهدات خود را حتی به نحو شایسته تری انجام داده، آیا شرعاً و عرفاً، عقد اجاره را که در اصل یا نسبت باقیمانده، می توان باطل دانست یا خیر؟ از مقام شامخ آن حضرت استدعا می شود حکم شرعی و عرفی را مزین فرمایید، سرافراز خواهم شد.

بسمه تعالی، اگر اجاره از متولی شرعی و موافق جهت وقف واقع شده و مدت باقی است، باطل نمی شود.

[سؤال 8421] 4548

بسمه تعالی

حضور محترم رهبر عالی قدر جهان تشیع، حضرت آیت الله العظمی، امام خمینی

این جانبان، اهالی روستای ایراء بخش لواسان، احتراماً به عرض عالی می رسانند: حمام ایراء به طور کلی قابل استفاده نمی باشد، و زمینی که مناسب ساختن حمام باشد نیست. يك ملك موقوفه هست که فعلاً هیچ استفاده ای از آن نمی شود. کسی که ملك را وقف نموده، قید کرده: اگر درآمدی از ملك نامبرده حاصل شود؛ در محرم در حسینیه اطعام بشود. خواهشمند است به این سؤال اهالی جواب عنایت بفرمایید: آیا می شود در این ملك موقوفه برای اهالی روستای ایراء، حمام عمومی احداث بشود یا خیر؟ والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، اگر با مراعات مصلحت وقف از متولی شرعی اجاره کنند برای ساختن حمام، و مال الاجاره را در جهت وقف صرف نمایند مانع ندارد.

ص: 255

محضر مقدس رهبر عالی قدر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته، ضمن تقدیم سلام، با نهایت ادب و احترام به عرض می رساند که:

قریب صد سال قبل، زمینی وقف مسجدی در این شهر شده که عوایدش صرف مسجد گردد. زمین فوق به صورت باغ درآمده بود و به مرور زمان رعیت باغ را تصاحب کردند. بعداً باغ به خیابان برخورد نمود و مقداری از آن که باقیمانده بود با مقداری از راه قدیم را شهرداری سابق تصاحب نموده و یک نانوایی ساخته و مقداری را به بانک تعاون روستایی فروخته - که فعلاً وسایل زندگانی مردم در بانک تعاونی توزیع و به فروش می رسد - و مردم از نانوایی نان خریداری و از بانک هم خریداری می نمایند. با توجه به اصل زمین این دو مؤسسه که قبلاً وقف بوده است؛ در حال حاضر اجازه می فرمایید که ما از بانک تعاون روستایی و از نانوایی فوق وسایل خریداری نماییم. مستدعی است حکم شرعی را صادر فرمایید.

بسمه تعالی، در هر صورت خرید و فروش از مؤسسه و نانوایی صحیح است، ولی تصرف در آن در صورتی جایز است که به متولی شرعی مراجعه و از او زمین مؤسسه و نانوایی اجاره شود.

محضر مبارک قائد اعظم و رهبر کبیر انقلاب و مرجع عالی قدر عالم تشیع، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی

پس از مراتب دعاگویی، از خداوند عالم خواستارم که وجود آن مرجع بزرگ را از جمیع حوادث حفظ بفرماید و از جوار حضرت ثامن الائمه خدمت آن رهبر بزرگ و مرجع عالی قدر سلام عرض می کنم. از خدمت آن رهبر عالی قدر تقاضا دارم رأی

خود را در این مسأله شرعیه بیان فرمایید که خیلی مشکل است.

1. زمینی مزروعی، وقف عزاداری حضرت سید الشهداء علیه السلام بود. در زمان طاغوت زمینی برای بهداری و دبستان و کارخانه برق مطالبه کردند و مردم بدون این که از حاکم شرع اجازه بگیرند بدون اجبار، زمین فوق را در اختیار دولت گذاشتند و آن ها آن بناها را ساختند؛ اما در زمان دولت جمهوری اسلامی تمام شد. البته هنوز هم مشغول می باشند.

بسمه تعالی، باید به متولی شرعی مراجعه و زمین وقف را از او اجاره کنند و با نظر او مال الاجاره صرف در جهت وقف شود.

[سؤال 8424]

2. در زمان دولت جمهوری اسلامی یعنی در تابستان گذشته به همین محل آمدند و برای ساختن حمام زمینی مطالبه کردند. مردم محل زمین مزروعی دیگری که وقف عزاداری حضرت سید الشهداء بود برای ساختن حمام معرفی کردند. بنده اهل آن محل می باشم و مشغول تحصیل در مشهد مقدس هستم و در آن موقع در محل بودم. تازه پایه حمام را کنده بودند که تذکر دادم تا در این زمین حمام درست نشود؛ اما اعتنا نکردند و مشغول ساختن شدند. موقعی که بنده تذکر دادم، گفتند: «اگر جایز نبود زمین را می خریم». بیان فرمایید که غسل مردم در این حمام چطور است؟

بسمه تعالی، اگر آب مباح باشد، غسل صحیح است و برای جواز تصرفات زمین، حمام را از متولی شرعی اجاره کنند و با نظر او مال الاجاره صرف در جهت وقف شود.

[سؤال 8425] 4551

بسمه تعالی

زمین مزروعی با مقداری آب، وقف شده برای طلاب مدرسه علمیه، بود و نبود این زمین در ازدیاد اجاره بها مدخلیتی ندارد بلکه مستأجر، زمین هم باشد، فقط اجاره

ص: 257

آب را می دهد و در زمین خودش کشت می کند. این زمین متصل به شهر واقع شده، آیا می شود این زمین را به مؤسسات دولتی یا به مستضعفین، جهت ساختن خانه مسکونی اجاره داد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر متولی شرعی اجاره می دهد و اجاره آن موافق جهت وقف باشد مانع ندارد.

[سؤال 8426] 4552

بسمه تعالی 1358 / 6 / 28

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی دام ظلّه العالی

به شرف عرض عالی می رساند اراضی موقوفه . . . وقف خاص نسلماً بعد نسل طبقاً بعد طبقه و منافع آن مخصوص اولاد ذکور تا زمان حیات می باشد، که پس از چندین سال زحمت در آن تفکیک جهت خانه سازی با اجاره ناقابل به افراد واگذار و سکونت دارند. لکن از روزی که سر و صدای زمین بلند شد، مستأجرین از پرداخت اجاره و بدهی خودداری نمودند و اظهار می دارند (امام فرمودند اجاره ندهید و زمین مال خودتان است) استدعا دارم با توجه به مراتب معروضه نظریات خود را به شرح ذیل در این باره اعلام فرمایید.

بسمه تعالی، اجاره وقف به نظر متولی شرعی و مراعات جهت وقف مانع ندارد و مستأجرین باید اجرت را بپردازند.

[سؤال 8427] 4553

بسمه تعالی

محضر انور سرورنا الاعظم، استادنا المعظم، حضرت آیت الله العظمی حاج آقا روح الله خمینی، مدّ ظلّه

پس از ابلاغ سلام و اظهار ارادت، مدت شش سال تمام است که در سنجان اراک امام جماعت و اشتغال به تبلیغ احکام و ارشاد دارم. تا به حال میزبانم والده بوده است،

ص: 258

لکن چون فعلاً والده ام را از دست داده ام، بودن در آن جا و ادامه تبلیغ موقوف به داشتن خانه می باشد و شرایط زندگی هم اجازه نمی دهد زمینی خریداری و بسازم. در محل مذکور خانه ای است مخروبه که صاحب آن مسمی به سیدرحیم فوت کرده و وارثی هم نداشت و طبق گزارش محل، وقف شناخته شده است و مدت سی سال است که در آن جا افتاده و از آن بهره برداری نشده است. از آن استاد محترم انتظار می رود در صورتی که صلاح بدانید اجازه فرموده خرابه مذکور را اجاره و مال الاجاره را به مصرف موقوف علیه که حمام است برسانم. البته به طوری که بعد از نوسازی، اعیان مال خودم و زمین به وقفیت خود باقی باشد. مثل زمین هایی که در آستانه مقدسه اجاره داده شده است. مخفی نماند که این اقدام لعل بر نفع موقوفه باشد؛ چون خانه های مجاور و بعضی دیگر در آن تصرف عدوانی کرده و حقیر تا به حال جلوگیری کرده ام و مبلغ شش هزار و پانصد تومان به جهت رفع ید عدوانی داده ام. الامر امرکم. خداوند متعال وجود حضرت آیت اللهی را از جمیع بلیات ارضی و سماوی محفوظ و بیش از پیش توفیق عنایت بفرماید.

بسمه تعالی، باید بعد از معلوم شدن خصوصیات زمین و مال الاجاره نزد متولی شرعی، از او اجاره نمایم.

[سؤال 8428] 4554

بسمه تعالی 1361 / 5 / 31

تهران، دفتر حضرت امام، استدعا دارد به مسأله زیر از نظر فقهی جواب دهند:

اگر خرده مالکین دهی 30 سال پیش دور هم جمع شده باشند و زمین های کوچک و مشاع خود را جهت سهولت عمران در قطعات بزرگ مشاع يك كاسه کرده و در این تقسیم سهم یکی از مالکین که مساوی دیگران است بعد از گذشت مدت فوق که همگام با سایرین زمین خود را تبدیل به باغ نموده و درختان تنومندی دارد و به ثبت رسانده و حتی به دیگری واگذار کرده است، معلوم شود که چند قطعه از زمین های

ص: 259

مشاع ملکی او جزو سهم وقفی شده و در عوض چند قطعه از زمین های وقفی نیز جزو سهم ملکی او که باغ شده است گردیده، حال چه باید بکند و حکم این مسأله چیست؟ با توجه به این که وضع زمین های ده بعد از 30 سال به کلی به هم خورده، و وقف، وقف اولاد بوده است، متولی خود از خرده مالکین بوده و در تقسیم نظارت داشته است و اکنون مدعی هم ندارد.

با تقدیم احترام و دعا به امام

بسمه تعالی، به متولی شرعی زمین های موقوفه مراجعه نمایند و اگر متولی خاص ندارد به حاکم شرع رجوع کنند و با صلاح دید او و مراعات جهت وقف، قسمت وقف را از او اجاره کنند و باید مال الاجاره صرف در جهت وقف شود.

[سؤال 8429] 4640

3. کسی زمین موقوفه ای را غصب کرده و بر روی آن ساختمان نموده است. حکم این ساختمان و زمین چه می باشد؟

بسمه تعالی، باید به متولی شرعی مراجعه کند و اگر متولی شرعی، باقیماندن ساختمان را - ولو با گرفتن اجاره - مصلحت وقف نداند و اجازه ندهد، باید ساختمان را از آن زمین بردارد.

[سؤال 8430] 4555

بسمه تعالی 1358 / 10 / 25

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، با کمال ادب و با عرض درود معروض می دارد:

مقدار هشت سهم و نیم از ملك نصرت آباد که وقف خاص است در اجاره شخصی بوده است که در اثنای مدت اجاره، مستأجر و مؤجر که موقوف علیهم می باشد، هر دو فوت کرده اند. مستدعی است حکم این اجاره را بیان فرمایند که آیا

ص: 260

این اجاره به حال خود باقی است، یا فسخ شده و امر موکول به طبقه بعدی می شود یا خیر؟ با تقدیم احترام

بسمه تعالی، بعد از مردن موجر موقوف علیه، اجاره وقف باطل است، مگر آن که بطن بعدی آن را اجازه کند و یا آن که اجاره دهنده، متولّی باشد و مراعات مصلحت وقف و بطون لاحقته را هم کرده باشد.

[سؤال 8431] 4556

بسمه تعالی

حضور محترم رهبر اسلام پیشوای تشیع حضرت آیت الله امام خمینی زید توفیقه

محترماً معروض می دارم: این فدوی یک زمین موقوفه اجاره نمودم به مدت معین 30 سال گندم، چون جهت وقف استفاده قابلی نبوده جهت ازدیاد استفاده وقف، بنده اشجارکاری نمودم به عنوان آن که پس از مدت، نصف حاصل اشجار عایدی مال موقوفه به خرج، نصف حاصل مال بنده، بنده ام سهم خودم را با ائمه اطهار وقف نهفته نموده ام به خرج خودم، حال که مدت منقضی شده موجر فوت نموده دیگران ادعا دارند به آن که این موقوفه ها مال اجداد ما است متعلق به ما می باشد بدون مدرک تولیت شرعی سالی چهار، پنج هزار تومان حاصل اشجار را می برند قسمت بنده را جواب نمی دهند، آیا بنده شرعاً ذی حق هستم قسمت خودم را ببرم به مصرف خودم برسانم یا خیر؟ مستدعی است احکام را مرقوم فرمایید.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، هر مقدار از درخت ها که جزء وقف درنیامده متعلق به مالک درخت ها است و حاصل آن هم بدو اختصاص دارد.

[سؤال 8432] 4557

بسمه تعالی 1361 / 5 / 30

حضور محترم حضرت آیت الله العظمی، امام خمینی، سلام علیکم، امیدوارم خدا

ص: 261

سایه بلند پایه شما را از سر مسلمین جهان کوتاه نکند، و طول عمر با سلامتی و موفقیت به شما عطا فرماید، و این دعای هر روز ما مسلمانان است.

امام عزیز! پدرم در سال 1340 به رحمت ایزدی پیوست. مغازه ای داشت که خودم روی آن بقالی داشتم. ماهی 90 تومان اجاره می دادم و او هم خرج خانواده می کرد. پدرم وصیت کتبی نداشت و بارها شفاهاً وصیت متعدد می کرد. از جمله، همیشه می گفت: این مغازه وقف امام حسین علیه السلام است، ولی صیغه وقف نامه نخوانده بود و می گفت: بعد از من، اجاره آن را بدهید برای کسر خرج فقرای طایفه، و اگر در اقوام فقیر نبود، کسی را بگیریید تا در دهات یا مسجد، مسأله دینی بگویند. بعد از پدرم پانزده سال روی مغازه بودم، که دولت مغازه را برای خیابان خراب کرد و پانزده هزار تومان پول ملك مغازه را به من داد. جایی نبود که با این پول بتوانم خریداری کنم و وقف کنم، و در این مدت هم چون کاسبی من ضعیف بود و بدهکار بودم، اجاره مغازه را ندادم و خودم را مستحق می دانستم. آیا اجاره را مدیونم یا نه؟ در صورتی که بعد از خراب شدن مغازه - که سنه 1355 بود - تا به حال بیکارم، و ملکی داشتم که چند ماه قبل فروختم، که اگر بخواهم مغازه بگیرم، فقط سرقفلی می شود. در دست سرمایه ندارم. اگر مغازه بگیرم، باید از این پول خرج کنم، تا تمام شود. ولی گاهی يك معاملات جزئی می کنم و به قناعت مخارج منزلم اداره می شود. این است مسأله زندگی، تا بینم پانزده سال اجاره را مدیونم یا نه؟

اگر طبق وصیتی که پدرم شفاهاً می گفت: ثلث از مال برای خودم، و درآمدش طبق همان وصیت بالا - که عرض کردم - مصرف شود. منزلی داشت که محل زندگی تمام خانواده ما و خودش بود. آن را ثلث پدر کردیم، که تا سنه 1355 - یعنی پانزده سال بعد از پدرم - در آن زندگی می کردیم و هیچ اجاره ندادیم و قادر هم نبودیم. بعد از این که منزلی خریدیم، منزل پدری را اجاره دادیم و درآمدش هم در دست من و خواهرانم خرج شد. از این اجاره، فقط بیست سال نماز و روزه که وصیت کرده بود، خریدیم، و

دیگر کاری انجام ندادیم. و این منزل قدری تعمیر لازم دارد، که ما نه پول داریم، نه می توانیم. درآمد هم دارد، ولی دست ما جمع نمی شود. و این مسأله شب و روز مرا رنج می دهد و می ترسم بمیرم و مدیون پدر باشم. نتیجه از مزاحمت این که:

1. با این شرایطی که از زندگی خود عرض کردم، آیا اجاره مغازه و منزل را مدیونم یا نه؟ (ضمناً از این اجاره ها، فقط شش هزار تومان برای جبهه جنگ پول دادم، گاهی هم خودم چیزی دادم).

بسمه تعالی، با فرض محرز بودن وقف مغازه، وجه اجاره آن را در مدتی که متصرف بودید، ضامن هستید. باید آن را در جهت مقرره صرف نمایید.

وجه اجاره ثلث را متصرفین ضامن هستند. باید به دست وصی، در جهتی که میت تعیین کرده، مصرف نمایید.

[سؤال 8433]

2. پانزده هزار تومان پول مغازه را چه کنم؟ به هر کس یا هر جا دستور فرمایید بدهم.

بسمه تعالی، اگر با وجه مزبور نمی توانید ملکی تهیه کنید، تا به جای مغازه وقف باشد، باید عین پول را در جهتی که واقف تعیین کرده صرف نمایید.

[سؤال 8434]

3. منزل را که ثلث پدر قرار دادیم، در سند به نام خودمان است. هر کار، یا به هر کس دستور فرمایید، یا برای طلاب یا مدرسه علوم دینی، در محضر انتقال دهم، که به دست من نباشد، که درآمدش خرج شود و موفق به انجام وظیفه ام نشوم.

بسمه تعالی، ثلث باید تحت اختیار وصی باقی بماند، و عواید آن را طبق وصیت میت، در جهت تعیین شده صرف کند.

در انتظار ابلاغ فتوای مرجع بزرگ جهان و رهبر کبیر و نور چشمان ملت ستمدیده ایران و جهان می باشم.

ص: 263

با سلام و درود به رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی و با سلام به تمامی شهدای انقلاب اسلامی و با آرزوی موفقیت و پیروزی برای کلیه رزمندگان اسلام. از دفتر حضرت امام، سؤالی در زمینه مسائل احکام دارم و امیدوارم که به این سؤال حقیر جواب دهید ان شاء الله.

دهی در شهر ملایر، استان همدان می باشد که از نامر نام دارد. این ده به شش دانگ تقسیم شده است. ساکنان این ده، معترف به این گفته می باشند: که از مردان و بزرگان قدیم این قریه رسیده است: که از شش دانگ این قریه، دو دانگ آن وقف آستان قدس رضوی شده و مشخص نشده، که این دو دانگ از کدام قسمت این ده می باشد و هم اکنون بر روی این زمین ها، خانه های مسکونی و زراعی و در حال خرید و فروش زمین می باشند. لطفاً بفرمایید که از نظر شرعی این مسأله به چه صورتی می باشد؟

بسمه تعالی، چنانچه اصل وقف بودن دو دانگ محرز باشد، محکوم به اشاعه است و باید با مراجعه به تولیت آستانه مقدسه، به وظیفه عمل شود.

3. باغی را چند نفر شریکند، مقداری از باغ هم وقف است فعلاً سایر شرکا می خواهند باغ را تقسیم کنند، ناچار برای سهمیه هر کدام مقداری از زمین باغ جاده خواهد شد سهمیه وقف هم مقداری از زمینش جاده خواهد شد اگرچه در اثر این افزایش ممکن است قیمت سهام زیادتر از اول شود ولی چون مقداری از مساحت زمین باغ در اثر افزایش و جاده انداختن کم می شود آیا این تقسیم و افزایش جایز است یا خیر؟ و

در صورت عدم جواز چنانچه سایر شرکا حاضر نیستند که باغ به اشاعه باقی باشد تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، با مراعات نظر ولی وقف و رعایت مصلحت تقسیم جایز است.

[سؤال 8437] 4559

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، سلام علیکم

قسمتی از یک زمین مشاع وقف بوده؛ پس از این که می خواهند زمین ها را تفکیک و سهم وقف را جدا کنند، قطعه ای از آن را که غیر مرغوب است برای وقف وا می گذارند و هم اکنون آن زمین با وضع خاص 200×4 متر استفاده معتدّبه ندارد؛ کسی حاضر است زمین را که برای وقف واگذار نموده اند، عوض کند و در مقابل، زمین دیگری بدهد که استفاده آن زمین برای وقف بهتر است؛ آیا این عمل جایز است یا نه؟

بسمه تعالی، تفکیک سهم وقف بدون نظر متولی شرعی و مراعات مصلحت وقف صحیح نیست؛ و تبدیل و تعویض وقف جایز نیست.

[سؤال 8438] 4560

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه، با تقدیم صمیمانه ترین سلام و درود به جناب عالی

عرض می شود چه می فرمایید راجع به این که عبارت وقف نامه ای چنین است: وقف نموده شخصی نصف مشاع از کل باغ بر این که متولی هر سال یک تومان فضّی که یک هزار دینار است در روز عید غدیر خرما بخرد و به مصرف خویشان و همسایگان و اهل آبادی برساند آیا در زمان فعلی این یک تومان فضّی چند تومان است و چقدر خرما باید متولی بخرد؟

ص: 265

این نصف مشاع باغ موقوفه از نصف دیگر که ملك است و در صورتی که بخواهد جدا کند آیا احتیاج به اذن حاکم شرع دارد و یا اذن متولی فعلی کافی است برای افراز و جدا کردن؟

بسمه تعالی، احوط آن است که هر مقدار خرما که در زمان وقف معادل يك تومان فِضی بوده بخرند و به مورد مذکور برسانند و برای افراز نظر متولی شرعی با مراعات مصلحت وقف کافی است.

[سؤال 8439] 4561

بسمه تعالی

محضر مبارك آیت الله العظمی امام خمینی، مرجع و رهبر عالی قدر

1. دو دانگ مشاع از شش دانگ حمام قدیمی و مخروبه که از حیّز انتفاع افتاده، وقف است. چهاردانگ ملك شخصی است. صاحب چهار دانگ، به علت وقف دو دانگ و عدم استطاعت مالی قادر نیست تعمیرات اساسی نموده تا استفاده شود. آیا می توان دو دانگ را که قابل تفکیک است، تفکیک و مجزا نمود؟

2. دودانگ وقف را اداره اوقاف می تواند به فروش رسانده و معامله نماید یا نه؟ در این صورت، با وجه آن می توان در جای دیگری ملك مستقل دیگری ابداع کرده، تقاضا می شود نظر تان را راجع به این دو مسأله فوق بیان فرمایید.

بسمه تعالی، با فرض قابلیت تفکیک، با موافقت متولی شرعی وقف مانع ندارد و اگر از اوقاف عامه است، قابل فروش و تبدیل نیست.

تولیت وقف

[سؤال 8440] 4562

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

پس از تقدیم مراتب ارادت و دعاگویی از طرف خود و قاطبه اهالی شهر بردسکن

ص: 266

و حومه، آبی است وقف بر اولاد و چند سال است که در اثر اختلاف در تعیین متولی و مشخص نبودن آن و دخالت دو نفر به عنوان متولی که هر دو از موقوف علیهم هستند و سال ها است مدعی تولیت ملك مزبور می باشند؛ هنوز مقامات مسئول نتوانستند تکلیف این ملك را، چنان که باید روشن نمایند. با توجه به این که آب ملك نامبرده در داخل شهر مورد استفاده مردم قرار می گیرد و غسل و وضوی مردم نیز از آن تأمین می شود، بلا- تکلیفی آن ضرر دینی بزرگی نیز دارد. اکنون تمام موقوف علیهم - طی يك نامه - عدم لیاقت و امانت و عدم رضایت از مدعیان تولیت را به این جانب اعلام داشته اند. با این که در وقف نامه ارشد اولاد به عنوان متولی معرفی شده است؛ هیچ يك از افراد نام برده به عنوان ارشد، مورد تأیید تمام موقوف علیهم نیستند. از آن رهبر عالی قدر استدعا می شود: تکلیف ملك مزبور و متولی آن و وظیفه مردم را نسبت به آن روشن فرمایید. ضمناً ملك مزبور در حال حاضر در اجاره شهرداری بردسکن است و به مصرف آب لوله شهر می رسد. در خاتمه وقف نامه و شکایت موقوف علیهم به پیوست تقدیم می گردد.

ضمناً، ملکی به نام سعدآباد مشابه و نظیر همین ملك است. مستدعی است تکلیف آن را نیز روشن فرمایید.

بسمه تعالی، به هر نحو جعل تولیت برای وقف شده باید عمل شود و چنانچه اختلافی در تشخیص آن هست به محاکم صالحه در دولت اسلامی مراجعه شود.

[سؤال 8441] 4563

بسمه تعالی

قم، دفتر امام خمینی

احتراماً؛ مستدعی است با ملاحظه این قسمت از وقف نامه سال 1254 در انتخاب متولیان نظر خود را بیان کنید. واقف موفق، تولیت اشیای موقوفه مزبوره را مادام

ص: 267

الحيات به خود و بعد از خود به پسر ارجمند سعادت‌مندش آقا یوسف و بعد از او به اولاد ذکور او الاكبر فالاكبر، نسلاً بعد نسل، بطناً بعد بطن كذلك واگذار کرده و بعد از انقراض اولاد ذکور آقا یوسف - العیاذ بالله - به اولاد اناث او نسلاً بعد نسل، بطناً بعد بطن، كذلك واگذار کرده و بعد از انقراض، امر تولیت مزبوره واگذار و موكول است به سایر اولادان ذکور واقف الاكبر فالاكبر، بطناً بعد بطن، نسلاً بعد نسل، و بعد از انقراض اولادان ذکور، اولاد اناث واقف متولی می باشند به طریق مذکور، بطناً بعد بطن، نسلاً بعد نسل الی ما شاء الله و بطن اول، مقدم بر بطن ثانی می باشد. اما یوسف بلا عقب بود و از سایر اولاد اناثی از طبقه پنجم متصل به واقف با بطنی مؤخر، خود را متلقى از اعقاب ذکور معرفی کرده و مدعی تولیت است. از طرفی ذکوری از اناث از طبقه چهارم متصل به واقف خود را بطناً مقدم بر اناث مذکور و اقرب به جامع نسب معرفی کرده و مدعی است که تولیت با او است. استدعا دارد با توجه به نحوه تولیت در مندرجات مفاد وقف نامه و با عنایت به منظور واقف در مورد الاكبر فالاكبر و بطن اول مقدم بر بطن ثانی کتباً نظر خود را مرقوم فرمایید که الیوم تولیت با کدام يك از این دو نفر است.

بسمه تعالی، بعد از فرض این که اولاد ذکور نیست، با وجود نسل متقدم از اولاد اناث واقف، نوبت به نسل متأخر نمی رسد.

[سؤال 8442] 4564

بسمه تعالی 1361 / 4 / 12

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، متّع الله المسلمین بطول بقائه

بعد الصلاة والسلام، استفتا می شود که واقف موقوفه ای در متن وقف نامه مربوطه، تولیت موقوفه را چنین تفویض نموده است: «ارشد و اتقی اولاد و اولاد اولاد اولاد ذکور، بطناً بعد بطن و نسلاً بعد نسل، بدون ملاحظه اقربیت الی قیام الساعة، متولی شرعی زمان خود خواهد بود».

ص: 268

با توجه به نص فوق، به نظر آن حضرت:

1. راه تشخیص ارشدیت و اتقائیت اولاد چیست؟

2. آیا می توان اثبات ارشدیت و اتقائیت را فقط به شهادت چهار نفر مشخص با اسم و رسم منحصر ساخت و شهادت کتبی و شفاهی سایر علما و ثقات مؤمنین را اعتبار نداد؟

3. با توجه به متن مذکور، آیا می توان تولیت را - با موجود بودن اولاد ذکور از نسل وقف - از آن ها سلب و به جای انتخاب ارشد و اتقی، موقوفه را بدون متولی گذاشت؟ استدعا دارم نظر مبارك را ذیلاً مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، متولی شرعی کسی است که اوصاف شرط شده در وقف را دارا باشد و در صورت اختلاف، باید به حاکم شرع مراجعه و حل و فصل شود.

[سؤال 8443] 4565

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی و زعیم الملة والدين الامام خمینی، مدّ ظلّه

پس از تقدیم درود و سلام به پیشگاه و محضر جناب عالی؛ عرض می شود که عبارت وقف نامه ای چنین است که: «تولیت موقوفات مزبور، مادام الحیات با خود واقف موقوفه است و بعد اصلاح اولاد ذکور، متولی خواهد بود و بعد اصلاح اولاد ایشان، نسلاً بعد نسل و چنانچه اولاد ذکور منقرض شد، به اصلاح اولاد اناث، از واقف یا متولی و چنانچه اولاد اناث هم منقرض شد، تولیت، با عدول مؤمنین قریه است.»

سؤال این که بعد از فوت واقف که تولیت به اصلاح اولاد ذکور واقف می رسد، چنانچه بعداً این اصلاح اولاد ذکور که متولی است، فوت کرد؛ آیا تولیت موقوفه مزبور به اصلاح از برادران این متولی می رسد که اولاد واقف هستند، نسلاً بعد نسل، یا این که تولیت به اصلاح اولاد ذکور همین متولی - که مرده است - می رسد، نسلاً بعد نسل.

ص: 269

همچنین این سؤال در بطون بعدی هم می آید؟

بسمه تعالی، تولیت، با اصلاح اولاد متولی است و به برادران نمی رسد.

[سؤال 8444] 4566

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر انقلاب اسلامی حضرت مستطاب آیت الله العظمی امام خمینی متع الله المسلمین بطول بقائه الشریف

به شرف عرض عالی می رساند: ساختمان و باغی است که به عنوان مدرسه علمیه دینی و کتابخانه و مجالس مذهبی و آنچه موجب ترویج دین مبین اسلام است وقف شده و از سال 1353 که سال تنظیم وقف نامه بوده تا به حال در تصرف وقف است. مالک یا مالکین، ساختمان و باغ را در همان سال - یعنی 1353 - به تصرف وقف داده اند و در همان وقف نامه تولیت آن وقف برای پنج نفر معین شده و از آن زمان تا کنون به نظر همان متولیان به عنوان وقف، ساختمان های جدیدی در این محل احداث شده که قسمتی از آن به صورت مدرسه علمیه است و قسمتی دیگر که برای استفاده عموم در وقف نامه به صورت حوضخانه (و مستراح عمومی) معین شده در همان سال ها از 53 به این طرف مورد استفاده قرار گرفته و قسمت دیگر آن برای مجالس مذهبی عمومی به طور مکرر مورد استفاده واقع شده. و در ضمن از حق آب باغ مذکور در مصرف وقف استفاده شده است و به طور کلی از همان سال 53 (سال وقف) به این طرف در تصرف وقف بوده.

سپس یکی از متولیان در غیاب سایرین به عنوان این که وقف نامه جدیدی تنظیم کند تحت عنوان این که آن وقف نامه مسوده بوده (در سال 59 و پس از آن که شش الی هفت سال و یا بیشتر در تصرف وقف بوده) وقف نامه را تغییر داده و تولیت آن را منحصر در خود و نسل های ذکور پس از خود و یا عنوان دیگری که خود انتخاب نموده، قرار داده است.

ص: 270

و پس از آن که بقیه متولیان اطلاع پیدا کردند اعتراض بر این عمل نموده اند و سه نفر آن ها صریحاً معترض هستند که چرا این وقف نامه را تغییر داده است، در حالی که در طول این شش الی هفت سال یا بیشتر در تصرف وقف بوده است و همه متولیان متفق اند که این شش الی هفت سال یا بیشتر در تصرف وقف بوده و تمام کارهای ساختمانی جدید آن به حساب وقف بوده و استفاده های عمومی از قسمت حوض خانه و مستراح هم به جهت وقف بوده و سه نفر آن ها هم صریحاً شهادت می دهند به این که در سال 53 (سال تنظیم وقف نامه) صیغه وقف به طور کامل هم عربی و فارسی جاری شده است.

مخفی نماند که در همان سال 53 زمین و باغ مذکور با جمیع متعلقات آن به تصرف وقف درآمده و بدین جهت وقف نامه مذکور تنظیم شده بود، لکن به علت این که در زمان طاغوت بوده به امضای اداره اوقاف وقت نرسانده بودند که مبدا اداره اوقاف آن را زیر نظر افراد طاغوتی به مصرف برساند.

اولاً: اکنون حکم وقف به چه صورت است و ثانیاً تولیت متولیان چگونه است؟ مستدعی است حکم را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، ثبت در دفتر اوقاف میزان نیست، بلکه بعد از تحقق وقف از مالک و تسلیم عین موقوفه در جهت وقف، وقفیت لازم می شود و تغییر آن حتی از واقف هم جایز نیست و متولی شرعی همان کسانی هستند که واقف در هنگام وقف تعیین کرده است.

[سؤال 8445] 4567

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت مستطاب آیت الله العظمی امام خمینی رهبر کبیر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، دام ظلّه، پس از عرض سلام و ادب، گزارش می شود:

ص: 271

جناب سید العلماء حجت الاسلام و المسلمین آقای حاج سید یوسف موسوی کشمیری رحمه الله که در رأس علمای کشمیر بودند، سال گذشته دهم ماه ذوالقعدة 1402 ه. ق فوت کردند. ایشان سی و دو سال قبل، يك مدرسه دینی در قصبه بدگام، به اسم جامعه باب العلم، برای طلاب علوم دینی تأسیس نموده و با سایر املاک که من جمله آن ها، دو خروار زمین که از ملك طلق خود او بود، وقف کردند. چون بانی و واقف مدرسه بودند؛ تولیت آن را مادام الحیات برای خودشان قرار دادند و بعد از فوت خود اخوی زاده خویش را برای تولیت تعیین نمودند. سپس از اولاد و احفاد آن مرحوم یا از اولاد اخویانشان، هر که قابلیت این امر را داشته باشد. به جهت انجام وظیفه تولیت، نامزد نمودند. چنان که آن مرحوم در کتاب «ایقاظ العباد» نوشته اند که در سال 1370 هجری چاپ شده است.

در عین حال، پس از ارتحال آقای مرحوم، پسر بزرگ ایشان وصیت نامه مفصلی راجع به امور شخصی و خانوادگی آن مرحوم ادعا و ارائه نمود، که اگرچه امضا ندارد و تکمیل نشده است، ولی بدون تردید خط آن مرحوم می باشد، و هیچ کس نمی تواند آن را انکار بکند. از محتویات و لابه لای آن پیدا است که آن مرحوم وصیت نامه مزبور را در اواخر زندگی به سلك تحریر در آورده اند. وقتی که از فرزندشان - که وصی آن مرحوم نیز هست - پرسیدیم این وصیت نامه چرا تکمیل نشده است؟ وی گفت: آن مرحوم این را می خواستند تکمیل کنند، در عین حال، ایشان مریض شدند و ضعف و ناتوانی بر ایشان چنان چیره شد که دیگر نتوانستند به پایان برسانند و امضا نمایند. ولی به عنوان وصیت فرمودند، من هرچه وصیت دارم در ضمن وصیت نامه نوشته ام. باید در انفاذ آن ها طبق همان مرقوم که در دفتر است عمل شود.

اینک صورت وصیت نامه تقدیم محضر است. در این وصیت نامه در ضمن وصایای دیگر، آنچه در خصوص مورد تولیت مدرسه مزبور آمده است این است که آن مرحوم از تولیت اخوی زاده برای مدرسه رجوع نموده اند و به جای ایشان، فرزند مزبور را نسلماً بعد نسل، متولی مدرسه و سایر موقوفات آن قرار داده اند و از طرف

دیگر، در حیات خود عملاً وظایف مدرسه را به وی تحویل و تفویض نموده بودند. چنان که واضح است.

نظر به این که وصیت نامه مزبور، واقعاً نوشته آن مرحوم هست، و این که ایشان، بالاتفاق صاحب درایت و دارای تقوا و تفقه بودند و هیچ گمان نمی رود که در نوشتن چنین مرقومی موازین شرعی را رعایت نکرده باشند به هر حال، در هر دو صورت قضیه که شاهد الله و رسوله که مطابق واقع می باشند و هیچ گونه شائبه نفسانی در تفسیر آن ها نیست؛ حکم شرعی را بیان فرمایید که آیا صورت سابقی که در کتاب مزبور می باشد درست است یا صورت لاحقی که در وصیت نامه آن مرحوم نوشته اند صحیح خواهد بود؟ تا تکلیف وصی آن مرحوم معین شود.

ثانیاً: آن مرحوم و مبرور متولی اوقاف کثیره بودند. ایشان چند سال قبل از فوت خود، یک هیأت هفت نفری برای انتظام و انصرام آن موقوفات، تحت نظارت خود تشکیل داده اند و یک مرقومی نیز مربوط به وظایف اعضای هیأت نوشتند - که صورت آن به پیوست تقدیم می شود - از این مرقوم ظاهر می شود که این هیأت، باید در حیات متولی و هم بعد از فوت او به وظایف خود عمل کند و قراین دیگری نیز بر این دو جهت مزبور دلالت دارند.

پس در این صورت، هیأت نامه وقفی، عنوان و مصداق وصیت پیدا می کند یا خیر؟ در صورت بودن آن به عنوان وصیت نامه، آیا پس از فوت آن مرحوم، متولی دیگر می تواند از آن وصیت نامه تخلف و تخطی نماید، به این که آن هیأت را کلاً یا بعضاً بشکند؟

یا اشخاصی که اعضا آن قرار داده شده اند، بدون صدور خیانت و تخلف شرعی از آنان، می توان کنار گذارد یا نه؟

بسمه تعالی، متولی وقف، کسی است که در صیغه وقف معین شده است و اگر شخصی معین نشده، تولیت با حاکم شرع است.

بسمه تعالی

مردم عوام از مؤمنین کشمیر، اموال و اجناس و قطعات اراضی و درختان را بر حسینیه و مدرسه باب العلم وقف نموده بودند و آقای حجت الاسلام الحاج سید یوسف الموسوی مرحوم را، فقط تا حیاتشان متولی قرار داده بودند، برای این که حاضر نبودند که آن جناب، تولیت آن اوقاف را، بدون ارضا و استرضای عوام و بدون استحقاق به کسی بسپارد. بیان فرمایید که ما واقفین، این حق را داریم یا خیر؟ و اگر متولی مرحوم، از حدود گذشته، تعرض کرده باشد، صحیح است یا خیر؟ واضح فرمایید. بیّنوا توجروا

بسمه تعالی، تولیت وقف، با کسی است که در قرارداد وقف، متولی شده و بعد از فوت او واقفین، اختیار تعیین متولی ندارند و با نبود متولی خاص، اختیار با حاکم شرع است.

بسمه تعالی

محضر انور حضرت آیت الله العظمی ناصر المستضعفین، امام خمینی، ادام الله ظلّه الشریف، جعلنا الله فداك

سیدنا! شخصی از روحانیین که به صلاح و دیانت در مردم معروف بود و نزدشان به این وجه نافذالقول هم بود، مدرسه ای دینی را تعمیر نمود و از اموال شخصی خود هم بر آن چیزی بذل نموده و از مؤمنین هم اموالی جمع آوری کرد و پسر برادرش هم که از روحانیین معتمد بذل کنندگان بود در جمع آوری اموال از مؤمنین معاونش بود. چون از تعمیر این مدرسه به فراغت رسید وقف نامه ای در یک کتابی از مؤلفات خودش انتشار داد و نوشت که «این مدرسه و موقوفاتش را وقف نموده و تولیتش را تا دم حیات برای خودم و بعد از خود، برای پسر برادرم، فلانی گذاشتم» و تا مدتی

همان طور بود. آن مدرسه اکنون تحت کار است و باذلان بر آن مدرسه به دست هر دوشان مال مبذول خودشان را می دادند و متولی تعیین شده، بعد از بانی هرچه به دستش می آمد به واقف و بانی می سپرد. الآن که خود بانی وفات نموده پسرهایش مدعی اند که پدر ما وصیت نامه ای تحریر کرده و در آن نوشته است که «تولیت این مدرسه را به پسر تقویض نمودم، اگر چه قبلاً برای تولیت بعد از خود، پسر برادرم فلانی را تعیین نموده بودم، لکن چون او پسرهایش را از این مدرسه بیرون آورده و به مدارس دیگر فرستاده لذا نزد من از اعتبار ساقط شده و از تولیتش عزل نمودم و با وجود آن، او را ناظر گذاشتم». بیان فرمایید: در صورت ثبوت شرعاً، همچو وصیتی نافذ است؟ متولی تعیین شده در حین وقف و در عبارت وقف یا این وصیت عزل خواهد شد یا خیر؟ در صورت نفوذ و عزل متولی بنا بر وصیت، پسر موصی می تواند با وجود لایروایی از نظارت پسر عمویش عمل کند یا خیر؟

بسمه تعالی، هر کس در ضمن صیغه وقف به عنوان تولیت معین شده، متولی شرعی است و با وصیت واقف تولیت عزل نمی شود.

[سؤال 8448] 4570

بسمه تعالی 12 / 4 / 1983 م

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی

زید مدرسه ای تأسیس کرده که تولیت آن را مادام العمر برای خود قرار داده و پس از مدتی که تحت تولیتش آن مدرسه اداره می شده، وصیت کرده که بعد از مرگش عمرو و متولی آن مدرسه باشد و در اواخر عمرش وصیت نامه دیگری نگاشته که در آن نوشته: «باید بعد از مرگش عمرو و متولی آن مدرسه نباشد و بکر متولی باشد». مرقوم فرمایید که آیا عمرو و متولی شرعی آن مدرسه است یا بکر؟

بسمه تعالی، چنانچه در وقت وقف کردن مدرسه، حق تعیین متولی بعد از خود را برای خود قرار نداده باشد، وصیت او نافذ نیست و تولیت مدرسه بعد از او با حاکم شرع است.

ص: 275

پیشگاه معظم رهبر عالی قدر، حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

محترماً به عرض می رساند:

این جانبان در سال 1352 ملکی را وقف حضرت خامس آل عبا نمودیم و متولی نیز جهت آن تعیین کرده ایم، که درآمد آن را صرف عزاداری و اطعام نماید. در حال حاضر متولی طی نامه ای به این جانبان و سازمان اوقاف اعلام استعفا نموده است. با توجه به این که واقفین در قید حیات بوده و چنین موردی در قانون پیش بینی نشده است، از آن محضر محترم تقاضا می شود فتوا بفرمایند آیا این جانبان می توانیم شخص دیگری را به تولیت انتخاب نموده و یا رأساً نسبت به عهده داشتن تولیت، اقدام نماییم یا خیر؟

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، متولی مستعفی به حاکم شرع مراجعه کند، تا او را برای تولیت نصب نماید علی الاحوط.

[سؤال 8450] 4302

5. در وقف نامه هایی که تولیت آن بر اعلم و اصلح قرار داده شده، اگر دو نفر باشند؛ یکی اعلم است و غیرفعال در موقوفه و دیگری اصلح است و فعال در موقوفه، تولیت تعلق به کدام نفر دارد؟

بسمه تعالی، احوط، رعایت نظر هر دو است.

[سؤال 8451] 4572

بسمه تعالی

بعضی از شهرداری ها - به خصوص شهرداری تهران - قسمت هایی از اراضی موقوفات را بدون کسب نظر و اخذ موافقت متولیان به عنوان طرح فضای سبز و غیره سال ها معطل نموده و عملاً موقوفات را مسلوب المنفعه می نمایند.

ص: 276

با عنایت به این که متولیان و ادارات اوقاف موظف هستند رقبات موقوفات را با رعایت غبطه و وقف به اجاره واگذار و مورد بهره برداری قرار دهند، آیا این عمل شهرداری مجوز شرعی دارد یا خیر؟

و در صورتی که لازم باشد این قبیل اراضی مورد استفاده طرح ها قرار گیرد، آیا شهرداری ها موظف به پرداخت اجرت المثل و مال الاجاره اراضی مزبور از تاریخی که طرح را اعلام می دارند هستند یا خیر؟

بسمه تعالی، همان گونه که قبلاً پاسخ داده شده وقف از وقفیت خارج نمی شود، و تصرف در آن منوط به اجازه متولی شرعی با مراعات مصلحت وقف است. و در مورد سؤال دوم نیز چنانچه خواستند استفاده کنند باید اجرت المثل بپردازند.

[سؤال 8452] 4573

بسمه تعالی

نظر حضرت عالی درباره زمین های موقوفه ای که دولت زمان طاغوت تصرف کرده و برای کارمندان خودش ادارات و خانه ساخته است چیست؟

بسمه تعالی، بدون نظر متولی شرعی و مراعات جهت وقف جایز نیست.

[سؤال 8453] 4574

بسمه تعالی 1361 / 12 / 9

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی مدّ ظلّه العالی

با ابلاغ سلام به عرض می رساند یکی از مالکین قریه حسین آباد قزوین مقدار چهار دانگ از شش دانگ قریه مزبور را که ملک وی بوده وقف کرده و برای آن متولی تعیین کرده. متولی قبل از تصرف موقوفه با مخالفت مالک دو دانگ مشاع قریه مزبور روبرو شده و به وقف عمل نشده است و واقفه حاجیه خانم در کربلا فوت شده است. فعلاً املاک وقف شده کما فی السابق در تصرف زارعین است، از نظر شرعی مباح

ص: 277

بودن این زمین را و حکم آن را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، تصرف در وقف باید با نظر متولی شرعی و مراعات جهت وقف باشد.

[سؤال 8454] 4575

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت مستطاب آیت الله العظمی امام خمینی مدّ ظلّه العالی

محترماً به عرض می‌رساند: زمینی است مزروعی که پنجاه سال قبل وقف گردیده که منافع آن به وسیله تولیت آن برنج خریداری و در شب عید نوروز بین افراد این روستا توزیع شود. نظر به این که در حال حاضر تعداد افراد محل افزایش یافته و منافع زمین فوق ناچیز است و متولی زمین فوت کرده است ورثه متولی منافع زمین فوق را در نهار روز عاشورا به مصرف می‌رسانند. توضیح این که يك عدد درخت بادام که حدوداً پنجاه سال داشته باشد داخل زمین است که در حال حاضر خشک شده و ورثه تولیت زمین فوق مقلد شما هستند. تقاضا داریم تکلیف حکم شرعی ما را نسبت به مصرف برنج و درخت معین فرمایید که چه کنیم؟

بسمه تعالی، در فرض سؤال باید به همان طور توزیع شود به مقدار میسور و در مورد درخت خشک شده با موافقت متولی فروخته شود و صرف تعمیر زمین گردد.

[سؤال 8455] 4576

بسمه تعالی

پیشگاه رهبر عظیم الشان امام خمینی دامت برکاته

از این که با چند پرسش اوقات گران بهایتان را تصبیح می‌نمایم از محضرتان پوزش می‌طلبم.

1. آیا می‌توان درآمد حاصل از اوقاف را جهت بازسازی مناطق جنگی اختصاص

ص: 278

داد و به حساب هایی که دولت اعلام نموده است واریز نمود.

بسمه تعالی، بستگی به جهت وقف دارد و عوائد موقوفه باید تحت نظر متولی شرعی در جهت وقف صرف شود.

2. بین برادر و خواهری سالیان درازی ارث پدری تقسیم نشده است تا این که این برادر و خواهر هر دو فوت می نمایند، اگر بعضی از بازماندگان آنان با صلح و سازش و اعلام رضایت، سهمیه ارثیه خود را به دیگری ببخشند آیا این توافق از نظر شرع مقدس اسلام اشکال دارد؟

بسمه تعالی، اشکال ندارد.

[سؤال 8456] 4577

بسمه تعالی 1361 / 7 / 28

قم، دفتر امام خمینی، محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی، رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

بعد التحية و الثناء، موقوفات سلسله سادات رضوی در مشهد، خاص و دارای وقف نامه ای است که منصوص التولیه می باشد. در متن وقف نامه، واقف تولیت را به اولاد ذکور خود نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن، تفویض کرده است، با شرط: اسنّ و اصلح و ارشد بودن. همچنین واقف تمام مسئولیت ها را متوجه شخص متولی دانسته و شرط کرده است که: هیچ آفریده ای را حق مداخله در کار موقوفه و تولیت وقف نیست، و تولیت در همه موارد، مسئول عند الله است.

در این صورت، با وجود متولی واجد شرایط و با عنایت به مفهوم: «وَأَمَّا الْوَقُوفُ عَلٰی حَسَبِ مَا يُوقَفُهَا أَهْلِهَا»، آیا امکان دارد متولی این موقوفات را از سمت تولیت عزل، و دیگری را به جای وی منصوب نمود؟ استدعا دارد حکم الله، در ذیل نامه بیان و مرقوم فرمایید، مزید تشکر است. ضمناً فتوکپی وقف نامه به منظور صحت گفتار، ضمیمه می گردد. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، در مورد نزاع، باید به محکمه شرعیه مراجعه شود.

ص: 279

بسمه تعالی

محضر مقدس زعیم عالی قدر و مرجع تقلید مسلمانان، حضرت آیت الله العظمی خمینی، ضمن عرض سلام، از خداوند متعال خواهانم که سایه جناب عالی بر سر کلیه مسلمانان مستدام باشد و در ظل توجهات حضرت ولی عصر علیه السلام از کلیه آفات مصون و محفوظ باشید.

یکی از رقبات موقوفه عبارت از يك قطعه زمین است که حسب نظر واقف درآمد آن برای پرداخت به اولاد مستحق خودش وقف گردیده است. متولی وقت، در هنگام انعقاد قرارداد رسمی اجاره زمین به مستأجرین، شرط نموده که مستأجر می تواند در زمین مورد اجاره ساختمان نموده و اعیانی آن را به نام خود سند مالکیت اخذ نماید و هرگاه بخواهد اعیانی ملک مورد اجاره را به دیگری بفروشد، ده درصد بهای اعیانی ملک مورد اجاره را بابت استناد آن به خاک زمین مورد اجاره باید در هنگام معامله به متولی پردازد. چون مستأجرین زمین های مذکور اظهار می دارند که با این شرط مندرج در سند به ما اجحاف شده است و اضطراراً چنین شرطی را قبول نموده ایم، خواهشمند است نظر حضرت عالی را در این مورد اعلام فرمایید که این شرط مندرج در سند لازم الاجرا است یا متولی می تواند از نظر رعایت حال مستأجرین به آن ها تخفیف دهد؟

بسمه تعالی، شرط نافذ است و متولی اگر موقوف علیه نباشد، نمی تواند تخفیف دهد.

بسمه تعالی 14 / 9 / 1361

محضر رهبر کبیر انقلاب، و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی، دام ظلّه

پس از ابلاغ سلام، امیدوارم - ان شاء الله تعالی - در ظل توجهات ولی عصر - ارواحنا له الفداء - از جمیع بلیات ارضی و سماوی مصون و محفوظ بوده باشید.

ص: 280

منظور از تصدیق، آن که روستایی است به نام روشناوند (گناباد)، که قنات و نهر این روستا، شرعاً وقف آستان قدس رضوی علیه السلام می باشد و در مسیر نهر این روستا، روستایی است به نام مقیم آباد، که آن هم دارای قنات و چند سهم وقف بر آستانه است، که در اطراف روستا زراعت می شود، و سابق اهالی این روستا، طبق قراردادی که با اهالی روشناوند و یا در زمانی که مستأجر يك نفر بوده است داشته اند، حتماً خود را آب می کرده اند و آب بها را پرداخت می کرده اند، و قراردادهای هم موجود است. الحال پس از پیروزی انقلاب، اداره کشاورزی برای این که آب در مسیر طولانی شرب نشود، و نیز اداره بهداشت، نظر داده است که قنات باید پوشش شود، تا اهالی امکان استفاده بهداشتی را از آب داشته باشند. آیا اهالی مقیم آباد این حق را دارند که بدون اجازه مستأجرین روستای مذکور، از آب آن استفاده کنند، مثل این که برای استفاده شیری نصب کنند، یا سر نهر و قنات را بردارند، و احیاناً کثافات خود را در آب قنات بریزند. با توجه به این که مقیم آباد قناتی دارد و امکان استفاده از آن هست؛ زیرا اطراف روستا زراعت می شود، و حمام قبل این روستا، از آب مقیم آباد استفاده می کرده است. توضیح این که آب قنات روشناوند، در سابق حدوداً هشت اینچ بوده است، و در زمان حال، در مظهر قنات - طبق نظر کارشناسی - حدوداً چهار اینچ بیشتر نیست و حال که اداره کشاورزی آن را پر کرده است، به مزرعه که می رسد سه و نیم اینچ می باشد، و از این آب، 135 نفر استفاده زراعتی و بالغ بر 2300 نفر استفاده شربی می نمایند، و روستای مقیم آباد، حدوداً دارای 24 زارع، و 170 نفر می باشد، و حرف مقیم آبادی ها این است که اگر بنا شود از آب خود مصرف کنیم، کم می شود. خواهشمند است حکم شرعی را بیان فرمایید، و آیا آنچه را که در این موضوع، در شرایط آب و وضو در تحریر الوسیله فرموده اید، و نیز حاشیه ای را که بر کتاب عروة الوثقی زده اید، آیا صحیح است یا خیر؟ اَدَامَ اللّٰهُ ظَلَّكُمْ عَلٰی رُؤُوسِ الْمُسْلِمِیْنَ

بسمه تعالی، باید به مسئولین امور آستان قدس مراجعه، و طبق وقف و ضوابط آستانه عمل شود.

بسمه تعالی 1358 / 8 / 22

دفتر محترم حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

به استحضار برساند: رقباتی موقوفه از اراضی مزروعی و باغ مرکبات واقع در شهرک شهسوار، از موقوفات مرحوم حجت الاسلام حاج شیخ فضل الله تنکابنی به تولیت احقر - طبق مدارک قدیمه و جدیده - مدت ها مورد عمل قرار داشته است؛ هر چند اراضی مزروعی طبق قانون اصلاحات اراضی به زارعین فروخته شده، لیکن باغات مرکبات به حال خود باقی و برقرار است. حال استفسار می گردد که احقر در خصوص وصول بهره باغات مرکبات، طبق معمول و عرف محل - کمافی السابق - مجاز می باشد، یا آن که طبق گفتار عده ای از حضرات گویندگان روحانی و غیرهم می باید رقبات، در اختیار زارعین باغ دار گذاشته شود؟

بسمه تعالی، تصرف در وقف، منوط به نظر متولی شرعی و مراعات جهت وقف است.

[سؤال 8460] 4581

بسمه تعالی

محضر رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، سلام علیکم

زمین راه آهن دامغان وقف اولاد ذکور است؛ نماز شخصی که در آن جا کارمند است و در خانه اداری سکونت دارد و مسافری که با قطار مسافرت می کند و در مسجد راه آهن نماز می خواند، چه صورتی دارد؟

بسمه تعالی، اگر احتمال داده شود که با نظر متولی شرعی است مانع ندارد.

[سؤال 8461] 4582

بسمه تعالی 1361 / 9 / 24

قم، دفتر استفتای امام خمینی، مدّ ظلّه، السلام علیکم

ص: 282

محل کسب این جانب متعلق به اداره اوقاف می باشد. مدتی است اجاره این جا اضافه نشده. آیا مکلف به پرداخت میزان اجاره محل مشابه هستم یا صبر کنم هر موقع اوقاف اجاره را اضافه بکند، پرداخت نمایم؟ والسلام

بسمه تعالی، شما تکلیفی ندارید، وظیفه متولی است که رعایت مصلحت وقف و موقوف علیه را بنماید.

[سؤال 8462] 4583

بسمه تعالی 1361 / 11 / 5

محضر مبارک زعیم عالی قدر، رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

محترماً به عرض اقدس عالی می رساند: زمین موقوفه ای است که بیش از یک صد سال است که در تصرف یک خانواده بوده است، از بزرگ خانواده تا فرد آخری که الآن متصرف است و عمل به وقف هم می نماید. اخیراً شخص متصرف و متولی، زمین نامبرده را غرس اشجار نموده و به صورت یک باغ درآمده. البته تمام مخارج و هزینه درخت کاری و غیره از طرف خود متولی بوده، فقط زمین موقوفه است و قبلاً هم زمین مزبور بدون درآمد بوده است.

آیا متولی و متصرف و آن کسی که این باغ را با هزینه شخصی به وجود آورده، می تواند باغ را بفروشد و در سند، مسأله وقفیت زمین ذکر شود و اجرت المثل زمین را در نظر بگیرد یا خیر؟ مستدعی است نظر مبارک را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، بستگی به نظر متولی شرعی و مراعات جهت وقف دارد.

[سؤال 8463] 4584

بسمه تعالی 1361 / 6 / 1

محضر مبارک حضرت آیت الله العظمی و رهبر عظیم الشان، نایب الامام، امام خمینی، متّع الله المسلمین بطول بقاء وجوده الشریف

ص: 283

با نهایت احترام؛ به استحضار می رساند: سال های متمادی است راهی از قریه قودجان خوانسار به منظور حمل ماشین آلات سنگین و غیره جهت ساختن سد اختخوان گلپایگان در این قریه احداث شده و موجب رفت و آمد همه روزه انواع ماشین ها تا به امروز به قراء پشت کوه گلپایگان و بالعکس بوده است. اخیراً اداره کل راه و ترابری استان اصفهان بدون نظرخواهی از اهالی این قریه در نظر دارد مسیر فعلی را تغییر دهد. متأسفانه علاوه بر این که حدود دویست جریب از بهترین املاک و باغات مشجر از بین می رود، قطعاتی از موقوفات حضرت خامس آل عبا علیه السلام را نیز در بر خواهد گرفت؛ در صورتی که امکان تعریض جاده فعلی و یا احداث خط کمربندی بیابانی از هر جهت می باشد. مستدعی است ذیلاً مرقوم فرمایند: چنانچه جاده جدید احداث گردد نظر حضرت مستطاب عالی در مورد ازبین رفتن املاک مزروعی و موقوفات خاص و عام چیست؟ آیا متولیان موقوفات در این مورد مسئولیتی خواهند داشت یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر در انجام وظیفه تولیت خود کوتاهی نکنند مسئولیت ندارند.

[سؤال 8464] 4585

بسمه تعالی 1362 / 4 / 25

دفتر رهبر عالی قدر، مرجع مسلمین جهان، امام امت، ارواحنا فداه

قریه ای از توابع سبزوار - که مرکز بخش هم می باشد و حدود يك هزار خانوار در آن ساکن می باشند - بر اثر گسترش قریه موصوف، اهالی از آب شرب بهداشتی محروم هستند. از طرف مقامات ذی صلاح و مسئول، تا کنون بررسی جهت تأمین آب شرب بهداشتی به عمل آمده، که به دلیل وضع نامتناسب طبیعی، و فقدان آب های تحت الارضی، و این که ذخایری که از آن طریق بتوانند آب شرب بهداشتی اهالی را تأمین نمایند، وجود ندارد. پس از تحقیقات توسط کارشناسان و مشورت با معتمدین محل، مقامات دولتی مزبور، به این نتیجه رسیده اند که راهی جز استفاده از قنات موجود

ص: 284

نیست. مقام بخش داری - که مسئول تهیه آب اهالی می باشد - به دو نفر از متولیان آب های موقوفه مراجعه کرده و رضایت آن ها - در صورت تحصیل مجوز شرعی - حاصل گردیده است. موارد وقف منظور، از موقوفات مرحوم حجت الاسلام حاج میرزا ابراهیم شریعتمدار است، که بالغ بر دو رقبه می باشد: یکی وقف خاص بر فقراى اولاد، و دیگری وقف عام بر فقراى محل مزبور می باشد. رقبه وقف خاص - طبق شرایط وقف نامه - تحت تولیت متولی اداره می شود و رقبه دیگر - که در موقوفات عام می باشد - فعلاً طبق قوانین زمان طاغوت، به اشخاص واگذار گردیده، و متولی آن در قید حیات می باشد. با امام جمعه محترم سبزوار تماس، و مذاکره به این نتیجه منتهی شده که مجوز شرعی، جهت استفاده موقوفات تحصیل گردد. موقوفات مزبور - طبق وضعی که تا کنون در محل جریان داشته - به طور جداگانه آب اراضی آن، از طرف متولیان، سالانه به اجاره، به اشخاص واگذار می گردیده. چنانچه اجاره معمول در محل، به رقبات مزبور داده شود، آیا از نظر شرعی می توان از موقوفات مذکور برای آب شرب اهالی استفاده نمود؟ موضوع به ساحت مقدس رهبر عالی قدر و مرجع مسلمین جهان، امام امت - دامت برکاته - عرضه گردد، تا حکم الله را بیان فرمایند، که مورد عمل قرار گیرد.

بسمه تعالی، با نظر متولی شرعی و مراعات جهت وقف، مانع ندارد، ولی باید پول آب از مورد معین در وقف صرف شود.

[سؤال 8465] 4586

بسمه تعالی 3 / 12 / 1361

چنانچه متولی موقوفه ای در قسمتی از زمین موقوفه با پول خود مبادرت به احداث دکان نماید؛ به هنگام واگذاری دکان به شخص غیر، آیا سرقتی که گرفته می شود متعلق به متولی است یا به موقوفه؟

بسمه تعالی، متولی باید مطابق صلاح وقف آن را واگذار کند و چنانچه وقف، عرفاً سرقتی دارد؛ باید به حساب وقف هم سرقتی بگیرد.

ص: 285

2. زمین های موقوفه ای که در زمان محمدرضا خان، نود ساله با اجرتی کم، به مردم داده می شد. حال بعضی از افراد به همان نرخ قبلی، زمین های موقوفه را اجاره می کنند. در صورتی که بعضی از افراد هستند که با نرخ عادلانه برمی دارند، ولی صاحب و مستولی اولیه، حاضر به پس دادن، و یا اجرت بیشتر نمی شود. فتوای خود را بیان نمایید.

بسمه تعالی، تصرف در موقوفه، باید با نظر متولی شرعی باشد.

7. حمام وقف را شهرداری و اوقاف گرفته و اجاره داده است. غسل کردن در این حمام چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، بدون اجازه متولی شرعی صحیح نیست.

3. در صورتی که وصی نتواند ناظر دیگری به وصیت اضافه کند و اضافه کرد و با چنین عمل خساراتی به موقوفه وارد شد؛ آیا وصی ضامن است یا خیر؟

بسمه تعالی، امر وقف با متولی شرعی آن است و چنانچه تعدی یا تفریطی در رسیدگی به آن نکرده باشد خسارت را ضامن نیست.

3. اراضی آستان قدس رضوی را به عنوان خرید و فروش نقل و انتقال می نمایند، آیا این کار صحیح است و نماز و غسل در آن ها جایز است یا نه؟

بسمه تعالی، رسیدگی به اراضی آستان قدس با متصدی شرعی آن است.

بسمه تعالی

در زمان طاغوت، تولیت آستان قدس رضوی پنج تخته قالی حضرت رضا علیه السلام را

جهت مسجد اسفراین فرستاده بود، لطفاً بفرمایید این فرش‌ها باید مطابق وقف صاحبش به مشهد عودت داده شود و یا در همان مسجد باقی بماند و یا حکم دیگری دارد؟

بسمه تعالی، به متصدی شرعی آستانه مقدسه مراجعه شود.

[سؤال 8471] 4588

بسمه تعالی

محترماً معروض می‌دارد که نصف آب قنات این قریه با مقداری از اراضی آن متعلق به آستان قدس رضوی می‌باشد، این آب به تناسب و مقدار احتیاج هر یک از زارعین قریه در اجاره آن‌ها بوده، و کسی که کشت و کار بیشتری داشته آب بیشتری را اجاره کرده، و کسی که زراعتی کمتر داشته آب کمتر می‌برده است. در سنه 1350 به وسیله اداره اصلاحات ارضی دولت طاغوتی برای همه سند یکنواخت تنظیم شده و این خود باعث اختلاف در محلّ گردیده است؛ (چون که در سند برای هر یک از مستأجرین یک ساعت و ربع آب فروشی شده، آنان که کمتر دارند می‌گویند: «باید به اندازه سند به ما آب بدهند») آنان که بیشتر دارند می‌گویند: ما اجاره آستانه را می‌دهیم و آب برای خودمان لازم است) آیا برابر تقسیم اسناد رفتار بشود؟ و یا هر کسی هرچه در گذشته آب می‌برده حال هم ببرد؟

لازم به تذکر است که هنوز «آب» برابر سیره گذشته در تصرف زارعین است، ضمناً اجاره هر فنجان آب در سندهای طاغوتی سالیانه مبلغ هفتاد ریال تعیین شده و حال هر فنجان اجاره عادلانه اش پنجاه ریال است و متصرفین آب حاضرند با کمال میل اجاره وقت را به آستانه پرداخت نمایند. لطفاً جواب مسأله را مرقوم فرمایید؟

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، تصرف در موقوفات مربوط به آستان قدس باید طبق نظر متصدی شرعی آستانه مقدسه باشد.

ص: 287

بسمه تعالی

شخصی سند يك قطعه زمین کوی طلاب از اراضی آستانه قدس رضوی را در یکی از محاضر رسمی به عنوان اجاره تنظیم و اخذ می نماید و بعد از آن این سند اجاره به دست شخص دیگر می افتد و در آن قطعه زمین ساختمانی احداث می کند آیا نگاه داشتن یا پاره کردن آن سند بدون اجازه مستأجر جایز است یا نه؟

بسمه تعالی، جایز نیست، ولی امر اراضی آستان قدس با متصدی شرعی آن است.

3. تغییر آب آشامیدنی از محل مذکور به محل نوساز با توضیح ذیل جایز است؟

توضیح: تأمین آب آشامیدنی این محل، به وسیله لوله با طرح آبرسانی از چشمه ای که در بالای درّه پشت قنات قریه جاری بوده، طبق يك «واگذاری کشاورزان» انجام شده - مشروط بر این که مازاد آن متعلق به خود کشاورزان بوده - و توسط يك لوله روی استخر ده می ریزد که به مصرف کشاورزی می رسد؛ و چند طاقه از همین آب، متعلق به اماکن مسجد و حسینیه و حمام و دو امامزاده بوده و آب این قنات، مالک خصوصی نداشته و همه در آن شریک و سهمیم بوده، و موقوفات دیگر - مانند وقف اولاد و غیره - نیز دارد و بر اثر خشکسالی های پی در پی و کمبود آب کشاورزی، با کمی آب مواجه می باشیم. قطع کلی لوله و تغییر آن به محل تازه تأسیس چه صورتی خواهد داشت؟ بیان فرمایید.

توضیح دیگر: این روستا تقریباً دارای دویست و چهل خانه مسکونی بوده که بیست خانه آن در معرض سیل و از کل آن، دوسوم آن، ذی قیمت و نوساز و قابل زیست می باشد.

بسمه تعالی، آب مذکور اگر ملك باشد، اختیار آن با مالکین است و اگر

وقف باشد، موکول به نظر متولی شرعی با مراعات جهت و مصلحت وقف است.

[سؤال 8474] 4590

بسمه تعالی

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی

در خصوص ملکی که وقف یک عده خاص (متعلق به خانواده واقف) و در داخل ملک مسجد باشد، آیا امام جماعت یا شخص دیگر می تواند در آن تصرف کند یا خیر؟

بسمه تعالی، چنانچه احداث مسجد در وقف خاص شده، تصرف باید با نظر متولی شرعی باشد و رعایت جهت وقف بشود و الاً حکم سایر مساجد را دارد.

[سؤال 8475] 4591

بسمه تعالی 10 / 6 / 1361

حضور محترم حضرت آیت الله العظمی، رهبر عظیم الشان، امام خمینی

به عرض می رساند: پدر این جانب املاکی را که با دسترنج خود از کسب مشروع خریداری و آباد نموده بود، وقف عزاداری حضرت سیدالشهدا نموده، که از درآمد آن در محرم و ماه رمضان، عزاداری و اطعام گردد. این زمین ها حدود ده قطعه می باشد که کلاً ده هزار متر، و به حساب محلی، پنجاه ری تخم افشان است، که اجاره هر یک ری تخم افشان، مبلغ بیست تومان می باشد. ولی متولی زمین ها، چندین برابر درآمد حاصله را خرج عزاداری و اطعام می نماید. چون این جانب پیرمرد شده ام و شخصاً قوه کار ندارم، به صورت اجاره یا نصفه کار برای مدت دو سال واگذار می نمایم. پس از مدت دو سال، شخص مستأجر یا شریک کار او ادعا می کند، تولیت و وقف از بین رفته، ملک متعلق به من است که چند سال کاشته ام. در صورتی که قریب صد سال است که پدر من این ملک را وقف، و تولیت آن با اولاد ذکور نسل به نسل، می باشد و

ص: 289

به همین نحو، اهالی قریه، هر ساله موقوفات محلی و مراعاتی که وقف است را جمع آوری و در ماه های محرم و رمضان خرج عزاداری می نمایند، و کسری آن را اهالی به فراخور حال خودشان می پردازند. متمنی است دستور فرمایید جواب مرقوم گردد، تا تکلیف اراضی موقوفه حضرت سیدالشهدا علیه السلام مشخص و معلوم گردد.

بسمه تعالی، تصرف در وقف، موکول به اجازه متولی شرعی با مراعات جهت و مصلحت وقف است، و بدون اجازه، غصب و حرام است.

[سؤال 8476] 4592

بسمه تعالی 1361/7/7

محضر مبارک حضرت آیت الله العظمی، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، ضمن عرض سلام به استحضار می رساند:

مسجد جامع گوهرشاد که به وسیله اداره اوقاف مشهد، اداره می گردد، دارای موقوفاتی است که قسمتی از آن، شامل باغات و اراضی مزروعی می باشد و از گذشته به طریق امانی اداره می شده، و پیوسته مورد چپاول واقع گشته، و حاتم بخشی های بی حد و حصری از آن، صورت گرفته است و مسئولین امر - به لحاظ فقدان وجدان دینی - منافع موقوفه را فدای سوء استفاده ها و خوش گذرانی های خویش نموده اند.

از جمله املاک مسجد مزبور، مزرعه ای است به نام فیانی که دارای هفده هکتار باغ، و هفتاد هکتار زمین مزروعی است، که منحصرأ باید از آب قنات آن مشروب گردد، و آب قنات فقط باغات و قسمتی از اراضی مزروعی را تکافو می نماید.

پس از بررسی های دقیق، مشخص گردید که به طریق امانی هزینه های سالیانه آن از درآمدش بیشتر است، و ادامه این روش برخلاف منافع وقف می باشد؛ لذا صلاح و صرفه موقوفه ایجاب می نمود که به اجاره واگذار گردد، تا بدون صرف هزینه، عایدی خالص حاصل گردد. بنابراین پس از اختصاص ده هکتار از اراضی با آب مورد لزوم، برای پنج نفر از افراد محلی - که از گذشته به طور نصفه کاری آن را در اختیار داشتند -

ص: 290

باغات و بقیه اراضی، از طریق مزایده سالیانه به مبلغ 3500000 ریال به اجاره واگذار گردید و مستأجر تعهد نموده است با هزینه شخصی و به نفع موقوفه، قنات را لایروبی، باغات موجود را بازسازی، و پنج هکتار باغ جدید، برای موقوفه احداث نماید، که این عملیات منافع قابل توجهی را برای موقوفه دربر خواهد داشت.

حال هیأت واگذاری زمین به اقدام اوقاف - که صرفاً در جهت حفظ منافع وقف، و کوتاه کردن دست موقوفه خواران، صورت گرفته است - معترض و مدعی است که اراضی مزروعی، می بایست به افراد دیگر واگذار می گردید.

باتوجه به این که زمین و آب افراد محلی تأمین شده، و هیأت واگذاری زمین تا آن تاریخ، کشاورزی برای بقیه اراضی معرفی نکرده است و اگر قرار بود اراضی سوای باغات به دیگران واگذار گردد، یا اصلاً کسی حاضر به اجاره باغات نمی شد و روش زیان بخش گذشته همچنان استمرار می یافت، و یا این که در اجاره سالیانه تقلیل حاصل می گشت و اقدام اوقاف در جهت رعایت صرفه وقف و رضایت حق تعالی بوده است، استدعا دارد نظر شرعی مبارک را اعلام فرمایند.

بسمه تعالی، تصرف در وقف، موکول به موافقت متولی شرعی، با مراعات جهت و مصلحت وقف است.

[سؤال 8477] 4593

بسمه تعالی

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

هرگاه واقف و بانی، کل امور موقوفه ای مثل مسجد و مدرسه را به شخص معین واگذار نماید، آیا دیگری حق مزاحمت و یا دخالت در آن را بدون اذن آن شخص دارد یا خیر؟

بسمه تعالی، بعد از تمامیت وقف و حصول قبض، امر وقف با متولی شرعی است و دیگران حق دخالت و مزاحمت ندارند.

ص: 291

بسمه تعالی 1361 / 3 / 12

محضر مبارك حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، احتراماً؛ استدعا دارد جواب سؤال زیر را مرقوم فرمایند:

شخصی رقباتی را وقف نموده و در وقف نامه مربوطه مصارفی را از جمله قرآن خوانی و تأمین روشنایی بر سر مقبره واقف و رد مظالم و كمك به فقرا و غیره تعیین کرده است. مضافاً در متن وقف نامه قید کرده است که در تغییر و تبدیل هر يك از مصارف مقرره اختیار در صورت مصلحت با متولی است. آیا با توجه به قید این اختیار، متولی موقوفه مجاز است که با اطلاع ناظر از محل عایدی موقوفه، وجوهی را در اختیار نهضت سوادآموزی قرار دهد تا به مصرف تعلیم و تربیت برسد یا خیر؟

بسمه تعالی، در صورت صلاح، مجاز است.

بسمه تعالی 1361 / 11 / 9

قم، دفتر آیت الله العظمی، امام خمینی، دام ظلّه

بعد از سلام، يك جلد كتاب «فصول» شیخ محمدحسین، به دست حقیر افتاده، که موقوفه است علی كافة العلماء والمسلمین، و تولیتش به اعلم علماء البلد قرار داده شده، آیا می توانم از این كتاب استفاده کنم، و الاً باید به كجا تسلیم نمایم؟

بسمه تعالی، با اجازه متولی شرعی، می توانید استفاده کنید.

بسمه تعالی 1361 / 7 / 13

محضر مبارك حضرت نایب الامام آیت الله العظمی امام خمینی ادام الله اقباله، احتراماً به عرض می رساند:

جاده جدید مشهد - نیشابور، از يك كيلومتری جنوب قدمگاه می گذرد و با بهره برداری از آن، بقعه قدمگاه که منسوب به تشریف فرمایی هشتمین پیشوای شیعیان جهان، حضرت امام رضا علیه السلام است و همه روزه زائران و مشتاقان فراوان دارد، از رونق خواهد افتاد و مرکز بخش نیز ارتباط مستقیم با جاده جدید و بعضی از روستاهای تابعه مگر به صورت نیم بندی نخواهد داشت.

این بخشداری جهت پیش بینی آتی، در نظر دارد پس از طی مراحل قانونی، بلوار فعلی قدمگاه را که مشرف به بقعه است، مستقیماً تا جاده جدید که جمعاً 960 متر طول و 35 متر عرض است، امتداد بدهد. اراضی ای که در مسیر بلوار واقع می شود، کلاً موقوفه مربوط به بقعه رضوی می باشد و تحت نظر اوقاف نیشابور اداره می شود و قبلاً جهت کشت و زرع، با اجاره، به مستأجر واگذار شده است.

اداره اوقاف جهت خرید اراضی - طبق قانون توسعه معابر - درخواست بهای آن را نموده تا بعداً نسبت به خرید زمین دیگر برای موقوفه اقدام کند. بخشداری در نظر داشته به دلیل نداشتن اعتبار ویژه، جهت خرید اراضی موقوفه، به صورت اخذ حق مرغوبیت از باقیمانده اراضی - پایاپای - عمل کند. به عبارت دیگر، با گرفتن حق مرغوبیت، بهای اراضی مسیر در بلوار را بدهد و چون در دو قسمت زمین، چه در مسیر و چه در حاشیه بلوار آتی، زمین موقوفه هست، بدون گرفتن حق مرغوبیت و پرداختن بهای زمین، پروژه را اجرا کند. طبق اطلاع واصله حق مرغوبیت جنبه شرعی ندارد و از طرفی بخشداری خیابانی که قصد احداث آن هم جهت امتداد دارد برای عموم خواهد بود و در حقیقت جزو بیت المال محسوب خواهد شد و جنبه استفاده اختصاصی ندارد. با عنایت به مراتب فوق، استدعای ارشاد و راهنمایی دارد و در صورتی که اجازه فرمایند، زمین وقفی، به طول 960 متر و عرض 35 متر جهت اجرای پروژه مذکور، مورد بهره برداری عموم قرار گیرد.

بسمه تعالی، تصرف در موقوفات آستانه مبارکه حضرت رضا - سلام الله علیه - باید، زیر نظر سرپرست امور آستانه باشد.

دفتر امام امت خمینی کبیر، سلام، پس از عرض سلام و عرض تسلیت به پیشگاه آن رهبر عظیم به مناسبت شهادت امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب، سلامتی و طول عمر حضرت امام خمینی، رهبر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی را از خداوند قادر و توانا می خواهیم. ان شاء الله که در عید فطر در کربلا به امامت امام خمینی، نماز عید را خواهیم خواند و از آن جا راهی قدس خواهیم شد.

در شب بیست و یکم، همه ساله دعا و روضه خوانی در مسجد جامع برگزار می شده است. حال اگر واقف وقف کند که همه ساله در مسجد جامع، در شب بیست و یکم ماه مبارک رمضان، مراسم دعای جوشن کبیر و روضه خوانی برقرار باشد یا وقف هایی که به این صورت است، می توان این کار را انجام نداد و به جای دیگری موقوف کرد؟ - البته در صورتی که واقف مرده باشد - و به طور کلی غیر گفته واقف کرد؟ به امید پیروزی نیروهای اسلام بر علیه کفر جهانی

بسمه تعالی، منافع وقف باید با نظر متولی، در جهت وقف صرف شود و خلاف آن جایز نیست.

مسئول محترم دفتر پرسش و پاسخ سؤالات شرعی امام امت

به استحضار می رساند که حمام بزرگی ساخته شده است در رستمکلا، به این شرح که: در گذشته در محل این حمام، يك حمام قدیمی بود به نام حمام حاج حسن در جنب تکیه حاج حسن، که اجاره آن به تکیه حاج حسن پرداخت می شد و جزو موقوفات تکیه حاج حسن بود. در دوره رژیم طاغوت، يك بودجه يك میلیون ریالی به وسیله انجمن محل، در اختیار بازسازی این حمام قرار گرفت. حمام را تخریب

کردند و با این بودجه ساختمان حمام تا سقف ساخته شد و به واسطه عدم بودجه، ساختمان حمام ناتمام ماند.

بعد از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی، چهار میلیون ریال بودجه از طرف جهاد سازندگی (دفتر عمران امام) در اختیار این حمام قرار گرفت و کسری بودجه برای تعمیرات هم از طرف دفتر عمران امام بهشهر تأمین شد.

سؤال ما این است که اداره این حمام، با مشخصات فوق، باید زیر نظر هیأت امنای تکیه حاج حسن اداره شود و یا در اختیار شهرداری رستمکلا قرار گیرد؟

بسمه تعالی، اختیار موقوفه با متولی شرعی است. اگر متولی خاص دارد، باید زیر نظر او با مراعات جهت و مصلحت وقف، اداره شود و اگر متولی خاص ندارد، باید زیر نظر حاکم شرع اداره شود.

[سؤال 8483] 4599

بسمه تعالی 1358 / 1 / 29

محضر مبارك زعيم عالی قدر حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

پس از عرض سلام، استدعا دارم نظر عالی را نسبت به زمین های موقوفه که جنگلبنای و غیر آن، تصرف نموده اند، مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، جواز تصرف در وقف، مشروط است به نظر متولی شرعی آن.

[سؤال 8484] 4600

بسمه تعالی

محضر زعيم عالی قدر و رهبر مسلمين، آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

مسجدی است در اصفهان (چهار راه باب الدشت) مجاور با خیابان محلی است. در این مسجد سابقاً حوض خانه و وضوخانه بوده، اما فعلاً متروکه شده؛ چون وضوخانه جدیدی ساخته شده و استفاده می شود. فقط گاهی برای روضه خوانی یا فاتحه در این محل چایی درست می کنند. و محل نماز هم هیچ وقت نبوده و نیست؛

ص: 295

چون از محل نماز جدا است. آیا اجازه می فرمایید که این محل را دو طبقه بسازند، طبقه زیرین همان چای خانه مسجد و طبقه روی آن را مغازه نمایند که تبدیل به احسن و انفع برای مسجد شده باشد و درآمدی برای مخارج مسجد و خادم باشد. خداوند نعمت وجود مقدسستان را برای همه مسلمانان جهان مستدام فرماید.

بسمه تعالی، با نظر متولی خاص یا حاکم شرع در صورت نبودن متولی خاص، و مراعات جهت وقف مانع ندارد.

[سؤال 8485] 4601

بسمه تعالی

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته، محترماً؛ به عرض سلام و سلامتی شما، مصدع و معروض می دارد:

مقدار سه ساعت آب و ملک در دستجرد خلیجستان، دو نفر زن و یک مرد بلاعقب، وقف بر عزاداری اباعبدالله الحسین نموده اند. این جانب به وکالت از طرف متولی، طبق معمول محل، در هر سالی دو خروار گندم اجاره دادم و پس از دو سال از طرف اوقاف و اصلاحات ارضی با شکایت مستأجر، این جانب را احضار و با طرفداری اصلاحات ارضی، دو خروار گندم را تبدیل به نقد و به سیصد تومان، نود و نه ساله اجاره داده اند. و حالیه در سال جاری که قانون نود و نه سال ملغی شده و قانون به هم خورده؛ بایستی مستأجر مبلغ یک هزار تومان بدهد، ولی حاضر نیست و می خواهد همان سیصد تومان آن زمان طاغوت را بدهد که من هم نگرفتم. روضه خوانی هم تا حال انجام شده و مستأجر مزبور که زارع و ساکن دستجرد خلیجستان، در دادن مال الاجاره متمرد می باشد. تکلیف بنده چیست؟ هر نوع که دستور فرمایند انجام شود.

بسمه تعالی، باید مال الاجاره متعارف موقوفه با نظر متولی شرعی، صرف در جهت وقف شود و اگر مستأجر حاضر به پرداخت مال الاجاره متعارف نیست، باید متولی شرعی موقوفه را از او بگیرد و به دیگری اجاره دهد.

ص: 296

حضور مبارك رهبر كبير انقلاب اسلامي ايران، حضرت آيت الله العظمى امام خميني، مدّ ظله العالی

پس از مراسم سلام و دست بوسی ذیلاً به استحضار می‌رساند که شخصی در حدود يك هزار هكتار از اراضی مزروعی و يك باب خانه در شهرستان كازرون به تولیت نسل بعد از نسل وقف خامس آل عبا نموده و در متن وقف نامه مقرر گردیده که از درآمد سالیانه املاك اول تعمیرات خانه و الباقی مانده درآمد پنج يك حق تولیه متولی و باقیمانده آن هم در ماه های محرم و صفر جهت عزاداری حضرت سیدالشهدا علیه السلام مصرف گردد. در این جا باید عرض کنم که افراد زمین خوار به دست یاری اوقاف آن وقت با استفاده از صغیری متولی که در آن موقع بیشتر از شش سال نداشته است، کلیه املاك مزروعی موقوفه را از بین برده اند و در حال حاضر باقیمانده موقوفات خانه ای بیش نیست که آن هم متولی از طریق دادگاه به دست آورده است و درآمد سالیانه این خانه هم جهت تعمیرات کافی نیست اکنون سؤال می‌شود که آیا با نبودن املاك مزروعی متولی می‌تواند که حق تولیه خود را از درآمد خانه قبل از انجام تعمیرات برداشت کند یا خیر؟ متمنی است دستور پاسخ حقیر طبق دستور اسلام صادر فرمایید.

بسمه تعالی، اگر از درآمد خانه هم حق التولیه منظور شده می‌تواند بردارد ولی خرج تعمیرات لازمه مقدّم است.

بسمه تعالی

محضر مقدس، رهبر كبير انقلاب حضرت آيت الله العظمى امام خميني، مدّ ظله العالی، با احترامی شایسته به عرض عالی می‌رساند چند مسأله در رابطه با وقف به

ص: 297

وجود آمده که نیاز به دستور آن رهبر عالی قدر دارد.

1. معمولاً موقوفات مخارجی به عنوان بهره برداری و حفظ عین و منافع موقوفات دارد که طبق ماده 12 آیین نامه اجرایی سازمان اوقاف، می بایست از محل درآمد وقف پرداخت گردد. سپس از درآمد خالص درصدی به عنوان حق التولیه و حق النظاره ناظر برداشت گردد. آیا در این مورد می توان متولی را مجبور نمود که مخارج فوق را از محل حق التولیه مربوط به خود پرداخت نماید؟ با توجه به این که در اغلب موقوفات، مخارج مذکور مازاد بر میزان حق التولیه است.

بسمه تعالی، اگر حق معینی برای متولی تعیین شده، از حق او کسر نمی شود.

[سؤال 8488]

2. امور بهره برداری موقوفات و انتخاب مستأجر معمولاً به عهده متولی و با هیأت ها و افرادی که به عنوان وکیل و قائم مقام متولی عمل می نمایند می باشد و ناظر در صحت عمل متولی می تواند نظارت داشته باشد در صورتی که این وظیفه را اکنون ناظر عمل نموده و متولی مجبور به تأیید و تصویب آن است، آیا دخالت مسئولین امر در وظایف متولیان اشکال شرعی ندارد؟ و دخالت دیگران را در امور وقف بدون رضایت متولی می توان پذیرفت.

3. برای تفکیک و قباله بندی اراضی موقوفات در بعضی جاها شهرداری می خواهد برای زیبایی شهر مقداری از زمین را مبدل به فضای سبز نماید، با عنایت بر این که آن مقدار اراضی از موقوفیت خارج و به قباله موقوف نمی باشد چه می فرمایید.

4. درباره جاده سازی و خیابان بندی از اراضی موقوفات به وسیله وزارت راه و شهرداری نسبت به باقی بودن وقف به وقفیت و نگهداری و حفظ موقوفات چه تکلیفی صادر می فرمایید.

بسمه تعالی، امر وقف موکول به نظر متولی شرعی و مراعات جهت وقف است و هرگونه تغییر و تبدیل منافی جهت وقف جایز نیست.

ص: 298

محضر مبارك آيت الله العظمى امام خمينى، رهبر كبير انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران دامت برکاته

با تقدیم سلام و اداء تحیت به استحضار حضرت عالی می رساند:

بعضی از متولیان موقوفات - به جهات مختلف - قادر به انجام وظایف در مورد اداره شئون موقوفات تحت تولیت خود نیستند و از سازمان حج و اوقاف و امور خیریه درخواست دارند که وکالتاً از جانب آنان، نسبت به اداره امور موقوفات قیام و اقدام نماید. لیکن سازمان مزبور به لحاظ امکان احقاق حقوق موقوفه و رعایت مصلحت وقف، با قبول وکالت دائم و بلا عزل، آمادگی انجام امور مربوطه به اداره موقوفه را دارد. آیا می توان شرط بلا عزل بودن وکالت را ضمن عقد لازم بین متولّی و سازمان قید نمود. و در هر حال آیا راه شرعی دیگری برای انجام وکالت بلا عزل وجود دارد یا خیر؟ موضوع مورد ابتلا بوده و نظر مبارك آن حضرت را خواستارم.

محمد علی نظام زاده

بسمه تعالی، واگذاری امور اجرایی موقوفه از سوی متولّی شرعی آن به دیگری یا به سازمان اوقاف به صورت نیابت و وکالت در انجام امور موقوفه اشکال ندارد، ولی وکالت و نیابت از طرف متولّی شرعی قابل فسخ است و با تعیین مدّت برای وکالت و نیابت اختیار متولّی در فسخ آن سلب نمی شود، مگر آن که در ضمن عقد خارج لازم، بر او شرط شود که وکالت را فسخ نکند که در این صورت بر متولّی لازم است از باب وفای به شرط از فسخ وکالت و عزل وکیل خودداری نماید، لیکن اگر اقدام بر فسخ نمود وکالت منفسخ می شود. ولی اگر اصل وکالت بلا عزل را - به صورت شرط فعل یا شرط نتیجه - در ضمن عقد خارج لازم، شرط نمایند، مثل این که

ص: 299

بگوید فروختم این متاع را به شما به کذا- مبلغ - و شما را وکیل بلا عزل نمودم در امر کذایی. و یا فروختم این متاع را به شما به کذا- مبلغ- با این شرط که شما وکیل بلا عزل باشید در امر کذایی، و طرف مقابل قبول نماید، چنین وکالتی دیگر قابل فسخ و عزل نیست.

[سؤال 8490] 4605

بسمه تعالی 1361 / 3 / 16

محضر مبارك زعيم عالی قدر حضرت آيت الله العظمی امام خمینی مدّ ظلّه العالی

با کمال احترام به استحضار می رساند: در روستایی به نام دونا از حومه نور مقداری زمین مزروعی به شرح زیر وقف شده و وقف نامه نیز موجود است: 1- زمین وقف مسجد 2- زمین وقف امام حسن علیه السلام 3- زمین وقف امام حسین علیه السلام 4- زمین وقف حضرت علی علیه السلام 5- زمین وقف مطلق خیرات 6- زمین حبس به مدّت طولانی 7- زمین امام زاده به فاصله 14 کیلومتر. آیا این زمین ها را می شود در دفتر اوقاف ثبت کرد؟ اداره اوقاف تا محل مزبور مسافت 20 فرسنگ می باشد و در امور این زمین ها اگر اوقاف مداخله نماید موقوفات به وجه احسن خرج نمی شود. خواهشمندم که جواب را مرقوم بفرمایید.

بسمه تعالی، اگر متولی شرعی خاص دارد باید زیر نظر او با رعایت جهت وقف عمل شود، ولی چنانچه متولی شرعی خاص ندارد، باید به حاکم شرع مراجعه شود.

[سؤال 8491] 4606

بسمه تعالی 1361 / 11 / 2

حضور رهبر کبیر انقلاب امام خمینی، حفظه الله تعالی

پس از سلام، در قریه و رآباد در شش کیلومتری خمین 12 شجر ملك و آب موقوفه می باشد، که يك شجر آب و ملك از آن فعلاً تحت تولیت این جانب اداره

ص: 300

می شود، که طبق ضوابط موقوفه، تولیت آن به عهده نسل بعد از نسل ذکور بزرگ تر است. در سال 1355 املاک موقوفه فروش رفته، سندی هم به اسم کشاورز صادر شده است، ولی دو قسط بیشتر نگرفته اند و سازمان اوقاف این کار را مسکوت گذاشته است. بنابراین تولیت ملک به اسم این جانب - که فعلاً مدت سی سال است در تهران و کارگر دولت می باشم - هست، ولی ملک را برادر من که در ده است و به کار کشاورزی مشغول است، اداره می نماید. با این توصیف، آیا من می توانم تولیت ملک را شرعاً به ایشان واگذار نمایم وظیفه من چیست؟ والسلام

بسمه تعالی، تولیت قابل واگذاری نیست، ولی متولی شرعی می تواند برای خود وکیل بگیرد.

[سؤال 8492] 4607

بسمه تعالی

پس از عرض سلام محترماً معروض می دارم: آیا متولی شرعی می تواند وکیل بگیرد؟ و اگر کسی را وکیل خود نموده باشد، وکالت وکیل اعتبار شرعی دارد یا خیر؟

طول عمر حضرت را از خداوند متعال خواستارم.

بسمه تعالی، جایز است وکیل بگیرد، مگر در صورتی که بر او شرط مباشرت شده باشد.

[سؤال 8493] 4608

بسمه تعالی 1361 / 12 / 19

پیشگاه محترم و ساحت مقدس حضرت آیت الله العظمی آقای خمینی، مدّ ظلّه العالی، با کمال احترام به عرض می رساند:

حمایه است در شه میرزاد که ساختمان آن قبلاً نیز حمام بوده و شخصی آن را خریداری نموده و بنا بود بنای آن با خودیاری و کمک اهالی انجام گردد که با هزینه مبلغی در حدود دو میلیون و پانصد هزار ریال خرج، مع الوصف نیمه کاره مانده است و

ص: 301

حمام را وقف کرده اند و یکی از روحانیون، را متولی نموده اند. اینک شخص متولی به عللی میل دارد که سمت تولیت را از خود سلب کند. بدین وسیله از حضور حضرت آیت اللهی استفتا می شود که متولی می تواند تولیت آن را به شهرداری محل واگذار نماید که شهرداری ساختمان آن را به اتمام برساند؟ استدعا می شود که نظر مبارک را اعلام فرمایند.

بسمه تعالی، متولی نمی تواند خود را عزل یا تولیت را به دیگری واگذار کند و می تواند برای خود کمک بگیرد.

[سؤال 8494] 4609

بسمه تعالی 1358 / 8 / 1

محضر مبارک حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

با کمال احترام؛ معروض می دارد: موقوفه ای است که اراضی آن در محدوده شهر واقع شده؛ حدود چهار سال پیش قنات آن مزرعه، در اثر سیل، بایر و هم اکنون مالکین و متولیان وقف، مشغول آبادانی آن قنات می باشند؛ چندی است بعضی افراد و سازمان های دولتی و بنیادی، به نام بنیاد مسکن بدون مراجعه به اداره اوقاف و متولی، به آن اراضی تجاوز می نمایند؛ متولی شرعی و قانونی آن موقوفه قادر به حفظ اراضی وقف نیست و در نظر دارد از خود، سلب تولیت نموده و آن موقوفه را به اداره اوقاف واگذار نماید. از حضور مبارک استدعا دارد ذیلاً مرقوم فرمایند: از نظر شرع مقدس اسلام متولی می تواند سلب تولیت از خود نماید یا نه؟ از دور دست مبارک را می بوسم.

بسمه تعالی، بنا بر احتیاط نمی تواند سلب تولیت از خود کند و می تواند نایب یا کمک بگیرد.

[سؤال 8495] 4302

6. قبلاً سؤال شده بود از حضرت عالی که به اکثریت آرا، طلاب یکی از مدرّسین را

ص: 302

طبق وقف نامه به نظارت انتخاب می کنند. آیا تدریس، شرط انتخاب است یا شرط بقای نظارت؟ فرموده اید: اگر کسی را که مدرس بوده انتخاب کرده اند و فعلاً مدرس نیست؛ احتیاط را مراعات نمایند. اولاً مقصود از احتیاط، مربوط به ناظر است که باید تدریس نماید یا به انتخاب کنندگان و یا هر دو احتیاط نمایند و اگر انتخاب کنندگان فعلاً وجود ندارند، ولی عده ای هستند که با تصویب و موافقت ناظر، به مدرسه نیامده اند و بر خلاف مفاد وقف نامه رفتار می نمایند، در این صورت که این عده از انتخاب کنندگان نیستند چه صورت دارد؟ و احتیاط مربوط به چیست؟

بسمه تعالی، با فرض انتخاب ناظر طبق وقف نامه به احتیاط واجب، باید موافقت او در امور وقف تحصیل شود.

[سؤال 8496] 4610

بسمه تعالی 16 / 9 / 1358

حضور مبارك رهبر عالی قدر اسلامی ایران حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

محترماً؛ به عرض می رساند: يك قطعه زمین موقوفه امام حسین علیه السلام بدون متولی و سرپرست هست و کسی نمی تواند در تعمیر و آبادی آن مداخله بنماید. تکلیف چیست؟ و آنچه نظر آن رهبر عالی قدر است؛ در این موضوع مرقوم فرمایید تا عمل شود. ضمناً يك قطعه دیگر که شامل نخیلات است و آن هم در مسیر سیلاب واقع شده - متولی آن خود فدوی هستم - مستلزم مخارجاتی است برای ساختن سدی که جلو سیلاب را سد نماید؛ چون محصول زیادی ندارد که از مخارجات تعمیر کفایت نماید. مستدعی است: تکلیف آن را معین بفرمایید تا عمل شود.

بسمه تعالی، تولیت موقوفاتی که متولی خاص ندارد با حاکم شرع است و باید عین موقوفه حفظ شود، ولو به صرف منافع آن در ساختمان سد مذکور.

ص: 303

حضور محترم حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

به محضر مقدس معروض می دارد: چند سال قبل عده ای از مسلمین به کمک همدیگر، یک باب ساختمان خریداری کرده اند که به نام حسینیه تکمیل شده و اتمام یافته، و قباله به نام یک عضو هیأت، ثبت سند شخصی شده بود؛ فعلاً همه از زید متعرض شده اند و می گویند: باید قباله وقف شود؛ بعد از تشکیل جلسه عمومی و رأی گیری، عمرو را انتخاب کرده اند؛ زید بدون رضایت و اجازه مردم، سند را وقف کرده و تولیت را به نام خودش نموده؛ باز هم مردم ناراحتند. آیا شرعاً اجازه مردم شرط است یا نه و چنین وقفی صحیح است یا نه؟ جوابش را به مهر مبارك، مزین فرموده، این جانبان را راحت بفرمایید.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، اگر در حین وقف ساختمان، تعیین متولی نشده، تولیت آن با حاکم شرع است؛ و چنانچه پس از انجام وقف شرعی، اقدام به تعیین متولی، در ثبت سند وقفی نموده باشند اعتبار ندارد؛ و در مثل مفروض سؤال، اصل وقف کردن و تعیین متولی شرعی، موکول به توافق تمام شرکا است.

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی

به عرض عالی می رسانند: سقاخانه ای در نبش خیابان سی متری و کیکاوس اهواز در همسایگی بنده موجود است که چهل سال است ساخته شده و تا سال قبل، در تصرف شخصی بوده که علاوه بر این که درآمد آن را صرف امور واهی می کرده و

اصولاً درآمدی نشان نمی داده، موجب هتك حرمت سقاخانه نیز شده بود؛ لذا مؤمنین و منازل اطراف سقاخانه، از اول سال 1358 امور آن را به دست این جانب سپرده اند. در این مدت، مؤمنین برای سقاخانه مذکور وجوه نقدی و پارچه و چراغ و تصاویر به رسم هدیه و نذورات آورده و داخل آن می گذارند. وقف نامه ای نیز در دست نیست و لذا نمی دانم پس از خرج و اجرت خادم سقاخانه، وجوه نقدی را در چه جهت خرج نمایم و یا به چه حسابی واریز نمایم و آیا پارچه و چراغ و تصاویر که مورد حاجت نیست را می توانم به وجه نقد تبدیل نمایم یا خیر؟ و بالاخره وجوه نقدی را چه کنم؟ درآمد سقاخانه نیز از دو تا سه هزار ریال، کم و بیش در روز می باشد. چندی قبل به زیارت عتبات عالیات مشرف شده و خدمت حضرت آیت الله خویی رسیده بودم؛ از ایشان استفسار نمودم. دستوری دادند که فتوکپی آن را به پیوست تقدیم می نمایم؛ و در اهواز نیز خدمت فرزند آیت الله بهبهانی رسیده و ایشان هم دستوری داده اند که رونوشت آن نیز به پیوست تقدیم می گردد. لیکن این جانب در این مورد نظر حضرت امام را تکلیف شرعی خود دانسته و تقاضا می نماید در این مورد، تکلیف شرعی این جانب را تعیین فرمایند. در انتظار امر مبارک می باشم.

بسمه تعالی، متولی خاص و با نبود او، حاکم شرع یا منصوب از طرف او می تواند زاید بر مقدار مخارج سقاخانه را در مطلق خیرات و مصالح مسلمین صرف کند.

[سؤال 8499] 3772

3. اگر متولی یا منتظم وقف خیانت کند و ملکیت وقف را خلاف شرع استعمال کند برای حاکم شرع، آن متولی یا منتظم را معطل کردن و بیرون کردن و به جای آن متولی و منتظم شخصی دیگر یا صالحین را معین کردن اختیار داده و مجاز کرده یا نه؟

بسمه تعالی، در هر مورد که خیانت متولی به وجه شرعی ثابت شود حاکم شرع می تواند در اداره شؤون وقف دخالت کند.

ص: 305

بسمه تعالی

حضور مبارك پيشواى بزرگ عالم اسلام، حضرت آيت الله العظمى خمينى، با تقديم شايسته ترين احترامات به خاك پاى مبارك آن حضرت، استدعا دارم در ذيل اين عريضه مراروشن فرماييد:

اگر فردى مال خود را وقف نماييد و توليت آن را بر اولاد ذكور خود بدين طريق قيد نماييد: (واگذار مى كنم مقام توليت را به ارشد و اعلم اولاد ذكور خود و اگر چنين فردى در خانواده من موجود نباشد بر علمائى بزرگ اسلامى محول مى گردد). آيا اگر ارشد اولاد او فاقد اعلميت باشد، به نظر مبارك آن حضرت شايسته مقام توليت مى باشد يا خير؟

بسمه تعالی، اگر در اولاد او كسى كه جامع هر دو وصف اعلم و ارشد باشد موجود نيست، توليت با اولاد نيست و با علمائى بزرگ اسلام است؛ يعنى مجتهد جامع الشرايط.

بسمه تعالی

حضور محترم حضرت آيت الله العظمى آقاى موسوى خمينى، دامت برکاته العالی

پس از عرض سلام و ارادت از محضر مبارك سؤال مى كنم: اگر متولى شرعى در طى هشت سال يا ده سال هيچ گونه وظيفه اى در مورد ملك يا خيره كه نسبت به آن توليت دارد، عمل نكرده؛ تكليف و تعيين نسبت به متولى چيست؟ آيا توليت متولى بر قوت خودش باقى است يا خير؟

در خاتمه سعادت و بقاى عمر جناب عالى را از خداوند متعال خواستارم.

بسمه تعالی، تا خيانت متولى به طريق شرعى ثابت نشود، به توليت باقى است و در فرض مسأله بايد به حاكم شرع مراجعه شود.

[سؤال 8502] 4615

بسمه تعالی 1361 / 1 / 8

دفتر محترم امام خمینی

شخصی رقباتی را وقف و تولیت آن را پس از خود با شخص معین و پس از آن با اولاد ذکور و در صورت انقراض نسل ذکور، با اولاد اناث و در صورتی که مقطوع النسل باشد، با يك نفر حاکم شرع متبع عادل بلد طیبه قم قرار داده است. آیا اداره اوقاف می تواند به عنوان متولی نسبت به وظایف تولیت قیام نماید؟ در غیر این صورت تولیت رقبات به عهده کیست؟

بسمه تعالی، اگر نوبت تولیت به حاکم شرع رسیده، اداره اوقاف مطابق مقررات مجاز است.

[سؤال 8503] 4616

بسمه تعالی 1362 / 2 / 11

محضر مبارك حضرت امام امت، دامت برکاته

شخصی وقفی داشته برای روضه خوانی ایام ماه صفر که در زمان زنده بودنش به پسر ارشدش تحویل داده و این شخص پسر ندارد، آیا بعد از مرگش تولیت آن به دخترش می رسد یا به برادرش؟ اصل وقف نامه مفقود شده است.

بسمه تعالی، تابع قرارداد واقف در حین وقف است، اگر در وقف راهی پیش بینی نشده، تولیت وقف در این صورت با حاکم شرع خواهد بود.

[سؤال 8504] 4617

بسمه تعالی 1361 / 7 / 26

محضر مبارك حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

محترماً با ارسال فتوکپی وقف نامه که در آن شرایط تولیت، به شرح اعلم، افقه، اورع، ازهد و اتقای اولاد اولاد ذکور از نسل واقف است، آیا مراد از اعلم و افقه این

ص: 307

است که بالنسبه به سايرين با مسائل ديني بيستر آشنائي داشته باشد ولو اين كه طلبه و روحاني نباشد و عوام و يا تحصيل کرده علوم جديد باشد، و يا اين كه از آن فهميده مي شود كه حتماً روحاني و عالم باشد؟ كه اگر اين طور باشد، در حال حاضر از نسل واقف، كسي كه متصف به صفات مذكوره باشد نيست؛ ولي در ميان فرزندان كه موقوف عليهم مي باشند، دكتر و آموزگار و تحصيل کرده جديد مي باشند. متمني است اعلام دارند توليت موقوفه به چه طريقي اعمال شود؟

بسمه تعالی، اگر بين اولاد ذكور، عالم به فقه نباشد، متولي ندارد و توليت با حاكم شرع است.

مخارج وقف

[سؤال 8505] 4618

بسمه تعالی 1361 / 12 / 8

احتراماً خواهشمند است با عنايت به مسائل مطروحه ذيل كه مبتلا به شهرداري رستم كلا مي باشد حكم شرعي آن را اعلام فرماييد.

در رستم كلا يك باب حمام كه موقوفه تكيه مخروبه بود وجود داشت كه براي احداث مجدد حمام، قبل از انقلاب انجمن ده سابق با توافق هيئت امنای تكيه عمليات آن را شروع کرده و مقداری از عمليات آن را انجام داد و در زمان انقلاب عمليات متوقف شد و بعد از انقلاب بقيه هزينه احداث اعيانی حمام مذکور را دفتر عمران امام شهرستان بهشهر و شهرداري رستم كلا مشتركاً پرداخت نموده اند و اكنون اداره اوقاف مال الاجاره حمام را كلاً مطالبه مي نمايد. با شرح مشروحه فوق:

1. آیا شهرداری می بایست تمام اجاره حمام را پرداخت نماید و یا به نسبت هزينه انجام شده پردازد؟
2. آیا شهرداری می تواند اجاره ماهيانه تعيين شده را بابت طلب خودش كه براي احداث حمام هزينه کرده برداشت نماید؟

ص: 308

3. آیا شهرداری می تواند تمام طلب خودش را که قریب به دویست هزار تومان می باشد از اداره اوقاف و هیئت امنای دریافت نماید و حمام را تحویل دهد؟

4. و بالاخره در مورد هزینه ای که دفتر عمران امام در حمام کرده به چه نحو باید عمل شود؟

بسمه تعالی، تجدید بنای حمام موقوفه مخروبه اگر با اجازه متولی شرعی وقف و به حساب قرض دادن هزینه آن به وقف نبوده، نمی تواند هزینه را از متولی یا دیگری مطالبه کنند و حمام باید از متولی شرعی اجاره شود و اجاره بها صرف جهت وقف گردد.

[سؤال 8506] 4619

بسمه تعالی 1361 / 10 / 14

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، رهبر بزرگ انقلاب اسلامی ایران، مدّ ظلّه، بعد الحمد و التّصلیه؛ مستدعی است حکم شرعی و فتوای فقهی مسأله ذیل را مرقوم فرمایید:

این جانب در مقام مستأجر يك باب بالا خانه موقوفه جهت سکونت، در طول 25 سال متحمل مخارجی برای احداث حمام، دستشویی، حوضچه، فاضلاب، موزاییک کف، نصب درب آهنی، سیم کشی برق و غیره شده ام؛ آیا شرعاً حق مطالبه و وصول آن را از متولی موقوفه که تا کنون کمترین خرجی ننموده است دارم یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر بدون دستور متولی خرج کرده اید، حق ندارید به او رجوع کنید.

[سؤال 8507] 4620

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر كبير انقلاب و مرجع عالی قدر، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، ادام الله عمره الشریف، السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

ص: 309

با آرزوی سلامتی و طول عمر امام عزیز و پیروزی اسلام بر کفر جهانی و به اهتزاز در آمدن پرچم مقدس لا إله إلا الله در سراسر جهان به رهبری امام امت روحی له الفداء، لطفاً دستور فرمایند جواب مسائل زیر را مرقوم فرمایند.

1. موقوفاتی که عواید آن پس از کسر مخارج، طبق وقف نامه، در محرم الحرام در مساجد، در راه ابا عبد الله الحسین علیه السلام اطعام و احسان می شود، در رژیم گذشته به موقوفاتی که برای اطعام است مالیات مقرر کرده اند که هر سال پرداخت می شود. حال از نظر شرعی پرداخت مالیات به موقوفات چه صورت دارد؟ آیا این هم جزو مخارجات موقوفه است یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر مطابق مقررات است، جزو مخارج محسوب می شود.

2. در نماز جماعت اگر مأموم به خیال این که امام سر از رکوع برداشته، بلند شود و ببیند امام در رکوع است، باید به رکوع برگردد و زیادی رکوع هم در این صورت اشکال ندارد. آیا در رکعت دوم نماز جمعه که قنوت بعد از رکوع است، اگر شخصی اشتبهاً بعد از قنوت به رکوع رود، این اضافه رکوع چه صورت دارد؟

بسمه تعالی، اشکال ندارد.

3. زکات فطره که به نانخور علاقه می کند و اگر مهمانی هم قبل از غروب آفتاب، به کسی وارد شود، زکات فطره آن هم به عهده صاحب خانه است، در چنین صورت این همه رزمنده ها که نانخور دولت جمهوری اسلامی هستند، زکات فطره آنان به عهده دولت اسلامی است یا خودشان باید بدهند؟

بسمه تعالی، بر عهده خودشان است.

[سؤال 8508] 4621

بسمه تعالی

مقام محترم دفتر امام عظیم الشان، حضرت آیت الله العظمی رهبر کبیر انقلاب، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

با نهایت احترام به عرض عالی می رساند: این جانب وکیل متولی و متصدی تکیه شاه خراسان، ابتدای سال 1360 برای ساختمان وضوخانه، دستشویی، انبار، قهوه خانه تکیه محتاج به 50 شاخه آهن سی بوده؛ لذا تقاضا از شورای آهن شد. متأسفانه به

ص: 310

علت کمبود آهن برای ساختمان، به موقع حاضر نشد؛ لذا این جانب چون وکیل متولی و متصدی بودم حقیر تعداد 50 شاخه آهن به عنوان قرض الحسنه برای ساختمان تکیه دادم تا این که متوقف نگردد. الحمد لله با نظر حضرت ابا عبد الله الحسین - سلام الله علیه - ساختمان تمام گردید؛ تا این که شورای آهن، آهن مورد تقاضا شده را تحویل بدهد دریافت و تحویل بگیرم؛ لذا اشکالی از لحاظ شرع ندارد؟ مرقوم بفرمایید.

بسمه تعالی، اگر آهن را به حساب تکیه مورد نظر می دهند و مخالف مقررات دولت اسلامی نیست، می توانید تحویل بگیرید و بابت قرض خود بردارید.

[سؤال 8509] 4622

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر انقلاب حضرت آیت الله العظمی امام خمینی دام ظلّه

زمین موقوفه ای است در اراضی قریه مجن از شهرستان شاهرود شامل چندین هکتار، که وقف آن برای طعام در ماه محرم و صفر برای عزاداری سید الشهداء است که فردی حاضر است در داخل زمین موقوفه چاهی برای آب بزند که سه دانگ آن را برای خود تکیه بوده و سه دانگ دیگر آن را برای خود، شخص باشد که می خواهد بفروشد یا برای آبیاری زمین خودش استفاده نماید، آیا این شخص با شرایط مذکور می تواند چاه برای جبران کمبود آب بزند یا نه؟ لطفاً جواب را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، چاه در زمین موقوفه از خود وقف می شود و شرکت جایز نیست.

[سؤال 8510] 4623

بسمه تعالی

حضرت آیت الله العظمی رهبر کبیر انقلاب، ادام الله ظلّه العالی

شخصی زمینی را در اختیار عموم محل برای گرمابه گذاشت و از آن چندین سال

ص: 311

بهره برداری شده. آیا شرعاً می تواند بگوید که این مکان مال من است؛ ولو بعد از خراب شدن آن و یا ورثه او و یا طبقه بعدی، و یا آن که وقف معاطاتی است، که افراد ذکر شده مالک نمی شوند و یا نمی باشند؟

بسمه تعالی، اگر برای حمام واگذار کرده و حمام ساخته اند، از ملك او خارج است و ورثه او در آن حقی ندارند.

ثبوت و عدم ثبوت وقف

[سؤال 8511] 4624

بسمه تعالی 1361 / 6 / 28

محضر مقدس امام خمینی، متّع الله المسلمین بطول بقائه

استفتا می شود از جناب عالی راجع به این که اگر تقاضای ثبت زمین موقوفه ای را به عنوان ملك شخصی بنمایند و سند مالکیت به نام شخص یا اشخاص صادر شود، این ثبت و این سند باطل است یا نه؟ و آیا در مقابل این تأسیس عالی اسلامی - که قانون هیچ کشور متمدنی، این نوع ملی شدن و تسبیل منافع به نفع مردم را ندارد - مقررات پوچ و اوهن من بیوت العناکب از قبیل اعتراض به موقع و غیره، یارای عرض وجود و برهم زدن وقف را دارد یا نه؟ و اصلاً تملیک و تملك ملك موقوفه، به هیچ عنوان و هیچ کیفیتی جز در مورد تبدیل به احسن که موضوعی علی حده است، جایز است یا فاسد و باطل؟ از اظهار لطف امام و جواب این استفتا متشکر می شوم.

بسمه تعالی، سند میزان نیست، اگر وقفیت به وجه شرعی ثابت باشد، تملیک و تملك آن جایز نیست و تصرف در وقف، منوط به اجازه متولی شرعی با مراعات جهت و مصلحت وقف است.

[سؤال 8512] 822

7. در بعضی از روستاها پاره ای مستغلات بین مردم، شهرت وقف بودن را دارد

ص: 312

ولی سند وقف نامه ملحوظ نیست که کم و کیف آن روشن باشد تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، اگر معروف به وقف است احکام وقف را دارد.

[سؤال 8513] 4625

بسمه تعالی

پیشگاه رهبر عالی قدر شیعیان حضرت آیت الله العظمی امام خمینی دامت برکاته

با عرض سلام، دوام عزت و طول عمر امام امت را از خداوند متعال مسألت داریم. مشکلی که هم اکنون در یکی از روستاهای دورافتاده و کوهستانی در منطقه شهرستان نوشهر - که در حدود دو کیلومتر جنوب شرقی شهرستان نوشهر است - پیش آمده و باعث نگرانی ساکنین آن گردیده به شرح زیر می باشد:

در این روستا به علت نداشتن ساختمان مدرسه، دانش آموزان آن سالیان متمادی را اجباراً در زیرزمین مسجد که تنگ و تاریک است به تحصیل اشتغال داشتند تا این که قطعه زمینی که در جوار قبرستان این روستا بوده از مالک آن به منظور احداث مدرسه خریداری شد و برای ساختن مدرسه در آن به اداره آموزش و پرورش نوشهر پیشنهاد گردید. مکرراً مراجعه می شد مجریان وقت در اداره آموزش و پرورش اظهار می داشتند در صورت تأمین اعتبار اقدام خواهد شد. چندین سال طول کشید تا این که اعتبار مدرسه این روستا از طریق آموزش و پرورش استان مازندران به شهرستان نوشهر ابلاغ شد. بعد از انتظار طولانی که ساکنین این روستا در آن به سر می بردند، مهندس و پیمانکار از طریق اداره آموزش و پرورش جهت پیاده ساختن نقشه مدرسه به روستای مذکور مراجعه می نمایند و با مشاهده زمین مساحت آن را کافی ندانسته و با عجله و تهدید به این که چنانچه زمین به اندازه کافی ارائه نگردد اعتبار مدرسه این روستا را به جای دیگر خواهند برد، قسمتی از قبرستان را که در جوار زمین مدرسه قرار داشت و در آن میت دفن نشده بود ضمیمه مدرسه کردند و نقشه ساختمان را در داخل آن پیاده و با هزینه قابل توجهی ساختمان مدرسه را ساختند و الآن دو سال است

ص: 313

که دانش آموزان در آن تحصیل می نمایند. در سال جاری جهت دیوارکشی محوطه مدرسه اقدام شد که در حال پایان رسیدن دیوارکشی بوده که ساکنین این روستا متوجه شدند زمین قبرستان ساختن مدرسه در آن اشکال داشت و باید مدرسه خراب گردد. در حال حاضر از يك سو با وضع کنونی کشور، تأمین اعتبار مجدد جهت ساختن مدرسه مشکل به نظر می رسد و از سوی دیگر افراد مستضعف این روستا که دامدار و کشاورز می باشند، نگران تحصیل بچه های خود هستند. آیا می شود به جای زمین قبرستان که برای مدرسه تصرف شد زمین دیگری را در این روستا به قبرستان اختصاص داد یا خیر باید مدرسه را خراب نمایند؟ خواهشمند است نظر مبارك را در این مورد مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن قبرستان محرز نیست اشکال ندارد.

[سؤال 8514] 4626

بسمه تعالی 1361 / 10 / 26

1. اگر ملکی در تصرف و دست شخصی باشد، بعداً يك نفر یا چند نفر مدعی شوند که این ملك وقف است و نوشته ای هم داشته باشند که در آن نوشته مرقوم شده فلان ملك مثلاً وقف است. با ارائه این گونه نوشته ها و ادعاها، وقف بودن ثابت می شود یا خیر؟

بسمه تعالی، با ادعا و نوشته وقف ثابت نمی شود، مگر موجب اطمینان باشد.

2. قاضی منصوب که مجتهد نباشد، به علم خود می تواند در امور قضایی عمل کند یا خیر؟

بسمه تعالی، نمی تواند و باید مطابق مقرراتی که برای آن نصب شده، عمل کند.

3. بعد از این که شخصی زنی را برای خود عقد کرد، قبل از تصرف - طبق فتوای حضرت آیت اللهی - زن حق دارد که تمکین نکند تا مهر خود را بگیرد. بعد از تصرف و تمکین زن، آیا زن این حق را دارد که تمکین نکند تا مهر خود را بگیرد یا خیر؟

بسمه تعالی، بعد از تمکین، حق امتناع ندارد.

ص: 314

بسمه تعالی

بانویی زمینی از ارثیه پدری خودش را وقف سید الشهداء علیه السلام نموده است، بعد از فوت آن مرحومه پسران او در ثبت آن اعتراض کردند و گفتند ما اطلاعی از این موضوع نداریم. از حضرت عالی تقاضا داریم که جواب مسأله را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، اگر به طریق شرعی ثابت است که زمین را وقف کرده و در زمان حیات تحویل جهت وقف داده است به ارث نمی رسد، و در غیر این صورت حکم سائر ترکه را دارد، و همه ورثه در آن حق دارند.

بسمه تعالی

حدود هفتاد سال قبل شخصی به نام اکبر مسعود (معروف به صارم الدوله، حاکم وقت اصفهان که از شاهزادگان قاجاریه بوده) مقدار زیادی از املاک و ابنیه متعلق به خود را وقف نموده که در همان زمان نیز به ثبت رسیده است. در وقف نامه قید گردیده که «عوائد حاصله از موقوفات به مصرف پیشرفت آموزش و پرورش استان اصفهان و نشر معارف اسلامی برسد، و تولیت موقوفه در هر زمان با استاندار وقت اصفهان باشد» در رژیم طاغوت بسیاری از اماکن متعلق به این موقوفه تصرف شده که پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران مقداری از آن ها بازگشته است، ولی عده ای دیگر از متصرفین به عنوان این که واقف شاهزاده قاجار بوده و این اموال را به ستم تملک نموده تمکین نمی کنند. اینک با تقدیم وقف نامه موقوفه استدعا دارد نظر مبارک را مرقوم فرمایید تا تکلیف متولی معلوم گردد.

بسمه تعالی، در فرض سؤال وقف مزبور محکوم به صحت است، و اگر مدعی بر املاک و ابنیه مذکور پیدا شود باید آن را ثابت کند، و پس از ثبوت اگر ورثه موجود است به آن ها داده شود، وگرنه با اذن فقیه به فقرا بدهند.

6. طایفه ای در يك آبادی حدود پانصد سال است تقریباً زندگی نموده و می نمایند از يك طرف این قریه معروف به وقفیت است ولی چون وقف نامه ای در دست نیست خصوصیات آن را طبقه فعلی اطلاع ندارند. از طرف دیگر مدارکی حدود صد سال اخیر در دست است که چون قریه وقف اولاد ذکور سادات سه قریه بوده این طایفه مستأجر سادات بوده اند به چیز بسیار ناچیزی و آن سادات هم چون املاك دیگری هم دست مستأجرین دیگر بوده با هم نشسته اند توافق کرده اند زید از فلان مستأجر و عمرو از مستأجر دیگر و بکر از مستأجر آخر این قلیل مال الاجاره را دریافت نمایند در حالی که این حق بر ایشان نبوده، زیرا هر طبقه ای از سادات مادام الحیاة حق استفاده از این املاك را داشته اند نه زیاده. علاوه موارد زیادی املاك را هم سادات بین خودشان تعویض و تبدیل کرده اند. در اثر کثرت سادات و متفرق شدن آن ها به اطراف و اکناف رضایت خاطر عموم غیر میسر است و آن عده ای هم که در این سه محل سکونت دارند نه آن ها یقین دارند که حقشان در نزد این طایفه غیر سادات پانصد ساله است و نه این غیر سادات یقین به مالکیت این دسته دارند. حال بعد از همه تصدیقات بفرمایید تکلیف این طبقه فعلی چیست و تصرفات آن ها چگونه است و راه حل چیست امید است جواب را مرقوم و جمعی را از پریشانی نجات دهید، توضیح بر این که موجرین اصلاً در این آبادی سکونت ندارند. متع الله المسلمین بطول بقائکم الشریف

بسمه تعالی، هر مقدار از این املاك که در دست اشخاص است و معامله ملکیت می کنند و اقرار به وقف ندارند محکوم به ملکیت آن ها است و هر مقدار که صاحبان ید می گویند وقف است باید به اذن حاکم شرع اجاره متعارفه شود و مال الاجاره را اگر موقوف علیهم معلوم است به آن ها ردّ شود و إلا حکم مجهول المالك دارد.

محضر مبارك حضرت امام خمینی مدّ ظلّه العالی، سلام علیکم

زمینی به مساحت حدود دو هزار متر در يك روستا مشهور است به وقفیت برای حمام و در قسمتی از آن حمامی مخروبه موجود است. با توجه به این که معمولاً در يك روستا این مقدار زمین برای حمام لازم نمی شود، آیا جایز است مقداری از آن فروخته شده و صرف تعمیر و نوسازی حمام در همان زمین یا محلی دیگر شود؟ ضمناً در حال حاضر کسی حاضر به اجاره کردن آن نیست و در گذشته از این زمین گاهی حمام چي استفاده می نموده است.

بسمه تعالی، اگر معروف است به وقف بودن برای حمام، فروش آن جایز نیست.

محضر مبارك حضرت مستطاب، رهبر انقلاب اسلامی ایران، آیت الله العظمی، امام خمینی، دام عزّه العالی

اگر مکانی را از قدیم الایام می گفتند: مسجد است، و الآن هم همه ساکنین آن محل می گویند: مسجد بوده، و دیواری که در صحن آن بوده، نشانه و علائم سه محراب داشته و از سابق، بنای سالن مسجد در همان محل بوده است. و دلیل بارزتر آن که در کتاب «روضات الجنات فی أحوال العلماء و السادات» جلد 1، صفحه 7 چاپ قدیم، نقل کرده در این مکان - یعنی در تخت فولاد اصفهان، جنب تکیه لسان الارض - مسجدی است به نام مسجد لسان الارض، و به فاصله نزدیکی مسجد، صورت قبر میت به نام قبر شعیاء پیغمبر علیه السلام است، و این محل با حضرت امام حسن مجتبی علیه السلام صحبت کرده، تا آخر قضیه، و باز مدرک زنده دیگر، در کتاب «تتمة المنتهی» صفحه

272 چاپ قدیم، و صفحه 361 چاپ جدید، از مرحوم محدث قمی رحمه الله با تفاوت کمی همین جریان را نقل کرده و می گوید: مسجدی است در همان مکان، به نام مسجد لسان الارض، و در نزدیکی همان مسجد، قبر شیخ پیغمبر علیه السلام می باشد، که مبعوث بر طایفه یهود بوده است. آیا با وجود این شواهد و مدارک، به نظر حضرت عالی مسجدیت آن محرز است یا خیر؟ از حضرت عالی تقاضا مندم نظر مبارک را مرقوم دارید. والسلام علی عباد الله الصالحین

بسمه تعالی، با فرض معروفیت آن به مسجد بودن، محکوم به مسجدیت است.

[سؤال 8520] 4631

بسمه تعالی 23 ذوالقعدة 1399 ق

محضر مبارک حضرت آیت الله خمینی، دام ظلّه، سلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

و بعد، شخصی در تهران جایی - که فعلاً شهر شده - زمینی را خریده و ساخته است. بعد معلوم شده که قبلاً آن زمین قسمتی از قبرستان بچه های مردم ده بوده، حال او نمی تواند تعیین نماید که آیا این زمین وقف قبرستان بوده یا اختصاص داده بوده اند. تکلیف او چیست؟ حکم الله را بیان فرمایید. والسلام

بسمه تعالی، اگر وقف بودن آن محرز نیست، سکونت مانع ندارد و اگر وقف است با نبود متولی خاص به حاکم شرع مراجعه نماید.

[سؤال 8521] 4632

بسمه تعالی 1361 / 11 / 7

محضر مبارک رهبر عزیز ایران، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، با نهایت احترام استدعا دارم؛ مقرر فرمایند پاسخ استفتائیه زیر را به این جانب امر به ابلاغ فرمایند.

1. از شش دانگ قریه ای - طبق پرونده ثبتی - از 50 سال قبل تا کنون، مقداری به

ص: 318

عنوان وقف عمل می گردید و عدّه ای از افراد غیرروحانی که کمتر از 50 سال سن دارند، ادّعا می نمایند که مقدار موقوفه در قریه مذکور، بیشتر از موقوفه فعلی است. توضیح این که: ادّعی افراد، بدون سند وقف وقف نامه و عمل به آن می باشد آیا شرعاً عمل افراد جایز است؟

2. قریه منظور، دارای چند قطعه ملك مجزا بوده که مالکین اولیه آن، مالکین مشاع قریه نمی باشند و در صدها سال قبل ملك اشخاص بوده و سند مالکیت ملك مجزا صادر گردید. ادّعی افراد شرح فوق، از این که در ملك مجزا، ملك وقف موجود است ارزش شرعی دارد یا خیر؟

3. فرضاً در ملك مشاع قریه، میزان موقوفه بیشتر باشد، هر مالك بر مبنای مالکیت خود بایستی سهم موقوفه را محاسبه نماید یا خیر؟ و گرفتن ملك اضافی به عنوان موقوفه جایز است یا خیر؟ تقاضای توشیح استعمال را دارم.

بسمه تعالی، تنها پرونده ثبتي میزان نیست هر مقدار از قریه که به طریق شرعی وقف بودنش ثابت است، باید در آن طبق مقررات وقف عمل شود و تبدیل و تعویض وقف جایز نیست. ولی افراز آن از ملك اشکال ندارد و اگر نزاعی در بین است به محاکم صالحه مراجعه نمایند.

[سؤال 8522] 4633

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

محترماً به اطلاع می رسانم: در حدود بیست سال پیش، چند سرمایه دار محله ما از همه قشرها پولی را جمع کردند. با همین پول زمینی را برای آرامگاه مسلمان ها خریداری نمودند و در اختیار يك سرمایه دار غیر مسئول قرار داده اند. البته از تاریخ خرید تا الآن زیر کشت می باشد. با این که آرامگاه قدیمی اگر از روی برنامه صحیح استفاده شود تقریباً برای پنجاه سال آینده کافی می باشد. از طرف دیگر در سال های

ص: 319

آینده احتمال می رود اداره شهرداری، اجازه آرامگاه به این زمین را ندهد. با این خصوصیات مذکور، زمین معامله شده را تحت عنوان وقف آرامگاه، برای استفاده هرگونه کارهای عام المنفعه لازم باز می دارند؛ در حالی که این محله با کثرت جمعیت، فاقد درمانگاه و بیمارستان می باشد و احتیاج وافر به زمینی دارد که تأسیسات بهداشتی درست کنند. ما انتظار داریم حکم شرعی را درباره چنین زمینی، با توجه به عدم تمکن مردم به تهیه زمین دیگر مورد لزوم، بیان فرمایید.

بسمه تعالی، اگر زمین وقف برای آرامگاه نشده، اختیار آن با صاحبان پول است.

[سؤال 8523] 4634

بسمه تعالی چهاردهم شعبان 1402 ق

محضر مبارك حضرت مستطاب، آیت الله العظمی، مرجع عظیم الشان عالم تشیع، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

1. زیدی نصف مغروسات و اشجار مرکبات اعیانی خود را وقف نموده، بدون آن که مالکیت آن وقف شده باشد. به علت حوادث سماوی و یا ارضی و یا کهولت سن، تمام اشجار و مغروسات موقوف علیه از بین رفته است. بعد از چند نسل آینده، این زمین مجدداً تجدید غرس و اشجار شده. آیا باز هم کلمه وقفیت در آن صدق می کند یا خیر و مغروسات آن وقف است؟

بسمه تعالی، اشجاری که جدیداً غرس شده، اگر نهال آن از موقوفه نبوده، وقف نیست.

2. در شهر و یا شهرستان و روستا عالم روحانی سکونت دارد؛ آیا افراد عامی و شخصی و کلاهی جایز است امام جماعت باشد و اقتدای به آن جایز است یا خیر؟

بسمه تعالی، چنانچه به روحانی واجد شرایط دسترسی دارند، به غیر روحانی اقتدا نکند.

از درگاه خدای تبارک و تعالی، طول عمر آن رهبر عظیم الشان اسلام و مسلمین، و پیروزی ملت شهادت طلب کشور اسلامی ایران را خواستار است.

ص: 320

پیشگاه مبارك رهبر بزرگوار انقلاب امت اسلام، آیت الله العظمی امام خمینی، متّع الله المسلمین بطول بقاء الشریف

احتراماً؛ معروض می دارم: فدوی اهل شهرستان زنجان هستم. مسجدی در محل ما واقع در شهرستان مزبور وجود دارد که از ساختمان های خیلی قدیمی بوده و خیابان را از طرف شهرداری در زمان طاغوت کشیده اند و مسجد را به کلی از بین برده اند به گونه ای که آثاری باقی نیست. در ایام خیلی گذشته بنده و پدرانم مقداری زمین به طور مجاناً به طور تقریبی يك متر الی چهل متر طول برای توسعه محوطه مسجد داده ایم. حال آیا در جایی که اثری از مسجد باقی نمی باشد و زمین نامبرده وقفی نیست از نظر اسلام حق داریم در آن تصرف کنیم یا خیر؟ در این جریان اوقاف مزاحمت می کند و ادعای قیمتش را از ما می کند!

این موضوع را به عنوان مسأله ای واجب از پیشگاه آن رهبر بزرگوار سؤال داریم و استدعای عاجزانه آن است که طبق موازین و قوانین قرآن و اسلام فتوای مبارکتان را در این موضوع مرقوم فرمایید؛ مزید تشکر است.

بسمه تعالی، اگر وقف نشده، ولو به این نحو که به قصد وقف تحویل مسجد داده شده باشد، باقی بر ملك مالك است و می تواند در آن تصرف کند.

بسمه تعالی

گورستان قدیمی بوده در یکی از دهات اصفهان و در آن زمان آثار قبر در گورستان مزبور نبوده و جدیداً هم کسی در آن دفن نشده بوده واقف و وقف نامه ای هم در دست کسی نبوده که در حدود 25 سال قبل شخص مسلمانی برای آباد کردن زمین مزبور که به صورت موات درآمده بوده، اشجار کشت کرده و موتور آبی هم در آن

نصب کرده است که حالیه به صورت درختستان میوه درآمده است، نسبت به زمین مذکور از حیث شرع چه صورتی دارد، منتظر دستورات شما در ذیل نامه هستم توضیحاً مکان مزبور به صورت لانه های خزنده و گزنده درآمده بود.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن قبرستان معلوم و ثابت نیست شرعاً ملك احیا کننده است و رسیدگی موکول به دولت اسلامی است.

[سؤال 8526] 4637

بسمه تعالی 3 / 8 / 1361

محضر مبارك زعيم عالی قدر و رهبر انقلاب اسلامی ایران نایب بر حق امام زمان عجل الله تعالی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

در قبرستانی که تا دو سال قبل نعش دفن می کردند. در يك گوشه همین قبرستان - فوقش 12 سال است که میت دفن نشده - احداث حمام نمودند با کمک دولت و خودیاری محل، در صورتی که حمام خزانه قدیمی موجود و قابل استفاده عموم هست و پهلوی همین حمام يك دستگاه حمام دوش چند سال قبل بنا کردند فعلاً خوابیده ولی امکان تعمیر و توسعه دادن داشت و برای روستا هم امکان خریدن زمین در جای دیگر بود که احداث حمام نمایند با این امکانات روستا و اشاره به مسأله 641 که می فرمایید نیش قبر حرام است مگر از بین رفته و خاک شده باشد در همین قبرستان که ذکر شده موقع کندن چند کیسه گونی استخوان مرده بیرون آمد حتی موی سر دختر بچه متلاشی نشده بود استدعا دارد بفرمایید در این حمام غسل های واجب و نظافت کردن چه صورت دارد؟ از خدای بزرگ تقاضای سلامت و طول عمر آن حضرت را می نمایم.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، در صورتی که وقف بودن قبرستان ثابت نباشد غسل و سایر تصرفات اشکال ندارد.

ص: 322

محضر مقدس حضرت مستطاب، آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

محترماً به عرض مبارک می‌رساند: در سراب محلی است خرابه که قبلاً حمام بوده است و حالا همان محل را می‌خواهیم برای بنای فاطمیه خریداری نماییم؛ ولی دو - سه نفر با نقل قول می‌گویند: این جا وقف بوده است و آن‌ها هم می‌گویند: شنیده ایم؛ لکن برای صحت و حقیقت آن‌ها مدرکی موجود نیست و حتی اداره اوقاف سراب نیز می‌گوید: قضیه را حالا از شما می‌شنویم؛ اگر وقف بود وصیت نامه و وقف نامه می‌شد. ولی صاحبان محل که ابا عن جد به این جا مالک و متصرف هستند و ملک موروثی ایشان است که می‌فروشند، سند مالکیت در دست دارند. آیا این زمین را می‌توانیم خریداری نماییم و فاطمیه احداث نماییم یا خیر؟

بسمه تعالی، در فرض مسأله مانع ندارد.

2. قبرستان متروکه ای در گوشه ای از شهر وجود داشته؛ در رژیم طاغوت یکی از ادارات دولتی آن را تملک و ساختمان بنا نموده. آیا می‌شود در این مکان نماز گزارد؟ نظر مبارک را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن قبرستان معلوم نباشد، نماز در آن مکان مانع ندارد.

دفتر امام خمینی

آیا می‌شود در قبرستان، غسلخانه درست کرد برای همان قبرستان؟ آیا اشکالی ندارد؟ خواهشمندم جواب نامه ام را بدهید که می‌خواهند اگر می‌شود غسلخانه

درست کنند؛ البته در یکی از روستاهای استان فارس.

بسمه تعالی، محلی که برای بنای غسل‌خانه در نظر گرفتند اگر وقف بودنش برای دفن اموات، محرز نباشد و موجب نبش قبر یا هتك قبور مسلمین نشود، اشکال ندارد.

[سؤال 8530] 4640

بسمه تعالی 15 / 12 / 1361

محضر مبارك امام امت، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

1. آب انبارهایی است وقفی که به وسیله زمین های مجاور آن، مشروب می گردد؛ آیا زمین های مجاور و اطراف آن جزء موقوفه می باشد؟ و اگر موقوفه نیست، این زمین ها چه حکمی دارد و متعلق به کیست؟

بسمه تعالی، اگر زمین اطراف، جزو اراضی موات اصلی است و آب گیری آب انبار، منوط به این است که آن زمین ها به حال خود باقی بماند تا آب باران از آن زمین ها به طرف آب انبار سرازیر شود، در این صورت آن زمین ها جزو حریم آب انبار محسوب می شود و حکم موقوفه را دارد.

[سؤال 8531]

2. آب انباری است وقفی که به وسیله زمین های مجاور خود مشروب نمی گردد؛ بلکه به وسیله رودخانه کوچکی که از بیابان تا آب انبار کشیده شده و در هنگام باریدن باران پر می شود و مشروب می شود. آیا زمین های مجاور آن، موقوفه است؟ و اگر موقوفه نیست، حکم آن چه می باشد؟

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، زمین های مجاور، حکم موقوفه ندارد مگر آن که وقفیت آن به وجه شرعی ثابت شود.

3. کسی زمین موقوفه ای را غصب کرده و بر روی آن ساختمان نموده است. حکم این ساختمان و زمین چه می باشد؟

ص: 324

بسمه تعالی، باید به متولی شرعی مراجعه کند و اگر متولی شرعی، باقیماندن ساختمان را - ولو با گرفتن اجاره - مصلحت وقف نداند و اجازه ندهد، باید ساختمان را از آن زمین بردارد.

[سؤال 8532]

4. زمینی است که در بین مردم، مشهور به موقوفه است؛ اما سند وقفیت آن موجود نمی باشد. آیا این زمین موقوفه است و یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر شیاع در میان مردم، در حد مفید اطمینان باشد، حکم به وقفیت می شود.

[سؤال 8533]

5. زمینی است که وقفیت آن محرز و مشخص نمی باشد؛ بعضی از مردم می گویند: موقوفه است و بعضی دیگر می گویند: موقوفه نیست و سند وقفیت آن هم موجود نمی باشد. آیا این زمین، موقوفه است یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر یقین به وقفیت حاصل نیست و به وجه شرعی هم به اثبات نرسیده، حکم به وقفیت نمی شود.

[سؤال 8534]

6. کسی زمینی را چند سالی در ملکیت خود داشته، سپس معلوم می شود که مالک زمین نبوده و آن را غصب کرده است. اگر بعضی از مردم بگویند که این زمین موقوفه است، آیا به حرف مردم می توان استناد کرد و آن زمین را موقوفه دانست؟ و اگر موقوفه نیست، چه حکمی دارد؟

بسمه تعالی، اگر یقین به وقفیت حاصل نشود و به وجه شرعی هم به اثبات نرسد، حکم به وقفیت نمی شود و در صورتی که زمین، سابقه آثار مالکیت غیر داشته باشد، در فرض مرقوم، حکم مجهول المالک بر آن مترتب است.

ص: 325

محضر رهبر عالی قدر عالم تشیع حضرت آیت الله العظمی امام خمینی دام ظلّه

احتراماً به استحضار می‌رساند: در مسیر خیابان شهید باهنر رویه روی اداره آموزش و پرورش مدرسه ای است به نام بهشت، سال‌های قبل یکی از کلاس‌های مدرسه را توسعه دادند و ساختمان بانک فرهنگیان احداث گردید. پس از پیروزی انقلاب و ادغام بانک فرهنگیان با بانک ملت، محل مذکور متروک گردیده. در سال جاری با کوشش و فعالیت هیئت این صندوق و پی‌گیری‌های یکی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی ساختمان مورد بحث در اختیار صندوق قرض الحسنه قرار گرفت که مورد تأیید سازمان اقتصاد اسلامی نیز قرار گرفته است و موجبات توسعه صندوق در هر جهت فراهم شده است، سؤال این است که چون محل موصوف قبرستان بوده، وقفیت آن محرز و مسلم نیست، بلکه مظنه بر عدم وقفیت است، آیا استفاده از این محل را برای صندوق قرض الحسنه که در خدمت محرومین و مستضعفان است تجویز می‌فرمایید؟

از خداوند بزرگ پیروزی اسلام و رزمندگان پرتوان و ظفرمند اسلام را در مبارزه با کفر جهانی به ویژه جرثومه کثیف استعمار صدام حسین مسئلت داریم.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن آن محرز نیست و ملک کسی هم نیست با رعایت مقررات دولت اسلامی مانع ندارد.

2. حمامی چند سال قبل در این شهر ساخته شد. روزی امام جماعت مسجدی فرمودند: این مکان قبرستان بوده است. اکنون هم این مکان در وسط شهر قرار گرفته و وقف نامه اش هم مشخص نیست. آب آن هم از آب شهر و چاه حفر شده در آن مکان می‌باشد. در هر دو صورت، اگر دارای وقف نامه باشد و یا نباشد

تکلیف مسلمین چیست؟

بسمه تعالی، اگر وقف بودن محل حمام برای دفن اموات محرز نباشد، استفاده از آن اشکال ندارد.

[سؤال 8537] 4642

بسمه تعالی

دفتر امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، احتراماً، ذیلاً مرقوم فرمایند:

1. آیا هر قبرستانی موقوفه می باشد؟

2. احتمال وجود قبرستان که موقوفه نباشد هست یا خیر؟

بسمه تعالی، مجرد وجود قبور مسلمین در زمینی، دلیل بر وقف بودن آن زمین برای دفن اموات نیست؛ بلکه تا به طریق شرعی وقفیت زمین ثابت نشود، حکم به وقفیت نمی شود. ولی تصرف در قبرستان مسلمین، اگر موجب نبش قبر یا هتك قبور مسلمین شود، جایز نیست.

[سؤال 8538] 4643

بسمه تعالی

دفتر امام خمینی مدّ ظلّه العالی، احتراماً؛ ذیلاً مرقوم فرمایند:

خانه و زمینی است به مساحت تقریبی 1800 متر مربع که نزدیک به 40 سال است که سند مالکیت دارد. اکنون قریب به يك سال است که چند نفر می گویند که آن ملك قبرستان و وقف می باشد. با توجه به این که هیچ گونه مدرکی هم در این مورد ندارند از لحاظ شرع مقدس اسلام حق این جانب نسبت به آن ملك چیست؟

بسمه تعالی، سند مالکیت میزان نیست. کسی که بر آن زمین ید مالکانه دارد حکم به مالکیت او می شود و مجاز در تصرفات مالکانه است؛ مگر آن که شخصاً علم به وقفیت داشته باشد یا آن که به طریق شرعی وقفیت آن ثابت شود.

ص: 327

دفتر امام خمینی سلام علیکم ورحمة الله، محترماً؛ به طور خلاصه معروض می داریم:

ما اهالی قصبه آریکان تویسرکان همدان، در ده اقدام به بنای حمامی عمومی با کمک دولت نموده ایم، که کار ساختمان نیمه تمام شده است. ولیکن محل احداث، قبلاً - به طوری که می گویند - قبرستان بوده، که شاید حدود صد سال یا بیشتر است که در آن کسی دفن نشده است، و در سؤالی که از آیت الله گلپایگانی پرسش شده - که از چگونگی و نحوه سؤال و جواب اطلاع درستی در دست نیست - گویا ایشان فرموده است که از انجام ادامه کار، خودداری نمایید. لذا، با در نظر گرفتن این که قبور مخروبه بوده است، و کسی از ما و شاید پدران ما یاد ندارند که کسی در آن جا دفن شده باشد، و با در نظر گرفتن این که حمام عمومی است و اکثریت کار ساختمان آن و تمام بنای آن به انجام رسیده است از آن امام معظم می خواهیم حکم شرعی مسأله را ابلاغ نموده، تا ما از شك بیرون آمده و تکلیف خود را بدانیم.

در خاتمه، پیروزی اسلام و نصرت تمام مجتهدین اسلام، خصوصاً قلب تپنده امت اسلام، و دشمن مستکبرین جهان و یار تمام مستضعفین راه، از درگاه احدیت قادر و متعال، خواستار و خواهانیم. والسلام

بسمه تعالی، اگر وقف بودن قبرستان معلوم نیست، ساختمان حمام عمومی در آن مانع ندارد.

سماحة آیت الله العظمی، رهبر عالی قدر، امام امت، أدام الله ظلکم الوارف

احتراماً؛ به عرض می رسانم که شخصی مقداری از زمین و مزرعه خود را به

امامزاده سلطان ابراهیم - که در شهر کهنه قوچان است - وقف نموده است، و متولی و موقوف علیهم را معین کرده و در وقف نامه اضافه کرده است که هشت نفر از سادات و خدام امام زاده فوق، هر روز در اول صبح، دو جزء قرآن و یک دوره دوازده بند خواجه را قرائت و تلاوت نمایند، و در سال، مقدار شش خروار گندم از محصول مزرعه یادشده را، تسلیم سادات مزبوره نمایند. در چند سال قبل، مزرعه مزبوره، مشمول قانون اصلاحات ارضی گردیده و از طریق اداره مربوطه به زارعین واگذار شده است؛ حتی برای بعضی از آن ها، سند رسمی تنظیم نموده و فعلاً در اختیار زارعین است. از این طرف سادات شهر کهنه و خدام امامزاده، از زارعین و متولی، طی شکایتی درخواست شش خروار گندم دارند. زارعین جواب می دهند که زمین ها را از دولت خریداری نموده ایم، و چند سال است که به دولت قسط می دهیم، و سفته های پرداخت اقساط را به دادگاه ارائه دادند.

رهبر عظیم الشأن! در این صورت، تکلیف شرعی بنده - در دادگاه مدنی خاص قوچان - با این گونه موارد چیست؟ جواب مرحمت فرماید.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن محرز است، باید بر طبق وقف عمل شود، و رسیدگی موکول به دادگاه های مربوطه، در دولت اسلامی است.

[سؤال 8541] 4646

بسمه تعالی 1 / 12 / 1361

محضر مقدس امام بزرگوارمان، حضرت آیت الله العظمی خمینی بت شکن، روحی لك الفداء

سلام علیکم، با عرض ارادت و اخلاص کامل، ساختمانی که سپاه پاسداران انقلاب اسلامی شهرستان خوی، مدتی است در آن اقامت دارد، قبلاً قبرستان بوده است و در رژیم طاغوتی، تصرف و به عنوان کاخ جوانان، ساختمان را درست کرده بودند. سپاه از هلال احمر اجاره نموده و نواقصش را به تدریج ترمیم کرده و استفاده

ص: 329

می نماید. آیا اشکالی از نظر شرعی متوجه نماز و اقامت سپاه می شود یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر وقف بودن قبرستان محرز نباشد، تصرف و نماز در آن، مانع ندارد.

[سؤال 8542] 4647

بسمه تعالی 1361 / 11 / 8

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

در خصوص احداث يك باب غسل خانه، زمین متروکه ای در قریه برنطین از توابع میناب که قبل از خرابی آن، سه نسل در آن خانه زندگی کرده و پس از متروکه شدن، مالک اصلی، آن را با رضایت در اختیار اهل محل، برای احداث يك باب غسل خانه، آن مکان را اهدا نموده و با نظارت شورای اسلامی برنطین و بودجه جهاد سازندگی و همّت اهالی دو سال قبل غسل خانه احداث شده و مورد بهره برداری قرار گرفت. اخیراً شایعه ای به وجود آورده اند: که این زمین موقوفه حضرت سیدالشهدا علیه السلام برای انجام مراسم تعزیه خوانی بوده و ایجاد شبهه برای اهالی نموده است. در صورتی که مدرکی در موقوفه بودن زمین در دست نیست و اهدا کننده زمین هم اعتراف می کند: که این محل، ملک شخصی بوده و با رضایت کامل تقدیم شده است. حکم شرعی آن را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، در صورت عدم ثبوت وقف بودن زمین، اشکال ندارد.

[سؤال 8543] 4648

بسمه تعالی 1361 / 10 / 6

محضر مبارك رهبر عزیز ایران و امید مستضعفان جهان، حضرت آیت الله العظمی، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

با نهایت احترام، به عرض عالی می رساند: این جانب از آن ساحت مقدس تقاضا می نمایم که با صدور دستور شرع اسلامی، ان شاء الله اختلافات فیما بین به شرح زیر حل و فصل گردد:

ص: 330

1. شش دانگ ملك مشاعى توسط مالکین مربوطه - که پدرم یکی از مالکین بوده و دو نفر دیگر هم به عنوان متصدى موقوفه - در پنجاه سال قبل تقاضای ثبت نموده اند و هیچ گونه اعتراضی نرسیده است. پدرم در چهل سال قبل فوت نموده و این جانب با سهم خریداری شده از سایر وراثت پدرم، يك دانگ مشاع از شش دانگ ملك مذکور را مالك و متصرف بودم و دو نفر متصدیان وقف هم به مقدار موقوفه، متصرف و عمل به وقف می نمودند و موقوفه دیگری در ملك مذکور وجود نداشت.

2. در سال 1360 چند نفر علیه این جانب، در ملك مذکور ادعای وقفیت بیشتری را نمودند؛ بدین توضیح که مقدار موقوفه را از دوازده به چهل و سه اضافه می دانند و دلیل آن ها شهادت چندین نفر افراد غیر روحانی و دارای سن کمتر از پنجاه سال است؛ آن هم بدون وقف نامه مسجل که تا کنون عمل به وقف نشده و تصرف هم نداشتند. آیا چنین ادعای طرف مقابل در ملك موروثی این جانب، ارزش شرعی و قانونی اسلامی دارد یا خیر؟

3. فرضاً اگر ارزش شرعی و قانونی دارد، آیا ملك های مجاور که پلاك على حده دارد و در پنجاه سال قبل، به نام اشخاص سند مالکیت صادر شده و اصولاً موقوفه در آن متصور نبوده، شامل دعوی موقوفه شرح فوق می باشد؟ و آیا ملك جداگانه مذکور شرعاً و قانوناً، جزو ملك مشاع محسوب می شود یا خیر؟

4. چنانچه فرضاً طبق ادعای طرف مقابل، در يك دانگ ملك این جانب و سایر ورثه - که چندین صغیر هم در آن مالکیت دارند - شرعاً و قانوناً وقف باشد، اجور سنواتی موقوفه ادعایی، بر مبنای چه اصل شرعی، باید محاسبه بشود؟

5. اگر فرضاً ادعای مدعی، شرعی و قانونی تشخیص داده شود، محاسبه سهم وقف فقط به مقدار مالکیت این جانب در ملك مشاع می باشد یا خیر؟

استدعا دارم مقرر فرمایند در موارد تقاضای فوق جواب شرعی و قانونی صادر، تا هرگونه ادعای طرفین رفع بشود. ان شاء الله

بسمه تعالی، کسی که ملك در دست او است، شرعاً مالك شناخته می شود، مگر به دلیل معتبر، وقفیت آن اثبات شود.

[سؤال 8544] 4649

بسمه تعالی

محضر حضرت مستطاب نایب الامام آیت الله العظمی امام خمینی، دامت تأییداته

به عرض آن رهبر عالی قدر می رساند: معمولاً مهرهایی که در مساجد برای نمازگزاران، مردم خیری می آورند، پس از مدتی این مهرها به واسطه این که پیشانی مؤمنین عرق داشته و یا به واسطه آب وضو تر می شود و موقع سجده، روی مهرها می گذارند؛ مهرها کثیف، چرک، سیاه و اغلب شکسته می شود که دیگر به هیچ وجه، قابل استفاده نمی گردد؛ لذا مهرهای دیگری آورده می شود و آن مهرها را کنار می گذارند و به علاوه مهرهایی هم که در خانه ها، برای افراد آن خانه قابل استفاده نبوده و همچنین قرآن و مفاتیح پاره شده به مساجد می آورند.

در نتیجه پس از مدتی، تعداد زیادی از این گونه مهرها و همچنین قرآن و مفاتیح پاره در مساجد جمع آوری که چون قابل استفاده نبوده؛ آن ها را یا به رودخانه ریخته و یا زیر خاک و زمین دفن می نمایند. لذا چنانچه افرادی حاضر شوند برای استصواب، این گونه مهرها را مجدداً آب ریخته و از صورت اولیه خارج و در قالب های دیگری و به شکل مهرهای دیگری در آورده که هم در از بین بردن آن ها جلوگیری و هم قابل استفاده مجدد برای نمازگزاران گردد، آیا می توانند از این قبیل مهرهای جدید ساخته، در تکایا و یا هتل ها و مسافرخانه ها و در ادارات و ارگان های مذهبی و خانه ها و مساجد و اشخاص برای با خود داشتن در نمازهای جمعه از آن استفاده کنند یا خیر؟ مستدعی است نظر مبارك را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، در صورتی که احراز وقف شدن مهرها نباشد با علم به رضایت صاحبان آن ها، ولو به شاهد حال، می توانند در جاهای دیگر هم استفاده کنند.

ص: 332

بسمه تعالی 28 محرم الحرام 1403 ق

محضر مبارك رهبر عظیم الشان انقلاب، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظله العالی، السلام علیکم

قسمتی از زمین های قبرستان های شهر خوی را در رژیم طاغوتی، بدون این که پولی بدهند تصرف کرده و چند مدرسه، دبستان و دبیرستان ساخته اند؛ اکنون در حکومت اسلامی نماز خواندن و تصرف دیگر در آن مدارس چطور است؟

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، اگر وقف بودن زمین برای قبرستان معلوم نباشد، اشکال ندارد.

بسمه تعالی 29 / 9 / 1361

دفتر محترم امام، روحی و ارواح العالمین لتراب مقدمه الفداء و لمقدم الامام المهدی سلام الله علیه و علی آبائه

پس از عرض سلام؛ بنیاد شهید لنگرود تصمیم گرفته است تا یک قطعه زمین را در مزار به شهدا اختصاص دهد و با دیوارکشی و تزئینات، نسبت به شهدای عزیز عرض ادب نماید؛ ولی به وسیله یکی از روحانیون محترم شکی ایجاد شده است. اگرچه به نظر حقیر واضح بود؛ ولی برای رفع هرگونه شبهه از آن دفتر محترم استفتا می شود.

1. آیا بدون اجازه حاکم شرع اختصاص قطعه ای به شهدا و محروم کردن دیگران از آن قطعه جایز است یا نه؟

2. بر فرض که جایز باشد، دیوارکشی جایز است یا نه؟

3. در صورتی که این دیوار زیر بنایش قبری باشد که هیچ آسیبی به قبر نرسد؛ آیا کندن سنگ قبر برای این هدف مهم احتیاج به اجازه صاحبان قبر دارد؟ لطفاً جوابش را

به آدرس لنگرود، دادگاه انقلاب، حاکم شرع بفرستید.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن قبرستان محرز نیست، اشکال ندارد، و اگر وقف است، با نظر متولی شرعی می‌توانند محلی را برای شهدا اختصاص دهند؛ ولی از کشیدن دیوار اجتناب کنند.

[سؤال 8547] 2227

4. بیتی که قبرستان بوده ولی وقف بودن آن معلوم نیست و فعلاً هم متروکه شده جایز است که آن را جزء مسجد یا امامزاده همجوار آن زمین یا حسینیه یا مرکز دیگری از مراکز خیریه قرار داد یا خیر؟

بسمه تعالی، در فرض مذکور مانع ندارد.

[سؤال 8548] 4652

بسمه تعالی هفتم محرم الحرام 1403 ق

دفتر استفتا حضرت امام خمینی، محترماً معروض داشته:

در يك روستای آمل، که سال‌های متمادی که از سیصد سال هم تجاوز نموده قبرستانی واقع است؛ یعنی تا این جا مسلم است و این که آیا خود قبرستان از نظر ماهیت وقف چه جوری است روشن نیست و وقف نامه فعلاً ندارد. حدود هجده سال قبل، آقای در حریم قبرستان کارخانه شالی کوبی زده و موتورخانه اش را در خود قبرستان گذاشته و سیصد متر قبرستان بر اثر این موتورخانه، از کار افتاده است. علاوه بر آن سبوس‌ها (پوسته شالی) را در خود قبرستان می‌ریزد. در ضمن گاهی می‌شود که سبوس‌ها مقدار بیشتری از این قبرستان را اشغال می‌کند. جواب را به طور وضوح بفرمایید.

ضمناً چهل سال قبل، در اطراف همین قبرستان یعنی خود قبرستان، چهار ساختمان درست کرده‌اند و در آن سکونت دارند. و اخیراً - یعنی چهار سال قبل - مغازه‌ای درست کرده‌اند. وظیفه این‌ها چیست؟ با این که دو خانوار از این چهار

ص: 334

خانوار، بسیار فقر مادی دارند، که انتقال برای ایشان میسر نیست.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن قبرستان معلوم نیست و ملك یا حریم ملك یا قریه هم نیست، تصرفات مزبور با مراعات مقررات دولت اسلامی مانع ندارد.

[سؤال 8549] 4653

بسمه تعالی 1361 / 10 / 30

مدیر محترم دفتر امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، خواهشمند است سؤال ذیل را از محضر مبارک امام - روحی له الفدا - استفتا فرموده، فتوای معظم له را اعلام فرمایید، که محل حاجت است.

شهرداری الیگودرز در سال 1317 به استناد شهادت چند نفر از مالکین و بزرگان شهر، مبنی بر متروکه بودن چهار قطعه قبرستان متروکه عمومی را به ثبت رسانده و پس از صدور اسناد مالکیت متماداً جهت احداث ساختمان به ادارات دولتی منتقل نموده است، من جمله در سال 1338 پنج هزار متر مربع از یکی از آن ها را جهت احداث ساختمان به ادارات دادگستری و ثبت اسناد رسماً صلح محاباتی کرده، که ساختمان دادگستری در سال های قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ساخته شده و مورد استفاده است و اعتبار لازم - جهت احداث ساختمان ثبت اسناد - در سال آتی در نظر گرفته شده است.

حالیه با عنایت به این که هیچ گونه سابقه ای دال بر این که زمین مذکور - که به صورت تپه ای است - از طرف کسی برای قبرستان وقف شده باشد، وجود ندارد، احداث بنای این اداره و بناهای احداث شده قبلی از نظر شرعی چگونه است؟

دروود خداوند به شهدای راه اسلام و رزمندگان و با سلام به امام خمینی

بسمه تعالی، اگر وقف بودن قبرستان، معلوم نبوده و مورد حق کسی نیست، اشکال ندارد.

ص: 335

محضر مقدس حضرت امام، مدّ ظلّه العالی

پس از اهدای تحیات خالصانه؛ معروض می دارد: بعضی از شهدا در جبهه کشته می شوند و یا مفقود الاثرند یا در جبهه و در شهر دیگر دفن می شوند؛ اما در قبرستان وطنشان صورت قبری درست می کنند و سنگ سرتاسری روی آن می گذارند و در واقع جای يك مرده را می گیرند. این کار چه صورت دارد؟

در پایان سلامتی آن وجود مقدس را از باری تعالی مسئلت دارم.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن قبرستان محرز نیست یا در صورت وقف، مزاحمت با دفن اموات در قبرستان نشود، مانع ندارد.

رهبر نیکوکار و خیراندیش جامعه، امام خمینی، دامت برکاته

محترماً؛ ضمن سلام، با نهایت احترام؛ این جانب منزلی را از شخصی برای رفاه و آسایش خانواده ام در اسدآباد خریداری نمودم. هنگام خرید، به علت غریب بودن خود در این شهر از معایب منزل اطلاعی نداشتم و فروشنده هم به من چیزی نگفت. حال مدت يك ماه و نیم است در این منزل سکونت داریم و هم اکنون خود و خانواده ام از اهالی اسدآباد اطلاع حاصل نموده ایم که این منزل قبلاً زمینش - به مدت تقریبی شصت الی شصت و پنج سال پیش - قبرستان بوده است. اکنون با این وضعیت، می بینم کلیه زندگی خود را فروختم تا این منزل را خریداری نمودم و مقداری هم وام بانکی برای منزل بدهکار هستم. در زمان طاغوت از خدمت در ژاندارمری استعفا دادم و حال مدت هشت ماه تمام است بیکار می باشم و به طور دائم تقاضا برای کار نموده ام؛ زیرا دارای هشت سر عیال و اولاد از خود و یتیم از پدر هستم. نماز و روزه ما

در این منزل هم نمی دانم حلال است یا حرام! و خانواده ام خیلی سخت دچار ترس و يك نوع حالت روحی شده اند. شخص فروشنده پولش را گرفته و رفته و آدرس هم از ایشان در دست ندارم. حال دست نیاز به سوی شما دراز می کنیم که برای حلال بودن آن تکلیفی صادر شود و خانواده ای را به ساحل نجات برسانید که بتوانیم با خیال آسوده عمری را در این منزل زندگی کنیم. در پایان از مساعدت شایان آن مرجع برجسته عالم روحانیت بی نهایت سپاس گزارم. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، اگر وقف بودن آن ثابت نیست، تصرف شما در آن خانه مانع ندارد و نماز در آن خانه صحیح است.

[سؤال 8552] 4656

بسمه تعالی 10 / 3 / 1361

سؤال از دفتر رهبر کبیر انقلاب حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

1. قبرستانی در قریه خرم آباد قزوین قرار دارد که در رژیم طاغوت حمامی در آن قبرستان ساخته شده و حالا می خواهیم آن حمام را راه بیندازیم. غسل کردن و نماز خواندن در آن حمام چه حکمی دارد؟

بسمه تعالی، اگر وقف بودن قبرستان محرز نباشد، تصرفات ذکر شده مانع ندارد و اعمال عبادی در آن جا صحیح است.

2. محصول زکات چاه عمیق موتوری چه حکمی دارد؟

بسمه تعالی، آبیاری زراعت اگر به وسیله موتور از آب چاه است، زکات يك بیستم است.

[سؤال 8553] 4657

بسمه تعالی 28 / 12 / 1359

محضر رهبر انقلاب، آیت الله العظمی، حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

زمینی است در وسط شهر خوی که در زمان اسبق، قبرستان بوده و در زمان سابق، متروک شده بود، و در اوایل رژیم طاغوتی، ساختمان دولتی در محلش بنا کرده بودند،

ص: 337

و اکنون هم مدتی است مخروبه شده و بلا استفاده مانده است، آیا جایز است در عرصه مزبوره، شهرداری محل، مغازه احداث نموده و پول زمین آن را در مصارف عمومی شهر مصرف نماید؟ و یا باید از طرف حکومت شرعیه، آن جا را فروخته و وجه آن را در اماکن عمومی شهر، مثل قبرستان جدیدی صرف نماید؟

بسمه تعالی، اگر وقفیت آن محرز نباشد، استفاده از آن در مصارف عمومی مانع ندارد.

[سؤال 8554] 4658

بسمه تعالی 1361 / 10 / 4

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، قائد اعظم و رهبر کبیر انقلاب اسلامی

قطعه زمینی بایر، حدود ده سال قبل با سند رسمی خریداری شده است که پولش بلافاصله پرداخت گردیده و بعد از تحویل زمین و حفر چاه به کشاورزی و تأسیس دامداری اقدام گردید. حالا بعد از گذشت حدود ده سال، می گویند زمین مزبور موقوفه است و باید اجاره پرداخت کنید، در حالی که در سند هیچ نامی از موقوفه بودن برده نشده است. تکلیف ما شرعاً چیست؟

بسمه تعالی، اگر شرعاً وقف بودن ثابت نشود احکام ملک بر آن مترتب می شود.

[سؤال 8555] 4659

بسمه تعالی 1361 / 11 / 15

محضر مبارك حضرت مستطاب، حجت الاسلام والمسلمین، آیت الله العظمی فی الأرضین، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

محترماً؛ پس از ابلاغ سلام و مسئلت صحت و سلامت وجود مبارك از درگاه خداوند متعال، به عرض می رساند: در زمان طاغوت، اداراتی از قبیل فرمانداری و دادگستری و شهرداری و مخابرات و استادیوم ورزشی و مدرسه و دبیرستان در شهر

ص: 338

الیگودرز، در محل قبرستان هایی که تا حدودی کهنه بوده، یا به علت ساخته شدن خانه هایی در نزدیکی آن ها، چند سالی است که امواتی در آن ها دفن نشده، بنا گردیده. در این دو - سه ساله اخیر در همان قبیل قبرستان ها یکی - دو دبیرستان و مدرسه هم بنا شده است. اینک برای کارمندان این گونه ادارات و دبیرستان ها، که در بسیاری از اوقات شب و روز، و در سرما و گرما ناچارند در چنین ساختمان هایی نماز بخوانند، آیا اجازه می فرمایید در این قبیل ادارات و مدرسه ها، کارکنان و دانش آموزان، وضو بگیرند و نماز بخوانند یا خیر؟ استدعا دارد تکلیف کارکنان فعلی و آیندگان این ادارات و مدرسه ها را - که ابتلایی بزرگ برای آن ها شده - تعیین فرمایند. أجرکم علی الله و أدام الله ظلکم علی رؤوس الأنام. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، اگر وقف بودن زمین - در مورد سؤال - برای دفن اموات محرز نیست، تصرفات اشکال ندارد.

[سؤال 8556] 4660

بسمه تعالی

محضر مبارک حضرت آیت الله العظمی الامام خمینی، خواهشمند است نظر مبارک را در مورد سؤال شرعی، زیر این ورقه مرقوم فرمایید.

در یکی از روستاهای فراهان اراک، مسجد فعلی از نظر جا و مکان و نوع بنا، به طوری است که لازم است یک مسجد، مطابق شؤونات اسلامی ایجاد گردد و این امر مورد اتفاق نظر مردم است؛ لذا پیش بینی شده است که مسجد جدید در گورستان متروک روستا - که حدود ده سال است کلاً در آن تدفین صورت نمی گیرد - احداث شود. ان شاء الله! حال، نظر آن جناب مستطاب چیست؟ البته گورستان فعلی نیز در خارج روستا می باشد.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن گورستان معلوم نیست، مانع ندارد. ولی باید از نیش قبور اجتناب شود.

ص: 339

مسئول محترم دفتر امام در جماران، بعد از تقدیم سلام و آرزوی موفقیت شماها در امر خیر، مسأله ای راجع به زمین قبرستان دارم که بدین شرح می باشد:

زمین قبرستانی است در بخش فراشبند فارس که بیرون از بخش فراشبند قرار دارد که حدوداً يك و نیم هکتار می باشد. این قبرستان کلاً متروکه شده و استفاده ای از آن نمی شود؛ ولی از نظر این که نزدیک به کوه واقع شده و زمین سفت و شنی می باشد، جهت حفر چاه بسیار مناسب است.

این جانب حدود دو سال قبل یعنی در سال 1359 در قسمتی از زمین که مسیر عبور آب باران بوده و در آن قطعه زمین قبری نبود، اقدام به حفر چاه جهت آب دادن به نخيلات خود نمودم. (و ان شاء الله اگر میسر شد جهت کشاورزی هم از آن استفاده نمایم) و روی آن تلمبه گذاشته حتی يك اتاق هم برای این که در زمستان باران روی تلمبه نبارد و یا جهت وسایل دیگر از آن استفاده کنیم نزدیک به چاه درست کرده ام. لطفاً جریان را روشن نمایید که آیا می شود زمین قبرستان متروکه را آباد نمود یا خیر؟ به چه طریق؟ همچنین این کاری را که بنده انجام داده ام چه صورت دارد؟ شرایط آن را بنویسید. از خداوند متعال آرزوی طول عمر جهت رهبر کبیر انقلاب را دارم.

بسمه تعالی، اگر وقف بودن قبرستان محرز نباشد و موجب نبش قبر نشود، با مراعات مقررات دولت اسلامی مانع ندارد.

محضر مبارك حضرت امام، مدّ ظلّه العالی، سلام علیکم، ضمن آرزوی طول عمر برای آن امام بزرگوار، به عرض شریف می رساند:

ساختمان آموزش و پرورش ورامین، در مکانی واقع گردیده که بنا به اظهار جمعی از کارکنان این اداره، قبلاً وقفی و محوطه قبرستان بوده که توسط رژیم طاغوت به زور

غصب و در آن ساختمان سازی شده است. ولی طبق نظر اداره اوقاف شهرستان ورامین این محل، فاقد وقف نامه بوده و توسط اداره اوقاف، به عنوان وقف، درخواست ثبت به عمل آمده، که پذیرفته شده و بعدها تفکیک گردیده و به دو قطعه تقسیم، که یک قطعه آن محل فعلی دبیرستان دخترانه فاطمیه و یک قطعه آن محل اداره آموزش و پرورش است. به موجب اسناد رسمی، از بابت هر دو قطعه، اجاره پرداخت می شود و این مکان در حال حاضر، در مرکز شهر واقع و آباد است. با توجه به مراتب فوق، استدعا می شود راهنمایی بفرمایید کارکردن و نماز خواندن در این اداره، چه صورتی دارد و در صورت داشتن اشکال؛ تکلیف، نسبت به نمازهایی که قبلاً خوانده شده چیست؟

خداوند تبارک و تعالی حافظ آن امام بزرگوار باشد، ان شاء الله.

بسمه تعالی، اگر به وجه شرعی ثابت نیست که زمین ذکر شده، وقف شرعی برای دفن اموات باشد؛ تصرفات و نماز در آن اشکال ندارد.

[سؤال 8559] 4663

بسمه تعالی 13 / 11 / 1361

قم، دفتر استفتانات امام خمینی

با ابلاغ تحیت و سلام، به استحضار می رساند: قبرستانی که احیا بوده و در زمان رژیم طاغوت در داخل شهر به وسیله شهرداری دماوند غصب و تبدیل به فضای سبز و خیابان و قسمتی نیز ساختمان گردیده است و حدود یازده سال از عمر این ساختمان - که محل استقرار فرمانداری می باشد - می گذرد.

1. آیا اقامه نماز در آن جایز می باشد؟

2. با توجه به این که خانه مسکونی فرماندار نیز در همین ساختمان می باشد، آیا سکونت در آن جایز است؟

بسمه تعالی، در صورتی که وقف بودن قبرستان محرز نباشد و ملک کسی نباشد، تصرفات و نماز در آن مانع ندارد.

ص: 341

[سؤال 8560] 4664

بسمه تعالی 1360 / 11 / 29

محضر مبارک رهبر کبیر انقلاب، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی، پس از عرض سلام

مزرعه موقوفه ای است که طبق وقف نامه های مربوطه، حدود آن مشخص است و تقریباً دو سوم آن، تحت کشت و بقیه اش زمین موات است که کشاورزان مزرعه، جهت دامداری و تعلیف گوسفند از آن استفاده می کرده و اجاره اش را به موقوفه پرداخته اند. آیا اراضی موات مذکور از نظر شرعی، حریم مزرعه موقوفه است و باید عمل به وقف شود یا خیر؟

از خداوند متعال، پیروزی اسلام و طول عمر رهبر عزیزمان را خواستارم.

بسمه تعالی، باید به همان نحو که عمل می شده عمل شود.

[سؤال 8561] 4665

بسمه تعالی 1361 / 9 / 29

حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

زمینی در میان مردم مشهور است به وقفیت برای سیدالشهدا و معمول است که عائدش را در ماه محرم در مسجد خرج می کنند، اما اصل مورد استفاده وقف به طور کامل مشخص نیست. حالیه بفرمایید: آیا باید مثل گذشته صرف مجلس سیدالشهدا علیه السلام در مسجد بکنیم یا این که صرف سایر مخارج مسجد و تعمیر مسجد هم می شود کرد؟

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، مثل گذشته عمل نمایند.

ص: 342

ساحت مقدس نایب الامام، آیت الله العظمی خمینی، ادام الله ظلّه علی رؤوس المسلمین و روحی فداک

با کمال احترام به عرض عالی می رساند: موازی یک حبه آب از قنات ده نو میرزا هادی با یک قطعه زمین مربوط به آن، واقع در محدوده شهر شهربابک، حدود سی و شش سال قبل که این جانب به یاد دارم، به عنوان وقف بر حمام گودگز به اجاره داده می شد و حدود سی سال است که آب و زمین مزبور در اجاره فدوی قرار گرفت و این جانب اجاره بهای آن را به نحوی که به این جانب گفته شده بود، به صرف تعمیر حمام و یا کمک معاش حمامی پرداخت می کردم و امسال اجاره آن را به عهده شخص دیگری محول نمودم. تقریباً در سال 1348 شمسی، حمام جدیدی از طرف عمال دولت وقت با پولی از محل صدی پنج درآمد اهالی و غیره ساخته شد و حمام قدیمی خراب و بی استفاده ماند. از آن زمان تا کنون، وجه اجاره بهای آب و زمین مزبور که بهای مقدار پنجاه من تبریز گندم در هر سال است، نزد این جانب مانده است. ضمناً این طور که تنها یکی از معمرین محل می گوید، این آب و زمین از زنی باقیمانده است که وارثی نداشته و خودش در زمان حیات می گفته است که وقف روضه خوانی باشد، ولی تا زنده بوده است صیغه ای نخوانده و به تصرف وقف نداده و اکنون زمین و آب مزبور هیچ نوع وقف نامه ای ندارد. بعد از حیات او احتمالاً مستأجر آن، دو سه سالی روضه خوانی را انجام داده است تا در زمان رضا شاه پهلوی که از یک طرف، املاک می بایست به ثبت برسند و از طرفی دولت به غصب، جلوی وقفیات را می گرفته است، حمام گودگز که قبلاً وقف بوده، به اسم ملکی شخصی به ثبت رسیده و موقوفات آن حمام، من جمله زمین و آب مذکور، به نام وقف بر این حمام ثبت شده است. با توجه به این که حمام جدید، کوچک است و اکنون از نظر خرج تعمیر و یا کمک معاش

حمامی خودکفا است ولی جهت توسعه آن (که تا حدی لازم است) جز وقفیات حقیقی آن، محلی برای پرداخت مخارج ندارد و وقفیات حقیقی آن طبق قانون اصلاحات ارضی دوره طاغوت با بهای بسیار ناچیزی به مستأجر فروخته شده و مستأجر مزبور امروز از این بابت کسی را نمی شناسد و اجاره بهایی نمی پردازد، مستدعی است تعیین فرمایند که زمین و آب مزبور آیا مجهول المالك است و در این صورت، اجاره بهایی که نزد این جانب است به کجا باید تحویل شود و یا وقف روضه خوانی است و در این صورت، متولی و مأمور اجرای وقف که تا کنون هیچ گاه معلوم نبوده است چه کسی است و یا از موقوفات حمام محسوب می شود و در این صورت، متولی چه کسی است و اجاره بها تحویل چه کسی شود و یا چگونه بر خرج حمام برسد؟ و ضمناً عملی که این جانب تا سال 1348 در مورد خرج اجاره بها انجام داده ام، چه حکمی دارد؟

زیاده عرضی نیست؛ التماس دعا دارم. والسلام

بسمه تعالی، به هر نحو متعارف بوده عمل شود و چنانچه متولی خاص ندارد، اختیار آن با حاکم شرع است.

[سؤال 8563] 4667

بسمه تعالی 1362 / 1 / 6

محضر مبارك رهبر كبير انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی دامت برکاته

احتراماً معروض می دارد تعداد سه باب دکان متعلق به پدر این جانب بوده که اخیراً برادران ناتنی این جانب با در آوردن وقف نامه ای ادعا نموده اند که دکانین فوق به تولیت این جانب وقف گردیده است، آیا مجرد وقف نامه دلیل بر وقف شرعاً می باشد یا خیر؟

بسمه تعالی، مجرد وقف نامه اعتبار شرعی ندارد، مگر آن که موجب اطمینان باشد.

ص: 344

[سؤال 8564] 4668

بسمه تعالی

اگر شخصی ملکی را تا مدت هفده سال حبس موقت نمود که منافع ملک بعد از هزینه خود ملک، صرف صوم و صلاة و غیره بشود و در اثنای این هفده سال حابس ملک را فروخت آیا این حبس صحیح است یا نه؟

بسمه تعالی، بر فرض صحت حبس به فروش حبس باطل نمی شود ولی حبس برای صوم و صلاة خود حابس اشکال دارد.

[سؤال 8565] 4669

بسمه تعالی 1361/9/1

محضر انور و مقدس حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، مستدعی است نظر مبارک را نسبت به مسأله زیر مرقوم و امر به ابلاغ فرمایید:

شخصی، تنها ملک مزروعی خود را حبس مؤبّد و مخلّد کرده و حبس نامه را به ثبت رسانده است و سپس شش سال بعد، طبق وکالت نامه رسمی و محضری، یکی از فرزندان خود را وکیل در فروش تمام یا قسمتی از ملک کرده است. علاوه بر این، قانون اصلاحات ارضی سابق در این ملک اجرا شده است؛ 67 شعیر به کشاورزان صاحب نسق واگذار و 33 شعیر سهم مالک به جای مانده است. آیا حبس اولیه، با صدور وکالت نامه فروش و تقسیم زمین به قوت خود باقی است یا خیر؟ البته این تغییرات در زمان حیات حابس انجام شده و چند سال بعد، او فوت نموده است.

بسمه تعالی، با فرض این که زمین را حبس مؤبّد نموده، حکم وقف دارد و فروش آن و توکیل در فروش، صحیح نبوده است.

ص: 345

محضر مبارك حضرت آيت الله العظمى امام خمينى، دام ظلّه العالى

قطعه زمينى است كه مالك آن در زمان طاغوت، به عنوان فضاي سبز، در اختيار شهردارى قرار داده است و در حال حاضر شهردارى صلاح دانسته كه در آن جا مسجدى بنا كند؛ آيا اجازه مالك شرط است؟

بسمه تعالی، اگر زمین را داده که فضای سبز باشد، باید به همان نحو باشد و اگر تخلف شود، مالك می تواند آن را به ملك خود برگرداند.

محضر مقدس زعيم على قدر حضرت آيت الله العظمى امام خمينى، مدّ ظلّه العالى

احتراماً به عرض می رساند: شخصی ملكی را به منظور خانه عالم محل در اختيار عالمی گذاشت. و در اين ملك ساختمانی برای سکونت اين عالم بنا نموده و به آن شخص عالم اختيار داده هر طور صلاح می داند در بابت اين ملك و خانه سرا، خودش انجام دهد و آن عالم پس از سکونت در اين ساختمان برای كمبودهای اين حياط و ساختمان مقداری مخارج به عنوان سهم امام از اشخاص گرفته و خرج کرده است. پس از مدتی آن عالم فوت نموده و از آن عالم، پس از فوت، نه وصيت نامه و نه وقف نامه كه بابت اين ساختمان باشد، در دست نيست كه آيا آن عالم اين ملك مذکور را وقف کرده است يا خير؟ و از خودش اولادی نه ذکور و نه اناث نداشته است، تکلیف اين خانه سرا چیست؟ مستدعی است جواب را ذیلاً مرقوم فرماید كه مورد حاجت است.

بسمه تعالی، چنانچه زمین و ساختمان را، شخص مذکور به عالم تمليك نکرده، در ملك صاحب اولی باقی است و بعد از فوت عالم، باید از خود مالك و يا ورثه او كسب تکلیف نمود.

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر كبير انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

منزلی است مسکونی که شخصی در حیات خود آن را برای مدت سی سال حبس موقت نموده که نزدیکان وی هنگام مسافرت به قم سالی ده روز در آن خانه ساکن باشند. از تاریخ فوت آن مرحوم که قریب بیست و پنج سال است کسی از نزدیکان او، با وجود اطلاع از حبس و وصیت مزبور، و آمادگی ورثه برای قرار دادن منزل در اختیار آن ها، در مسافرت هایشان به قم به آن خانه نیامده اند. از این رو ورثه اقدام به فروش آن نموده اند و مشتری حاضر شده که در صورت آمدن بستگان آن مرحوم به آن خانه، طبق وصیت نامه به آن ها اجازه ده روز سکونت بدهد. بفرمایید این معامله چه صورت دارد؟ توضیح این که نظر واقف که سکونت اقوام او است، تا پایان مدت منظور (سی سال) در معامله شرط می شود و خریدار با کمال اشتیاق قبول می کند؛ و توضیح دیگر این که فروش خانه مرقوم هم بر صلاح وراثت و هم بر صلاح موقوف علیهم است؛ چون کلنگی است و در شرف خرابی می باشد.

بسمه تعالی، تا مدت حبس سر نیامده، ورثه نمی توانند منزل را در اختیار دیگری قرار دهند، ولی فروش آن با محفوظ نگه داشتن حق سکنا برای موصی لهم مانع ندارد.

صدقہ

بسمه تعالی

محضر مبارك مرجع عالی قدر اسلام حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، با عرض سلام به پیشگاه مبارکتان

ص: 347

این که معمول است در محلات سرتاسر کشور و نیز در روستاها که بسیج مستضعفین در مساجد و یا دیگر اماکن مقرر به عنوان ناحیه بسیج و یا پایگاه مقاومت دارد، و نظر به این که کلیه مخارج آن را، مردم محله مربوطه تأمین می نمایند، و با جمع آوری کمک های مردمی، وسیله نقلیه و دیگر وسایل خریده می شود. البته اکثر وسایل مورد نیاز را سپاه پاسداران با اخذ وجه به آن ها تحویل می دهد. آیا باز پس گرفتن وسیله نقلیه فوق و جزء اموال سپاه پاسداران نمودن، جایز است یا خیر؟

بسمه تعالی، با فرض این که مردم پول می دهند که وسیله برای مقر مزبور تهیه شود، پس گرفتن و به جای دیگر بردن آن، جایز نیست.

[سؤال 8570] 4674

بسمه تعالی

حضرت امام خمینی، دام ظلّه العالی، محترماً مستدعی است جواب مسائل شرعیه زیر را کتباً مرقوم فرمایید.

1. در زمان طاغوت محلی به عنوان دبستان مهدیه، تهیه که پول آن را اشخاص دادند، ولی سند آن به اسم سه نفر ثبت است؛ در حال حاضر با این محل چه کار و به چه ارگانی واگذار کنیم؟

بسمه تعالی، اگر دبستان است، باید دبستان باقی بماند، ولو به واگذاری آن به فرهنگ.

2. سهمی با دفتر امام حساب نشده و به دفتر آیت الله منتظری واریز شده؛ اشکال دارد یا نه؟

بسمه تعالی، اشکال ندارد.

3. خانه ای خریداری شده به مبلغ 150 هزار تومان؛ ولی خمس صد تومان آن داده شده و بقیه خمس مانده است؛ در موقع فروش به چه صورت عمل بشود؟

بسمه تعالی، نسبت به مقداری که خمس آن داده نشده، پول فروش خانه خمس دارد.

4. خانه ای در دست ساختمان است؛ آیا سهمین آن برابر پولی است که از ابتدا تا کنون خرج می گردد یا به قیمت فعلی محاسبه می شود؟

بسمه تعالی، با فرض تعلق خمس، باید به قیمت فعلی پرداخت شود.

ص: 348

5. شخصی پولی را از دولت طلب دارد و دولت می خواهد پول را یکجا به ایشان بپردازد؛ اگر شخص بخواهد پول را در کارهای خیر مثل تعمیر مساجد یا قبرستان یا جبهه خرج کند، آیا باید خمس آن را بپردازد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر از درآمد کسب و حقوق است، باید خمس آن را بپردازد. مگر آن که در بین سال صرف خیرات شود.

6. شخصی که در بیمارستان به طوری مصدوم است که قادر به حرکت از روی تخت نیست و لذا در موقع قضای حاجت نمی تواند خود را تطهیر کند، آیا بعد از چند ماه که خوب شد، باید نمازهایش را قضا نماید یا نه؟

بسمه تعالی، اگر به وظیفه عمل کرده، قضا لازم نیست.

7. در روز جمعه در تهران که صدای امام جمعه از رادیو پخش می شود، آیا شخص قبل از شروع نماز جمعه می تواند نماز ظهر و عصر بخواند یا باید صبر کند تا امام جمعه نماز جمعه را شروع کند یا همزمان با نماز ایشان می تواند نمازش را بخواند؟

بسمه تعالی، مختار است و نماز صحیح است.

8. کسی که وظیفه اش خواندن نماز به طور خوابیده است، اگر شك بین سه و چهار کند، باید يك رکعت نماز احتیاط بخواند یا دو رکعت یا بستگی به نیت دارد؟

بسمه تعالی، مخیر است بین يك رکعت خوابیده به جای يك رکعت ایستاده یا دو رکعت خوابیده به جای دو رکعت نشسته.

9. در تیمم بدل از وضو برای کسی که اطمینان دارد تا چندین روز دیگر نمی تواند وضو بگیرد، آیا قبل از اذان می تواند تیمم کند یا باید بعد از اذان تیمم کند؟

بسمه تعالی، تیمم قبل از وقت، برای نماز بعد از وقت صحیح نیست بنابر احتیاط.

[سؤال 8571] 816

2. مورد صدقه مستحبه یا نذری آیا فقط فقیر است یا مطلق فی سبیل الله است؟

بسمه تعالی، احوط، اقتصار بر فقیر است.

[سؤال 8572] 4675

بسمه تعالی

حضرت امام خمینی! با عرض سلام، غرض از مزاحمت این بود که در مورد

ص: 349

کشاورزی که دارای شرایط زیر است، سؤال نمایم:

کشاورزی است از اهالی آرشت آقا بابا، که ساکن قزوین است. این کشاورز حدود بیست عدد باغ در آرشت دارد. این فرد برای بیل زدن باغ در فصل بهار، با عملگی کردن در زمستان، ده هزار تومان کنار می گذارد، البته مخارج روزانه او، از همین راه تأمین می شود. در مدت بیل زدن، روزانه حدود چهار صد تومان، خرج خورد و خوراک کارگرها می شود. و انگور، بادام و گردویی که محصول این باغ ها است، بین مردم تقسیم می کند، البته به فقرا هم می دهد، ولی به مقدار خیلی کم. باید بگویم کسی که بیشتر دارد، بیشتر می خورد. حال سؤال من این است که آیا این کار از نظر شرعی درست است که زمستان کار کند، آذوقه برای بهار کند و تابستان بین مردمی که به اندازه کافی یا شاید هم بیشتر دارند، تقسیم کند؟ خواهش می کنم این کشاورز را روشن نمایید؛ چون هر کس به او می گوید که تو اشتباه می کنی، او قبول نمی کند، و می گوید اگر آقا بگویند که این کارم اشتباه است، من آن را کنار می گذارم. البته این کار او، حدود پانزده سال است که بر این روال می گذرد. التماس دعا دارم.

پیروزی اسلام و مسلمین و طول عمر رهبر عزیز را آرزومندم.

بسمه تعالی، انفاق در راه خدا به نیازمندان، عمل خوبی است و در انفاق و کمک، شرط نیست که گیرنده فقیر باشد.

[سؤال 8573] 4676

بسمه تعالی 2 ربیع الاولی 1400 ق

محضر مبارک نایب الامام، امام خمینی، دام عزّه العالی

خاطر شریف را مستحضر می دارد مؤسسه ای است که با کمک مردم اداره می شود و کار این مؤسسه، رسیدگی به حال مستضعفین و کمک به زندگی آن ها می باشد. در این بین، عده ای به ما مراجعه می کنند و ما می دانیم که وجه نقدی که از ما می گیرند، به مصرف مواد مخدر می رسانند. با این توضیح که سابقاً این ها معتاد بوده اند، آیا کمک به

ص: 350

این گونه افراد از صندوق فوق الذکر، از نظر شرعی جایز است یا خیر؟

بسمه تعالی، با علم به این که پول به مصرف مواد مخدر می رسد، نباید بدهند.

[سؤال 8574] 1724

2. اگر به فقیر غیر مسلمان کمک کنیم و ندانیم بعد بفهمیم؛ یا بدانیم، از نظر دین اشکالی دارد؟

بسمه تعالی، اگر صدقه مستحبه بوده مانع ندارد.

[سؤال 8575] 4677

بسمه تعالی

مدت چند سال است که از فامیل صدقه امام زمان جمع می کنم و به اشخاصی که از نزدیک آن ها را می شناسم می دهم، خانواده ای هستند که از نظر غذا و تا حد خیلی کم از حیث پوشاک می توانند خود را اداره کنند، ولی به علت حدود 200000 تومان قرض که دارد نمی تواند آن طور که در شأنش هست ظاهر زندگیش را درست کند و هیچ کس هم جز من و شوهرم که برادرش می شود از زندگی او خبر ندارد و تا آن جایی می توانیم خودمان کمک می کنیم ولی چون وضع مالی خودمان هم خیلی خوب نیست آیا می توانم از این صدقه ها به مقداری که آبروی آن ها از نظر ظاهر حفظ شود خرج کنم؟

بسمه تعالی، اگر صدقه است و فقیر هستند می توانید به آن ها بدهید و اگر سهم امام است باید اجازه بگیرید.

[سؤال 8576] 4678

بسمه تعالی

محضر مبارک رهبر عالی قدر جهان آیت الله العظمی امام خمینی دام ظلّه العالی

چه می فرمایید در این مسأله شرعیه که در دهات و غیرها در ایّام محرم و عزاداری

ص: 351

هیئت حرکت می کند در محلات و کوچه ها و علم بزرگ حمل می کنند و در ضمن مردم پول می بندند به علم و مبلغ زیادی پول جمع می شود و تعیین نمی کنند که در کجا مثلاً مصرف کنند، آیا در مسجد و حمام می توانند از این مبالغ که با این وضع جمع شده مصرف کنند یا خیر؟ در غیر این صورت موارد مصرف را تعیین فرمایید.

بسمه تعالی، در عزاداری سید مظلومان صلوات الله علیه صرف شود و در صورت زیاد آمدن و علم به رضایت صاحبان پول ولو به شاهد حال، در سایر امور خیریه عام المنفعه صرف آن مانع ندارد.

[سؤال 8577] 4679

بسمه تعالی 1361 / 12 / 6

مرجع عالی قدر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

ضمن عرض سلام و آرزوی طول عمر آن بزرگوار محترماً به عرض می رساند اظهار لطف فرموده جواب مسائل ذیل را بیان فرمایید.

1. شخصی و یا عده ای تصمیم گرفته اند عملی را به طور رایگان انجام بدهند؛ مثلاً نمایشی و یا تئاتری در بیاورند که هم جنبه تبلیغاتی به نفع انقلاب اسلامی و هم جنبه مادی به نفع جنگ زدگان داشته باشد، اما مطلقاً بدون قید و شرط دیگری این تصمیم را گرفته اند، آیا شرعاً مجاز هستند از آن وجه حاصله از این کار در حین اجرا، غذای مصرفی خودشان را در محل کار تهیه نمایند یا نه؟

بسمه تعالی، اگر پول به خود آن ها تملیک می شود می توانند مصرف کنند و در غیر این صورت با علم به رضایت صاحبان آن ها صرف در غذا مانع ندارد.

2. وسایل مورد نیاز از قبیل لباس و غیره به عنوان امانت و رایگان از اشخاص برای استفاده از آن در زمان انجام کار گرفته اند، البته آنچه لازمه سعی و کوشش در مواظبت و نگهداری بوده کوتاهی ننمایند و نکرده اند، ولی این لباس پاره شده و یا چیزی شکستی بوده شکسته شده و یا مفقود شده، آیا این ها شرعاً موظفند خود آن چیز را و یا قیمتش را به صاحب آن بپردازند یا نه؟

ص: 352

بسمه تعالی، اگر خودش تلف شده و آن ها اتلاف نکرده اند و کوتاهی در حفظ آن ننموده اند ضامن نیستند.

3. در صورت وجوب تأدیه آن شیء و یا قیمت، آیا می توانند از مبلغ درآمد این کار آن را بدهند.

بسمه تعالی، در صورت ضمان باید از مال خودشان بدهند.

4. فقیهی در رساله اش مسأله را يك نوع نوشته است مثلاً نوشته تسبیحات اربعه را سه بار واجب است در نماز بخوانند، ولی موقعی که از خودش سؤال شد، فرمودند مستحب است، مقلد موظف است به کدام یکی از این ها عمل بنماید.

بسمه تعالی، می تواند دو مرتبه استفتا کند.

[سؤال 8578] 4680

بسمه تعالی 1361 / 9 / 28

دفتر استفتای حضرت آیت الله العظمی، نایب الامام خمینی، دامت برکاته، سلام علیکم، با احترام، بدین وسیله متقاضی است پاسخ استفتای زیر را کتباً اعلام فرمایید.

به منظور چاپ يك سری نمایشگاه های نهضت های اسلامی در صد سال اخیر، توسط سپاه پاسداران انقلاب اسلامی منطقه 9 و امور تربیتی آموزش و پرورش قم، به مبلغ هشت میلیون ریال وام نیاز می باشد. آیا برداشت این مبلغ از کمک های مالی فرهنگیان به جبهه های نبرد حق علیه باطل برای مدت سه ماه، به عنوان قرض الحسنه، مجزی است؟

بسمه تعالی، جایز نیست.

[سؤال 8579] 4681

بسمه تعالی 1361 / 9 / 13

محضر مبارك زعيم عالی قدر، رهبر جهان اسلام، حضرت امام خمینی، روحی له الفداء، سلام علیکم، پس از مراتب سلام، از خدای تبارك و تعالی سلامتی کامل، و طول عمر تا انقلاب حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) را برای آن مرجع عالی قدر مسئلت دارم:

غرض از مزاحمت این که از افرادی که در کتابخانه عضو می شوند، مبلغی به عنوان

ص: 353

حق عضویت، جهت توسعه کتابخانه می گیریم، و به افراد نیز مطلب را متذکر می شویم. آیا مجاز هستیم در امور دیگری صرف نماییم؟

بسمه تعالی، با اجازه صاحبان وجه، مانع ندارد.

[سؤال 8580] 800

3. موضوع سفره های متعدد در خرامه در شهرین محرم و صفر؛ چنانچه امام اجازه فرماید به مصرف کمک به ضعفای محل برسد.

بسمه تعالی، مجازید.

[سؤال 8581] 4682

بسمه تعالی 1358/9/7

محضر مبارک رهبر عالی قدر عالم تشیع حضرت آیت الله العظمی حاج آقا روح الله خمینی، دامت برکاته، دوام و بقای عمر آن جناب را از خالق جهان خواستارم.

لطفاً به مسأله ذیل جواب بفرمایید.

در زمان طاغوت عده ای افراد خیر جهت تأسیس حسینیه ای در تهران به نام حضرت علی اکبر علیه السلام، پولی جمع آوری نمودند که بنایی ساخته و از آن بهره برداری نمایند. ولی به عللی که ممکن است دولت آن را تصاحب کند؛ از این عمل منصرف شدند. تصمیم گرفتند پولی که از افراد گرفته بودند به آن ها برگردانند و همین کار را کردند؛ ولی چون در محلات مختلف تهران قبض های حسینیه به فروش رفته بود، امکان این که همه افرادی که پول داده بودند شناسایی و پول آن ها به خودشان مسترد شود نبود؛ لذا مقداری از این پول باقیمانده و هم اکنون در صندوق قرض الحسنه مسجد اکباتان موجود می باشد و مردم به طور دائم از آن استفاده می نمایند. نظر جناب عالی درباره این پول چیست؟ در پایان پیروزی حضرت عالی را که پیروزی و عظمت اسلام و مسلمین است از خدای بزرگ خواهانم.

بسمه تعالی، در صورت امکان پول را در تأسیس حسینیه یا هر راهی که

ص: 354

احراز رضای صاحبان پول بشود صرف کنند و در غیر این صورت معامله مجهول المالك با آن بنمایند.

[سؤال 8582] 2211

2. اخیراً در سرخس، شخصی مدعی شد که مثلاً در مکانی امام امیر المؤمنین علی علیه السلام را در خواب دیده است و عده ای از ضعفا و مردمانی که به این مطالب زود می گروند، به محلی که خواب دیده شده بود مراجعه و به تدریج صندوقی در آن جا گذارده شده بود؛ با این که از طرف این جانب چند مرتبه تذکر داده شد که چنین کاری نکنند ولی توجه نکردند. و موجودی صندوق مزبور شمرده شده که مبلغی در حدود بیست هزار تومان دارد؛ خواهشمند است مرقوم دارند که در چه مورد وجه مزبور مخارج شود؟

بسمه تعالی، اگر مصرف خاصی برای پول واریز شده تعیین نکرده اند، می توانید به نیت آن حضرت علیه السلام به مصارف امور خیریه برسانید. ان شاء الله موفق باشید.

[سؤال 8583] 2509

4. به عنوان مخارج منظوره مسجد از مردم محل به طور ماهانه مبالغی در برابر قبض دریافت می شود و برای گرامیداشت شهیدان جنگ تحمیلی، مجلس ترحیمی و تذکری از طرف مسجد گاه گاهی منعقد می شود، آیا هزینه مجلس ترحیم را می شود از همان پول مسجد خرج کرد یا نه؟

بسمه تعالی، تابع نظر دهندگان پول است؛ اگر مخارج مذکوره را هم منظور نموده باشند اشکال ندارد.

[سؤال 8584] 224

3. عده ای افراد خیر پولی برای خریدن اجناسی که مورد احتیاج مسجد می باشد، می دهند و به نام مسجد اجناس خریداری می شود؛ آیا می توان در خارج از مسجد،

ص: 355

برای کارهای خیر استفاده نمایند؟

بسمه تعالی، اگر برای خصوص مسجد مزبور داده اند، باید در خصوص آن مسجد از آن استفاده شود.

[سؤال 8585] 4020

2. یکی از افراد کلیمی در درمانگاه، برای نمازخانه پولی پرداخته اند. استفاده از این پول، جایز است یا خیر؟ در صورت جایز نبودن، به خودش برگردانیم یا خیر؟

بسمه تعالی، استفاده از پول او برای این امر، اشکال ندارد.

[سؤال 8586] 5419

2. مبالغی که امت حزب الله به عنوان کمک به جبهه، به کمیته امداد امام خمینی می دهند، آیا جایز است مبلغی از آن را به مصرف پادگان های آموزشی بسیج - که آماده رفتن به جبهه می باشند - درآورد؟

بسمه تعالی، باید در همان راهی صرف کنند که مردم برای آن پول داده اند.

[سؤال 8587] 4683

بسمه تعالی 1361 / 10 / 28

دفتر محترم امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

سندیکای سابق شرکت ارج در زمان طاغوت، از هر کس که در این شرکت استخدام می شده، برای هر يك ماه، 20 ریال از حقوقش جهت سندیکا کسر می نمود و پول جمع شده، صرف خرید میوه و شیرینی جهت عیادت از بیماران شرکت و پرداخت وام بلاعوض می شد. و باقیمانده این مبلغ که 000/57 تومان می باشد، اکنون توسط اعضای سندیکای سابق، تحویل انجمن اسلامی شده است و از بدو تأسیس این شرکت تا پایان زمان سندیکا در حدود 000/11 نفر در این جا استخدام و اخراج شده اند؛ آیا صحیح است که از پول مربوطه، به عنوان صندوق قرض الحسنه استفاده

ص: 356

شود یا صرف امور دیگری شود؟ لطفاً جواب دهید. والسلام

بسمه تعالی، این پول، برای هر چه جمع شده باید صرف در همان شود؛ و چنانچه برای مطلق خیرات گرفته شده، صرف در قرض الحسنه مانع ندارد.

[سؤال 8588] 4684

بسمه تعالی 1367/7/19

محضر مبارك رهبر كبير انقلاب، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّظله العالی، با تقدیم سلام

احتراماً؛ ضمن ارسال کپی متن نامه مورخ 1364/1/31 وزارت آموزش و پرورش و پاسخ حضرت عالی در خصوص استفاده از کمک های مردمی برای تجهیز مجتمع های آموزشی رزمندگان در جبهه ها، به استحضار می رساند که با توجه به شرایط جدید کشور، تعدادی از مجتمع های رزمندگان در جبهه ها تعطیل و در مقابل، چندین مجتمع آموزشی خاص رزمندگان در چند شهر بزرگ، تشکیل گردیده است تا ان شاء الله امور مربوط به تحصیل رزمندگان عزیز، به نحو مطلوب و با کیفیت بهتر پیگیری شود.

مستدعی است اعلام فرمایید که آیا می توان از امکانات و تجهیزات موجود در مجتمع های آموزشی رزمندگان در جبهه ها، جهت مجتمع های آموزشی رزمندگان در شهرها که نیاز مبرم به این امکانات و تجهیزات دارند استفاده نمود؟

با آرزوی طول عمر حضرت عالی و پیروزی اسلام و مسلمین

محمد علی نجفی، وزیر آموزش و پرورش

بسمه تعالی، مشکل است.

[سؤال 8589] 2389

2. در سال پنجاه و هشت، دو نفر سیاه پوست جهت بررسی انقلاب اسلامیمان به

ص: 357

ایران آمدند و روز اول با بنده - که رشته ام ادبیات انگلیسی است - اتفاقی برخورد کرده و چون زبان می دانستم، جهت راهنمایی خود انتخاب کردند. پس از تحقیقات، تصمیم گرفتند نتیجه سفرشان را به صورت کتابی بیرون آورند و انقلاب اسلامی و اسلام را به هموطنان خود بشناسانند. چون پول نداشتند، با همین عنوان که قرار است آنان کتابی در سودان برای معرفی انقلاب اسلامی و اسلام به چاپ برسانند از برادران دانشجو و دیگران مقداری پول جمع آوری کردیم. پس از این که کارشان در ایران پایان یافت، با مراجعه به وزارت امور خارجه متوجه شدیم به هیچ عنوان نمی توانیم ارز خارج کنیم. آن ها رفتند و پول که حدود پنج هزار و پانصد تومان است نزد این جانب ماند که به حساب جداگانه ای در بانک واریز نموده ام. خود بنده نیز به فکر بودم به خارج بروم، بلکه بتوانم با آن دو سیاه پوست تماس گرفته و پول را در راهی که جهت آن، جمع آوری شده به مصرف برسانیم که تا کنون موفق نشده ام. استدعا دارم دستور فرمایید: آیا در راه دیگری می توان آن را به مصرف رساند و اگر جواب مثبت است چه راهی؟ از جانب آیت الله منتظری قبلاً حسابی جهت تبلیغات خارجی باز شده است. آیا می توانم پول را به آن حساب واریز نمایم؟

بسمه تعالی، در مورد مذکور، با احراز رضایت صاحبان آن می توانید بدهید.

[سؤال 8590] 4685

بسمه تعالی 1361 / 10 / 24

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی، امام خمینی، دام ظلّه العالی

دو روز به محرم مانده بود، در منزل آقای پسندیده، زنی اظهار فقر و بی سرپرستی می کرد: سه بچه یتیم دارم و سی هزار تومان قرض دارم، منزل خریدم. رفتم منزلش را دیدم. در روز عاشورا به مردم گفتم، مردم چهار هزار تومان کمک کردند. بعد کشف شد که زن شوهردار بوده و شوهرش معتاد است و به قول آن شخص که از او منزل را خریده، قرضش را هم داده است.

ص: 358

بعد که او را دیدم، گفتم: شوهرم آن وقت جبهه بوده، و من متعه بودم و شوهرم معتاد نیست. تکلیف بنده را نسبت به این پول روشن بفرمایید.

با این کشف خلاف، آیا پول را به آن زن بدهم، یا باید به مستحق دیگر داد؟ و یا این که به وکیل شما بدهم؟
بسمه تعالی، پول را یا باید به صاحبانش رد کنید، و یا به مصرفی که یقین دارید صاحبان آن راضی هستند، برسانید.

[سؤال 8591] 4686

بسمه تعالی 1361 / 9 / 15

محضر مبارك حضرت آیت الله امام خمینی، پس از سلام

مقداری حدود بیست هزار تومان پول جهت احداث ساختمان کتابخانه ای در روستای سویز، از بین مردم جمع شده و چون این پول جهت ساختن ساختمان کم می باشد و حدود دو سال است که راکد می باشد:

1. آیا جناب عالی اجازه می فرمایند در تعمیرات حمام روستا یا موتور آب لوله کشی مصرف شود؟

2. آیا جناب عالی اجازه می فرمایند به حساب هلال احمر جمهوری اسلامی جهت جبهه جنگ واریز گردد؟

بسمه تعالی، به هر مصرفی که معلوم باشد صاحبان پول راضی هستند، می توانند صرف کنند.

[سؤال 8592] 4687

بسمه تعالی 1361 / 12 / 23

دفتر محترم استفتای امام خمینی، با آرزوی سلامت و طول عمر برای امام امت و پیروزی رزمندگان جبهه های حق علیه باطل به استحضار می رساند:

مردم مسلمان ایران همه ساله مبالغی به امامزاده ها و بقاع متبرکه اهدا و کمک

ص: 359

می نمایند. آیا سازمان اوقاف می تواند ده درصد این گونه وجوه را صرف تبلیغ و نشر معارف اسلام، تعمیر و تکمیل مساجدی که بانی ندارد، خرید کتب مذهبی و اهدا به روستاها و مصارفی از این قبیل نماید؟ والسلام

بسمه تعالی، چنانچه برای مصرف خاصی اهدا نشده و تعمیر و سایر نیازهای بقعه رفع شده باشد، صرف در امور مذکوره با رعایت مقررات دولت اسلامی مانع ندارد.

[سؤال 8593] 4688

بسمه تعالی 3 / 3 / 1362

خدمت حضرت آیت الله العظمی، امام خمینی، رهبر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، خواهشمند است به سؤالات ذیل پاسخ مرقوم فرماید:

1. چنانچه شخصی تصمیم بر آن داشته باشد که از دارایی خودش، يك باب منزل مسکونی را، به عنوان صدقات به مصرف برساند. باتوجه به شرایط جامعه، از میان صدقات، چه نوع از آن از اهمیت و پاداش بیشتری برخوردار است؟

بسمه تعالی، می توانید کسی را که نیاز به مسکن دارد، در آن اسکان دهید، به خصوص اگر از صلحا باشد.

[سؤال 8594]

2. در رابطه با سؤال فوق، آیا شخص مذکور می تواند آن را به صورت شرطی، مشروط بر این که مادام الحیات، حق استفاده و فسخ را داشته باشد انتقال دهد؟

بسمه تعالی، مانع ندارد.

[سؤال 8595] 4689

بسمه تعالی 16 / 6 / 1361

دفتر محترم حضرت آیت الله، امام خمینی، مدّ ظلّه

احتراماً؛ به عرض می رساند: شخص مؤمن و خیری - که اغلب اوقات به صوم و

ص: 360

صلاة مشغول است - مبلغ دویست هزار ریال وجه نقد، در اختیار یکی از اعضای هیأت امنای موقوفات رینه لاریجان قرار داده، تا در راه خیری مصرف کند. شخص خیر دیگری در جنب تکیه رینه، در طبقه تحتانی سقاخانه تکیه، ساختمانی را برای سکونت امام جماعت یا دیگر اهل علم بنا نموده، که چند سال است همچنان نیمه تمام است. لذا بدین وسیله استفتا می شود که آیا می شود این وجه را در راه تعمیرات این بنا هزینه نمود یا خیر؟ والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، اگر اجازه صرف در مطلق خیرات را، صاحب پول داده، در فرض مرقوم، اشکال ندارد.

[سؤال 8596] 4690

بسمه تعالی 1361 / 11 / 20

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی دام ظلّه العالی

در ابتدای جنگ مبلغی برای کمک به جنگ زده هایی که به قم وارد شده بودند از حضرت آیت الله آقای پسندیده اخذ و خرج شده است و تتمه این مبلغ 745020 ریال موجود است آیا اجازه می فرمایید به حساب 7788 بانک ملی قم که برای تأمین سه روز جنگ، قابل پرداخت با امضای حضرت آیت الله آقای مشکینی افتتاح شده است واریز کنیم.

بسمه تعالی، باید به همان مصرفی که برای آن پول گرفته اید برسانید.

ص: 361

وصیت

لزوم وصیت کردن

ص: 363

خدمت رهبر انقلاب و امام عزیز، مدّ ظلّه، سلام علیکم، امید از خالق سبحان دارم که وجود مبارکت را از جمیع بلیّات محفوظ نگهدارد، لطفاً به دو سؤال زیر جواب مرحمت بفرمایید.

1. آیا رزمندگان حزب الله حق شرعی دارند وصیت نامه بنویسند و یا به دوستان خود وصیت کنند که در وطن نماز نخوانده اند و یا روزه نگرفته اند و مدیون هستند تا خانواده شان از اموالشان شخصی را وکیل به جا آوردن کنند یا پس از شهادت، همه این ها مستهلک می شود؟ جواب مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، اگر مال دارید لازم است وصیت نمایید.

2. اشتها پیدا کرده است که بعضی از آقایان نهی فرموده اند از این که افراد، بین الصلاتین برای قرائت دعای وحدت، دست در دست یکدیگر دهند. نظر مبارکتان را مرقوم بفرمایید.

بسمه تعالی، مانع ندارد.

خداوند متعال سایه حضرت مستطاب عالی را تا انقلاب حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) بر سر مستضعفین جهان قائم بدارد، آمین، بحق محمد و آله الطاهرين.

2. اشخاصی که قضای روزه بر ذمه آن ها بوده و نگرفته اند و فعلاً از گرفتن روزه معذورند و عذر آن ها هم برطرف شدنی نیست تکلیف آن ها چیست؟

بسمه تعالی، باید وصیت کنند.

بسمه تعالی

سلام علیکم، حضور محترم دفتر امام، پس از عرض سلام، این جانب چند مسأله شرعی به عرض مبارک می رسانم:

1. از زمان بلوغ تا به حال به یاد ندارم که نماز یا روزه ای از حقیر فوت شده باشد، آیا لازم است وصیت نمایم که از ثلث مالم، اعمال یاد شده را برایم انجام دهند یا خیر؟

بسمه تعالی، لازم نیست.

2. مبلغی از بابت خمس و سهم مبارک امام بر ذمه این جانب می باشد، لطفاً دستور فرمایید که به چه مقامی تقدیم نمایم؟ البته قسمت غرب تهران ساکن می باشم.

بسمه تعالی، می توانید به حساب شماره هزار مؤسسه تعاون اسلامی قم حواله نمایید.

3. بفرمایید ثلث مالم را در چه راهی وصیت نمایم، که خشنودی و رضای خدا در آن باشد؟

بسمه تعالی، می توانید در مطلق خیرات وصیت نمایید.

13. وصیت نمودن برای برادران رزمنده و کسانی که در مناطق جنگی مشغول فعالیتند واجب است یا نه؟ در چه صورتی واجب می شود؟

بسمه تعالی، اگر دین یا واجبی بر عهده او است و مال دارد و احتمال می دهد که شهید شود، لازم است وصیت کند و در غیر این صورت وصیت کردن واجب نیست

7. آیا نوشتن وصیت نامه واجب است یا مستحب؟

بسمه تعالی، واجب نیست، مگر در مواردی که حق واجبی بر عهده شخص باشد و نتواند ادا نماید که واجب می شود وصیت نماید.

[سؤال 8602] 1909

3. کسی که نماز و روزه بدهکار است و الآن در جبهه است و مقداری که نماز و روزه بدهکار است نمی داند؛ چه باید بکند؟ البته مقداری از روزه ها را به طور عمد نگرفته است و آیا اگر این شخص در جبهه کشته شد، پدر و مادرش می توانند خودشان به جای فرزندشان ادا کنند یا نه؟

بسمه تعالی، کسی که نماز و روزه قضا دارد، اگر نمی تواند خودش انجام دهد، باید وصیت نماید به مقداری که یقین به فوت آن دارد. و روزه هایی که عمداً افطار نموده، علاوه بر قضا كفاره هم دارد.

[سؤال 8603] 4693

بسمه تعالی 11 / 10 / 1358

دفتر امام خمینی! با درود فراوان و عرض سلام، محترماً؛ به عرض می رسانم:

مسأله مهمی برای این جانب پیش آمده که فقط با جوابگویی شما صحت آن مشخص می گردد، چون این گروه فقط با تأیید مهر دفتر امام مسأله را قبول می کنند. این موضوع عبارت از وصیت و درست کردن اموال است. باید عرض کنم این شخصی که می خواهد اموال خویش را درست نماید در ابتدای زندگی اش ازدواج او تحمیلی بوده است و با همه تلخی غیر گذرانده و فقط يك لقمه نان بخور و نمیر به دست آورده، چون يك کارگر ساده و همیشه بیمار بوده که حقوق روزانه اش 300 ریال بوده و در يك مغازه تعویض روغن، نظافتچی بوده است. چون این شخص بی سواد و مسأله ندان بوده، عمداً نماز و روزه خویش را به جای نیاورده و حال به

ص: 367

مرض سرطان مری مبتلا شده است و يك پسر 6 ساله دوره ابتدایی و يك پسر دیگر 8 ساله کلاس دوم و يك دختر کلاس چهارم و فرزند دیگری در سال سوم راهنمایی دارد و خانمش با شستن لباس دیگران تا اندازه ای به امور زندگی کمک می نماید.

دارایی او يك اتاق 3×4 و يك آشپزخانه است که در محوطه ای 50 متری بنا شده است و در کنار شهر چالوس واقع می باشد. همچنین در يك روستای دورافتاده فقط 2500 متر زمین دارد که شاید متری 50 یا 60 ریال بخرند! آن هم خریداری بدین منوال پیدا نمی شود. حال چون اطمینان پیدا کردند که دردش علاج پذیر نیست از او می خواهند که وصیت کند و توبه نماید. لطفاً در مورد توبه دم مرگ توضیحاتی بنویسید که بنده در انتظار همه، در يك مجلس عمومی قرائت نمایم.

از دفتر امام خواستارم توضیحات لازم را هر چند که موجب زحمت بیش از حد شما است، بنویسید تا این جانب در مقابل گروه عظیم مردم بی سواد ولی معتقد به اسلام آسوده خاطر شوم. چون همه ایشان گفته اند، از دفتر امام آنچه در این مورد صلاح ببیند می پسندیدیم و دیگران هر چند که دلیل بیاورند مورد پذیرش نیست!

حال اگر از مال ناچیز این شخص هیچ چیز نگیریم اشکالی دارد؟ این جانب معتقدم که بچه های كوچك او مستحق تر می باشند. همچنین در مورد این موضوع به آن ها بفهمانید که عبادت و نماز و روزه را با پول نمی شود خرید! چون این ها معتقدند که با فروختن (قیمت گذاری) اموال و آن را به يك نفر سپردن تا نماز و روزه به پا دارد، خداوند متعال از گناهان فرومی گذرد و او را به بهشت می فرستد و او در آخرت آسوده خاطر خواهد بود!!

حال مسأله دیگری که برای این جانب پیش آمده این است که اهالی این روستا هر سال چند گوسفند و گاو و مقدار زیادی برنج و غیره نذر امام حسین می نمایند. آیا بهتر نیست که این مخارج را در مورد جاده سازی، حمام، مدرسه، برق و آب که هیچ يك از این ها را ندارند به کار ببرند تا نزد خداوند پسندیده تر باشد؟

بسمه تعالی، کسی که امارات موت بر او ظاهر شد و نماز و روزه بر عهده او

است باید وصیت کند که بعد از او از ترکه اش داده شود و اگر یقین ندارد که خمس بر ذمه او است وصیت به دادن خمس لازم نیست و بر ورثه هم چیزی نیست و نذر اگر با صیغه شرعیه شده، باید بر طبق آن عمل شود.

[سؤال 8604] 3387

9. اگر شخصی در مورد ثلث مالش وصیت نکند، آیا ورثه مجازند آن را تقسیم کنند، یا این که باید به مصرف امور خیر برسانند؟
بسمه تعالی، در فرض عدم وصیت، می توانند تمام مال را کما فرض الله تقسیم نمایند.

[سؤال 8605] 728

2. شخصی به عنوان بسیج و داوطلب به جهاد با کفر جهانی به جبهه قدم گذاشته و شربت شهادت را نوش جان کرده، وصیت کرده است که شش ماه برایش نماز قضا به جا آورند، رفیق این شهید می گوید: من از این شهید در حین وصیت پرسیدم این نماز چه نمازی است که وصیت می نمایی؟ گفت: در گذشته مدتی نمازهایم را آن طور که باید انجام دهم، انجام نداده ام، ولی وصیت نامه اش مطلق می باشد؛ آیا باید برایش احتیاطاً هم نماز قضای شکسته و هم تمام به جا آورند (چون مدتی در جبهه بوده است) و یا انجام دادن نماز قضای تمام برای شهید کافی خواهد بود؟

بسمه تعالی، نمازها را تماماً از طرف شهید انجام دهید.

[سؤال 8606] 4694

بسمه تعالی 1361 / 3 / 31

سرور محترم، رهبر عزیز، نایب امام قربانت شوم امام خمینی

محترماً عرض می شود: يك نفر مریض شده، در ماه مبارك روزه نگرفته و نماز هم نخوانده مرحوم شده، وصیت کرده: «سه هزار تومان وجه برای نماز - روزه ماه مبارك بدهید»، این وجه را چگونه خرج کنیم که مدیون میت نشویم؟ رهبر عزیزم منتظر

ص: 369

دستور اجازه شما هستیم. جواب را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، اگر همان مرض ادامه یافت تا فوت نمود و نتوانست روزه بگیرد، قضای روزه واجب نیست و پول را صرف قضای نماز نمایند ولی اگر می توانست روزه را قضا کند لیکن انجام نداد، باید پول بین قضای نماز و روزه تقسیم شود.

ثبوت وصیت

[سؤال 8607] 4695

بسمه تعالی 3 / 12 / 1361

محضر مبارك فقيه عالی قدر حضرت امام خمینی مدّ ظلّه العالی

با ابلاغ سلام و احترام، بعضی از اشخاص برای تنظیم وصیت نامه خود به دفترخانه اسناد رسمی می روند دفترخانه از تنظیم وصیت نامه خودداری و چنین می گوید: در خارج وصیت نامه را بنویسید، آن وصیت نامه عادی را به دفترخانه بیاورید، البته با همراه وارثین. در حضور ما آن ورثه ها این برگ را گواهی می کنند بعد دفترخانه امضای شما و ایشان را تصدیق و با چسباندن تمبر رسمی می شود. حضرت آقا! پدری نمی خواهد به بچه بی تربیت که تمام و کمال از او ناراضی است حقی بدهد و یا می خواهد از ورثه های دیگر کمتر بدهد، حتماً باید ورثه ها همه این وصیت نامه را گواهی کنند اگر نکنند این برگ متن آن صحیح نیست؟ مثلاً بنده نمی خواهم ورثه ها بدانند که چه نحوه وصیت می کنم مایلم در کاغذ عادی تنظیم کنم با امضای معتمدین، و همچنین چند نفر از علما و فضلاء محل سکونت این وصیت نامه را گواهی کنند، آیا این عمل صحیح است یا خیر؟

با آرزوی طول عمر شما و پیروزی رزمندگان اسلام، والسلام

بسمه تعالی، وصیت صحیح است و نسبت به ثلث ترکه نافذ و در بقیه موقوف به اجازه ورثه است.

ص: 370

بسمه تعالی

رهبر کبیر انقلاب اسلامی و مرجع عالی قدر حضرت امام خمینی دامت برکاته

ملتماً استدعا دارد در مورد مسأله ذیل جواب مرقوم فرمایند:

در بیست و یک سال قبل زنی با تنظیم وصیت نامه رسمی خواهر خودش را وصی نموده که پس از فوتش دو سوم از یک سوم ماترکش را که عبارت از (دو سوم از یک سوم خانه مسکونی اوست) به پسر شوهرش بدهد (این زن در همان زمان مطلقه بوده و فرزندی هم نداشته)، لکن وصی پانزده سال قبل از موصی فوت کرده. تاریخ فوت وصی 3 / 8 / 1342 هجری شمسی، ولی تاریخ فوت موصی 25 / 5 / 1357 هجری شمسی است، آیا این وصیت نامه در حال حاضر طبق قوانین و احکام شرعی بر وفق فتوای آن مرجع عالی قدر، دارای اعتبار و قابل اجراست، یا آن که باطل و آن را کأن لم یکن باید دانست؟ امرتان متبع و مطاع است.

بسمه تعالی، بر فرض ثبوت وصیت شرعاً نافذ و لازم العمل است.

بسمه تعالی

محضر رهبر کبیر و امید مستضعفان جهان حضرت آیت الله العظمی امام خمینی

ای قلدر کش و مظلوم پرست! به داد من پیر مرد هفتاد ساله با داشتن دو پسر و نه دختر برس، ای کوبنده منافقین سلام علیکم، به عرض می رساند:

مرحوم پدرم اهل و ساکن سعدآباد گرگان در محضر رسمی در مورخه 18 / 3 / 1351 وصیت نموده که ثلث اموالش جهت صوم و صلاة ورد مظالم داده شود و مازاد بر ثلث به دخترها غیر از نساء مبلغ هفتاد هزار ریال داده شود اکنون از آن جایی که شوهر خواهرهای من افرادی ناباب هستند نسبت به این وصیت نامه بی اعتنا بوده و می گویند ما کاری به گفتار مرحوم نداریم. بنده مقلد شما و خدمتگزار دین اسلام شیعه

ص: 371

اثنی عشری هستم و به خاطر خدا با داشتن هفتاد سال سن و یازده فرزند که اولی آن ها اکنون چهل سال دارد پدرم را که زمان فوت درست صد سال داشت نگهداری کردم. دستور بفرمایید از نظر شرعی این وصیت نامه که تنها و آخرین وصیت پدرم می باشد چه صورتی پیدا خواهد کرد و من که تنها فرزند پسر و همچنین اولاد ارشد او هستم چه کنم؟ آیا طبق این وصیت مراجع قانونی باید عمل کنند یا خیر؟ خدا به شما طول عمر عنایت فرماید.

بسمه تعالی، وصیت اگر به وجه شرعی ثابت باشد عمل به آن لازم است و تغییر آن جایز نیست و بدون عمل به وصیت ورثه نمی توانند در ترکه تصرف کنند.

[سؤال 8610] 4698

بسمه تعالی 5 / 10 / 1979 م

سماحة الامام الخميني، دام ظلّه العالی، بعد از سلام، از خداوند متعال می خواهم که وجود با خیر و برکت شما را از شر اشرار مصون بدارد. در ثانی این که تقاضا می شود به طور عوام فهم به دو مسأله ذیل جواب مرحمت فرمایید:

1. منزلی است که بالاشتراک مال زید و اخوه اش و عمویش می باشد. طبق مدارک کتبی، زید و اخوه اش مالک دو ثلث منزل مذکور و عمویش مالک يك ثلث آن می باشد؛ لیکن زید می گوید: «پدرم در حیات خود به من گفته که چون عمویت خیلی به من خدمت کرده، باید نصف منزل را به او بدهی». بنابراین بفرمایید که آیا باید نصف منزل مذکور به پسر عموی نامبرده داده شود یا ثلث آن؟

بسمه تعالی، مجرد تعبیر مذکور تکلیف نمی آورد؛ ولی چنانچه پدر وصیت کرده و از ثلث ترکه بیشتر نیست باید بر طبق آن عمل شود.

2. بیست و دو سال قبل زید از پول شخصی خودش، برای جلوگیری خانه از خرابی، شیروانی روی خانه کشیده است. اکنون که شرکا می خواهند منزل را قسمت کنند مخارج شیروانی را به زید می دهند؛ ولی می خواهند بدانند که آیا باید به قیمت مصالح آن روز حساب شود یا به قیمت امروز؟ اگر به قیمت

ص: 372

آن روز حساب شود، آیا باید این طور حساب شود که با مبلغی که آن روز به مصرف شیروانی رسیده و همان روز مثلاً 5 متر زمین خریداری می شد و این وقت قیمت آن 5 متر مثلاً 100 روپیه است، باید همان صد روپیه را به زید بدهند یا طور دیگری باید حساب کنند؟

بسمه تعالی، به قیمت فعلی داده شود یا به قیمتی که مورد رضایت صاحب شیروانی باشد.

[سؤال 8611] 4699

بسمه تعالی 1361 / 4 / 5

دفتر مبارك حضرت امام خمینی

احتراماً؛ متمنی است جواب مسأله زیر را بیان فرمایید:

وصیت نامه ای که فاقد امضای موصی و شاهد یا شاهدان عادل باشد و در آن به بیش از ثلث وصیت شده باشد و وصیت نامه را در حال مرض موت نوشته باشند، این وصیت نامه شرعاً چگونه است؟

بسمه تعالی، نوشته میزان نیست. اگر اطمینان به وصیت حاصل باشد ولو در حال مرض موت، در ثلث نافذ است.

[سؤال 8612] 2685

4. اگر از پدری بعد از مرگش نوشته ای به این صورت به دست آید: (طلب گواهی می نمایم این جانب... ولایتاً و قیومتاً از طرف فرزندم... از آقایانی که اطلاع دارند بر این که مقدار... ملك ایتبایی و موروثی این جانب است) مستدعی است مرقوم فرمایند که آیا این نوشته دلیل بر ملکیت فرزند مشارالیه هست یا خیر؟

بسمه تعالی، مجرد نوشته اعتبار ندارد.

[سؤال 8613] 4700

بسمه تعالی 1359 / 9 / 2

پیشگاه مبارك حضرت آیت الله العظمی نایب الامام، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، پس از اهدای تحیات فائقه متمنی است فتوای مبارك را در مورد مسأله ذیل با عنایت

ص: 373

به شقوق متصوّر آن مرقوم فرماید:

به طوری که حضرات فقها رضوان الله علیهم تصریح فرموده اند که: اگر نوشته ای به خط و امضای شخصی که فوت شده به دست آید که حاکی از وصیت و وقف باشد و شاهدی در کار نباشد با علم به این که خط و امضا جعلی نیست موضوع وقف و وصیت اثبات نمی شود، لطفاً مرقوم فرماید، اولاً: نظریه حضرت مستطاب عالی در این مورد چیست؟

ثانیاً: درباره نوشته های دیگر از قبیل قبض رسید و یا قبالة معامله و قرض، فتوای جناب عالی چه می باشد؟

وفقها که فرموده اند چون احتمال خلاف در این گونه نوشته ها می باشد به آن اعتنا نمی شود. به ظواهر و الفاظ دیگر که اصالة الجّد در آن جاری می شود چه فرقی دارد؟

بسمه تعالی، مجرد نوشته اعتبار ندارد مگر موجب علم یا اطمینان شود.

[سؤال 8614] 4701

بسمه تعالی 1362 / 1 / 17

حضور مسئولین محترم دفتر امام - جماران، چه می فرمایید در این مسأله شرعیه:

شخصی چون خودش سواد نداشت، به شخص دیگر دستور داد که شما برای من وصیت بنویس، به این شرح که يك حج بلد برای من بفرستند و بقیه زمین را وقف کردم و اثاثیه منزل و خود منزل را مظالم عباد بدهند؛ شخص مذکور را وصی خود قرار داد و به وصیت نامه اثر انگشت خود را نهاد؛ وصی چون در رساله امام دیدند که اگر مهر و امضای شخص وصیت کننده باشد، وصیت صحیح است، دیگر به فکرش نرسید که شهودی بگیرد و وصیت نامه همان طور مانده است؛ وصی می گوید: میت تمام تکلیف را به عهده من گذاشته است؛ اگر اشتباه کردم من کردم. آیا به این وصیت نامه می شود عمل کرد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر محرز است شرعاً که وصیت کرده، نافذ است و باید به آن عمل شود؛ هر چند شاهد نگرفته باشد.

ص: 374

3. شخصی پولی نزد شخص دیگری داشته به طور امانت. آن شخص به صاحب پول گفته: بیا پول خود را بگیر؛ گفته: باشد اگر من مُردم (یا هر وقت مُردم) این پول را به دیوار بزن. بعداً هم آن شخص صاحب پول فوت شده. این عبارت مذکور وصیت حساب می شود و معنای آن این است که هر کاری می خواهی با این پول بکنی در امور خیریه یا معنای دیگری دارد؟ تکلیف او را معین فرمایید.

بسمه تعالی، از عبارت ذکر شده وصیت ثابت نمی شود.

بسمه تعالی

دفتر رهبر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی کبیر، دام عزه

طول عمر آن امام بزرگ و نایب ولی عصر امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) را از درگاه ایزد منان مسئلت دارم. سؤالی برای ما پیش آمده که به دست مبارك شما حل خواهد شد، دو نفر در مال و اموال از هر لحاظ با هم شریک بوده اند، یکی از آن ها بدون وصیت در غربت فوت نموده و از آن مرحوم پنج دختر باقیمانده و شریک دیگر چند سال بعد فوت نموده و وصیتی نموده که به دست وارث خود می باشد و بعد از چند سال که وارثین شریک اولی ادعای مال پدری خود را کرده اند ورثه دومی گفته اند که پدر شما نوکری بیش نبوده، بعد از چند شکایت به دادگاه بخش و دادگاه انقلاب وصیت نامه را رد کرده اند و تقریباً پنجاه درصد از اموال را برای دختران تعیین نموده اند و ورثه دوم می گویند ما طبق وصیت پدرمان عمل می کنیم. آیا وصیت يك طرفه بدون هیچ وکالت یا امضایی از جانب دختران یا پدر و مادرشان پای وصیت، صحیح است یا خیر؟ از محضر حضرت عالی تقاضا داریم تکلیف مال دختران را برای رضای خدا در ذیل این ورقه معلوم بفرمایید.

بسمه تعالی، مسأله مورد اختلاف و نزاع است و باید در دادگاه های اسلامی حل شود.

[سؤال 8617] 4888

2. شوهرم هنگام فوتش به من گفت که باید نذر شربتی را که هر ساله در روز عاشورا به یاد سرور شهیدان حسین بن علی علیهما السلام انجام می دهم، شما بعد از مرگم انجام دهید. من نیز پس از فوتش حدود دوازده سال این عمل را هر ساله انجام داده ام؛ حال خواهشمندم نظر مبارک را نیز در این مورد اعلام فرمایید.

بسمه تعالی، اگر وصیت کرده که از مال خودش شربت داده شود، باید به آن عمل شود؛ ولی چنانچه وصیت کرده که شما از مال خودتان شربت بدهید لازم نیست به آن عمل نمایید.

[سؤال 8618] 4703

بسمه تعالی 1361 / 8 / 30

حضور محترم مرجع عالی قدر و رهبر انقلاب، حضرت آیت الله، امام خمینی، مدّ ظلّه، پس از عرض سلام و درود فراوان به رهبر کبیر انقلاب و دعا برای سلامتی و طول عمر امام عزیز، مسأله ای که برای بنده و ورثه مرحوم ابوی پیش آمده را به عرضتان می رسانم. خواهشمندم حکم آن را بفرمایید.

پدرم زمین ها و محل هایی را برای فرار از مالیات در زمان حیاتش به نام بچه هایش کرده و بعد هم وصیت نموده که بعد از فوتش ورثه، همه را روی هم بریزند و تقسیم نمایند. اما بنده در اوایلی که به سن تکلیف رسیدم، مختصر پولی از حقوق خود را جمع کرده بودم و با آن پول، در مغازه ایشان مشغول کاسی بودم. ایشان از این موضوع خوشحال شدند و گفتند: شما پول هایت را به حساب دفتر بریز و من برایت کاسی می کنم و ایشان در عرض دو یا سه سال با چند معامله و با پشتکار بنده در فروش آن کالاها، منفعت قابل توجهی بردند که در حدود 60 تا 70 هزار تومان نصیب

ص: 376

بنده شد. تا این که بنده به علت درسی و مدرسه رفتن، دیگر نمی توانستم به مغازه ابوی بروم و سرمایه بنده که با لطف خدای منان و مرحمت پدرم جمع شده بود بدون مثمر ثمر دست ایشان مانده بود. ایشان يك قطعه زمین انباری خریداری کردند و بنده به ایشان گفتم: اکنون خوب است در مقابل حساب بنده که در دفتر ثبت است، این زمین که وجهش در همان حدود شده را به نام بنده بنمایید. ایشان هم به دفتردار خود دستور داده و این کار در همان زمان انجام شد و تمام عرایض بنده در دفتر مرحوم ابوی نشانگر این حقیقت می باشد. اکنون ورثه مرحوم ابوی می گویند که چون مرحوم ابوی وصیت کرده که من هرچه به نام هرکس کردم باید تقسیم شود، این هم باید تقسیم شود؛ در صورتی که همان طور که عرض شد، وجه این انبار با مختصر پول و زحمت دو - سه ساله بنده جمع آوری شده که در مقابل وجه، به نام بنده شد. و وقتی ایشان بنده را داماد کردند، قسمتی هم از این زمین را قبالة زحم کردند. ضمناً زمین هایی که مرحوم ابوی به اسم بچه ها کردند، هیچ کدام در دفاتر ایشان ثبت نشده، ولی چون این زمین پولش از حساب بنده پرداخت شده، همه این نقل و انتقالات زمین در حساب بنده در دفتر ایشان ثبت می باشد. حال برای رضای خدا هرچه حکم فرمایید و توجیه فرمایید که چه باید بکنیم و حق با کیست، قبول می نمایم.

بسمه تعالی، اگر متوفی چیزی را در زمان حیات به کسی در مقابل وجهی منتقل نموده جزء اموال او نمی باشد.

جایز بودن متعلق وصیت

[سؤال 8619] 4704

بسمه تعالی

محضر مقدس رهبر عالی قدر انقلاب اسلامی، آیت الله العظمی امام خمینی، ارواحنا له الفداء

متمنی است مسائل ذیل را جواب و به مهر مبارك ممهور فرمایید.

ص: 377

1. اگر کسی در زمان حیات خود سهم الارث بعضی از وراث خود را تخمین زده و بپردازد و بعد در وصیت نامه او را از ارث محروم نماید جایز است یا خیر؟

بسمه تعالی، وصیت ذکر شده بی اثر است و وارث مذکور مثل بقیه ارث می برد.

2. اگر چیزی را برای غیر ورثه وصیت کرد و موصی له آن چیز را دوباره به ورثه بخشید و برگردانید آیا باید علی السویه تقسیم شود یا للذکر مثل حظ الأنثیین

بسمه تعالی، اگر به میت برگردانده حکم بقیه ترکه را دارد و اگر به ورثه بخشیده تابع نحوه بخشش است.

[سؤال 8620] 4705

بسمه تعالی

حضور محترم جناب حجت العظمی، امام امت، آقای خمینی، دامت بقاءه، بعد از عرض سلام و احترام، سلامتی وجود آن جناب را از درگاه احدیت قادر متعال خواستار می باشم. امید است که همیشه در پناه ایزد تعالی بوده باشید. این جان نثار همیشه به دعاگویی مشغول می باشم، عزت و سلامتی وجود مبارکتان را از خداوند بزرگ مسئلت دارم. باری استدعا و تقاضا دارم، لطف و مرحمت فرموده دستور فرمایید جواب مسأله و سؤال فدوی را مرقوم فرمایند:

از يك پدر و مادر، دو پسر و سه دختر می باشند. پدر در تاریخ 1357 / 10 / 25 به رحمت ایزدی پیوست؛ به پاس احترام مادر، ارث را که از قبیل اثاثیه منزل بوده تقسیم نکرده ایم؛ بعد از چندی متجاوز از دو سال، برادرم فوت نمود؛ البته کارمند ارثش بوده و دارای خانه و ماشین هم بوده است. بازماندگان او - عیال و فرزندان - از حقوق اداری او استفاده می نمودند. آن ها از ارث او و حقوقش، سهم مادرش را نداده اند؛ مادر پس از چندی - حدود چهار سال بعد از آن - به رحمت ایزدی پیوست. پس از فوت مادر، سه خواهرم اظهار می دارند که مادر در زنده بودن، به آن ها گفته است: چون سهم و حق و حقوق مادر را آن ها نداده اند، از ارث پدر و مادر چیزی به آن ها نمی رسد.

حال

ص: 378

چون در بودن برادرم، پدر فوت کرده، باگفته سه خواهرم که از قول مادر می گویند، نمی دانم چه عملی انجام دهم که فردای قیامت برای این جانب مسئولیتی نداشته باشد.

بسمه تعالی، وصیت به ندادن ارث به وارث نافذ نیست و ارث هر يك از پدر و برادر، و مادر به وارث شرعی آن ها کما فرض الله می رسد.

[سؤال 8621] 4706

بسمه تعالی 1361 / 10 / 2

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه الوارف، پس از ابلاغ سلام

زیدی از دنیا رفته و در وصیت نامه اش چنین نوشته: «... و مهریه عیال موصی را از کل ترکه ادا نمایند و ربع سهم عیال موصی را از کل ترکه از منقول و غیر منقول بدهند، مطابق فتوای حضرت آیت الله بروجردی...». آیا آنچه از این عبارت وصیت نامه استظهار می شود این است که موصی وصیت خاص کرده و ربع کل مال را باید به او داد و یا این که به قرینه انضمامش به فتوای حضرت آیت الله بروجردی، مطابق فتوای ایشان باید 1/4 از قیمت هوایی منزل را به او داد؟ ضمناً لازم به تذکر است که عیال موصی فرزند نداشته است. ادام الله ظلکم الوارف

بسمه تعالی، باید در ربع که سهم عیال است، مطابق قانون ارث عمل شود و وصیت در این جهت اثر ندارد.

[سؤال 8622] 4707

بسمه تعالی

محضر مقدس رهبر عالی قدر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

شخصی وصیت کرده که بعد از وفات او از ما ترك او مبلغ يك هزار تومان را خرج خودش نمایند، و مبلغ چهارصد تومان به دو دخترش هر یکی دو بیست تومان بدهند و

ص: 379

باقی ترکه هر چه باشد زوجه اش با پسرش بالمناصفه تقسیم نمایند. دخترها این وصیت را قبول نکرده اند. ورثه سهم خودشان را از دو ثلث اصل مال متصاحب شده اند و مبلغ يك هزار تومان را که برای خودش وصیت کرده بود از ثلث خرج کرده اند. لطفاً حکم بقیه ثلث را بیان فرمایید. آیا تمامی بقیه را به زوجه بدهند، علاوه از ثمنی که از دو ثلث بوده است و یا از ثلث روی ثمنیه می گذارند تا به مقدار سهم پسر برسد. و دیگر این که نسبت به چهارصد تومان دخترها که وصیت کرده بود چه می فرمایید؟ آیا چون وصیت را قبول نکرده اند و سهم خودشان را هم از دو ثلث اصل ترکه برده اند نسبت به چهار صد تومان حق ندارند و یا باید از ثلث او به ایشان هم بدهند؟

بسمه تعالی، مبلغی که وصیت کرده خرج خودش بشود از ثلث ترکه خارج می شود و بقیه بین همه ورثه علی ما فرض الله تقسیم می شود و وصیت در این جهت اثر ندارد.

[سؤال 8623] 2685

2. در وصیت نامه شهیدی آمده است: ... و تا می توانید از اموال من در راه خدا انفاق کنید. مستدعی است مراد از عبارت فوق را بیان فرمایید تا رفع شبهه گردد.

بسمه تعالی، حتی الامکان احتیاط مراعات شود.

[سؤال 8624] 4692

3. بفرمایید ثلث مال را در چه راهی وصیت نمایم، که خشنودی و رضای خدا در آن باشد؟

بسمه تعالی، می توانید در مطلق خیرات وصیت نمایید.

[سؤال 8625] 4708

بسمه تعالی

دفتر محترم حضرت امام خمینی، دام ظلّه العالی

محترماً به عرض می رساند که در حدود شصت سال قبل، مرحوم پدر این جانب

ص: 380

زمینی را به مرحوم مادرم واگذار نموده و مبلغ سیصد ریال مادرم را به خود بدهکار کرده است. در مقابل سیصد ریال را، خرج کفن و دفن نموده و نعش آن را از قریه بازرگان تفرش به قم حمل و در صحن جدید حضرت معصومه علیهاالسلام دفن نماید.

و مادرم هم سواد نداشته، نمی دانم جریان را او اطلاع داشته یا نه، ولی مرحوم مادرم می گفت این زمین مال من می باشد. در حدود پانزده روز قبل مادرم مرحوم شده و این کاغذ از جوف کاغدهایش بیرون آمده و ما تکلیف خودمان را در مقابل این وصیت پدر به مادرم نمی دانیم. در ضمن جنازه مرحوم پدرم را حدود چهل سال قبل در همان قریه بازرگان تفرش به خاک سپرده اند. خواهشمند است تکلیف شرعی این جانب را معلوم فرمایید که پدر و مادرم از یکدیگر رضایت داشته باشند. از خداوند متعال سلامتی وجود امام عزیز را تا ظهور امام زمان خواستارم. والسلام

بسمه تعالی، در مفروض مسأله، شما تکلیفی ندارید.

[سؤال 8626] 4709

بسمه تعالی

حضور محترم رهبر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی

این جانب مادری داشتم حدود 80 ساله که وصیت کرده بودند بعد از فوت، ایشان را در بهشت زهرا دفن کنند؛ ولی مادر این جانب در منزل برادرم در ورامین (قرچک) فوت می کنند که برادرم و اقوام، بدون اطلاع این جانب جنازه مادرم را به قم برده و دفن می کنند؛ حالا وصیت نامه در دست ما مانده و نمی دانیم چه کار کنیم. از حضور مبارك تمنا داریم راهنمایی بفرمایید. در ضمن مخارجی که برای دفن و کفن و حمل به قم شده، از اموال خودشان می توانیم برداشت کنیم یا نه؟

تذکر: آیا اموالی که متوفی دارند، می توان در امور خیریه یا خرید نماز و روزه به مصرف رساند یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر از دفن مدتی گذشته و بدن تغییر کرده، عمل به وصیت

ص: 381

مورد ندارد و مصارفی که برای حمل جنازه بر خلاف وصیت میت پرداخته شد، نمی توانند از ترکه میت بردارند و نسبت به اموال، اگر وصیت نکرده اختیار آن با ورثه است.

[سؤال 8627] 4710

بسمه تعالی

1. اگر فرزندی وصیت کند که او را در جای مخصوصی دفن نمایند؛ آیا پدر و مادر می توانند به این وصیت عمل نکنند و او را در جای دیگر دفن نمایند؟

بسمه تعالی، باید به وصیت عمل شود.

2. نگاه کردن زن به سر و صورت و دست اجنبی (کفین) بدون شهوت جایز است یا خیر؟

بسمه تعالی، مانع ندارد.

3. نگاه کردن زنان به دست و صورت مردانی که در تلویزیون ظاهر می شوند، بدون شهوت جایز است یا خیر؟

بسمه تعالی، مانع ندارد.

4. نگاه کردن مردان به صورت و دست زنانی که در تلویزیون ظاهر می شوند جایز است یا خیر؟

بسمه تعالی، مانع ندارد.

5. فردی از منافع و درآمد خود پولی را به عنوان قرض می دهد و خانه ای را برای نشستن رهن می کند و سر سال خمس او می رسد؛ آیا این پولی را که قرض داده، باید خمسش را بدهد یا خیر؟

بسمه تعالی، هر وقت وصول کرد، خمس بدهد.

[سؤال 8628] 4711

بسمه تعالی

محضر مقدس مرجع عالی قدر و رهبر انقلاب حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

به عرض عالی می رساند: اگر وصیت نامه به این عنوان نوشته شود:

«این جانب وصیت خود را به شرح زیر برای ورثه ام می نویسم که به عنوان سند

رسمی در بین فرزندانم حکمفرما باشد و هر کدام خلاف این رفتار نمایند مسئول خدا می باشند. چون به اصلاحات ارضی در زمان انقلاب در شهر سنقر آتش زده بودند و هر جا مراجعه کردم موفق نشدم به طور رسمی اموال را به نام فرزندان مورد نظر ثبت نمایم، لذا بدین وسیله از تمام مراجع ذی صلاح تقاضا دارم این وصیت نامه را به عنوان سند ثبتی قبول فرمایند.

1. دخترم، که تا حد توانایی برای تحصیل ایشان مضایقه نکرده ام و صاحب حقوق هم شده است و سهم او را از قریه جوبکبود معلوم کرده ام و دیگر هیچ نوع حقی از اموال منقول و غیر منقول که از این جانب جا بماند، ندارد.

2. پسر، چون چندین بار خانه و زندگی برایش درست کردم و از بین برده، مجبور شدم از مزرعه بیگلر آباد به اسم فرزندان نام برده صلح نموده که نتواند آن را بفروشد؛ لذا ایشان از اموال که به نام من است هیچ حقی ندارند و هر چه اموال منقول و غیر منقول به نام من بوده باشد متعلق به بچه های زوجه ام است و زوجه ام هم حق خودش را می برد».

آیا این هبه است یا وصیت؟ در صورت وصیت بودن چه حکم را دارا است؟

بسمه تعالی، آنچه را در حیات خود صلح نموده، ملك مصالح لهم شده است و وصیت او نسبت به این که بعضی ورثه ارث نبرند باطل است و ترکه او به همه ورثه می رسد.

[سؤال 8629] 3663

3. شخصی می گوید: بعد از مردن ارث دخترم را مطابق پسر بدید؛ این وصیت صحیح است به نحوی که از ثلث برداشته شود، یا اصلاً وصیت صحیح نیست؟

بسمه تعالی، باطل است.

[سؤال 8630] 6836

3. اگر کسی در زمان حیات خود مقداری از زمین مزروعی خود را (چه مالک عین

ص: 383

و چه مالك منفعت) به پسر بزرگ خود بدهد و وصیت کند که بعد از مرگش از آن زمین چیزی به آن پسر ندهند، آیا این وصیت نافذ است؟

بسمه تعالی، این وصیت که به معنای منع وارث است از سهمش، نافذ نیست.

[سؤال 8631] 4712

بسمه تعالی 1361 / 4 / 12

رهبر عالی قدر معظم، حضرت آیت الله امام خمینی، دام ظلّه العالی، اما ما! با کمال احترام به عرض مبارك می رساند:

این جانب دارای سه پسر و سه دختر هستم. یکی از پسرهایم به افتخار شهادت نایل گردید و خدا را شکر می کنم، اما یکی دیگر از پسرهایم انتظار آن را داشتم که ایشان هم مؤمن و معتقد به دین اسلام و به ولایت فقیه و قانون جمهوری اسلامی می شد، ولی متأسفانه هرچه نصیحت و تقاضا کردم؛ به هیچ وجه قبول نکرد. صریحاً جواب منفی داده، بر اثر معاشرت با رفقای گمراه، گمراه شده است از هر راهی آدم، حتی با تشویق و نصایح که لااقل نماز بخواند، حاضر نشد و قلبم را سوزاند. به ناچار از آمدن خانه خودم مانع شدم.

خود من قریب دو سال است مریض و فلج شده ام. از طرفی بر هر مسلمان، وصیت کردن، جزو واجبات است ولی این پسر من را ناراضی کرده و به قلبم آتش زده، حاضر نیستم بعد از فوت من، دیناری از ماترکم را به ارث برده، با رفقایم هزینه نامشروع نماید. هر مالی که انسان به دست بیاورد، طبق آیه قرآن که می فرماید: (فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ * وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ)، باید جوابگو باشد. آیا از انصاف و از عقل دور نیست، ورثه ارث را هزینه نامشروع نموده و پدر در قیامت مسئول عمل ایشان باشد؟ مسئولیت پدر برای خودش کافی است. در خاتمه، ماترک این جانب که ارث پدری است، مقداری زمین است که اشکالات قانونی ثبتي دارد، به علاوه با قانون

ص: 384

جمهوری اسلامی وفق ندارد. نمی شود ثبتي ماترك خود را ثبتي انجام داده و پسر را از ماترك خود بی بهره نمایم. بالاتر از همه خودم افلیح و خانه نشین و توان حرکت ندارم و کسی را ندارم که کمک نماید در تهران وصیت رسمی نوشتم و اسم پسر را جزو اولاد خود نوشته و بقیه ورثه خود را ذکر کرده ام که ماتركم را - كما فرض الله - تقسیم نمایند. رونوشت آن به پیوست تقدیم است. حالا می فهمم، این هم قانونی نیست؛ و بعد از فوت من، می تواند وراثت خود را ثابت کرده و شريك باشد.

لذا از مقام محترم استدعای عاجزانه دارم، حکمی با اقرار خودم عنایت فرموده تا بتوانم پسر را از ارث بی بهره نمایم اگر چنین عملی انجام نشود؛ هر عملی غیر مشروع انجام می دهد، این جانب در قیامت مسؤل نخواهم بود. منتظر جواب نامه شریف می باشم. قبلاً هم نامه ای توسط دفتر نخست وزیری تقدیم شده و به پاسخ آن نایل نشدم. امر مبارك مطاع می باشد.

والسلام علیکم ورحمة الله وبركاته

بسمه تعالی، شخص نمی تواند وارث شرعی را با وصیت، از ارث محروم نماید، ولی می تواند با انتقال دارایی خود در حال حیات به دیگری، زمینه ی ارث را از بین ببرد.

[سؤال 8632] 277

2. شخصی در نظر دارد که وصیت نماید مبلغ پنجاه هزار تومان جهت حق دفن در صحن مقدس امام رضا علیه السلام به آستان قدس تعلق گیرد؛ آیا دفن در صحن مقدس بهتر است، یا این که این مبلغ را در امور دامادی سادات مصرف نماید و محل دفن را در گورستان عمومی قرار دهد؟

استدعا دارم نظر مبارك امام را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، اختیار با خود شخص است و فضیلت دفن در جوار حضرت رضا علیه السلام روشن است.

ص: 385

بسمه تعالی

محضر حضرت آیت الله العظمی خمینی مدّ ظلّه العالی

شخصی چند تا دختر دارد و چند تا هم پسر دارد، آیا می تواند دارایی و ملک خود را برای پسران خود هبه کند یعنی ببخشد و دختران را حق ندهد؟ ایشان در حیات خود که هنوز مریض هم نشده این طور وصیت کرده جایز است؟ شما بیان فرمایید.

بسمه تعالی، اگر در زمان حیات خود مال را به یکی از فرزندان هبه کند و تحت قبض او در آورد در صورتی که این عمل موجب برانگیخته شدن بغض و عداوت بین ورثه نشود اشکال ندارد و موهوب له مالک مال می شود و سایر ورثه پس از فوت شخص در آن مال حقی ندارند ولی اگر وصیت کند که پس از فوت او ترکه مختص به پسران باشد و دختران در آن حق نداشته باشد این وصیت باطل و بی اثر است.

بسمه تعالی

محضر محترم حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته، با عرض سلام و آرزوی طول عمر تا ظهور حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) برای حضرت عالی از پروردگار متعال، خواهشمند است نظر مبارک را در این مسأله که عنوان می شود اعلام فرمایید.

در شهرستان صومعه سرا انجمنی است به نام انجمن اسلامی شهید مطهری که عده ای از جوانان در آن عضویت داشته و فعالیت می نمایند. در داخل شهر قبرستانی است قدیمی با يك بقعة متبرك و مسجد که نماز جمعه هم در آن جا برگزار می گردد؛ شهرداری دفن مردگان را در این قبرستان ممنوع اعلام کرده است؛ جوانی وصیت

نموده بود که اگر شهید شوم مرا در این قبرستان دفن نمایید؛ اما پدر و مادر شهید می گویند که ما به فرزندمان گفتیم که اگر شهید شوی علی رغم وصیت نوشته شده، تو را در گورستان عمومی شهر که در خارج از شهر است دفن خواهیم نمود. پس از این گفت و شنود، جوان نه نوشته ای از خود به جای گذاشته و نه به کسی هم چیزی گفته است. یادآور می شود که چند نفر از اعضای انجمن اسلامی شهید مطهری فوق الذکر که شهید شده اند را در قبرستان داخل شهر که ممنوع اعلام شده است دفن نموده اند و نمی گذارند که دیگر شهدا را که عضو آن انجمن نیستند در آن جا دفن نمایند. پدر شهید، وصیت نامه او را عمل نموده اند و شهید خود را در گورستان عمومی خارج از شهر دفن نموده اند. حال بفرمایید: آیا از نظر شرعی عدم اجرای وصیت نامه شهید مذکور اشکالی داشته یا خیر؟ راهنمایی فرمایید.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، با فرض این که دفن در گورستان مورد وصیت ممنوع بوده اشکال ندارد.

[سؤال 8635] 4715

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، رهبر و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، مدّ ظلّه العالی، توقیراً از حضور آن قائد بزرگ استفتا می شود:

برادر این جانب که در بسیج مستضعفان بوده و در جبهه زخمی می شود، به بیمارستان تهران منتقل و سپس شهید می شود و بدون اطلاع ما، در بهشت زهرا مدفون می شود. با توجه به وصیت آن شهید که خواسته است در مسجد سلیمان، کنار قبر مادرمان مدفون شود، تکلیف شرعی ما را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، در صورتی که وصیت ثابت باشد و بدن طوری نباشد که موجب هتك باشد، باید به موجب وصیت عمل شود.

ص: 387

بسمه تعالی

پیشگاه مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته، رهبر کبیر انقلاب اسلامی

پدر بزرگم (پدر پدرم) حدود پانزده سال پیش فوت و قبل از فوت، وصیت نموده است که جسدش به امانت سپرده شود تا در موقع مناسب جهت تدفین، به کربلای معلّاً برده شود. تا کنون به علت عدم اجازه مقامات دولتی و مناسب نبودن اوضاع سیاسی و دیگر مشکلات، جسد میت به کربلا حمل نگردیده و در موطن خودش به امانت سپرده شده است.

عاجزانه استدعا دارم فتوای آن بزرگوار در مورد دفن میت در موطن خودش و یا حمل جسد در زمان مناسب به کربلا شرف صدور یابد. ضمناً آیا امکان دارد که میت در موطنش به خاک سپرده شود و هزینه دفن وی در کربلا به یکی از سازمان های خیریه که آن بزرگوار تعیین می فرمایند داده شود؟

با آرزوی طول عمر برای آن حضرت و پیروزی اسلام و مسلمین

بسمه تعالی، باید میت را دفن کنند و با فرض این که فعلاً نمی توانند به کربلا ببرند، در همان محل خودش دفن کنند.

[سؤال 8637] 3372

2. شهدایی که وصیت می کنند که مثلاً ما را در جبهه به خاک بسپارید، آیا عمل به این وصیت واجب است یا نه؟ و چنانچه او را در محالش دفن نمودند، اکنون وظیفه چیست؟

بسمه تعالی، اگر وصیت مزبور ثابت باشد، عمل بر طبق آن لازم است و نبش اگر بعد از متلاشی شدن بدن باشد و یا آن که موجب هتك شود جایز نیست.

ص: 388

[سؤال 8638] 4717

بسمه تعالی

این جانبان ورثه کسی هستیم که در مهرماه 1355 فوت نموده و در وصیت نامه عادی آن مرحوم ذکر شده است که: 1 - مبلغ پنجاه هزار تومان برای نماز و روزه و امور خیریه پرداخت شود. 2 - مبلغ ده هزار تومان ردّ مظالم با مشورت مجتهد ذی صلاح پرداخت گردد. با توجه به این که دو مورد نماز و روزه و امور خیریه از هم تفکیک نشده، خواهشمندیم ما را راهنمایی فرمایید.

در ضمن چون آن مرحوم در موقع فوت پول نقد نداشته است از آن سال (1355) تا حال، سه سال نماز و روزه در اصفهان با نظر عالم محلّ خرید شده است (از پول کرایه خانه آن مرحوم) و حالا يك قطعه ملك در حدود کمی بیش از 50000 تومان از املاك آن مرحوم به فروش رسیده است که نصف پول آن موجود و نصف دیگر به صورت چك می باشد، خواهشمندیم با توجه به مراتب فوق این جانبان را در ادای وصیت نامه، راهنمایی فرمایید؟

بسمه تعالی، وصیت در ثلث تركه میت نافذ است، و پس از دادن مقدار واجب از نماز و روزه بقیه باید در امور خیریه مصرف شود، و اگر مقدار واجب معلوم نیست هر مقدار در نماز و روزه و خیرات صرف کنند مانع ندارد، و اگر بدانند مظالم به عهده او است باید ادا کنند.

[سؤال 8639] 4718

بسمه تعالی

دفتر حوزه استفتانات حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

پس از ابلاغ سلام، فردی که چند ماه قبل در جبهه به شهادت رسید، در متن

ص: 389

وصیت نامه میزان بدهی و حقوق مربوط به همسر و پدر خود را مشخص نموده که چندی است اختلافی در این رابطه ایجاد شده و همسر شهید که فرزندی داشته و قبل از شهادت شوهرش فوت نموده، صرف نظر از آنچه در وصیت نامه قید شده، به پدر شوهر خود می گوید: ماشین همسر و مبلغ ده هزار تومان پول دستی هم که قبلاً به او داده بودم و همچنین مهریه ام را می خواهم.

برای حل این مشکل، پدر شهید خواستار عرض استفتا به محضر حضرت امام شد، که آیا آنچه در وصیت نامه آمده ملاک و صحیح است و یا آنچه همسر شهید مطالبه می کند؟

بسمه تعالی، از تمام دارایی شهید تمام بدهی وی که از آن جمله مهریه زوجه است برداشت و پرداخت می شود. از باقیمانده ثلث بر حسب وصیت مصرف می شود و شهید اگر در زمان شهادت فرزند نداشته زوجه وی از يك چهارم باقیمانده ترکه ارث می برد و بقیه به پدر شهید می رسد.

[سؤال 8640] 4719

بسمه تعالی

همسر این جانب فوت کرده، قبل از فوتش که بیمار بود با هم صحبت می کردیم زبانی به من وصیت کرد که مبلغ بیست هزار تومان می دهی به پسر کوچکم که زندگی تشکیل بدهد. او دارای سه دختر و دو پسر است و قبلاً هم وصیت نامه نوشته که حج و پنج سال روزه و نماز و خمس و کفاره برای او بخرند و کلاً پول نقد او چهل هزار تومان است که برای حج و نماز و روزه هم کافی نیست و سه دانگ هم خانه دارد و مراقیم قرار داده، حالا من به وصیت زبانی که گفته عمل کنم یا به وصیت نامه نوشته شده، و پول نقد او در بانک است، اگر وراثت بخواهند به وصیت عمل شود تکلیف من چیست؟ بنده را راهنمایی کنید، از لطف شما تشکر می کنم.

بسمه تعالی، از کل دارایی میت اعم از پول نقد و خانه و اثاث البیت پس از

ص: 390

برداشت مقدار بدهی میت وصیت در يك سوم باقیمانده تركه نافذ است و در زايد بر آن منوط به اجازه ورثه است و ورثه تا ثلث میت را تعیین نکنند نمی توانند در تركه تصرف نمایند.

[سؤال 8641] 4720

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی مدّ ظلّه العالی

شخصی وصیت نموده، در صدر وصیت نامه تصریح می نماید که امورات واجبه، از قبیل نماز و روزه و مظالم و خمس و زکات و حج، بر ذمه ندارم و در ذیل وصیت نامه به عنوان تبصره می نویسد: نماز و روزه و رد مظالم و زکات و خمس بملاحظه الأهم فالأهم به جا آورند و همچنین وصیت کرده اند نیابتاً از او زیارت کربلا به جا آورند و چهارده شبانه روز قرآن بر سر قبر بخوانند و در متن وصیت نامه مشخص نکرده اند که آیا این امورات از عین المال برداشته شود، فقط نسبت به دیون تصریح کرده اند از عین المال برداشته شود و لذا اکنون چند سؤال مطرح است:

با توجه به تضاد بین صدر و ذیل وصیت نامه، آیا طبق مقتضای صدر عمل شود یا ذیل؟ بر فرض لزوم عمل به ذیل با توجه به این که اسمی از ثلث برده نشده، آیا ثلث باید ملاك عمل قرار گیرد و یا این که امورات واجبه از عین المال و امورات مستحبه از ثلث ادا شود؟ در صورتی که امور واجبه از عین المال باید استخراج شود، با توجه به این که مقادیری که باید در این امور مصرف شود مشخص نشده، چه مقدار باید از اصل تركه برداشته شود؟ انتظار داریم جواب تمام صور مسأله را به طور تفصیل مرقوم فرمایید که ابهامی باقی نماند.

خداوند سایه شریف آن وجود مقدس را بر سر مسلمین جهان مستدام بدارد.

بسمه تعالی، تضادی نیست و در غیر دین بقیه وصایا از ثلث ما ترك خارج می شوند.

ص: 391

محضر مبارك رهبر گران قدر، حضرت آیت الله العظمی جناب آقای حاج آقا روح الله الموسوی الخمينی، داعی، که یکی از مقلدین آن جناب می باشم، چند مسأله شرعی برایم پیش آمده که محتاج به رأی و فتوای آن جناب می باشم، تا آن که خدای نخواستہ عملی انجام ندهم که در قیامت گرفتار شوم. قبل از این که شرح واقعه را به عرض برسانم، اجازه می خواهم سلام و تحیات حقیر را بپذیرید.

1. شخصی برای این که بعد از فوتش، ورثه خود را از ارث محروم کند و یا این که برای خود، در قیامت حسناتی به جا آورده باشد، مبلغی را در زمان حیاتش به من می داد و گاهی هم می گرفت و می گفت: من این پول را به تو می بخشم به دو شرط: الف. هر موقع این پول را خواستم، به خودم برگردانی ب. بعد از فوتم، این پول را به دو نفر (که تعیین کرده بود)، به یکی از آن ها بدهی و آن ها مخیرند هر طور که صلاح دانستند خرج کنند. آخرین دفعه به اتفاق رفتیم در بانکی که حساب جاری داشت و کلیه موجودی خود را از حساب جاری در همان بانک، به حساب پس انداز به نام من ریخت و از آن تاریخ، این پول قانوناً و عرفاً در اختیار من قرار گرفت و از اختیار خودش بیرون آمد و دوز قبل از فوتش، مبلغی از آن پول را برای حجی که خریده بود خواست، که من از بانک گرفتم و به او دادم؛ بقیه پول در بانک موجود است و من هیچ گونه تصرفی در آن نکرده ام و چون این شخص فوت کرده است، تکلیف من چیست؟

بسمه تعالی، اگر پول را به ملك شما در نیاورده، به ورثه می رسد.

[سؤال 8643]

2. آیا این پول را - که تقریباً کلیه دارایی او است - باید به ورثه او بدهم، یا آن که طبق وصیت شفاهی و کتبی او، به اشخاص نامبرده؟ و اگر ورثه از این موضوع،

ص: 392

ناراضی باشند چه صورتی دارد؟

بسمه تعالی، وصیت در زاید بر ثلث منوط به اجازه ورثه است.

[سؤال 8644]

3. اگر پول را به اشخاص مورد نظر بدهم، آیا مدیون ورثه او نیستم و از ورثه حقی ضایع نمی شود؟ و اگر اشخاصی که پول را باید به آن ها بدهم، از گرفتن پول خودداری کنند، کما این که یکی از آن ها - که از ائمه جماعت است و با سوابق و اخلاق و رفتار و خانواده متوفی آشنایی دارد - پول را نپذیرفت و گفت: من مرد میدان نیستم، در این صورت تکلیف من چیست؟

ضمناً آیا این بخشش که چیزی عاید من جز زحمت نشده و نفع مادی نداشته، نوعی کلاه شرعی برای فرار از رسیدن ارث به وراثت نمی باشد و این بخشش، شرعی است؟

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، اگر قصد جدی بخشش نداشته، پول به ورثه می رسد و در مورد وصیت، در زاید بر ثلث، موکول به اجازه ورثه است.

[سؤال 8645]

4. چون وصیت نامه، از نوع وصیت نامه های چاپی است و متوفی در مورد این که نوشته: (ثلث مال خود را تعیین نمود)، چیزی از ثلث تعیین نکرده و جلوی آن خط کشیده، آیا می شود ثلث این پول را در راه نیات او خرج کرد یا نه؟

در خاتمه، بعضی از روحانیون عقیده دارند که چون پول را به حساب شما ریخته و در قبض شما نیست بخشش درست نیست، در صورتی که این پول در اختیار من است.

بسمه تعالی، ثلث را باید بدهید به کسانی که تعیین کرده تا با نظر خود در خیرات برای میت صرف کنند.

ص: 393

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت امام خمینی، مرجع عالی قدر و رهبر شیعیان جهان، سلام علیکم، خداوند به شما سلامت و طول عمر عنایت فرماید، این جانب دو مسأله دارم:

1. پدرم در سال 1334 هجری قمری وصیت نموده که دو دانگ از يك ملك و دو دانگ از ملك دیگر به عنوان ثلث قرار داده شود و درآمد آن صرف خیرات و موارد عام المنفعه گردد و پس از سی سال، دو دانگ ملك اول را وقف نمایند - که وصی ها پس از سی سال وقف مسجد جامع نمودند - و دو دانگ ملك دوم را تا سی سال به همان طریق مصرف نمایند و پس از سی سال، به هفت فرزند صغیری که در زمان خود داشته بدهند. وصی ها هم طبق وصیت نامه عمل نمودند و در دفترخانه رسمی به نام همان هفت نفر واگذار نمودند. آیا در این خصوص، موافقت و امضای ورثه دیگر لازم است یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر ملك موضوع وصیت به مقدار ثلث مجموع دارایی شخص وصیت کننده بوده، اجازه سایر ورثه شرط نیست.

[سؤال 8647]

2. یکی از ورثه صغار به نام رضا قبل از انقضای سی سال فوت نمود و ورثه او مادرش بود. آیا سهم رضا ارث مادر است یا به شش نفر دیگر می رسد؟

بسمه تعالی، اگر منظور، انتقال ملك به ورثه بعد از سی سال بوده، وارثی که در خلال سی سال فوت کرده، از آن سهمی ندارد.

[سؤال 8648] 4723

بسمه تعالی

مدتی است که شوهرم فوت کرده است هرچه داشتیم بر سر بنایی و تعمیر خانه ای که داشتیم گذاشتیم و در اوایل فوت شوهرم انحصار وراثت به دارایی و داسرا دادم و

ص: 394

تحقیق شد که غیر از من شوهرم وارثی ندارد و اجازه دادند که به ثبت بروم و این خانه را به نام خودم سند بگیرم و چون احتیاج داشتم گفتم حتماً به ثبت برسد و پولی از بانک بگیرم و تعمیرش کنم اما اداره ثبت به من می گوید که این خانه يك ثلثش به شما می رسد بقیه را باید دولت بگیرد، من که تمام دارایی و امیدم همین به اصطلاح سایه بالا سر است متحیر و پریشان دست به دامان شما امام شدم، اگر واقعاً حق من نیست که نمی خواهم این دو روز عمر در جایی که حق من نیست زندگی کنم، اما خدا خودش می داند که نصف پول این خانه از زحمت خودم و ارث پدرم بوده است، حالا شما هر امری می فرمایید به دیده منت دارم چون اداره ثبت يك آقای می فرستاد مرا بستوه آورده که این حق دولت است و باید به نام مستضعفین ثبت شود به عقیده پزشکان بر اثر نداشتن اسپرم همسرم، ما بچه دار نشدیم فتوایی وصیت نامه را که از دادسرا گرفته ام ضمیمه نامه است که شما ملاحظه فرمایید. این جانب تمناً دارم که من مدت چهار سال و نیم است سرگردانم هر چه زودتر جواب بدهید.

بسمه تعالی، بر فرض ثبوت وصیت در تمام خانه و نبود وارثی در هیچ يك از طبقات، نفوذ وصیت در زاید بر ثلث مربوط به اجازه حاکم شرع است و شما مجازید در تمام خانه تصرف کنید.

[سؤال 8649] 4724

بسمه تعالی 1361 / 12 / 14

حضور مبارک فقیه و دانشمند عالی قدر عالم تشیع و رهبر کبیر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت امام خمینی، مدّ ظله العالی، محترماً به عرض عالی می رسانیم:

پدر ما در سن 87 سالگی در دو سال قبل فوت می کند. از او دو پسر و همسر مجدد باقیمانده است. برادر همسرش وصیت نامه ای پس از فوتش ارائه داده است که طبق آن: پدر ما تمام اموالش را برای مدت پانزده سال بعد از فوتش حبس شرعی کرده که عواید آن به مصارف متعدد و عمومی برسد.

ص: 395

پدرمان در زمان حیاتش - چه خودش شخصاً و چه با دادن وکالت به شخص وصی - کلیه اموال خویش را که حبس شرعی کرده بود فروخته است. فقط يك قطعه زمین زراعتی دیمی در تاکستان قزوین باقیمانده که آن را هم يك سال قبل از فوتش (با وکالتی که برای فروش به وصی داده بوده) قول نامه کتبی می کند که بفروشد، ولی موفق نمی شود و خریدار هم تقاضای خسارت کرده است. حال وصی ادعا می کند که این قطعه زمین هم بایستی مدت پانزده سال در اختیار او باشد؛ در صورتی که با توجه به مسأله 2707، احکام وصیت رساله شریفه عملیه که می فرماید: «اگر موصی کاری کند که معلوم شود از وصیت خود برگشته - مثلاً خانه ای را که وصیت کرده به کسی بدهند، بفروشد یا دیگری را برای فروش آن وکیل نماید - وصیت باطل می شود».

استدعا داریم از نظر شرعی معین فرمایند:

1. چون پدرمان تمام آن چیزهایی را که وصیت کرده بعد از فوتش پانزده سال حبس شرعی باشد فروخته است؛ فقط این قطعه زمین باقیمانده که آن را هم قول نامه کتبی برای فروشش تنظیم کرده بود که موجود است؛ آیا وصیت نامه با معاملات که رویش انجام داده - با توجه به مسأله 2707 - باطل است یا نافذ می باشد؟

2. آیا موصی می توانسته کلیه اموالش را وصیت کند یا فقط تا ثلث مالش حق داشته؟

بسمه تعالی، وصیت در ثلث ترکه نافذ است و در بقیه موقوف است به اجازه ورثه و چنانچه موصی در مال مورد وصیت تصرف کرده - به طوری که با وصیت منافی است - وصیت باطل شده است.

[سؤال 8650] 4725

بسمه تعالی 1361 / 9 / 29

محضر مبارك رهبر عظیم الشان مستضعفان جهان، حضرت آیت الله العظمی نایب الامام، امام خمینی

احتراماً؛ به استحضار می رساند: پدرمان در سال 1343 قبل از فوت - که دارای

ص: 396

همسر و چهار پسر و سه دختر بود - در حضور همسر، فرزندان و بستگان شفاهاً فرزند ارشد خود را وصی و فرزند دیگر را وکیل تعیین و ضمن وصیت، ثلث از ماترك خود را جهت مخارج كفن و دفن و ایام ثلاث و نماز و روزه اختصاص داد که با تأیید وراثت - ضمن تنظیم صورت جلسه مورخ 1343/ 3 / 25 به خط و گواهی روحانی محل - مطابق شرع مقدس، دو هکتار از زمین متصرفی متوفی به مبلغ (شصت هزار ریال) آن روز، تحویل چهار فرزندان آن مرحوم داده شد و بقیه ماترك بین ورثه - یازده سهم - تقسیم گردید؛ اکنون پس از گذشت نوزده سال، یکی از دختران وصیت پدرش را نفی نموده و مطالبه دو هکتار زمین که به عنوان ثلث، تعیین و طبق قانون اسلامی برای متوفی در 19 سال قبل خرج شده، از وصی و سایر ورثه مطالبه می کند؛ اینک از محضر مبارك آن امام استدعا داریم با توجه به فرمان اخیر آن رهبر مبنی بر اجرای قوانین اسلامی در مورد وصیت مرحوم پدرمان و همچنین هزینه هایی که انجام شده، آیا خوشایند خدا و موافق شرع انور است که یکی از دخترها هزینه كفن و دفن و ایام ثلاث را که از محل ماترك متوفی صرف شده است، نفی و موجب بی حرمتی آن مرحوم را فراهم نماید؛ با وجودی که در ذیل صورت جلسه، اثر انگشت او موجود است؟ تقاضا داریم دستور صریحی در مورد وصیت و هزینه های انجام شده با توجه به عرایض فوق مرقوم فرمایند که محل حاجت است.

بسمه تعالی، با فرض این که وصیت نموده و برای مورد وصیت، ثلث تعیین کرده و بیش از ثلث نبوده، وصیت نافذ است و وارث حق مزاحمت ندارد.

[سؤال 8651] 4726

بسمه تعالی

حضور مبارك رهبر کبیر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران امام خمینی، دام ظلّه، بدین وسیله از محضر آن حضرت استفتا می نمایم:

شخصی مصارفی را معین نموده که از ثلث مالش خرج شود، پس از انجام تمام

ص: 397

موارد وصیت، مقداری از ثلث باقیمانده که میت مطلبی در این مورد نفرموده. آیا این مقدار باقیمانده از ثلث جزو ماترك محسوب می شود و به ورثه می رسد یا خیر؟

والسلام علی عباد الله الصالحین

بسمه تعالی، اگر در تمام ثلث وصیت نکرده به ورثه می رسد.

[سؤال 8652] 4727

بسمه تعالی 1361 / 4 / 14

مقام والای ولایت فقیه، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

با تقدیم فتوکی دو برگ وصیت نامه یکی از اعضای جمعیت خیریه و یک طومار تنظیم شده به وسیله اعضای جمعیت خیریه اسلامی، توجه حضرت عالی را به مطالب زیر معطوف می دارد:

1. پس از فوت آن مرحوم بلافاصله مراسم اولیه انجام و امضا کنندگان زیر برای پیاده کردن و اجرا نمودن مطالب مندرج از طرف نامبرده - با در نظر گرفتن خدا و شرع مقدس اسلام - اقدام نموده ایم.

2. مرحوم، به جز همسرش، وارث درجه یک ندارد، ولی وارث درجه دو دارد.

3. وراثت نامبرده در بند دو برای انجام نیت متوفی، مشکلاتی پیش پای امضا کنندگان قرار داده اند.

4. سعی و کوشش فراوان به عمل آمده که هرچه زودتر خواسته متوفی اجرا شود. به علت مشکلات مذکور تا به امروز توفیقی حاصل نشده است.

5. متوفی پس از تنظیم وصیت نامه در حضور پانزده نفر، بعد از برگشت از قم، در جلسه عمومی جمعیت خیریه اسلامی - که خود نیز یکی از اعضای آن جمعیت بوده - اقرار و اعتراف دایر به تأیید وصیت نامه و تکمیل دقیق آن در حضور حدود پانصد نفر اظهار داشته است: چون این جانب اولاد ندارم؛ همه اعضا ورثه بنده هستند. کل ماترك خودم را در اختیار جمعیت خیریه اسلامی قرار می دهم. خیریه در نگهداری آن ها

ص: 398

کوشش نموده، درآمد آن را در راه های خیر عمل نمایند.

استدعای امضا کنندگان این است: تکلیف شرعی ما را در مورد اظهارات و وصیت متوفی روشن فرمایند.

بسمه تعالی، شخص متوفی اگر در حال حیات دارایی و اموال را از ملك خود خارج کرده و در ملك شخص یا اشخاص یا جهتی درآورده و به دنبال آن قبض و اقباض در خارج هم متحقق شده، ورثه در آن حقی ندارند، ولو این که در اسناد رسمی انتقال حاصل نشده باشد. ولی اگر نقل و انتقال شرعی و قبض و اقباض خارجی در حیات نامبرده متحقق نشده باشد، فقط وصیت مشارالیه در ثلث مجموع ترکه نافذ است و امر بقیه اموال با ورثه است.

[سؤال 8653] 4728

بسمه تعالی

شوهر این جانب فوت نموده و وصیت کاملی نموده است؛ او با توجه به داشتن شش فرزند و با توجه به این که سه دانگ خانه را به ما داده، در وصیت گفته است که دو دانگ را خرج من کنید؛ که يك دانگ آن برای من و فرزندانم خیلی کم است. آیا اشکال ندارد که ما کمتر خرج ایشان کنیم؟

خداوند سایه مبارکتان را بر سر همه مسلمین جهان مستدام بدارد.

بسمه تعالی، وصیت اگر به وجه شرعی ثابت باشد، در مقدار يك سوم مجموع ترکه نافذ است؛ و در زاید بر آن، موقوف به اجازه ورثه است.

[سؤال 8654] 6408

4. آیا موصی می تواند از سهم ثلث، بیشتر وصیت نماید؟ چون وصیت کرده 20 سال نماز و روزه برای وی خریداری شود، اما ثلث وی کفاف نمی دهد.

بسمه تعالی، در زاید بر ثلث، موقوف بر اجازه ورثه است.

ص: 399

بسمه تعالی

با سلام و درود خدمت رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران می خواستم سؤالی را مطرح کنم و جواب بشنوم:

ما پنج برادر و چهار خواهر هستیم و پدرمان در موقع رفتن، هیچ وصیتی نکرد و فقط وصیت نامه ای پیدا کردیم که مربوط به چندین سال قبل است؛ یعنی از ده سال هم بیشتر می باشد؛ و وقتی این وصیت نامه را می نوشت، یک برادر و دو خواهر بودند و اموالش را بین این سه نفر تقسیم کرد؛ تعجب این جا است که آن مرحوم، اموال یکی از خواهرانمان را که قطعه ای زمین بوده فروخته است و الآن نزدیک به چهار سال از فوت آن مرحوم می گذرد، ولی هنوز اموالش رسیدگی نشده؛ البته ما با چند روحانی تماس گرفته ایم و حتی جلسه ای در منزل تشکیل دادیم، ولی هیچ نتیجه ای حاصل نشده. لطفاً جواب را برایم بفرستید.

بسمه تعالی، وصیت مزبور اگر به تقسیم ترکه برگردد، اعتباری ندارد و باید طبق موازین شرعی بین ورثه تقسیم شود؛ و اگر نسبت به مقداری یا تمام مال وصیت نموده که به کسی داده شود، به مقدار ثلث نافذ است و مابقی بین ورثه تقسیم می شود.

بسمه تعالی 1361 / 7 / 1

محضر مقدس رهبر کبیر انقلاب اسلامی و سرور محترم حضرت مستطاب نایب الامام، الامام خمینی ادام الله ظلالة الشارفه

اگر انسانی در جبهه شهید شود و در وصیت نامه خود قید فرماید که مثلاً بنده پنج سال تمام نماز و روزه قضا دارم و به جا بیاورید و از او تنها دو فرزند باقیمانده باشد و یک همسر و در ضمن دارایی هم نداشته باشد و فقط مثلاً ماهیانه از طرف دولت

ص: 400

اسلامی، مبلغی به عنوان مخارج روزانه همسر شهید و دو فرزند ایشان به ایشان بدهند و از طرفی فقط مقداری وسایل خانه از قبیل فرش، یخچال، گاز و غیره دارد و آن نیز چون فرزندانش خردسال می باشند و احتیاج به وسایل خانه دارند مورد نیاز است. حال اگر بعضی از بستگان او بخواهند که وسایل خانه را بفروشند و نماز و روزه او را ادا نمایند آیا چنین کاری امکان دارد و درست است یا خیر؟ حال با این وضعیت چگونه این پنج سال روزه و نماز را ادا نماید و تکلیف در این مورد چیست؟ والسلام

بسمه تعالی، وصیت او نسبت به ثلث ترکه اش نافذ است و اگر بر ثلث اضافه ای دارد بر عهده پسر بزرگ تر است.

[سؤال 8657] 4731

بسمه تعالی 1361 / 12 / 2

محضر مبارك امام امت ياور مستضعفان جهان

مستحضر می دارد: شخصی که در وصیت نامه ثبتي اقرار نماید که من خودم شاه پرست هستم و به فرزندانم نیز توصیه می کنم که در تحت امر شاه باشند؛ در غیر این صورت از املاك من چیزی به آنان تعلق نمی گیرد، و آن ها فرزندان من نیستند و اقرار نماید که برای من پنجاه سال اجرت بگیرد نماز و روزه بخوانند و از سران حکومت طاغوتي دستور العملی داشته باشد که هرچه املاك به دست بیاورد تعلق به خودش است، قانون شرع اسلام در مورد املاك ایشان چه حکمی را صادر می نماید؟

بسمه تعالی، هرچه از اموال شرعاً مال او بوده، بعد از عمل به وصیت، اگر بیش از ثلث نباشد، بین ورثه او تقسیم می شود و توصیه خلاف شرع او اثری ندارد.

[سؤال 8658] 4732

بسمه تعالی

محترماً معروض می دارد: این جنبه طبق يك برگ فتوکی وصیت نامه مرحوم پدرم

ص: 401

که به امضای چهار نفر از علمای وقت بروجرد ممهور شده است و به پیوست تقدیم می شود، چهار دانگ از خانه مسکونی اش را در حیات خود هنگام تقسیم اموال بین فرزندانش به این جانبه داد و دو قطعه از املاکش را ثلث خود معین نموده است؛ و چون دو برادر این جانبه در آن وصیت نامه وصی معین شده اند، برای این که حق این جانبه را به نفع خود کنند و ثلث را هم از بین ببرند، آن را کأن لم یکن نموده اند، به این عنوان که چون این وصیت نامه محضری نیست قبول نمی باشد؛ و حال این که سهمیه خود آن ها و سایر ورثه - از خانه و مستغلات - در زمان حیات پدر، محضری به آن ها انتقال داده شد، این وصیت نامه جهت تکمیل آن انتقال ها بوده. چون این مسأله شرعی است، از محضر مبارک استدعای عاجزانه دارم که در جواب این جانبه مرقوم فرمایید: این وصیت نامه - که مدرک این کمینه باشد - شرعی و صحیح است یا نه؟ و به دادگستری شهرستان بروجرد هم امر فرمایید که به این موضوع رسیدگی کنند تا حق را به صاحب حق برگرداند، که این جانبه با چهار سر عایله حقم تضييع و در مانده نگردم. در خاتمه، از درگاه خداوند یکتا خواستارم که سایه بلند پایه مستطاب عالی را از سر مستضعفین، مخصوصاً مستضعفین ایران کم و کوتاه نفرماید.

بسمه تعالی، هر چه که محرز شده شخص در زمان حیات به فرزندش واگذار نموده و تسلیم او کرده، سایر ورثه در آن حقی ندارند؛ ولی اگر وصیت نموده که بعد از وفات، چیزی از مالش به یکی از فرزندانش برسد وصیت در ثلث ترکه نافذ و در زاید بر آن موقوف بر اجازه ورثه است. و در لزوم عمل به وصیت اگر ثابت باشد، ثبت در محضر دخالت ندارد.

[سؤال 8659] 4733

بسمه تعالی

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

چه می فرمایید در این مسأله که شخصی فوت نموده و وصیت می نماید که بعد از

ص: 402

فوت، املاك و مجاری آن تحویل همسرش باشد و از درآمد آن بهره برداری نماید تا فوت نماید. حال با توجه به این که سن آن خانم کمتر از شصت سال نیست و آن مرحوم، يك پسر بزرگ و چند دختر داشته و خود بانوی نامبرده توانایی دخالت کردن در املاك را ندارد مگر این که اداره آن به وسیله چند کارگر انجام شود - چون احتمال می دهد دامادان قصد دارند در املاك و مجاری تصرف نموده و بعد از او حق پسر بزرگش را تضييع نمایند - آیا پسر بزرگ می تواند سهمیه ارث پدری خود را با نظر کارشناس محلی و روحانی محل، تصرف نماید و تا مادرش حیات دارد، درآمد آن ملك و مجاری را طبق وصیت به مادرش بدهد - که بعداً باعث اختلاف نباشد - یا باید در تصرف مادر بوده باشد؟ استدعا می شود مشروحاً مرقوم فرمایید تا روشن گردد.

بسمه تعالی، پسر سهم الارث خود را می تواند مطالبه نماید.

[سؤال 8660] 4734

بسمه تعالی 1361 / 4 / 21

محضر مقدس رهبر عالی قدر انقلاب امام خمینی، در تاریخ 1361 / 2 / 29 نامه ای به آن محضر مقدس ارسال گردید تا به حال جواب نفرموده اید و به این جانب نرسیده. پیرمردی هستم 84 ساله، پسری داشتم که در جبهه شهید شده و حالیه وصیت نامه از طرف برادرانش و مادرش درآورده و می گویند هرچه ارث دارد به مادر حلال کرده چون مادر شريك ما نیست و ما با زن دیگر زندگی می کنم آیا این وصیت نامه صحیح است یا پدر هم از ارث حقی می برد؟ و در این جا کسانی بوده اند که جواب می دهند و یکی رساله خود امام هم در این جا است ولی به این ها اعتنا نمی کنم مگر از دفتر امام.

بسمه تعالی، اگر شهید اموال خود را در زمان حیات به مادر بخشیده و به قبض او درآورده دیگران در آن حقی ندارند ولی اگر وصیت کرده اموال او را بعد از فوت به مادرش بدهند وصیت در ثلث ترکه نافذ است و بقیه به ورثه می رسد.

ص: 403

محضر مبارك حضرت آيت الله العظمى امام خمينى، دام ظلّه

با نهايت احترام و ادب به عرض مى رسد: اين جانب ساكن يكي از محله هاى شهرستان سارى هستم، در آن جا پيرمردى سكونت داشت كه از طبقات سه گانه وارثى نداشت. قبل از فوت، من را كه روحانى محل بودم وصّى خود قرار داد و وصيت نامه اى نيز تنظيم كرد كه بعد از فوت او طبق آن وصيت رفتار نمايم. وصيت موصى به شرح زير بود: 1 - مراسم كفن و دفن سوم و چهلم معمول شود. 2 - از اموال موجود داده شود. 3 - پنج سال صوم و صلاة داده شود. بقيه اموال او به مصرف خيرات و مبرات برسد. بنده با حضور عدول مؤمنين اموال منقول و غير منقول متوفى را صورت بردارى كردم بجز مقدارى از اثاث البيت و خانه و زمين خانه سرا و مقدارى از زمين مزروعى. و از آن جايى كه زمين هاى مزروعى متوفى در حال حيات - چون خودش پيرمرد بود قدرت كار كردن نداشت - به صورت مزارعه اى و نصفه كارى در دست چند نفر از اهل همان محل بود هر ساله طبق قرارداد مقدارى از محصول را به او و مقدارى را خود بر مى داشتند، بعد از فوت بنا شد تا ده سال اموال مرحوم نگهدارى شود، پس از آن در معرض فروش قرار گيرد چند نفرى كه قبلاً زمين متوفى را داشتند آمدند درخواست كردند به همان صورت سابق زمين را به صورت مزارعه اى زراعت نمايند، در دادستى شهرستان سارى قراردادنامه اى از آن ها اخذ شد آن ها يكي دو سال مقدارى از محصول را دادند، سپس از استرداد زمين و محصول خوددارى مى كنند و اظهار مى نمايند كه در زمين حق تصرف پيدا كردند و مال آن ها شده نظريه حضرتعالى در اين مورد چيست؟ اگر حق پيدا كردند مال آن ها محسوب مى شود وظيفه بنده در قبال وصيت چيست؟ و اگر حق پيدا نمى كنند باز هم وظيفه بنده چيست؟ از محضر آن رهبر عزيز تقاضا مى شود نظرات خود را كتباً مرقوم فرماييد.

عظمت اسلام و مسلمین و طول عمر آن رهبر عالی قدر را از خداوند مسئلت دارم.

بسمه تعالی، وصیت در ثلث ترکه میت نافذ است و در مورد نزاع مذکور به محاکم صالحه مراجعه نمایند.

[سؤال 8662] 4736

بسمه تعالی 1361 / 9 / 28

محضر مقدس رهبر عالی قدر انقلاب جمهوری اسلامی ایران

1. شخصی فوت شده است و قلیل املاکی دارد در مرض موتش وصیت نموده است و یکی از دخترانش را وصی خود قرار داده، آیا وصیت بر ثلث بدون رضایت وارث صحیح است و یا خیر؟

بسمه تعالی، وصیت در مقدار ثلث مجموع ترکه نافذ است و در زاید بر آن موقوف بر اجازه ورثه است.

2. در ضمن وصیت نامه مقداری از اموال خودش که نخيله به عنوان بخشش و حق خدمت در مرض موتش به همان وصی داد آیا این بخشش و حق خدمت در مرض موت صحیح است و یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر در حال حیات مالی به کسی بخشیده و در زمان حیات خود تحویل موهوب له داده هبه صحیح است.

3. باز همان شخص موصی در مرض موتش پنج اصله نخل وقف ابا عبدالله الحسین علیه السلام نموده است، آیا این وقف در مرض موت بدون رضایت وارث صحیح است؟ حکم الله جاری فرمایید.

بسمه تعالی، اگر وقف و تحویل جهت وقف در زمان حیات شخص انجام گرفته صحیح است و رضایت وارث شرط نیست.

[سؤال 8663] 6138

5. شهید از خود اموالی بر جای گذاشته و در ضمن مقداری هم مقروض است؛ آیا این اموال (که شامل مقداری وسایل زندگی و يك اتومبیل است) به ورثه تعلق می گیرد یا باید به فروش برسد و قرضش ادا شود؟

بسمه تعالی، اول باید قرض او از اموالش ادا شود و اگر وصیتی کرده به آن عمل شود و آنچه باقی بماند به ورثه می رسد.

ص: 405

جناب مستطاب، نایب الامام، حاج سید روح الله الموسوی الخمینی، دامت افاضاته، محترماً به عرض می رساند که:

رونوشت وصیت نامه ای خدمتتان ارسال می گردد. موصی در تاریخ 7 / 11 / 1361 فوت نموده است و دارای دو زن و سه پسر و هفت دختر می باشد که دو پسر و یک دختر صغیر می باشند. این وصیت نامه، سه هفته بعد از فوت موصی، توسط زن های ایشان ظاهر شده، که غیر از زن ها و یک پسر، هیچ یک از فرزندان از این وصیت نامه اطلاعی نداشته اند و به آن راضی نیستند. پس از مطالعه موارد مندرج در وصیت نامه، واضح گردید که چند مورد از موارد موجود در وصیت نامه را فروخته، و یا کارهایی انجام داده که روی آن قسمت ها شماره گذاری شده، که به اطلاع می رساند: سؤال این است که:

1. آیا وصیت نامه کلاً باطل می شود، یا این که همان قسمت های فروخته باطل می شود، و یا این که به قوت خود باقی است؟ حکم شرعی آن را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، بر فرض ثبوت وصیت شرعاً، نسبت به مقداری که یقین به فروش آن دارند، وصیت باطل، و در بقیه باقی است.

[سؤال 8665]

2. آن مواردی که وصیت شده، تقریباً دو ثلث از بهای کل ثروت موصی را تشکیل می دهد؛ حکم شرعی این سؤال را هم بیان دارید.

بسمه تعالی، وصیت، در ثلث ترک نافذ است.

[سؤال 8666] 4738

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر عظیم الشان، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی

ص: 406

پس از تقدیم سلام و عرض ادب، به عرض می‌رسد که زن پدری داشتیم که بدون اولاد بوده؛ او در زمان حیات خودش وصیت کرده که چهار تکه فرش که زیر پایش بوده، به مسجد حاج عباس در آستانه داده شود؛ البته ناگفته نماند که این فرش ها پنجاه يك ثروتش هم به شمار نمی‌آمده است؛ که ما طبق گفته خودش، بعد از او آن ها را به مسجد تحویل داده ایم و الآن دو - سه سال است که تحویل مسجد است؛ حالیه خواهرزاده اش اظهار می‌دارد که می‌بایستی آن قالی ها به ما داده شود؛ ما چون طبق وصیت خودش عمل کرده ایم می‌خواهیم بدانیم که حقیقت امر از نظر شرعی چیست؟ اگر کار ما بر خلاف بوده، قالی ها را از مسجد گرفته و به وراثت تحویل دهیم؟ می‌خواهیم دین مرحومه بر گردن نباشد.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، وصیت نافذ است و باید به آن عمل شود.

[سؤال 8667] 4739

بسمه تعالی 14 / 5 / 1361

مدیریت محترم دفتر امام خمینی، رهبر عظیم الشان انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، السلام علیکم، ضمن آرزوی طول عمر امام امت و تداوم انقلاب اسلامی تا انقلاب جهانی حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، يك سؤال شرعی از محضر شریفان داشتیم؛ امیدوارم عنایت فرموده و پاسخ آن را مرقوم فرمایید.

پدر مرحوم این جانب در وصیت نامه ای که نوشته اند، ابتدا این جانب را قیّم و ناظر تعیین کرده؛ سپس در وصیت نامه شان این جمله را می‌نویسند: «... و بعد، ثلث ماترك خود را به خود اختصاص می‌دهم که از آن، پنج سال قضای ماه رمضان و ده سال قضای نماز یومیّه و دو بیست نماز آیات و مبلغ پانصد تومان ردّ مظالم و يك دوره حزب يك صد و بیست جلدی برای قرائت در تعزیه های مسلمین در مسجد خانگه و همچنین مدت چهار روز تعزیه حضرت سیدالشهدا در محرم الحرام در مسجد خانگه

ص: 407

برپا دارند و...». و اما سؤال بنده از محضرتان این است که آیا وقتی موارد ذکر شده در بالا انجام گرفت، مابقی ثلث را می توان به پسران و یا در حالت کلی به فرزندان که جهت تأمین زندگی و حفظ آبرو نیاز دارند بخشش کرد؟ (البته با نیت این که این بخشش از جانب مرحوم پدرم است).

و دیگر این که چهار روز تعزیه حضرت سیدالشهدا باید فقط يك بار صورت گیرد یا هر سال باید تکرار شود؟ مجدداً با عرض معذرت از مزاحمت و سلامتی برای رهبر کبیرمان، منتظر دستورات شما هستم.

بسمه تعالی، در برپا کردن مجلس روضه خوانی، تابع کیفیت وصیت است و چنانچه در وصیت، تکرار قید نشده باشد، يك بار کفایت می کند و مازاد ثلث، با اجازه ورثه صرف خیرات شود.

[سؤال 8668] 4740

بسمه تعالی 14 / 1 / 1362

حضور محترم حضرت مستطاب حجت الاسلام والمسلمین، رهبر عزیز جناب آقای روح الله الموسوی الخمینی، زید عمره

فدایت شوم، مقداری کتاب مذهبی و غیر مذهبی، بعد از فوت مرحوم پدرم موجود بود؛ آیا این کتاب ها جزء اموالی است که بین ورثه تقسیم می شود؟ و اگر تقسیم می شود، اول باید ثلث مرحوم را جدا کنیم؟

ناگفته نباشد پنج ساعت قبل از فوت که کاملاً حالش خوب به نظر می رسید، در حضور یکی از روحانیون و یکی از فرزندان خود وصیت نمود که از جمع اموال خود، ثلث اموال را خرج خیرات نمایید و دستوری در این مورد اظهار نمود؛ مشکل ورثه این است: آیا کلیه کتاب ها به پسر ارشد مرحوم می رسد یا این که جزء اموال به حساب می آید؟

بسمه تعالی، ثلث از کتاب هم خارج می شود.

ص: 408

محضر مرجع عالی قدر جهان، رهبر انقلاب، حضرت امام خمینی، دامت برکاته

پس از ابلاغ سلام و تحیت، معروض می دارد: مردی در حال صحت و اختیار، به صورت وصیت می نویسد: «چون وارثی ندارم، تمام اموالم - از منقول و غیر منقول - مادام الحیات مربوط به خودم و اگر زودتر از عیالم مردم، همه اموالم را به همسرم بدهید»؛ آیا پس از مرگ او، تمام اموال، مال عیالش می شود یا خیر؟ حکم الله را مرحمت فرمایید و فتوکپی وصیت نامه را ضمیمه نامه کردم.

بسمه تعالی، وصیت در ثلث مجموع ترکه نافذ است؛ و در زاید بر آن، موقوف بر اجازه ورثه است.

بسم الله الرحمن الرحيم

سماحة آية الله العظمى الإمام القائد، السيد روح الله الموسوي الخميني، دام ظلّه، السلام عليكم ورحمة الله وبركاته، نرجو من سماحتكم الجواب على الاستفتاء مشكورين:

أوصى رجل قبل وفاته بسنين لوصيّه أن يخمس جميع ما ترك، وفي الحادي عشر من المحرم وفي مجلس عزاء الحسين عليه السلام فجأة انتقل إلى رحمة الله...؛ وبعد وفاته قال أحد السادة بأن ليس على المرحوم خمس؛ لأنه كان يعطي كلّ شهر ألف دينار ووصولاته موجودة ويدعي السيّد أنّ بعد إتمام خمسه أعطى ألف دينار هدية؛ فما هو تكليف الوصي؟ وإن تعين الإعطاء، فهل يعطى لمقلّد الموصي أم لمقلّد الوصي؟ وهل يعطى من أصل التركة أم من الثلث؟

بسمه تعالی، لابدّ للوصي من العمل بالوصية إلا إذا علم بعدم اشتغال ذمّة الموصي بالخمس، وفي فرض عدم العلم يخرج من أصل التركة ويعطى للمجتهد الذي يجب تقليده أو وكيله.

پیشگاه مبارک و مبارز عالی قدر و پیشوای بزرگ شیعیان و رهبر انقلاب اسلامی، امام خمینی

به عرض آن مقام می رسانم: این جانب پدرم در سال 1351 فوت نموده و اموال مرحوم طبق دستور شرع اسلام رسیدگی شده و یک قطعه زمین - تقریباً یک قفیز و نیم - ثلث مرحوم شده و به مبلغ دو هزار تومان در سال 1351 قیمت شده و با رضایت کلیه وارثین، تحویل وصی مرحوم گردیده است؛ ولی من وصی تا این ساعت، بیش از مبلغ بیست هزار تومان بابت دو هزار تومان ثلث مرحوم خرج نموده ام و مدرک هم در دست دارم. آیا من - از لحاظ شرع اسلام - باز هم بابت ثلث این مرحوم بدهکار هستم یا خیر؟ تقاضا دارم فتوای خود را در این موضوع به این جانب اعلام دارید تا من از شك درآیم.

بسمه تعالی، اگر در وقت تحویل زمین با نظر وصی و سایر ورثه معامله ای به قیمت معین واقع شده همان قیمت تعیین شده را باید بدهید و در غیر این صورت زمین به قیمت فعلی آن، ثلث محسوب است.

بسمه تعالی

محضر حضرت آیت الله العظمی رهبر عظیم الشان امام خمینی، دامت برکاته

اگر کسی نسبت به ثلث ماترک خود وصیت کند که آن را از اصل مال، اخذ و به مساکین بدهند، آیا وصی شرعی و قانونی می تواند بعد از او بدون عذر از این امر منصرف بشود؟ و آیا برای وراثت جایز است بدون ادای حق موصی لهم، کل مال را بین خود تقسیم کنند؟ تقاضا از آن فقیه العصر، این که حکم مسأله را مرقوم و با مهر شریف مزین فرمایند. أطال الله بقاء حضرتکم

بسمه تعالی، تا به وصیت عمل نشده، ورثه حق تصرف در ترکه را ندارند؛ و بر وصی لازم است بر طبق وصیت عمل نماید.

بسمه تعالی 1361 / 9 / 12

خدمت حضرت امام خمینی، با عرض سلام

پدرم مدت يك سال پیش فوت نموده و اموال او شصت هزار تومان است که بیست هزار تومان، خرج نماز و روزه او گردیده است و چهل هزار تومان مانده است؛ او دو فرزند دارد؛ یکی نوزده ساله که ازدواج نکرده و دیگری ده ساله که به مدرسه می رود. آیا مبلغ مانده را می توانم خرج مدرسه فرزند دیگر نمایم؟ در ضمن مادرم سیده است؛ آیا می شود خمس را حساب کرد و به او داد؟ و آیا می توانم مبلغ باقیمانده را به راه خیر، مثلاً پل سازی و جاده سازی خرج نمایم؟ کدام راه را از نظر شرعی اجازه دارم؟ عمر طولانی رهبر انقلاب را خواستارم.

بسمه تعالی، اگر میت وصیت کرده، ثلث ترکه باید در مصارفی که تعیین کرده مصرف شود؛ و چنانچه مصرف به خصوصی تعیین نکرده باشد، صرف در مطلق خیرات مانع ندارد.

بسمه تعالی 1362 / 1 / 21

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی، سلام علیکم ورحمة الله، خداوند متعال وجود مقدس شما را برای ملت مسلمان و مستضعفین تا قیام حضرت مهدی علیه السلام سلامت بدارد.

شخصی فوت نموده و دارای زن و دو دختر در منزل می باشد؛ وصیت نموده است که ثلث مال را به امور خیریه اختصاص دهید؛ اگر به وصیت ایشان عمل شود، بایستی منزل مسکونی به فروش برسد و در تهران با عیال و دو دختر باقیمانده، اجاره نشینی و خرج زندگی خیلی مشکل است. آیا می توانند مبلغ ثلث را به طور اقساط پردازند؟

بسمه تعالی، اگر میت مال دیگری دارد، می توانند ثلث را از آن مال بدهند و

اگر غیر از خانه، مال دیگری ندارد و اگر بخواهند ثلث را از خانه بدهند، ورثه در حرج واقع می‌شوند، می‌توانند در خانه تصرف کنند و ثلث قیمت را به اقساط بدهند.

[سؤال 8675] 4747

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

به عرض عالی می‌رساند: وصیت نامه ای از شخصی باقیمانده؛ مواردی چند از وصیت نامه، در زمان حیات فروخته شده؛ در حال فوت، از آن مرحوم يك قطعه زمین زراعتی به مساحت تقریبی صد هکتار و يك باب خانه که در وصیت نامه قید شده باقیمانده؛ زمین زراعتی در زمان حیات قولنامه عادی شده، ولی به فروش نرفته و خانه هم باقی است؛ از طرفی از آن مرحوم اموال دیگری هم هست که در وصیت نامه قید نشده. حال از محضر مبارك، فتوای شرعی می‌خواهم:

1. با قولنامه شدن زمین و به فروش رفتن آن و بودن يك باب خانه آیا وصیت نامه می‌تواند باطل باشد و آیا به زمین قولنامه شده ثلث تعلق می‌گیرد یا خیر؟

2. آیا به اموال دیگر هم که در وصیت نامه قید نشده و در حال فوت موجود بوده، ثلث تعلق می‌گیرد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر در وقت قولنامه معامله تمام نشده و مجرد قولنامه بوده، زمین و خانه مورد وصیت از ثلث میت محسوب می‌گردد.

[سؤال 8676] 4748

بسمه تعالی

با عرض سلام خدمت کارگزاران دفتر امام، محترماً به عرض شما می‌رسانم: مطلبی درباره شهید برای ما مشکل شده است که از شما آقایان می‌خواهیم راه حل آن را برای ما روشن سازید.

ص: 412

مشکل درباره وصیت شهید است که وصیت کرده: برای من دو ماه و نیم روزه بگیرد؛ و او گفته است که روزه ها را مادرم بگیرد، ولی مادر شهید مریض است و روزه های خودش را هم نمی تواند بگیرد؛ راهنمایی فرمایید. و دیگر، يك ماه نماز وصیت کرده است؛ آیا مادرش می تواند انجام دهد یا نه؟

يك مسأله دیگر: شهید پنج هزار تومان از مادرش می خواهد که او گفته: به حساب دولت واریز کنید، ولی ما نمی دانیم که آن پول را به چه کسی و چه ارگانی بدهیم. خواهش می کنم راهنمایی فرمایید.

در ضمن، چون دست ما خالی است آیا می شود هر موقعی که پول داشتیم، به هر جایی که شما راهنمایی فرمایید پرداخت کنیم؟

بسمه تعالی، بر مادر که نمی تواند روزه بگیرد، عمل به وصیت واجب نیست و اصولاً اگر شهید بابت قضای روزه پولی از مال خود تعیین نکرده، چنین وصیتی وجوب عمل ندارد؛ و مادر می تواند نماز قضای فرزندش را به جا آورد؛ و پول مورد وصیت را هر وقت توانستید می توانید به حساب جاری نخست وزیری مربوط به بازسازی مناطق جنگی واریز نمایید.

[سؤال 8677] 4749

بسمه تعالی

1. شخصی وصیت می کند خمس و سهم امام علیه السلام تمام اموال را بدهید؛ بعضی از ورثه مدعی هستند که متوفی خودش خمس و سهم امام را داده و بعضی بدون مدرک، مدعی هستند که متوفی نداده است. تکلیف وصی متوفی چیست؟ آیا موظف است تمام سهمین اموال را بدهد یا وظیفه دیگری دارد؟

بسمه تعالی، با فرض ثبوت وصیت به خمس، باید خمس را ادا کنند و از اصل ترکه خارج می شود؛ و اگر شرعاً ثابت شود که بدهکار خمس نیست و وصیت نموده، وصیت او در ثلث ترکه اش نافذ است.

2. اموال و ماترك متوفی که باید تخمیس گردد، معیار پرداخت سهمین، برحسب قیمت روز خرید

ص: 413

شخص متوفی است یا بر حسب قیمت روز فوت متوفی است یا بر حسب قیمت روز تقسیم ماترك می باشد؟

بسمه تعالی، میزان، قیمت روز ادای خمس است.

3. اگر متوفی قبل از فوت، ملکی را خریده و در هنگام خرید، قبالة عادی یا محضری را به نام شخصی دیگر - از قبیل زن یا فرزند خود - کرده، آیا به صرف قبالة به نام دیگری کردن، آن دیگری مالک خواهد بود یا نه؟

بسمه تعالی، مجرد این کار موجب ملکیت نیست و اگر اختلافی هست، باید در محکمه شرعیه حل شود.

[سؤال 8678]

4. شخصی در وصیت خود ذکر می کند که حضرت ابا الفضل علیه السلام در اموال من شريك است و يك سوم آن، مال حضرت ابا الفضل علیه السلام است و بعداً مواردی دیگر را ذکر می کند؛ سؤال این است: ثلث مال که وصیت در او نافذ است، آیا به حضرت علیه السلام اختصاص دارد یا با موارد دیگر تقسیم می شود یا حضرت ابا الفضل در این وصیت، حقی ندارد؟

بسمه تعالی، اگر در مقام وصیت به نحو مذکور بیان نموده، ثلث مال او متعلق به حضرت است که باید صرف در امور مربوط به ایشان بشود و می توانند در مطلق خیرات، به قصد اهدای ثواب آن به حضرت صرف نمایند و نفوذ سایر وصایا موقوف است به اجازه ورثه.

[سؤال 8679] 4750

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

محترماً به استحضار می رساند که شوهر این جانب در تاریخ 1351 / 11 / 22 وصیت نامه ای تنظیم نموده، که از جمله آن این است که مبلغ هفتاد هزار ریال بابت نماز و روزه به مدت ده سال و اعمال حج عمره پس از فوتش از محل ثلث ماترك

ص: 414

پرداخت شود؛ نامبرده در سال 1355 به رحمت ایزدی پیوسته و در زمان وصیتش، خانه ای به ارزش تقریبی پانصد هزار ریال داشته، و امروزه خانه مذکور بیش از آن موقع ارزش دارد؛ با توجه به این که این جانب از متوفی دارای اولاد نبوده و زنی مسن و بدون کار و شغل و درآمد می باشم و هیچ گونه امرار معاشی ندارم و پسری دارم از شوهر قبلی که خودش جداگانه زندگی می کند و قادر به کمک این جانب نیست و در حقیقت شخصاً مستحق هستم، لذا از محضر امام بزرگوار استدعا دارد در این مورد، نظر شرعی صادر فرمایند.

ضمناً با توجه به مراتب بالا و وضع زندگی خودم، پول نماز و روزه و حج از ثلث ماترك، به ارزش زمان وصیت و حیات متوفی است یا به نرخ فعلی؟

بسمه تعالی، اگر ثلث اخراج نشده، باید به وصیت متوفی به قیمت فعلی ترکه عمل شود.

[سؤال 8680] 4751

بسمه تعالی 1361 / 12 / 22

حضور رهبر انقلاب اسلامی، امام خمینی، دامت برکاته، با سلام و درود

در قسمتی از وصیت نامه شوهرم نوشته شده: عاید سه دانگ دیگر دکان، برای معاش و تحصیل ورثه صغیر و بدون سرپرست این حقیر می باشد. آیا این قسمت، طبق قوانین اسلام قابل اجرا است یا نه؟ خواهشمند است مرا راهنمایی فرمایید.

بسمه تعالی، اگر مجموع وصایای مالی میت به مقدار ثلث مجموع ترکه باشد، وصیت نافذ و لازم الاجرا است؛ وگرنه در زاید بر ثلث، منوط به اجازه ورثه است.

[سؤال 8681] 4752

بسمه تعالی 1361 / 10 / 13

دفتر استفتائات آیت الله العظمی حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

به عرض می رساند: برادری شهید شده و در وصیت نامه اعتراف کرده است: «هر

ص: 415

آنچه از منقول و غیر منقول متعلق به من می باشد؛ در موقع تقسیم، ابتدا دو نصف کرده، نصف آن متعلق به همسر است که به او تعلق دارد و از نصف بقیه، دیونم را پرداخت نمایید...» پس از شهادت، پدر و همسر شهید هم وصیت نامه را امضا کرده اند و فعلاً در موقع تقسیم ماترک، پدر شهید منکر مالکیت همسر شهید نسبت به نصف اموال می باشد. اکنون با ارسال فتوکپی وصیت نامه استدعا می شود مرقوم فرمایید، آیا این انکار مسموع است یا خیر؟ و اموال موجود - با توجه به وصیت نامه - به چه نحوی باید تقسیم گردد؟ من الله التوفیق بسمه تعالی، در فرض مرقوم، بر نصف مزبور حکم وصیت مترتب است که پس از اخراج دیون با بقیه وصایا در ثلث ترکه نافذ است. مگر آن که به طریق شرعی اثبات شود که متوفی اعتراف به ملکیت مقررلها نموده است.

[سؤال 8682] 4753

بسمه تعالی 1361/9/28

حضور مبارک حضرت امام، دام ظلّه

محترماً به عرض می رساند: از مرحوم ابوی، وصیت نامه ای موجود است که در آن ثلث ماترک وی و چگونگی مصرف آن تعیین گردیده. علاوه بر ثلث، موصی بخشش هایی به دختر و دو پسر خود نموده که در آن نوشته گردیده: دختر وی از ماترک او سهم پسر برد و به دو پسر خود نیز مبلغ هفتصد هزار ریال به احدی و مبلغ یک میلیون ریال به احد دیگری - علاوه بر سهم الارث - بخشش نموده است. لطفاً وظیفه شرعی ما نسبت به عمل به این وصیت نامه را بیان فرمایید. ضمناً در وصیت نامه اسمی از وصی برده نشده است و معلوم نیست وصی چه کسی است.

بسمه تعالی، بخشش هایی که در وصیت نامه مرقوم شده، چنانچه مورد آن را به موهوب له تحویل نداده، صحیح نیست و وصیت در ثلث ترکه نافذ است و چنانچه وصی معلوم نشده به حاکم شرع مراجعه شود و وصیت به این که دختر سهم پسر برد، نافذ نیست.

ص: 416

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت مستطاب آیت الله العظمی امام خمینی، جعلت فداه

شهیدی در وصیت نامه اش ثلث کلیه ماترك خود را وصیت نموده که برای خودش خرج کنند. در حالی که ماترك او تنها يك منزل كوچك و حداقل اثاثیه لازم زندگی است. و نیز وصیت نموده که والده و همسرش هم تا وقتی خودشان مایلند در همان منزل بمانند و کسی متعرض آن ها نشود، در صورتی که ورثه - که عبارتند از مادر و همسر و يك پسر بالغ و يك دختر - هیچ يك وجه نقد برای خریدن ثلث ماترك را ندارند تا از این طریق به وصیت عمل کنند. وظیفه شرعی در قبال وصیت مذکور چیست؟

بسمه تعالی، باید به ثلث مورد وصیت عمل شود و در غیر این صورت نمی توانند در ترکه تصرف کنند.

بسمه تعالی

محترماً از حضور آن حضرت طلب فتوا و استعلام می نمایم که بعد از فوت شخصی بین وراثت سؤالاتی مطرح می باشد.

1. آیا ثلث ذکر شده در وصیت نامه، مقداری از ثلث را در برمی گیرد یا شامل تمام ماترك می شود؟

2. آیا وراثت می توانند بعد از انجام دادن بقیه وصایا، باقیمانده ثلث را بین خود تقسیم نمایند؟

3. اگر باید تمام ثلث به مصرف برسد، وارث می توانند این مصرف را خود برعهده گیرند؟

توضیح این که وصایای آن مرحوم، در موارد ثلث که شامل بیست سال نماز و روزه

و نماز آیات، رد مظالم و اطعام به فقرا انجام گرفته و تنها قسمت باقیمانده از وصیت نامه آن مرحوم، کمک به تعمیر سه مسجد و يك حمام دایر واقع در قریه زادگاه آن مرحوم می باشد.

در پایان، طول عمر و سلامتی آن حضرت را از خداوند متعال خواستاریم.

بسمه تعالی، پس از برداشت مخارج کفن و دفن از اصل ترکه و همچنین کسر بدهی میت از اصل ترکه، ثلث مورد وصیت از تمام باقیمانده ترکه میت برداشته می شود و وصی موظف است ثلث را در مصارفی که تعیین شده به مصرف برساند.

[سؤال 8685] 4756

بسمه تعالی 4 / 5 / 1361

حضور مبارك امام امت، حضرت آیت الله العظمی آقای خمینی، مدّ ظلّه العالی

شخصی به طور مطلق وصیت کرد که شش هزار متر تقریبی باغ مرکبات خودش - که يك طرف آن وصل به باغ اخوی زادگان او می باشد - از بابت ثلث مصرف شود، در صورتی که کل باغ در سه وهله به فاصله پنج یا شش سال درخت کاری شده و هر قطعه با درخت های تبریزی که دور هر قطعه می باشد منفک شده. باتوجه به این که مساحت قطعه اولی و دومی که يك طرف آن طبق وصیت متوفی مشخص شده، کمتر از شش هزار متر است، آیا می شود این مقدار را فقط برای ثلث خرج کرد یا برای تکمیل شش هزار متر باید مقداری از قطعه سوم بر آن افزود؟ چون مسأله يك بار به وسیله نامه سؤال شد و جواب نرسید، متمنی است جهت رفع مشکل جواب را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، اگر شش هزار متر باغ مرکبات از ثلث کل دارایی شخص متوفی بیشتر نباشد، باید از مجموع سه قطعه آن را جدا کنند و به مصرف مورد وصیت برسانند.

ص: 418

3. من در حدود سه سالم بوده که مادرم فوت کرده است. برای دایی های من از پدرشان زمین هایی به ارث مانده و تا چندی قبل، این زمین ها همین طور تقسیم نکرده مانده بود. الآن که تقسیم کرده اند، به ما می گویند که وصیت نامه داریم که به خواهرتان

مبلغ صد تومان پول و مقداری زمین (که به نسبت زمین های آن ها بسیار کمتر است) بدهید. ما وصیت نامه را ندیده ولی خودشان می گویند 27 سال پیش نوشته شده. آیا این وصیت نامه بعد از 27 سال به این صورت قابل اجرا است.

بسمه تعالی، اگر وصیت محرز است، شرعاً باید به آن عمل شود. و بعد از عمل به وصیت در ثلث ترکه باقی ترکه باید بین تمام ورثه مطابق قانون ارث تقسیم شود.

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، روحی له الفداء، محترماً متمنی است پاسخ مسأله ذیل را مرقوم فرمایید.

شخصی فوت کرده و در وصیت نامه اش که حدود دو سال قبل از فوتش تنظیم نموده، نوشته است: مبلغ يك صد و بیست هزار تومان بابت سهم امام و سهم سادات و رد مظالم بدهکار است؛ و همسرش می گوید: حدود چهار ماه قبل از فوتش به من گفته: پنجاه هزار تومان حق الله بدهکارم و پنج هزار تومان داده که به يك سید مستحق داده ام و می گوید: وقت اظهار این حرف کسی پیش ما نبوده است. ضمناً يك ماه قبل از وفاتش در قم به محضر شریف شما مشرف و مبلغی را تقدیم نموده است، ولی اولاً، معلوم نیست چه مبلغی تقدیم کرده و ثانیاً، نظر به این که وی شخصی روحانی بوده، محتمل است آنچه خدمت شما داده از مردم - یعنی از مقلدین حضرت عالی - باشد. اکنون لطفاً مرقوم فرمایید - باتوجه به مبلغی که در وصیت نامه نوشته و باتوجه به

اظهارات همسر متوفی و باتوجه به شرفیابی آن مرحوم خدمت حضرت مستطاب عالی - : چه مقدار از ماترك وی را بابت وجوهات شرعیه باید جدا کرد؟

بسمه تعالی، اگر ثابت است که به مبلغ مرقوم وصیت کرده، نافذ است و باید به آن عمل کنند، مگر این که بدانند ذمه او به این مبلغ مشغول نبوده است که در این صورت، در ثلث ترکه نافذ است.

[سؤال 8688] 586

2. برادر این جانب در جنگ تحمیلی شهید شده است و وصیت کرده که برای او نماز و روزه استیجاری به جای آورده شود. با توجه به این که در منطقه کسی نیست که نماز و روزه استیجاری به جای آورد و ضمناً در شهرهای دیگر، نماز و روزه هر سال، تقریباً 6 هزار تومان می باشد و اگر بخواهیم برای هر سال این مبلغ را پرداخت نماییم، حدود 60 هزار تومان می شود که امکان پرداخت این مبلغ وجود ندارد - زیرا شهید دارای سه فرزند و همسر می باشد - وظیفه چیست؟ لازم به یادآوری است که تا جایی که من می دانم، شهید نماز و روزه را به جای آورده است. خواهشمند است در این مورد هم وظیفه ما را روشن فرمایید.

بسمه تعالی، مقداری که شهید از ثلث ترکه خود برای نماز و روزه تعیین کرده، باید بر طبق وصیت در آن عمل شود.

[سؤال 8689] 4758

بسمه تعالی هفدهم ربیع الاول 1403 ق

محضر مبارك حضرت نایب الامام، روح الله الموسوی الخمینی، مرجع عالی قدر و رهبر انقلاب اسلامی ایران، دام عمره الشریف، سلام
علیکم

حدود هشت سال پیش برادر دینی ما به رحمت ایزدی پیوسته و ارشد اولاد ذکور خود را وصی خود قرار داده و وصیت نموده که ثلث مال او را از منقول و غیر منقول برای وی به مدت 45 سال نماز و روزه بخرند. وصی تا کنون مدت شش سال نماز و

ص: 420

متوفی دارای سه اولاد ذکور و شش نفر اناث و همسر متوفی است. منزلی از مرحوم به جا مانده که بعد از فوت وی ابتدا برادر میت و خانواده اش در آن سکونت داشتند و یک نفر زن و مرد - که با اجازه میت در زمان حیاتش - در آن منزل ساکن بوده اند و اینک قریب به سی ماه است که فرزندان آن مرحوم که ساکن آبادان بوده و به علت جنگ عزیمت نموده اند، در آن منزل سکونت دارند. عده ای از وراث حقوق بگیر بوده و تمکن اجاره منزل را دارند. با عرض کلیات فوق، استدعای صدور فتاوی آن مقام در موارد زیر را دارد.

1. عبادت برادر متوفی و خانواده اش - بعد از فوت مالک - در ملکی که ثلث آن جدا نشده چگونه است؟
2. شخصی که در حیات متوفی اجازه سکونت در ملک را از میت داشته، اجازه برای اقامت، بعد از فوت هم معتبر است یا خیر؟
3. ورثه می توانند تمامی منزل را که ثلث آن جدا و مفروض نشده اجاره نموده و اجاره بها را به وصی بدهند تا نماز و روزه بخرد؟
4. ورثه می توانند به منظور رفاه زندگی، در ملک تصرف و لوله کشی، چاه کنی و تعریض شارع نمایند یا خیر؟
5. اجاره کننده تمامی منزل - که ثلث آن تفکیک و جدا نشده - می تواند در تمامی ملک، اعمال واجب و مستحبی انجام دهد؟
6. در صورتی که حدود و ثغور ثلث میت مشخص نیست، اجاره آن از وصی ممکن است یا باید حدود تعیین و سپس اجاره شود؟
7. چنانچه وصی ثلث را از منزل جدا نکند و قیمت آن در زمانی که بایستی می فروخته گران بوده و اگر در اثر عدم فروش، قیمت ملک پایین بیاید، وصی نسبت به تفاوت بها مسئول است یا خیر؟

8. رضایت وراثت به منظور انجام عمل مستحبی در ملك مذکور، لازم است یا خیر؟

بسمه تعالی، لازم است وصی، بر طبق وصیت عمل کند و تا عمل نشده، هیچ گونه تصرف در ترکه، برای هیچ کس جایز نیست.

[سؤال 8690] 4274

2. شخصی از دنیا می رود و وصیت می کند يك مقدار از اموالش برای نماز و روزه باشد و در ضمن، همین شخص متوفی اهل ربا و سود بوده است که هرگاه کسی محتاج او می شد، قرض او همراه با ربا بوده است و دیگر این که وجوهات هم نمی پرداخته؛ آیا از این مقدار اموال بایست وجوهات و یا این که رد مظالم اخراج شود یا خیر؟

بسمه تعالی، باید اولاً دیون او که از جمله آن، وجوه شرعی و مظالم عباد است، داده شود و در باقیمانده به وصیت عمل شود و وصیت در ثلث نافذ است.

[سؤال 8691] 4759

بسمه تعالی 1361 / 5 / 24

محضر مبارك دفتر امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

احتراماً؛ با عرض سلام، به پیوست وصیت نامه شهید دکتر محمدعلی فیاض بخش تقدیم می گردد. بنابر وصیت ایشان 1/4 ثلث باید خرج کفن و دفن و ایام ثلاثه که هفت و چهلم ذکر شده گردد. کل مخارج مبلغ 50000 تومان شده است که 1/4 ثلث بسیار بیشتر از آن می شود. آیا وصی می تواند مازاد ثلث را برای مخارج سال شهید و یا خیرات دیگری با نظر خود، مصرف کند؟ و اصولاً پدر شهید - بنابر ولایتی که دارد - اجازه تصرف در این مازاد ثلث را دارد. در غیر این صورت تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، در مطلق خیرات صرف کنند و احتیاطاً از ورثه اجازه بگیرند.

ص: 422

3. اگر شخصی وصیت کند که مثلاً 40 سال برای او نماز و روزه بخوانند و اتفاقاً زودتر فوت نمود، باید به این وصیت عمل شود؟ (قبل از 40 سال فوت کرده) آیا زمانی که بالغ نبوده و نماز و روزه بر او نبوده، باید به حساب آورد؟

بسمه تعالی، وصیت در ثلث نافذ و باید به آن عمل شود.

بسمه تعالی 1361 / 3 / 29

حضور مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه الشریف

شخصی شهید شده که وصیت نامه ایشان پیوست عریضه است؛ آیا ثلث که وصیت کرده، ثلث صد هزار تومان است که نقد داشته یا ثلث تمام اموال؟ چون غیر از این صد هزار تومان که وصیت کرده و جوه شرعیّه آن داده شود، اموال دیگری هم از قبیل منزل و اثاث منزل دارد؛ لذا چون عبارت وصیت نامه خوب روشن نیست و شهید، صغیر هم دارد، تقدیم حضور مبارك شد که هر طور باید عمل شود دستور فرمایید.

بسمه تعالی، میزان، ظاهر الفاظ وصیت است؛ اگر نسبت به مبلغ خاصی از اموال خود وصیتی نموده، وصیت در مورد همان مال باید تنفیذ شود.

بسمه تعالی

محضر آیت الله العظمی رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران دامت برکاته

لطفاً به سؤالات این جانب جواب مرحمت فرمایید:

1. فرزند شهیدم وصیتی نموده که فتوکی آن تقدیم می گردد، که چند سال نماز و روزه استیجار و نود روز کفاره روزه عمد برایش پرداخت گردد، اولاً چند سال چقدر است؟

وصیت نموده که از حقوقش استیجار و کفاره فوق پرداخت شود، و حقوق بعد از

شهادت مربوط به ورثه است که از طرف اداره مربوطه خود تقسیم نموده و به حسابی که برای افراد تحت تکفل آن شهید واریز می نماید، آیا با این حقوق می شود آن نماز و روزه و کفاره را انجام داد؟ و در صورتی که بشود هرگاه بعضی از وراث مکلف مثل زن او موافقت نکند آیا می توان از سهمیه صغار نماز و روزه را استیجار و کفاره را پرداخت نمود یا نه؟ در صورتی که از این حقوق نشود، شهید مقداری ما ترك دارد که به اندازه ای است که تکافوی استیجار نماز و روزه و کفاره را می نماید، آیا می شود از آن پرداخت نمود یا نه و در صورتی که نشود این بنده که امکانات نداشته و نمی توانم به وصیت او عمل نمایم چه وظیفه ای برای من منظور می نماید. تکلیف نماز و روزه و کفاره چه می شود؟

بسمه تعالی، وصیت او در حقوقی که بعد از شهادت او به خانواده داده می شود نافذ نیست و در ترکه او در مقدار ثلث آن نافذ است و اگر ثلث وافی به همه نیست تقسیط می شود و قدر متیقن از چند سال دو سال است.

[سؤال 8695]

2. فرزند شهید دیگرم وصیت نموده که يك ماه و نیم روزه برایش استیجار شود ولی ایشان نظر به این که بسیجی بوده و ماترکی نداشته و ندارد و این جانب هم فاقد امکانات مالی هستم تکلیفم در این مورد چیست و در رابطه با روزه هایی که نگرفته چیست؟

بسمه تعالی، با فرض این که ماترك ندارد وصیت او نافذ نیست.

[سؤال 8696] 4762

بسمه تعالی 1358 / 9 / 20

دفتر حضرت آیت الله امام خمینی، رهبر جمهوری اسلامی

شخصی در حیات خود مبالغی پول که کمتر از يك سوم مال خود می باشد برای مخارج ضروری، نماز و روزه در اختیار شخص سیدی گذاشته که تاریخ فوت سید

ص: 424

1336/4/27 و تاریخ گواهی فوت آن شخص 1336/4/29 می باشد. آیا عیال ایشان که شوهر چهارم او می باشد و از او اولادی ندارد از آن پولی که برای مخارج ضروری و نماز و روزه در حیات خود جدا نموده، حقی دارد یا خیر؟

بسمه تعالی، در صورتی که مجموع وصایای او زاید بر ثلث نباشد وصیت مذکور نافذ است و مبلغ مزبور به ورثه نمی رسد.

[سؤال 8697] 4763

بسمه تعالی

محضر آیت الله العظمی خمینی مدّ ظلّه العالی

اشخاصی که در مستشفی فوت می کنند بدون وصیت، آن میت را می شود از مال او کفن، و صرف خرج دیگر بکنند.

بسمه تعالی، مصارف متعارفی غسل و کفن و دفن از اصل ترکه برداشته می شود و احتیاج به وصیت ندارد.

[سؤال 8698] 4764

بسمه تعالی 1358/5

محضر مرجع بزرگ عالم اسلام و تشیع حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته، مسائلی است به شرح ذیل:

1. شخصی در حالت مریضی، طی یادداشتی در حضور چند نفر که به امضای آنان نیز رسیده است، مبلغ کل موجودی پول خود را که بالغ بر سی و یک هزار تومان بوده است؛ با کسر مخارج کفن و دفن، بقیه پول را پس از حیات به عیال خود داده و توضیح داده است که وراثت دیگر حقی به این پول ندارند. در صورتی که شخص متوفی دارای مادر و یک دختر از زن دیگری می باشد. آیا این وراثت، از این پول حقی دارند یا خیر؟

بسمه تعالی، حکم وصیت را دارد که اگر پول مذکور از ثلث ترکه بیشتر نباشد نافذ است و در زاید بر ثلث، موقوف به اجازه ورثه است.

ص: 425

2. شخص متوفی، حدود پانزده روز پس از این که در محل کشاورزی خود، حالش به هم می خورد؛ مجدداً در حضور چند نفر دیگر، شفاهاً وصیت می کند و باز عیال خود را به عنوان وصی معلوم می کند و مبلغ دو هزار تومان جهت مصرف در حسینیه و مسجد محله آن جا اختصاص می دهد که وصی بپردازد. ولی شخص متوفی اسمی از ثلث خود را نمی برد و ثلث خود را معلوم نمی کند. آیا متوفی حق ثلث خود را دارد؟ و اگر دارد، ثلث به دست کدام يك از وراث باید قرار گیرد: مادر، همسر، یا دختر؟ احکام شرعی را در این مورد بیان فرمایید.

بسمه تعالی، وصیایی که شخص کرده؛ در ثلث ترکة او نافذ است. چه اسم ثلث را ذکر کرده باشد یا نه.

[سؤال 8700] 4765

بسمه تعالی 10 / 10 / 1361

محضر مقدس رهبر بزرگوار و نایب عالی قدر امام زمان و پیشوای مسلمانان جهان، حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی با تقدیم ادب و احترام؛ به عرض آن پیشوای معظم می رساند:

شخصی در سال 1342 به خط و امضای خودش وصیت می کند که پس از وفاتش ثلث از اموالش به مصرف خیریه برسد و در ذیل همان وصیت نامه اثاث خانه اش را به پسر منحصر به فردش واگذار می کند و دخترانش را از اثاث خانه اش که نسبتاً قابل توجه می باشد محروم نموده است. آیا سایر وراث و یا یکی دو نفر از آن ها می توانند ثلثیه مذکور را قبول و بر طبق وصیت نامه به مصرف برسانند و واگذار کردن اثاث خانه اش را به برادرشان رد نمایند و قبول نکنند؟

بسمه تعالی، بعید نیست صحت هر دو وصیت در ثلث ترکة، و توقف هر دو وصیت نسبت به زاید بر ثلث ترکة بر اجازه ورثه. اگر چه مسأله خالی از اشکال نیست و احتیاط ترك نشود.

ص: 426

زیدی در بیست و سه سال قبل، وصیت کرده بود و فرزند خود را وصی و عیال خود را ناظر قرار داده و از ماترك خود، بعد از پرداخت تمام دیون، مبلغ هفتصد تومان را ثلث خود قرار داده تا با این مبلغ، اجیر گرفته و يك ماه و نیم روزه و سه سال نماز به جا آورند؛ متأسفانه الی حال به وصیتش عمل نشده و مالیه اش تقسیم نشده؛ اگر وارث بخواهند طبق وصیتش عمل بکنند، با وضع زمان، مبلغ تعیین شده هفتصد تومان در برابر يك ماه و نیم روزه و سه سال نماز ناچیز است. آیا باید تمام نماز و روزه را بدهند یا فقط به اندازه هفتصد تومان عمل نمایند؟ حکم آن را مرقوم فرموده که محل حاجت است.

بسمه تعالی، اگر به ثلث وصیت کرده، هر مقدار از نماز و روزه مورد وصیت که ثلث فعلی به آن وافی است، باید داده شود.

احتراماً؛ ضمن تقدیم فتوکی و وصیت نامه (غیر رسمی) همسر که در تاریخ 1 / 8 / 1359 در جبهه های نبرد حق علیه باطل به افتخار شهادت نایل آمده؛ خواهشمند است سؤالات زیر را به نحو مقتضی به عرض حضرت امام خمینی رسانده و نظر مبارکشان را امر به ابلاغ فرمایید.

1. به دلیل وجود اختلافات و مشکلات عدیده، این جانب به اتفاق فرزندم ناگزیر به ترك خانه ای که متعلق به همسر بوده است، هستم و لذا قصد آن دارم تا با رعایت حق شفعه نسبت به فروش بی قید و شرط سهم الارث خود و فرزندم (که قیمومت آن را به حکم قانون به عهده دارم) اقدام نمایم. با عنایت به مراتب فوق خواهشمند است نظر مبارک امام را در این مورد اعلام فرمایید که آیا فروش خانه مذکور به صرف وجود

جمله: «خانه ام را تا زمان حیات مادرم نبایستی بفروشید؛ زیرا او حق این را دارد که تا آخر عمرش در آن زندگی کند» در وصیت نامه - صرف نظر از شرایط روانی زمان تحریر آن - بر خلاف موازین شرع مقدس اسلام است یا تنها برای این جانب تعهد اخلاقی ایجاد می نماید؟ آیا کل وصیت نامه و برای کلیه وراث لازم الاجرا می باشد یا تنها برای این جانب و در این مورد لازم الرعایه می باشد؟

2. در صورتی که فروش خانه بر خلاف شرع باشد و چنانچه مادر شهید مادامی که در قید حیات است حق داشته باشد در آن خانه سکونت نماید و با عنایت به این که قسمت اعظم آن خانه متعلق به طفل صغیر (2/5 ساله) شهید می باشد یا در صورتی که خانه در تصرف کامل مادر شهید باشد و یا این جانب ناگزیر به فروش غیرعادلانه آن به مادر شهید گردم (مثلاً با اقساط 25 ساله) که مآلاً در دراز مدت منجر به تصبیح حق فرزند شهید شود؛ مسئولیت شرعی آن به عهده چه کسی خواهد بود و تکلیف شرعی من در این میان چیست؟

3. با توجه به این جمله از وصیت نامه: «تمام اموال جزئی (خانه و ماشین و غیره) که دارم، متعلق به فرزندم می باشد که بایستی فقط همسر به عنوان قیم عمل کند تا بزرگ شود»؛ اصولاً این جانب حق دارم به نحوی که مصلحت آتی صغیر ایجاب نماید، در مورد اموال مذکور تصمیم گیری نمایم یا خیر؟

4. آیا این جانب حق دارم مهریه خود را نقداً درخواست نمایم یا خیر؟ و با توجه به این که در وصیت نامه تصریح گردیده: کلیه اموال متعلق به فرزندم می باشد؛ از محل فروش کدام اموال باید مهریه این جانب پرداخت گردد و آیا می شود ملزومات و مایحتاج زندگی را برای تأمین آن فروخت یا خیر؟

بسمه تعالی، وصیت سکنای منزل برای مادر و واگذاری اموال به فرزند در ثلث مجموع ترکه نافذ و در زاید بر آن موقوف بر اجازه ورثه است.

بدهی شهید بابت مهریه زوجه و غیره مقدم بر وصیت است و از اصل ترکه خارج می شود و زن از قیمت ساختمان منزل و از اعیان منقولات ارث

می برد. و قیّم صغیر، مکلف است اموال صغیر را حفظ کند تا پس از بلوغ و رشد او تحویل وی دهد، مگر آن که مصلحت صغیر ایجاب کند که تمام یا قسمتی از اموال او را برایش بفروشد و وصیت سکناى منزل برای مادر مانع از فروش منزل نیست، ولی مشتری حق ندارد موصی لها را از سکونت منع کند.

[سؤال 8703] 4768

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر اسلام، حضرت امام خمینی، پس از عرض سلام

این بنده خدا در دو مسأله دینی به مشکل برخوردیم. مشکل اول آن که ما دو برادر و دو خواهر از يك پدر و مادر هستیم. پدر ما نود و هفت سال عمر کرد و من که برادر کوچک هستم و 65 سال از عمر من رفته، خدمتگذار پدر بودم. چون مادرم 30 سال قبل فوت کرد من برای خدمت پدر انجام وظیفه کردم تا پدر فوت کرد. پدرم وصیت نامه رسمی نوشت و تمام ملك و مال هر چه داشت در وصیت نامه قید کرد و دو قفیز ملك خود را ثلث برای خود قرار داد که پس از فوتش وصی که پسر بزرگ است و وکیل که پسر کوچک است، برای آن مرحوم پنج سال نماز بخوانند و مابقی را در عزای امام حسین خرج کنند. ولی محضر، قباله ای که به فروش برسد نمی نویسد. مشکل دیگر آن که يك خواهر داریم که شوهرش اهل قمار و عرق و تریاک می باشد وی خواهر ما را وادار نموده که مانع شود که زمین ثلث پدر به فروش برسد و برای آن مرحوم خرج شود. وی مدعی است که زمین ثلث پدر را به جای مال پدر به من بدهید. در صورتی که يك پنجاهم قیمت ثلث مال پدر به او نمی رسد. متمنی است حکم شرعی را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، ثلث مورد وصیت اگر مشخص باشد باید در مصرف تعیین شده صرف شود و هیچ يك از ورثه حقی نسبت به آن ندارد.

ص: 429

بسمه تعالی

حضور مبارك رئيس الملة والدين آيت الله العظمى، حضرت امام خميني دام ظلله العالی، با کمال توقير و ادای سلام همواره اوقات توفیقات روزافزون آن زعيم عالی قدر را از درگاه باری تعالی مسئلت می نمایم:

1. شخصی فوت نموده و دارایی و متروکات متوفی عبارت از دو باب خانه علی حده و نه باب مغازه و مبلغی وجه در بانک می باشد و در وصیت نامه شرعی، ارشد اولاد خود را وصی قرار داده که پس از فوت تمام دارایی و متروکات موصی را به حیطة تصرف درآورده و پس از ادای دیونات، تقسیم و کما فرض الله بین وراث تسهیم گردد از جمله يك باب از مغازه های موصی با خانه ارشد اولاد خود که وصی نامبرده می باشد، در سند مشترك و مشاع است و در واقع امر 8 باب مغازه مزبور برای موصی قرار گرفته که در وصیت نامه هم درآمد مغازه ها را تا مدت بیست سال قید شده بابت ثلثیه موصی به صرف استیجار سی سال نماز و روزه و سایر خیرات که در وصیت نامه قید شده رساند و بعد از بیست سال تقسیم و کما فرض الله بین وراث تسهیم گردد، حال در اثر عدم سازش و عدم متابعت بعضی از وراث، موصی می تواند خانه خود و 8 باب مغازه را که مشترك است به فروش برساند و طبق وصیت نامه از عین المال فروش ثلثیه عمل کند و بقیه را تقسیم کند. زیرا در مدت بیست سال معلوم نیست وصی زنده باشد و متحمل همه گونه ناملايمات گردد و همچنین دو باب خانه علی حده که وراث در آن سکونت ندارند موصی می تواند به اجاره اشخاصی که مستضعف می باشند بدهد و از مال الاجاره آن ها پس از خرج تعمیرات و سایر جهاتی که موجب ویران شدن آن نشود بابت سهم امام محسوب دارد، و در صورت عدم رضایت بعضی از وراث وصی می تواند در آن ها نماز بخواند، زیرا مدت ها طول می کشد که انحصار وراثت شود.

بسمه تعالی، بدون اجازه همه ورثه فروش صحیح نیست و با اجازه، در صورتی صحیح است که قبلاً به وصیت عمل شود به این نحو که
سی سال

ص: 430

نماز و روزه و سایر اعمال مورد وصیت را از جای دیگر بدهند و بعد املاك را بفروشند و مقداری که صرف وصیت شده را از آن بردارند و بقیه را تقسیم کنند و تا دین میت ادا نشود، تصرف در ترکه جایز نیست.

2. يك نفر كاسب پيرمرد خياط كه مستأجر 2 باب مغازه فوق الذكر بوده در مدت 8 سال در حدود مبلغ دوازده هزار تومان بابت كرایه مغازه و مخارج مربوط به دادگستری و حق الوكاله و سایر مخارج مربوطه دو فقره حکم صادر شده

دادگستری، مدیون و در اثر عدم توانایی تخلیه کرده است و چنانچه اجرائیه صادر گردد محکوم به پرداخت وجوه نامبرده می گردد و چون توانایی ندارد محکوم به زندان است، برای جلوگیری از تعقیب نامبرده و برائت ذمه از مستأجر اجازه فرمایید مبلغ نامبرده بابت سهم امام علیه السلام محسوب گردد که در نتیجه برائت ذمه از مستأجر و موجد حاصل شده و ادای دین طرفین گردد.

بسمه تعالی، اگر تمکن از ادای دین خود ندارد باید به او مهلت داده شود.

3. در تاریخ 7 / 6 / 1358 مبلغ يك هزار و دوست تومان به حساب 100 آن امام واریز کردم بعداً متوجه شدم که بابت ساختمان مستضعفین است اما خمس واجب و بر ذمه است. مستدعی است اجازه فرمایید بابت سهم امام علیه السلام محسوب گردد.

بسمه تعالی، اجازه دادم.

[سؤال 8705] 4770

بسمه تعالی 1361 / 5 / 26

حضور مبارك رهبر عظیم الشان، آیت الله العظمی حضرت مستطاب حاج آقا روح الله موسوی خمینی، دام ظلله العالی، اماما! چه می فرمایید در این مسأله:

شخصی ده سال قبل به رحمت ایزدی پیوسته و وصیت کرده که دارایی را فوراً جمع آوری کرده پس از دادن قروض محققه اگر چیزی از کل دارایی باقیماند از محل ثلث دارایی، این پنج فقره را ادا کند. روزه (ده سال)، نماز (ده سال)، حج (يك)، زغال (50 خروار) و يك صد ختم قرآن بدهند و چنانچه پنج فقره داده شد و چیزی ماند، برای خود موصی ده سال روزه و نماز بدهند، والسلام.

در اثر اختلافات جزئی بین وراثت، ماترك تا کنون تقسیم نشده؛ ولی در عین حال از جمع دارایی مقداری به دفعات به فروش رسیده و جوهری هم از مال الاجاره

ص: 431

دریافت گردیده که ثلث آن جهت انجام مصارف معینه خواسته شده در بالا تحویل اوصیا شده است؛ ولی حالیه طبق محاسبه ای که به عمل آمده با فروش قسمتی دیگر از ماترك و دادن ثلث آن به اوصیا کلیه خواسته ها انجام و برآورده می شود و دیگر تعهدی از موارد وصیت باقی نخواهد ماند.

اماما! با عنایت به عرایض بالا و این که دیگر مورد مصرفی جهت وصیت باقی نخواهد ماند؛ آیا ورثه می توانند بدون جدا کردن ثلث مازاد، ماترك را که باقی می ماند کما فرض الله بین خود تقسیم نمایند؟ تمنا دارد وراث را ارشاد و به خاتم شریف ذیلاً مزین فرموده که عندالحاجه حجت بوده باشد.

بسمه تعالی، اگر نسبت به ثلث وصیت نموده، مقدار باقیمانده از موارد وصیت را در وجوه برّ صرف نمایند و تا ثلث را اخراج نکرده اند، نمی توانند ترکه را تقسیم نمایند.

[سؤال 8706] 4771

بسمه تعالی 1361/7/4

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه

شخصی وصیت نموده است که ثلث اموال او را به مصارف معینی از قبیل صوم و صلاة و خمس و زکات و ردّ مظالم صرف نمایند و در وصیت نامه مشخص نموده است که چند سال نماز و روزه و چه مبلغی به عنوان خمس و زکات و ردّ مظالم پردازند. همچنین از همان ثلث، يك قطعه باغ را به عنوان قرآن خواندن بر سر قبرش مشخص نموده است و بعد از انجام همه اعمال و امورات مذکوره در وصیت نامه، اکنون مقداری از ثلث، باقیمانده که اضافه می باشد؛ لذا استدعا داریم تکلیف ما را روشن فرمایید که آیا این مقدار اضافی به وراث برمی گردد؟ یا این که باید صرف در امور خیریه بشود؟

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، مبلغ اضافی را صرف خیرات برای میت نمایند.

ص: 432

بسمه تعالی

دفتر حضرت امام خمینی

احتراماً؛ پاسخ فرمایید: زنی وصیت نموده است ثروتی که از پسر به من يك ششم می رسد و من از روز اول در منزل شخصی ایشان بوده ام و تمامی زحمات من با فرزندان ایشان بوده و برای بنده هم نوه محسوب می شوند. تقاضا می نمایم، بعد از مرگ من ثروت مرا بین دو نوه پسر و يك فرزند خودم تقسیم نمایید.

بفرمایید: آیا این وصیت از نظر شرع مقدس نافذ می باشد یا نه؟

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، وصیت در ثلث ترکه نافذ است؛ به این نحو که ثلث ترکه را به دو نوه او می دهند و بقیه، به فرزندش به ارث می رسد.

بسمه تعالی 1361 / 3 / 15

مسئول محترم دفتر امام خمینی

احتراماً؛ به عرض می رساند که شخصی دارای سه همسر و تعدادی فرزند از دو همسر قبلی و فاقد فرزند از همسر سوم می باشد، ولی در موقع فوت و وصیت، دارایی خود را به سه قسمت تقسیم کرده. قسمت اول را به يك دخترش و قسمت دوم را برای خرج کفن و دفن که آن هم در اختیار دختر مزبور می باشد و قسمت سوم را به همسر سوم مصالحه کرده، و بقیه اولاد و وراثت را از ارث محروم کرده. لازم به تذکر است که حاجی مرحوم دارای دو فرزند پسر و دو فرزند دختر می باشد که همه اولاد خود را از ارث محروم و فقط به دختر نامبرده و زن سوم مصالحه کرده. از آن دفتر محترم خواهشمند است این جانب را در این مورد ارشاد فرمایید.

بسمه تعالی، اگر اموال را در حیات خود به وجه شرعی از ملك خود خارج ساخته، دیگران در آن اموال حقی ندارند؛ ولی اگر وصیت نموده که بعد از

ص: 433

فوت، امور مذکوره را انجام دهند، وصیت فقط در يك سوم مجموع ترکه نافذ است و در بقیه چنانچه ورثه اجازه نکنند، ارث می شود.

[سؤال 8709] 4774

بسمه تعالی

حضرت مستطاب آیت الله العظمی امام خمینی، مرجع تقلید شیعیان و بنیان گذار جمهوری اسلامی، مدّ ظلّه العالی

شخصی چهار زن دارد که سه تای آن ها دارای فرزند و یکی از آن ها نازا است. آنچه دارایی از زمین داشته، به پسرهایش صلح و منتقل کرده. به عیال چهارم که نازا است می تواند خانه مسکونی خود را به عنوان وصیت بدهد؟

بسمه تعالی، اگر وصیت کند، نسبت به ثلث ترکه اش نافذ است و در بقیه، موقوف به اجازه ورثه است؛ ولی می تواند در حیات خود، خانه را به او صلح کند؛ در این صورت از ترکه او محسوب نمی شود و ورثه در آن حق ندارند.

[سؤال 8710] 4775

بسمه تعالی 1361 / 1 / 15

خدمت امام خمینی، و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، مدّ ظلّه العالی

استحضاراً به عرض می رساند: این جانب دارای دوازده اولاد از دو زن می باشم (هشت دختر و چهار پسر)؛ از دوازده اولاد، یازده نفر همگی بزرگ بوده و صاحب زندگی و اهل و عیال می باشند، که من در حد توانایی و در حد مقدرات خودم به آن ها کمک نموده و دخترها را نیز به اندازه وسعم جهیزیه داده و به خانه بخت رفته اند؛ در حال حاضر يك پسر هفت ساله صغیر دارم و چون خودم مریض احوال هستم و سنی از من گذشته است، وصیت نموده و چیزهایی را برای مخارج دفن و کفن خودم معین نموده ام؛ من از مال دنیا فقط هفتاد هزار تومان آب و ملک در جاسب و يك حیاط شصت متری کوچک در تهران دارم که دارای چهار اتاق کوچک و يك زیرزمین

ص: 434

ده متری می باشد که فعلاً در آن ساکن هستم؛ چون اولادهای دیگر من صاحب زندگی هستند، می خواهم بعد از خودم حیاط فوق را به پسر صغیر هفت ساله ام واگذار نمایم؛ اما اولادهای بزرگ تر مانع از این کار می شوند و از لحاظ شرعی هم که به حاکم شرع مراجعه نموده ام، اظهار می دارند: حق نداری بیشتر از ثلث مالت را به پسر کوچکت واگذار کنی. از آن امام بزرگوار استدعای عاجزانه دارم این جانب را راهنمایی فرمایند که آیا من می توانم شرعاً این حیاطم را بعد از خودم به پسر صغیر هفت ساله ام واگذار کنم یا خیر؟ ضمناً حق دو عیالم را تمام و کمال ادا نموده ام.

بسمه تعالی، وصیت در ثلث نافذ است؛ ولی اگر در زمان حیات خود تمام آنچه را می خواهی، به کسی ببخشی، نافذ، و مانع ندارد.

[سؤال 8711] 4776

بسمه تعالی 1361 / 8 / 28

دفتر محترم امام خمینی، با عرض سلام

زوجی که فاقد اولاد می باشند، طی نامه ای به این جانب نوشته اند: منزل کوچکشان که حدود 150 متر مربع می باشد، با مبلغ حدود دویست هزار تومان، بعد از فوتشان به مسجدی تبدیل شود؛ این جانب به علت تعدد مساجد - که حدوداً صد متر به مسجد جامع جدید و 150 متر به مسجد جامع قدیم فاصله بیش نیست - نمایندگانی به منزل زوج فرستادم و گفتم: از وصیت برای مسجد صرف نظر کنند و پیام فرستادم دستور فرمایند چیز دیگری که مورد استفاده بهتر عموم باشد ساخته شود؛ این مرد و زن گفته اند: هر چه من صلاح بدانم بسازم؛ اکنون مرد فوت شده و زن زنده است؛ آیا با اجازه زن که نصف منزل متعلق به او است می شود این منزل گلی که در حال خراب شدن است، به صورت تکیه ای که این محل نیاز دارد - مانند زینبیه، مهدیه، اکبری - ساخته شود یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر اختیار تعیین آن، به نظر و صلاح دید شما موکول شده و ورثه راضی هستند، به هر نحو صلاح بدانید می توانید عمل کنید.

ص: 435

بسمه تعالی

رئیس محترم دفتر امام خمینی، رهبر بزرگ انقلاب اسلامی، محترماً؛ مراتب جهت استحضار و راهنمایی به شرح زیر اعلام می گردد. فدوی دارای همسر و خواهر و خواهرزاده بودم که همسر در ده سال قبل و خواهرزاده، شش سال قبل و خواهرم امسال فوت شده اند. همسر و جبهی نداشته و در اثر مرض سرطان در گذشته که کاهل الصلاة و وصیتی از خود باقی نگذاشته ولی روزه را به واسطه ضعف، عمل نمی نمودند. خواهرزاده ام نیز در اثر سکتته فوت نموده و غالباً نماز ایشان فوت می شد، ولی از گرفتن روزه به واسطه ضعف اعصاب نمی توانستند عمل نمایند و وصیتی هم ننموده اند. خواهرم که در اثر کبر سن مرحوم گشته، نماز را به جا می آوردند، ولی به واسطه کسالت روزه را نمی توانستند به جا بیاورند و دارایی او يك منزل قدیمی به مساحت چهارصد متر می باشد. فعلاً خودم و فرزند و عیال و اطفال فرزندم در آن محل زندگی می کنند. ایشان وصیت نموده اند که مدت سی سال نماز و روزه برایش خریداری شود و خود حقیر که مدت هشتاد سال از سنم می گذرد؛ توانسته ام با زحمت زیاد مبلغ صد و پنجاه هزار تومان که فعلاً دست تاجری می باشد، تهیه نمایم و تاجر مزبور وجه را در اردیبهشت ماه سال آینده باید بدهد. و مدت ده سال برای همسرم که فوت شده به علاوه يك فقره حج که مستطیع بوده و انجام نداده باید تهیه نمایم. يك فقره حج نیز بر من واجب بوده که در اثر کسالت، انجام آن به تعویق افتاده و باید انجام شود و وصیت نامه رسمی هم نموده ام. و یکی از پنج فرزندانم را وصی و دامادم را ناظر بر وصی قرار داده ام، ولی آنان قبول این مسئولیت را نمی نمایند. مستدعی است، بنده را راهنمایی فرموده و ترتیبی اتخاذ فرمایند که رفع این نگرانی فراهم شود. ضمناً همشیره ام که فوت شده و منزل او به اسم بنده می باشد؛ مبلغی ردّ مظالم و خمس باید بدهد که آن هم باید پرداخت کرده و منزل فعلی هم قدیمی و خریداری مانند سابق ندارد که بتوانم با فروش آن وصایای آن ها را انجام بدهم و اگر به فروش برسد خودم و

ص: 436

بچه هایم بی سامان خواهیم بود. منتظر پاسخ آن دفتر امامت می باشم که مرا از این نگرانی نجات فرمایند. اگر صبر کنم تا وجهی که نزد شخص تاجر است وصول شود، ممکن است فوت شوم و مسئول انجام وصایای آنان در دنیا و آخرت واقع گردم.

بسمه تعالی، دیون و حج واجب میت از اصل ترکه او خارج می شود و وصایای او در ثلث بقیه نافذ است و آنچه باقیماند به ورثه میت می رسد و تا اخراج دین و عمل به وصیت نشده، حق تصرف در ترکه میت را ندارند.

[سؤال 8713] 4778

بسمه تعالی

محضر مقدس ولی فقیه، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

1. در وصیت نامه ای تکلیف خرج ثلث دارایی اعم از منقول و غیر منقول به طور جداگانه تعیین گردیده و ذکری هم از بدهی یا قروض متوفی در آن نشده است. اکنون اشخاصی به موجب اسناد عادی بر ترکه اقامه دعوا نموده که رسیدگی به آن در محاکم عدلیه جریان دارد. با این وصف، آیا وصی ملزم است تا تعیین تکلیف قطعی این دعاوی، اجرای وصیت نامه را به تأخیر اندازد یا خیر؟

بسمه تعالی، با فرض احتمال دین برای میت، لازم است تا تعیین تکلیف صبر کند.

[سؤال 8714]

2. در صورت ذیحق شناخته شدن مدعیان، آیا طلب آن ها از مال منقول (وجه نقد) یا از غیر منقول باید پرداخت شود تا لطمه ای به اجرای وصیت نامه از نظر کمیت حادث نشود؟

بسمه تعالی، دین میت از اصل ترکه خارج می شود و چنانچه مال مورد وصیت معین شده و زیادت از ثلث ترکه بعد از اخراج دین نباشد؛ دین از مالی که مورد وصیت نیست خارج می شود.

ص: 437

بسمه تعالی نهم صفر المظفر 1400 ق

حضور مبارك مرجع عالی قدر، نایب الامام علیه السلام آقای امام خمینی، دامت برکاته، پس از عرض سلام و تقدیم تحیات، تقاضای جواب سؤال ذیل را داریم:

شخصی فوت نموده و چند نفر فرزند پسر و دختر و يك زن باقی گذاشته است و ما ترك او دو دانگ خانه است که حدود بیست هزار تومان ارزش دارد و يك جریب زمین می باشد که حدود پنجاه هزار تومان ارزش دارد و قسمتی آب و اثاث خانه که حدود ده هزار تومان ارزش دارد و نسبت به نیم جریب زمین وصیتی نموده شفاهاً برای بعض ورثه که عده ای از ورثه وصیت را قبول دارند و بعضی انکار دارند و دو مهریه بدهکار بوده است که فتوکپی يك قطعه ضمیمه، و يك قطعه هم مفقود شده و در دفتر موجود است. و پول يك جریب زمین در آن مهرنامه مفقود شده، پنجاه تومان پول نقره آن زمان نوشته شده است. مستدعی است حکم الله را مرقوم فرمایید که ورثه بر طبق آن عمل نمایند و نزاع و اختلاف مرتفع شود.

بسمه تعالی، اگر عینی در مهریه زوجه باشد به او اختصاص دارد، و هر مقدار ثابت است که میت دین داشته و ادا نکرده، از ترکه خارج می شود و وصایای میت در صورت ثبوت شرعی نسبت به ثلث ترکه نافذ است و بقیه بر طبق موازین شرعیه ارث می شود و نزاع باید در محاکم شرعیه فیصله شود.

بسمه تعالی 5 / 12 / 1361

مسئولین محترم دفتر امام

پس از عرض سلام و دعا به جان امام، این جانب سؤالاتی در زمینه دیون واجبات مرحوم پدرم دارم که در صورت امکان، تقاضای راهنمایی از مسئولین محترم آن دفتر را دارم.

مسئولین محترم دفتر امام؛ این جانب در طول حیات پدرم مکرراً به ایشان تأکید می کردم که اگر احیاناً دیونی در زمینه واجبات خویش از جمله (نماز، روزه، خمس، زکات و غیره...) دارند تماماً ادا نمایند؛ ولی پدرم ادعا داشتند که هیچ گونه دینی از این بابت ندارم؛ البته من از واجب الحج بودن ایشان آگاهی داشتم و از طرفی از نوع مرض ایشان هم آگاه بودم که از نوع سرطان و غیرقابل علاج است. به همین دلیل در اواخر حیات ایشان دوباره موضوع را با پدرم در میان گذاشتم ولی همان جواب قبلی را دریافت نمودم و از طرفی بعد از فوت پدرم هیچ گونه ارثی از ایشان به بنده تعلق نگرفته است مگر شش من آب و زمین که دو برابر همان مقدار - شاید بیشتر - در طول حیات خویش، با قید کردن در قبالة عقد خانم برادرم منتقل کرده اند و به خاطر این که این امر باعث ناراحتی نگردد مقدار متذکره را به من منتقل نموده اند (همان شش من زمین و آب) و بقیه مایملک ایشان از قبیل پول و زمین و آب و گوسفند و گاو و هر چه موجودی داشتند، بنابر وصیت پدرم به مادرم منتقل شده است.

لطفاً این جانب را راهنمایی فرمایید که آیا می توانم از ارثیه منتقله به مادرم، برای ادای دین ایشان استفاده کنم یا نه؟ البته متذکر می شوم که پدرم دارای دو پسر و چهار

دختر می باشد که من پسر بزرگ خانواده هستم و آیا اصلاً دیون پدر مرحومم به این جانب تعلق می گیرد یا نه؟ چون من همان طور که در بالا عرض کردم، مکرراً ادای واجبات را به ایشان متذکر شده ام. از مسئولین آن دفتر تقاضا دارم در صورت امکان، بنده را در این زمینه ارشاد و آگاه نمایند.

بسمه تعالی، بر ورثه واجب نیست از مال خودشان دین متوفی را بپردازند، ولی اگر دینی برعهده میت باشد و مال از او باقیمانده باشد باید دین را که یکی از آن ها حج واجب است، از آن مال ادا نمود و اگر پدر شما در زمان حیات، تملیک به مادرتان نکرده بلکه وصیت نموده، باید اولاً دیون مالی او را ادا نمود و بعد وصیت او در ثلث باقی، نافذ و بقیه، بین ورثه تقسیم می شود.

دفتر محترم حضرت امام خمینی، مدّ ظله، پس از احترامات لازمه؛ مسئلت می شود در مورد تخمیس اموال، شرعاً:

1. آیا بدهی شخص باید از کلیه ماترك او كسر شود یا خیر؟

بسمه تعالی، بدهی میت از اصل ترکه برداشته می شود، ولی لازم نیست از هر مالی به نسبت کسر شود.

2. آیا عمارت و خانه مسکونی و اثاث البیت معمولی از دادن خمس مستثنا است یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر از درآمد بین سال تهیه شده، تا مدتی که جزو مؤونه محسوب است خمس ندارد.

3. قبلاً به سادات مستحق محلی تدریجاً وجوهی بابت خمس داده شده، آیا باید محسوب شود یا خیر؟

بسمه تعالی، آنچه را که قبلاً بابت ادای بدهی سهم سادات، به سادات فقیر عقیف متدین داده اید قبول است ان شاء الله.

4. املاکی به عنوان ارث از پدر به شخص رسیده و با علم به این که در حال حیات، خمس آن داده شده است، آیا فعلاً خمس به آن تعلق می گیرد یا خیر؟

بسمه تعالی، ارثیه در فرض مرقوم، خمس ندارد.

5. قطعه ملك در حال حاضر جزء صداق و مهریه لاوصولی عیال دائمی شخصی می باشد که عندالمطالبه ادا نماید، ولی زوجه تقاضای وصول آن را نموده است، آیا خمس به بهای ملك فرض است یا خیر؟

بسمه تعالی، ملك اگر در وقت صداق قرار دادن متعلق خمس نبوده، خمس ندارد.

6. املاکی قبلاً خریداری شده به بهای روز، ولی فعلاً از حیث قیمت، بهای آن چندین برابر است؛ در مورد خمس، آیا بهای امروز باید محسوب گردد و یا این که خرید ملك؟

بسمه تعالی، اگر با درآمد کسب غیر مخمس خریداری شده، در صورت اجازه حاکم شرع، به قیمت فعلی خمس دارد.

خدایا، خدایا تا انقلاب مهدی خمینی را نگهدار، از عمر ما بکاه و به عمر او بیفزای

بسمه تعالی

شخصی که روزه ماه مبارك را عمداً افطار کرده و در كفاره آن، بین عتق و صوم و اطعام، مخیر است اگر فوت شد، تكلیف ورثه - با علم به این كه متوفی ذمه اش مشغول بوده - چیست؟ همچنین اگر متوفی ذمه اش مشغول به مطلق كفارات بوده، بر عهده ورثه چیزی هست یا خیر؟

والسلام علیکم ورحمة الله وبركاته

بسمه تعالی، كفارات مالیه از اصل تركه خارج می شود و در كفاره مخیره، در صورتی كه ممكن باشد اخراج از تركه - به این نحو كه همه ورثه كبیر و راضی باشند - اطعام از تركه مانع ندارد و در غیر این صورت، احوط آن است كه برای پدر، پسر بزرگ تر روزه بگیرد و در غیر این فرض واجب نیست كفاره را بدهند.

بسمه تعالی 1361 / 7 / 6

محضر مبارك امام خمینی، زید عزه، احتراماً؛ ضمن عرض سلام، قبل از هر چیز از خداوند متعال عزت و سربلندی برای آن جناب و تمام آنان كه در پیشبرد اهداف عالی اسلام می كوشند خواهانم. امید است با عنایات الهی و حضرت مهدی علیه السلام جامعه كفر در سراسر جهان بیش از پیش زیون و خوار گردد و پرچم مقدس اسلام در سراسر جهان به اهتزاز درآید. غرض از مصدع اوقات شدن، چند سؤالی است كه تقاضای جواب را دارم.

1. عموی این جانب سال گذشته كه عازم حج بودند وصیتی را كتبا نمودند و چون سال مشخصی نداشته اند، خمس كل مبلغی را كه برای حج برداشته بودند حساب نمودند كه 74000 ریال شد، كه مبلغ سی هزار ریال را این جانب طی حواله ای به

ص: 441

خدمت آن مرجع، ارسال و مابقی را وعده کرده بود که پس از بازگشت بپردازد که موفق نشد تا فوت نمود. مبلغ 44,000 ریال مابقی طی حواله پیوست تقدیم می گردد که استدعا دارم کل مبلغ تقدیمی به مبلغ 74,000 ریال را برای تأیید ورثه کتباً اعلام دارید.

2. در حالی فوت نمودند که قادر به وصیت دومی نبودند. فقط اظهار داشته اند: همان وصیت قبلی به قوت خود باقی است، ولی هنوز سال نرسیده بود و چون کاسب بود و قادر به کسب نبود و کشاورزی هم داشته، کلیه درآمد خود و فرزندانش را به حساب دفترچه بانک که در حدود 1,300,000 می باشد گذارده. در وصیت اعلام نموده به سه فرزندم که هر یک ازدواج نکرده اند و دوتای آن ها که هنوز به سن قانونی نرسیده، مبلغ 300,000 ریال بپردازید و ده هزار تومان بابت نماز و روزه احتمالی فراموش شده بدهید و ده هزار تومان مخارج کفن و دفن بدهید؛ ولی هیچ یک عملی نشده و بعد از دوازده روز فوت، سال خمس هم فرا رسیده. آیا این مبلغ خمس دارد یا خیر؟

بسمه تعالی، آنچه که آن مرحوم از درآمد کسب مالک شده و لازم بود خمس آن را بپردازد و نپرداخته، باید خمس آن، خواه پول پس انداز شده باشد یا اموال دیگر، باید پیش از عمل به وصیت، از اصل ترکه برداشت و ادا شود.

3. آیا جوهی که از متوفی در بانک می باشد و با توجه به وصیت و مخارج دفن و کفن و دولت، از آن مالیات بر می دارد، از نظر حکم اسلامی با توجه به وصیت های متوفی چه حالتی دارد؛ در صورتی که ورثه هیچ گونه رضایتی به برداشت مالیات از طرف دولت ندارند؟ بسمه تعالی، مالیات تابع مقررات دولت اسلامی است.

4. متوفی دو ماه قبل از مرگ، قادر به حرکت نبود و نتوانسته نمازهای واجب خود را به جا آورد و در این مورد هم وصیتی نکرده. تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، بر پسر بزرگ تر واجب است نمازهای قضا شده پدر را به جا آورد.

5. در مورد خمس و زکات چون در مسأله جاهل بوده، طبق سال انجام نمی داده، ولی در امور خیریه و کارهای خیر و نذورات تا حد توان شرکت داشته. ورثه مرحوم از محضر آن مرجع عالی قدر، تقاضای گذشت و طلب مغفرت را درباره این کوتاهی، از طرف متوفی دارند.

بسمه تعالی، ورثه باید تمام بدهی مالی او را از ترکه او پیش از عمل به وصیت و تقسیم ارث ادا نمایند و برای آمرزش مرحوم، امیدوار به عفو و غفران خداوند متعال باشند.

[سؤال 8721] 4784

بسمه تعالی

حضور مبارک رهبر کبیر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی، دام ظلّه، بدین وسیله از محضر آن حضرت، طلب استفتا می نمایم.

شخصی مصارفی را معین نموده که از ثلث مالش خرج شود. پس از انجام تمام موارد وصیت، مقداری از ثلث باقیمانده که میت مطالبی در این مورد نفرموده. آیا این مقدار باقیمانده از ثلث، جزو ماترک محسوب می شود و به ورثه می رسد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر در تمام ثلث وصیت نکرده، به ورثه می رسد.

[سؤال 8722] 4785

بسمه تعالی سوم ذی القعدة 1402 ق

محضر مقدس رهبر عظیم الشان انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی روحی فدا، پس از تقدیم بهترین تحیات و عرض سلام، در این مسائل حضرت عالی حکم خداوند تعالی را بیان فرمایید.

1. شخصی مرحوم شده و وراثت او دوازده پسر و چهار دختر و یک زن می باشد.

ص: 443

چهار پسر و سه دختر از يك زن - که سابقاً مرحومه شده - و بقیه که اکثراً صغیر می باشند، از زن فعلی هستند.

شخص متوفی اموالش عبارت است از: چند باغ مشجر؛ قریب 200 رأس گوسفند؛ قریب 150 هزار تومان پول نقد و يك خانه مسکونی. در ضمن در حال صحت وصیت کرده که بعد از فوتش به او عمل شود که آن وصیت نامه پیش شخص مورد اعتماد ثالثی بوده است. در آن کاغذ عادی نوشته است که: «مبلغ 50 هزار تومان خرج خودم نمایم و بقیه پولهایم و تمام گوسفندان، مال اولادهای زن فعلی باشد و اثاثیه خانه مال زنم باشد و اولادهای زن اول - که مرحوم شده - چیزی از پول ها و گوسفندان نبرند و اما باغ های مشجر را بین تمام وراثت کما فرض الله تقسیم کنند».

در صورتی که اکثر اولادهای کبیر، این وصیت نامه را قبول نکردند و می گویند ما هم اولادهای این پدر هستیم و حق خود را می خواهیم. لذا از آن مقام معظم تقاضا می شود نظر مبارك خود را درباره اموال مذکور و طریقه تقسیم آن ها و این که این وصیت نامه تا چه حد اعتبار دارد و چه مقدار باید به آن عمل شود تا ان شاء الله حق کسی از بین نرود، بیان فرمایید.

بسمه تعالی، تنها نوشته و سند میزان نیست، اگر وصیت به وجه شرعی ثابت باشد، در مقدار ثلث مجموع ترکه نافذ است و باید بر طبق آن عمل نمایم. و در زاید بر ثلث، موقوف بر اجازه تمام ورثه است و مازاد بر ثلث مورد وصیت، به تمام ورثه می رسد.

[سؤال 8723]

2. شخص فوق الذکر، مهریه زن پسر خود را به عهده گرفته که مبلغ هشت هزار تومان پول و چند گوسفند و مقداری طلا بوده و در دفتر عقد، اقرار کرده که به ذمه من می باشد و هم در آن دفتر اقرار کرده که تا مدت يك سال بعد از عقد و ازدواج، پول مهریه را بدهد. و اگر به صورت خانه مسکونی و باغ در نیاورد و به زن پسر خود

ص: 444

واگذار نکرد، مبلغ ده هزار تومان به دولت وقت بدهکار باشد. مع الوصف کاری انجام نداد تا مرحوم شد. در صورتی که اگر آن پول را، در موقع معین شده، خانه و باغ خریده بود؛ الآن چند برابر ارزش داشت. لذا خواهشمند است بیان فرمایید تکلیف این زن چیست؟ در صورتی که در وصیت نامه عادی فوق الذکر هیچ ذکری از مهریه این زن نشده. البته شایع است که گاهی به پسر خود می گفته که من ندارم خودت مهریه زنت را بده.

بسمه تعالی، اگر ثابت شود که مهریه زن پسر خود را به عهده گرفته و بدهکار شده و پرداخته، باید مقدار مهریه تعیین شده از اصل ترکه، پیش از عمل به وصیت و تقسیم ارث، برداشته شود و به طلبکار پرداخت گردد. اگرچه در وصیت نامه اسمی از چنین بدهی نبرده باشد.

[سؤال 8724] 4786

بسمه تعالی 1361 / 2 / 8

محضر مبارك رهبر انقلاب حضرت آيت الله العظمى امام خمينى، مدّ ظله العالى

ضمن عرض تحیت و سلام، وصیت نامه ای رسمی تنظیم گردیده و وصی و ناظر تعیین شده اند. وصی قبل از موصی درگذشته و موصی نیز پس از مدتی فوت کرده است، ولی ناظر در قید حیات است. با عنایت به این که موضوع وصیت نامه مربوط به حق الارث دو سوم از ثلث سهم شرعی متوفی است، آیا از نظر شرع مقدس اسلام وصیت نامه مذکور نافذ می باشد یا خیر؟ و آیا حاکم شرع می تواند به جای وصی به وصیت نامه عمل نماید؟ خداوند وجود مبارك را برای اسلام و مسلمین حافظ باشد.

درود خداوند به شهدای راه اسلام و رزمندگان و با سلام به امام خمینی

بسمه تعالی، وصیت در ثلث ترکه نافذ است. و در فرض مسأله حاکم شرع ولایت دارد.

ص: 445

محضر مبارك رهبر انقلاب، حضرت آيت الله العظمى امام خمينى مدّ ظلّه، رهبر انقلاب ايران

محترماً به عرض می‌رسانم: این جانب فرزندی 23 ساله داشتم. خودم ایشان را با بودجه خودم فرستادم دبی. مدتی کار کرد در اثر تصادف ماشین جان خودش را از دست داد. مبلغ قابل توجهی وجه، از ایشان باقیمانده است. این فرزند عیال نداشته و وجهی که به دست آورده، به نام خودش دفترچه بانکی باز کرده؛ آیا این وجه ملک خودش می‌باشد یا ملک پدرش؟ اگر به ملک خودش می‌باشد، می‌توانم از جهت ایشان مکه بخرم؟ یا می‌توانم این چند سالی که تکلیف شرعی بر عهده او بوده - از قبیل نماز و روزه - از گردن او ادا کنم؟ خواهش دارم به طور واضح مرقوم فرماید تا تکلیف روشن بشود.

بسمه تعالی، وجه مذکور جزو ترکه میت است و اگر حج بر عهده او بوده باید از آن داده شود و اگر برای نماز و روزه وصیت کرده از ثلث باقیمانده خارج می‌شود و بقیه مربوط به پدر و مادر میت است و در هر صورت اگر ورثه بخواهند می‌توانند نماز و روزه را بدهند.

بسمه تعالی

مقام معظم دفتر امام خمینى، محترماً به عرض عالی می‌رسانم:

این جانب الآن مدت دو ماه است پسر من به اتفاق همسرش در دریا غرق شده و فوت کردند. پسر من دو سال پیش ازدواج نموده و بچه هم ندارد، پسر من و همسرش پیش هم زندگی می‌کردند و کار پسر من در مغازه من بود. الآن هم این نامه را تقدیم این دفتر می‌نمایم که بعد از فوت آن‌ها، چطور و به چه طریقی باید مهریه، جهازیه، نماز و روزه آن‌ها را انجام بدهم؟

امیدوارم بعد از خواندن این نامه، هر چه زودتر طبق قانون قرآن و اسلام این مسأله را جواب بدهید تا هم پیش خداوند متعال مسئول نباشم و هم طبق شرع اسلام، این کار را انجام داده باشم.

بسمه تعالی، مهریه زن، از ترکه شوهر باید داده شود. و جهیزه به ای را که با خود آورده، اگر تملیک به دیگری نکرده، می تواند با خود ببرد و در فرض مسأله، نماز و روزه بر عهده کسی نیست، مگر وصیت کرده باشد که در این صورت وصیت او در ثلث ترکه اش نافذ است.

[سؤال 8727] 4831

2. کسی وصیت به ثلث مال خود کرده، ولی نمی دانیم برای چه مصرفی وصیت کرده و نظرش را نسبت به مصرف آن نمی دانیم. آیا می شود این ثلث را هم صرف کتابخانه های حوزه علمی اصفهان کرد یا نه؟ و همچنین سهم امام را؟

بسمه تعالی، صرف سهم امام بدون اجازه مرجع تقلید جایز نیست و ثلث مرقوم که به آن وصیت شده و مصرفش معلوم نیست را می توانند در مطلق خیرات، از جمله کتابخانه صرف کنند.

[سؤال 8728] 4789

بسمه تعالی 1361 / 11 / 18

این جانب برادری داشتم به نام سیدحسن که در سال 1356 فوت کردند. پدرم به علت پیری، قادر نبودند امور صغار و انجام حج واجبی را که بر عهده میت بوده، شخصاً متصدی شوند؛ لذا بنده را به جای خود وکیل نموده و به این جانب اذن داده تا در امور صغار دخالت نموده و حج واجب را خودم به جای برادرم انجام دهم. اینک که این جریان به دادسرا کشیده شده، دادگاه اجازه برداشت مخارجی که تا کنون برای صغار شده و پول مکه را، از اموال متوفی نمی دهد. اگر شرعاً، پولی که برای حج و مخارج صغار، به اذن پدر خرج کرده ام طلبکار هستم، به دادسرای ملایر حکم شرعی

ص: 447

را مرقوم فرماید که حق این جانب ترضیع نگردد.

بسمه تعالی، خصوصیت مطلب بر ما روشن نیست و چنانچه حج واجب بر ذمه میت بوده، از اصل ترکه خارج می شود و مخارجی که برای صغار شده، اگر به مصلحت آن ها و با نظر ولی شرعی بوده، جایز بوده و کسی ضامن آن نیست و الا کسی که خرج کرده، عهده دار آن است.

[سؤال 8729] 4790

بسمه تعالی 1361 / 4 / 15

آیت الله العظمی امام خمینی، دامت افاضاته

نظر به این که بین وراثت گفت و گو از این جهت که عمل به مفاد وصیت نامه، دارای زمان فوت متوفی و یا منحصرأً دارای زمان تنظیم وصیت نامه ملاک عمل است بالا گرفته است، در هر حال وصیت نامه مذکور قابل اجرا و عمل در زمان فوت و نسبت به کل دارای است و یا زمان تحریر وصیت نامه و دارای آن زمان؟ نظر شرعی آن جناب را امر به ابلاغ فرمایید.

بسمه تعالی، ملاک اموال حین فوت است مگر در صورتی که وصیت به قسمتی از اموال شده باشد.

[سؤال 8730] 4791

بسمه تعالی 1361 / 12 / 2

محضر رهبر کبیر انقلاب، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

بعد التحية والسلام، مستدعی است مسأله زیر را پاسخ عنایت فرمایید.

شخصی بر اثر تصادف در گذشته است و در قبال فوتش مبلغی به عنوان دیه دریافت گردیده است و متوفی دارای دیون متفرقه نیز هست و ماترکی که بتواند دیونش را ادا کند ندارد، بفرمایید قیم می تواند از این پول که برای ورثه صغیر دریافت شده دیون متوفی را پردازد یا خیر؟ چون این پول جزء ماترکش نبوده و قیم نیز از

ص: 448

طرف دادسرای عمومی فعلی تعیین شده است.

بسمه تعالی، پول دریافتی اگر بابت دیه مقتول باشد حکم ترکه میت را دارد و باید بدهی میت از آن ادا شود و اگر چیزی از آن بعد از ادای بدهی باقیمانده به ورثه می رسد.

[سؤال 8731] 4792

بسمه تعالی

اگر شخصی در حال مریضی قطعه ای از زمین خودش را در عوض زیارت نمودن کربلای معلّی و عتبات، برای شخصی دیگر، غیر از ورثه خودش وصیت نماید، آیا ورثه می توانند بعد از مرگش وصیت را به هم زده و بدون رضایت شخص موصی له زمین دیگری غیر از زمین وصیت شده را به او بدهند یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر وصیت در زاید بر ثلث نباشد، ورثه حق ندارند.

[سؤال 8732] 4793

بسمه تعالی

شخصی وصیت نموده که ثلث ماترك او را مصرف کنند و موارد مصرف را تعیین کرده که عبارت است از واجبات و مستحبات، مثل نیابت حج و خمس و زکات و صوم و صلاة و مخارج مجلس ترحیم و امثال این ها، همچنین وصیت کرده که باقیمانده ثلث با نظریه وصی و قیّم در امور خیریه مصرف شود. طبق وصیت مرحوم عمل شده و آنچه باقیمانده، از نظر حساب بیست هزار تومان است و از ماترك يك منزل مسکونی باقیمانده که وارثین در آن زندگی می کنند. وصی می گوید: این منزل را فروخته و در مکان دیگر به قیمت نازل تر می خرم برای صغار میت تا در نتیجه طبق وصیت، بیست هزار تومان در امور خیریه مصرف شود. قیّم که جدّ مادری صغار است، می گوید: صغار مخارج یومیه ندارند و بعضی شان به مرض سل مبتلا است و منزل مسکونی وارثین در جنب منزل قیّم است. اگر بچه ها خصوصاً صغارشان در مکان دیگر بروند،

ص: 449

مبتلا به فساد اخلاق و عدم تربیت دینی می شوند، لذا ورثه صغار در همین منزل به اجازه کبار بمانند. در ضمن سنّ صغار متجاوز از پانزده و شانزده سال نمی باشد و اگر تحت نظر قیم و در جوار قیم باشند به حالشان اصلح است. اگر شرع مقدس اجازه بدهد، دو اتاق از منزل اجاره داده شود و صرف اعاشه صغار و مریضیشان بشود به عنوان صرف امور خیریه حسب الوصیه مرحوم. ضمناً دوازده هزار تومان از قیمت منزل را بعضی از وارثین که حق خودشان هست می خواهند، که جمعاً با شرح بالا که امور خیریه باشد و همچنین حق یک فرد از وارث که طالب است، سی و دو هزار تومان می شود. از مقام اقدس آیت اللهی درخواست داریم حکم الله را بیان فرمایید.

بسمه تعالی، در صورتی که صغار ورثه نیاز داشته باشند، جایز است باقیمانده ثلث به عنوان خیرات به آن ها داده شود. و در هر صورت، فروش خانه بدون رضایت ورثه یا ولیّ شرعی آن ها جایز نیست.

[سؤال 8733] 6337

3. برای پرداخت بدهی های مرد مرحوم و زن مرحومه چگونه باید اقدام کرد؟

پدر و مادر مرد مرحوم و پدر و مادر زن مرحومه می توانند با فروش اثاثیه آن ها دیون آنان را تأمین و پرداخت کنند؟

بسمه تعالی، بدهی هر يك از تركه او خارج می شود.

[سؤال 8734] 6437

3. احتمالاً امکان دارد نماز و روزه هم برگردن زن شهیده باشد؛ با توجه به این که این شخص شهید، وصیت نامه ندارد و معلوم نیست مهریه زن ها را داده یا نه تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، چنانچه به طریق شرعی ادای مهر زن ها ثابت نباشد، باید آن را مثل سایر دیون، قبل از تقسیم ارث شهید به ورثه حین موت زن ها پرداخت نمود.

ص: 450

3. بهترین هدیه برای جوان بدون وصیت در این مرحله از زمان چیست؟

بسمه تعالی، اگر قضای واجب بر عهده او بوده انجام دهند خوب است و چنانچه دین و بدهی دارد، باید بدهند و بدهی از اصل ترکه خارج می شود؛ اگر چه میت وصیت نکرده باشد.

2. اگر زن بخواهد ارث ببرد - همان گونه که در رساله عملیه هم فرموده اید - از هوایی، آن هم از قیمت آن ارث می برد؛ در صورتی که متوفی يك صد و چهل هزار تومان مقروض باشد و قرض او را بیمه یا بنیاد شهید - مثلاً - بپردازد، آیا منهای يك صد و چهل هزار تومان، ارث می برد زن یا نه قرضی که از ناحیه بیمه یا بنیاد شهید داده می شود به زن هم تعلق می گیرد؟ به صورت واضح تر، هنگام شهادت یا فوت شوهر از هر چه هست - غیر از زمین - ارث او باید داده شود یا صبر کنند تا قرض داده شود و بعداً بدون منها کردن قرض ارث به او بدهند؟

بسمه تعالی، اگر بدهی میت از راه دیگر ادا شود تمام ترکه به ترتیب بالا ارث می شود.

بسمه تعالی

محضر مبارك زعيم عالی قدر و رهبر کبير انقلاب اسلامی، امام امت، حضرت آیت الله العظمی خمینی، آدم الله ظلله الوارف، بعد از سلام و تحیات و افره

شخص کاسبی، اول شروع به کارش متعهد شده که از سرمایه و سودش، به اصطلاح با حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام شريك باشد و روی همین حساب، در زمان حیات خود در راه آن حضرت، مخارجی را متحمل گردیده؛ مثلاً يك حسینیه ساخته که شب های ایام عاشورا مجلس خامس اصحاب کساء را منعقد و روز عاشورا، به اهل

عزا و مجلس اطعام نموده؛ تا این که داعی حق را لبیک گفته؛ هم اکنون در وصیت نامه اش در حالی که نوشته: یک سوم ماترک این جانب متعلق به حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام است، اضافه کرده که مواد و موارد دیگری را از مابقی ماترک برداشته و خرج کنند؛ از طرفی بین ورثه، صغار هم وجود دارد؛ غرض از زحمت این است که تعهدی که با حضرت ابوالفضل علیه السلام داشته، اگر آن حضرت را - به اصطلاح - فعلاً به عنوان یک مالک بشناسیم، می باید یک سوم ماترک را جدا کرده و باقیمانده آن را مجدداً تثلیث کرده و به سایر مواد وصیت، عمل و دو ثلث را کما فرضه الله تقسیم نمود؛ و اگر سهمی که در راه آن حضرت باید مصرف شود را جدای از کل ماترک ندانیم، لازم می شود که یک سوم از مال، متعلق به راه آن حضرت بوده و عمل به سایر مواد وصیت نفوذ نداشته باشد، مگر به اذن کبار از ورثه، آن هم نسبت به سهم خود. مستدعی است نظر مبارک را بیان فرمایید تا این مشکل، حل و طبق نظر مبارک عمل گردد. حفظکم الله من حوادث الدهر

بسمه تعالی، در مورد سؤال، وصیت از ثلث برداشته می شود؛ و با فرض این که ترتیب در وصیت هست، وصیت دوم که زاید بر ثلث است نافذ نیست.

[سؤال 8738] 4795

بسمه تعالی

شخصی وصیت کرده که مبلغ معینی مثلاً سه هزار تومان را بابت خمس و زکات بپردازند ولی مقدار خمس و زکات را که چه اندازه است تعیین نکرده، البته به طور معلوم مقدار زکات کمتر بوده، لطفاً کیفیت هر یک از مقدار خمس و زکات را تعیین فرمایید؟

بسمه تعالی، مقدار متیقن از هر یک را باید بپردازند و در بقیه مخیرند بین صرف در هر یک و تقسیم به طور مساوی یا اختلاف.

ص: 452

2. در وصیت نامه پدری ذکر شده است، که یکی از حیاط مسکونی من ماترك خود قرار دادم، و آن را به دو فرزندش بخشیده است. در جای دیگر این وصیت نامه نوشته است: همان حیاط را اجاره بدهید و اجاره اش را بین تمام ورثه قسمت کنید. وصیت اول تاریخ دارد، ولی دومی تاریخ ندارد، و نشان داده نمی شود کدام ماقبل و مابعد هستند. خواهشمند است در این زمینه نیز ما را ارشاد فرمایید و تکلیف ورثه های دیگر چیست؟

بسمه تعالی، منظور از سؤال دوم معلوم نیست، اگر ملك خود را به فرزندان بخشیده و تحت قبض آن ها درآورده، حیاط مزبور به آن دو فرزند اختصاص دارد، و وصیت درباره آن حیاط مورد ندارد و سایر ورثه هم در آن ملك حقی ندارند.

بسمه تعالی

خدمت مرجع و امام عزیز سلام، خواهشمندم در مورد مسائل ذیل تکلیف مرا روشن فرمایید.

1. در مورد ارثی که از میت می رسد و به طور شفاهی متوفی وصیت کرده است ثلث مال از نقدینه را جهت نماز و روزه بدهیم و از آن جا که ارث قانوناً تقسیم می شود و احتمال دارد یکی، دو نفر از فرزندان ثلث را بابت نماز و روزه نپردازند تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، اگر وصیت محرز است تا به آن عمل نشده حق تقسیم ترکه و تصرف در آن را ندارند.

2. آیا می توان قبل از پرداخت ثلث مال جهت نماز و روزه از ارث استفاده

نماییم، البته به علت احتیاج شدید، و اگر از مال فوق الذکر استفاده شده باشد تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، حکم همان است که در مسأله قبل ذکر شد و تصرف قبل از اخراج ثلث در مقدار ثلث غصبی است.

3. آیا می توان ثلث مالی را که بابت نماز و روزه می باشد به جبهه جنگ یا به بازسازی جبهه ها کمک کنیم؟

بسمه تعالی، جایز نیست و باید در همان مورد وصیت صرف شود.

4. نماز جمعه مسافر به جای نماز ظهر حساب می شود یا نه؟

بسمه تعالی، محسوب است.

5. اگر در رکوع اول نماز جمعه انسان به نماز برسد نماز جمعه درست است یا نه و نماز ظهر را باید اعاده نماید؟

بسمه تعالی، صحیح است.

6. آیا نماز ظهر را به نماز جماعت عصر می توان اقتدا کرد و یا نماز عصر را به جماعت ظهر؟

بسمه تعالی، مانع ندارد.

7. شخصی مقداری گردو از درختی خارج از شهر تهران با سنگ می زند و گردوها را به من می دهد، من هم با علم به این که گردوها چگونه به دست آمده با همسرم که حامله بوده است می خوریم، اکنون شنیده ایم گویا میوه درخت گردو را باید با اجازه صاحب درخت خورد، حتی اگر درخت در خیابان باشد، وگرنه خوردن آن میوه حرام است. و از آن جا که زن حامله نباید حرام بخورد و هم چنین فرد مسلمان، بنابراین تکلیف چیست به خصوص تکلیف زن حامله؟

بسمه تعالی، موجب ضمان است و باید قیمت گردوها به صاحب آن داده شود و اگر او را نتوانید شناسایی کنید از طرف او صدقه دهید.

8. می گویند دهان زنی که تازه وضع حمل کرده است تا مدتی نجس است آیا این درست است؟

بسمه تعالی، غلط است.

9. فرزندی که ختنه کرده به دنیا می آید آیا باز هم لازم است ختنه شود؟

بسمه تعالی، لازم نیست.

از خداوند بزرگ، موفقیت و سلامتی شما را آرزومندم.

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آيت الله العظمى امام خمينى دام بقاءه، پس از عرض سلام

1. زمينى را ميت براى ثلث خود وصيت کرده است و بايد به فروش برسد تا بتواند به مصرف موارد وصيت برساند. آيا براى فروش اين زمين تنها امضای فروش با وصی است يا ديگران هم (يعنى ساير ورثه) بايد اجازه بدهند؟

بسمه تعالی، اختيار فروش در فرض سؤال با وصی است.

2. آيا در خريدن اين زمين، ورثه مقدم بر ديگران هستند شرعاً، به طوري كه اگر به ديگرى كه از ورثه نيست فروخته شود معامله باطل باشد يا نه؟

بسمه تعالی، فروش به قيمت عادله به ديگرى اشكال ندارد، ولی بهتر است در صورت تمايل ورثه وارث را مقدم بدارد.

بسمه تعالی 1361 / 7 / 4

دفتر محترم حضرت امام خمينى، ضمن سلام و آرزوى سلامتى براى امام و پيروزى براى رزمندگان اسلام غرض از مزاحمت يك سؤال و راهنمايى از دفتر امام داشتم:

يکى از بستگان ما چند روز پيش به لقاء الله پيوست؛ ايشان در وصيت نامه خود به منظور اين كه برايشان نماز و روزه خوانده شود، مبلغ 500,000 ريال ذکر کردند؛ در حال حاضر، مبلغ ذکر شده نقداً موجود نيست و دست مردم است؛ حال آيا اين مبلغ بايد يك جا تهيه شود و يا مى شود در چند نوبت تهيه نمود؟ و ما اين كار را به چه كسى بايد محول كنيم؟ خواهشمند است در اين مورد، راهنمايى لازم را عنايت فرماييد.

بسمه تعالی، عمل به وصيت بايد زير نظر وصی باشد و لازم نيست همه را يك جا و يك مرتبه انجام دهد؛ ولی اهمال در عمل به وصيت جايز نيست.

ص: 455

بسمه تعالی دهم محرم الحرام 1400 ق

محضر مبارك زعيم عالی قدر و رهبر انقلاب اسلامی ایران، حضرت امام خمینی ارواحنا فدا، اجازه می خواهد با تهنیت عرض سلام به شرف عرض حضور برساند طبق فرمان خداوند متعال در قرآن مجید سورة الدهر آیه (7) (يُؤْفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا) و دستور شریف امام در رساله توضیح المسائل از مسأله عهد و نذر مسأله شماره (2663) که فرمودید: هر کسی نذر معین کرده باید به همان مصرف معین برساند و در مسأله شماره (2654 - 2669) که فرمودید: و اگر بخواهد خلاف نذر کند، باید کفاره بدهد و کفاره آن هم مثل کفاره روزه خوردن عمدی ماه مبارك رمضان است، لذا ما این جانبان از دوستان و شیعیان حضرت امام حسین بر اثر عهد و نذر و وصیت پدری که نذر دارند هر سال عزاداری خامس آل عبا را به طور شبیه خوانی و تعزیه گردانی به پا نموده، و همه ساله در عزای سالار شهیدان اشتغال داشته ایم و اینک به جهت کسب اجازه از فرامین حضرت امام یکی از دوست داران امام عریضه ای تقدیم داشتند جواب مرقوم فرموده بودید که «اگر روضه بخوانند بهتر است» و حالیه طبق آیه شریفه فوق و دستور شریف توضیح المسائل در موضوع خلاف نذر برای این جانبان شك و تردید فراهم شد، مجدداً در این موضوع عریضه تقدیم گردید که خلاف نذر و تبدیل تعزیه به روضه یا روضه به تعزیه چه صورت دارد، آیا می توان خلاف نذر کرد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر وصیت باشد باید بر طبق آن عمل شود و نذر پدر نسبت به فرزند و جوب وفا ندارد.

بسمه تعالی 18 / 12 / 1361

محضر مبارك رهبر كبير انقلاب اسلامی و مرجع تقلید، آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه علی رؤوس المسلمین، السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته، پس از

عرض سلام، سلامتی وجود مبارك را از درگاه باری تعالی خواهانم و امیدوارم در ظل توجهات حضرت بقية الله الاعظم، ارواحنا فداه، صحیح و سالم و مؤید و منصور باشید، ان شاء الله.

این جانب پاسدار انقلاب اسلامی به عرض می رساند: پدرم، نماز و روزه استیجاری قبول می کردند. ایشان در سال پنجاه و هشت - يك روز قبل از وفاتشان - به بنده به عنوان وصیت، فرمودند که چند سال نماز و روزه استیجاری مقروض هستم و چون اطمینان ندارم که شخص دیگری به جای آورد؛ شما این چند سال نماز و روزه را به جای آورید. مدت دقیق آن نماز و روزه و نام کسی که باید به نیابت او خوانده شود را

در فلان دفتر نوشته ام. بنده هم آن دفتر را نشناختم، ولی چون دیدم پدرم در حال احتضار است، به خاطر این که بدون نگرانی در این ساعات آخر عمر، قبض روح شود؛ به پدرم قول دادم که مابقی صلوات و صوم استیجاری ایشان را به جای آورم. در صورتی که برادر بزرگ تر موجود است. پس از درگذشت پدرم، تصادفاً دیدم آن دفتر پدرم که در آن، مدت و نام موجر نوشته شده بچه های خردسال پاره کرده اند. حالا از حضور مبارك شما خواهشمندم بنده را در مسائل ذیل راهنمایی فرمایید:

1. آیا این نماز و روزه پدرم فقط به گردن بنده است یا برادر بزرگم یا هر دو؟

بسمه تعالی، اگر شما وصیت را قبول کرده اید، باید به آن عمل کنید، ولی مخارج آن از ترکه خارج می شود.

[سؤال 8746]

2. حالا که آن دفتر گم شده به نیابت چه کسی و برای چه مدتی خوانده شود؟ این را هم توضیحاً عرض کنم که حدس می زنم، در حدود سه الی چهار سال ایشان مقروض بوده اند.

بسمه تعالی، می توانید به نیابت کسی که اسم او در دفتر نوشته شده، به طور اجمال انجام دهید و بیش از مقداری که یقین دارید، بر شما واجب نیست.

ص: 457

3. آیا می توانم به شخص دیگری واگذار کنم یا خیر؟

بسمه تعالی، مانع ندارد، مگر این که وصیت کرده باشد که خود شما بخوانید و شما قبول کرده باشید.

[سؤال 8747] 4801

بسمه تعالی 1361 / 4 / 25

دفتر محترم حضرت امام خمینی، زید عمره

محترماً به عرض مبارك می رساند بر این که شخصی بوده و زوجه داشته است که يك نفر اولاد از او داشته و زوجه نامبرده - به طور وصیت یا صلح - تمام اموال خود را به فرزندش داده و شوهر خود را از اموال خود محروم کرده و بعداً مرحومه شده. آیا با وجود این وصیت یا صلح نامه، شوهر از اموال زوجه محروم می شود یا نه؟

و در صورتی که شوهر هم فوت شده باشد، آیا اولاد شوهر - که از زن دیگر باشند - حق دارند مطالبه ارث پدر خود را از اموال زوجه مزبوره بکنند یا خیر؟

بسمه تعالی، در فرض صلح کردن زن تمام مال را، زوج و ورثه حقی ندارند و چنانچه زن وصیت به تمام مال کرده و شوهر در زاید بر ثلث امضا نکرده، حق شوهر از اموال زوجه به تمام ورثه او می رسد.

[سؤال 8748] 4802

بسمه تعالی

حضرت آیت الله العظمی، بنده راجع به وصیت نامه يك مرحوم از حضرت عالی سؤالی دارم.

آن مرحوم تمام اموال و دارایی خویش را به همسرش که يك پسرچه هشت ماهه دارد واگذار نمود در ضمن وارثان دیگری نیز دارد. از نظر شرع مقدس اسلام رسمیت دارد یا نه؟

بسمه تعالی، اگر در حیات خود اموال را به او بخشیده و به قبض او هم

ص: 458

داده، مالك شده است و ورثه ديگر حق ندارند، ولي اگر قبض محقق نشده، به همه ورثه مي رسد و در صورتی كه وصيت بوده، در ثلث تركه نافذ است و بقيه مربوط به همه ورثه است.

[سؤال 8749] 4803

بسمه تعالی 1361 / 12 / 5

محضر مبارك حضرت امام خميني، مدّ ظلّه العالی

به عرض مي رساند: شخصی دارایی خود را برای مدت پانزده سال حبس نموده، تا عایدی آن به مصارف خیریه و خرید نماز و حج برسد. در زمان حیاتش، چون سال ها مریض بوده، مواردی چند از این دارایی فروخته شده و به مصرف دوا و دكتر رسیده است حال ورثه او در وصیت نامه رسمی او - كه از خود به جا گذاشته - تردید دارند؛ لذا بدین وسیله از محضر امام تقاضای فتوا دارم و نظر مبارکشان را در ذیل همین ورقه خواستارم كه آیا اجرای این وصیت نامه، به ثلث باقیمانده دارایی تعلق می گیرد، یا این كه می تواند برای مدت پانزده سال در حبس باقی بماند؟

بسمه تعالی، حبس بعد از مردن صحیح نیست، ولي اگر وصیت کرده كه بعد از او، دارایی او را حبس كنند، وصیت او نسبت به ثلث موجودی حال فوت، نافذ و در بقيه موقوف است به اجازه ورثه و چنانچه در حال حیات حبس کرده باشد، آن حبس نافذ است و بعد از تمام شدن مدت پانزده سال، ثلث در باقیمانده نافذ می باشد.

[سؤال 8750] 4804

بسمه تعالی

محضر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، رهبر جهان اسلام، حفظه الله تعالی

1. شخصی چند پسر داشته و زمین خود را به بعضی از پسرانش هبه با عوض نموده، و تقریباً بعد از يك سال، وصیت کرده و ثلث خود را به بعضی از پسرانش

ص: 459

فروخته در مقابل مصارف خیریه معینی در هر سال برای خودش. آیا هبه درست است و وصیت غلط، یا بالعکس؟ مسأله احتیاج به توضیح دارد.

بسمه تعالی، اگر در زمان حیات مالی را که بخشیده، تحت قبض موهوب له هم درآورده، هبه صحیح و لازم است و وصیت بعدی، در باقیمانده دارایی او در مقدار ثلث نافذ است.

2. افق ایران و افغانستان یکی است یا دو تا؟ یعنی اگر در ایران رؤیت هلال ثابت شود و از رادیوی جمهوری اسلامی اعلام شود مردم افغانستان می توانند ترتیب اثر بدهند یا نه؟

بسمه تعالی، اگر ثابت شود هلال ماه رمضان یا شوال در ایران رؤیت شده، برای محیط مثل افغانستان اعتبار ندارد، مگر در مناطقی که با محل رؤیت هلال، هم افق یا متقارب در افق باشند.

3. کارگران افغانستان که در کشور ایران کار می کنند و در ایام ماه مبارك رمضان به جهت سنگینی کارشان - مثلاً درست کردن دانه مرغ و کار کردن در آسیاب که لازم دارد کیسه های صد کیلویی یا هفتاد کیلویی را به سر بازو گرفته و به ماشین بار بزنند یا از ماشین پایین کنند و امثال این کارها هر ده روز، جهت قصر شدن روزه، مسافت شرعی را بروند و شب در آن جا بمانند و فردا به کارخانه حاضر شوند. آیا روزه ای را که به این طریق خورده، کفاره دارد یا تنها قضا کافی است؟ البته این سفر تنها در ماه مبارك رمضان می باشد.

بسمه تعالی، روزه ای که در مسافرت افطار شده، فقط قضا دارد، کفاره ندارد و سفر در فرض مرقوم، اشکال ندارد.

4. طالب علمی از افغانستان در ایران که خانواده اش در افغانستان باشد می تواند شهریه معیل بگیرد یا نه؟ در صورتی که زنش خانه پدر خود باشد و این طالب درآمد دیگری نداشته باشد، آیا می تواند

مصرفش را از پول شهریه بفرستد یا جایز نیست؟

بسمه تعالی، تابع مقررات دفتر شهریه است.

5. اگر شهریه طالب علم از مصرف برج زیاد بیاید، زیادی را مالک می شود یا نه؟

بسمه تعالی، زاید بر مقدار احتیاج نباید بگیرد.

6. اربابان که در افغانستان از بی سوادی مردم استفاده می کنند و دعوی مالی و غیر مالی شان را فیصله می کنند و رشوه می گیرند و مردم را فشار می دهند و جرم می کنند و چوب می زنند و آب یا علف بعضی

را گرفته به بعضی دیگر می دهند و مخالف روحانیت هستند و آن ها را به باد مسخره می گیرند، حتی در فرصت، بعضی از اراذل را فرستاده اند و خانه یکی از روحانیون را تیرباران کرده اند ولی بحمد الله به مقاومت آن روحانی و دفاعش شکست خورده اند، آیا بدون حاکم شرع و حکمش، ترور آن ها جایز است یا خیر؟

بسمه تعالی، جایز نیست؛ مگر برای کسی که در مقام دفاع از جان و مالش باشد و راهی در دفاع به جز مقاتله نداشته باشد.

7. علف صحرائی نسبت به زمین داران چگونه تقسیم می شود؛ آیا نسبت به مالیه ای که صاحب زمین به دولت می دهد حق دارد یا این که در اثر دوری و نزدیکی بعضی شان حریم، حق دارد؟ و اگر حریم، حق داشته باشد، حد دارد این اندازه حریم یا خیر؟ خلاصه، طرز استفاده چگونه است؟

بسمه تعالی، علف اگر در حریم ملك یا در ملك نباشد اختصاص به کسی ندارد و هر کس هر مقدار را حیازت کند مالک می شود.

[سؤال 8751] 4805

بسمه تعالی

1. اگر پدری وصیت نماید و در وصیت خود، مقداری از سرمایه را به دختران و الباقی را به پسرش بذل نماید، آیا وارث های دیگر (دختران) می توانند اعتراض نمایند؟

بسمه تعالی، اگر در حال حیات پدر، هبه انجام گرفته و قبض محقق شده، سایر ورثه حق ندارند.

2. اگر مسافت مسیر کار همیشگی يك انسان، چهار فرسنگ بیشتر باشد و این مسافت و کارش دائمی

باشد، وضعیت نماز و روزه او چه خواهد بود؟

بسمه تعالی، سفر اگر شغل نباشد، با پیمودن مسافت شرعی حکم مسافر دارد.

3. آیا زن حق دارد بدون اجازه شوهر، تصمیمات خانوادگی در مورد اطرافیان خود بگیرد و بدون اجازه شوهر به مرحله اجرا گذارد؟

بسمه تعالی، اختیار خانه و اموال شوهر و ولایت بر اولاد با شوهر است.

4. آیا مرتعی که متعلق به شخصی است و مدت زیادی از آن استفاده می نمود؛ و قرار شده که جاده و شهرک و مراکز دولتی در آن جا واقع شود و در موقعیتی است که افراد عموم، قصد تجاوز به آن، جهت

ص: 461

منزل مسکونی یا کارگاه دارند، آیا مالک در مقابل عموم می تواند ادعایی نماید؟

بسمه تعالی، اگر مالک شرعی دارد، تصرفات منوط به اجازه مالک است.

5. کسی که مقداری برنج، ذرت غذایی و بعضی از لوازم زندگی دارد که در سال استفاده نشده، یا محصول قبل، بعد از به دست آمدن محصول سال جدید، باقیمانده و طرف مقداری بدهکاری دارد، آیا به این اموال خمس تعلق می گیرد؟

بسمه تعالی، باقیمانده اجناس خمس دارد و اگر بدهی برای مؤونه سال باشد کسر می شود.

[سؤال 8752] 4806

بسمه تعالی 1361 / 10 / 25

جناب آیت الله حاج آقا روح الله خمینی دامت برکاته، امیدوارم وجود شریف از جمیع بلیات محفوظ بوده باشد، ان شاء الله.

مردی دوزن دارد که با زن دوم زندگی می کند و از زن دوم بچه هم دارد، از زن اول دو دختر دارد که هر دو دختر را شوهر داده است، مدت هشت ماه پیش این زن آمده و نسبت به مقداری از مهریه خود برای نماز، روزه، کفن و دفن خود وصیت کرده و بقیه مهریه خود را برای دو دختر خود گذاشته است. حالا مدت ده روز است فوت نموده، مقداری از پول نماز و روزه و غیره اضافه می باشد، دو دختر می توانند بین خود اضافه را تقسیم کنند یا این که باید در کارهای خیریه و غیره خرج کنند؟ والسلام

بسمه تعالی، اگر به وصیت عمل شده و چیزی زیاد آمده در خیرات صرف شود.

[سؤال 8753] 4807

بسمه تعالی 1361 / 10 / 23

دفتر محترم مرجع عالی قدر حضرت امام خمینی مدّ ظلّه العالی

با تقدیم احترام و ادعیه خالصانه، سلامتی وجود مبارک حضرت امام بزرگوار از درگاه حضرت احدیت مورد مسئلت می باشد. مسائلی مطرح می باشد که فتوای حضرت امام لازم می باشد، لذا خواهشمند است عین فتوای حضرت امام را مرقوم

ص: 462

فرمایید، تا رفع ابهام و اشکال گردد.

1. به طوری که در وصیت نامه مطرح است در زمان طاغوت يك دانگ از يك قریه را که ثلث آباء و اجدادی بوده در زمان تقسیم اراضی، دولت به نفع زارعین ضبط نموده و مبلغ چهارصد و پنجاه هزار ریال وجه آن را داده و طبق وصیت نامه، موصی خواهان آن شده که مبلغ مزبور را ملك خریداری نموده به جای ملك فوق الذکر ثلث قرار دهند. حالیه با مبلغ مذکور هیچ گونه ملكی نمی توان خریداری نمود، تکلیف برای وصی چیست که رفع مسئولیت شرعی شود؟

2. موصی طبق وصیت نامه تعداد ده قطعه باغ و خانه و اثاثیه خود را به عنوان ثلث خویش در سهم چهار پسر خود قرار داده که طبق رسیدگی، مبلغ باغ ها و خانه و اثاثیه بیش از ثلث ما ترك می باشد، شاید در حدود دو ثلث می شود و مورد اختلاف وراثت می باشد، سایر وراثت ثلث را به همان مبلغ ثلث قبول دارند نه بیشتر، حالیه خواهشمند است برای رفع اشکال شرعی و تکلیف شرعی وراثت فتوای حضرت امام را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، اگر مال مورد وصیت را نمی توانند برگردانند و نتوانند با پول، چیزی که عایدی آن را در جهت وصیت صرف کنند تهیه نمایند، خود پول را به مصرف وصیت برسانند و وصیت نسبت به زاید بر ثلث موقوف به اجازه ورثه است.

[سؤال 8754] 4808

بسمه تعالی

محضر مقدس مرجع تقلید عالم تشیع حضرت امام خمینی دام ظلّه، سلام علیکم

شخصی در طول حیات خود با اخذ مبالغی پول متعهد می گردد که چند سال نماز قضای افراد را نیابتاً به جای آورد و در ازای هر سال نماز مبلغ ده دینار عراقی که در آن زمان برابر با بیست تومان وجه رایج ایران می شده دریافت داشته، لکن به علت فرا

ص: 463

رسیدن مرگ موفق به ادای بیست و دو سال از نمازهایی که به منظور ادای آن ها مزد دریافت داشته است نمی شود و هنگام مرگ فرزند ارشد خود را وصی و داماد خود را وکیل قرار داده، علیرغم آن که دیناری از مال دنیا نداشته است وصیت می نماید که این افراد نمازهای مزبور را ادا نمایند. اینک با توجه به مراتب فوق، خواهشمند است نظر مبارک را در خصوص موارد زیر ذیلاً مرقوم فرمایید:

1. آیا اصولاً با توجه به وضعیت مالی موصی، دو نفر وصی و وکیل وی موظف به انجام مورد وصیت هستند یا خیر؟
2. در صورتی که موظف به اجرای مورد وصیت می باشند، آیا باید الزاماً نمازها را ادا کنند و یا ممکن است که وجه دریافتی را به نحو دیگری خرج کنند؟ با توجه به این که پرداخت کنندگان وجوه مجهول می باشند.
3. در صورتی که امکان بازپرداخت وجوه دریافتی می باشد، آیا باید همان مبلغ دریافتی را بازپرداخت نمود و یا این که با توجه به ترقی دینار عراقی در قبال ریال ایران، ارزش پولی آن را در زمان برای بازپرداخت وجه مد نظر داشت.
4. در حالی که در زمان حیات متوفی برای هر سال ادای نماز قضا ده دینار پرداخت می شده و در حال حاضر این مبلغ افزایش یافته است در صورت امکان بازپرداخت، وجوه دریافتی کدام یک از روش قدیم یا جدید ملاک بازپرداخت خواهد بود؟
5. آیا علاوه بر دو نفر وصی مزبور سایر ورثه نیز در قبال این دین متوفی مسئولیت شرعی دارند یا نه؟ و آیا ورثه می توانند این نمازها را بین خود تقسیم کرده و هر کدام به سهم خود ادا نمایند و در صورتی که چنین کاری امکان پذیر است، فرزندان و عیال ورثه می توانند آنان را مدد نمایند؟
6. چنانچه وصی و وکیل وی و ورثه استطاعت مالی نداشته باشند، تکلیف دین متوفی چگونه است؟

بسمه تعالی، با فرض این که متوفی ترکه ندارد بر کسی لازم نیست عمل به وصیت نماید.

2. آیا در خریدن این زمین، ورثه مقدم بر دیگران هستند شرعاً، به طوری که اگر به دیگری که از ورثه نیست فروخته شود معامله باطل باشد یا نه؟

بسمه تعالی، فروش به قیمت عادلانه به دیگری اشکال ندارد، ولی بهتر است در صورت تمایل ورثه وارث را مقدم بدارد.

محضر محترم حضرت آیت الله پسندیده دامت برکاته

پدری فوت نموده، 9 نفر اولاد دارد، در وصیت نامه خود نوشته: ثلث خود را اگر اولادم مستحق باشد به نفع خود بردارند و در صورت عدم استحقاق، مصرف ثلث را به مستحقین ارحام، ثم اهل العلم، ثم فقرا، بملاحظه الأهم فالأهم مصرف کنید. ثلث در حدود پانصد هزار تومان می باشد و در ارحام، اهل علم وجود ندارد و ورثه به نفع خود بر نمی دارند از نوه های موصی که متأهل و صاحب چند اولاد و کارمند دولت می باشد، خانه ندارد، آیا وصی مجاز است به نوه موصی برای خرید خانه مصرف نماید یا خیر؟ و در صورت مجاز نبودن، تکلیف وصی در این برهه زمان چیست؟

بسمه تعالی، اگر اولاد مستحق ندارد با فرض این که مصرف ثلث، مستحقین ارحام تعیین شده می توانند ثلث را در خرید خانه مرقوم صرف کنند و اگر اولاد مستحق هستند و بر نمی دارند اگر از آن ها اجازه بگیرند و با اجازه آن ها صرف در خانه ذکر شده نمایند مانع ندارد.

محضر مقدس حجت الاسلام والمسلمین، ملاذ الانام، نایب الامام، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

شخصی که حدود پنجاه سال قبل فوت شده، در زمان حیات خود دارایی غیر منقول خود را طی يك وصیت نامه ای که به وسیله پیشوای روحانی محل تحریر و تسجیل یافته به طور متفاوت بین ورّاث خود یعنی يك زوجه، دو دختر و چهار پسر تقسیم نموده است و پس از فوت او جمع ورّاث طی تنظیم سند رسمی وصیت نامه، مورث خود را تنفیذ و بر اساس آن میراث را بین خود تقسیم و تسهیم نموده و تا کنون هم بدان نحو معمول می شده است. آیا در شرایط معروض و پس از طی این مراحل، ورّاث یا احد از آن ها می توانند نسبت به آنچه شده ایراد و اظهاری داشته باشند؟

استدعا دارد نظریه مبارک را ذیلاً مرقوم فرمایید که فی الحاحه حاجت باشد.

بسمه تعالی، چنانچه ایراد و اظهاری داشته باشند، باید به محاکم صالحه مراجعه و رسیدگی شود.

احکام وصی

[سؤال 8758] 4811

بسمه تعالی

اگر کسی دو نفر را با هم وصی خود قرار داده باشد و در زمان حیات موصی يك نفر از آن ها فوت کرده باشد و موصی هم عالم به فوت بوده و وصیت جدیدی ننموده باشد، آیا وصی حیّ، وصی است مستقل، یا وصی نمی باشد.

بسمه تعالی، در صورتی که توجه به وصیت داشته است و تغییر نداده است وصی حیّ مستقل است.

[سؤال 8759] 4812

بسمه تعالی

از دفتر حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، در مورد مسأله ذیل استفتا می نماید.

موصی برای اداره اموال و سرپرستی اولاد خود، يك وصی منصوب می نماید و در

ص: 466

وصیت نامه نیز به او اذن می دهد که پس از فوتش، برای سرپرستی اولاد و اداره ماترك، وصی تعیین نماید. آیا شرعاً وصی منصوب از طرف موصی (متوفی)، حق تعیین وصی برای اداره اموال و سرپرستی اولاد متوفی را دارد یا خیر؟

بسمه تعالی، وصی نمی تواند در کار وصیت، دیگری را وصی خود قرار دهد.

[سؤال 8760] 6039

5. پدری وصیت نموده و یکی از فرزندانش را وصی خود قرار داده و مقداری پول جهت مخارج حج تعیین کرده و با آن که پدر مستطیع بوده، پول را در اختیار وصی قرار داده و وصی از رفتن حج امتناع نموده و می گوید: جهت نماز و روزه، پول به مصرف رسیده است. تکلیف الباقی وارث ها در این امر چه خواهد بود؟

بسمه تعالی، بر عهده وصی است که حج را انجام دهد.

[سؤال 8761] 1284

5. زیدی وصی میتی است که ورثه او حاضر به پرداخت مال الوصایة نمی شوند مگر به شکایت و رجوع به مأمورین دولت، آیا وظیفه وصی شکایت نمودن است یا حال که ورثه حاضر نمی شوند بر وصی باسی نیست؟

بسمه تعالی، واجب است وصی به انجام وصیت اقدام کند و در صورت ممانعت ورثه می تواند به محاکم مراجعه کند.

[سؤال 8762] 4813

بسمه تعالی 1362 / 1 / 14

حضور محترم حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

محترماً به عرض مبارك می رساند: پدر این جانب در سال 1352 خورشیدی فوت نموده است. طبق وصیت نامه عادی بنده را وصی شرعی خود نموده است. پدرم در وصیت نامه، سی سال نماز و سه ماه روزه، خواسته است که برای او بدهیم. بنده

ص: 467

خواستم طبق وصیت پدرم عمل کنم که وراثت پدرم حاضر نشدند که سی سال نماز و سه ماه روزه برای پدرم بدهم. وصیت نامه هم فعلاً مفقود شده است و در دسترس نیست. بعد از پیروزی انقلاب، سایر وراثت پدرم از بنده جدا شده و سهم الارث خودشان را گرفته اند. بنده هم امکان این که به تنهایی روزه و نماز استیجاری بدهم ندارم؛ زیرا کارگر و مستضعف می باشم. بنده تقاضا دارم که تکلیف بنده را طبق قانون شرع روشن بفرمایید که بنده همان طور عمل کنم. منتظر جواب هستم.

بسمه تعالی، ورثه باید به وصیت عمل کنند و در غیر این صورت، حق تصرف در ترکه ندارند و بر وصی لازم است در صورت امکان، ورثه را وادار به عمل به وصیت نماید و اگر ممکن نیست معذور است.

[سؤال 8763] 4814

بسمه تعالی

لطفاً پاسخ سؤالات ذیل را مرقوم فرمایید:

1. آیا وصی بدون اذن ناظر، خودسرانه می تواند ناظر دیگری بر وصیت اضافه کند یا خیر؟

بسمه تعالی، نمی تواند.

[سؤال 8764]

2. هرگاه وصی مطلق فوت نمود، آیا امر آن ارجاع به حاکم شرع است یا که عنوان ارث را داشته است و به وراثت وصی به ارث می رسد؟

بسمه تعالی، در فرض نبودن وصی دیگر، ولو مترتباً، امر آن مربوط به حاکم شرع است.

3. در صورتی که وصی نتواند ناظر دیگری به وصیت اضافه کند و اضافه کرد و با چنین عمل خساراتی به موقوفه وارد شد؛ آیا وصی ضامن است یا خیر؟

بسمه تعالی، امر وقف با متولی شرعی آن است و چنانچه تعدی یا تفریطی در رسیدگی به آن نکرده باشد خسارت را ضامن نیست.

ص: 468

پیشگاه مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، رهبر کبیر انقلاب اسلامی، مدّ ظلّه العالی، با تقدیم عرض سلام

پدر پدرم در زمان حیات خودش دو فرزند داشته: یکی پدرم و دیگری عمه ام؛ و در وصیت نامه اش، پدرم را وصی خود قرار می دهد تا وصیت نامه اش را اجرا نماید و وصی خود را پس از فوت پدرم تعیین نمی نماید؛ پدرم پس از مدتی فوت می نماید، بدون این که وصیت کند و وصی برای خود قرار دهد؛

از آن بزرگوار استدعا دارم اعلام فرمایند: از نظر شرع مقدس اسلام چه کسی هم اکنون وصی پدر بزرگم می باشد و بایستی وصیت پدر بزرگم را اجرا نماید؟ من که فرزند بزرگ پدرم هستم و یا عمه ام که هم اکنون زنده و در قید حیات می باشد و یا شخص ثالثی که آن حضرت تعیین می فرمایند؟ و چه کسی وصی پدرم می باشد؟

طول عمر حضرت عالی را از خداوند خواستارم. خدایا خدایا تا انقلاب مهدی خمینی را نگهدار

بسمه تعالی، وصی ایشان حاکم شرع است، یا کسی که او را حاکم شرع تعیین کند.

3. شخصی است که وصیت کرده يك قطعه باغ برای خودم باشد و ثمن او به مصرف نماز و روزه ام رسانده شود و تولیت این کار را بر عهده يك نفر از روحانیون می گذارد و بعد از وفات شخص موصی، شخص متولّی آن باغ را به فروش می رساند و مشتری خریداری می کند که در سه قسط بپردازد، در طول سه سال و بعد از خرید، يك قسط به شخص متولّی می پردازد ولی در حال حاضر متولّی - که آقای روحانی باشد - وفات کرده است و شخص خریدار دو قسط بدهکار است و الآن متحیر است

به چه کسی تحویل دهد و در ضمن مشروط به این است که هر کس این پول را تحویل گرفت باید قبالةً شخص خریدار را امضا و تأیید کند؛ آیا تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، باید کسی برای این کار از طرف حاکم شرع (مجتهد جامع شرایط) تعیین شود.

[سؤال 8767] 4816

بسمه تعالی 1361 / 9 / 25

دفتر محترم حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

احتراماً؛ به استحضار می‌رساند: شخصی مطابق وصیت نامه مورخ شهر ذی قعدة الحرام 1342 هجری قمری، پنج جریب مشاع در پانزده جریب زمین مزروعی در محدوده شهرستان بروجرد را ثلث موقت قرار داده که منافع آن به مدت سی سال به مصارف روضه خوانی، اطعام، صوم و صلاة، ختم قرآن، نیابت مشاهد مشرفه برسد و پس از انقضای مدت، پنج جریب زمین موصوف را فروخته، به مصرف تعمیر و بنای مسجد و پل و سرداب نمایند؛ در طول این مدت، وصی موصی نیز فوت و اداره محل ثلث، در اختیار اداره اوقاف بوده؛ پس از انقضای مدت ثلث تا کنون - در اثر طرح دعوا با کشاورزان مربوط در دادگستری که هنوز به نتیجه نرسیده - عوایدی هم حاصل نگردیده و منظور نظر موصی همچنان مسکوت عنہ باقیمانده؛ مستدعی است از نظر ابقا و یا فروش محل ثلث، این اداره را امر به هدایت فرمایند تا اقدام گردد.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، باید با نظر حاکم شرع به وصیت عمل شود.

[سؤال 8768] 2388

5. وصیت نامه ای که عمل نشده، و وصی فوت شده است آیا بر ورثه وصی تکلیفی هست؟

بسمه تعالی، بر ورثه وصی تکلیفی نیست.

ص: 470

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی و ولی فقیه، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

آیا وصی می تواند به علت کهولت و طولانی بودن مدت اجرای وصیت نامه و این که ممکن است در اثر ناتوانی، مورد وصیت به طور کامل انجام نگیرد، برای جلوگیری از ائتلاف مال میت، از سمت خود استعفا نماید؟

بسمه تعالی، نمی تواند کناره گیری کند؛ ولی می تواند کمک بگیرد.

محضر مبارک حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

به عرض مبارک می رساند این جانب که وصی اثلاث مرحومان پدر و پدریزرگ خود هستم و چندی قبل به موجب ورقه استفتایی که از محضر مبارک سؤال شد که آیا ثلث و وقف و عهد و نذر این ها در يك صورت هستند؟ به موجب دست خط مبارک که مرقوم فرموده بودید: «ثلث جزو وقف نیست و کسی حق دخالت ندارد، مگر وصی او».

لذا به اداره اوقاف همدان رجوع و به ایشان دست خط مبارک را ارائه دادم و به آن ها سواد وصیت نامه را هم دادم، که آن ها به اداره اوقاف تهران فرستادند. در جواب طبق گزارش می گویند: دخالت اوقاف را هیأت امنا تصدیق کرده اند که امر در ثلث دخالت نمی باشد؛ لذا تکلیف این جانب را که به سن 84 سالگی رسیدم و از کار افتاده ام و به هر کس این وصایت را می خواهم بدهم؛ هیچ کس به واسطه دخالت اوقاف قبول نمی کند. مرحمت فرموده تکلیف این جانب را معین نمایید و مرقوم دارید.

بسمه تعالی، شما وصایت را نمی توانید واگذار بکنید و می توانید برای خودتان کمک بگیرید.

[سؤال 8771] 4800

3. آیا می توانم به شخص دیگری واگذار کنم یا خیر؟

بسمه تعالی، مانع ندارد، مگر این که وصیت کرده باشد که خود شما بخوانید و شما قبول کرده باشید.

لزوم عمل بر طبق وصیت

[سؤال 8772] 4819

بسمه تعالی 3 / 12 / 1361

سرپرست محترم دفتر امام خمینی

ضمن سلام، تقاضا دارد از حضور رهبر انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی استفتا گردد که: شهیدی وصیت کرده که کتاب های موجود او را به کتابخانه مسجدی اهدا نمایند و به این وصیت عمل شده است. حال کتابخانه مزبور هیچ فعالیت ندارد و کتاب های مذکور همان طور در قفسه کتابخانه مسجد خاک می خورد، آیا می شود کتاب های مزبور را به کتابخانه مرکز تربیت معلم شهید رجایی اردبیل که به تازگی افتتاح شده تحویل داد تا مورد استفاده قرار گیرد یا نه؟

بسمه تعالی، باید مطابق وصیت عمل شود و تبدیل جایز نیست.

[سؤال 8773] 4796

3. آیا می توان ثلث مالی را که بابت نماز و روزه می باشد به جبهه جنگ یا به بازسازی جبهه ها کمک کنیم؟

بسمه تعالی، جایز نیست و باید در همان مورد وصیت صرف شود.

[سؤال 8774] 1689

3. شخصی در زمان حیات مبلغی به عنوان امانت نزد شخص دیگری گذارده که پس از فوت او مصرف دفن و قبر او نماید، شخص مورد نظر تقریباً 20 سال پیش

ص: 472

فوت نموده و به وسیله کس دیگری دفن شده ولی قبر وی را جمع نکرده اند؛ یعنی روی آن سنگ نیانداخته اند، و مشخصات او معلوم نیست و منظور متوفی هم همان سنگ و مشخصات بوده، ولی امانتدار به عللی در آن زمان این کار نکرده است. آیا در حال حاضر برای رضای خدا و متوفی می تواند مبلغ مذکور را به نیت آن مرحوم مزبور به حساب های مذکور بالا واریز نماید یا خیر؟ چنانچه امکان ندارد محل آن را معین فرمایید. ضمناً مزار متوفی را در حال حاضر نمی داند کجاست.

بسمه تعالی، باید بر طبق وصیت عمل کند و اگر عمل به وصیت مورد ندارد پول به ورثه می رسد.

[سؤال 8775] 4820

بسمه تعالی 19 / 10 / 1361

مقام محترم دفتر استفتائات امام خمینی، پس از عرض سلام، از آن مقام محترم درخواست می شود در مورد سؤالات ذیل اقدام نمایید.

1. شخصی شفاهاً به ورثه خود وصیت نموده است که سود باغ را روضه و مصیبت بخوانند؛ در حال حاضر باغ سود ندارد؛ آیا ورثه ها می توانند باغ را بفروشند؟ و اگر می توانند، در چه مورد خرج و مصرف نمایند؟

بسمه تعالی، با احتمال این که در آینده سود پیدا کند، اگر وصیت تا مدت معینی است می توانند بفروشند و اگر بفروشند، مسلوب المنفعه است؛ و اگر به تمام منافع آن دائماً وصیت شده، فروش صحیح نیست.

[سؤال 8776]

2. اگر احتمال داده شود که باغ مزبور بعد از چند سال سود خواهد داد، حکم آن چگونه است؟ و در این مدتی که سود ندارد، چه حکمی دارد؟

بسمه تعالی، حکم آن در مسأله قبل ذکر شد.

ص: 473

حضرت آیت الله العظمی و مرجع عالی قدر، امام خمینی، دامت برکاته

شخصی وصیت کرده که حاصلات يك قطعه زمین آبی را برای خودم مصرف کنید؛ آیا به نظر مبارك شما صحیح است که زمین مذکور را وارثینش بخرند و قیمت زمین را مصرف شخص مذکور کنند یا خیر؟

بسمه تعالی، تغییر و تبدیل وصیت جایز نیست.

محضر مبارك مرجع عالی قدر و رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، با عرض سلام و درود خالصانه، به استحضار عالی می رساند:

شخصی وصیت کرده و به مقدار ثلث یا کمتر از ثلث ماترك خود را مال الوصیّه قرار داده و وصی را نیز مکلف و ملزم نموده که بعد از فوتش برای او کارهایی انجام دهد و مال الوصیّه را در موارد ذکر شده در وصیت نامه صرف نماید؛ اداره دارایی بر اساس قوانین طاغوتی خلاف شرع، نسبت به مال الوصیّه، از وصی مطالبه مالیات می نماید؛ اگر وصی مالیات مزبور را پرداخت کند، نخواهد توانست به تمام وصایای موصی عمل کند و نتیجتاً به مقداری از وصایای موصی عمل نخواهد شد؛ ضمناً مقداری از مال الوصیّه را برای دو فرزند پسر سابق الفوت خویش قرار داده است و آن دو نفر (نوه) شدیداً احتیاج به آن مال دارند که ضروریات زندگی شان را تأمین نمایند؛ استدعا دارد وظیفه شرعی وصی را در این مسأله بیان فرمایید.

بسمه تعالی، وصی در مورد وصیت موصی، بیش از مقدار ممکن وظیفه ای ندارد.

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

با عرض سلام و با درود بر شهدای گلگون کفن جمهوری اسلامی ایران، برادر این جانب شهید شده و وصیت کرده است: مبلغی به حساب مبارزه با اسرائیل صهیونیست واریز گردد؛ لذا خواهشمند است، شماره حساب فوق را اعلام فرمایید و در صورت نبود چنین حسابی، مبلغ مورد نظر به کدام حساب واریز گردد؟

بسمه تعالی، اگر شماره خاصی در این جهت نیست، می توانند در مطلق خیرات، از جمله جبهه های جنگ ایران صرف کنند.

بسمه تعالی

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، ضمن عرض سلام، متمنی است نظر مبارك را در مورد واقفی که وصیت نموده که يك باب منزل را بعد از فروش به مصرف توسعه و ترمیم مسجد محل برسانند. پس از فوت واقف، مسجد از طرف اهالی محل توسعه و تعمیر گردیده است. اینك با توجه به موجود بودن پول خانه در صندوق قرض الحسنه، و نیازمندی شدید بعضی افراد خانواده و وراث واقف، آیا اجازه بهره برداری از پول مذکور به نفع منسویین واقف با رعایت تقدم محتاج ترین ایشان هست یا نیست؟

بسمه تعالی، در صورت انتفاء مورد وصیت، اگر معلوم است که نظر موصی به خصوص آن مسجد بوده است، مال به ارث می رسد و اگر معلوم نیست، بنا بر احتیاط صرف در مسجد دیگر کنند.

3. آیا ثلث دارایی متوفی را - که وصی بر طبق وصیت نامه، قرار است در طریق

ص: 475

خیرات و میراث و خمس و سهم امام و خلاصه جهاتی که میت تعیین نموده به مصرف برساند - در صورتی که وصی، شوهر میت بوده باشد و این وصی (شوهر متوفی) خود از تمکن مالی برخوردار باشد، آیا می تواند ثلث دارایی میت را به بهانه آن که یکی از فرزندان بیکار است، به آن فرزند بیکار بدهد و اجرای وصیت میت را نادیده بگیرد. در حالی که آن فرزند هم، اهل تقوا و نماز و دینداری نباشد؟

بسمه تعالی، ثلث مورد وصیت را واجب است در مواردی که متوفی معین نموده صرف کنند و در غیر آن جایز نیست.

[سؤال 8782] 4825

بسمه تعالی 15 / 10 / 1361

محضر مبارک زعیم عالی قدر امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، پس از تبلیغ سلام و آرزوی طول عمر مبارک خاطر شریف را به مسأله ای معطوف می دارم:

موصی یکی از فرزندان را وصی قرار داده و یکی از املاک خود را وقف نموده که در مواردی عایدات این ملک (باغچه) صرف و خرج شود و گفته وصی یا کسی دیگر اگر زراعت یا درختکاری نماید یک ثلث عوایدش مال زارع و بقیه دو ثلث در مواردی از نماز و روزه و نقل جنازه به نجف اشرف و ... خرج شود که این اعمال جابه جا شده و بعد یک سال عوایدش در ردّ مظالم و یک سال در سهم سادات و سهم امام علیه السلام خرج شده ولی وصی با دو اشکال مواجه است 1. زارع که سابقاً به ثلث حاصل راضی می شدند حالا به نصف نیز راضی نمی شوند 2. وصی با توجه به اولاد خود یقین دارد چون وصیت نامه با سند عادی است بعد از فوتش اولاد او باغچه را فروخته یا خودشان تصاحب و تملک خواهند کرد و مراجعه به اداره اوقاف سبب خواهد شد که منافع باغچه نقله شده از بین برود، اگر تجویز بفرمایید باغچه فروخته شود نصف آن در ردّ مظالم و نصف دیگر در سهمین خرج شود، و یا زمین را به اسم قبرستان در اختیار مسلمان ها برای دفن اموات بگذارد یا بفروشد پول آن را در خرید

ص: 476

قبرستانی خرج کند و یا راهی دیگر که خود حضرت آیت اللهی تجویز می فرمایند زیرا وصی اطمینان دارد که با فوت وی باغچه به وسیله وراثت تملك خواهد شد.

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، فروش و تبدیل باغچه جایز نیست و باید طبق وصیت عمل شود.

[سؤال 8783] 4826

بسمه تعالی

حضور مبارک نایب الامام، حضرت امام خمینی، دام ظلّه، با عرض سلام لطفاً به دو سؤال زیر جواب مرحمت فرمایید.

شخصی وصیت به ثلث کرده و پس از وضع مصارفی که تعیین کرده، چنین نوشته است: «آنچه از ثلث می ماند، نیمی صرف در عزاداری حضرت خامس آل عبا علیه السلام در منزل گردد و نیمی دیگر بابت خمس احتیاطی داده شود». حال مرقوم فرمایید:

1. با توجه به این که نصف باقیمانده ثلث در حدود 750,000 تومان است و خانه مورد وصیت، گنجایش آن چنانی ندارد که مبلغ فوق به طور معمول صرف عزاداری شود - زیرا ده ها سال طول خواهد کشید - آیا وصی می تواند در مساجد متعدد شهر اقامه عزا کند تا تأخیر بیش از حد معمول در انجام وصیت را ندهد؟

بسمه تعالی، لازم است طبق وصیت عمل نمایند.

2. پرداخت خمس احتیاطی به يك مرتبه برای وصی مقدور نیست؛ اگر ممکن است اجازه فرمایید به تدریج پرداخت کند تا ضرر محسوسی متوجه وراثت نشود.

بسمه تعالی، اگر نمی توانند يك جا پرداخت کنند، مجازند به تدریج ادا نمایند؛ ولی تأخیر بدون عذر جایز نیست.

[سؤال 8784] 4827

بسمه تعالی 1362 / 2 / 5

حضور مقدس نایب الامام، حضرت آیت الله العظمی آقای سید روح الله خمینی، دام ظلّه العالی

ص: 477

مسائلی است که بعد از توضیح کوتاهی به عرض عالی می‌رسانم و آن، این است: دو قطعه زمین گندم زاری از شخص متوفایی به عنوان ثلث باقیمانده که مصرف عواید آن را در مطلق خیرات قرار داده و دو قطعه زمین گندم زار دیگری که قید ثلث حبس دارد را فرزند همین مرحوم که او نیز متوفی است، به همین عنوان مذکور مقرر داشته و تولیت را به اولاد ذکور با رعایت عدل و تقوا معین نموده؛ ولی محل حاجت مسأله ما به یکی از دو قطعه زمینی است که مرحوم... آن را ثلث قرارداده؛ زمینی است موسوم به «باغ بن»؛ در حاشیه این زمین خانه سازی شده، و در حواشی دیگر این زمین می‌خواهند خانه بسازند و نیاز شدید هم دارند؛ و مهمترین مشکلشان نداشتن راه است؛ لذا در رابطه با این زمین، به این چند مسأله جواب بفرمایید:

1. با این که قضای حاجت تعدادی از مسلمین منوط به باز شدن راه از این زمین است و از طرفی هم صاحب ثلث، مصرف آن را در مطلق خیرات مجاز نموده و خود متولی هم مایل به کارگشایی مسلمین است، اجازه می‌فرمایید به مقدار راه از متولی، زمین - ولو باضعاف مضاعف - خریداری شود و صرف این امر خیر که راه است بشود؟

2. آیا می‌شود اصل زمین بدون هیچ عوضی، به نیت صاحب ثلث واگذار شود تا برای راه استفاده کنند؟

3. آیا می‌شود چندین سال اجاره شود؟ که واضح است اگر بشود شرعاً واگذار شود، چون مطلب همیشگی است، راحت تر است. در هر حال نیاز به جواب مسأله داریم.

سلامتی و سعادت‌مندی جناب عالی را در خدمت به اسلام و مسلمین از خداوند متعال خواستاریم. والسلام علی عباد الله الصالحین

بسمه تعالی، تبدیل وصیت جایز نیست و باید طوری عمل شود که با بقای مورد وصیت، عواید آن صرف در جهت وصیت شود.

محضر مقدس حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، پس از عرض سلام و تحیّت، به عرض مبارک می رساند:

شخصی وصیتی نموده و نوشته و دو نفر را به عنوان وصی و وکیل تعیین نموده که بعد از مرگش مایملک او را وقف حضرت ابوالفضل نمایند؛ و مایملک او عبارت است از باغ و مقداری پول نقد؛ فعلاً وکیل و وصی عذر می آورند بر این که چون ما با آن قریه که باغ در آن می باشد فاصله داریم، نمی توانیم از عهده برآیم؛ لطفاً دو سؤال را جواب مرقوم فرمایید:

1. آیا می توانند آن ملک را که فروخته نشده، در جای دیگر که مناسبشان باشد خریده و آن را وقف نمایند؛ با توجه به این که هنوز وقف نیست و فقط وصیت نموده که وقف بنمایند؟

2. آیا می توان با پول موجود چیزی از قبیل فرش مسجد و غیره خریده و آن را وقف نمایند یا این که لازم است پول را صرف مصارف خیریه بنمایند؟

توضیح این که وصیت، به کل مایملک بوده؛ ولی چون نسبت به مازاد ثلث صحیح نبوده، وارث دو ثلث را گرفته و فقط ثلث باقیمانده، و مسأله درباره ثلث است که باید وصی وقف نماید.

بسمه تعالی، باید در باغ بر طبق وصیت عمل کنند و تبدیل جایز نیست؛ و نسبت به پول، وصیت به وقف باطل است.

محضر مبارک حضرت آیت الله العظمی، مرجع الشیعة الإمامیه، امام خمینی، دام بقاؤه، پس از عرض سلام، سلامتی حضرت عالی را از خداوند متعال خواستار است.

کاروان سربابی است در اصفهان که سه دانگ آن به عنوان ثلث مال، از طرف موصی معین شده است؛ بفرمایید: آیا متولی فعلی این مال می تواند قسمتی از این ملك را به عنوان حسینیه قرار دهد و مابقی را به صورت مغازه قرار دهد و صرف موارد ثلث نماید یا خیر؟ خداوند سایه حضرت عالی را مستدام بفرماید.

بسمه تعالی، اگر وصیت شده که محل مزبور کاروان سرا باشد، نمی توانند تغییر دهند؛ و در غیر این صورت، متصدی شرعی با مراعات مصلحت و جهت وصیت می تواند تصرف مذکور را بنماید.

[سؤال 8787] 4830

بسمه تعالی

محضر مبارك بزرگ مرجع تقلید شیعیان جهان، حضرت مستطاب آیت الله العظمی امام خمینی، دام عزّه و زید فی عمره، از محضر شما استدعای پاسخ به سؤالات زیر را دارد:

1. شخصی فوت کرده و دارای يك برادر و يك همسر می باشد و يك حیاط مسکونی دارد و به وصی خود وصیت نموده: مادامی که همسرش زنده است، در دو دانگ از حیاط مذکور حق سکونت داشته باشد و بعد از فوت همسر، آن دو دانگ را فروخته و نصف قیمت آن برای شخص متوفی و نصف دیگر برای همسرش در راه خدا مصرف شود. اینک سؤال می شود که آیا جایز است با رضایت همسر متوفی که الآن زنده است، وصی متوفی يك دانگ از دو دانگ مزبور را قبل از فوت همسر متوفی فروخته، و عندالمعامله با خریدار شرط کند که حق سکونت همسر متوفی مادام الحیاة، در آن يك دانگ معامله شده محفوظ بماند و قیمت آن برای متوفی خرج گردد یا نه؟

بسمه تعالی، باید به هر نحو وصیت کرده عمل شود.

2. لباس های نظامی یا انتظامی که در جبهه ها به افراد بسیج می دهند، اگر با خودشان بیاورند جایز است یا نه؛ در حالی که مسئولین جبهه ها مانع نمی شوند؟

بسمه تعالی، اگر خلاف مقررات نباشد اشکال ندارد.

ص: 480

بسمه تعالی

محضر مبارك آيت الله العظمى امام خمينى، دام بقائه العالى، پس از عرض سلام:

1. شخصى وصيت کرده است که ثلث مال او صرف مدرسه مرحوم آيت الله بروجردى در کربلاى مقدسه بشود و اکنون که چنين کارى ممکن نيست، آيا مى شود صرف کتابخانه هاى حوزه علميه اصفهان بشود يا نه؟

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، بايد مال مورد وصيت را حفظ کنند تا عمل به وصيت ممکن شود.

2. كسى وصيت به ثلث مال خود کرده، ولى نمى دانيم براى چه مصرفى وصيت کرده و نظرش را نسبت به مصرف آن نمى دانيم. آيا مى شود اين ثلث را هم صرف کتابخانه هاى حوزه علميه اصفهان کرد يا نه؟ و همچنين سهم امام را؟

بسمه تعالی، صرف سهم امام بدون اجازه مرجع تقليد جايز نيست و ثلث مرقوم که به آن وصيت شده و مصرفش معلوم نيست را مى توانند در مطلق خيرات، از جمله کتابخانه صرف کنند.

بسمه تعالی

محضر حضرت آيت الله العظمى امام خمينى، دامت برکاته، ضمن عرض سلام

1. شخصى يك ماه قبل از فوتش مبلغ صد هزار تومان نزد فردى مى گذارد و وصيت مى کند که از اين پول ده سال نماز و روزه احتياطى بخرید و بقيه را خرج مسجد کنید. در همان لحظه از شخصى غير از وصيت شده مى پرسد: نماز و روزه ده سال چند است؟ مى گوید ده سال چهل هزار تومان. وصيت کننده مى گوید پس بقيه (شصت هزار تومان) براى مسجد. حالا پنج ماه بعد از مرگ او سؤال مى کنند ده سال چند است؟ جواب داده اند: شصت هزار و هفتاد هزار تومان در اين حال، آيا بايد ده سال خواند و از مسجد پس بگيريم (درحالى که پنجاه هزار تومان به مسجد داده ايم) يا

کمتر و به اندازهٔ چهل هزار تومان بخوانیم و ده هزار تومان مانده را به مسجد بدهیم؟ و آیا می شود کمتر از ده سال با سالی هفت هزار تومان خواند؟

بسمه تعالی، باید بر طبق وصیت ده سال نماز اجیر بگیرند، بقیه را صرف مسجد نمایند.

2. وصیت کننده مطلق وصیت کرده، آیا می شود خلاصه خواند (بدون اذان و اقامه و مستحبات) و آیا نماز آیات هم لازم است؟

بسمه تعالی، باید به نحو متعارف بخوانند و نماز آیات جزو آن نیست.

3. وصیت کننده مطلق وصیت کرده، آیا وقشش موسّع یا موقت است؟ در صورت موقت، چند سال شود؟

بسمه تعالی، موقت نیست، ولی نباید در عمل به وصیت تهاون و اهمال کنند.

4. کسی که خود نماز و روزه قضایی دارد، آیا می تواند استیجاری قبول کند در صورت موافقت آیا برای دو نفر را می تواند قبول کند؟

بسمه تعالی، مانع ندارد.

[سؤال 8790] 4833

بسمه تعالی 29 محرم الحرام 1403 ق

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، محترماً معروض می دارد:

1. زیدی در یکی از دهات فوت نموده، وصیت نموده که اثاثیهٔ منزلش را در مجالس تعزیهٔ ابا عبدالله علیه السلام استعمال نمایند و زوجه اش را متولی قرار داده. فعلاً زوجهٔ مزبوره، منتقل به شهر شده. آیا می تواند اثاثیهٔ مزبوره را در یکی از تکایای شهر بسپارد که در اوقات عزاداری استعمال نمایند یا خیر؟ اگر محتاج به اجازه است، اجازه بفرمایید. تا کنون سه مرتبه استفتا شده، جواب نیامده.

بسمه تعالی، مانع ندارد؛ مگر آن که در وصیت، تکیهٔ معینی تعیین شده باشد.

ص: 482

2. شخصی ماشین باربری دارد و دائم در حرکت و مسافرت است؛ لیکن شب به خانه بر می‌گردد؛ یا دو سه روز می‌گذرد و به خانه می‌آید. آیا این شخص، دائم السفر محسوب می‌شود یا خیر؟ حکم الله را مرقوم بفرمایید.

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، نماز او تمام است.

[سؤال 8791] 4834

بسمه تعالی

محضر آیت الله العظمی نایب الامام سید روح الله الموسوی الخمینی، دام ظلّه

دو برادر، اموالشان مشترك بوده، برادر بزرگ، وقت مردنش به برادر كوچك وصیت می‌کند که از عین مال مشترك، اول مبلغ پنجاه هزار تومان سهم امام علیه السلام و سهم سادات بدهد و بعداً مابقی مال بین ورثه تقسیم شود. البته این برادر بعد از فوت برادرش چند وقتی سهل انگاری نموده تا پسرهای برادر متوفی، يك سری مخالفت‌ها و نزاع‌هایی را راه می‌اندازند و بعضی از اموال را تقسیم می‌کنند و بعضی دیگر تلف می‌شود و از بین می‌رود. تا آن‌که این برادر که وصی بوده، وقت مرگش به پسرش وصیت می‌کند که همه این پنجاه هزار تومان را باید به وکیل مجتهد پردازد، ولی پسر قبول نکرده و گفته چون مال مشترك بوده، الآن من نصف این پول را می‌پردازم و نصف دیگرش را پسرعموهایم باید پردازند چون مال در حین وصیت برادر بزرگ شما، مشترك بوده و الآن قسمت شده است. از طرفی فرزندان برادر بزرگ - به واسطه عداوت‌هایی که در بین آمده - این وصیت را قبول ندارد. در این صورت، این باقیمانده پول‌ها به ذمه کدام شخص خواهد بود؟ والسلام علیکم ورحمة الله

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، باید به همان کیفیت وصیت عمل شود و مبلغ مذکور، از همان ملك مورد وصیت داده شود.

[سؤال 8792] 7314

6. پدرم وصیت کرده منزلی که در تربت جام دارد را به آقای توسلی واگذار نمایم تا

ص: 483

درآمد آن را برای امام زمان علیه السلام مصرف کنند؛ آیا شما اجازه می فرمایید این منزل را به ایشان واگذار نمایم یا خیر؟

بسمه تعالی، بر طبق وصیت باید عمل شود.

[سؤال 8793] 4835

بسمه تعالی 1361 / 7 / 11

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته، بعد السلام و التحية و الاکرام

چه می فرمایید در مورد مؤسسه خیریه ای که درآمدش از محل مال الوصیه ها و صدقات مردم تأمین می شود و در وصیت نامه ها محلی برای حق بیمه کارکنان مؤسسه در نظر گرفته نشده، ولی نسبت به اجرتی که به کارکنان مؤسسه داده می شود، سازمان بیمه محل، مطالبه حق بیمه می نماید؟ آیا می توان حق مزبور را از درآمدهای فوق الذکر پرداخت و وجه شرعی آن چگونه است؟

متّع الله المسلمین بطول بقائك الشریف

بسمه تعالی، وصایا باید در مورد خودش که جهت وصیت است صرف شود و صرف در غیر آن جایز نیست.

[سؤال 8794] 4836

بسمه تعالی

موصی بعد از بیان مصارفی از برای ثلث می نویسد: «چنانچه از ثلث موصی بعد از مخارج مقرر فوق اضافه بماند، می توانند (یعنی وصی و منصوب) از اموال غیر منقول، به عنوان بقیه ثلث برداشت نموده و عواید او را هر ساله در ماه محرم روضه خوانی نمایند». وصی به همین منظور، مقداری زمین زراعتی و باغ از ماترک، افزاز کرده و سال هایی عایدات آن را به مصرف رسانید ولی فعلاً ابقای آن را صلاح نمی داند؛ با توجه به این که عبارت وصیت نامه، لفظ «می توانند» می باشد که ظهور در الزام ندارد، آیا وصی می تواند زمین و باغ را فروخته و ثمن آن را به مصرف منظور برساند

ص: 484

و یا به جای آن چیز دیگری خریداری نموده و عایدات آن را طبق وصیت، به مصرف رساند؟

بسمه تعالی، نمی تواند آن را بفروشد.

[سؤال 8795] 4837

بسمه تعالی

محضر مبارك آيت الله العظمى امام خمينى، متّع الله المسلمين بطول بقائه

1. شخصی در وصیت شفاهی خود، ملك معین و وجه معینی را ثلث خود قرار داده که آن وجه صرف تعمیر یا تجدید بنای آن ملك شود و درآمد آن ملك را صرف امور خیر بنمایند. ورثه بدون توجه به حکم شرع، ملك ثلث را با موافقت یکدیگر فروخته و وجه آن را یکی از ورثه از بابت سهم الارث خود برمی دارد و ملك دیگری را از تركه میت با موافقت یکدیگر که قیمتش معادل ثلث بوده، ثلث میت قرار می دهند و درآمد آن را صرف امور خیر می کنند. پس از بیست سال متوجه می شوند که شرعاً حق فروختن ملك متعلق ثلث را نداشتند. اکنون استرداد ملك متعلق ثلث، عادتاً ممکن نیست و در حکم تالف است. سؤال می شود: آیا قیمت ملك ثلث فروخته شده بر عهده ورثه است یا نه؟ و بر فرض ضمان قیمت، آیا قیمت، يوم التلف است یا زمان ادا؟ و در هر دو صورت، آیا تکلیف ورثه، خرید ملك دیگر است و صرف درآمد آن در امور خیریه یا باید قیمت تالف صرف امور خیریه شود؟ و سؤال دیگر این که وجوهی که تا به حال به عنوان درآمد ثلث داده اند شرعاً محسوب است یا نه؟ و آیا ورثه ضامن منافع ملك ثلث معین شده تالف، تا به حال هستند یا نه؟

بسمه تعالی، فروش ملك مورد وصیت باطل است و به هر نحو امکان دارد؛ باید ملك را برگردانند و اگر استرداد امکان ندارد، نسبت به آن ضامنند و میزان، قیمت يوم التلف است که با آن ملكی تهیه شود و عواید آن در جهت وصیت صرف شود و آنچه بعد از تلف در جهت وصیت

ص: 485

صرف کرده اند، محسوب است و ضمان منافع بر مشتری است و بر ورثه نیست.

2. زنی حامله به جنین هفت ماهه بوده، در اثر تصادف با ماشین خودش بلافاصله و جنینش پس از دو ساعت تلف شده اند. ورثه آن زن شوهرش و فرزند صغیر هشت ساله و چهار ساله (غیر از جنین فوت شده) می باشد. آیا بر راننده قاتل به قتل خطئی دو دیه است یا فقط دیه زن بر عهده او است؟ تکلیف دیه جنین که پسر بودن و دختر بودن او معلوم نیست، چه می شود؟ و در هر حال مقدار این دیه از لحاظ پول کشور چقدر است؟ و جواز مطالبه جنین دینی مانند سایر دیون در صورتی است که قاتل زاید از مستثنیات دین چیزی داشته باشد یا نه؟

بسمه تعالی، باید اضافه بر دیه زن، دیه جنین هم داده شود. و اگر پسر بودن و دختر بودن جنین مشتبه است، باید نصف مجموع دیه پسر و دختر را بدهند. و تعیین قیمت آن با عرف بازار است. و از جهت مستثنیات دین، حکم سایر دیون را دارد و دیه قتل خطایی بر عاقله است.

[سؤال 8796] 4838

بسمه تعالی

در آبادی ای که هر قسمت از زمین زراعت را به اصطلاح کشاورزان محل «بیلاق» می نامند، به واسطه وجود خطر از قبیل طغیان رودخانه و از بین بردن زمین های نزدیکش، یکسره و به قول معروف «همیشگی» تقسیم نمی کنند؛ بلکه هر ساله زمین ها تقسیم و با قرعه معلوم می گردد.

1. شخصی از زمین های زراعتی با وصف مزبور به اندازه دو بیلاق به عنوان وقف وصیت می کند که به نصفه کاری کاشته شده و عایداتش در دستگاه حضرت سید الشهداء علیه السلام خرج شود؛ البته از قبیل قند و چایی و پول جزئی معمولی روضه خوانی که از انصراف کلمات خرج در دستگاه حضرت فهمیده می شود. پس از پایان نیمه اول ماه محرم مقداری از همان عایدات زیاد می ماند:

الف. در چه مصارفی خرج شود؟ بیان فرمایید.

ب. تا حال مبلغی در مصارف مسجد خرج شده است، حکمش چیست؟

ص: 486

ج. این گونه وقفیات چه صورت دارد؟ صحیح است یا نه؟

بسمه تعالی، قرارداد مزبور وصیت است نه وقف، و باید عواید مورد وصیت در همان جهتی که برای آن وصیت شده صرف شود.

2. اگر ملاك مطلق و مضاف بودن آب، عرف باشد، به آب دریاچه شور رضاییه از کثرت شوری و تلخی اسید می گویند؛ آیا مطهر است یا نه؟

بسمه تعالی، اگر عرف عام به آن آب می گویند، مطهر است و اعتباری به اسید گفتن اشخاصی که نظر به خواص شیمیایی آن دارند نیست.

[سؤال 8797] 4839

بسمه تعالی 1361/9/2

محضر مبارك رهبر عظیم الشان انقلاب اسلامی ایران، حضرت امام خمینی، دامت افاضاته، سلام علیکم

احتراماً؛ ضمن عرض ادب و دست بوسی، به عرض می رساند که یکی از اعضای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی کوهبنان (منطقه 6)، خانه نیمه تمامی داشته است که در وصیت نامه اش قید شده که آن را در اختیار اتحادیه انجمن های اسلامی دانش آموزان قرار دهند، ولی با توجه به این که اتحادیه فوق الذکر در کوهبنان فعالیت ندارد و می توان گفت وجود ندارد. از طرفی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی کوهبنان، جهت روابط عمومی یا واحد بسیج و یا پایگاه مقاومت، احتیاج مبرم به این خانه دارد. لذا چنانچه از نظر شرعی، واگذاری این خانه به سپاه پاسداران اشکالی ندارد، مراتب را امر به ابلاغ فرمایید.

بسمه تعالی، عین مورد وصیت، باید در مورد و جهت آن صرف شود و تغییر آن جایز نیست و با فرض تمامیت شرایط، وصیت در ثلث ترکه نافذ است و در زاید بر آن، موقوف است به اجازه ورثه. و اگر وصیت متعذرالمصرف است، نسبت به ثلث ترکه در مطلق خیرات صرف می شود.

ص: 487

بسمه تعالی 4 صفر المظفر 1404 ق

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی علی رؤوسنا و رؤوس الأنام، سلام علیکم

شخصی وصیت کرده که خانه او بعد از مرگش تا مدت بیست سال حبس شود و درآمد آن به مصرف نماز و روزه و امور خیریه برسد و بعد از بیست سال، میان ورثه آن روز قسمت شود، در حالی که موقع مرگ فقط يك خواهر داشته و برادرش قبل از او فوت شده؛ اکنون بعد از بیست سال خواهر هم فوت شده؛ لطفاً بفرمایید: آیا اکنون خانه به فرزندان خواهر که وارث منحصر به فرد روز مرگ بوده، می رسد یا با توجه به این عبارت وصیت نامه (بعد از بیست سال، میان ورثه آن روز قسمت شود)، برادرزادگان هم سهم الارثی دارند؟ ادام الله ظلکم العالی

بسمه تعالی، به ترتیبی که نوشته اید، وارث فعلی پس از بیست سال میزان است و باید میان همه آن ها تقسیم شود.

بسمه تعالی 1361 / 10 / 7

محضر مبارك رهبر شیعیان جهان حضرت آیت الله العظمی امام خمینی دام بقائه العالی علی رؤوس المسلمین

پس از تقدیم عرض سلام محترماً معروض می دارد. شخصی جز وصیت نامه شان تعیین نموده اند که مبلغی از ثلث مالشان را صرف تعمیرات مدرسه آیت الله بروجردی در کربلا بشود چون فعلاً دست رسی نیست که این وصیت عمل بشود آیا اجازه می فرمایید این مبلغ صرف کتابخانه های حوزه علمیه اصفهان بشود یا خیر؟

بسمه تعالی، تا از امکان صرف مال در مورد وصیت مأیوس نشدند باید صبر نمایند.

حضور محترم حضرت آیت الله العظمی امام خمینی رهبر عالی قدر جهان اسلام سلام عرض می کنم. امیدوارم که همیشه سالم باشید و رهبریت اسلام را همچنان تا ظهور مهدی علیه السلام در کف با کفایت خود حفظ فرمایید. ان شاء الله خواهشمند است دستور فرمایید، به سؤال های زیر جواب مرحمت فرمایند.

1. در مورد ثلث دارایی میت که طبق وصیت نامه مقرر شده است: به مصرف خیرات و مبرات و سایر طرقی که میت معین نموده، برسد. اگر وصی نسبت به اجرای وصیت نامه بی اعتنایی و یا سرپیچی کند، آیا شخص ناظر - که از طرف میت معین شده است - می تواند خود رأساً و شخصاً مقداری از ثلث میت را که در اختیار دارد به مصارفی که از جانب میت معین شده برساند و مدارک و اسناد آن را ارائه دهد یا خیر؟

2. اگر از دارایی وصی، مقداری در دسترس ناظری باشد - که میت او را تعیین نموده - و وصی از اجرای وصیت نامه امتناع کند، آیا ناظر می تواند به میزان ثلث میت یا هر چقدر کمتر از دارایی وصی برداشت کرده و به مصرف مشخص شده از طرف میت برساند و مدارک و اسناد آن را ارائه دهد یا خیر؟

بسمه تعالی، 1 و 2، ناظر نمی تواند مستقلاً عمل به وصیت نماید و در صورت خیانت وصی، با مراجعه به حاکم شرع، تعیین تکلیف نماید.

3. آیا ثلث دارایی متوفی را - که وصی بر طبق وصیت نامه، قرار است در طریق خیرات و مبرات و خمس و سهم امام و خلاصه جهاتی که میت تعیین نموده به مصرف برساند - در صورتی که وصی، شوهر میت بوده باشد و این وصی (شوهر متوفی) خود از تمکن مالی برخوردار باشد، آیا می تواند ثلث دارایی میت را به بهانه آن که یکی از فرزندان بیکار است، به آن فرزند بیکار بدهد و اجرای وصیت میت را نادیده بگیرد. در حالی که آن فرزند هم، اهل تقوا و نماز و دینداری نباشد؟

بسمه تعالی، ثلث مورد وصیت را واجب است در مواردی که متوفی معین نموده صرف کنند و در غیر آن جایز نیست.

[سؤال 8801] 4843

بسمه تعالی 1361 / 11 / 7

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مرجع تقلید شیعیان، آدام الله افاضاته، خواهشمند است با بررسی جمله: «مصرف تتمه ثلث در انجام امور خیریه، به هر نحوی که وصی و ناظر صلاح و مقتضی بدانند». نظر فقهی و شرعی اعلام فرمایند که آیا وصی به تنهایی می تواند برای خرج ثلث، اتخاذ تصمیم و عمل کند و یا این که امضا و تصویب و موافقت قبلی ناظر هم لازم است؟

بسمه تعالی، طبق عبارت مرقومه، وصی و ناظر باید با موافقت هم، اقدام به انجام وصیت نمایند.

[سؤال 8802] 4844

بسمه تعالی 1361 / 3 / 22

مسئول دفتر استفتانات امام خمینی، پس از اهدای سلام، به استحضار عالی می رساند:

1. وصی، قبل از انجام دستورات وصیت شخصی که وصیت نموده، از دنیا رفته؛ آیا ناظر می تواند کار وصی را انجام بدهد؟

2. موصی، وصیت به نماز و روزه کرده، ولی مدت آن را معلوم نکرده. چه مقدار از سهم موصی باید برای نماز و روزه داده شود؟ در ضمن يك درگیری در مورد خرید خانه موصی پیدا شده است و در آن دفتر اگر قید شود که ما چگونه این درگیری را رفع کنیم، صلاح است.

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، ناظر بدون مراجعه به حاکم شرع نمی تواند تصرف کند؛ و در مورد وصیت به نماز و روزه، باید مقداری که یقیناً نماز و روزه بر عهده او است انجام شود.

ص: 490

بسمه تعالی

محضر مقدس حضرت آیت الله العظمی، نایب الامام، امام خمینی، دام ظلّه العالی

شهیدی در وصیت نامه خود، برای قیمومت فرزندانش یکی از برادران خود را معین کرده است. همسر شهید، به توهم این که اگر این برادر، قیم فرزندان باشد باید با این برادر ازدواج کند و چون به این امر (ازدواج) مایل نیست، اختلاف شدیدی بین طرفین (همسر شهید و برادر شهید) ایجاد شده است و همسر شهید می گوید: قیم فرزندان خودم باشم یا برادرم. و اگر قیمومت که شهید در وصیت نامه خود، قیم آن را معین کرده است به شخصی دیگر انتقال یابد، رفع اختلاف می شود.

با در نظر گرفتن خصوصیات مسأله فوق، آیا حضرت امام، انتقال قیمومت را به فرد دیگری اجازه می فرمایند یا نه؟

بسمه تعالی، باید بر طبق وصیت عمل شود و قیمومت در فرض سؤال، قابل انتقال به دیگری نیست.

بسمه تعالی 1361 / 11 / 19

حضور مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مرجع تقلید شیعیان جهان و رهبر مستضعفان، دامت برکاته، با عرض سلام و طلب سلامتی و طول عمر و موفقیت روزافزون بر دشمنان اسلام و انسانیت، از خداوند متعال برای آن رهبر عظیم الشأن به استحضار می رساند:

پسر این جانب در سال 1358 در سن 23 سالگی در حادثه تصادف با اتومبیل به رحمت ایزدی پیوست و از او يك دختر بچه که در آن موقع هشت ماهه بود باقیماند و

مقداری قرض نیز دارد. فرزند آن مرحوم تا مدت يك سال نزد مادر خودش بود که البته بنا به میل خودش، از طریق دادگستری به عنوان قیم طفل تعیین شده بود؛ تا این که پس از يك سال، مادر بچه از نگهداری فرزند خود استتکاف نمود و به ناچار این جانب - که پیرزنی با سن 65 سال می باشم - سرپرستی این بچه يك و نیم ساله را از اواسط سال 1359، طبق دستور دادگستری که به عنوان قیم طفل معین شده بودم، عهده دار گردیدم و چون در آن تاریخ هنوز قوانین داسراها در دادگستری کاملاً اسلامی نشده بود، خواهشمند است وظیفه شرعی این جانب را تعیین فرمایید که قیم بودن این جانب شرعی است یا خیر؟

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، از حاکم شرع محل اجازه بگیرید، مانع ندارد.

[سؤال 8805] 4477

6. آیا وصی صغار می تواند بدون در نظر گرفتن غبطه صغیر، اقربا را در اموال و یا املاک او شریک قرار بدهد؟

بسمه تعالی، تصرفات وصی اگر مطابق غبطه صغار نباشد باطل است.

[سؤال 8806] 4847

بسمه تعالی 1361 / 5 / 21

حضور محترم قلب تپنده امت در جماران، سلام علیکم، با آرزوی سلامت و طول عمر برای شما رهبر عزیز، تقاضا می کنم که به مسأله شرعی ذیل پاسخ دهید:

خانواده ما یازده نفر هستند که از بین این یازده نفر، دو نفر صغیر هستند؛ بعد از فوت پدرم، مادرم از نظر شرعی و قانونی قیم ما شدند؛ تکلیف مادرم برای استفاده از اموال افراد خانواده برای کارهایی از قبیل خیرات برای پدرم، میهمانی در منزل، برگزاری مراسم دعا در منزل و... چگونه است؟ والسلام

بسمه تعالی، با مراعات مصلحت صغار مانع ندارد.

ص: 492

محضر اقدس حضرت مستطاب كهف الأرامل و الأیتام ملاذ الإسلام آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

شخصی وفات کرده بود، دخترش شیرخواره بود، مادرش با بودن چند نفر عدول مؤمنین برای غبطهٔ صغیر، عمارت مسکونی و یک باب انبار را به عموی صغیرهٔ مزبوره به مبلغ چهارصد تومان فروخته است. چهارصد تومان را مادرش به دختر صغیره خورانیده بزرگش کرده و شوهرش داده، هفده سال از مابین گذشته است امروز، دختر نامبرده را تحریک نموده اند به مقام ادّعا برآمده است می گوید قیّم بودن مادرم را من قبول نمی کنم. در آن تاریخ یکی از علمای وقت و چند نفر از روی ایمان با احقاق حق قیمت گذاشته و قبالة نوشته اند، حتی عموی دختر مزبوره وصی بود، آن روز زحمت کشیده وصیت پدرش را عمل نمود. در ضمن مادر دختر مدعیه است آن روز قیّم بود و بر عهدهٔ خود کشیده اگر دختر بعد از بلوغ به مقام ادّعا آید بر عهدهٔ خودم است و دختر فرزند ناپدرش را شوهر اختیار کرده، مادرش دیگر نمی تواند دخترش جواب بگوید، می خواهند در این زمان که بحمدالله حکم قرآن پای گرفته است، زورگویی کنند و فرمایش علمای فعلی را گوش نمی دهند. آیا در این خصوص چارهٔ فدوی سائل که عموی دختر مدّعیه می باشم چیست؟ بیان فرمایید و با مهر شریف مزین فرمایید. عمرکم طویل و عدوکم ذلیل، خدام امام خمینی مدّ ظلّه

بسمه تعالی، اگر وصی طبق وصیت پدر قیّم صغیر هم بوده و با مراعات مصلحت طفل ملک را برای او فروخته طفل پس از بلوغ حق اعتراض ندارد و در غیر این صورت معامله موقوف است به اجازه ولیّ شرعی صغیر یا خود او بعد از بلوغ و هرگاه نزاعی در بین است به محاکم صالحه مراجعه کنند.

محضر مبارک امام امت، رهبر انقلاب، خمینی کبیر

به عرض می‌رساند که مادری تعداد ده رأس گاو به پسرش داد که تا حیات دارد، او را نگهداری کند. و لباس و خوراک و بقیه ضروریات او را برآورده کند. و بعد از حیات او هزینه هفته و چهارم و سال را بدهد. و مبلغ 25,000 ریال برای نماز و روزه قضا به مصرف برساند. او وصی مادر هم می‌باشد. با این شروط مدارک نوشته شد، ولی پسر پس از یک سال مادر را از خانه بیرون کرد. مادر به منزل فرزند دیگرش رفت و مال را از او مطالبه کرد. پسرش گفت مدارک وصیت نامه با این شروط اجرا می‌شود، لذا به هیچ عنوان مال را نمی‌دهم؛ مگر این که بنویسید به محضر مبارک امام؛ اگر فرمودند این مدارک باطل شده، اموال را، می‌دهم. از محضر مبارک مرجع کبیر تقاضا می‌شود روی این ورقه حکم صادر فرمایید. والسلام

بسمه تعالی، اگر به شرط عمل نشده، مادر می‌تواند گاوها را پس بگیرد و نیز می‌تواند از وصیت خود برگردد و آن را به هم بزند.

يمين و نذر

احكام يمين (قسم)

ص: 495

6. اگر انسان در برخورد با خانم های وسواسی (در آب و آب کشی مبتلا به وسواس هستند) به ناچار در بعضی از مواقع، قسم های دروغین یاد کند (مثلاً اصلاً دستگیره فلان درب نجس نبوده؛ اما ایشان سؤال می کند که شما که به دستگیره در دست زده بودید، دستتان را آب کشیدید یا نه و امثالهم؛ اگر بگوید: نکشیدم، مسلماً در این رابطه خیلی چیزهای دیگر، بی جهت آب کشی می شود؛ اگر هرچه بگوید آب کشیدم ولی قبول نشود، به ناچار قسم دروغ یاد کند و خانم وسواسی هم قبول کند) یاد کردن این قسم های دروغ در این مورد خاص از نظر شرع مقدس چه وضعیتی دارد؟ (توضیح این که چون واقعاً دستگیره نجس نبوده، ایشان دستش را آب نکشیده؛ ولی به دروغ قسم یاد می کند که آب کشیدم).

بسمه تعالی، قسم دروغ جایز نیست؛ ولی سعی کند طوری قسم یاد کند که دروغ نباشد؛ مثل این که قسم بخورد که نجس نیست.

6. مسلمانی در صورت ناشزه بودن زنش قسم خورد بر ازدواج مجدد آیا ازدواج واجب است یا نه و آیا متعه هم کافی خواهد بود در صورت وجوب یا نه؟

بسمه تعالی، واجب است و اگر قصد او مطلق ازدواج بوده ازدواج موقت کافی است.

5. مسلمانی قسم خورد به لفظ والله که عیالش هر ساعت که اذیت کند و بدون اجازه از منزل خارج شود او را طلاق دهد آیا واجب می شود طلاق یا نه؟

بسمه تعالی، واجب است.

5. اگر فرزندی بدون اجازه پدر، قسم بخورد که کاری را که انجام ندادنش بهتر است، انجام ندهد و بعد به قسم خود وفادار نماند، کفاره بر او واجب می شود؟ (چون امام در رساله عملیه مرقوم فرموده اند که: قسم فرزند بدون اجازه پدر بعید نیست که صحیح نباشد؛ لیکن احتیاط را نباید ترك کرد).

بسمه تعالی، قسم فرزند، بدون اذن پدر، صحیح نیست و کفاره ندارد.

2. اگر کسی بدون اجازه پدرش قسم بخورد که کار حرامی را انجام ندهد و بعد انجام دهد، کفاره بر او واجب می شود؟ و آیا بار اول، کفاره واجب است یا دفعات بعد هم باید کفاره بدهد؟

بسمه تعالی، اجازه شرط نیست و اگر قسم شرعی بوده، کفاره دارد و بعد از مخالفت قسم، برای مرتبه بعد کفاره واجب نیست.

6. کسی که قسم بخورد و بعد بشکند، اول کفاره را بدهد و قسم را بشکند یا باید بشکند بعد کفاره بدهد؟ کفاره قسم، بعد از شکستن قسم واجب می شود یا هنگامی که تصمیم می گیرد قسم را بشکند باید کفاره بدهد؟

بسمه تعالی، بعد از مخالفت، کفاره واجب می شود.

[سؤال 8815] 6605

3. صیغه نذر را چگونه باید خواند؟ شما بیان فرمایید.

بسمه تعالی، باید صیغه نذر مشتمل باشد بر کلمه لله علی یا معنی آن به هر لغتی باشد.

لزوم صیغه معتبره شرعیه برای وجوب وفای به نذر

[سؤال 8816] 4850

بسمه تعالی 1358 / 10 / 25

پیشگاه مبارك رهبر عالی قدر و زعیم عظیم الشان، مرجع عالی قدر شیعیان، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته

محترماً؛ شخصی پیش از تشریف فرمایی حضرت آیت الله از پاریس به ایران گوسفندی نذر کرده که اگر حضرت آیت الله صحیح و سالم به ایران برگردند، وی در سر سال دوم بازگشت به ایران، گوسفند مزبور را به قم آورده و در زیر قدم آن وجود معظم قربانی بنماید و به جهت برکت خانه اش هم تبرک جوید ولی به علت بودن برف، راه ها مسدود و وسایل ماشین هم در کوهستان پیدا نمی شود و وقت هم تنگ است. شخص مزبور به نذر خود به چه نحو عمل نماید؟ عمرکم طویل و عدوکم ذلیل

از خداوند بزرگ، موفقیت و سلامتی شما را آرزو مندم.

بسمه تعالی، در صورتی که صیغه معتبره شرعیه خوانده نشده، اختیار با خود نذر کننده است.

محضر مبارك رهبر عالی قدر آیت الله العظمی امام خمینی مدّ ظلّه العالی

پس از دعاگویی به شرف عرض عالی می رساند:

1. این جانب مبلغ 1000 تومان نذر جد حضرت عالی کرده ام، حاجتی داشته ام برآورده شده است. گفتم: یا جد امام خمینی ولی نگفتم قربه‌آلی الله، آیا این نذر را واجب است ادا کنم یا خیر؟ و آیا حضورتان بفرستم؟ و یا برای سلامتی شما به فقرا و سادات فقیر بدهم؟ تمنا دارم مرقوم فرمایید تا به فتوای شما عمل کنم. نوعاً ما بیرونی‌ها یعنی عشایر قصد قربت نمی‌کنیم، می‌گوییم یا حضرت عباس اگر فلان حاجت ما برآورده بشود 100 تومان در راه تو می‌دهیم، آیا این نذر واجب می‌شود یا خیر؟ جواب مرقوم فرمایید. والسلام.

بسمه تعالی، وفای به نذر مرقوم واجب نیست.

2. آیا به چیزهایی که زینت زن‌ها حساب می‌شود، مانند النگو و گلوبند و چیزهای دیگر زکات تعلق می‌گیرد؟ جواب مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، به غیر مسکوک از طلا زکات تعلق نمی‌گیرد و همچنین طلائی که برای زینت استعمال می‌شود زکات ندارد.

بسمه تعالی

محضر عالی قدر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، امید مستضعفان جهان

لطفاً در سؤال‌های زیر ما را راهنمایی و ارشاد فرمایید.

1. يك پسر بچه از پشت بام (سوراخ بام) که در منازل روستایی معمولاً هست به پایین می‌افتد، مادر و خواهر و خویشانش بر حالش گریه می‌کنند، در این حال پدرش می‌رسد و این صحنه را می‌بیند با متوسل شدن به قمر بنی هاشم یا ابوالفضل یا ابوالفضل گویان يك گوسفند یا قوچ را به عنوان نذری گوشش را می‌برد، دیگر نیت

نمی‌کند که در چه راهی خرج یا احسان خواهد کرد؟ آیا می‌شود در ماه محرم همان گوسفند را خرج عزاداری سلطان مظلومان کرد؟ یا قربانی را بفروشد و پولش را برای جنگ زدگان بفرستند؟ آیا می‌شود پول همان گوسفند را برای عمران و آبادی ده خرج کرد؟

بسمه تعالی، اختیار با خود صاحب گوسفند است، می‌تواند در هر کدام که مایل باشد صرف نماید.

2. يك مسجد را که ساخت قدیم بوده، ما چند خانواده همسایه مسجد آن را از نو ساخته ایم و دامنه و شیروانی مسجد را به ساختمان همسایه گذاشته ایم و از این لحاظ در مضیقه هستند. آیا می‌توان دامنه یا شیروانی مسجد را به طرف ساختمان همسایه مسجد گذاشت؟ یا این که باید شیروانی یا دامنه مسجد را عوض کرد؟

بسمه تعالی، بدون رضایت همسایه جایز نیست و باید عوض نمود.

3. آیا می‌توان با رضایت صاحبش همان چند ساختمان را برای مسجد خرید و به حیاط یا آشپزخانه اختصاص داد.

بسمه تعالی، مانع ندارد.

4. اگر سگ درب چوبی داخل مسجد را با دهان و دندان خرد کند. و درب چندان خراب نشده باشد، آیا درب باید توسط صاحب سگ یا اهالی ده عوض شود؟ یا آن که با شستن یا رنده نمودن همان جایی که سگ دهان زده پاك می‌شود؟

بسمه تعالی، اگر کوتاهی از صاحب سگ نبوده به او چیزی نیست و لازم است به هر نحو ممکن تطهیر نمایند.

[سؤال 8819] 4853

بسمه تعالی 1361 / 11 / 27

با درود فراوان به رهبر کبیر انقلاب اسلامی

مطلبی برای این جانب پیش آمده که خواستار جواب گویی آن مرجع والا مقام هستم. مقداری پول در اختیار این جانب می‌باشد که نذر حضرت ابوالفضل می‌باشد. موضوعی که در نظر دارم آن است که آیا می‌توان این مبلغ را به حساب جبهه واریز

ص: 501

نمایم یا نه؟ خواهشمند است جواب این جانب را اعلام فرمایید. توضیح این که قصد چگونه خرج کردن را هم نکرده ام.

بسمه تعالی، چنانچه صیغه مخصوص به نذر خوانده نشده است اختیار با خود شما است.

[سؤال 8820] 692

3. در مورد نذر و عهد کردن اگر شخص صیغه آن را به آن صورتی که در رساله های عملیه است ادا نکند آیا نذر منعقد می شود یا خیر؟

بسمه تعالی، منعقد نمی شود.

[سؤال 8821] 4854

بسمه تعالی

محضر مبارک رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران، حضرت نایب الامام، امام خمینی، دامت افاضاته، با عرض سلام و آرزوی سلامتی برای آن رهبر عالی قدر انقلاب اسلامی، مسأله ای شرعی به صورت زیر برای این جانب مطرح است:

اگر کسی نذر کند که مقداری طلا یا پول را شخصاً به صندوق حضرت ابوالفضل علیه السلام بریزد حال شخص نذر کننده چه باید بکند؟

با عرض معذرت؛ در سال 1357 ازدواج کرده ام و در اوایل ازدواج به علت سر درد همسرم گوشواره های او را به صورت بالا نذر نمودیم، چه باید بکنیم؟

ان شاء الله خداوند تبارک و تعالی طول عمر به جناب عالی عطا بفرماید و صدام و صدامیان را سرنگون و نابود سازد. با تقدیم احترام و عرض ادب

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، در نذر صیغه مخصوص لازم است. اگر صیغه مخصوص به نذر خوانده نشده، عمل به آن لازم نیست.

ص: 502

بسمه تعالی

با سلام و درود به رهبر عزیز و روح خدا و پیشوای اعلا

هشت سال پیش نذر کرده بودم که هر وقت پول دستم آمد، برای سقاخانه حضرت ابوالفضل در محلمان يك چهل چراغ هدیه کنم؛ الآن مصرفش در آن محل خیلی کم است؛ آیا طبق فتوای امام می توانم به جای آن شیء، پول آن - به قیمت پنج هزار تومان - را برای ساختن مسجد یا چیز دیگری که قابل استفاده بیشتری می باشد، بدهم؟

با عرض معذرت مرا راهنمایی کنید.

بسمه تعالی، اگر در نذر، صیغه مخصوص به نذر را نخوانده اید، اختیار با خود شما است؛ ولی اگر صیغه نذر خوانده شده، در صورت امکان باید به نذر عمل شود.

بسم الله الرحمن الرحيم

إلى المرجع الأعلى والإمام المفدي، روح الله الموسوي الخميني دام ظلّه الوارف، أتقدّم إليكم بهذه المسألة؛ فافتونا مأجورين

نذر شخص إنفاق أربعة آلاف تومان، لإقامة مراسم تعزية الإمام الحسين عليه السلام في شهر محرم. ولكن الشهر انقضى ولم يتم إنفاق المبلغ بكامله وبقي منه النصف وهو ألفي تومان. فهل له ينفقها في سائر وجوه البرّ كالتبرّع بها للجبهة أو إقامة مراسم الأئمة في غير شهر محرم؟ أفتونا مأجورين ودمتم حصناً وملاذاً.

بسمه تعالی، لا مانع من صرفها في مطلق وجوه البرّ، إذا لم ينعقد النذر بالصيغة الخاصة بالنذر وهكذا إذا كان المنذور الإنفاق في خصوص المحرم السابق.

بسمه تعالی

کسی نذر کرده که مبلغی در موردی نظیر اطعام و غیره صرف نماید آیا می تواند این مبلغ را به یکی از حساب های ضروری تر نظیر جبهه یا جنگ زدگان واریز نماید؟

بسمه تعالی، اگر نذر با صیغه معتبره شرعیه بوده باید بر طبق نذر عمل شود و اگر صیغه نداشته اختیار با خود شما است.

4. آیا ادای عین نذری که مبتنی بر انداختن سفره ابوالفضل برای شفای مریض باشد در شرایط کنونی (جنگ) لازم است یا اگر مقدار پولی که باید در آن راه خرج شود، برای جنگ زدگان یا غیره پرداخته شود کافی است؟

بسمه تعالی، در صورتی که صیغه مخصوص به نذر خوانده نشده اشکال ندارد.

2. شخصی سفره حضرت ابوالفضل علیه السلام نذر دارد؛ ولی به علت کمی جا در محل سکونت نمی تواند نذر خویش را ادا نماید. بنابر این آیا می تواند وجه خرجی سفره را به حساب جنگ زدگان و یا سایر مواردی که برای دولت جمهوری اسلامی ایران دارای اهمیت است واریز نماید؟

بسمه تعالی، اگر صیغه مخصوص نذر را نخوانده نذر و جوب وفا ندارد و اختیار با خود شخص است؛ ولی چنانچه صیغه نذر را خوانده باشد، باید بر طبق آن عمل کند؛ مگر آن که قدرت بر وفا نداشته باشد.

بسمه تعالی 1361 / 4 / 24

محضر مبارك امام عزیزمان حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه، پس از سلام و

درود فراوان خواهشمند است در مورد مسائل شرعی زیر فتوای کامل مرقوم بفرمایید:

1. آیا کسی در مورد حاجتی نذر نماید و آن حاجت بعد از مدت ها صبر و ناراحتی به کمک خداوند متعال تمام بشود ولی به نحوی که طبق گفته و نیت حاجتمند نباشد مسأله چگونه است؟

مثلاً کسی نذر نماید که خدایا فلان حاجت شرعی من قبول بشود نذر می کنم سفره حضرت ابوالفضل علیه السلام و سفره خانم رقیه علیه السلام را انجام دهم. در موقع نذر کردن هیچ فکری از ضرر و زیان (مادی و معنوی) و دادن پول برای انجام کار و این که در حق حاجتمند نبود که در مقابل کارش پول بدهد. البته برای این که از بدبختی و ناراحتی خلاص شود مجبور می شود برای رضایت طرف مقابل پول اضافی بدهد. باید متذکر شوم مسأله ما مسأله طلاق بود که حاجتمند نذر کرده بود که اگر خلاص شوم تمام نذرهای ذکر شده را انجام دهم ولی در موقع نذر کردن هیچ نیتی از پول دادن در مقابل مهریه (برای رضایت همسر به طلاق) و گذشتن از تمام جهیزیه و مهریه قانونی و شرعی خود و تحمل ناراحتی ها و شکنجه ها در دل نبود و حتی به فکر مان هم نرسیده بود که موقع طلاق پول خواهیم داد و از تمام حقوق حقه خود گذشت خواهیم کرد. حالا به کمک خداوند تمام شده و طلاق گرفتم البته (با دادن پول مقابل مهریه و گذشت از جهیزیه و مهریه خود) مسأله شرعی در این مورد چگونه می باشد؟ باید نذرهایم را انجام دهم یا نه؟

بسمه تعالی، اگر صیغه شرعی نذر خوانده نشده و خوب وفا ندارد.

2. وسواس در مورد طهارت و وضو و غسل و سایر مسائل شرعی چگونه می باشد؟ انسان چه کار باید بکند تا بدون گناه ترك کند و خلاص شود؟

بسمه تعالی، واجب است اعتنای به وسوسه نکنید.

3. دختر یا زنی که از حیض پاك می شود نوع لکه و ترشحي که در آخرین روز حیض باید ببیند و پاك شود و غسل و نماز گزارد چگونه می باشد؟

بسمه تعالی، پاك شدن منوط به این است که خون بند بیاید و هیچ نوع لکه و ترشحي از خون نبیند.

بسمه تعالی

با درود و سلام خدمت پدر عزیزم، آیت الله خمینی

امیدوارم که حالتان خوب باشد. اگر خواهان حال دختر حقیرتان باشید، بحمدالله سالم هستم. پدر عزیز! لطف فرموده به سؤال این جانب جواب مرحمت فرمایید:

در جایی خواندم که اگر شخصی - چه دختر و چه پسر - نذری کنند و پدر و مادر ندانند، این نذر قبول نیست. حال من نذری کرده ام و بدان چیزی که می خواستم رسیده ام. آیا من باید نذر را بدهم یا نه؟

و در آخر از شما می خواهم که برایم دعا کنید تا به شهادت برسم.

بسمه تعالی، اگر صیغه مخصوص به نذر را نخوانده اید، عمل به آن لازم نیست.

بسمه تعالی 1362 / 1 / 4

حضور برادران دفتر استفتائات امام، با سلام و دعا و آرزوی موفقیت برای برادران، در خدمت به اسلام و مسلمین

باری چند سال قبل، مقداری پول از کسی طلبکار بودم و با خود گفتم که اگر پول به دستم رسید، آن را جهت کمک به سازمان اسلامی امل بفرستم و خدا خواست و پول به دستم رسید و در آن خصوص، فراموش نمودم که پول را بفرستم. با توجه به این که این نذر را بدون نیت، برای رضای خدا بوده، آیا بایستی پول را بفرستم؟ حکم شرعی آن چطور است؟ و اگر واجب است، با توجه به وضع کنونی لبنان، می توانم پول را جهت کمک به رزمندگان اسلام اختصاص دهم؟ من الله التوفیق

بسمه تعالی، در صورتی که صیغه نذر را نخوانده اید، وفای به آن واجب نیست و اختیار، با خود شما است.

ساحت مقدس رهبر عظیم الشان و مرجع عالی قدر، حضرت امام خمینی، مدّ ظلّه العالی، با تقدیم سلام و درود به آن رهبر کبیر؛ جواب مسائل مشروحهٔ زیر از ساحت مقدس مورد استدعا می باشد:

1. شخصی نذر کرده تا فرزند خود را به زیارت حضرت ثامن الائمه علیهم السلام ببرد ولی وضع مالی وی ایجاب ننموده تا نذر خود را عملی سازد. فعلاً فرزند به حد بلوغ شرعی رسیده است؛ آیا باز مخارج زیارت به عهده پدر است که نذر نموده و یا به عهده فرزند؟ و در صورت قبول فرزند، مخارج مسافرت زیارت را فرزند می تواند پرداخت نماید؟ نظریهٔ عالی را بیان فرمایند.

بسمه تعالی، اگر نذر با صیغهٔ مخصوص آن انجام گرفته و مقید به زمان خاصی نبوده، وفای به آن واجب است و چنانچه فرزند، مخارج سفر را متبرعاً بدهد مانع ندارد.

2. نوجوانی که به حد بلوغ شرعی نرسیده است و در تحت الوالیه پدر می باشد، برای رفتن به جبههٔ جنگ جهت مقابله با دشمن اسلام اجازهٔ ولی لازم است یا خیر؟

بسمه تعالی، رفتن بر غیر بالغ لازم نیست.

3. شخصی در زمان طاغوت، عضو خانهٔ انصاف بوده و یا رئیس خانهٔ انصاف؛ شخصی و یا اشخاصی را جریمه نموده و به طریق و تأیید دادگاه، جریمه از مجرم اخذ و به صندوق دولت پرداخت شده و به نظر اعضا جریمه به حق بوده، آیا به نظر آن حضرت اعضای خانهٔ انصاف ضامن جریمه هستند یا تأیید کننده که دادگاه است یا ژاندارمری که وصول کننده است یا هیچ کدام؟

بسمه تعالی، کسی که به دستور او خسارت جریمه از طرف گرفته شده ضامن است اگر مأمور تخلف نمی تواند بکند.

4. بنده جهت تحصیل فرزندانم از اول مهر تا پایان سال تحصیلی در میانه اقامت نموده و در تابستان در روستای احمد آباد گروس - محل سکونت - ساکن می باشم؛ آیا در ایامی که در میانه هستم، در صورت مسافرت به روستای یاد شده ام، وضع نماز و روزه ام چیست؟ ضمناً از روستا اعراض ننموده ام.

بسمه تعالی، در غیر وطن، بدون قصد اقامت ده روز، نماز شکسته است و با قصد اقامت ده روز، اگر سفر شرعی پیش بیاید اقامت به هم می خورد.

5. فدوی در ماه محرم الحرام (در موقع اقامت در شهر میانه) جهت روضه خوانی و مسأله گویی به روستای خود رفته و در مدت ایام سوگواری به سه روستای اطراف می روم و حد شرعی مسافت را طی می نمایم که مانع از قصد اقامه می شود، در این صورت نماز بنده به چه صورت خوانده شود؟

بسمه تعالی، با طی سفر شرعی حکم مسافر دارید.

[سؤال 8831] 4862

بسمه تعالی 1358 / 6 / 2

يك دانه گوسفند ماده به نام حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام نذر کرده ام که گوسفند نر ذبح شود و در همین راه به مردم بخشیده شود و ماده آن نگهداری شود. چون حفاظت و نگهداری آن ها مشکل است راه مصرف شرعی آن چیست؟ ذیلاً جواب عنایت فرمایند.

همچنین يك دانه گوسفند ماده به نام حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام به شرح بالا نذر شده است. اکنون هزینه نگهداری آن ها بیش از قیمتشان می باشد استدعا است: شرعاً اجازه فروش و پرداخت بهای گوسفندان را به هر محلی که صلاح است، ذیلاً مرقوم فرمایند.

بسمه تعالی، در نذر صیغه معتبره لازم است. اگر با صیغه شرعی نذر شده، کسی که نذر کرده، در صورت قدرت باید بر طبق نذر خود وفا کند و حفاظت و نگهداری گوسفندان بر عهده نذر کننده است و اگر صیغه نداشته نذر لازم العمل نیست.

[سؤال 8832] 4863

بسمه تعالی

حضور محترم امام خمینی، محترماً؛ خاطر مبارك را مستحضر می دارد:

مدت 17 سال است که عزاداری سید الشهداء در خانه من برقرار است و عیالم نذر

ص: 508

کرده تا هر چقدر زنده هستیم در منزل برقرار کنیم. حالیه بچه ها بزرگ شده و اظهار می دارند: «بهتر است این مخارج 17 روزه را به کسی که احتیاج دارد، بدهید» و ما در جواب بچه ها می گوئیم: «نذر کرده ایم تا هر چقدر زنده هستیم در منزل برقرار کنیم». حالیه قرار بر این شد که جریان را به استحضار حضرت عالی جهت راهنمایی برسانیم که کدام يك مصلحت است و چه دستوری می فرمایید تا اقدام گردد؟ منتظر جواب و دست خط مبارك حضرت آیت الله امام خمینی می باشیم.

بسمه تعالی، در عزاداری حضرت سیدالشهدا علیه السلام صرف نمایید.

[سؤال 8833] 4864

بسمه تعالی 1358 / 10 / 26

پس از سلام، به عرض عالی می رساند:

این جانب چند سال قبل نذر نمودم که دهه فاطمیه هر سال در محل خودمان يك مجلس روضه خوانی برگزار نمایم؛ ولی چون در حال حاضر واعظی متعهد و مسئول در آن محل نداریم، خواهشمند است بفرمایید آیا ممکن است در همان ایام در تهران مجلس را برگزار کنم یا پول آن را به فقرا بدهم؟

بسمه تعالی، اگر نذر شرعی کرده اید، در همان محل اقامه روضه خوانی نمایید.

[سؤال 8834] 4865

بسمه تعالی 1361 / 3 / 16

دفتر مرجع عالی قدر رهبر انقلاب اسلامی ایران و جهان امام امت خمینی کبیر

با عرض سلام احتراماً این جانب معروض می دارم نظر به این که از سال هزار و سیصد و پنجاه و چهار يك باب کارگاه چوب بری کوچک در محل سکونت خود احداث نموده و مشغول به کار شدم و درآمد برش چوب را تومانی يك ریال (10%) نذر حضرت ابوالفضل نموده ام و تا کنون مسجدی در احمد سرگوراب توسط جهاد

ص: 509

سازندگی ساخته اند به نام مسجد ابوالفضل ده درصد (10%) پول نذری را جهت ساختن مسجد مزبور پرداخت نموده ام در حال حاضر به علت بدهکاری کارخانه خودم را چهل و پنج درصد به بخشداری شفت و چهل و پنج درصد به جهاد سازندگی این دو نهاد انقلابی فروخته و ده درصد کارخانه متعلق به من است از مسئول دفتر امام امت خواستارم مرا راهنمایی نمایید که تمام ده درصد (10%) نذری را پرداخت نمایم یا به نسبت ده درصد سهام کارخانه که متعلق به من است والسلام.

بسمه تعالی، بیش از ده درصد سهم خودتان بدهکار نیستید و اگر در نذر صیغه شرعی نخوانده اید چیزی بر شما نیست.

[سؤال 8835] 4866

بسمه تعالی

1. اگر کسی نذر کرده باشد که هیأتی را شام دهد یا مدت چند سال، شب معینی (مثلاً 21 رمضان) خرج بدهد؛ آیا می تواند بهای آن را یکدفعه یا هر ساله در راه خیر (مثل حساب امام برای کمک به جنگ زدگان و غیره) خرج کند یا نه؟

بسمه تعالی، اگر نذر با صیغه معتبره بوده، باید بر طبق نذر عمل شود و در غیر این صورت، اختیار با خود شخص است.

2. برای حفظ و نگهداری اموال ورثه صغیر آیا می توان از درآمد اموال او استفاده کرد یا خیر؟ در ضمن اگر پدر صغیر برای او سرپرستی معین نکرده باشد؛ چه کسی می تواند شرعاً سرپرستی او و نگهداری اموالش را به عهده بگیرد؟

بسمه تعالی، اگر پدر یا جد پدری ندارد، ولایت بر صغیر مذکور با حاکم شرع است و حاکم می تواند کسی را قیم بر صغیر نماید و قیم شرعی مجاز است در تصرفات مطابق مصلحت صغیر.

3. در مواردی که ورثه های کبیر به توافق می رسند و با رضایت هم، مثلاً مالی را به یکی می بخشند، در صورتی که در این مال سهم ورثه صغیر هم باشد رضایت او را چگونه باید جلب کرد؟ آیا می توان بعد از رسیدن به بلوغ از او رضایت گرفت یا خیر؟

بسمه تعالی، باید به قیم شرعی صغیر مراجعه کنند.

ص: 510

3. اگر شخصی ثواب های نماز شب را خیلی شنیده باشد و هر زمانی که خود را وادار می کرده به خواندن نماز شب، نمی توانسته تا مدت زمان مدیدی این عمل را ادامه دهد، تا این که طی این زمان، مشکلی برایش پیش می آید و او برای این که بتواند خود را حداقل مجبور کرده و برای خود، خواندن نماز شب را به صورت يك عمل واجب درآورد، برای حل این مشکل، نذر می کند که نماز شب را تا آخر عمر هر شب بخواند و بر خود واجب گرداند؛ اما بعد که نذر او ادا شد، نتواند نماز شب را همیشه و به طور پیوسته ادامه دهد، آیا معصیت کرده؟ در این صورت، چه باید بکند؟

بسمه تعالی، اگر نذر بدون صیغه مخصوص به آن بوده، وفا واجب نیست.

3. خداوند سه فرزند به من داده که هر سه فدای راه حق. از این سه فرزند، یکی پسر دوازده ساله ای است که حدود سه سال پیش در يك روز برفی از سه طبقه ساختمان سقوط کرد و مغز او آسیب دید. وقتی من به بیمارستان رفتم، یکی از نذرهایی که کردم تا شفای او را خداوند بدهد، این بود که او خوب شود و با دست خودش هزار تومان به شما بدهد. می دانم که شما نه به این پول ها نیاز دارید و نه استفاده می کنید، ولی چه کنم، به هر حال نذر کرده ام. شما را به جان امام زمان قسم می دهم که اگر ممکن است، پنج دقیقه به من وقت بدهید که فرزندم را نزد شما بیاورم که هم نذرم ادا شود و هم شما دستی به سر او بکشید تا او شفای کامل یابد. رهبرم این را بدانید که - حتماً می دانید - شما بر قلب های ما حاکم هستید و خدا می داند که همین فرزند من می گوید که شما را خواب دیده و شما او را شفا داده اید؛ با این که این بچه هم اکنون مقصداری فراموشی و حواس پرتی دارد ولی خدا می داند که بارها به من گفته که مادر چرا مرا نمی بری که من شفا بگیرم؟! شما را به خدا اگر امکان دارد، با این که می دانم وقت شما بسیار تنگ و مهم تر از آن است که ما مزاحم شویم، ولی از

شما خواهش می‌کنم که دل یک مادر را نشکنید و پنج دقیقه به من وقت بدهید. البته اگر شما نخواهید، من جلو نمی‌آیم؛ فقط پسر را می‌فرستم تا شما دستی به سر او بکشید و دعا کنید که این بچه یک انسان مفید به حال اسلام و جامعه اسلامی باشد و دعا کنید که همه ما را - من و فرزندانم را - شهید از دنیا ببرد. ضمناً دعا کنید که خداوند پسری به ما عطا بفرماید که وجودش مفید و ما را نزد امام زمان روسفید گرداند.

بسمه تعالی، در صورتی که صیغه شرعی نذر را نخوانده‌اید، عمل به آن واجب نیست. خداوند مٔان به فرزند شما و همه مرضی شفا عنایت فرماید؛ ان شاء الله.

[سؤال 8838] 2960

2. من چند وقت پیش، نذر کرده بودم به زیارت امام رضا علیه السلام بروم، ولی هر نوبت که از جبهه برمی‌گشتم، دو مرتبه قصد رفتن جبهه را می‌کرده‌ام و وقت نداشته‌ام به زیارت بروم و حال که سه روز است از جبهه برگشته‌ام؛ دو مرتبه چند روز دیگر می‌خواهم به جبهه بروم.

آیا اگر نذر به عقب بیفتد اشکال ندارد. البته وصیت کرده‌ام - در صورت شهادت - برایم به زیارت بروند. خواهشمندم که مرا راهنمایی کنید.

بسمه تعالی، اگر نذر با صیغه مخصوص به نذر نبوده عمل به آن لازم نیست و چنانچه صیغه داشته، هر وقت امکان داشت به آن عمل کنید.

[سؤال 8839] 4867

بسمه تعالی

1. شخصی نذر کرده است هر سال، خرج سید الشهداء در ماه محرم بدهد ولی امسال برنج گیر نمی‌آید و صیغه نذر هم نخوانده است و قصد قربت هم نکرده است، آیا می‌تواند این خرج را به فقرا بدهد یا خرج مسجد - یعنی بنای مسجد - کند یا خیر؟

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، اختیار با خود او است.

ص: 512

2. شخصی در شهری زندگی می کند و کارگر شرکت نفت است، شاید سی سال در این شهر است ولی قصد ندارد که تا آخر عمر بماند، خانه در اهواز خرید کرده است که وقتی بازنشسته شد آن جا رود. حال هشت روز می رود در 20 فرسخی کار می کند و هشت روز هم در منزل است؛ تکلیف نماز و روزه او را معین فرمایید.

بسمه تعالی، در شهر و محل کار حکم مسافر دارید.

[سؤال 8840] 1718

6. اگر شخصی نذر نموده که درس دینی بخواند و به دنبالش هم رفت، ولی ذوق و شوق آن را پیدا نکرد و نتوانست بخواند، آیا باید كفاره بدهد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر در نذر صیغه شرعی خوانده نشده یا قدرت بر انجام آن نباشد، چیزی بر شما نیست.

[سؤال 8841] 2222

7. نذری که انسان می کند، آیا می شود به جای آن پولش را به جبهه پرداخت و از این دین رها شد؟ مثلاً نذر می کند که در فلان امامزاده گوسفندی را بکشد و به مردم بدهد؛ آیا می شود پول این گوسفند را به جبهه داد؟

بسمه تعالی، اگر صیغه شرعی نذر را نخوانده اختیار با خودش است.

[سؤال 8842] 4693

2. حال مسأله دیگری که برای این جانب پیش آمده این است که اهالی این روستا هر سال چند گوسفند و گاو و مقدار زیادی برنج و غیره نذر امام حسین می نمایند. آیا بهتر نیست که این مخارج را در مورد جاده سازی، حمام، مدرسه، برق و آب که هیچ يك از این ها را ندارند به کار ببرند تا نزد خداوند پسندیده تر باشد؟

بسمه تعالی، نذر اگر با صیغه شرعی شده باید بر طبق آن عمل شود.

[سؤال 8843] 3242

4. إني نذرت لله سبحانه علي صيام و صلاة في الوقت الذي كنت أفلد فيه المرجع

ص: 513

السابق، ولكن لا أعلم هل نذرتها بالصيغة الصحيحة أم لا.

أي أنه لا أعلم هل تلفّظت بالصيغة المطلوبة لانعقاد النذر أم لا. مع العلم أنني لم أكن أعرف الصيغة الصحيحة ولم أكن أعرف أنّ هناك صيغة معيّنة يجب أن يتلفّظ بها الذي يريد أن يعقد على نفسه نذراً معيّناً، بل كنتُ أعتقد أنّ مجرد النية تكفي أو أيّ صيغة بالتلفّظ مع النية تكفي أيضاً، وقيمتُ بأداء الصلاة والصيام باعتبار أنّها واجبة، فكيف تكلفني في ذلك هل أرجع بالمسألة لفتوى سماحتكم أم لفتوى المرجع السابق؟ وإذا كنتُ أرجع بالفتوى لسماحتكم فهل انعقد عليّ نذر واجب أم لا؟ وإذا كان واجباً فهل أنّ الصلاة والصيام التي أدّيتها بنية الواجب صحيحة أم أعيدها؟

بسمه تعالى، ما لم يحرز أنّه أوقع النذر بالصيغة الخاصّة به لا شيء عليه.

[سؤال 8844] 4868

بسمه تعالى 1 / 3 / 1361

اگر کسی نذر کرده باشد؛ هر هفته مقداری پول بدهد و برایش روضه خوانی کنند آیا می تواند نذر خود را انجام نداده و به جای نذر مذکور، مقدار پول آن را در راه خیر واجب تری مصرف نماید؟

بسمه تعالى، اگر با صیغۀ معتبر نذر واقع شده، باید در همان جهت نذر صرف شود؛ و اگر صیغه نداشته، اختیار با خود شخص است.

[سؤال 8845] 2084

4. دختر در خانه پدر نذر کرده به جهت حاجت شرعی، و حاجت برآمد، اما به نذر عمل ننمود و تمکّن بر کفاره ندارد غیر از گوشواره طلا و دستبند طلا، آیا واجب است که آن ها را فروخته و ادای کفاره نماید یا خیر؟

بسمه تعالى، گوشواره و دستبند اگر ملك خود او است و نذر با صیغۀ شرعی بوده، لازم است کفاره بدهد ولو به فروش آن ها و در غیر این صورت، فروش لازم نیست.

ص: 514

2. چون در چند نذر به من لازم شده مقداری خرما بگیرم و تقسیم کنم، آیا اجازه می فرمایید وجه آن را به جنگ زدگان یا جبهه واریز نمایم؟

بسمه تعالی، اگر در نذر، صیغه مخصوص به نذر را نخوانده اید اختیار دارید.

2. کسی که نذر کند هر روز چند رکعت نماز - مثلاً نمازهای نافله - را بخواند، بعد چون فکر می کرده پدر می تواند نذر فرزند را فسخ کند، به پدر می گوید: نذر مرا فسخ کن؛ بعد دوباره نذر می کند که هر روز فقط نافله صبح را بخواند، آیا حالا دو نذر بر گردن او است یا یکی از این دو نذر بر گردن او است؟

بسمه تعالی، اگر صیغه مخصوص نذر را خوانده و نذر شرعی شده، باید به هر دو نذر عمل نماید.

3. وقتی که شخصی بگوید: برای خدا بر خودم واجب می کنم فلان نماز مستحبی را، آیا این جمله کفایت می کند بر واجب شدن نماز مستحبی یا خیر؟

بسمه تعالی، عبارت مزبوره کافی نیست.

5. آیا وقتی که نذر کردیم و یک مدتی از نذر گذشت، می توانیم آن را عوض کنیم؟ مثلاً نذر کردیم که تا آخر عمر اگر فلان کار مکروه را انجام دادیم، دو رکعت نماز بخوانیم؛ آیا بعداً می توانیم این دو رکعت را کم یا زیاد و یا مثلاً تبدیل به روزه، وضو، غسل کنیم یا به یکی از این ها؟

بسمه تعالی، بعد از تحقق نذر نمی توان آن را تغییر داد.

حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، رهبر بزرگ و فقیه اعلم، بت شکن کبیر، مدّ ظلّه العالی

محترماً این جانب يك جوان مسلمان زاده اثناعشری و عاشق دین و انقلاب اسلامی می باشم و از اولین روز تظاهرات انقلابی، جاناً و مالاً فعالیت داشته و با مبارزه با طاغوتیان و طاغوت پرستان، از هر نوع دفاع از اسلام و قرآن مضایقه نموده و خود را از پیروان خط مستقیم امام بزرگ می دانم. در نتیجه، هنوز که رهبر بزرگ و فقیه اعلم، بت شکن کبیر، با قدم نازنین، خاک ایران را مزین فرموده بودند، من با خدای خود عهد و پیمان بستم که هر دقیقه ای که قدم فتوت افزای امام بر ایران نزول اجلال فرمود، هر سال يك رأس گوسفند قربانی نمایم و تا امروز هم به نذر شرعی خود وفا نموده ام. اینک بر حسب موقعیت، ذبح گوسفند گاهی به دیرکرد می کشد و گاهی هم مورد قال اهالی محلی می شود - همه را نمی شود یکسان به حساب آورد و هر کسی زاده يك فرد دیگری است - علی هذا اگر امکان شرعی داشته باشد (امام بزرگ در رساله ها بر چنین امر، فتوایی نبخشیده) و اگر شرع اجازه می دهد، کتباً مرقوم فرمایید تا بهای گوسفند را به صندوق جنگ زده ها واریز نمایم.

ثانیاً: با همان نذر، عهد بسته بودم به زیارت و پابوسی امام بزرگ توفیق یابم. در قبولی این نذر هم اجازه شرفیاب شدن حضوری را مرحمت فرمایند.

بسمه تعالی، اگر عهد با خواندن صیغه مخصوص آن بوده، باید بر طبق آن عمل نماید و می تواند گوشت آن را به جنگ زدگان بدهد.

بسمه تعالی

اگر شخصی نذر کند که در صورت برآورده شدن حاجتش، چهل شب نماز غفیله بخواند و پس از گرفتن حاجت، متوجه شود که چهل شب را نمی تواند بخواند، به

علت عادت ماهانه، حکم شرعی آن چیست؟ آیا معصیت کرده و می کند؟

بسمه تعالی، اگر نذر او با صیغه معتبر بوده، هر مقدار قدرت دارد انجام دهد.

[سؤال 8852] 4871

بسمه تعالی 1361/7/4

دفتر امام خمینی، سلام، با درود به رهبر کبیر انقلاب اسلامی و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران و درود به همه شهیدان راه حق و آزادی، ضمن سلام و سلامتی خواستم مطلبی خدمت امام برسانم و جواب بگیرم:

چنانچه گوسفندی را نذر حضرت ابوالفضل کرده باشیم، آیا می شود آن گوسفند را برای جبهه - برای رزمندگان - یا جنگ زدگان و غیره فرستاد یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر در نذر، صیغه مخصوص آن خوانده نشده، لزوم وفا ندارد و اختیار با خودتان است.

[سؤال 8853] 4872

بسمه تعالی 1361/4/23

حضور محترم حضرت آیت الله امام خمینی، رهبر انقلاب جمهوری اسلامی، دامت برکاته، امید است وجود مبارك همیشه صحیح و سالم باشد و در پناه خداوند متعال بوده و باشید.

با کمال عرض ادب؛ این جانب نظر به این که همه ساله هفتاد کیلو برنج و خورش در عاشورای حسینی تهیه و به ساکنین هیأت سینه زنی آن محل ذکر شده داده ام، آیا می شود نذر همه ساله را تغییر و به جنگ زدگان داد یا این که باید ادامه بدهم؟ امیدوارم آن حضرت به دست خط مبارك، این جانب را راهنمایی فرماید.

بسمه تعالی، اگر صیغه مخصوص نذر خوانده شده، واجب است بر طبق آن عمل شود.

ص: 517

بسمه تعالی

محضر مبارك امام و رهبر عزیز، با درود و سلام فراوان، به عرض عالی می‌رساند:

بنده نذر کردم يك گوسفند، در امامزاده هاشم قربانی کنم و بین جنگ زدگانی که در آن جا هستند تقسیم نمایم؛ آیا امکان دارد در قزوین، این کار را انجام داده یا پول آن را به حساب جنگ زدگان بریزم و یا باید مطابق نذر عمل کنم و در محل، قربانی نمایم؟

بسمه تعالی، اگر صیغه شرعی نذر را نخوانده اید، چنین نذری وجوب وفا ندارد و اختیار با خودتان است؛ ولی چنانچه هنگام نذر، صیغه مخصوص آن را خوانده باشید، باید بر طبق آن به همان نحو که نذر نمودید عمل نمایید.

بسمه تعالی 21 جمادی الثانی 1403 ق

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، متّع الله المسلمين و المستضعفين بطول بقاء وجوده الشریف، سلام علیکم

اگر کسی نذر نماید که دختر خود را به سید بدهد، آیا نذرش منعقد و لازم العمل می‌باشد؟ و در صورت انعقاد و لزوم، آیا جاری نمودن صیغه نذر، به عربی و غیرعربی شرط است و یا صرف گفتار و عقیده کافی است؟ والسلام

بسمه تعالی، اگر سید پیدا نشود، نذر مذکور منعقد نیست و در صورتی که سید پیدا شود و حاضر باشد دختر را بگیرد، لازم است پدر به نذر خود وفا کند.

بسمه تعالی 1361 / 3 / 2

محضر مبارك رهبر عالی قدر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، امام

ص: 518

خمینی، ضمن عرض سلام و آرزوی این که در زیر ظل رحمت الهی همیشه سالم و تندرست بوده باشید.

این حقیر جنگ زده اهل شهر قهرمان خرمشهر می باشم که هم اکنون در شهرک صباغان سریندر زندگی می کنم؛ این حقیر دارای نه فرزند می باشم که چهار تن از آن ها دختر می باشند؛ من برای یکی از دخترانم که هم اکنون موقع ازدواجش فرا رسیده است، از کودکی نذر کرده بودم که در صورتی که بزرگ شود او را به عقد و ازدواج سیدی از آل محمد برسانم؛ ولیکن هم اکنون که موقع ازدواج این دختر فرا رسیده است، پسر برادرم با توجه به این که به دخترم علاقه دارد و دخترم نیز به او علاقه دارد، درخواست ازدواج با او را کرده است؛ ولیکن چون پسر برادرم عامی است و سید نیست، من نمی دانم که آیا جایز است که این ازدواج صورت گیرد یا خیر؟ ای امام عزیز! در این موقعیت تنها راه را در این دیدم که نامه ای به محضر شما نوشته و از محضر شما درخواست کمک و یاری نمایم که مرا راهنمایی کنید تا در این باره کاری کنم که از نظر اسلام و شرع مقدس درست و قابل قبول باشد. والسلام،

بسمه تعالی، می توانند با هم ازدواج کنند و اشکال ندارد.

[سؤال 8857] 4876

بسمه تعالی 1361 / 5 / 6

«دفتر امام»؛ حضرت امام حتماً بخوانید.

شخصی نذر کرده - در زمانی که امام امت، در بیمارستان قلب بستری شده بودند - که 5 روز روزه بگیرد و پای پیاده از محل اقامت خود (آمل) تا مشهد مقدس برود. نذر روزه را به جا آورده؛ حال می خواهد نذر دوم را به جا آورد و می تواند آن را عمل کند؛ چون هم نیرو دارد و هم از نظر مالی تأمین است؛ با چند نفر مشورت نموده؛ آن ها در جواب ایشان این جواب را دادند که در راه، احتمال دزد، مرض و چند چیز دیگر است؛ پس ناچار شدیم از دفتر، استفتا نماییم.

این آقا می گوید که حضرت امام حتماً باید مهر کنند و الاً من قبول نمی کنم و این آقا

ص: 519

اهل یکی از روستاهای شهرستان آمل است. با خط مبارکتان مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی، اگر در نذر، صیغه مخصوص به آن را نخوانده، لازم نیست برود و همچنین در صورتی که خوف خطر، در رفتن پیاده باشد نباید برود، هر چند صیغه نذر را خوانده باشد.

[سؤال 8858] 4877

بسمه تعالی 1361 / 4 / 10

عرض سلام خدمت کارکنان دفتر امام، پس از عرض سلام و طول عمر پر برکت برای رهبرمان، امام خمینی و پیروزی هر چه زودتر برای رزمندگان در جبهه ها و با عرض تشکر از شما، چند سؤال نوشته ام که اگر هرچه زودتر جواب آن ها را بنویسید خیلی ممنون می شوم؛ چون نیاز مبرمی به این جواب ها دارم و می دانم که نامه ها زیاد و کار شما هم مشکل است، ولی هرچه زودتر جواب نامه ها را بدهید؛ يك دنيا تشكر و سپاس فراوان دارم.

1. کسی است که 50 تومان نذر کرده است که در حرم حضرت زینب - در شام - بیندازد و الآن کسی نیست که این پول را ببرد؛ آیا می توانیم این نذر را در ایران ادا کنیم؟ شما راهنمایی کنید در چه راهی که شما می دانید، اشکالی ندارد؟

بسمه تعالی، اگر صیغه مخصوص نذر را نداشته، اختیار با خود او است و اگر صیغه داشته، باید صبر کند تا به نذر عمل کند.

[سؤال 8859]

2. يك نفر است که انگشتری طلا دارد که نذر شاه عبدالعظیم است. آیا می تواند پول این انگشتر - که قیمت آن موقع آن، ارزش داشته است - را بیندازد یا باید انگشتر را بدهد؟ شما راهنمایی کنید.

بسمه تعالی، حکم مسأله قبل را دارد و اگر صیغه مخصوص داشته، باید خود انگشتر را بیندازد.

ص: 520

بسمه تعالی

حضور رهبر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران

نذر کرده ام که هر سال روز تاسوعا جلوی دسته سینه زنان، يك گوسفند برای شادی روح حضرت ابوالفضل قربانی نمایم؛ امسال بر اثر عدم بضاعت مادی نتوانسته ام نذر را ادا نمایم. تکلیف شرعی چیست؟ و آیا می توانم نذر را به چیز دیگری کمتر یا مشابه تغییر دهم؟

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، لازم نیست تغییر دهید؛ و چنانچه نذر شما صیغه شرعی نداشته، وفا واجب نیست.

بسمه تعالی 1361 / 4 / 27

محضر مبارك قائد عظیم الشان، امام امت، حضرت آیت الله العظمی خمینی کبیر، مدّ ظلّه العالی

بعد از تحیات و سپاس بر خدای بزرگ و درود نامحدود به ختمی مرتبت و اهل بیتش و سلام بر آن مرجع عالی قدر و بت شکن عصر حاضر، وجود ذی جود، از جمیع خطرات ارضی و سماوی، در حفاظت باد.

در ایام تبلیغ ماه مبارك رمضان و محرم و صفر، خطبا و گویندگان و سخنرانان بعد از خاتمه بحث و سخن، مصیبتی از خامس آل عبا حضرت امام حسین علیه السلام می خوانند در همین هنگام شخصی - خواه زن باشد خواه مرد - مبلغی به اندازه پنج تومان و ده تومان یا کمتر و یا مقداری زیادتر که مبلغش به ندرت از بیست تومان تجاوز می کند، در حین روضه - به نیت حضرت ابوالفضل علیه السلام و یا حضرت علی اصغر و یا جهت یادآوری اموات خود - در سر منبر می دهند. چه صورت دارد؟ آیا این نذر و توسل با

مبلغ پنجاه و صد ریال و یا خیرات جهت اموات، مجاز و مباح است و یا حرام و خلاف است؟

توضیحاً: شخصی جهت مریضی طفلش و یا گرفتاری دیگر، پنج تومان و یا ده تومان برای حضرت عباس نذر کرده است. اگر این شخص قدرت نداشته باشد يك نفر گوینده و یا روضه خوان پیدا کند که با همین ده تومان او را جوابگوی شود و ندهد، تکلیف نذر او چیست؟ خواهش و تمنا دارد فتوای حضرت مستطاب را در این زمینه بیان فرمایید تا نگرانی ای که در بین مردم به وجود آمده مرتفع گردد.

بسمه تعالی، اگر با رضایت می دهند اشکال ندارد و نذر اگر با صیغه معتبره بوده، باید برطبق آن عمل شود.

[سؤال 8862] 4880

بسمه تعالی 1361 / 4 / 27

با سلام حضور امام محترم و رهبر کبیر انقلاب و با آرزوی طول عمر برای ایشان از خداوند متعال و پاینده بودن رهبر عزیزمان تا قیام دوازدهمین امام شیعیان، حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و با آرزوی موفقیت برای رزمندگان اسلام در جبهه های حق علیه باطل

غرض از مزاحمتم، مسأله ای بود در رابطه با نذری که برایم پیش آمده بود، و چون منبع موثقی برای برطرف کردن مشکل خود نداشتم، لذا مزاحم وقت گران بهای شما گشتم.

اگر کسی چیزی را نذر کند ولی پس از برآورده شدن حاجتش، آن چیز در دسترسش نباشد، باید چگونه نذر خود را ایفا کند؟ بگذارید روشن تر بیان کنم: بنده خدایی کاسه هایی درست کرده بود که بابت درست کردنش مقدار زیادی قرض داشت. با کمک چند تن از افراد خیرخواه تصمیم بر این گرفتیم که کاسه ها را بین اقوام و آشنایان تقسیم نماییم. من نیز با خدا چنین پیمان بستم که اگر خدا صلاح دید و حاجت مرا برآورده ساخت، من مقداری از این کاسه ها را به مجالسی که زینبیه در آن جا برگزار می شود هدیه نمایم، ولی متأسفانه بعد از برآورده شدن حاجت خود،

ص: 522

تمام کاسه ها فروخته شده بود. حال آیا می توانم مبلغی را که می خواستم بابت کاسه ها بدهم، به حساب جنگ زدگان واریز نمایم یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر صیغه مخصوص به نذر و عهد خوانده نشده، مانع ندارد و اختیار با خود شما است.

[سؤال 8863] 7102

2. در صورتی که جواب بالا منفی بود، چون این جانب قبل از استخدام در خبرگزاری نذر کردم که به محض پیدا کردن شغلی، تا پایان جنگ 20% از حقوق دریافتی را به حساب جنگ زدگان بریزم و بحمدالله تاکنون ریخته ام؛ آیا از این پس می توانم از کل حقوقم از خبرگزاری استفاده نمایم و پول نذر کرده را از جهاد بگیرم و

به حساب جنگ زدگان بریزم؟

بسمه تعالی، اگر در نذر، صیغه مخصوص آن خوانده شده باشد، لزوم وفا دارد؛ وگرنه لزوم وفا ندارد؛ و در وفای به نذر از پولی می توانید استفاده کنید که حق گرفتن آن را داشته باشید.

[سؤال 8864] 17

2. از سال های قبل تعداد 15 رأس گوسفند نذر حضرت ابوالفضل علیه السلام داشتم که تاکنون به علت عدم وضع مالی قادر به ادای دین خود نبوده ام؛ اجازه می فرمایند پول آن ها را به حساب شماره 100 تقدیم نمایم؟

بسمه تعالی، اگر با صیغه شرعی نذر کرده اید باید بر طبق نذر عمل کنید و در غیر این صورت، اختیار با خود شما است.

[سؤال 8865] 30

2. همه ساله دهه آخر ماه رجب مجلس تذکری در یکی از مساجد بر پا می نمایم که نذر می باشد و شب 25 که مصادف با شهادت حضرت موسی بن جعفر علیه السلام می باشد اطعام می نمایم آیا می توانم هزینه اطعام را به جنگ و جبهه کمک کنم یا همان

ص: 523

برنامه همه ساله را تعقیب نمایم.

بسمه تعالی، اگر نذر با صیغه شرعیه بوده باید بر طبق آن عمل شود و در غیر این صورت اختیار با خود شما است.

[سؤال 8866] 2795

2. در صیغه نذر اگر بگویند: «خدایا اگر حاجتم برآورده شد، فلان کار را می کنم» یا بگویند: «نذر کردم که چنین کنم»، در انعقاد نذر کافی است یا این که حتماً باید لله علیّ کذا و الفاظ مترادف آن باشد؟

بسمه تعالی، کافی نیست و باید صیغه مخصوصه خوانده شود.

[سؤال 8867] 5782

5. نذر کرده ایم که يك سفره حضرت عباس پهن کنیم در جای مشخصی، ولی حال که شما می فرمایید جبهه ها را تقویت کنید، می شود پول سفره را به حساب جنگ زدگان پردازیم؟

بسمه تعالی، در صورتی که نذر با صیغه نبوده، اختیار با خودتان است.

[سؤال 8868] 4881

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت مستطاب آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته العالی

پس از عرض سلام، پیوسته سلامتی شما را خواهانم. باری عرض می شود: در محل ما مرسوم است علم هایی در محرم، ایام عاشورا می بندند. و مردم پارچه هایی نذر آن ها می کنند و آن پارچه ها را به آن علم ها می بندند و رفته رفته زیاده می شود. آیا جایز هست که آن پارچه ها را بفروشند و به مصرف عزاداری برسانند یا خیر؟ زیاده عرض نبوده، سلامتی شما را خواهانم.

بسمه تعالی، با رضایت نذر کنندگان اشکال ندارد؛ چون این گونه نذرها عامیانه و صحیح نیست؛ چون صیغه خوانده نشده.

ص: 524

بسمه تعالی

با سلام و درود فراوان، موفقیت هرچه بیشتر شما را از خداوند متعال خواستارم.

غرض از نوشتن این نامه، طرح سؤالی است که این روزها بسیار مطرح است و آن مسأله نذر است. همان طور که می دانید در دو ماه محرم و صفر، مردم نذورات بسیاری دارند؛ از جمله در روز شهادت امام حسن مجتبی علیه السلام که بسیاری از مردم در این روز، شله زرد می پزند. پختن آن به حدی است که مردم اشباع شده و در جوی ها و خیابان ها نیز ظرف های شله زرد را خالی می کنند و در حقیقت نوعی اسراف در این امر به چشم می خورد. به همین دلیل، خواهشمندم که از محضر مبارک امام خمینی این سؤال پرسیده شود: بنا به شرایط خاص زمانی آیا وجوه این نذرها را که خود رقم قابل توجهی می گردد می شود به حساب های کمک به مستضعفین واریز کرد؟ و به جای این که مثلاً شله زرد و آش و شربت پخته شود که شاید کمتر کسی از روی استحقاق و یا میل آن را تناول نماید و به جای این که در خیابان ها و ظروف زباله سرازیر گردد، پول آن کمک کوچکی به مستضعفین نماید. متشکر می شوم که هرچه زودتر جواب این نامه را بدهید؛ چرا که این جواب را به دیگران نیز باید بدهم. در ضمن این که خود نیز دارای یکی از این نذرها هستم.

بسمه تعالی، اگر با صیغه معتبره شرعیه نذر شده، باید بر طبق آن عمل شود و اگر صیغه نداشته اختیار با صاحبان آن ها است.

بسمه تعالی 1358/8/3

حضور محترم رهبر عظیم الشان انقلاب اسلامی ایران، با درود فراوان به آن رهبر عزیز و بزرگ، می خواستم از آن رهبر عزیز سؤالی کنم و آن سؤال این است:

اگر شخصی مثلاً در ده سال پیش نذر کرده باشد که يك من برنج پخت نماید و هر

ص: 525

ساله بر مقدار آن افزوده است و حالا مثلاً به بیست و پنج من رسیده است. می خواستم سؤال کنم که آیا می شود همان يك من را پخت نماید و بقیه را به ازای آن، پول به حساب مستضعفین (حساب 100) پرداخت نماید.

بسمه تعالی، اگر نسبت به زیادت از يك من نذر نکرده باشد و یا نذر او با صیغه شرعیه نباشد مانع ندارد.

[سؤال 8871] 4884

بسمه تعالی 11 / 6 / 1358

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی

با عرض سلام و ارادت بسیار، این جانب چندی قبل، نذر نمودم که پس از انجام خواسته، گوسفندی را بین فقرا تقسیم نمایم. آیا می توانم به جای آن مطابق قیمت آن به حساب دویست واریز نمایم یا خیر؟ متمنی است جواب ارسال فرمایید.

بسمه تعالی، اگر با صیغه شرعیه نذر کرده اید، باید بر طبق نذر عمل کنید و اگر صیغه معتبره نداشته، مانع ندارد به حساب مزبور بدهند.

[سؤال 8872] 4885

بسمه تعالی

دفتر حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، بعد از عرض سلام و آرزوی موفقیت و تداوم عمر شریف رهبر انقلاب که به حق می توان گفت زندگی خود را در اختیار خدمت به اسلام و اشاعه حقیقت و آسایش به محرومان جامعه کرده اند. و در راه رهایی خلق ستمدیده ایران از زیر یوغ استبداد و استثمار زحمت زیادی را تقبل کرده اند. می خواستم از حضور اقدسستان يك سؤال کرده باشم:

1. ما دو نذر داریم که یکی به وسیله طبخ برنج و دیگری پختن حلیم می باشد و در بین همسایگان تقسیم می کنیم. چون امسال کسی را نداریم که آن ها را طبخ کند، لذا می خواهیم اگر اجازه فرمایید پولش را به وسیله رهبر مذهبی خود، آن طور که صلاح

ص: 526

بدانند، در اختیار امور خیریه و مستضعفین بگذاریم.

بسمه تعالی، اگر با صیغه شرعیه نذر کرده اید، باید بر طبق آن عمل کنید و در غیر این صورت اختیار با خود شما است.

2. امام مهربان اگر ما نذر پول یا سفره یا روزه و نماز بکنیم در مشکلاتمان و این نذرها بدون اجازه پدر و مادر باشد آیا این نذرها حرام است و اشکال دارد؟ چون بعضی ها می گویند نذرها کلاً باید با اجازه پدر و مادر باشد.

بسمه تعالی، اجازه پدر و مادر در نذر فرزند شرط نیست.

[سؤال 8873] 4886

بسمه تعالی 16 / 4 / 1361

پیشگاه زعیم عالی قدر، مرجع شیعیان جهان، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی

پس از تقدیم عرض سلام؛ استدعا دارد نظر حضرت عالی را در مورد مطالب زیر بیان فرمایید:

1. آیا می توان سفره نذری حضرت ابوالفضل علیه السلام را تغییر داد و مخارج آن را به حساب جنگ زدگان یا حساب صد امام واریز نمود.

بسمه تعالی، اگر در نذر، صیغه مخصوص به آن خوانده نشده، اختیار با خود شخص است.

2. آیا به تمبرهای یادگاری که از طرف وزارت پست و تلگراف نشر شده یا می شود و بعد از گذشت مدتی بر اثر بورس بازی، قیمت آن تا چندین برابر قیمت اصلی می رسد، خمس تعلق می گیرد یا نه؟ در ثانی، بعد از گذشت مدتی و پرداخت خمس، مجدداً قیمت آن تغییر بکند، باز هم باید خمس مابه التفاوت آن را پرداخت یا نه؟

بسمه تعالی، اگر برای تجارت تهیه نشده و قبلاً خمس آن داده شده، ترقی قیمت خمس ندارد. و آلبوم در حد شأن بدون قصد تجارت خمس ندارد.

سلامتی و سعادت مندی جناب عالی را در خدمت به اسلام و مسلمین از خداوند متعال خواستاریم. والسلام علی عباد الله الصالحین

ص: 527

بسمه تعالی

محضر مقدس مرجع تقلید شیعیان جهان، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

1. چه می فرمایید درباره کسانانی که در ایام سال، مخصوصاً ایام محرّم و صفر که سفره می دهند، چه به واسطه نذر و یا برای ثواب، آیا می شود پول سفره را برای کمک به رزمندگان اسلام و یا به مردم جنگ زده و یا برای ساختن شهرهای جنگ زده پرداخت نمایند یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر نذر شرعی نموده باید طبق آن وفا نماید وگرنه اختیار با خود شخص است.

2. معظّم له سهم سادات را مقید کرده که به دست مرجع برسد، به سادات نمی شود داد؛ سادات مظلوم که در لباس روحانیت هستند و هیچ کار دیگری نمی توانند انجام بدهند و اکثراً ائمه جماعتهی باشند دسترسی به معظّم له ندارند که اجازه بگیرند. چگونه ارتزاق نمایند؟ من باب مثال، حقیر در شوال سال شصت اجازه نامه که از هشت نفر داشتم به محضر مقدس ارسال نمودم که اجازه به قدر روزمره دریافت نمایم، از لطف و مرحمت بی پایان، محروم شدم، جواب نشنیدم؛ مردم مسلمان که مقلد جناب عالی باشند یا نباشند، الآن به دستور حضرت عالی عمل می کنند، تا کنون چندین مرتبه این سؤال را کرده اند.

بسمه تعالی، افرادی که می خواهند سهم سادات بپردازند باید خودشان استجازه نمایند.

3. روستاها و عشایر - که اگر قریه ای يك صد نفر جمعیت داشته باشد، ثلث آن مردم فقیر هستند که زیر ستم شاهنشاهی خرد شده اند - این افراد فقیر (که سید باشند یا نباشند) همیشه از طرف مردم مسلمان آن قریه کمک می شدند؛ بابت سهم سادات به سادات فقیر، مانند پنج من گندم یا جو یا لباس یا اجناس دیگر؛ اگر غیر سید بودند از بابت سهم مبارك امام علیه السلام همین مقدار کمک می کردند؛ ولی الآن نه برای آن که خمس بدهکار است ممکن است که این مبلغ يك صد تومان پول را یا پنج من گندم را به جناب عالی برساند و آن فقیر هم در مضیقه و تنگ دستی به سر می برند؛ مستدعی است تکلیف هر دو دسته را روشن نمایید.

بسمه تعالی، حکم همان است که در بالا ذکر شد.

محضر مبارك مقام معظم رهبری، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته الشریف، پس از اهدای بهترین درودها و آرزوی سلامتی برای آن امام بزرگوار و پیروزی روزافزون اسلام در تمام جبهه های مبارزه حق با باطل، دو مسأله شرعی برای این حقیر به وجود آمده که امیدوارم با پاسخ آن فقیه بزرگ حل گردد.

1. حدود چهل سال پیش با استغاثه از درگاه پروردگار باری تعالی خواستار فرزندى شدم و نذر کردم که در صورت صاحب فرزند شدن، هر ساله برای سالار شهیدان و در روز عاشورا آشی بپزم؛ در ضمن، پیش خود و خدای خود عهد کردم که اگر فرزندم پسر شود، پس از به بلوغ رسیدنش و صاحب کار شدنش، خودش (فرزندم) اقدام به پخت این آش نماید و اگر فرزندم دختر شود پس از شوهر دادنش، شوهرش (در صورتی که هنگام عقد این مسأله را قبول کند) اقدام به پخت آش مذکور در هر سال نماید؛ مشیت خداوند بر این قرار گرفت که فرزند دختری صاحب شوم؛ در هنگام ازدواج دخترم نیز همین شرط را با شوهرش کردم و وی نیز قبول کرد، اینک پس از گذشت بیست و شش سال از این ماجرا از يك روحانی این مسأله را پرس و جو کردم و وی پاسخ داد که نباید نذر را به گردن دیگری واگذار کرد؛ لذا خواهشمند است نظر مبارك را اعلام فرمایید.

بسمه تعالی، چنانچه در نذر، صیغه شرعیه خوانده نشده لزوم وفا ندارد و نیز عهدی که پیش خود نموده اید چنانچه بدون صیغه مخصوص به عهد بوده اثر ندارد و همچنین تعهد به این که اگر فرزند پسر است خودش عمل کند باطل است. بلی، با شرط کردن پدر بر شوهر دختر که هر ساله آش بپزد لازم است شوهر دختر به شرط عمل کند هر چند نذر و عهد مزبور باطل باشد.

2. شوهرم هنگام فوتش به من گفت که باید نذر شربتی را که هر ساله در روز عاشورا به یاد سرور شهیدان

حسین بن علی علیهما السلام انجام دهید. شما بعد از مرگم انجام دهید، من نیز پس از فوتش حدود دوازده سال این عمل را هر ساله انجام داده ام؛ حال خواهشمندم نظر مبارک را نیز در این مورد اعلام فرمایید.

بسمه تعالی، اگر وصیت کرده که از مال خودش شربت داده شود، باید به آن عمل شود؛ ولی چنانچه وصیت کرده که شما از مال خودتان شربت بدهید لازم نیست به آن عمل نمایید.

نذر مادر نسبت به فرزند

[سؤال 8876] 4889

بسمه تعالی

محضر مبارک رهبر عظیم الشأن، حجت الله بعد از امام زمان - عجل الله تعالی فرجه الشریف - سیف الله بر منافقان و کافران، حفظ الله الملك المنان، آیت الله الاعظم، جناب حاج آقا روح الله الموسوی الخمينی، آیده الله تعالی

به عرض عالی می رساند: این جانب به واسطهٔ مریضی سختی که در طفولیت عارضم گردیده، مادر مکرمهٔ بنده، نذری به محضر حضرت ابوالفضل العباس علمدار صحرای کربلا نموده؛ به این طریقه که از ده انگشت، یک انگشت بنده را نذر نموده که تا کنون ده یک از درآمد خود را در روز عاشورای حسینی خرج می نمودم. حال، می توانم مبلغ مزبور را برای جنگ زدگان ارسال نمایم یا خیر؟ استدعا دارد دستور فرمایید که جواب مثبت یا منفی، به این جانب ابلاغ فرمایید تا از نظر شرعی مسئول خدا و رسول نشوم.

بسمه تعالی، بر فرزند لازم نیست به نذر مادر عمل کند و در فرض مسأله، اختیار دارید.

نذر زن بدون اذن شوهر

[سؤال 8877] 4890

بسمه تعالی

استفتا از محضر مبارک قائد اعظم، امام خمینی، سلمه الله

ص: 530

مادری نوزادش را نذر سید کرده و آن دختر، حالا مکلفه شده است و از اقوامشان فردی که سید نیست به خواستگاری او آمده است. پدر و مادر دختر گفته اند: «اگر امام خمینی اجازه بفرمایند، حاضرند که جواب مثبت بدهند» و خود دختر هم تابع پدر و مادرش است. متمنی است که جواب عنایت فرمایید.

بسمه تعالی، نذر مذکور صحیح نیست.

[سؤال 8878] 4891

بسمه تعالی 18 / 11 / 1360

سلام به محضر مبارك و وجود مقدس امام و مرجع شیعیان انقلابی از امت مسلمان ایران و جهان.

موضوع نامه درخواست جواب برای يك مسأله شرعی است که در خانواده ما مطرح می باشد. خانم بنده نذر کرده بود جهت نیل به هدفی شرعی، يك روز سفره حضرت ابوالفضل در خانه پهن نماید. من به ایشان گفتم که بهتر است هزینه لازم برای وفای به این عهد را برآورد نمایم و نقداً به حساب برادران و خواهران جنگ زده واریز نمایم. بالاخره توأمأ تصمیم گرفتیم که از دفتر امام در این رابطه استفسار نموده و جواب آن را دریافت نمایم.

بسمه تعالی، نذر زن بدون اذن شوهر باطل است.

[سؤال 8879] 4892

بسمه تعالی 23 / 12 / 1361

خدمت رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی سلام عرض می کنم و سلامتی شما را از خداوند تعالی خواستارم.

من يك زن مسلمان هستم و از امام خمینی تقلید می کنم. مشکلی برایم پیش آمده که آن را بازگو می کنم و امیدوارم به این مشکل رسیدگی شود و جواب قانع کننده ای داده شود. چند ماه پیش، من از خدا خواستم که اگر يك آرزوی مرا برآورده کند، نذر

ص: 531

کردم که چقدر پول را در کجاها به مصرف برسانم، چند رکعت نماز بخوانم و روزه بگیرم و... تمام این نذرها را بدون اجازه شوهرم کردم و راستش از اول می دانستم چه اجازه بگیرم و چه نگیرم او راضی است. خلاصه چند هفته پیش که رساله امام را مطالعه می کردم، دیدم در مسأله (2644) آمده است که: «نذر زن بدون اجازه شوهرش باطل است». ناراحت شدم و ماجرا را به شوهرم گفتم که نذر کرده ام. شوهرم گفت من راضی هستم ولی من حالا مانده ام که آیا نذر من قبول است یا نه؟ و من نذر را انجام دهم یا نه؟ خواهش می کنم مرا راهنمایی کنید.

بسمه تعالی، نذر بدون اذن شوهر باطل است و اجازه بعدی آن را تصحیح نمی کند.

[سؤال 8880] 4893

بسمه تعالی

با سلام و درود فراوان به رهبر انقلاب امام خمینی

این جانب دختری هستم 24 ساله که در حدود 6 ماه که ازدواج کرده ام قبل از ازدواج نذر کرده ام اگر زود ازدواج کنم يك روز در ماه ختم انعام و حدیث کساء در خانه ام دایر کنم که به حمد الله مرادم حاصل شد و ازدواج کردم هنوز عقد کرده و در خانه پدرم بودم که باز نذر دیگری کردم مبنی بر این که اگر خداوند در ماه اول ازدواجم صاحب فرزند کرد باز اول هر ماه يك ختم انعام و حدیث کساء دیگر بخوانم که در هر ماه 2 بار می شود که در قبال این جلسات می بایست پولی بپردازم اما بعد از مدتی از شخصی شنیدم که شخصی بالای منبر فرموده است نذر خانم ها بدون اجازه شوهر درست نیست و ناگفته نماند که شوهر من هم چندان راضی به این کار نیست خواهش می کنم مرا راهنمایی فرمایید چون می بایست پولی که در قبال جلسات بپردازم از شوهرم درخواست کنم تکلیف شرعی من چیست؟

بسمه تعالی، در نذر زن اذن شوهر معتبر است و بدون اذن صحیح نمی شود و همچنین در صحت نذر خواندن صیغه مخصوص آن معتبر است.

ص: 532

[سؤال 8881] 1553

3. آیا اجازه زن از شوهر در مورد نذر و امثالهم شامل درآمد شخصی زن هم می شود؟

بسمه تعالی، در نذر زن، اجازه شوهر شرط است.

[سؤال 8882] 7240

2. آیا نذر زنی که خود، کارمند است و حقوق می گیرد، باید با رضایت شوهر باشد یا خیر؟

بسمه تعالی، منوط به اذن شوهر است.

[سؤال 8883] 4267

3. در باب نذر فرموده اید که نذر زن بدون اجازه شوهر باطل است؛ اگر زن کارمند باشد و حقوق بگیرد از کارکرد خودش، در صورتی که

منافات با حق شوهر هم نداشته باشد؛ باز هم باید نذرش با رضایت شوهر باشد؟

بسمه تعالی، در این صورت هم، نذر زن بدون اذن شوهر باطل است.

[سؤال 8884] 1285

4. زن اگر بدون اذن شوهر نذر کند یا از مال خود چیزی هبه کند صحیح است یا خیر و بر فرض صحت با نهی شوهر چه صورتی دارد؟

بسمه تعالی، نذر زن بدون اذن شوهر باطل است و هبه او در مال خودش صحیح است حتی با نهی شوهر.

نذر غیر مسلمان

[سؤال 8885] 4894

بسمه تعالی 1361 / 8 / 9

سلام و درود به حضور محترم رهبر مسلمین جهان، امام خمینی، دامت برکاته

ص: 533

پس از تسلیت به مناسبت شهادت چهارمین اختر تابناک اسلام، علی بن حسین، امام زین العابدین علیه السلام؛ محترماً به عرض می رسانم که من شخصی هستم که خیلی مزاحم وقت شریف شما می شوم ولی به عرض می رسانم که خیلی از مسائل برایم مبهم است و هیچ کس به جز شما رهبر مسلمین جهان، مسائل را برایم روشن نمی سازد:

1. آیا يك شخص ارمنی می تواند گوسفندی به نذر امام حسین علیه السلام به هیأت عزاداران امام حسین علیه السلام بدهد؟ و آیا خوردن آن گوشت حلال است یا نه؟

بسمه تعالی، اشکال ندارد.

2. آیا يك زن در ماه مبارك رمضان می تواند از قرص هایی استفاده کند تا بتواند تمام روزه را کامل بگیرد؟ آیا روزه آن شخص درست است یا نه؟

بسمه تعالی، اگر ضرر به مزاج نزند اشکال ندارد.

3. آیا يك شخصی، در زمانی که در حالت عادت ماهانه به سر می برد، در زمان ضروری می تواند داخل مسجد شود و مدت طولانی آن جا بماند؛ مثلاً در زمان رأی گیری پای صندوق باشد و چاره ای هم نداشته باشد؟

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، جایز نیست.

در پایان سلامتی و طول عمر آن رهبر عزیز را از درگاه خداوند متعال خواهانم و خواهشمندم در این مورد مرا راهنمایی فرمایید.

نذر فرزند بدون اذن پدر

[سؤال 8886] 4885

2. امام مهربان، اگر ما به خاطر مشکلاتمان نذر پول یا سفره یا روزه و نماز بکنیم و این نذرها بدون اجازه پدر و مادر باشد، آیا این نذرها حرام است و اشکال دارد؟ چون بعضی ها می گویند: نذرها کلاً باید با اجازه پدر و مادر باشد.

بسمه تعالی، اجازه پدر و مادر در نذر فرزند، شرط نیست.

ص: 534

[سؤال 8887] 692

2. آیا شخصی که تحت تکفل پدر خویش است و مالی از خویش ندارد می تواند نذر کند یا خیر؟ و اگر نذری کرده باید به آن عمل کند یا خیر؟

بسمه تعالی، در صورتی که متعلق نذر مقدور باشد، نذر صحیح و واجب الوفاء است.

[سؤال 8888] 4927

2. کسی که موقع نذر کردن و خواندن صیغه، به تمام جوانب مسأله توجه نداشته، مثلاً توجه نداشته که وضوی همیشگی در طول این مدت امکان ندارد و موردی برایش بیاید که طبق نذر عمل نکند، تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، اگر نذری که کرده، امکان عمل بر طبق آن نبوده، نذر، صحیح نبوده است.

[سؤال 8889] 4910

2. شخصی نذر کرده چنانچه فرزندش از مرگ نجات یابد، نصف فرزندش برای حضرت ابا الفضل باشد؛ چنانچه نذر صحیح باشد، تکلیف نادر و تکلیف فرزند پس از بلوغ چیست؟

بسمه تعالی، نذر مزبور باطل است.

[سؤال 8890] 4895

بسمه تعالی 30 / 6 / 1361

مادر سه فرزند هستم که وقتی خود طفلی بودم، مادرم به جهت دفع بلائی نذر کرد که بهای يك دستم را از پول شیربها به سیدی از اولاد پیامبر صلی الله علیه و آله پردازند؛ حالا در این که بابت این نذر، چه مبلغ بدهکار هستیم مانده ایم؛ ضمناً کل پول شیربها مبلغ

ص: 535

هفتاد هزار تومان مقرر شد؛ البته فقط در دفتر ثبت گردید و مبلغی در این بابت پرداخت نگردید. متمنی است با توجه به این که وضع مادی کنونی مان ضعیف می باشد، نحوه پرداخت مبلغ نذری از طرف همسرم چگونه می باشد؟

بسمه تعالی، نذر مزبور وجوب وفا ندارد.

[سؤال 8891] 4896

بسمه تعالی

دفتر امام، مدّ ظلّه، با عرض سلام؛ امیدوارم که موفق و مؤید و پیروز باشید و مشکلات و سختی ها شما را استوارتر نماید و همانند آهن در کوره آبدیده تر شوید. چند مسأله ای بود که خواستم سؤال کنم:

1. پوشیدن پیراهن مشکی در ایام سوگواری سالار شهیدان و سایر سوگواری ها پایه ای عرفی یا شرعی دارد و به طور کلی چه حکمی دارد؟ چون والدین بنده به عنوان مثال از ایام کودکی این جانب نذر کرده اند که در ایام ماه محرم و صفر، پیراهن مشکی به تن داشته باشم.

بسمه تعالی، اشکال ندارد.

2. چون قرار است سال آینده - به حول و قوه الهی - به خانه خدا مشرف شویم (به همراه همسر) مقداری پول به حساب مربوطه واریز کرده ام ولی خمس آن را نپرداخته ام، آیا پرداخت خمس، امسال باید انجام شود یا سال آینده؟ در ثانی آیا مقداری هم که سهم همسر می باشد خمس به آن تعلق می گیرد؟

بسمه تعالی، اگر از سال های قبل مستطیع بوده اید و پولی که در بانک گذاشته اید از ریح بین سال بوده، خمس واجب نیست و الا باید خمس آن را همین امسال بپردازید. و حکم خمس در باره همسر شما نیز همین است.

[سؤال 8892]

3. حدود شصت روزه قضا دارم، از زمانی که در امریکا تحصیل می کردم و تقریباً جاهل بودم و ده روزه قضا نیز از قبل، ولی سال گذشته حدود 26 روزه برای پدر و

ص: 536

پیروزی رزمندگان و غیره نذر کردم که قبل از انجام روزه های قضا انجام دهم، آیا این نذر صحیح است یا باید بعد از انجام روزه های قضا انجام دهم؟

بسمه تعالی، نذر مذکور صحیح نیست.

[سؤال 8893] 4897

بسمه تعالی

محضر حضرت آیت الله العظمی خمینی مدّ ظلّه العالی

1. آدم کم پول که نمی تواند غذای خوب بخورد اگر نذر کند شب جمعه برای رضای خدا گوشت مرغ بخورد با عائله خود و ثواب آن را برای اموات خود هدیه کند این نذر صحیح است؟

بسمه تعالی، صحیح است.

2. يك آدم در حال احتضار است، يك گوسفند نزدیک است حرام شود، يك شخصی آن جا است نماز او می خواهد قضا شود، حالا این شخص چه باید بکند به محضر کلمه بگوید یا گوسفند را سر ببرد یا نماز بخواند، کدام این ها واجب تر است؟

بسمه تعالی، نماز بخواند.

3. کسی که ده من گندم از زکات خود قرض کند زراعت کند صد من گندم شود از بالای صد من، ده من گندم بردارد زکات بدهد صحیح است یا نه این صد من را همه را زکات بدهد؟

بسمه تعالی، اگر عین گندم زکات را قبل از آن که ادا کند زراعت کرده تمام حاصل، تابع زکات است.

4. کسی چیزی به کسی هبه کند بعداً پشیمان شود می تواند از او پس بگیرد؟

بسمه تعالی، اگر هبه به غیر خویشاوندان و بدون قصد قربت بوده و عین باقی است می تواند پس بگیرد.

5. گوسفند را که گرگ نصف کند آن نصف که سر و گردن دارد سر ببرند آن نصف که سر و گردن ندارد خوردن آن جایز است؟

بسمه تعالی، جایز نیست.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

ص: 537

5. زن نذر کند در راه خدا صیغه می شوم این نذر صحیح است؟

بسمه تعالی، صحیح است.

2. کسی زتش مریضه یا ضعیف باشد نذر کند برای رضای خدا به او گوشت مرغ بدهد و ثواب آن را برای اموات خود هدیه کند آیا این نذر صحیح است؟

بسمه تعالی، صحیح است.

4. آیا شمع نذر کردن صحیح است؟ آیا حدی دارد؟ به طور مثال روز عاشورای امسال در يك حسینیه حدود 1000 شمع سوزانده شد، نظر شما در این باره چیست؟

بسمه تعالی، موارد مختلف است.

10. اگر کسی نذر کرد که اگر نماز جماعت را ترك کرد ده تومان به فقیر بدهد اتفاقاً وقتی نماز را به جماعت نخواند آیا به علاوه ده تومان كفاره حنث نذر را هم باید بدهد یا نه؟

بسمه تعالی، باید ده تومان را بدهد و اضافه بر آن كفاره ثابت نیست.

4. کسی که نذر می کند يك هفته نافله شب به جا آورد و معین نمی کند که چه هفته ای، آیا پس از خواندن نافله شب در چند شب می تواند مابقی را نخواند و از نواز هفته ای دیگر بخواند؟

بسمه تعالی، اختیار هفته دیگر برای عمل به نذر مانع ندارد.

4. آیا می شود برای دیگری صدقه داد یا از طرف دیگری نذر کرد؟

بسمه تعالی، صدقه و نذر برای دیگری مانع ندارد.

[سؤال 8900] 4898

بسمه تعالی

محضر حضرت آیت الله العظمی خمینی مدّ ظلّه العالی

1. گوسفندی را که نذر قرار می دهد بعد از يك سال می کشد شیر و پشم آن هم نذر است یا نه؟

بسمه تعالی، اگر برای گوشت نذر کرده شیر و پشم آن نذر نیست و اگر گوسفند را نذر قرار داده که در جهت معینی صرف شود حکم نذر را دارد.

[سؤال 8901]

2. گاو نر را نذر قرار می دهد، تا وقتی جوان است کار می کند هر وقت پیر شد می کشد به نذر، کار جایز است؟

بسمه تعالی، اگر نذر به همین نحو بوده که بعد از پیر شدن آن را بکشد مانع ندارد و گر نه بنابر احتیاط با آن کار نکنند و تا جوان است به نذر وفا کنند.

3. به هیزم غضب کرده آب گرم کند غسل جنابت کند غسل باطل است؟

بسمه تعالی، غسل او صحیح است.

4. شخصی به ملك دیگری درخت دارد صاحب ملك می گوید درخت خود را بردار از زمین من و صاحب درخت، درخت خود را از برابر زمین می برد، بیخ تنه در میان خاک می ماند دوباره از بیخ تنه نهال حرکت می کند هم درخت می شود آن درخت مال صاحب زمین است یا مال صاحب درخت است؟

بسمه تعالی، ملك صاحب درخت است.

5. شخصی زمین خود را گرو می دهد یا اجاره. شخص مستأجر يك گوشه زمین را ریشقه می کارد اینریشقه مدت ده سال حاصل می دهد ولی مدت اجاره دو سال یا چهار سال است تمام می شود حاصل زمین مال صاحب زمین است یا مال مستأجر؟

بسمه تعالی، ملك صاحب بذر است.

4. زمان ارزانی نذر کرده بودم گوسفندی با پانصد تومان قیمت، بکشم و گوشت آن را تقسیم نمایم. اکنون که می خواهم نذر را عمل کنم، در موقعیت گرانی، تکلیف بنده چیست؟

بسمه تعالی، باید گوسفندی که حدوداً پانصد تومان در آن زمان ارزش داشته تهیه و عمل به نذر نمایید، هر چند فعلاً گران تر باشد.

3. کسی که نذر کرده زیارت برود و غسل زیارت و نماز آن را نذر نکرده آیا لازم است آن ها را به جا آورد؟

بسمه تعالی، لازم نیست.

3. موقوفات یا نذوراتی، قید شده: «جهت استماع مصائب و مناقب ائمه اطهار - صلوات الله و سلامه علیهم اجمعین - اطعام شود»، حال، مدعوینی که موفق به استماع نشده اند می توانند از آن غذا میل نمایند یا خیر؟ و نیز بعضی اوقات غذا زیاد طبخ می نمایند که به خانه دوستان و آشنایان بفرستند؛ آیا صورت شرعی دارد یا خیر؟

بسمه تعالی، باید مطابق نذر و وقف عمل شود.

جواز مسافرت در زمان روزه نذری

بسمه تعالی

حضرت امام خمینی، دام ظلّه العالی، سلام علیکم بناصرتم

1. فردی نذر کرده که از اول ماه تا آخر ماه روزه بگیرد؛ آیا می تواند به مسافرت برود (ماه را معین کرده) تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، می تواند به مسافرت برود و افطار کند و بعداً فضای روزه را به جا آورد.

[سؤال 8906]

2. فردی نذر کرده که از اول ماه تا آخر ماه روزه بگیرد. فرد، قبل از این که نذر کند و قسم بخورد که فلان ماه روزه بگیرد، مریض بوده؛ آیا می تواند روزه را افطار کند و به معالجه پردازد؟ تکلیف چیست؟ (ماه را معین کرده است)

بسمه تعالی، اگر مریض است و برای معالجه باید افطار کند یا روزه برای او ضرر دارد نباید روزه بگیرد.

3. شنیدم که خمس را می توان به این صورت داد که آخر ماه پول اضافه را یادداشت کرده و بگذاریم سال آینده، آخر همان ماه، خمس پولی که سال گذشته اضافه بود، را بدهیم. آیا می شود این کار را کرد؟

بسمه تعالی، اگر بین سال صرف در مؤونه نشده مانع ندارد؛ ولی برای سال، مبدأ آن را زمان گرفتن اولین حقوق قرار دهند و تا يك سال از آن تاریخ آنچه از مؤونه زیاد آمده را تخمیس نمایند.

نذر متعذر المصرف

[سؤال 8907] 4900

بسمه تعالی

حضور محترم آیت الله العظمی رهبر انقلاب، دام ظلّه العالی، مستدعی است جواب مسائل ذیل را مرقوم فرمایید:

1. کسی که نذر کرده گوشواره خود را در ضریح حضرت ابا الفضل علیه السلام بریزد و در شرایط فعلی میسور نیست تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، اگر با صیغه شرعی نذر خوانده شده، صبر کند تا به نذر عمل نماید.

2. اثاث حسینیّه ای که الآن متروکه و مخروبه شده و اگر بماند ضایع می شود، حکمش چیست؟

ص: 541

بسمه تعالی، اگر در آن حسینیّه یا حسینیّه دیگر قابل استفاده نیست بفروشند و صرف احتیاجات حسینیّه نمایند.

3. چنانچه اجازه گرفتن از ولیّ شهید جهت خواندن نماز میت میسر نباشد یا غفلت شد، حکمش چیست؟

بسمه تعالی، اگر میسر نیست، اذن ولی ساقط است و در صورت غفلت، بنابر احتیاط نماز را اعاده کنند.

[سؤال 8908] 4901

بسمه تعالی سوم ربیع الاول 1403 ق

محضر مبارک رهبر عظیم الشان انقلاب اسلامی ایران، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

عده ای از مؤمنین برای امام حسین علیه السلام و حضرت ابوالفضل علیه السلام نذر مطلق یا برای حرم شریف آنان نذر کرده اند و همچنین در بعضی از وصیت نامه ها، به حرم های عتبات عالیات نایب الزیاره دارند، ولی اکنون که امکان عمل به وصیت و نذورات نیست، تکلیف آنان چیست؟ بفرمایید.

بسمه تعالی، چنانچه نذر با صیغه مخصوصه بوده، صبر کنید تا امکان وفا حاصل شود و همچنین در مورد وصیت لازم است صبر کنند، تا عمل به آن ممکن شود.

تلف نذر

[سؤال 8909] 4902

بسمه تعالی

اگر گوسفند مشخصی را نذر کرده باشد و قبل از تحقق نذر، آن گوسفند تلف شود (مثلاً مار آن را بگزد)، آیا نذر از گردنش ساقط می شود؟ همچنین اگر نذر محقق شود و قبل از این که گوسفند را سر ببرد تلف شود، مثلاً گرگ آن را بخورد، آیا نذر ادا شده یا

ص: 542

باید گوسفند دیگری را سر ببرد؟

بسمه تعالی، در مورد سؤال، نذر منحل شده و چیزی بر او نیست.

مصرف نذر

[سؤال 8910] 4903

بسمه تعالی

مقداری پارچه ملبوس به وسیله افرادی به عنوان نذر و غیره از سالهای متمادی به هیأت حضرت ابوالفضل علیه السلام اهدا گردیده اما از آن جایی که در هیأت به این نوع نذورات احتیاجی نیست آیا می شود این نوع نذورات را فروخت و پول آن را در مصارف ساختمانی و غیره صرف نمود یا خیر؟ و نیز آیا امکان دارد اجناس فوق را به مستضعفین اهدا نمود یا نه؟

بسمه تعالی، صرف در مصارف و مصالح هیئت نمایند مگر در صورتی که معلوم باشد که نظر ناذر یا اهدا کننده توسعه داشته است.

[سؤال 8911] 4904

بسمه تعالی 1361 / 8 / 12

محضر مقدس آیت الله العظمی المجاهد الاکبر الامام الامة مولانا الامام الموسوی الخمينی، متع الله المسلمین بطول بقائه

زمین موقوفه صحن امامزاده که در حال حاضر بیمارستان عمومی می باشد و هیچ آثاری از بقاع متبرکه وجود ندارد، فقط يك درخت کهن از قدیم موجود است و در کنار آن داخل محوطه بیمارستان صندوقی نصب شده و اهالی منطقه برحسب معتقدات، جواهرات و مبالغی قابل توجه به عنوان نذورات در داخل آن می ریزند. آیا اداره اوقاف محل، با نظارت انجمن اسلامی بیمارستان می تواند مبالغ داخل صندوق را اخذ و مقداری از آن را به عنوان کمک به بیماران بی بضاعت بیمارستان، هزینه دارویی

ص: 543

نماید یا خیر؟ والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، در صورتی که نیازی به تعمیر امامزاده نیست یا بقعه ای در بین نیست، می توانند در مطلق خیرات صرف کنند و کمک به بیماران بی بضاعت از آن مانع ندارد.

[سؤال 8912] 4905

بسمه تعالی 1358 / 7 / 12

دفتر محترم امام خمینی، احتراماً؛ بدین وسیله استفسار می گردد:

مؤسسه ای مبلغی را به عنوان سهم الشرکه حضرت ابوالفضل اختصاص داده است که در این راه به مصرف برساند. اکنون که کشور به جهاد سازندگی احتیاج دارد؛ آیا از این مبلغ می توان در راه ساختن مدرسه، بیمارستان استفاده نمود و یا به حساب شماره 100 واریز نمود؟

بسمه تعالی، مانع ندارد و ثواب آن را به حضرت اهدا نمایند.

[سؤال 8913] 4906

بسمه تعالی 1361 / 12 / 5

محترماً معروض می دارد: سالن هیأت ابوالفضلی بیرجند، حدود 20 سال پیش به همت اعضای هیأت و مردم خیر محل و همچنین از مازاد پول جمع آوری شده مراسم عزاداری تاسوعا و عاشورا، جهت مراسم بزرگداشت حضرت سیدالشهدا علیه السلام بنا شده است. هم اکنون این سالن با تمام امکانات - اعم از آب، برق، فرش، بخاری، پنکه، بلندگو، ضبط و دیگر وسایل موجود - جهت مراسم بزرگداشت شهدا و دعای کمیل خانواده محترم شهدا و دیگر برنامه های تبلیغاتی در راه انقلاب اسلامی مورد استفاده قرار می گیرد.

با توجه به این که جلسات متعدد، باعث ضایعات و استهلاک وسایل هیأت می شود، آیا از نظر شرعی، درست است مخارج ناشی از موارد فوق، از صندوق هیأت

ص: 544

پرداخت شود؟ لازم به تذکر است که اموال هیأت، کلاً جهت عزاداری حضرت ابا عبد الله الحسین جمع آوری شده است.

در خاتمه، طول عمر امام عزیزمان را از درگاه خداوند متعال خواهانیم. والسلام،

بسمه تعالی، اموالی که جهت عزاداری حضرت سیدالشهدا علیه السلام جمع آوری شده، باید صرف در عزاداری شود و صرف در غیر آن جایز نیست، مگر با علم به رضایت صاحبان آن.

[سؤال 8914] 4907

بسمه تعالی

زعیم عالی قدر حضرت آیت الله امام خمینی دام ظلّه العالی

معصوم زاده ای است در یکی از قراء دماوند به نام امامزاده هاشم که نذورات نقدی و غیر نقدی دارد در زمان حکومت بختیار اهالی ده که از متولیان اصلی از زمان قاجاریه هستند شورش نموده و سرپرستی اداره این بقعه متبرکه را که در ید عمّال طاغوت بود خود گرفته و تحت نظر هیأت امنای محلی و حاکم شرع دماوند، خادم آن بقعه نذورات نقدی را پس از مخارج ضروری امامزاده و حقوق خادم صرف ساختن راه و پل و کتابخانه و مدرسه و سایر امور خیریه می نمایند فتوای حضرت آیت الله در این مورد چیست آیا مخارج از این محل جایز می دانند یا خیر؟ ذیلاً مرقوم فرمایند.

بسمه تعالی، مانع ندارد ولی باید با نظر متولی شرعی بقعه باشد.

[سؤال 8915] 4908

بسمه تعالی

حدود پنجاه سال قبل در قریه ای يك عده از معتمدین محل صندوق ابوالفضل العباس علیه السلام تأسیس نمودند هر کس نذری داشت در آن انداخته و ایام وفات و جمعه ها نیز در مسجد محل مجالس سوگواری خامس آل عبا علیه السلام برقرار می کنند و هر ساله هفت شب به اهالی سفره (ولیمه) بدهند.

ص: 545

1. متصدی صندوق از طرف حضرت آیت الله مرحوم آخوند ملا علی رحمة الله علیه و اهالی سرپرستی صندوق را عهده دار می شود و فردی است دکان دار که صندوق ابوالفضلی نیز در دکان او بوده و حالیه فرزند ارشدش تصدی آن را به عهده دارد.
 2. در سی سال قبل از پول صندوق موصوف در منزل متصدی آن زیر نظر حاکم شرع وقت حسینییه ای تأسیس شده که خانم ها در آن شرکت نموده و به مسائل مذهبی خود آشنا شوند. مخارجات روضه خوانی از صندوق تأمین می شده و می شود.
 3. در بیست سال قبل برای مسجد صندوقی ساختند که اهالی نذورات خود را در صندوق جدیدالاحداث هم می ریزند و پولش خرج روضه در مسجد می شود. صندوق قبلی که در دکان بود به حسینییه انتقال یافت که هم اکنون در حسینییه و پولش به صرف روضه خوانی و سوگواری در ایام وفات و شب های جمعه و ماه های محرم و صفر خرج می شود.
 4. چطور نذر می کنند: یا خدای ابوالفضل فلان حاجتم برآورده شود مبلغی به صندوق بیندازم نذر از يك تومان هست تا پانصد تومان وقتی هم از بعضی نذر کننده سؤال می شود منظور شما از انداختن پول نذری داخل صندوق چیست می گوید می بینیم در حسینییه مجالس عزاداری و روضه خوانی برقرار است به آن جهت می دهیم.
 5. حالیه يك عده ایراد می کنند و می گویند ابوالفضل علیه السلام بی نیاز است وجه موجود صندوق را صرف فقرا و محتاجین و معتادین بنماییم. با توجه به مراتب فوق تقاضامندم برای پاسخ اهالی جواب مسائل فوق را مرقوم فرمایید.
- در انتظار ابلاغ فتوای مرجع بزرگ جهان و رهبر کبیر و نور چشمان ملت ستمدیده ایران و جهان می باشم.
- بسمه تعالی، وجوه صندوق را در مجالس عزاداری کما فی السابق صرف کنند و مخارج فقرا و محتاجین از جای دیگر تأمین شود.

بسمه تعالی

محضر مبارك رهبر انقلاب اسلامي، آيت الله العظمى امام خميني، مدّ ظله العالی

چه می فرمایید در این مسأله شرعیه که در ایام سوگواری، عَلم حمل می کنند و محلات را گردش می کنند و زنجیر می زنند و سینه می زنند و دسته جمعی عزاداری می کنند و در حین حرکت، مردم پول می ریزند به صندوق عَلم تا این که چندین هزار تومان پول جمع می شود. آیا جایز است که از پول مزبور، برای مسجد فرشی بخرند و هکذا مسجد را تعمیر کنند یا این که جایز نیست؟ و البته مصارف پول مزبور را تعیین فرمایید.

بسمه تعالی، باید صرف عزاداری حضرت ابا عبد الله شود.

بسمه تعالی

حضور محترم امام امت رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران با عرض ادب جواب سؤالات را بفرمایید، ایدکم الله تعالی فی الدارین

1. شخصی نذر کرده به این ترتیب: چنانچه حاجتش برآورده شود، مبلغ دو هزار تومان برای حضرت ابوالفضل علیه السلام پردازد؛ ولی مصرف، تعیین نشده؛ چنانچه نذر واقع شود، آیا می شود مبلغ مذکور را جهت اتمام حسینیه خرج نمود؟

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، مانع ندارد مبلغ مذکور را صرف اتمام بنای حسینیه کند و ثواب آن را هدیه برای حضرت ابوالفضل علیه السلام نماید.

2. شخصی نذر کرده چنانچه فرزندش از مرگ نجات یابد، نصف فرزندش برای حضرت ابوالفضل باشد؛ چنانچه نذر صحیح باشد، تکلیف نادر و تکلیف فرزند پس از بلوغ چیست؟

بسمه تعالی، نذر مزبور باطل است.

3. شخصی نذر کرده که در سال، مقداری برنج و گوشت برای امام حسین علیه السلام

ص: 547

پردازد و قبلاً هم این طور عمل می نموده که یا می پخته و اطعام می نموده و یا به روحانی محل می داده و می گفته: خودت می دانی؛ فعلاً آن روحانی فوت کرده؛ آیا می شود جهت حسینیہ خرج نمود؟

بسمه تعالی، بر همان روال گذشته اطعام کند.

[سؤال 8919] 4911

بسمه تعالی 3 / 9 / 1359

حضور مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دام ظلّه العالی، پس از عرض سلام، خاطر شریف را مستحضر می دارد:

سازمان اوقاف در زمان طاغوت قانونی وضع کرده که به موجب آن صدی ده نذورات بقاع را بگیرد؛ آیا از نظر شرعی جایز است و جوهی را که مردم به منظور کمک به مخارج و تعمیر بقعه ای یا مکانی می پردازند صدی ده آن را به اوقاف داد؟ آیا در جمهوری اسلامی این قانون می تواند صحیح باشد و صورت شرعی داشته باشد یا خیر؟

بسمه تعالی، نذورات و هدایای بقاع متبرکه باید در همان جهتی که ناذر یا هدیه کننده منظور نموده مصرف شود.

[سؤال 8920] 4912

بسمه تعالی 4 / 10 / 1361

با درود فراوان به رهبر کبیر انقلاب اسلامی، امام خمینی و سلام بر شهیدان، درود بر رزمندگان جبهه های حق بر علیه باطل، سلام بر ملت شهیدپرور و مسلمان ایران

حضور محترم سرپرست دفتر امام خمینی - مرکز تهران

عرایض جان نثار انقلاب اسلامی ایران، بر این است که مدت چند سال است که دکانی دارم با حضرت ابوالفضل علیه السلام به صورت شراکت می باشد و تاکنون سهمیه آن را به بخشداری و جهاد جنگ توابع خرم آباد در استان لرستان تحویل داده ام و رسید

ص: 548

دریافت داشته ام. در رسید بدین وسیله به این جانب نوشته اند: مبلغ مثلاً دو بیست تومان از فلان کس جهت کمک به جبهه های جنگ تحویل گردیده. فعلاً که در شهرستان خرم آباد آن را شرح کردم، گفته اند: شما باید جریان را با تهران، دفتر امام خمینی در میان بگذارید تا شما را راهنمایی کنند. بدین وسیله از برادر بزرگوارم حجت الاسلام جناب آقای قدیری، سرپرست دفتر امام خمینی تقاضای مبرم دارم ضمن راهنمایی صحیح و دادن آدرس، مرا راهنمایی کنند که به چه شماره یا چه مراکزی می توانم سهمیه حضرت ابوالفضل علیه السلام را بدهم؟

بسمه تعالی، با فرض این که دکان به طور شرکت، مربوط به حضرت ابوالفضل علیه السلام است، با اجازه متصدی شرعی به قصد اهدای ثواب به حضرت، عواید یا مال الاجاره آن را می توانند در مطلق خیرات، از جمله جبهه های جنگ صرف کنند.

[سؤال 8921] 1325

8. در بعضی جاها درخت را نذر ابوالفضل کرده اند و درآمد آن را صرف ترویج دین می کنند، مثل دعوت کردن مبلغ. این کار چه صورت دارد؟ در حالی که مورد خرج را معلوم نکرده اند!

بسمه تعالی، اگر جهت خاصه ای در نذر تعیین نشده، می تواند در مطلق خیرات صرف کند و ثواب آن را به حضرت هدیه نماید.

[سؤال 8922] 3406

7. پولی که نذر یکی از امامان معصوم علیهم السلام شده را می توان به سید داد؟

بسمه تعالی، اگر فقیر باشد، به نیت اهدای ثواب به حضرت، می توانند به او بدهند.

[سؤال 8923] 2136

2. شخصی انگشتر طلا نذر حضرت عباس کرده، به چه طریق آن را مصرف کند؟

ص: 549

بسمه تعالی، باید در عزاداری آن بزرگوار و یا مطلق امور خیریه به قصد اهدای ثواب به آن حضرت، صرف شود.

[سؤال 8924] 4913

بسمه تعالی 1361 / 11 / 23

دفتر عالی قدر رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

با تقدیم احترام، به عرض مبارک می‌رسانم: این جان نثار از عشایر خمسه مبنی بر این که تعدادی گوسفند (بُز) را جد این جان نثار یعنی پدر پدرم برای سیدالشهدا نذر کرده بوده که اکنون در حدود سه پشت گذشته است و بعد از پدرم، تحویل این جان نثار بوده که آن را جمع آوری می‌نمودم و آنچه مخارج داشته - از قبیل جو و علوفه و اجرت چوپان - تماماً از خود این گوسفندها داده می‌شده و پس از مخارج فوق الذکر، آنچه باقیمانده، به عنوان خرج در راه امام (سیدالشهدا) می‌شده. آیا به وظیفه عمل شده است؟

بسمه تعالی، پول گوسفندان را در جهت نذر صرف کنید، مثل این که در عزاداری و اطعام برای حضرت یا خیرات دیگر، به قصد اهدای ثواب آن به حضرت صرف نمایید.

[سؤال 8925] 4914

بسمه تعالی

محضر مرجع عالی قدر و رهبر کبیر انقلاب اسلامی، امام خمینی، دامت برکاته

محترماً شهر شوش دانیال دارای بقعه متبرکه حضرت دانیال نبی علیه السلام می‌باشد که زائرین به عنوان ندور، وجوهی در ضریح آن واریز می‌نمایند؛ با توجه به این که خود بقعه، هزینه کارگر و خادمین و تعمیرات ساختمانی دارد، آیا جایز است مازاد آن، به مصارف اماکن و موارد دیگر، از جمله موارد ذیل برسد؟

1. احداث مسجد؛ 2. تعمیرات مساجد؛ 3. تکمیل مساجد نیمه ساخته؛ 4. تنظیفات

ص: 550

و رنگ آمیزی مساجد؛ 5. فرش جهت مساجد؛ 6. درب جهت سالن های مساجد؛ 7. کولر و پنکه جهت مساجد؛ 8. تعمیرات و سفیدکاری و فرش حسینه.

بسمه تعالی، پس از استثنای مصارف خود بقعه و مخارج مربوطه به آن، صرف در امور ذکر شده مانع ندارد.

[سؤال 8926] 4915

بسمه تعالی

حضور انور و اقدس حضرت آیت الله العظمی، مرجع شیعیان جهان، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

نذوراتی برای حسینه یا علم یا تعزیه جمع شده است و خود آن ها احتیاج ندارند. حضرت عالی بیان فرمایید: آیا می شود از این نذورات مسجد بنا نمود؟ اگر می شود، ولی منوط به اذن حاکم شرع است، از حضرت عالی تقاضا می نمایم که اذن مرحمت فرمایند.

بسمه تعالی، با علم به رضایت صاحبان آن ها، ولو به شاهد حال، مانع ندارد. ولی اگر علم ندارند، باید به همان مصرفی که پول برای آن داده شده برسد یا در راهی صرف شود که صاحبان آن ها راضی باشند.

[سؤال 8927] 4916

بسمه تعالی 16 ذی الحجة الحرام 1401 ق

حضور رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران، حضرت نایب الامام، امام خمینی، دام عزه الشریف، پس از تقدیم سلام گرم مردم رنج دیده و زحمت کش به شما، خواهشمندم که به سؤال زیر جواب دهید، و تکلیف شرعی ما را معلوم کنید.

در بعضی از مناطق ایران مال هایی است به نام مال خدا یا ائمه؛ به این صورت که کسی چند عدد گوسفند یا گاو از کسی خریداری می کند و آن شخص فروشنده مجانی يك گوسفند یا گاو به شخص خریدار می دهد و می گوید: این مال خدا است، یا مال

ص: 551

ابوالفضل یا ائمه است. و این مال هم - که بر اثر تولید نسل زیاد می شود - گاه آن قدر زیاد می شود که شخص صاحب آن مال خدا دیگر به کار خود نمی رسد و باید دنبال آن گاو و گوسفند باشد. و گاهی هم آن ها را به فقرا و امثالهم می دهند. و معلوم باشد که این اموال، وقف نیست. در این صورت آیا جایز هست که این اموال، به فروش رسد و پول آن در اختیار ولی فقیه وقت گذارده شود و یکی یا چند عدد آن را برای تولید نسل باقی بگذارند، و یا آن ها را گرفت و به ولی فقیه داد تا خود ولی فقیه برای نگهداری یا مصرف دیگر به هر کس صلاح دانست بدهد یا نه؟

بسمه تعالی، می توانند با علم به رضایت صاحب اصلی، گوسفندان را به فقرا صدقه دهند.

[سؤال 8928] 6308

3. کسی که مثلاً گوسفندی را نذر می کند، پوست آن را جایز است بفروشند یا باید به فقیر بدهد؟ شما بیان فرمایید.

بسمه تعالی، باید در جهت نذر صرف کند مگر آن که گوشت آن را نذر کرده باشد که در این صورت می تواند پوست را بفروشد.

[سؤال 8929] 4917

بسمه تعالی

شخصی نذر کرده که اگر انقلاب پیروز شد ماشین خود را بفروشد و به امر امام به هر مصرفی که فرمودند برساند لذا تقاضا دارد که مصرف آن پول را تعیین فرمایید.

بسمه تعالی، به هر مصرفی خودشان مایلند برسانند.

[سؤال 8930] 3406

8. نذورات، خیرات، صدقات و کفارات را می توان به عنوان کمک به جبهه جنگ داد؟

بسمه تعالی، از نذور مطلقه و از خیرات مانع ندارد.

ص: 552

[سؤال 8931] 1861

2. آیا حساب شماره 1000 مؤسسه تعاون قم صرفاً در مورد وجوهات خمس می باشد یا خیر؟ آیا درباره نذورات و کفارات می توان به این حساب وجهی واریز نمود یا خیر؟

بسمه تعالی، نذر باید در جهت نذر صرف شود و کفارات هم باید به مصارف معینه برسد و دادن به حساب کفایت نمی کند.

[سؤال 8932] 3585

2. نذری هم به نام امام شده، نذر برآورده شده. لطفاً بفرمایید به کجا تقدیم شود؟

بسمه تعالی، اختیار با ناظر است.

[سؤال 8933] 2311

5. چنانچه انسان نذر کند برای برآمدن حاجتش پولی را به فقیر بدهد، آیا بعد از برآمدن حاجتش می تواند این پول را به واجب النفقه فقیر خود بدهد - مثل پدر و مادر و یا غیره - و یا نمی تواند.

بسمه تعالی، اگر در غیر نفقه واجب صرف شود مانع ندارد.

مخارج نذر

[سؤال 8934] 4918

بسمه تعالی

حضور مبارك حضرت امام خمینی بت شکن رهبر عظیم الشان مسلمانان جهان سلام علیکم، پس از عرض سلام دست شما را می بوسم و تا انقلاب مهدی امیدوارم نگهدارد. استدعا دارم به چند سؤال زیر جواب مرقوم بفرمایند:

1. گاوی است تماماً نذر، حالا زاد و ولد کرده و پنج تا شد و بنده هم مریض هستم و فقیر هستم و این گاوها نذر سیدالشهدا علیه السلام است هر ساله زیاد می شوند ولی چون

ص: 553

گاوها نه ماه باید دستی بخورند و فقط سه ماه از علف صحرا استفاده می کنند نگهداری گاوها بسیار زحمت دارد. خودم باید با زن و بچه ها خرج آن ها را بدهیم و از پول شخصی برای آن ها طویله بسازیم این گاوها همیشه نمی زاینند بلکه اتفاق می افتد هر دو سال، سه سال، يك بار می زاینند رسم مالداري عرف این است که هر سالی که گاو نذری و یا شراکتی زایید نه کیلو روغن محصول یا قیمت آن را در مسجد محل خرج حضرت سیدالشهدا می نمایند، ما هم همین کار را می کنیم حالا بفرمایید اگر يك گاو پیر شد و یا گوساله نر زایید بفروشم مثلاً چهار هزار تومان، آیا می توانم با اجازه آن رهبر دو هزار تومان آن را برای خودم و خرج زن بچه ام بردارم یا نه؟

2. همچنین اگر خواستم طویله بسازم برای حفاظت آن ها می توانم با فروش آن گوساله نر و یا گاو پس از آن پول صرف طویله آن ها بکنم اگر مجاز هستم بفروشم قیمت باقی مانده گاو که مال سیدالشهدا علیه السلام است را چه کار بکنم؟ آیا می توانم در سر عزاداری ایام محرم بنمایم؟ اگر بخواهم مجدداً گاو ماده بگیرم چون نگهداری سخت است نمی شود بفروشم من که نگهدار این گاوها هستم از محصول و فروش آن ها چقدر می توانم برای خودم برداشت نمایم با توجه به این که مریض و عیالوار هم هستم؟

بسمه تعالی، در نتاج و نماء عین منذوره باید بر طبق نذر عمل شود و چنانچه حفظ عین منذوره نیاز به مصرف داشته باشد می توان از نتاج و نماء به مقدار حاجت در حفظ عین منذوره مصرف نمود.

[سؤال 8935] 6792

5. بنده کسب خود را با حضرت ابوالفضل شريك هستم و سالی مقداری پول به او تعلق می گیرد که برای او در راه خدا خرج می کنم و مقداری ظروف برای او خریده ام که قبلاً در جایی نگهداری می شد و حالا جا برای آن ندارم، آیا با پول خودش می توانم انباری در خانه خودم برای ظروف بسازم؟ و اگر می توانم، بعد از مرگ من که خانه مال

ص: 554

وژات می شود و شراکت من تمام می شود، پولی که برای ساختن انبار خرج شده چطور می شود؟ جزء کرایه برای نگهداری ظروف حساب می شود یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر به صورت نذر صحیح لازم الوفاء بوده مانع ندارد از پول نذری جا برای نگهداری ظروف تهیه نمایید و در پایان زمان نذر قیمت جا باید صرف در جهت نذر شود.

تَعَدُّرِ وَفای به نذر

[سؤال 8936] 4919

بسمه تعالی

این جانب موقعی که امام خمینی در پاریس بودند نذر کردم که اگر امام خمینی صحیح و سالم وارد کشور ایران شوند من روز پنجشنبه ها را تا آن جا که عمرم باشد روزه بگیرم تا حالا این روزه را می گرفتم و لیکن قبلاً دوبار تحت عمل جراحی قرار گرفته و عمل شده ام و حالا نیز بیمار می باشم در این مورد می خواهم دستور فرمایید که این روز را روزه بگیرم یا نه؟

بسمه تعالی، با این که مریض هستید و خوف ضرر دارید نباید روزه بگیرید و نیز اگر نذر صیغه معتبره نداشته عمل به آن لازم نیست.

[سؤال 8937] 4920

بسمه تعالی

1. کسی که نذر کرده آب انباری بسازد و ساخته، فعلاً که لوله کشی شده و آن آب انبار از این استفاده افتاده، آیا آن آب انبار بر می گردد به ملک نادر، یا این که باید فروخت و پول آن را در یکی از امور خیریه مصرف کرد، و اگر فروش جایز نباشد آیا می شود اجاره داد و مال الاجاره آن را به مصرف خیریه برسانند و یا خیر؟ و در صورتی که فروش یا اجاره جایز باشد آیا خود نادر می تواند متصدی فروش یا اجاره

ص: 555

شود یا این که باید با اجازه حاکم شرع باشد؟

بسمه تعالی، اگر آب انبار وقف یا تصدق شده بیع آن جایز نیست ولو از انتفاع ساقط باشد و امر آن موکول به حاکم شرع است و در غیر این صورت باقی بر ملک نادر است و با تعدد وفای به نذر هرگونه تصرفی در آن می تواند بکند.

2. کسی که دنبال ضاله خود می رود بعد از این که ضاله را پیدا کرد اگر از آن محل تا وطن خود به اندازه مسافت باشد می فرماید در مراجعت باید نماز را قصر بخواند. چنانچه می خواهد که سه روزی در آن محل بماند نمازش تمام است یا قصر؟

بسمه تعالی، تا شروع به مراجعت نکرده تمام است.

3. باغی را چند نفر شریکند مقداری از باغ هم وقف است فعلاً سایر شرکا می خواهند باغ را تقسیم کنند ناچار برای سهمیه هر کدام مقداری از زمین باغ جاده خواهد شد سهمیه وقف هم مقداری از زمینش جاده خواهد شد اگرچه در اثر این افزایش ممکن است قیمت سهام زیادتر از اول شود ولی چون مقداری از مساحت زمین باغ در اثر افزایش و جاده انداختن کم می شود آیا این تقسیم و افزایش جایز است یا خیر؟ و در صورت عدم جواز چنانچه سایر شرکا حاضر نیستند که باغ به اشاعه باقی باشد تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، با مراعات نظر ولی وقف و رعایت مصلحت تقسیم جایز است.

4. چیزهایی که برای مؤونه زندگی می خرنند مثل منزل و فرش و غیره بعد از چند سال آن ها را می فروشند که از پول آن ها منزل یا فرش دیگری که از مؤونه زندگی است بخرند، آیا بعد از فروش پول آن ها متعلق خمس است یا خیر؟ و در صورتی که تخمیس واجب باشد به مجرد فروش باید تخمیس شود یا این که اگر تا آخر سال از آن پول مؤونه لازم را نخرید بعد از تمام شدن سال باید خمس آن ها را بدهد.

بسمه تعالی، خمس پول را بدون استثنا مؤونه سال باید بدهند.

5. اشخاصی که از وطن اصلی خود می روند در جای دیگر برای کسب، و در آن محل کسب، مثل تهران قصد توطن می کنند، البته از وطن اصلی هم اعراض نکرده اند ولی ممکن است تا زنده هستند به وطن اصلی برنگردند برای ماندن، بلی گاه گاهی مثل ایام عاشورا مثلاً به وطن اصلی مراجعت می کنند و بعد از ایام سوگواری مراجعت می کنند به وطن مستجد، یا این که گاهی برای رسیدگی به املاکشان یا برای میهمانی به وطن اصلی می روند، الآن در حدود پنجاه سال یا بیشتر است که از وطن اصلی به وطن

مستجد رفته اند و در خلال این مدت رفتن آن ها به وطن اصلی به نحو مذکور بود، در این صورت این چند روزی که به وطن اصلی می روند نمازشان در آن جا تمام است یا قصر؟

بسمه تعالی، تا اعراض نکرده اند تمام است.

[سؤال 8938] 4921

بسمه تعالی 1361 / 10 / 1

به نام تو ای خدایی که دل ها را منقلب می کنی و بندگان را راهنمایی، حضور محترم برادر مسئول در دفتر امام خمینی، سلام، امیدوارم که حال همگی شما و تمامی رزمندگان غیور اسلام و مخصوصاً امام عزیزمان سلامت باشد و خبرهای خوش و پیروزی های پی در پی برای کربلا و قدس عزیز، به زودی زود به شما برسد.

برادرم امیدوارم که مرا ببخشید که مزاحمتان شدم، ولی چاره ای نداشتم که از شما راهنمایی بخواهم. من یکی از بندگان حقیر و روسیاه خدا هستم. برادرم! من در حمله شلمچه در جبهه بودم و چون درگیری خیلی شدید بود، در آن لحظه من به خدای خودم گفتم که خدایا! اگر این حمله با موفقیت رزمندگان ما پایان پذیرد و ما تلفات کمتر بدهیم و شلمچه کاملاً به دست بچه های ما بیفتد، من يك گوسفند می گیرم و در مقابل تمامی رزمندگان قربانی می کنم که برادران ما با سلامتی کامل باشند و به پیش بروند، و خونشان کمتر ریخته شود. خلاصه در جاده آبادان - خرمشهر که بودم، هرچه در آبادان سراغ يك گوسفند را گرفتم نبود و می بایستی به ماهشهر یا سر بندر می رفتم و آن هم چون در سپاه خرمشهر بودم اجازه نداشتم و در آن زمان به من اجازه نمی دادند. خلاصه، الحمد لله شلمچه به دست برادران جان بر کف و غیور اسلام افتاد و از آن زمان تا حال می دانید که چقدر مدت است که می گذرد. من چون این نذر را کرده ام که مقابل پای برادران و در آن مکان قربانی می کنم، حالا چه کار کنم؟ البته اگر بعدها خداوند متعال و منان به ما فرصتی و توفیقی دهد می توانم بروم و ادای فرائض کنم، ولی حالا مرا راهنمایی کنید که تا حالا که نذر را ادا نکرده ام، گناه کرده ام و فقط می توانم در همان جا که نذر کرده ام قربانی کنم یا می توانم در جای

ص: 557

دیگر ادا کنم؟ این چطور می شود؟

خواهش می کنم برای من به وضوح بنویسید و مرا راهنمایی کنید که حداقل مرتکب گناه نشوم و عهده را که با خدای خودم بسته ام بتوانم ادا کنم.

خداوند تبارک و تعالی توفیق خدمت به تمامی مسلمین و مستضعفین دنیا را عنایت فرماید و سایه امام عالی قدر و عزیز ما را تا زمان ظهور حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) از سر مسلمین و مستضعفین جهان بردارد. خدا نگهدار تمامی شماها و رزمندگان باد.

التماس دعا دارم، به امید فتح کربلا و قدس عزیز

بسمه تعالی، با فرض این که در آن موقع نتوانستید گوسفندی تهیه نمایید، فعلاً بر شما چیزی واجب نیست. ان شاء الله موفق باشید.

[سؤال 8939] 4922

بسمه تعالی

محضر مبارک حضرت آیت الله المجاهد، امام خمینی، مدّ ظلّه العالی

اگر شخصی در زندان از خوف و ترس نذر کند که اگر امروز از زندان آزاد شوم برای خدا فلان کار را انجام خواهم داد. بعد از آزادی فراموش کند که چه روزی آزاد شده است، همان روز که نذر کرد و یا بعد از آن. لطفاً بفرمایید که عمل کردن به نذر برای آن شخص واجب است یا خیر؟ و در صورت وجوب، عمل به نذر برای آن شخص مقدر نیست. تکلیف او چیست؟

بسمه تعالی، واجب نیست.

[سؤال 8940] 4923

بسمه تعالی 1359 / 3 / 21

محضر مبارک زعیم و رهبر عالی قدر، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، دامت برکاته، محترماً؛ مسألت دارم که به مسأله ذیل جواب مرقوم فرمایید:

طلبه ای نذر کرد که اگر انقلاب پیروز شود، هفت رأس گوسفند در راه خدا بکشد و

ص: 558

تقسیم نماید. او بعد از پیروزی انقلاب شهید شد. در حالی که هم در زمان گفتن صیغه نذر و هم عند الشهاده، قدرت مالی بر ادای نذر نداشت. آیا بر وصی ادای نذر مذکور لازم است؟

بسمه تعالی، واجب نیست.

[سؤال 8941] 159

2. شخصی پنج متر پارچه سیاه برای يك هیأتی نذر کرده است، يك نفر که خود صاحب آن هیأت بود گفت که اگر حاجت خود را گرفتی این نذر را ادا کن، این جریان بعد از انقلاب بوده است چون آن کس که راهنمایی کرده است خبری از او ندارم جز يك آدرس، نمی دانیم آدرس خیابان های آن عوض شده است یا نه، آیا می توانیم که این نذر را در هیأتی دیگر و یا در دهات که دسته های عزاداری است ادا کنیم؟ شما راهنمایی کنید.

بسمه تعالی، اگر به هیأت مورد نذر نمی توانید برسانید، اختیار با خود شما است.

[سؤال 8942] 4924

بسمه تعالی

با تقدیم بهترین سلام ها به یگانه ولی فقیه زمان، حضرت امام خمینی، ادام الله ظلّه العالی علی رؤوس المسلمین

1. اگر کسی نذر کرده در روز معینی غسل نماید و اتفاقاً در آن روز آب پیدا نکرد و یا مانعی پیش آمد که نتوانست غسل کند وظیفه اش چیست؟ اگر وظیفه اش تیمم است، بعد از برطرف شدن مانع، به جا آوردن غسل لازم است و یا همان تیمم مجزی است؟

بسمه تعالی، با فرض صحت نذر، اگر آب ندارد وفا به نذر ساقط است و تیمم لازم نیست.

2. اگر عضوی از میت مثل دست یا پایش مفقود شود و بقیه بدن را غسل دهند و پس از آن، عضو

ص: 559

مفقود پیدا شود و آب در دسترس نباشد نسبت به این عضو چه باید کرد؟

بسمه تعالی، اگر آب ندارند و از مواضع تیمم هم نیست، بدون غسل و تیمم دفن کنند.

3. بچه نابالغی که مس میت کرده می تواند با وضوی تنها، مس خط قرآن و اسم خدا و... نماید؟

بسمه تعالی، بچه نابالغ تکلیف ندارد.

4. با توجه به این که یکی از محرمات بر شخص جنب، گذاشتن چیزی در مسجد است، اگر این چیز را به وسیله چوبی یا به وسیله طنابی به داخل مسجد بیندازد باز هم کار حرامی کرده است یا نه؟

بسمه تعالی، فرق نمی کند.

5. آیا شیشه های معمولی در و پنجره مانع مطهریت آفتاب هستند یا نه؟ در صورت منفی بودن جواب، اگر پشت خود شیشه نجس باشد با تابیدن آفتاب بر روی آن پاك می شود یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر مانع تابش آفتاب بر جای نجس نباشد، مانع مطهر بودن نیست.

[سؤال 8943] 5985

6. اگر انسان نذری کرده باشد، مثلاً روزه گرفتن ده روز اول ماه قربان و فراموش کرده باشد که آیا قید زمان را مطرح کرده یا نه و منظورش هر سالی که شد، بوده است یا حتماً اولین سال بعد از ادای نیت مرادش بوده، در صورتی که در اولین سال فرا رسیدن آن ماه به واسطه کسالت نتواند آن را ادا کند؛ آیا می تواند این روزه ها را در سال های بعد در همان ماه بگیرد و یا می تواند روزه ها را در هر روزی قضا کند و آیا باید کفاره بدهد؟

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، کفاره واجب نیست، ولی سال بعد روزه ها را بگیرد و نیت ادا و قضا نکند.

مخالفت با نذر و کفاره آن

[سؤال 8944] 4925

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آيت الله العظمى امام خمينى، مدّ ظلّه العالی

اگر شخصی نذر کند: اگر از زندان آزاد شوم مادام العمر پنج شنبه و جمعه را روزه

ص: 560

بگیرم، در صورت تخلف، آیا يك كفاره لازم است یا هر پنج شنبه و جمعه تخلف به شمار می رود؟

بسمه تعالی، يك كفاره بیشتر لازم نیست و در صورت تخلف در يك روز، حث نذر شده و بعد از آن عمل به نذر واجب نیست.

[سؤال 8945] 4926

بسمه تعالی

1. حضرت امام چه می فرمایند در مورد شخصی که اظهار می دارد، در ابتدای تکلیف با خدا تعهد کرده اصلاً گناه انجام ندهد؛ اما بعداً علم به هم رسانده که از وی گناه صادر شده؛ با توجه به این که تعهد مزبور را هم به صیغۀ عهد و هم به صیغۀ نذر و هم به صورت قسم انجام داده است، وظیفۀ وی را در مورد كفاره او بیان فرمایند.

2. آیا در صورت تکرار گناه، چه وظیفه ای خواهد داشت؟

بسمه تعالی، اگر عمداً مخالفت نذر یا عهد یا قسم نموده، كفاره دارد؛ ولی تکرار نمی شود.

3. آیا خانه و مغازه و یا دیگر اشیا که موروثی باشد، اگر فروخت متعلق خمس است؟

بسمه تعالی، خمس ندارد.

4. آنچه را که هدیه گرفته و مشروط به عوض ناچیزی باشد و یا مورد صلح، مشابه این مشمول خمس است؟

بسمه تعالی، خمس ندارد.

[سؤال 8946] 4927

بسمه تعالی

1. کسی که نذر کرده است چند عمل را با هم انجام بدهد، مثلاً سه روز، هم روزه بگیرد، هم با وضو باشد و مثلاً سه جزء قرآن هم بخواند و به فقیر اطعام کند، حال اگر یکی از این ها را انجام ندهد، مثلاً قرآن نخواند یا وضو نگیرد (در حالی که می توانسته بخواند) چه کار باید بکند؟ آیا باید نذر خود را به هم بزند و كفاره

ص: 561

بدهد؟ کفاره اش چقدر است؟

بسمه تعالی، حنث نذر شده و کفاره مخالفت نذر دارد که در رساله ذکر شده است.

2. کسی که موقع نذر کردن و خواندن صیغه، به تمام جوانب مسأله توجه نداشته، مثلاً توجه نداشته که وضوی همیشگی در طول این مدت امکان ندارد و موردی برایش بیاید که طبق نذر عمل نکند، تکلیف چیست؟

بسمه تعالی، اگر نذری که کرده، امکان عمل بر طبق آن نبوده، نذر، صحیح نبوده است.

[سؤال 8947] 692

5. کسی که نذر می کند يك هفته نافله شب به جا آورد اگر نصف شب بیدار شد و صدایی شنید و به خیال این که این صدا صدای اذان است نافله شب را به جا نیاورد ولی بعداً فهمید که این صدا صدای قرآنی بوده که قبل از اذان پخش می شود، در این صورت آیا کفاره دارد؟

بسمه تعالی، در فرض مسأله کفاره ندارد.

[سؤال 8948] 2033

2. زنی که مقلد حضرت آیت اللهی است، در وقت مریضی نذر کرده که در هفته، يك نوبت درس مجانی به افراد بدهد؛ البته صیغه نذر را هم جاری کرده و بعد، ادای نذر را نکرده و برای حضرت آیت اللهی نامه فرستاده؛ در جواب نامه دستور فرمودید که باید کفاره بدهد. چون این زن مریض است و نمی تواند روزها را روزه بگیرد، آیا با دادن کفاره، بری الذمه می شود یا خیر بعداً هم هفته ای يك نوبت درس را به افراد بدهد؟

بسمه تعالی، در کفاره حنث نذر، مخیر است بین روزه گرفتن و اطعام فقیر و اگر نمی تواند روزه بگیرد، نوبت به اطعام شصت فقیر می رسد و اگر يك نذر بوده و حنث شده، دیگر وجوب وفا ندارد.

ص: 562

حضور مسئولین محترم دفتر رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی ادام الله ظله، محترماً معروض می دارم:

1. این جانب در دوران دانشجویی خود تصمیم گرفتم که چند ساعتی در یکی از دبیرستان های جنوب شهر تهران تدریس نمایم و در ضمن بتوانم خدمتی به انقلاب اسلامی نمایم و دانش آموزان را تا آن جایی که بتوانم در جهت انقلاب اسلامی ارشاد نمایم و در ابتدا قصد دریافت حقوقی نداشتم، ولی بعداً به تمام کسانی که در آن جا به صورت دبیر آزاد تدریس می کردند حقوق دادند، لذا من تصمیم گرفتم که 500 تومان آن را کتاب برای آن دبیرستان بخرم، ولی بعد از تحقیق مشخص شد که آن جا از نظر کتاب نیازی ندارند، و این پول صرف نشد، حال سؤال این است که آیا این 500 تومان را می توانم برای دبیرستان دیگری که بعداً در آن جا مشغول تدریس هستم و در شهر قزوین است صرف نمایم؟

بسمه تعالی، مجرد تصمیم عهد نیست و اختیار با خود شما است.

2. باقی آن پولی را که به عنوان حقوق دریافت کرده ام به خاطر ندارم که عهد کرده باشم که این را صرف خودم بکنم، ولی در این مورد شك دارم آیا من حق تصرف در باقی این پول را دارم یا خیر؟ و اگر حق تصرف ندارم و جای اشکال است - چون به خاطر ندارم که موردی را برای صرف آن مشخص کرده باشم - آیا این پول را می توانم برای جبهه ها پرداخت نمایم؟

بسمه تعالی، مانع ندارد و تصرف شما جایز است.

محضر مبارك رهبر عالی قدر، حضرت آیت الله امام خمینی، دامت برکاته

محترماً به استحضار آن جناب می‌رسانم: این جانب کارگر شرکت تولیدی ایران تایر یا جنرال تایر سابق، مرکز توزیع لاستیک شیراز که یکی از مقلدین آن جناب می‌باشم، در آن هنگامی که جناب عالی در کشور فرانسه تشریف داشتید، با خدای متعال عهد نمودم که خداوندا، خودت رهبر ما را از هرگونه گزند ارضی و سماوی و از دست دشمنان اسلام محفوظ بدار و صحیح و سالم به وطن عزیزمان ایران برگردان و به دست توانای ایشان جمهوری اسلامی را برقرار گردان تا بنده جهت شادی و سرور معادل یک برج حقوق خود را شیرینی بگیرم و بین کارکنان شرکت توزیع نمایم؛ بحمدالله تعالی خدای بزرگ نه تنها دعای این حقیر را اجابت فرمودند، بلکه خواست های کلیه مسلمین و مستضعفین جهان را اجابت فرمودند؛ ولی بنده تاکنون به علت گرفتاری شخصی که داشتم، نتوانستم دین خود را ادا نمایم و هم اکنون به حسن نیت آن جناب، رفع گرفتاری شده، بحمدالله قادر هستم که دین خود را ادا نمایم؛ باتوجه به این که از محتوای رساله آن جناب با اطلاع هستم، و از طرفی موقعیت حساس کنونی مملکت را دریافته ام که مورد تهاجم بیگانگان قرار گرفته و مملکت و رزمندگان، نیاز به کمک های نقدی و جنسی و جانی دارند، تصمیم گرفتم از جناب عالی استفسار نمایم که آیا می‌توانم وجه مذکور - که حدود پنج هزار تومان در ماه می‌باشد - را به جبهه ها کمک نمایم یا خیر؟

مستدعی هستم - با کمال بی‌صبری - جواب را به هر وسیله که صلاح می‌دانید مرقوم فرمایید. از این که مصدع اوقات شریف شما شدم معذرت می‌خواهم.

بسمه تعالی، اگر در عهد، صیغه شرعی مخصوص به آن را نخوانده اید، اختیار با خود شما است؛ و الاً باید بر طبق عهد عمل کنید.

جماران، دفتر امام خمینی، حضور محترم حضرت امام خمینی، دام ظلّه

این جانب هجده ساله، قبلاً مشکلی برایم پیش آمده بود؛ و لذا با خدای خود عهد بستم که اگر مشکل من حل شود، روزهای دوشنبه و پنج شنبه را روزه بگیرم و به یاری خدای مهربان مشکلم حل گردید؛ ولی متأسفانه بعد از چند ماهی روزه گرفتن، به علت ضعف بینایی و ضعف بدنی نتوانستم این کار را ادامه دهم و مادرم نیز از این کار من راضی نیست؛ لازم به تذکر است که نمی توانم روزه ها را بگیرم؛ لذا از شما به عنوان نایب امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) خواهش می کنم که مرا راهنمایی کنید.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

بسمه تعالی، در فرض مرقوم، عهد مزبور، وجوب وفا ندارد.

بسمه تعالی

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی، با عرض سلام و تحیات فراوان به حضور آن رهبر عزیز و کلیه خدمتگزاران اسلام و مسلمین، تمناً دارم لطف و عنایتی فرموده، به سؤال این جانب پاسخ گوید:

من امسال در ماه مبارك رمضان، با خداوند به زبان فارسی عهد کردم که خدایا با تو عهد می بندم که نمازهای واجبم را در اول وقت بخوانم و اگر نتوانستم، به شرط این که اگر عذر شرعی نداشتم، فردای آن روز را روزه بگیرم؛ حال به سبب مشکلاتی، از انجام این عهد عاجز شده ام و قادر به انجام آن نیستم؛ بفرمایید: آیا می شود عهدم را بشکنم و عمل ننمایم؟ و اگر کفاره دارد، می شود پول مهمانی شصت فقیر را حساب کرد و به حساب شما ریخت؟ و بفرمایید چقدر باید پول پرداخت؟ خلاصه، مرقوم بفرماید چاره این مسأله به راه آسان چیست؟ قابل توجه است که من نمی توانم روزه

بگیرم، و بنده ای هم نیست که بشود آزاد کرد.

بسمه تعالی، اگر قدرت بر وفای به عهد ندارید، تکلیف وفای به عهد ساقط است.

[سؤال 8954] 7184

3. اگر کسی در يك حالت معصیت بوده، يك باره با خداوند متعال عهد می بندد که اگر از این تاریخ به بعد از او معصیت سرزند، دو روز روزه بگیرد. اما بعد متوجه می شود که مسأله بسیار بزرگ بوده، یعنی هر لحظه ممکن است از او يك گناه کوچک سر بزند این شخص باید چه کار کند؟

بسمه تعالی، اگر عهد شرعی نموده، باید طبق آن وفا نماید و در عهد صیغه مخصوص لازم است.

[سؤال 8955] 4932

بسمه تعالی 1361 / 12 / 2

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی، رهبر بزرگ انقلاب اسلامی ایران امام خمینی، با عرض سلام و آرزوی موفقیت آن جناب و مورد توجه بودن خاصه امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، خواهشمند است نظر مبارك را پیرامون مسائلی که در ذیل خواهد آمد بیان فرمایید:

1. این که امام می فرمایند: نذر یا عهد بایستی از روی اختیار باشد، توضیح دهید؛ یعنی اگر مثلاً يك فردی خدای نکرده به زن نامحرم نگاه می کند و وقتی به خانه می رود فکر می کند و می بیند که این کار درستی نیست و به فکر آن می افتد که يك امری را پیش بگیرد که دیگر نگاه نکند و آن قدر فکر می کند که آتشی می شود و می گوید: بر من است برای هر دفعه که نگاه کردم، ده شب بیدار بمانم و عبادت کنم و پنج روز آن را روزه بگیرم، آیا با این نحو که بیان کردم، می شود گفت که از روی غضب نبوده و یا نه، بایستی گفت که از روی غضب بوده است؟

2. آیا در این گونه عهد کردنی که در سؤال 1 مطرح کردم، هیچ راه فراری هست؟

ص: 566

یعنی می توان گفت وقتی که يك دفعه نگاه کرد و ده شب بیدار و پنج روز روزه گرفت، در دفعات بعد، دیگر نایستی روزه بگیرد و شب بیدار باشد؛ بلکه همین که يك دفعه به عهد عمل کرد، تکلیف ساقط است و حال آن که در عهد گفته بود: برای هر دفعه که نگاه کردم، ده شب بیداری و پنج روز آن را روزه بگیرم؟

3. عهد شکستن در این گونه مسائلی که گفته است: برای هر دفعه که نگاه کردم - یعنی قید هر دفعه را ذکر کرده - چگونه است؟ یعنی در چه صورت، کفاره بر او واجب می شود و می تواند نگاه کند؟ آیا وقتی که يك دفعه نگاه کرد و طبق عهد خود عمل کرد، اگر بنخواهد عهد بشکند، بایستی در دفعه بعد که نگاه کرد، باز عمل را طبق عهد انجام بدهد و کفاره هم بدهد و یا مسأله، طوری دیگر است؟ توضیح دهید که خلاصه چگونه می تواند این عهد را از بین ببرد و در نگاه کردن آزاد باشد؟

4. اگر کسی عهد کند، طبق عهدی که در سؤال يك مطرح کردم؛ یعنی قید کند که برای هر دفعه که نگاه کردم، و قید کند که اگر نگاه عمدی کردم، بر من فلان عملی واجب می شود، آیا اگر نگاه عمدی بکند ولی از روی شهوت نباشد، باز بایستی عملی را که عهد کرده انجام دهد یا نه و حال آن که الآن یاد ندارد که منظور از این که گفته است: اگر نگاه عمدی کردم، این عمدی، با شهوت بوده و یا بدون شهوت منظورش بوده، خلاصه تکلیف چیست؟

امیدوارم که به این سؤالات، پاسخی دقیق دهید؛ چون بنده در این گونه مسائل - به قول معروف - وسواس دارم. خداوند ان شاء الله همه را از وسواس شیطان حفظ نماید. به امید پیروزی اسلام بر کفر صدامی و طول عمر برای رهبر انقلاب، خواهشمندم جواب را با سؤالاتی که برایتان ارسال می دارم ارسال نمایید، تا بتوانم جواب شما و سؤال خود را تطبیق نمایم. والسلام علی عباد الله الصالحین

بسمه تعالی، گفتن بر من است که برای هر دفعه نگاه کردن تا آخر...، صیغه عهد نیست و لزوم وفا ندارد و وسوسه حرام است و باید از آن اجتناب نمایید.

بسمه تعالی

حضرت نایب الامام جناب آیت الله خمینی، زید عزه، سلام علیکم

حمایه احداث نمودم و تعهد نمودم از درآمد هر 100 تومان، 5 تومان آن را خرج در راه حضرت ابوالفضل بنمایم. مدتی است هر سال 10 روز روضه به نام آن جناب برپا می نمایم و بعضی از آن پول در اختیار است؛ آیا می توانم در راه جنگ زدگان به امام جمعه شهرمان تقدیم کنم یا نه؟ هر نوع امر بفرمایید خرج می نمایم. خداوند به حق محمد صلی الله علیه و آله و آتش عمر و صحت مزاج به جناب عالی عطا نماید. دست جناب عالی را می بوسم و انتظار دعا دارم.

بسمه تعالی، در عزاداری صرف نمایید و اگر چیزی زیاد بماند می توانید در خیرات که بهترین آن در زمان حاضر کمک به جبهه و جنگ زدگان است، مصرف کنید.

بسمه تعالی 6 / 11 / 1361

دفتر محترم حضرت نایب الامام روح الله الموسوی الخمینی

با سلام و دعای خیر، با توجه به این که مسأله شرعی مطرح بود که در رساله عملیه بدان اشاره ای نشده، در مورد آن از محضر مبارک حضرت امام خمینی سؤال بنمایید و جواب را ارسال نمایید. خداوند همه ما را در انجام امور محوِّله یاری نماید. ان شاء الله

در سال 1358 توسط چندین نفر از جمله این جانب يك دستگاه تولید بلوك سیمانی خریداری و به مرحله بهره برداری رسید. و قبل از شروع کار تصمیم گرفتم که از محل درآمد حاصله از تولید بلوك های فوق الذکر نسبت به سهم خودم بر مبنای سود حاصله، به مقدار 10% به ایتمام زلزله طبس اختصاص دهم، ولی پس از مدتی نتوانستیم به کار تولید ادامه دهیم و کار تعطیل شد تا کنون که تصمیم به فروش دستگاه

ص: 568

بلوك زنى گرفتيم، ولى به علت وضع بازار به قيمتى بالاتر از قيمت خريد فروخته شده است. و ضمناً در بدو امر به هيچ وجه فكر فروش نداشته و طبعاً در مورد اين كه چنين وضعى پيش آيد فكر نكردم و واضح است كه هيچ گونه نيتى در مورد 10% فوق الذكر در سود حاصل از فروش دستگاہ نكرده بودم، چون كه در شروع، نيت اصلى از درآمد حاصل از توليد بود حال با توجه به اين وضع جواب بفرماييد كه 10% شامل سود حاصل از فروش دستگاہ مى شود يا خير؟

بسمه تعالى، شامل نمى شود.

ص: 569

كفارات

احكام كفارات

ص: 571

بسمه تعالی

در مظالم یا کفارات و یا دیون مالی دیگر که احتیاج به قصد قربت دارد اگر شخصی بدون توجه به این که قصد قربت لازم داشته مدتی پیش پرداخته و بعد متوجه شده آیا می تواند پس از گذشت مدتی نسبت به آنچه قبلاً پرداخته قصد قربت کند یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر عین مال در نزد مستحقی که آن را دریافت کرده موجود نباشد قصد قربت نسبت به گذشته اثر ندارد. لیکن اگر بدهی را با قصد عنوان آن، مثلاً کفاره را به قصد کفاره و زکات را به قصد زکات داده همان کفایت می کند.

[سؤال 8959] 6305

3. سه کفاره ای که به ذمه او می باشد «بنده آزاد کردن و دو ماه روزه گرفتن و شصت فقیر را اطعام کردن» فعلاً که بنده ای نیست که آزاد کند چه باید بکند؟

بسمه تعالی، آزاد کردن بنده در فرض عجز از آن ساقط است.

[سؤال 8960] 2054

6. کفاره روزه را به کسی که مقلد امام نیست داده ام که از طرف من وکالت داشته

ص: 573

باشد به مستحق پردازد. آیا مورد قبول هست یا خیر؟

بسمه تعالی، اگر اطمینان دارید که به طوری که در شرع مقرر است به مصرف رسانده، کافی است.

[سؤال 8961] 1876

2. كفاره برای قسم دروغ، چه مقدار می باشد؟ (ده نفر را که باید اطعام نمود، مقدارش چقدر است؟) و آیا همه وجه آن را می توان به يك شخص داد یا حتماً باید بین ده نفر قسمت نمود؟

بسمه تعالی، اطعام ده مسکین، کفایت از كفاره می کند و باید به ده نفر اطعام شود و به يك نفر کافی نیست و حد اطعام، این است که آن ها را سیر کند و می تواند به جای اطعام، به هر فقیر يك مد طعام - که تقریباً ده سیر است - بدهد.

[سؤال 8962] 1875

6. مظالم و كفارات و صدقات واجبه را می شود به واجب النفقه داد یا نه؟

بسمه تعالی، در مواردی که در مصرف، فقر شرط است، نمی تواند به واجب النفقه خودش بدهد.

[سؤال 8963] 2279

7. اگر کسی در سابق روزه خواری می کرده و اکنون می خواهد كفاره بدهد و آن همه فقیر را هم سراغ ندارد، آیا می تواند كفاره را به صورت پول به جبهه ها کمک کند؟

بسمه تعالی، دادن پول کافی نیست و باید به شصت فقیر اطعام کند و می تواند كفاره چند روز را به شصت فقیر بدهد.

[سؤال 8964] 1673

5. در كفارة قسم آیا می تواند به جای اطعام ده مسکین، به يك مسکین ده بار اطعام

ص: 574

کند و یا پولش را به او بدهد؟ و اگر دسترسی به چنین مسکینی نداشت آیا می تواند پول اطعام را صرف مثلاً امور جنگ زدگان بکند یا نه؟ و یا آن که باید سه روز روزه بگیرد؟

بسمه تعالی، در صورت امکان باید به ده نفر بدهد و مصرف کفاره، فقرا هستند و پول کفایت نمی کند.

[سؤال 8965] 4936

بسمه تعالی 1358/7/1

محضر مبارك حضرت آیت الله العظمی امام خمینی

محترماً، به عرض عالی می رسانم: این جانب می خواهم بدانم آیا می توانم کفاره روزه را به دستور حضرت عالی برای مستضعفین به شماره 200 بانک ملی بدهم یا خیر؟ امیدوارم خداوند متعال سایه آن سرور معظم را از سر ما کوتاه نفرماید.

بسمه تعالی، کفایت نمی کند و باید صرف در اطعام مسکین شود.

[سؤال 8966] 4937

بسمه تعالی

حضور رهبر عالی قدر انقلاب، حضرت آیت الله خمینی، دام ظلّه العالی

این جانب اهل شوستر هستم؛ من قبل از این که وارد جریانات سیاسی بشوم، نماز و این گونه عبادات را به جا می آورده ام؛ ولی در اثر جریانات سیاسی در رابطه با جریان رئیس جمهوری بنی صدر خائن، به دولت بدبین شده بودم و از این جهت، مدتی را با کفار از خدا بی خبر و منافقین بدتر از کفار دوست بوده ام و با آن ها رفت و آمد و نشست و برخاست داشتم ام و من از بابت نشست و برخاست و از بابت خوی زشت این دیو صفتان، با این که در سال 1360 بالغ بوده ام و روزه بر من واجب بوده است، علی هذا حدود هفده روز از ماه مبارك رمضان را بدون عذر شرعی روزه نگرفته ام و حال که کفاره بر گردن من است، به دلیل محصل بودن، پولی از خود به جز 3000 تومان در بانک ندارم که کفاره این ها را بدهم؛ و از لحاظ جسمانی که خواسته باشم به

ص: 575

جای پول، روزه بگیرم باز هم نمی توانم؛ حال تکلیف من چیست؟ لطفاً ما را راهنمایی بفرمایید. والسلام، مشتاق دیدار امام امت و خدمتگزار جمهوری اسلامی ایران

بسمه تعالی، اگر فعلاً قدرت بر کفاره ندارید، هر وقت قدرت پیدا کردید انجام دهید علی الاحوط، هرچند اگر در صورت تعذر به قدر طاقت صدقه دهید و اگر ممکن نیست استغفار نمایید کفایت می کند.

ص: 576

بسمه تعالی

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید، این برای شما بهتر است اگر بدانید.

(توبه : 41)

چند سالی است که مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه موفق به تولید نرم افزارهای تلفن همراه، کتابخانه های دیجیتالی و عرضه آن به صورت رایگان شده است. این مرکز کاملاً مردمی بوده و با هدایا و نذورات و موقوفات و تخصیص سهم مبارك امام علیه السلام پشتیبانی می شود.

برای خدمت رسانی بیشتر شما هم می توانید در هر کجا که هستید به جمع افراد خیراندیش مرکز بپیوندید.

آیا می دانید هر پولی لایق خرج شدن در راه اهلبیت علیهم السلام نیست؟

و هر شخصی این توفیق را نخواهد داشت؟

به شما تبریک میگوئیم.

شماره کارت :

6104-3388-0008-7732

شماره حساب بانک ملت :

9586839652

شماره حساب شبا :

IR390120020000009586839652

به نام : (موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه)

مبالغ هدیه خود را واریز نمایید.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آبا ده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

